ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
2
MARDI
2 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.481
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.481

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՊՕՂՈՍ Բ.՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎԻՒ

ՀԱՐԱՒ ԻՐԼԱՆՏԱ

« ԾՆՐԱԴԻՐ Կ'ԱՂԱՉԵՄ ՎԵՐՋ ՏՈՒԷՔ ԲՌՆԻ ՈՒԺԻՆ »

Ականատեսներու եւ մասնաւանդ մամուլի թղթակիցներուն համար կասկած չկայ, որ Պապին իրլանտական ճամբորդութիւնը որեւէ նախընթաց չունի խանդավառութեան գետնի վրայ, այլ խօսքով գերազանցած է լեհ քահանայապետին Լեհաստան այցելութեան գտած յաջողութիւնը: Հարաւային Իրլանտայի երեք միլիոնի հասնող ժողովուրդին երկու միլիոնը այս կամ այն ձեւով, հոս կամ հոն, ողջունեց Պապը: Երկիր մը որու բնակչութեան 95 առ հարիւրը կաթողիկէ է, որու մեծամասնութիւնը չի բացակայիր երբեք կիրակնօրեայ պատարագէն եւ գոնէ ամիսը անգամ մը խոստովանանքը կ'ընէ, արտակարգ ընդունելութիւն մը ըրաւ իր հոգեւոր տիեզերական պետին: Հասած Տըպլին Շաբաթ ցերեկ, Յովհ. - Պօղոս Բ. չորս գլխաւոր հանդիպումներու ընթացքին շօշափեց բոլոր հարցերը: Կարեւորագոյն ելոյթը կը նկատուի այն կոչը զոր ըրաւ Տրոկետա եւ ուր անդրադարձաւ իրլանտական հարցին: Քաղաքը 50 քիլոմեթր միայն հեռու է Հիւս. Իրլանտայէն: Հոս է որ Յովհ. - Պօղոս Բ. տուաւ խաղաղութեան պատգամը: « Ծնրադիր կ'աղաչեմ ձեզմէ որ վերջ տաք բռնի ուժին: Նետեցէ՛ք զէնքերը: Բռնութեան գաղափարականը եւ մեթոտները ծառայելու բնոյթ ունեցող միջազգային հարց դարձան: Որքան բռնութիւնը շարունակուի Իրլանտա, այնքան կը մեծնայ վտանգը այս սիրելի հողը աւելի եւս վերածելու միջազգային ահաբեկչութեան թատերաբեմին »: Առաջին առթիւ իսկ, կը թուէր որ Պապին խօսքերը արձագանգ գտած էին Հիւս. Իրլանտա քանի Իրաի կողմէ քիչ ետք կը յայտարարուէր թէ կ'ուսումնասիրուի կռիւներուն վերջ դնելու կարելիութիւնը պայմանաւ որ խմաստուն լուծում կը գտնուի: Բայց կ'ըսուէր նաեւ յետագային թէ Իրաի զինուորական ճիւղին պատասխանատուները (ութ հոգի) պէտք է ժողով գումարեն եւ իրենք տան բուն որոշումը: Կալուէի մէջ, Պապը իր խօսքը կ'ուղղէր երիտասարդութեան, ապա կ'երթար Նոք (կամ Քնոք) ուր Իրլանտայի Լուրտը կը նկատուի եւ ուր նաեւ օրհնութիւնը կուտար հիւանդներու: Երիտասարդութեան ուղղուած իր խօսքին մէջ, Պապը կը շեշտէր « Ապրելու իսկական ուրախութիւնը մի փոխարինէ՛ք թմրեցուցիչով, սեռով, ալքոլով, վանտալութեամբ եւ դէպի նիւթական բարիքներ վազքով: Դիմադրեցէ՛ք բարոյական կարճ ճամբաներ բռնելու փորձառութեան հոն ուր պարկեշտութիւնը, հաւատքն ու աշխատանքը խնդրոյ առարկայ են »:

Նոքի արարողութիւնը աւելի ֆոլքլորիք բնոյթ ունէր բայց միշտ նոյն ծով բազմութիւնը կը վկայէր թէ ի՛նչ ժողովրդականութիւն կը վայելէ Պապը: Օրուան մէջ արդէն երկու ծննդաբերութիւն եղած է եւ ութ մահ սրտի տագնապէ:

Երկուշաբթի օր Պապը կը մեկնէր Միացեալ Նահանգներ եւ Նիւ Եորքի Ազգաժողովին առջեւ է, որ պիտի խօսի խաղաղութեան բուն ճառը, որ խորքին մէջ զարգացումը պիտի ըլլայ Իրլանտա արտասանած ճառերուն:

——×——

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԱՏԱՆԱՅԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ

ՁԱԽՈՂԱԾ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ

«ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿ»ԻՆ ԹՈՒՄԲԵՐԸ ՉՊԱՅԹԱԾ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՆ

Անգարայի Էսէնպօղա օդակայանը կրնար հսկայ վնասներ կրել ու նաեւ հաւանաբար մեռեալներ ալ ըլլային եթէ Թայմինկի սխալ մը առաջքն առած չըլլար նախատեսուած եղեռնափորձին:

« Հայկ. Գաղտնի Բանակը » կը տեղեկացնէ Էսօշիէյթըտ Փրէսի Պէյրութի գրասենեակը, Շաբաթ գիշեր, թէ տէր կ'ըլլայ երկու պայթումի, որոնք տեղի ունեցած են Անգարայի Էսէնպօղա օդակայանի Թրանզիթի սրահը եւ որոնք հսկայ վնասներ պատճառած են: Պոլսոյ Հիւրրիէթ օրաթերթին խմբագիրները, բաժանորդ մամուլի ամերիկեան գործակալութեան հեռագիրը կը տեսնեն, լուր կուտան Անգարա եւ ռումբերը դեռ պայթած չըլլալով, իշխանութիւնները կրնան վերցնել: Կիրակի ցերեկ (ժամը 12-ին) Ֆրանս - Էնթէր լուրը տալով, հեգնական ոճով կը շեշտէր թէ «Հայկական Բանակ »ի բանբերը « վառ երեւակայութեան տէր, մանրամասն նկարագրած էր օդակայանին քանդումը »...: Ըստ երեւոյթին, Երկուշաբթի օրուան Լիպերասիոնը միայն հայկ. աղբիւրին լուրը ունէր քանի կը գրէր թէ եղեռնափորձը կատարուած է Շաբաթ կէսօրէ վերջ նիւթական վնասներ հասցնելով: Կը մէջբերէր Հ. Գ. Բ.-ի զեկոյցը — « Կառավարութիւնը պիտի չդադրի չարչրկելէ Թուրք Ֆաշիստ վարչակարգը, Հայաստանը ուշ կամ կանուխ Հայերուն պիտի ըլլայ »:

Նախապէս, բայց այս անգամ զուտ Թրքական գետնի վրայ մահափորձ մը կատարուած էր Ատանա եւ սպաննուած էր Ապահովութեան տնօրէնը՝ Ճէվատ Եուրտագուլ երբ տունէն իր պաշտօնատեղին կ'երթար ինքնաշարժով աներհօր հետ, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է: Կը թուի թէ Ատանա, ուր Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր աւելի քան երեսուն սպանութիւն տեղի ունեցած է ահաբեկչութեան նախընտրուած դաշտ կը նկատուի: Այս մահափորձին տէր եղած է ծայրայեղ — աջ՝ Թ-Ի-Թ (վրէժի Թրքապաշտ ջոկատ) շարժումը: Արդարութեան եւ Ներքին նախարարները անմիջապէս Ատանա փութացած են մինչ 400 ոստիկան գործադուլ ըրած են « Անկցի՛ն Ֆաշիստները » պոռալով: Միւս կողմէ Ուրֆայի հալքեան քաղաքապետը ծանօրէն վիրաւորուած է ահաբեկիչներու կողմէ: Ռումբ մըն ալ պայթած է Պիթլիսի հալքեան քաղաքապետին տանը առջեւ: Ընդհանուր ձեւով խուճապ ստեղծելու ջանք կը թափուի նախքան Հոկտ. 14ին ծերակուտական մասնակի ընտրութիւնները: Այս պայմաններու մէջ, ընդդիմութիւնը գրեթէ վստահ է որ կը յաղթէ: Արդէն, ներկայիս Էճէվիթի ութ ձայն կը պակսի Ազգ. Ժողովին մէջ եւ մեծամասնութիւն գտնելու համար պէտք է գործակցի Միլլի Սէլամէթին հետ (աջ մահմետական) ինչ որ քիչ մը հակասական կ'ըլլայ նախարարապետի մը համար, որ նոր յաջողեցաւ Բ. Միջազգայնականի անդամ ըլլալ իբրեւ « ընկերվարական»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԿՏ. ՄԷԿԷՆ Ֆրանսայի մէջ դրոշմաթուղթը սղեց: Արագ նամակներու համար՝ 1,30 (1,20ի տեղ), դանդաղն ալ՝ 1,10 (1ի տեղ): Արտասահման ալ մինչեւ 20 կրամ 1,70էն կ'անցնի 1,80ի: Նոյն օրը պարտադիր կը դառնար ապահովութեան գօտին քաղաքը 24 ժամ 24ի վրայ, այսինքն օրուան մէջ ալ: Տուգանքը՝ 80 Ֆ.:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը տօնէ Ժողովրդական Հանրապետութեան 30ամեակը եւ օրէ օր կը տժգունի Մաօյի անունը: Քաղաքական Բիւրոյի նոր նշանակումները նոյնիսկ կ'ամբաստանեն « աջ » ձգտումները:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի ժողովին միայն մեծամասնութիւնը քուէարկեց Ժ. Փ. Շըվէնըմանի պատրաստած Ընկերութեան ծրագրի բանաձեւը: Մօրուա եւ Ռոքար չմասնակցեցան քուէարկութեան:

ԻՐԱՆԻ մէջ բոլորովին « անհետացած է » քարիւղի նախկին տէրն ու տիրականը՝ Հասան Նազիհ: Արդէն պաշտօնազրկուած էր եւ սպառնալիք կար որ իսլամական դատարանի առջեւ քաշուի: Նախընտրած է ձեւ մը գտնել ինքզինքը մոռցնել տալու համար:

ՊԵԼՃԻՔԱՅ մէջ (Քոմին) լեզուական հարցերու պատճառաւ նոր բախումներ տեղի ունեցած են, բաւական բուռն: Երեք ոստիկան եւ երկու ցուցարար վիրաւորուած են: Ֆրանսական սահմանին մօտ այս քաղաքին մէջ, Վոլքսունի (Ֆլաման ազգայնական կուսակցութիւն) անդամները Ֆլաման դպրոց մը կը պահանջեն:

ՊԱՆԿԻԷՆ հասած լուրեր նախ կը հաղորդէին թէ Տաքօ մահափորձէ մը ազատած է, յետագային սակայն ինք իսկ հերքեց այդ լուրը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ, որու կ'ընկերանան Պառ եւ ութ նախարար Պոն մեկնեցան, ուր տեղի կ'ունենայ Ֆրանքօ-գերման հերթական 34րդ վեհաժողովը:

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ 52 պաշտօնատար թէ քաղաքացի ձերբակալուած են օրէնքի դէմ գործած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտ. 18-24)

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ

Սիմֆերոպոլի (Խրիմ) Գեղարուեստական թանգարանին մէջ ցուցադրուած են Մարտիրոս Սարեանի գործերը: Աւելի քան երեսուն բնանկարներ, դիմանկարներ, նաթիւրմորթներ՝ ստեղծուած 1922-1969 թուականներուն, գնահատանքին արժանացած են այցելուներուն: Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած են « Աղբիւրի մօտ », « Բամպակի բերքահաւաքը Արարատեան դաշտում », « Հայաստան », « Ոչխարի հօտը լեռներում », « Լեռնային բնանկար » եւ այլ գործեր:

×

ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Ինսպրուքի (Աւստրիա) մէջ տեղի ունեցած Բաղդատական Գրականութեան Միջազգային Ընկերակցութեան 9րդ համագումարին, խորհրդային պատուիրակութեան մէջ կը գտնուէր Հայաստանի Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հիմնարկի տնօրէն Էդուարդ Ջրբաշեան: Համագումարի զանազան բաժիններու մէջ քննութեան ենթարկուած են աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներէ ժամանած մասնագէտներու շուրջ 500 զեկուցումները գրականութեան դերի, անոր դասական ձեւերու, գրականութեան եւ միւս արուեստներու փոխ յարաբերութեան եւ վէպի զարգացման հարցերու մասին: Էդ. Ջրբաշեանի զեկուցման նիւթը եղած է՝ « Ընդհանուրը եւ իւրայատուկը հայ գրականութեան դասական ուղղութիւններու մէջ »: Ան գերմաներէնով փոխանցած է տարիներու իր անձնական հետազօտութիւններու արդիւնքները հայ գրականութեան մէջ դասականութեան, վիպապաշտութեան, իրապաշտութեան եւ խորհրդապաշտութեան արտայայտութեան յատկութիւններու վերաբերեալ: Այդ հարցերուն նուիրուած կարգ մը աշխատութիւններու մէջ՝ « Գրականութեան տեսութիւն », « Պօէտիկայի հարցեր », « Հայ նոր գրականութեան պատմութեան Ե. հատորի ներածութիւն» եւայլն, Ջրբաշեան ցոյց տուած է, որ հայ գրականութեան ուղղութիւնները ունենալով բազմաթիւ ընդհանրութիւններ համաեւրոպական գրական շարժումին հետ, նոյն ատեն հանդէս բերած են յատուկ գիծեր, որոնք հայ ազգային կեանքի ու գեղարուեստական զարգացման պայմաններու արդիւնք են: Էդ. Ջրբաշեան Աւստրիա գտնուած միջոցին հանդիպում ունեցած է Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան հետ, ծանօթացած այնտեղի մշակութային արժէքներուն, Աբբահայրը՝ Գրիգորիս Վրդ. Մանեան, իրեն յանձնած է Րաֆֆիի « Սալբի » վէպի առաջին հատորի ձեռագիրին լուսապատճէն օրինակը, Րաֆֆիի երկերու ակադեմական հրատարակութիւններու առթիւ օգտագործման նպատակով:

×

ՍՈՎԵՏԱՇԷՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱԼԱՏԸ

Արարատի շրջանի հեռաւոր գիւղերէն Սովետաշէնի մէջ բացուած է Մշակոյթի Նորակառոյց պալատը, որ ունի ամէն յարմարութիւն՝ 300 հոգինոց սրահ, գրադարան, խաղերու սենեակներ եւայլն:

personne n'a le monopole de l'Arménité

2·

(Suite et Fin)

Et puis ces soixante cinq ans ont-ils réellement été perdus ? de notre peuple, doute, dans l'histoire de notre peuple, aura-t-on assisté à une telle vigueur à une telle force intellectuelle, à une telle renaissance. Nous n'avons pas le droit de désespérer, malgré les dangers sournois et obliques qui nous guettent et notamment ceux de l'assimilation. Nous avons l'obligation de combattre lorsque tout un peuple est coupable, malgré sa profonde meurtrissure, de cultiver encore sa langue sa foi, son histoire, de déployer tant d'efforts pour assurer une survie triomphante. Peu importe, en finale, que certaines de ses tentatives, que certaines de ses idéologies, que certaines de ses visions politiques aient échoué.

L'essentiel est d'en tirer les leçons et de continuer à forger, avec détermination et lucidité, l'avenir, mais en se souvenant que ce n'est pas en perfectionnant la chandelle qu'on a découvert l'électricité.

Et j'en viens à ma seconde réflexion. Ce dont nous souffrons dans cette tâche, au fil de ce combat inachevé, c'est de notre absence d'organisation.

Oh, je sais bien, les grandes associations, les partis, les églises sont organisées et bien organisées. Ce n'est pas à eux que je songe. Je leur ai rendu l'hommage que nous leur devons. Mais au nom de quoi, au nom de quel mythe, si ce n'est au nom de cette conscience d'un monopole à exercer que je récuse, refuseraient-ils tous d'unir leurs forces sur l'essentiel ?

Est-ce que l'essentiel empêche la spécifité ? Est-ce que vouloir le général élimine le particulier ? Depuis quand, une grande tâche, un fort dessein sont-ils inconciliables avec le maintien d'une pensée personnelle, d'une action qui garderait son individualité ?

Je ne demande à personne de renoncer à ce qui le définit, à ce qui le situe par rapport à l'autre, à ce qui fait dans sa logique à lui la raison de son action. Mais je demande à tous de s'unir sur une structure diasporique internationale sur une plateforme de réflexion et d'action qui n'enlève à personne son identité. Je vais même plus loin. Cette union n'empêche, en aucune manière, de continuer à cultiver ardemment, les programmes de chacun, sur les champs d'action qu'ils ont choisis. Il n'est pas convenable, il n'est plus concevable, par exemple, que sur une question aussi élémentaire que celle du paragraphe 30, rien ni personne n'ait pu coordonner tous les efforts accomplis et que ceux-ci aient dû se traduire dans des actions isolées, quelque heureux que furent les résultats provisoirement obtenus. Et je peux multiplier les exemples.

Où est-il cet organisme international, à la disposition de tous, qui puisse documenter dans l'heure, qui puisse répondre aux questions venues de l'extérieur, avec la crédibilité que le monde moderne est en droit d'exiger de toute information ?

Faut-il continuer à multiplier à l'infini ces banques d'informations qui restent confidentielles pour le voisin, ces institutions les unes plus estimables que les autres mais qui trouvent parfois dans leur isolement la négation même de leur légitime ambition ?

Ne faut-il pas créer cet organisme centralisateur, voire central qui réponde précisément à ce que nous voulons, même si cette nécessité, en raison d'un poids d'habitudes et de mentalités dues à une idéologie binoculante n'apparaît pas clairement à tous ?

Je sais les difficultés matérielles et politiques, au sens noble du terme, que tout ceci suppose. Je connais la première difficulté qui est celle de la définition même de cet objectif, définition sur laquelle des affrontements encore aujourd'hui sont, hélas, possibles.

Quel est cet objectif ? Est-ce le retour aux terres ? Est-ce l'Araradisme ? Est-ce la condamnation de l'auteur du génocide ? Est-ce l'attente messianique d'un Etat indépendant ? Est-ce l'Arménie Soviétique, et que sais-je encore ?

Ou bien est-ce tout simplement une mise en ordre de la diaspora pour qu'elle puisse s'exprimer, sur un modèle bien administré, au nom de tous ceux qui la composent ?

L'énoncé de ces possibles variations sur un thème qui pourtant vit en nous confusément donne la mesure de la difficultée.

Mais nous qui avons connu la difficulté fondamentale qui était celle de vivre, allons-nous échouer sur ce qui n'est qu'une affaire de bonne volonté, d'intelligence, de dialogue entre frères ? Peut-être ne réussirons-nous pas du premier coup. Mais qu'importe : l'effort nous rebuterait-il ? alors que chacune de nos expériences individuelles de femme et d'homme a été fondée sur l'effort qui nous a conduit au succès personnel ? Regardons nous, revoyons nos mères et nos pères, au moment où ils ont débarqué chacun sur leur terre d'accueil ! Votre présence ici ne crie-t-elle pas le triomphe de ces efforts ? Et nous devrions renoncer à cette nouvelle tâche, nous dont la vie porte témoignage de ce que chacun dans nos domaines nous avons réalisé.

Cette difficulté, je l'attends et je suis prêt à l'affronter. Ceux qui voudront l'éviter ou ceux qui se refuseront à prendre conscience de ce qu'elle peut avoir de nourriciers insulteront l'arménité contemporaine, telle qu'elle se veut, c'es-à-dire plus réaliste, réfléchie, agissante et riche de la promesse de ces lendemains. L'objet de ce congrès et son immense mérite sont de vous convier à cette tâche. Il ne m'appartient pas en cet instant, d'évoquer ses thèmes ou de tracer les lignes du travail. Les rapports, les discussions, les séminaires vont tenter de dégager les problèmes et les solutions. Chacun aura sa part de réflexion et de parole.

Au moment d'achever cette introduction au Congrès, je suis conscient de l'importance de tous les thèmes qui nous attendent et que nous aurons à évoquer. Je songe à l'étude de l'organisation interne de chaque diaspora, à notre attitude à l'égard de la Turquie contemporaine, à l'avenir de nos communautés du Moyen-Orient, désemparées à la suite des déflagrations politiques récentes, à la violence revendiquée par des organisations qui s'affirment révolutionnaires arméniennes, à la cultures diasporique, à l'Arménie Soviétique et à ses équations fondamentales, à la mise en question de nos relations avec notre passé, etc... Tout cela ne sera pas résolu en trois journées de travail, mais tout cela pourra servir d'amorce à d'autres congrès car je suis convaincu de la réussite de cette première réunion.

E. JAKHIAN

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԹԷՆՔ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԱՆԳԱՐԱ

Յոյն – ամերիկեան յարաբերութիւնները, յատկապէս Կիպրոսի ծանօթ հարցէն ի վեր, կորսնցուցած են իրենց երբեմնի սերտ դիմագիծը։ Աթէնք առիթներ ունեցաւ հաստատելու, թէ Ուաշինկթընի աչքին Թուրքիա աւելի ծանր կը կշռէ նժարին մէջ, մասնաւորապէս Պարսկաստանի իրադարձութիւններէն ետք։

Աթէնք իրաւացի կերպով նկատեց բազմաթիւ համաձայնագիրներու գործադրութեան ձգձգումը Ուաշինկթընի կողմէ։ 1977 Յուլիս 28ին, պաշտպանութեան եւ համագործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ երկու մայրաքաղաքներուն ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Յայսօր, համաձայնագիրը կը կարօտի գործադրութեան։ Համաձայնագիրով ամերիկեան կայաններուն ընծայուած բացառիկ առանձնաշնորհումները յունական հողին վրայ, կը սահմանափակուին։ Ասոնք կը դադրին ամերիկեան յանձնաժման գօտիներ նկատուելէ։ Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն յանձնառու կ'ըլլայ, չորս տարուան ժամանակաշրջանի մը համար, 700 միլիոն տոլարի զինուորական օժանդակութիւն ապահովել Աթէնքի։

Անդին, Ամերիկայի Ձայն հեռասփռումներուն ծառայող Քավալայի եւ Հռոդոսի կայանները, Յունիս 2ին ստորագրուած պայմանագիրով, որոշ սեղմումներու կ'ենթարկուին։ Նախ միայն քանի Ամերիկացիներ իրաւունք կ'ունենան աշխատելու. ապա՝ հաղորդումներուն սահմանուած յայտագիրները ենթակայ կը մնան յոյն իշխանութեանց քննութեան եւ վաւերացումին։ Արդարեւ, Աթէնք կ'ուզէ ապահովել այնպիսի հաղորդումներ, որոնց բովանդակութիւնը չհակասէ իր այժմու բարի – դրացնութեան քաղաքականութեան։ Յայսօր, այս պայմանագիրն եւս գործադրութեան չէ դրուած։

Առկախ կը մնայ նոյնպէս 1978 Հոկտեմբերին մշակուած տնտեսական, մասնագիտական եւ գիտական համագործակցութեան ծրագիրը։ Կը նախատեսուէր մնայուն յանձնախումբերու միջոցով ընդլայնել եւ զարգացնել երկու երկիրներուն փոխանակութիւնները բոլոր մարզերն ներս։ Արդ, « խնայողութեան » պատրուակով Միացեալ Նահանգները այս տարի չմասնակցեցան նոյնիսկ Թեսաղոնիկէի տօնավաճառին։

Արտաքին քաղաքականութեան ծիրին մէջ անուշադրութեան պէտք չէ մատնել Ատլանտեան Ուխտի երեք ներկայացուցիչներուն այցը Աթէնք։ Այս վերջինները՝ ամերիկացի բարձրաստիճան սպաներ, Ուխտի նախկին ընդհ. հրամանա-

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Գնչուներու կողմէ կատարուած ապօրէն եւ նստակեաց ժողովուրդին խաղաղ կեանքը խանգարելու բնոյթ ունեցող արարքներու առաջքը առնելու համար, եւրոպական գրեթէ բոլոր երկիրներու կառավարութիւնները սկսան իրենց երկրին սահմաններէն վտարել Գնչուները եւ կամ պարտադրել զիրենք նստակեաց դառնալու։ Սակայն Գնչուները կը ջանային փախուստ տալ քաղաքային իշխանութեանց կիրարկած հալածանքէն ու դատական հետապնդումներէն, շարունակաբար նահանգ ու քաղաք փոխելով։ Հակառակ խիստ հրահանգներու, ոստիկանութիւնը, եւ քաղաքական ուժերը, յաճախ թիւով անբաւարար, չէին յաջողեր վտարել Գնչուները։ Եւ ինչ որ զարմանալի է, երկրին ազնուական դասակարգն էր որ պաշտպան կը կանգնէր Գնչուներուն, նիւթական օժանդակութիւն եւ ապաստան ընծայելով անոնց։ Միայն տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուածները կարելի կ'ըլլար փոխադրել գաղթավայրերը։ Պատժուածները, իբրեւ թիապարտներ կը գործածուէին նաեւ թիավարելու ռազմանաւեր կամ փոխադրանաւեր։

Գնչուներու դէմ առնուած այս անմարդկային եւ յաճախ ցեղասպանութեան բնոյթ կրող պատժական միջոցառումները հանդիպեցան կղերականութեան խիստ դատապարտութեան։ Բարեբախտաբար, Ռուսիա բացառութիւն կազմեց ու բնաւ պահանջ չզգաց Գնչուները հեռացնելու իր երկրէն։ 18րդ դարու վերջաւորութեան Հունգարիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ մէջ կայսերական հրամանագրով փորձուեցաւ Գնչուները դարձնել նստակեաց քաղաքացիներ։ Բռնադատեալ հրահանգ մը որ Գնչուները կը պարտադրէր հրաժարելու իրենց լեզուէն, բարքերէն եւ ձուլուիլ երկրին ժողովուրդին մէջ։ Այդ նպատակաւ իրենց ծնողներէն բռնի կերպով խլուեցան Գնչու երախաներ ու տարուեցան հեռաւոր գիւղեր եւ յանձնուեցան գիւղացիներու խնամքին։ Սակայն, այս բռնի միջոցներու գործադրութիւնները եւս հանդիպեցան Գնչուներու ընդդիմութեան եւ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ աւելի ազատական ուղղութիւն մը ընդգրկել։

Այլ երկիրներու մէջ ալ նմանօրինակ փորձեր ձախողութեան դատապարտուեցան։ Օրինակ՝ Ֆրանսայի կարգ մը նահանգներուն մէջ Գնչուները նկատուեցան օրէնքէ դուրս վտանգաւոր բեկորներ, նոյնիսկ ոճրագործներ կամ աւազակներ։ Անգլիոյ մէջ եւս նոյն ձեւի հալածանքներ։ Իտալիոյ մէջ անոնք կը դատապարտուէին գերութեան։ Միայն մեծ քաղաքներու մէջ է որ անոնք կը վայելէին յարաբերական ազատութիւն մը եւ կը կիրարկէին իրենց արհեստները։

Գնչուներու ընկերային եւ ընտանեկան կառուցուածքը ամէնէն նախնական վիճակը կը ներկայացնէ։ Իւրաքանչիւր խումբ ունէր իր պետը, որ պատասխանատու էր խումբին ապահովութեան։ Խմբապետները յաճախ ճանչցուած էին տեղական իշխանութիւններէն եւ անոնց միջոցաւ է որ փոխադարձ յարաբերութիւններ տեղի կ'ունենային։ Ինչպէս յիշած էինք այդ խմբապետները շատ մը երկիրներու մէջ կը կրէին տիտղոսներ, պարզապէս լաւ ընդունելութիւն գտնելու, խաղաղ ապրելու եւ նիւթական առաւելութիւններ ձեռք բերելու ակնկալութեամբ։ Այսպէս, Հունգարիոյ մէջ այդ պետերը կը կոչուէին «վոյվոտ», որ քաղաքային եւ զինուորական բարձր տիտղոս մըն էր։ Ուրիշ երկիրներու մէջ այդ տիտղոսները ընդհանրապէս ազնուական բնոյթ կը յատկանշէին։ Ֆրանսայի մէջ անոնք կոմսեր էին կամ դուքսեր։ Օրինակ՝ 15րդ դարուն հանրածանօթ էր Անտրէ դուքսը։ Իսկ դասուին մէջ այդ տիտղոսը աւելի արտայայտիչ ձեւ մը կը ստանար, վերածուելով Մեծ Դուքս Փոքր Եգիպտոսի ձեւին։ Անգլիոյ մէջ խմբապետները կը կոչուէին լորտեր։ Այս տիտղոսաւոր խմբապետները աւելի վեհութիւն եւ արժանիք տալու համար իրենց անձին շատ բծախնդիր էին իրենց զգեստաւորման եւ իրենց տիտղոսին համապատասխան կը կրէին շքանշաններ կամ զինանշաններ։

(Շար — 6)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐԱՆՈՍԻ ԼԵՌՆԱՇՂԹԱՅ

Արփա, Վեդի եւ Ազատ գետերու միջին ստորամասերուն մէջ Գեղամայ հրաբխային լեռնավահանէն կը ճիւղաւորուին քանի մը լեռնաշղթաներ: Անոնք Գեղամայ լեռներու այն հատուածներն են, որոնք զերծ մնացած են երիտասարդ հըրաբխային գործունէութեան հետեւանքով առաջացած լաւային ծածկոյթէն: Անոնցմէ է Երանոսի լեռնաշղթան, որ ջրբաժան է Ազատ եւ Վեդի գետերու միջեւ: Ամէնէն բարձր տեղը 1829 մեթր է (Երանոս գագաթը):

Երանոսի լեռնաշղթան հիւսիս – արեւմուտքէն Ազատ գետով կը բաժնուի Ողջաբերդի լեռնաշղթայէն, հարաւ – արեւելքէն՝ Վեդի գետով, Ուրծի եւ Դահնակի լեռնաշղթաներէն: Հարաւ – արեւմուտքին անոր լանջերը կ'իջնեն Մերձարաքսեան հովիտին վրայ: Արեւելեան կողմը կը սեղմուի Ազատի Եօթնակունք եւ Վեդիի Խոսրով վտակներու միջեւ եւ անոնց ակունքներուն մօտ հարաւ – արեւմուտքէն կը միանայ Գեղամայ լեռնավահանին: Լեռնաշղթային խորերէն սկիզբ կ'առնէ Ջորասու հեղեղը՝ բաժնելով զայն երկու մասի. հարաւ – արեւելեան լեռնաբազուկը կը կոչուի Երախի լեռնաշըղթայ (առաւելագոյն բարձրութիւնը՝ 1419 մեթր):

Երանոսի լեռնաշղթան ունի նեղ կատար, դէպի Ազատ գետը իջնող զառիթափ ու լերկ լանջեր: Երանոս գագաթի արեւմըտեան լանջը մօտ 650 մեթր բարձրութեամբ քարափ մըն է, որ կատարէն ուղղաբերձ կ'իջնէ մինչեւ ստորոտ, ուր կը հոսի Ազատ գետը: Լեռներու լանջերը խիստ մասնատուած են բազմաթիւ հեղեղատներով ու խանդակներով: Մերկ ու ժայռոտ նախալեռներուն մէջ զօրաւոր հողմահարման հետեւանքով հողածածկոյթը սակաւազօր է, խճալից: Անիկա անձրեւի ջուրերու կողմէ պարբերաբար կը լուացուի ու կը տարուի դէպի հարթավայրերը:

Նախալեռներու ստորին գօտին կէս անապատ է: Այդ ալիքաւոր սարաւանդային շրջանները ատեն մը անջրդի ու անմշակ էին: Այժմ ոռոգուելով Արտաշատի ու Ազատի ոռոգիչ համակարգերով՝ կը ծածկուին խաղողի եւ պտղատու այգիներով: Ջրանցքներուն ու ջրհան կայաններուն վրայ վերջին տարիները աւելցաւ Ազատի ջրամբարը, որուն շնորհիւ ոռոգելի դարձան 7000 հեկտար անջրդի հողեր եւս:

Երանոսի լեռներու ժայռոտ եւ ժայռախճալից լանջերը ծածկուած են լեռնաչորասէր բուսականութեամբ, որոնք աչքի կը զարնեն չորադիմացկանութեամբ: Անոնք խոտեր են, մանրատերեւ կիսաթփուտներ ու բարձի նման բոյսեր: Թփուտներէն կը հանդիպինք նշենիի եւ վայրի տանձենիի նեղատերեւ տեսակներուն, գձնիկին:

Հոս բուսականութիւնը համատարած ծածկոյթ չի կազմեր, չկան գերիշխող տեսակներ: Անոնք կ'աճին մէջ ընդ մէջ, փոքր խմբակցութիւններով ու կղզեակներով: Խայտաբղէտ ու նօսր բուսածածկոյթի մէջտեղէն կ'երեւան քարացրօններու ժապաւէնները, դեղին ու աղիւսակարմիր կրաքարերը: Այդ սարալանջերը հեռուէն իրարու վրայ կուտակուած ժայռերու տեսք ունին եւ աչքի կը զարնեն իրենց վայրի ու խստաշունչ գեղեցկութեամբ:

Երանոսի լեռները հին ատեն կը մըտնէին Մեծ Հայքի Այրարատ նահանգի Ոստան Հայոց գաւառին մէջ, իսկ այժմ կը գտնուին Արտաշատի ու Արարատի շրջանները:

Երանոսի լեռնաշղթայի ստորոտը, Ազատ գետի վարի հոսանքին մօտ կը գըտնուի Դուին հնութեան վայրը: Այս երբեմնի շէն բնակավայրը՝ հին Հայաստանի մայրաքաղաքներէն մէկը, կարեւոր դեր խաղացած է հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ: Զայն հիմնադրած է Հայոց Խոսրով Կոտակ Արշակունի թագաւորը Դ. դարու 30ական թուականներուն: Այդ ժամանակուան մայրաքաղաք Արտաշատի աննպաստ կլիմայի պատճառով Խոսրով Կոտակ Դուին բլուրին վրայ կը կառուցանէ ապարանքներ եւ հոն կը փոխադրէ արքունիքը: Մօտերը կը տնկէ անտառներ: 428էն Դուին մարզպանական Հայաստանի մայրաքաղաքն էր: Է. – Թ. դարերուն երկրի մեծագոյն քաղաքն էր: Ծաղկման շրջանին անոր բնակչութիւնը հասած է հարիւր հազարի: Արաբական խալիֆաթի տիրապետութեան ժամանակ Էրմինիա փոխարքայութեան կեդրոնն էր: Քանի մը անգամ քանդուած է օտար նըւաճողներու արշաւանքներու ատեն, ինչպէս նաեւ Թ. դարուն տեղի ունեցած աղէտաբեր երկու երկրաշարժներու հետեւանքով, Բագրատունիներու իշխանութեան հաստատումէն (862) եւ ապա Հայաստանի անկախութեան վերահաստատումէն ետք Դուին վերստին տնտեսական վերելք կ'ապրի: ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն քաղաքը կը սկսի հետզհետէ կորսնցնել իր դերը, որուն պատճառը մէկ կողմէ օտար նուաճողներու յաճախակի ասպատակութիւններն էին, միւս կողմէ այն, որ այստեղէն արհեստաւորներն ու վաճառականները կը տեղափոխուէին Անի: Վերջնապէս կործանած է Ջալալ էլ Դինի արշաւանքներու ժամանակ (1225):

Միջնադարեան այլ քաղաքներու պէս Դուին ունեցած է միջնաբերդ բլուրի վրայ, անոր շուրջը՝ շահաստան եւ արուարձաններ: Քաղաքը եւ յատկապէս միջնաբերդը շրջապատուած են պարիսպներով: Միջնաբերդին մէջ կը գտնուէր Արշակունի թագաւորներու պալատը: Կեդրոնական թաղը կը գտնուէր Հայոց կաթողիկոսարանը իր երկու եկեղեցիներով, վեհարանով եւ օժանդակ շինութիւններով: Դուին նոյն ատեն կը հանդիսանար երկրի վարչական, հոգեւոր եւ տնտեսական կեդրոնը: Դուինի հռչակաւոր վեց ժողովներու մէջ տարբեր ժամանակներ քննարկուած են երկրի աշխարհիկ եւ հոգեւոր կեանքի կարեւոր հարցերը: Անոնցմէ երկրորդին մէջ (554-ին) ընդունուած է Հայոց նոր տոմարը, որուն համաձայն 552 թուականը համարուած է նոր տոմարի սկիզբը՝ Հայոց մէկ թուականը:

Անցեալ դարու վերջերէն սկսած Դուինի մէջ պեղումներ կը կատարուին: Արդէն իսկ հիմնական գիծերով վերականգնած է քաղաքին յատակագիծը, յայտնաբերուած են մեծաքանակ հնագիտական նիւթեր՝ մետաղէ, կաւէ, յախճապակիէ իրեր, անօթներ, գործիքներ, զէնքեր, դրամներ, արձանիկներ, որոնք կ'օգնեն ամբողջացնելու մայրաքաղաք Դուինի պատմութիւնը: Տեղւոյն վրայ ստեղծուած է թանգարան մը, ուր ցուցադրուած են յայտնաբերուած հնագիտական նիւթերը:

ճար Զօր. Հէյկի նոր առաջարկները ներկայացուցին: Ծանօթ է, որ աշխատանքները կը կատարուին երկուստեք, որպէսզի Յունաստան « յատուկ կապ »ի մը շրջագիծին մէջ վերանորոգակցի Ատլանտեան Ուխտին: Աթէնքի պահանջն է, որ խաղաղութեան ժամանակ Յունաստանի զինուորական ուժերը յունական հրամանատարութեան ենթակայ մնան: Պատերազմին պարագային միայն յունական ուժերը կրնան Ուխտին ընդհ. հրամանատարութեան հակակշռին տակ անցնիլ:

Աթէնք միաժամանակ կ'ուզէ ապահովել, քան առաջնոյն, իր գերիշխանական օդային իրաւունքները Եգէականի մէջ. Հէյկի ծրագիրը գոհացում չի տար, քանի Աթէնքի պնդումով Թուրքիա նըպաստաւորեալ դիրքի կը հասնի: Ճիշդ է, որ Հէյկի ծրագիրը գաղտնի կը պահուի, սակայն յունական քաղաքական շըրջանակները կը ճշդեն, թէ ծրագիրը կը նախատեսէ միացեալ հսկողութեան, գերակայութեան դրութիւն մը Եգէականի կործանողութեանց գօտիներուն մէկ մասին՝ շրջանին մէջ. գօտիներ, որոնք դեռ մօտաւոր անցեալին, այսինքն՝ Յունաստանի Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելէն առաջ, յունական հսկողութեան ենթակայ կը մնային Ուխտին շրջագիծէն ներս: Արդէն զիջում պիտի նշանակէր գերիշխանական իրաւունքներու սկարացում:

Անգարա, իր կարգին, կը պահանջէ, որ Աթէնք ընդունի ծրագիրը: Եւ իր սովորութեան համաձայն կը դիմէ շանտաժի — վեթոյով արգիլել Յունաստանի վերանորոգակցութիւնը Ուխտին:

Անկասկած պէտք չէ ձգուիլ նաեւ Աթէնքի կնքած վերջին պայմանագիրը Մոսկուայի հետ: Սեւ ծովի խորհրդային առեւտրական նաւերը, նորոգութեանց համար, այսուհետեւ կրնան խարիսխ նետել Եգէականի Սիրոս կղզիին նաւակայանը, շըրջան մը, ուր Ատլանտեան Ուխտը ռազմափորձեր կը կատարէ կանոնաւոր կերպով:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՐԵՐ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան մէջ «Ֆրանսայի օրեր»ու առթիւ Երեւան գացած է «Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն» ընկերութեան պատուիրակութիւն մը՝ նախագահ Կի Տէսոնի գլխաւորութեամբ: Պատուիրակութեան հետ Երեւան գացած են նաեւ Հայաստանի մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսներու, շարժանկարի ցուցադրութեանց, ինչպէս նաեւ համերգներու մասնակցողներ:

×

Արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան ու մշակութային կապի հայկական ընկերութեան կեդրոնատեղին տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ հիւրերուն:

×

Ֆրանսացի հիւրերը այցելած են Էջմիածին եւ Զուարթնոց, ծանօթացած են հին հայկական ճարտարապետութեան յուշարձաններուն: Ապա այցելած են Սարդարապատի համալիրը եւ դիտած են ազգագրութեան պետական թանգարանի ցուցադրութիւնը:

×

Երեւանի «Բարեկամութեան տուն»ի մէջ բացուած է ֆրանսական դրոշմաթուղթերու պատմութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած է ի մէջ այլոց 1849էն Ֆրանսայի մէջ հրապարակ հանուած առաջին դրոշմաթուղթը: Հետաքրքրութիւն առեղծած են ֆրանսական յեղափոխութեան, առաջին աշխարհամարտի եւ առաջին օդային թռիչքներու նուիրուած դրոշմաթուղթերը:

×

Հայաստանի ազգագրութեան պետական թանգարանին մէջ բացուած է ֆրանսական Կոպըլէններու ցուցահանդէս:

×

Երեւանի Շարժանկարի տան մէջ ցուցադրուած է Միսաք Մանուշեան խումբի մարտիկներուն նուիրուած «Կարմիր հանրագ» ժապաւէնը:

×

Ճարտարապետներու տան մէջ բացուած ցուցահանդէսը այցելուներուն կը ծանօթացնէ Փարիզի 1848–1914 թուականներու ճարտարապետութեան լաւագոյն նմոյշներու լուսանկարները:

×

Արամ Խաչատրեան սրահին մէջ երգահանդէս մը տուած է Ֆրանչեսքա Սոլեվիլ:

×

Հիւրերը ընդունուած են Հայաստանի նախագահ Բաբկէն Սարկիսովի կողմէ:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Երեւի այդ մտքի տրամաբանական շարունակութիւնն այն հարցն էր, որ տուեց ինձ.

– Դուն որդի Մայքլ Առլէնի գիրք կարդացա՞ծ ես...

– Ոչ:

– Անշուշտ գիտես, որ այստեղ եկաւ...

– Այո, նախանցեալ տարի...

– Վերադարձաւ, գիրք գրեց:

– Լսել եմ:

– Հոս եղած է, նկարագրած է, թէ ինչպէս ամբողջ ժողովուրդ Ապրիլ 24-ին հոս կու գայ, ծաղիկներ, պսակներ կը բերէ... Ու պատմած է, որ հոս զգացած է իր հայութիւնը: Ինքզինք կը փնտռէր ու չէր գտներ, հոս գտաւ ինքզինք, իր հոգին, իր հայութիւնը: Ան ներս նայող գրող է, դուրս նայող գրող չէ, ատոր համար ալ զգաց, թէ ինք ով է... Հայր Առլէն չզգաց, որդի Առլէն հոս եկաւ ու զգաց...

Շատ պատուական, խորունկ գիրք գըրած է: Այդ գիրքէն մէկ միլիոն հատ սպառեցաւ: Ամերիկացիներ շատ սիրեցին այդ գիրքը եւ գիտե՞ս ինչու... Անոնք ալ ուզեցին իրենց ուսկից գալը, ով ըլլալը յիշել: Գիտես հարկաւ, անոնք անգլօ – սաքսեր են, իռլանտացիներ, ըսկովտիացիներ, իտալացիներ, ֆրանսացիներ, յոյներ, սպանացիներ... Ամէնքը ուզեցին իրենց ով ըլլալը յիշել, ու սիրեցին այդ գիրքը:

Մեծ գիրք գրած է որդի Մայքլ Առլէն, իր ներսէն գրած է, գիրքին անունն ալ դրած է « Դէպի Արարատ »:

Շատ բան ասաց այդ գրքի մասին եւ սակայն չասաց, որ այս գրքի գրութեան նախապատճառն ինքն է եղել:

Դա յետոյ իմացայ, «Դէպի Արարատը»ը կարդալուց յետոյ: Մայքլ Առլէնը պատմում է, որ հանդիպել են Ֆրեզնոյում, Սարոյեանը երկար պատմել է Հայաստանի, հայութեան մասին:

Ասել է.

– Խենթանալիք ժողովուրդ է...

Յետոյ հայկական ճաշարան է տարել: Արարատն է եղել պատին: Հայկական ճաշեր է պատուիրել: Խօսել է Արամ քեռու մասին, զուարճալի պատմութիւններ են արել:

– Ցաւով եմ, – ասել է, – որ օր մը պիտի հանդիպիս Արամ քեռիիս, հիմա ութսունըերկու տարեկան է, հոյակապ մարդ մը...

Յետոյ Հայր Մայքլ Առլէնի մասին է խօսել.

– Գիտե՞ս, հայրդ սքանչելի մարդ էր..

– Ինք հայ կը սեպէ՞ր...

– Անշուշտ, այո: Հայ մը բնաւ չի կրնար հայ չըլլալ...

– Ի՞նչպէս է, որ ան որեւէ լուրջ բան մը չէ գրած Հայերու մասին...

– Կը կարծեմ, որ այդ տեսակի գրագէտ մը չէր...

– Բայց ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ դուն տեւաբար հայերու մասին գրեցիր, իսկ ինքը բնաւ չգրեց...

– Չեմ գիտեր, – ասել է Սարոյեանը: Իսկապէ՞ս չգիտէր...

Երեւի չի ուզել վշտացնել որդի Մայքլ Առլէնին, այլապէս, հաւատացած եմ, պիտի ասէր, որ դա տաղանդի խնդիր է, որքան մեծ է տաղանդը, այնքան աւելի է հարազատ իր արեանը, իր ակունքներին, քանի որ ճշմարիտ ստեղծագործութիւնն այլ բան չէ, քան ինքնութեան դրսեւորում...

Չի ասել: Մեքենայ են նստել ու գիշերով տարել հայկական գերեզմանոց:

Ճանապարհին խօսել է.

– Մեզ, որ Հայերէն չես գիտեր... Հրաշալի լեզու է, հրաշալի հնչիւններ... Գաղափար ունի՞ս հայկական երգերու մասին: Պէտք է երգեմ քեզի համար...

Ու երգել է:

«Սիրոյ, անարդարութեան եւ հասունացող նուներու մասին երգ մըն է, այլ խօսքով՝ կեանքի կարեւոր բաներու մասին»․ գրում է Առլէնը:

Գերեզմանատան մօտ կանգ են առել: Անձրեւ է մաղել ու մութ է եղել: Սարոյեանը սկսել է վազել գերեզմանաքարերի միջով.

– Ահա հոն Լեւոնն է... Կարծեմ Լուսընթագի քոյրերէն մէկը հոս է.. Հոն տեղ մը կը գտնուի Միհրան հօրեղբայրս..

(18 – Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Խաչիկեան, Օր. Ժասմին Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Արփիար Գավալճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզ Հոգտանեան, Օր. Ժաքլին Հոգտանեան, Տիկին Լուսիկ Սեմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սեմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Սեմէրճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 28ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Առնու-վիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Խաչիկեանի եւ Օր. Ժասմին Խաչիկեանի:

×

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Խաչիկեան 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն յիշատակին:

Այրի Տիկին Իսկուհի Օհաննեան, այրի Տիկին Իսկուհի Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մաթեան, Օր. Վարդուհի Մաթեան, Գ. Ժան-Փիէռ Մաթեան, Գ. Միշէլ Մաթեան եւ այրի Տիկին Շնորհիկ Տէրտէրեան, զաւակներն ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ մօրաքրոջ, սանուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
(ծնեալ Չօպանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 29ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3, ժամը 10·30-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ոմն 100ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն իր զաւկին մահուան տարեդարձին առթիւ եւ ի յիշատակ իր բոլոր ննջեցեալներուն:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կոբնոյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի այրի Տիկ. Սիւլեանէ 300 Ֆր. իր ամուսնոյն ողբացեալ Ս. Սիւլեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց լեզուի դասաւանդման եւ հայ
մշակոյթի տարածման կեդրոն
Centre d'Enseignement et de Diffusion de
la Culture Arménienne (C. E. D. C. A.)
MTP Tivoli, 66 Cours Fr. Roosevelt
13005 Marseille — Tél. : 47-92-02

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Տասը ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու ղեկավարութեամբ պիտի աւանդուին հետեւեալ նիւթերը.

Լեզու եւ գրականութիւն, Պատմութիւն եւ քաղաքակրթութիւն (ֆրանսերէն), Պաքալօրէայի մասնաւոր յայտագրի պատրաստութիւն, Հայերէնի պարզ խօսակցութիւն գիտա-լսողական արդիական միջոցներով:

Ձեռք բերուած գիտելիքներու գործադրութիւն հետեւեալ միջոցներով.—

Թատերական արտայայտչութիւն, ժողովրդական բանահիւսութիւն, Երգ եւ բանաստեղծութիւն, Դասընթացքներ չափահասներու համար, Հետազօտական եւ վաւերագրական ղեկավարուած գործունէութիւններ:

Դասընթացքները սկսան Շաբաթ օր, Սեպտ. 27ին:

Արձանագրութիւնները թուականէս սկսեալ ամէն օր յետ միջօրէին, ժամը 15–20:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Արշաւիր Կլորիկեան 1000 գերմ. մարք կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր զաւակներով՝ Ենովք Լաչինեանի «Անկապ էջեր» հատորին առթիւ, ի գնահատութիւն՝ «Յառաջ – Մատենաշար»ի:

ՎԻԷՆ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ
ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ պարանցիկ երեկոյթ, Նովոթէլի մէջ (Պոռն), կազմակերպութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին: Նուագախումբ Քոճաքեան Շաբաթ, Հոկտ. 6 ժամը 21ին:

Տոմսերու համար դիմել Կ. Խաչի անդամուհիներուն կամ հեռաձայնել՝
(74) 53·25·91 կամ (74) 85·12·69

ՀԱՃԵԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏ
ԴԷՊԻ ՎԻԷՆՆԱ

Նիսի եւ շրջանի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան ու Քաննի Հայոց Բարեկամական Ընկերակցութեան կազմակերպութեամբ հաճելի շրջապտոյտ մը օթոքարով դէպի

Vienna par Cortina d'Ampezzo
Վերադարձ՝ Վենետիկի ճամբով
Մեկնում Հոկտեմբեր 10ին
Վերադարձ Հոկտ. 18 գիշերը
Գին՝ 2150 Ֆր. (օթոքարով երթուդարձ, ճաշեր առանց խմիչքի, առաջնակարգ պանդոկներ)

Մանրամասնութեանց եւ տեղերու ապահովութեան համար հեռաձայնել
Տիկ. Թ. Ճէվիզեանի 16 (93) 38·79·08
Քաննի

restaurant
ANY
Spécialités Caucasiennes et Orientales
AMBIANCE MUSICALE
DINER AUX CHANDELLES
ԻՍԻԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
Ա Ն Ի
Հաճելի մթնոլորտ, կովկասեան եւ արեւելեան համեղ ճաշեր, երաժշտական մթնոլորտի մէջ
Կոչունքներու կամ հարսանիքի համար պայմանաւորուիլ Տնօրէնութեան հետ
52, Rue Jean-Pierre Timbaud
92130 ISSY LES MOULINEAUX
Tél. : 638-78-58
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ

MARSEILLE

L'association des Amis de la
REPUBLIQUE DE CHYPRE
organise
une conférence
UN MICROCOSME NOMMÉ CHYPRE
par Rouget Milliex
Projection du film de Cacoyannis
IRENE PAPAZ découvre Chypre
Jeudi, 4 Octobre à 21 heures
Maison de la Culture Arménienne
12-14, Rue St. Bazile
sous la présidence de MICHEL PEZE
adjoint au Maire

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՒՆ

Կիրակի, Հոկտ. 7, ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանէն՝ Հայերը եւ Մոնկոլները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլ Օտռոյի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3, Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցիի կից սրահին մէջ: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Գաննէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը, Երեքշաբթի Հոկտ. 2, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին (Տիկին Փափազեանի բնակարանը):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախաձեռնութեամբ հին Ռազմիկներու, նախկին Դիմադրականներու, ազգութեամբ հայ կազմակերպութիւնը, կը պատրաստուի արժանավայել Յուշատօնով մեծարելու, Արարատի մեծ ճակատամարտի 61րդ տարեդարձը, զոհուած ընկերներուն եւ Յուշարձանի ծնընդեան տասնամեակը հանդիսութեամբ մը, Նոյեմբեր 18ին, կիրակի առաւօտեան Փրատոյի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՐԻ
ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ
ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ
A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66
A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ՍԿԻԶԲԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
"LE GUI DE LA FORET,,
"Chez IDEAL,,
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ԻՋԵՒԱՆ
ՈՒԱԶԻ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Օժտուած է յարմարաւէտ առանձնասենեակներով
եւ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՃԱՇԱՐԱՆՈՎ
Ֆրանսական եւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ, հսկողութեամբ
Սեփականատէր–Տնօրէնին
Տրամադրելի՝ հարսանեկան, նշանտուքի խրախճանքներու, ընկերային տօնախմբութեանց եւ հաւաքական հացկերոյթներու:
Յարմար կառատուն (փարքինկ)
1, Avenue de Boran — 60260 LAMORLAYE
Tél. : (4) 456-93-51
FERMÉ LE MARDI

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆԻ
«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ...»
գիրքը
արձակ ... կէս – երգիծական ...
յուշեր ... դէմքեր ... դէպքեր ...
խորհրդածութիւններ
Մատենաշար « ՅԱՌԱՋ »
Պատկերազարդ, 400 էջ
Գին՝ 50 Ֆր.
Առաքման ծախսով 60 Ֆր.)
Ստանալու համար դիմել՝ «Յառաջ»

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
3
MERCREDI
3 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Armenien en Europe Occidentale
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : Arpik Missakian

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.482
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.482

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՍԹԸՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՊՕՂՈՍ Բ.Ի

ՈՐ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԱՆՑԱՒ

Տըպլինէն մեկնելէ առաջ, Յովհ. — Պօղոս Բ. խօսեցաւ շուրջ հազար իրլանտացի ժառանգաւորներու, որոնք եկած էին ողջունելու զինքը: Վճռական չեղաւ մըն է, որ Պապը յիշեցուց որ «քահանաները պէտք է ճանաչելի զգեստներ կրեն»: Այս ուղղութեամբ Փրանսական կղերն է ամէնէն անհնազանդը, բայց, ի տարբերութիւն Պօղոս Զ.ի, Յովհ. — Պօղոս Բ. որոշած է յամառիլ: Կասկած չկայ, որ հաշուէն դուրս, այս լեհ [illegible], որ յանկարծ եկաւ բազմիլ Ս. Պետրոսի Աթոռը, «խանդարող» Պապ մըն է: Գիտէ ուզածը, տեղի չի տար, եկեղեցւոյ հիմնական ոչ մէկ սկզբունքէ եւ «ճանաչելի զգեստէն» զատ, շեշտը դրաւ կրկին ամուսնութեան անքակտելիութեան վրայ, դէմ արտայայտուելով կրկին վիժումին:

Նման Պապ մըն է, համակրելի, ժողովրդական բայց եւ այնպէս՝ վճռական եւ ըրածն ու ընելիքը գիտցող, որ Պոսթըն ժամանեց Երկուշաբթի օր, այսինքն Միացեալ Նահանգներու ամէնէն կաթողիկէ քաղաքը: Դիմաւորելու եկած էին 300 հազար հոգի եւ այս առթիւ ամէն ոք կը նկատէ թէ այս համբողջութիւնը աննախընթաց խրախանդում մը ստեղծած է: Մինչ միայն 3000 լրագրող կազմ ու պատրաստ էին երբ առաջին մարդը լուսին կ'երթար, Յովհ. — Պօղոս Բ.ի համար 14 հազար լրագրող կը հետեւին բոլոր հանդիպումներուն: Պոսթընի բոլոր հաստատութիւնները փակ էին Երկուշաբթի եւ մեր պաշտօնակիցը «Հայրենիք»ը կը ծանուցանէր նոյնիսկ Սեպտ. 29ի իր թիւով թէ Պապին այցելութեան առթիւ իր յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ միայն Հոկտ. 3ին, Չորեքշաբթի:

Յանուն նախագահին Տիկին Գարթըրն էր, որ դիմաւորեց Պապը բարի գալուստ մաղթելով «սիրով»: Հոն էր նաեւ ծերակուտական Էտ. Քենըտի, ամերիկացի բոլոր կարդինալները, Պոսթընի կարդինալ – արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Մէտէյրոս:

Հակառակ անոր որ կաթողիկէութիւն պիտի չըլլար, հաւանաբար Ամերիկայի մէջ եթէ իրլանտացի չըլլար բայց եւ այնպէս Միացեալ Նահանգներու կաթողիկէները (գրեթէ ամբողջութեամբ իրլանտացի գաղթողներու ընտանիքներ) նուազ աւանդապաշտ են եւ չունին իրենց հին հայրենիքին ժողովուրդին հաւատարմութիւնը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ նկատմամբ: Տարակարծիք են Եկեղեցւոյ որոշ դիրքերուն հետ ինչպէս՝ ամուսնալուծումը, վիժումը: Այս «ծագումով Իրլանտացիներ»ու կողքին կան նաեւ Իտալացիներ (բայց Կաթողիկէութիւնը նեցուկողը Իրլանտացիք եղած են), Լեհերը եւ ամբողջ երկրին մէջ 50 միլիոնի կը հասնի կաթողիկէներու թիւը:

Երեքշաբթի օր է որ Պապը Պոսթընէն կ'անցնէր Նիւ Եորք, ուր Եոմ Քիփուրի (Մեծ Ներումի Հրէական տօնը) վաղորդայնին, զինքը կը դիմաւորէր Նիւ Եորքի հրեայ քաղաքապետը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտ. 25–27)

ԱԿԱԴ. ԾԱՏՈՒՐ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ՊԱԼՔԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ 4ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ՝ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Ակադեմիայի անդամ Ծատուր Աղայեան, խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութեան հետ, մասնակցած է Անգարա տեղի ունեցած պալքանագիտութեան 4րդ Համագումարին: Աւելի քան 700 պատգամաւորներ՝ Միացեալ Նահանգներէ, Եւրոպայէ, յատկապէս պալքանեան երկիրներէ եւ Խորհ. Միութենէ, մասնակցած են համագումարին, որու ընթացքին քննութեան առնուած են հարաւ – արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու պատմութեան (հնագոյն շրջաններէն մինչեւ մեր օրերը), հնագիտութեան, ազգագրութեան, լեզուաբանութեան, գրականութեան եւ մշակոյթի, ինչպէս նաեւ պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրական պայքարի հարցերը:

Համագումարի կարեւոր հարցերէն մէկը կը վերաբերէր օսմանեան տիրապետութեան տակ տառապող ժողովուրդներու պատմական ճակատագրին մէջ Ռուսիոյ դերին: Հարցերու քննարկումը կատարուած է քաղաքական բուռն պայքարի մթնոլորտի մը մէջ: Ծատուր Աղայեան հանդէս եկած է «Հայաստանի պատմական կապերը հարաւ – արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու հետ» զեկուցումով: Հայ ակադեմականը յատկապէս ընդգծած է, որ այդ կապերը կուգան հին միջնադարէն եւ մասնաւորաբար զարգացած են ԺԹ դարու երկրորդ կէսին: Հայկական եւ պալքանեան ժողովուրդներու աղբիւրագիտական նիւթերու հիման վրայ ակադեմականը վեր առած է հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու բարեկամութեան կարեւոր դրուագները: Այսպէս, ԺԹ դարու 60 – 70ական թուականներուն երբ 40 հազար պուլկար յեղափոխականներ ապաստանած են Փոքր Ասիա, այդ կարգին՝ Արեւմտեան Հայաստան (Տիարպեքիր, Էրզրում եւ այլ քաղաքներ), անոնց օգնութիւն ցոյց տուած են Հայերը: Պուլկար յեղափոխականները իրենց կարգին զգալի հետք թողուցած են հայ հանրային միտքի զարգացման վրայ: Անոնց աջակցութեամբ ստեղծուած են «Հայրենասէրների Միութիւն»ը եւ այլ ազատագրական կազմակերպութիւններ: Ծատուր Աղայեան նշած է նաեւ 1877–28 թուականներու ռուս – թրքական պատերազմի ժամանակ Հայերու գործօն մասնակցութիւնը պալքանեան ժողովուրդներու ազատագրական մարտերուն, ինչպէս նաեւ 1912ի պալքանեան առաջին պատերազմին հայկական ջոկատի մասնակցութիւնը՝ հայ ազատագր. շարժման ղեկավարներէն Անդրանիկի հրամանատարութեամբ: Այդ ջոկատը պուլկարական բանակի կազմին մէջ հերոսաբար մարտնչած է Թուրքերու դէմ, անոր մարտիկներէն շատերը արժանացած են կառավարական բարձր պարգեւներու: Շատ մը Հայեր, կռուելով իրենց բախտակից ժողովուրդներու ազատագրութեան համար, այդ քայլին մէջ կը տեսնէին նաեւ իրենց ժողովուրդի ազատագրութեան երաշխիքը:

Պալքանագիտութեան Համագումարին մէջ հայ գիտնականը ղեկավարած է բաժիններէն մէկուն աշխատանքը, որ կը քննէր «Յեղափոխութիւնը եւ հանրային կառուցուածքը» եւ «Գաղափարներու դերը հասարակութեան զարգացման մէջ» հարցերը:

×

« ՍԵԲԱՍՏԻԱ » ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի «Սեբաստիա» մանկապարտէզի կրտսեր խումբերու երախաները նուէր ստացած են գեղեցիկ գոգնոցներ, շրջազգեստներ ու անձեռոցներ: Այդ բոլորը պատրաստած են աւագ խումբերու երախաները, մանկական կարի մեքենաներով: Այն աշխատանոցը, ուր երախաները կը զբաղին կար ու ձեւով, կը կոչուի «Նորաձեւութիւններու արհեստանոց»: Փոքրիկ «վարպետները» կրնան ճաշակով զգեստաւորել պուպրիկները, որոնց հետ կը խաղան թէ իրենք եւ թէ իրենց ընկերները. կը ձեւեն, նորութիւններ կը յօրինեն:

«Սեբաստիա»ն Հայաստանի մէջ առաջին մանկապարտէզն է, ուր դաստիարակութիւնները տեղի կ'ունենան մասնագիտական եղանակներով եւ յատուկ դասարաններու մէջ: Հոն կան կերպարուեստի աշխատանոցներ, արհեստանոցներ, ուր երախաները կը սորվին զանազան արհեստներ: Կայ իսկական խոհանոց մը: Երախաները հաճոյքով կը թխեն համով կարկանդակներ, աղցան, ինչպէս նաեւ սեղան կը պատրաստեն ընկերոջ մը տարեդարձին առթիւ:

«Սեբաստիա» մանկապարտէզի սաները երբ կը յաճախեն դպրոցներ, զգալի կերպով կը տարբերին այն աշակերտներէն, որոնք կուգան այլ մանկապարտէզներէ: Մանկավարժական գիտութիւններու հետազօտական հիմնարկի աշխատակիցները գովեստով կ'արտայայտուին «Սեբաստիա» մանկապարտէզի դաստիարակչական գործունէութեան մասին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Սեպտեմբեր մէկին հնչած են Հայաստանի ուսումնական նոր տարեշրջանի սկիզբը ազդարարող զանգերը եւ 1500 ցերեկային եւ գիշերային հանրակրթական դպրոցներ յաճախած են 630 հազար աշակերտներ: Այս տարի արհեստավարժ–արհեստագիտական եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 100 հազար տղաք ու աղջիկներ: Հայաստանի 13 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներու թիւը կը հասնի 57 հազարի: Ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին հանրակրթական դպրոցներու ուսուցչական կազմերը ամբողջացած են 2200 երիտասարդ մասնագէտներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Գարամանլիս Մոսկուա հասաւ ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ: Ապա պիտի անցնի Եուկոսլաւիա եւ Հունգարիա: Յունաստանի ժամանակակից պատմութեան մէջ, առաջին անգամն է որ նախարարապետ մը Խորհ. Միութիւն կ'երթայ:

ԷՐ–ՖՐԱՆՍ 24 ժամուան գործադուլ մը ունէր Հոկտ. 2ին, Երեքշաբթի եւ երթեւեկը մէկ երրորդով զեղչուած էր: Պաշտօնէութեան պահանջը կը վերաբերի գնելու կարողութեան պահպանման: Գաղափար մը տալու համար յիշենք քանի մը աշխատավարձք: Թռչող անձնակազմ՝ օթէս եւ սթիուըրտ, ամսական նուազագոյն 5600, առաւելագոյն՝ 12.000, օդաչու (Քարավէլի վրայ) 12.500 եւ 28.700, պետ–օդաչու 26.500 եւ 41.900: Ցամաքի վրայ՝ աշխատավարձքերը կը տարբերին 3100էն մինչեւ 8.800 նուազագոյն եւ 5.300էն 22.800 առաւելագոյն ըստ պաշտօնին:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ԵՒ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻ ՄԻՋԵՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՀՈԿՏ. 5-ԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրաւէրով, Էջմիածին պիտի մեկնէր Կիլիկեան Աթոռի պատուիրակութիւն մը, որպէսզի վերջնապէս հարթուին երկու Աթոռներու միջեւ դեռ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները: Այս առընչութեամբ բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտ. 5էն 10, Էջմիածին:

Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին, Պէյրութէն Էջմիածին կը մեկնի Կիլիկեան պատուիրակութիւնը, որու մաս կը կազմեն՝ Արտաւազդ Արք. Թրթռեան, Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան, Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան եւ Գ. Գ. Վաչէ Սէթեան ու Վարդգէս Տէր–Կարապետեան:

Մայր Աթոռի պատուիրակութեան անդամներն են.— Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Թորգոմ Արք. Մանուկեան, Շահէ Արք. Աճէմեան, Կոմիտաս Արք. Տէր – Ստեփանեան եւ Փրոֆ. Սարգիս Մելքիսէթեան:

×

Երեքշաբթի առտու Պէյրութէն մեր ստացած լուրերու համաձայն, կացութիւնը բարելաւուած է զգալապէս եւ նոր միջադէպ չէ պատահած: Հանդիպումներն ու տեսակցութիւնները կը շարունակուին:

Ուրբաթ, Սեպտ. 28ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Խորէն Ա. եւ Աթոռակից Կաթողիկոս Գարեգին Բ. այցելութիւն մը տուած են պապական Նուիրակին՝ Գերպ. Գարլօ Ֆուռնօ, որ լայն հասկացողութիւն ցոյց տուած է Հայերու նկատմամբ եւ խոստացած որ ամէն ինչ պիտի ընէ որպէսզի նման անախորժ միջադէպեր չկրկնուին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀ. 42ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձի մրցումներու կարգին Սեպտեմբեր 28ին Արարատ իր դաշտին վրայ հաւասար արդիւնք արձանագրեց Զարիայի հետ՝ 0 –0:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Սահմանադրական ժողովի Սեպտ. 18ի առաւօտեան նիստին, Պարսկահայութեան ներկայացուցիչ Հրայր Խալաթեան կարդացած է հայ համայնքին պահանջը ներկայացնող զեկուցում մը զոր կուտանք ստորեւ: Զեկուցումին յաջորդած է շուրջ երկու ժամ տեւող միտքերու փոխանակութիւն: Հակառակ ոչ-իսլամ համայնքներու ներկայացուցած բանաձեւին եւ բողոքներուն, ժողովը յամառած եւ պնդած է նախապէս կազմուած բանաձեւին վրայ եւ աննշան փոփոխութեամբ մը քուէարկած է: «Քուէարկութիւնը, գիտել կուտայ Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը «Ալիք», ինչպէս միշտ, արդէն պարզ էր թէ ինչ արդիւնք պիտի տար»: Ժողովին հսկայ մեծամասնութիւնը կը կազմեն շիի կրօնաւորները, որոնք իրենց քուէներով «կը վաւերացնեն» իրենց կամայականութիւնները: Եւ Սահմանադրական ժողովը, հակառակ համայնքներու միասնական բանաձեւի եւ պահանջներուն, «վաւերացուցած է» իր կազմած բանաձեւը:

×

ԲԱՆԻՄԱՑՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԻ (ԽԵԲՐԵԳԱՆ)

ՊՐ. ՀՐԱՅՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Յարգելի ներկայացուցիչներ,

Ես մինչեւ այս, չեմ օգտուել այս բեմից: Պատճառն էլ այն է եղել, որ չեմ ուզել սրանից աւել, ժողովի ժամանակը խլել: Եթէ ունեցել եմ տեսակէտ, առաջարկ կամ դիտողութիւն, գրաւոր կերպով ներկայացրել եմ նախագահութեան, որոնց ընդառաջուել եւ արագ կերպով ընթացք են տրուել, նախագահութեան կողմից:

Սակայն խնդրոյ առարկայ յօդուածի մասին, — նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ իմ պաշտօնակից Դոքթ. Բէյթ Ուշանան, արդէն իւր հարկ եղածը յայտնել է, ես այլեւս չեմ կրկնում դրանք եւ բաւարարւում եմ միայն մի քանի կարճ լուսաբանութիւններով՝ Հայ, Քրիստոնեայ, համայնք եւ Հայկական Համայնք *տարազների շուրջ:*

Բայց նախքան բուն խնդրին անցնելը, յիշեցնեմ որ Դոքթ. Ուշանան, հակառակ մեր միացեալ որոշմանը, իր ներկայացրած բանաձեւի մէջ, համայնքի փոխարէն գործածեց փոքրամասնութիւն տարազը, որը ճիշդ չէ:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 13ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻ ԱՌԻԹՈՎ

Ճիշդ է որ Հայերը քրիստոնեայ են, բայց այսուհանդերձ, իրենց իւրայատուկ տեղն ունեն քրիստոնեայ աշխարհի մէջ: Որով, պէտք է որ Հայերի պարագան զանազանել միւսներից եւ յատկապէս քրիստոնեայ Պետութիւնների պարագայից:

Գիտենք որ անգլիական, ամերիկեան եւ ռուսական Պետութիւններն էլ քրիստոնեայ են, Հայերն էլ քրիստոնեայ են, սակայն այն ոճիրները որ զօրեղները գործել են քրիստոնէութեան անունից — եւ Արեւելքի, Միջին Արեւելքի ու նաեւ Իրանի ժողովուրդների գաղութացումն ու շահագործումը, մէկն է դրանցից — բնականօրէն ոչ մէկ կապ չունեն հայ քրիստոնեաների հետ:

Բայց դժբախտաբար տեսնում ենք որ շահոյթը նրանք են տարել, իսկ վնասը՝ Հայերին է մնացել: Եւ հէնց քանի օր առաջ էր, որ այս ժողովում, ներկայացուցիչներից մէկը, մեծ տէրութիւնների շահատակութիւնների մեղքը բարդում էր Իրանի քրիստոնեաների ուսերին: Ու թերեւս իրաւացի էր նա, քանի որ շատերի կարծիքով քրիստոնեայ այսինքն՝ Հայ:

Վստահաբար դուք բոլորդ, վերջին օրերի ընթացքին թերթերում եւ ռադիօ-թելեվիզիոնում կարդացիք, լսեցիք եւ տեսաք այն լուրերը, ըստ որոնց, Լիբանանի աջակողմեան քրիստոնեաները յարձակուեցին հայ քրիստոնեաների վրայ:

Ինչո՞ւ:

Ինչո՞ւ քրիստոնեայ փաղանգաւորները յարձակուեցին քրիստոնեայ Հայերի վրայ: Ինչո՞ւ երկու քրիստոնեայ համայնքներ ռազմի ելան: Միթէ նրանք երկուսն էլ քրիստոնեաներ ու կրօնակիցներ չե՞ն:

Այո նրանք երկուսն էլ քրիստոնեայ են, սակայն պատճառն այդ ինչուների այն էր, որ Հայերը չէին համաձայնուել կռուելու Պաղեստինցիների եւ Մահմեդականների դէմ: Ու քրիստոնեայ փաղանգաւորներն ու նրանց դրսի հովանաւորները, որոշել էին յարձակուել քրիստոնեայ Հայերի վրայ եւ վրէժ լուծել:

Ուրեմն մէկ կողմից Հայերը մահմեդականների դէմ չկռուելու պատճառով զինական յարձակման են ենթարկւում, իսկ միւս կողմից Իրանում, Հայերը որ իրենք զոհերն են աջակողմեան քրիստոնեաների, որպէս քրիստոնեաներ, համարւում են Լիբանանում գործուած ոճիրների հեղինակները:

Հայ ժողովուրդն ինքը զոհն է համաշխարհային աշխարհակալութեան, եւ սակայն այստեղ Իրանում, որպէս քրիստոնեայ՝ պատասխանատու է համարւում նոյնիսկ իր դէմ գործուած ոճիրների:

Ուստի, այդ դառն ճշմարտութեան եւ իրողութեան պատճառով է, որ ես յայտարարում եմ այստեղ, որ հայ ժողովրդի պարագան այլ է, եւ քրիստոնեայ Պետութիւնների պարագան էլ այլ է:

Եւ առաջին պահանջը, որ Իրանի 250.000-նոց հայ համայնքը ունի այս հիմնական օրէնքից, այն է որ Հայը ճանաչուի ու ներկայացուի իր իրական դիմագծով, այսինքն կրօնական փոքրամասնութեան փոխարէն ճանաչուի որպէս Հայկական Համայնք:

Յիսուն եւ քանի տարի ամբողջ, հայ համայնքի իրական դիմագիծը աղարտեցին կրօնական փոքրամասնութիւն տարազով եւ եթէ յեղափոխութիւնից յետոյ էլ նոյն դիմագծով ներկայացուի, դա նպատակի հերքում եւ յեղափոխութեան ժխտում պիտի նշանակի եւ ոչ Հայերը եւ ոչ էլ Իրանի ժողովուրդը պիտի չիւրացնեն:

Հայերը Իրանի յեղափոխութեանց մէջ, մեծ գործունէութիւն են յայտ բերել եւ բազմաթիւ զոհեր են տուել, որպէսզի ճանաչուեն իրենց իսկական դիմագծով, ու եթէ այս տարրական ու մարդկային իրաւունքը զլացուի Հայերին, ոչ միայն Իրանի 250.000նոց Հայութիւնը այլ նաեւ համաշխարհի վեց միլիոն Հայերը, որոնք ապրում են 54 երկրներում, զոհ պիտի չմնան:

Ու կասկած չունեմ, որ գաղութարար Պետութիւնները, որոնք սպասում են յարմար առիթի որ չարաչահութիւն կատարեն, Իրանի Հայութեան նկատմամբ կիրառուելիք անտեսումը պիտի օգտագործեն ու մատ փաթթոց դարձնեն անպայման: Օրեր եւ շաբաթներ է, որ ամէնքը սպասում են տեսնելու թէ Իրանի յեղափոխութիւնը ի՞նչ է տալու Հայութեանը:

Ուրեմն յայտարարում եմ այստեղ, որ Հայութեան առաջին պահանջն է այս եւ անհրաժեշտ է որ Հայը ներկայացուի իր իսկական եւ ճշգրիտ անուամբ ու դիմագծով եւ զանազանուի միւս քրիստոնեաներից: Անշուշտ իմ ակնարկը Իրանի քրիստոնեայ այլ համայնքների մասին չէ, որոնց հետ սերտ բարեկամական կապեր ունենք, — այլ՝ քրիստոնեայ Պետութիւնների մասին է:

Եւ հիմա, վերի լուսաբանութիւնից յետոյ, ուզում եմ պարզաբանել թէ ինչո՞ւ փոքրամասնութեան փոխարէն համայնք եմ պահանջում:

Ես որպէս Իրանահայութեան ներկայացուցիչ, բնականօրէն իմ խօսքը պիտի մասնաւորեմ հայ համայնքի շուրջ:

Պատճառն այս պահանջի այն է, որ համայնքը ենթադրում է մէկ կարգ ու կանոնից եւ մի իւրայատուկ սիստեմ՝ հասարակական, ազգային, կրօնա-դաւանական, մշակութային եւ պատմական երեւոյթներով:

Իրանի 250.000նոց հայ համայնքը ունի երեք թեմեր, որոնցից մէկը՝ Նոր Ջուղայինը, հարաւային Իրանահայութեան խնդիրներից բացի, վերահասու է լինում նաեւ Հնդկաստանի Հայութեան հասարակական, ազգային եւ կրօնական խնդիրներին:

Իրանի հայ համայնքի սահմաններում, բազմաթիւ խորհուրդներ, մի քանի տասնեակ եկեղեցիներ ու աղօթատեղիներ, մի քանի տասնեակ դպրոցներ ու կրթարաններ, տասնեակներով միութիւններ ու ակումբներ եւ խոշոր թւով կազմակերպութիւններ ու այլազան հիմնարկութիւններ են գործում մէկ իւրայատուկ սիստեմի տակ: Ու հայ ժողովուրդն Իրանի հիւսիս արեւելեան շրջանում, շուրջ 3000 տարուայ պատմական անցեալ ունի:

Եւ դեռ սրանք Հայոց Առաքելական Եկեղեցուն պատկանող համայնքի բաղկացուցիչ մասերն են: Դրանից բացի կան նաեւ Հայ Կաթողիկէ, Հայ Աւետարանական ու այլ համեմատաբար փոքր համայնքները, որոնք բոլորը միատեղ, կազմում եւ ներկայացնում են Իրանի Հայկական Համայնքը:

Արդ, թէ ինչու Հայկական Համայնք *տարազն եմ առաջադրում, դա էլ նրա համար է որ հայ համայնքից ներս տիրապետում է ազգային ոգին եւ նոյնիսկ Հայոց եկեղեցին ազգային է եւ առանձնայատուկ քրիստոնէական բովանդակ աշխարհում:*

Ես արդէն ակնարկեցի Պէյրութի դէպքերին եւ խօսեցի հայ քրիստոնեայ եւ քրիստոնեայ փաղանգաւորների ընդհարման մասին, այժմ ուզում եմ յայտարարել, որ՝ թէ հայ համայնքում եւ թէ ամէնուր, ամէն ինչ պայմանաւորուած չէ կրօնա-դաւանական ազդակներով, կան նաեւ շատ ուրիշ ազդակներ էլ, որոնք պատճառ են դառնում որ երկու նոյնակրօն համայնքներ ընդհարուեն իրար հետ:

Ուրեմն հայ քրիստոնեային պիտի զանազանել քրիստոնեայ Պետութիւններից յատկապէս:

Հետեւաբար, եթէ խնդրոյ առարկայ յօդուածի մէջ, հայ համայնքի ազգային, մարդկային, հասարակական եւ քաղաքական իրաւունքները չներառուեն եւ իր ազգային լեզուի ու մշակոյթի եւ համայնային հասարակական բարք ու վարքի եւ ի վերջոյ հայ ազգային խորհուրդների եւ ժողովների իրաւասութիւնները նկատի չառնուեն, այս յօդուածը կատարեալ չի կարող նկատուել եւ Հայութեան իրաւունքները չեն ապահովուի:

Ուստի եւ ներկայացնում եմ հետեւեալ բանաձեւը.—

« Իրանցի Զրադաշտականները, Հրեաները, Քրիստոնեաները (հայ համայնքը, ասորի համայնքը եւ քրիստոնէական այլ համայնքները) ճանաչւում են երկրի

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

Դատապարտութեան մը պարագային անոնք կը պահէին իրենց տիտղոսները եւ կը յարգուէին իրենց ընկերային կարգը: Խմբապետները իրենց խումբերու մէջ թէ՛ դատաւոր էին եւ թէ դատախազ: Յաճախ անոնք կը կոչուէին նաեւ Թագաւորներ:

Ինչ կը վերաբերի Գնչուներու կրօնական հաւատքին, անոնք Հնդկաստանէն ոչ մէկ հաւատք պահած են: Միայն Աստուծոյ անունը կ'արտասանուէր: Յունաստանի մէջ անոնք ընդունեցան քրիստոնէութիւնը եւ դարձան ուղղափառ քրիստոնեաներ: Բիւզանդական եւ Թրքական կայսրութեանց շրջանին անոնցմէ ոմանք յարեցան մահմետականութեան: Անոնցմէ շատեր կը մեկնէին Մէքքէ ուխտի: Այսուհանդերձ, երբ Գնչուները անցան Արեւմտեան Եւրոպա, անոնք ներկայացան իբր քրիստոնեաներ, կրօնքը օգտագործելով իրենց կեանքին մակարդակը բարելաւելու եւ ապահովութիւն ունենալու միջոց: Մանաւանդ Հռոմ կատարուած ուխտագնացութիւններ նըպաստաւոր պայմաններ ստեղծեցին իրենց, շնորհիւ պապին ընձեռած օժանդակութեան ու պաշտպանութեան, որմէ ձեռք բերին նաեւ յանձնարարագրեր:

16րդ եւ 17րդ դարերուն պապական այդ յանձնարարագրերը նկատուեցան տարակուսելի: Ճշմարտութիւն էր որ Գնչուները կը յարէին երկրին զօրաւոր կամ մեծահարուստ դասին պաշտած կրօնքին: Իրենց զաւակները կը կնքէին դարձեալ նիւթական թէ բարոյական օգնականութիւններով, իբրեւ կնքամայր ու կնքահայր ընտրելով ազնուական կամ ազդեցիկ ընտանիքներէ:

Անոնք կրօնական ծէսերով ամուսնութիւններ կը կնքէին նոյն նպատակներով: Անոնց արձանագրութիւնները գոյութիւն ունէին կրօնական տոմարներու մէջ: Իրենց մեռելները եւս կը թաղէին կրօնական ծէսով:

Սակայն, յաճախ կաթողիկէ թէ բողոքական համայնքները վերապահութիւն ցոյց տուած են Գնչուներու կրօնական հաւատքին մասին եւ հաւատացեալները անհաշտ աչքերով դիտած են եկեղեցիներու մէջ Գնչուներու ներկայութիւնը:

Կարգ մը ժամանակագիրներ ու օրագրողներ նշած են Գնչուներու հաւատքին կեղծութիւնը զանոնք նկատելով կախարդներ ու բախտախնդիրներ:

Մարթին Լութեր զանոնք կը դասէր Թուրքերու կարգին: Եկեղեցւոյ վերապահութիւնը կը փաստուի այն պարագայով որ Գնչուները երբեւիցէ կրօնական չեն ունեցած իրենց համայնքին յատուկ: Ոչ ալ աղօթագրքեր:

Այսուհանդերձ, 19րդ դարու կրօնականներ սկսած են աւելի բարեացակամութիւն ցոյց տալ Գնչուներու հանդէպ ու նկատի առնել անոնց կրօնական հարցերն ու հաւատքը:

Ֆրանսայի մէջ Սէնթ Մարի տը լա Մէրը *դարձած է Գնչուներու ուխտատեղին: Անոնք ամէն տարի Մայիսի 24ին եւ 25ին ծովեզերքը կը համախմբուին, հետեւելու համար սուրբ Մարի Ժաքօպէի, Սուրբ Մարի Սալոմէի ու անոնց ծառային՝ սուրբ Սարա Եգիպտացիի նուիրուած կրօնական արարողութիւններուն: Այս վերջինը որ Գնչուհի մըն է եղած, Գնչուներու կողմէ կը նկատուի իրենց պաշտպան սուրբը: Այս սուրբերու աճիւնները իբրեւ թէ գտնուած են Սէնթ Մարի տը լա Մէրի ծովեզերքին մօտ: Սակայն, այս պարագան չէ հաստատուած: Այս ուխտագնացութիւնը սկսած է 19րդ դարուն եւ առիթ ընծայած է Գնչուներուն տարին անգամ մը ընդհանուր ժողով գումարելու ամէն երկիրներէ հոն համախմբուած ներկայացուցիչներով: Եւ կրօնական արարողութեանց զուգընթաց տեղի կ'ունենան նաեւ խրախճանքներ՝ պարերով ու նուագներով:*

Գնչուները, հակառակ իրենց թափառական վիճակին եղած են զինապաշտ, հաւանաբար ժողովուրդներու իրենց հանդէպ ցոյց տուած արհամարհանքին եւ ի գործ դրած հալածանքներուն հետեւանքով: 17րդ դարու սկիզբին իսկ անոնք ինքնապաշտպանութեան բնազդէն մղուած սկսած են զինուիլ նիզակներով, նետերով եւ այդ ատենի յատուկ այլ զէնքերով: Ժամանակի եւ երկրի համաձայն Գնչուներու զինուորագրութիւնը եւ բանակներու մէջ անոնց մուտքը արգիլուած է: Այսուհանդերձ կը յիշուին նաեւ զինուորագրութեան պարագաներ Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ, բռնի թէ կամաւոր կերպով: Մանաւանդ պատերազմներու ընթացքին Գնչուներու զինեալ խումբեր կռուած են կանոնաւոր բանակներու կողքին: Յաճախ այդ խումբերուն հետեւած են իրենց ընտանիքները, երախաներով ու կենսական առարկաներով:

(Շար. – 7)

պաշտօնական կամ օրինական համայնքները եւ ազատ են կատարելու իրենց կրօնական արարողութիւնները: Նրանք անձնական խնդիրներում (անուալ-է շախ-մինչէ) եւ կրօնական ուսուցումների մէջ կը վարուեն համաձայն իրենց օրէնքների. եւ իրենց մշակոյթի ու լեզուի ուսուցման եւ հանրային – հասարակական կարգ ու վարքի եւ նիստ ու կացի ու նաեւ կրօնական թէ ազգային (դոմի) խորհուրդների կազմութեան մէջ, հովանաւորւում են օրէնքի կողմից »:

Այն ինչ որ համառօտ կերպով ասուեց, միայն մէկ լուսաբանութիւն էր մի յօդուածի մասին: Ես պիտի արտայայտուեմ նաեւ այլ յօդուածների առթիւ: Բացի այդ, յարմար մի այլ առիթով, պիտի խօսեմ նաեւ իմ դաւանած սկզբունքների եւ աշխարհահայեացքի մասին: Բայց այն ինչ որ ասուեց այստեղ, մի նախնական եւ մարդկային պահանջ էր, որը համոզուած եմ որ Բանիմացների ժողովը պիտի չմերժանայ եւ լիայոյս եմ որ յետ այսօրիկ մէկ կամ երկու հրացան վերցրած ամբոխական մարդիկ, ինքնագլուխ կերպով ատենութիւն պիտի չկատարեն հայ համայնքի մարդկային եւ օրինական իրաւունքների դէմ...

o

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՕՐԻՆԱԿԱՆԱՑՈՒՄ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄ

Սահմանադրական ժողովը, Սեպտեմբեր 19ի երեկոյեան նիստին, քննարկած է լեզուներու վերաբերող յօդուածի միաձայնութեամբ եւ կարգ մը բարեփոխումներով վաւերացուցած զայն: Ժողովին նախագահը՝ Այաթոլլա Պեհեշթի, պատասխանելով եւ ընդառաջելով Պարսկահայութեան ներկայացուցիչ Հրայր Խալաթեանի հարցում – պահանջագրումին, յայտարարած է որ հայերէնը տեղական լեզու չէ եւ անհրաժեշտ է որ ազգային տոհմիկ լեզուներու անունին տակ մտնէ ճանաչուող յօդուածին մէջ եւ պաշտօնականացուի: Այաթոլլան իբրեւ օրինակ յիշած է հայկական մամուլի պարագան եւ յայտնած՝ որ պէտք է օրինականացուի եւ պաշտօնականացուի նաեւ փոքրամասնութիւններու ազգային – տոհմիկ լեզուն մամուլի եւ դպրոցներու մէջ, որպէսզի պարսկերէնի կողքին ուսուցուի եւ տարածուի նաեւ այդ լեզուներուն վերաբերող գրականութիւնը եւ մշակոյթը:

Նախագահը, ապա պատասխանելով դարձեալ հոգեւորականի Մոլավիի մէկ հարցումին, յայտարարած է թէ երբ կը վաւերացուի ու կ'օրինականացուի ազգային լեզուներու պաշտօնականացումը, Կառավարութիւնը պէտք է որ ստանձնէ նաեւ այդ լեզուներու դասատուներու եւ դասագիրքերու ապահովման ծախքերը եւս:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

o

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԸՆԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեհաստանի ժամանակակից պատմութեան վիրաւոր էջերէն մէկն է խորհրդային ուժերուն յարձակումը Արեւելեան Լեհաստանի վրայ, 1939 Սեպտ. 17ին: Նիւթը քաղու *նկատուած է հասկնալի պատճառներով: Այսուհանդերձ, այս տարի 40րդ տարեդարձն էր ցաւոտ թուականին եւ, հետեւաբար, իշխանութիւնները փորձած են արդարացնել Մոսկուայի քայլը: Վարշաւայի հեռատեսիլը* տեսպա *մը հեռասփռած է, որուն ընթացքին պատմաբաններ այն եզրակացութեան յանգած են, թէ խորհրդային յարձակումը արդարանալի էր:*

Ընդդիմադիր հոսանքները, իրենց կարգին, լուռ չեն մնացած: Երկրին պատմութեան ցաւալի իրադարձութիւններէն մէկն ըլլալով, անհրաժեշտ նկատած են, որ ճշմարտութիւնը բացայայտ կերպով երեւան ելլէ: Ընդդիմադիր խմբակներէն Ընկերային Ինքնապաշտպանութեան Կոմիտէն, երկար յուշագիրով մը ցեղասպանութեան ոճիրով ամբաստանած է Ստալինը եւ պահանջած, որ երեւան հանուին գործուած ոճիրներն ու դատապարտուին:

Ընդդիմադիր խմբակը նախ դատապարտած է Ռուսիան Խորհ. Միութենէն եւ այս վերջինն ալ ստալինականութենէն: Այս յառաջաբանէն ետք, իբրեւ առաջին ոճիր մատնացոյց ըրած են խորհրդային – գերման դաշնագիրը յիշեցնելով, թէ խորհրդային ուժերուն կողմէ գերի տարուած 230.000 Լեհերէն միայն 82.000ը ողջ վերադարձած է: Աշխատանքի կայանները տարագրուած քաղաքացիներուն թիւը մէկ միլիոն 600.000 եղած է եւ ասոնց 600 հազարը՝ ծերեր եւ կիներ, անյայտ կորսուած են պահ երթալով ցուրտին եւ թերի սնունդին: Այնուհետեւ, իրաւամբ, խորհրդային ուժերուն վերագրած են 4.500 լեհ սպաներուն սպանութիւնը Կատինի մէջ, Սմոլենսկի մօտերը, Արեւմտեան Ռուսիա: Ծանօթ է, որ գերման բանակն էր, որ 1943ին երեւան հանած էր սպաննուածներուն հաւաքական փոսերը:

Ընդգծելէ ետք, թէ մինչ նացիական ոճիրները Նիւրեմպէրկէն ասդին միջազգային դատապարտութեան արժանացած են, անդին ստալինեան ոճիրները, մէջն ըլլալով խորհրդային ժողովուրդներուն դէմ գործուածները, դեռ ոչ մէկ դատապարտութիւն կրած են: « Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը մինչեւ այսօր չէ ընդունած, թէ ստալինեան վարչակարգը յանցաւոր է ցեղասպանական ոճիրներով եւ ցայսօր չէ հետապնդած պատասխանատուները: Նոյն կարգով, Լեհաստանի ժողովրդական Հանրապետութեան կառավարութիւնը չի փորձեր Կատինի եւ խորհրդային այլ ոճիրներուն ճշմարտութիւնը հաստատել. այլ, ընդհակառակն, կը փորձէ արգելք հանդիսանալ ճշմարտութեան ի յայտ գալուն: Կառավարութիւնը, պատժական օրինագիրքին տրամադրութեանց համաձայն, համա – պատասխանատու է այն լռութեան համար, որ կը շարունակէ տիրել ոճիրներուն յայտնաբերումին ուղղութեամբ: Մենք վրէժ չենք պահանջեր եւ ոչ ալ դատական հետապնդումներու նախաձեռնութիւն մը, այլ պարզապէս կը պահանջենք բարոյական դատաստան եւ վճիռ »:

Անկախ Լեհաստանի Համադաշնակցութիւնը, այլ ընդդիմադիր շարժում մը, որ կեանքի կոչուած է Սեպտեմբեր 1ին, գերման բանակներուն ներխուժումին տարեդարձին օրը, եւ որուն գլուխն անցած է պատմաբան եւ լրագրող Լեսզէք Մոչուլսկի, իր կարգին դիտել տուած է, թէ Լեհաստանի եւ Խորհ. Միութեան բնականոն կապը կրնայ հաստատուիլ միայն այն պարագային, երբ կ'ընդունուին « Կարմիր բանակին գործած ոճիրները լեհ հողին վրայ »:

*Անշուշտ այս միտքերը չեն, որ լսած են Վարշաւայի հեռատեսիլին ունկնդիրները: Փրոֆ. Կովալսկի պնդած է, թէ նոյնիսկ Չըրչիլ ընդունած է անհրաժեշտութիւնը խորհրդային միջամտութեան: « Հակա*ռակ Մոլոտով – Ռիպպենթրոփ համաձայնագիրին, Մոսկուա գիտէր, թէ զինուորական բախումը նացիներուն հետ միայն ժամանակի հարց էր: Գերման բանակներուն արագընթաց յառաջխաղացումին ի տես, Մոսկուա անհրաժեշտ նկատած է միջամտել »:

Պարզ է, որ իշխանութիւնները չեն ուզած բացակայ դառնալ իրենց երկրին այսքան կարեւոր մէկ թուականին տարեդարձին առթիւ: Եւ ձգել, որ ժողովուրդը մեկնաբանէ դէպքերը: Այսուհանդերձ, երկար ճամբայ կայ դեռ կտրելիք՝ հասնելու համար ճշմարտութեան խոստովանութեան: Խորհրդային բանակներուն մուտքը Լեհաստան, երկրին բաժանումը Գերմանիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, կարգադրուած էր 1939 Օգոստ. 23ի գերման – խորհրդային դաշնագիրով: Ասիկա վերաքննութեան ենթարկուած էր մէկ ամիս ետք Ստալինի նախաձեռնութեամբ, որովհետեւ մենատէրը ուզած էր ջնջել հետքերը լեհ Պետութեան, որուն մասին Մոլոտով յայտարարած էր քիչ ետք, թէ « Վերսայլի դաշնագիրին հրէշածին վիժուկն էր »:

Փ. Ա. Փ.

ՏԵՂԵՐԷ ՏԵՂԵՐ

ԱԹԷՆՔԻ Նէա Ֆիլատելֆիա պարտէզին մէջ, Սեպտ. 7 – 9 տեղի ունեցած է հելլէն Ընկերվարական կուսակցութեան ԲԱՍՕՔի երիտասարդութեան տարեկան փառատօնը, որուն մասնակցած է նաեւ Հ. Յ. Դ. Յունաստանի Երիտասարդական Միութիւնը: Ցուցադրուած են զանազան պատկերներ 1915ի Մեծ Եղեռնէն եւ հայկ. ազատագրական պայքարէն, ցրուած են թռուցիկներ հայկական հարցին եւ հայ մշակոյթին մասին, ներկայացուած են հին տարազներ եւ փաստաթուղթեր Հայաստանի մասին: Երիտասարդականի պարախումբը ներկայացուցած է հայկ. տոհմիկ պարեր:

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷԻ (Պոլիս) Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտ. 16ին, ոգեկոչուած է կրթական մշակ եւ տնօրէն Պօղոս Շապոյեանի յիշատակը: Պատարագած է Նշան Քհնյ. Սէլվիեան, որ կարդացած է Պօղոս Շապոյեանի կեանքն ու գործը ներկայացնող գրութիւն մը:

ԳՐԻՒՍԷԼԻ մէջ մօտ երկու տարի է, որ լոյս կը տեսնէ ՀԱՅ ամսագիրը, իբրեւ տեղեկատու Պելժիոյ Հայկական Կոմիտէի: Ամսագիրը կը բովանդակէ տեղական լուրեր, հայկական ձեռնարկներու արձագանգներ, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայկ. գաղութներու կեանքէն: Ամսագրի թիւ 20ին մէջ յօդուածներ ստորագրած են Միշէլ Մահմուրեան եւ Արա Վրոյր, Տուինպէրկէնի մէջ Օգոստ. 17 – 31 տեղի ունեցած հայկական կայանի արձանագրած յաջողութեան մասին: Արդարեւ, 23 հայ աղջիկներ եւ տղաք (6 – 13 տարեկան)՝ Պելժիայէն, Ֆրանսայէն եւ Հոլանտայէն, մասնակցած են կայանին, որուն առօրեայ զբաղումները եղած են մարզանքը, խաղերը, մրցումները, ինչպէս նաեւ հայերէնի դասեր, զորս այնքան գրաւիչ եւ հաճելի դարձուցած է կայանի տնօրէնուհին Օր. Հռիփ. Գարադաշեան, իր չորս օգնականներով: Յօդուածագիրները մեծ գովեստով արտայայտուած են Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տնօրէնուհի Օր. Հռիփ. Գարադաշեանի տարած աշխատանքներուն մասին Տուինպէրկէնի հայկական կայնին մէջ:

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ մշակութային սրահին մէջ, Օգոստ. 12ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի կազմակերպած հանդիսութիւնը, Մանուկներու Միջազգային Տարուան առթիւ: Մասնակցած են 15 ազգերու պատկանող պարախումբեր, նուագախումբեր եւ երգչախումբեր: Բացումը կատարած է հանդիսավար Աւետիս Գասանեան: ՀՕՄի կողմէ խօսք առած է Տիկին Իթուճմաքեան: Ա. Ե. Միութեան « Շիրազ » նուագախումբը մեկնաբանած է « Կակաչներ »ը, « Բերդ պար »ը եւ « Բոչարի »ն: Տեղական մամուլը արձագանգած է ձեռնարկին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Գերեզմանոցային լռութեան մէջ խորհրդաւոր է եղել սրանց զրոյցը... Ու եղել է հեռացած նախնիների, նրանց սերունդների մասին...

Դեռ նրանից առաջ Սարոյեանը որդի Մայքլ Առլէնին ասել էր.

– Եթէ կ'ուզես գիտնալ հայերու մասին, պէտք է Հայաստան երթաս... Պէտք է Երեւան երթաս...

– Հոն եղա՞ծ ես, _ հարցրել է Մայքլ Առլէնը:

– Այո, եղած եմ: Հոն գացի՝ առաջին անգամ որ դրամ շահեցայ... Անգամ մըն ալ գացի հոն 1960ին...

– Ի՞նչ բան երեւան հանեցիր, երբ հոն գացիր...

– Գտայ, որ Հայաստան մը գոյութիւն ունի...

«Եւ այսպէս, _ գրում է Մայքլ Առլէնն իր «Դէպի Արարատ» գրքում, _ ես ճամբորդեցի Հայաստան, Խորհրդային Հայաստան... Հայաստանը հոն է, ըսած էր Սարոյեան: Շատ լաւ, մտածած էի ես, պիտի երթամ եւ պիտի տեսնեմ զայն»:

Այո, այսպէս էր սկիզբ առել Մայքլ Առլէնի ճամապարհորդութիւնը «Դէպի Արարատ», այդպէս էր ծնունդ առել այն գիրքը, որ «ամերիկացիները շատ սիրեցին», այն գիրքը, որի մէջ հեղինակը փնտռել ու գտել է ինքն իրեն...

Այս ամէնի մասին Սարոյեանը ոչինչ չասաց:

Ծիծեռնակաբերդից վերադառնալիս անվերջ լռում էր, իսկ բաժանուելիս կրկնեց.

— Որքան պարզ էր այդ յուշարձան եւ որքա՜ն մեծ տնոր խորհուրդ...

Գիշերը, տուն վերադառնալով, ես ձեռքըս առայ «Վէսլի ձէյքըսի Արկածները», նորից կարդացի այդ գրքի իմ ամէնասիրած գլուխը, ուր այսպիսի տողեր կան.

«Սկզբում, պիտի ենթադրել, ես լաց եղայ այն բանի համար, որ գրող եմ, եւ դրա դէմ արդէն ոչինչ չես կարող անել, իսկ յետոյ սկսեցի լաց լինել միանգամից այն ամէնի համար, ինչից երբեւէ լացել են մարդիկ: Ես լալիս էի, որ մարդիկ այլանդակ են լինում, մինչդեռ նըրանք բոլոր իրաւունքներն ունեն լինելու այնքան գեղեցիկ, որ հոգից փոքրիկ գազաններ դուրս գան եւ չասուած աչքերով նայեն նրանց»...

Ու լալիս է Վէսլին, մօր համար է լալիս, որ մենակ է, քեռի Նիլի համար, ընկերների ու ծանօթների համար...

«Եւ Կապրալի համար էի լալիս, որ մատնեց ինձ, թէեւ նոյնքան հեշտութեամբ կարող էր դա չանել... Ես լալիս էի ճաբոնացի տղայի համար, որ նստում էր իմ անկողնու մօտ, երբ ես հիւանդ պառկած էի զինուորական հիւանդանոցում, եւ նէգր տղայի համար, որի անկողնի մօտ ես էի նստում»...

Լալիս է Վէսլին մարդկային մաքուր արցունքներով...

«Այդտեղ ես մտածեցի, որ կարելի է լաց լինել եւ փոքր ազգերի համար»...

Ընտանիքից, ընկերներից, բարեկամներից, ծանօթներից հասնում է փոքր ազգերին եւ ապա տիեզերքին: «Եւ ես արցունք թափեցի համայն տիեզերքի, նրա բոլոր անյայտ գաղտնիքների, նրա միլիոնաւոր տարիներ հաշուող ժամանակի ու լոյսի համար, եւ դրանք բոլոր արցունքներից ամէնասփոփիչն էին»...

Այդ գլխի մէջ Սարոյեանն ինքն է՝ ըմտարիւն, ամբողջական (ինչպէս ինքը կ'ասէր՝ «լման»), անխառն...

Եղեռնի յուշարձանի շուրջը պտուտելիս ասել էր.

– Մատենադարան կ'ուզեմ տեսնել:

Դժուարանում եմ ասել, թէ ինչու յանկարծ այդտեղ յիշեց Մատենադարանի մասին: Երեւի Եղեռնի յուշարձանի «մեծ խորհուրդը» նրա մէջ ցանկութիւն առաջացրեց հաղորդուել իր ժողովուրդի մէկ այլ մեծ խորհրդի հետ...

(Շար. – 19)

Այրի Տիկին Ցամիկ Քիւթնէրեան, Տէր եւ Տիկին Սոնա եւ Սարգիս Քիւթնէրեան, Ստեփան Քիւթնէրեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար եւ Անահիտ Աղաբեան (Պոլիս), Տիկին Զարուհի Մինաս Համբարձումեան, (Պոլիս), Պետրոս Աղաբեան (Միամի), Տէր և Տիկ. Տիգրան Փափազեան և զաւակները (Մարսէյլ), այրի Տիկին Աստղիկ Փափազեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Քիւթնէրեան, Մկրեան, Սուքիասեան, Մարտիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ երկարատեւ հիւանդութենէ վերջ իր բնակարանին մէջ՝ 85 տարեկանին, Կիրակի, Սեպտ. 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Հոկտ. 4, առաւօտեան ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, եւ կը թաղուի Պանթէյոյի Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ցամիկ Քիւթնէրեանի:

Այրի Տիկին Նուարդ Խաչիկեան, Օր. Ժասմին Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Արփիար Գավալճեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տիկին Էլիզ Հոգտանեան, Օր. Ժաքլին Հոգտանեան, Տիկին Լուիզ Սեմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սեմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Սեմէրճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 28ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աղաւնի Գույումճեան, այրի Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան եւ զաւակները՝ Իզապէլ, Աստղիկ եւ Արմէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Հոկտ. 7, ժամը 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ-Ս. Յովհաննէս մայր եկեղեցին, 13 Ռիւ տիւ Փերշ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎՌԱՄ (ԺՈՐԺ) ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Աղաւնի Գույումճեան իր զաւկին յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ռօզի Արմաղանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փարիզ Արմաղանեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Նազելի Պօզոյեան եւ զաւակները, Քէչէճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Մ. Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Ջակոյեան կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Հոկտ. 7ին, առաւօտ Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, որդւոյն, եղբօր, թոռնիկին, քրոջ զաւկին, աներձագին, սանիկին եւ փեսային՝

ԿԱՐՕ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ ողբացեալ հօր՝ ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆԻ մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, նաեւ իրենց ողբացեալ հօր՝ ՍՏԵՓԱՆ ՊՕԶՕՅԵԱՆԻ, իրենց հօր ՎԱՐԴԳԷՍ ՔԵՉԷՃԵԱՆԻ, հայր եւ որդի ԽԱՉԻԿ ԱՒՃԵԱՆԻ յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խմբավարին նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ: Հեռ. Թիւ 520.03.18

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի, Հոկտ. 7, ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւր կայանէն՝ Հայերը եւ Մոնկոլները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 13ին:

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
MOSCOU - EREVAN
2 nuits 12 jours
CALENDRIER DES DÉPARTS
DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980
PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART
Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.
Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN 87 la Cancbière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12
et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France
Org. Lic. 97

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

— O —

ՓԱՐԻԶ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3, առաւօտ ժամը 10էն 12, եւ 14էն 18, Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ:

×

ՍԵՒՐԱՆ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպած է 6էն 14 տարեկան երախաներու համար:

×

ԿԱՌՏԱՆ

Կառտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութեան տակ գտնուող հայկ. միօրեայ դպրոցի վերաբացումը տեղի կ՚ունենայ Հոկտ. 3ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Կառտանի Ֆրանսական դպրոցին մէջ, ղեկավարութեամբ Օր. Սեդա Սիմոնեանի:

Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն ղրկել իրենց զաւակները:

×

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը յայտնէ թաղի եւ շրջաններու ծնողաց թէ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 3ին ժամը 2էն 5: Արձանագրութիւնները նոյն թուականին:

Կը դասաւանդէ Նշան Քհնյ. Գույումճեան

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի հայկ. դպրոցը կը վերսկսի իր դասընթացքները Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3, ժամը 14էն 18 Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի տունը:

Արձանագրութեան համար դիմել տեղւոյն վարչութեան. Հեռ. 60.11.39 եւ 60.25.97:

×

ՊՈՄՈՆ

Կապ. Խաչի Պոմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14էն 17, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Արձանագրութիւնները կ՚ըլլան միեւնոյն ժամանակ:

Տեղի կ՚ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 10էն 12.30, Կոլէժ Սէֆլէռ Ա. Քրէքիէ: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 3ին, բոլորովին ձրի, գիրք, տետրակ, մատիտ կը տրամադրուին Կապոյտ Խաչի կողմէ: Այն ծնողքները, որոնք երթեւեկի դժուարութիւն ունին տունէն դպրոց, կրնան հեռաձայնել՝ Տիկին Քէպապճեան 384.18.82 կամ Տիկին Խոյեան 383.52.75:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պանտոլէն Տէր եւ Տիկին Արիս Դաւիթեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան անձամբ, ծաղկեպսակով եւ գրութեամբ իրենց սուգին, իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (մահացած ի Լիոն):

NOUVEAU
CHEZ
NORAIR
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84
SANS DINER
Excellente ambiance
Danses — Chansons
Au piano : GRICHA GRINN
Première consommation 30 F.
ensuite 15 F.
ouvert tous les jours
de 22h. à l'aube

ՎԻԷՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ պարանցիկ երեկոյթ, Նովոթէլի մէջ (Պռօն), կազմակերպութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին: Նուագախումբ Քօմաքեան Շաբաթ, Հոկտ. 6 ժամը 21ին:

Տոմսերու համար դիմել Կ. Խաչի անդամուհիներու կամ հեռաձայնել՝ (74) 53.25.91 կամ (74) 85.12.69

OFFRE D'EMPLOI
Fabricant recherche façonniers qualifiés pour travail soigné
ROBES — BLOUSES — JUPES
VESTES TAILLEURS
Téléphoner les matin entre 9. 30 et 11 heures à 551-96-11. URGEANT

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տիկ. Ա. Տապաղեան, Արշա Քէաթիպեան, մի ոմն (իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ), Սիրանոյշ Անդրէասեան 200ական, Պր. Պր. Քէպիլեան, Նաճար 200ական, Պր. Պր. Քէպիլեան,, Նաճարեան, Զաքրրեան 100ական:

MARSEILLE

L'association des Amis de la

REPUBLIQUE DE CHYPRE
organise
une conférence
UN MICROCOSME NOMMÉ CHYPRE
par Rouget Milliex
Projection du film de Cacoyannis
IRENE PAPAZ découvre Chypre
Jeudi, 4 Octobre à 21 heures
Maison de la Culture Arménienne
12-14, Rue St. Bazile
sous la présidence de MICHEL PEZE
adjoint au Maire

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախաձեռնութեամբ հին Ռազմիկներու, Նախկին Դիմադրականներու, ազգութեամբ հայ կազմակերպութիւնը, կը պատրաստուի արժանավայել Յուշատօնով մեծարելու Արարատի մեծ ճակատամարտի 61րդ տարեդարձը, զոհուած ընկերներուն եւ Յուշարձանի ծնընդեան տասնամեակը հանդիսութեամբ մը, Նոյեմբեր 18ին, կիրակի առաւօտեան Փրատոյի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
4
JEUDI
4 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.483
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.483

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՊԱՊԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ՝ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐԻՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

«Այլեւս երբեք պատերազմ» ըսած ր Պօղոս Զ. Ազգաժողովին առջեւ, նման պատգամ մըն է, զոր տուաւ Յովհ. – Պօս Բ. ճառով մը, որ չարտասանուած ի «դասական» որակուած էր։

Պապը, անգլերէն արտայայտուեցաւ ւի Եորքի Ազգաժողովին առջեւ։ Պատ – ենէն հասած էր քանի մը ժամ առաջ ւ հոն ալ ընդունուած արտակարգ խանդավառութեամբ եւ ծով բազմութեամբ։ ս Կաստրօ օդակայանը ժամանած էր ի առաւօտը, Երեքշաբթի եւ ուղղակի ՄԱԿ-ի շէնքը փութացած։ Երբ մուտք կը ործէր սրահէն ներս, աւելի քան երեք միլիոն յոտնկայս խանդավառ ընդունելութեան մը կ'արժանանար։ Ճառը, որ արտասանեց պաշտպանողական մըն մարդուն եւ իր իրաւունքներուն հար։ Խաղաղութիւն բայց նաեւ՝ ազատութիւն։ Սկիզբէն իսկ կը շեշտէր.—

«Պապը, որ կուգայ այն երկրէն ուրկէ ղ ժամնին վրայ, անցեալին կառուցեցաւ Աուշվից, մարդուն եւ իր իրաւունքներուն համար՝ ամէնէն ցաւոտ եւ արհամարհանքի վայրերէն մէկը չի կըրնար լռել» յանգելու համար մարդկային իրաւանց յայտարարութեան։ «Իրականն մէջ կ'ըսէ Յովհ. – Պօղոս Բ. որեւէ քաղաքականութեան գոյութեան իրաւունքը մարդուն ծառայութիւնն է»։ պատերազմներու ծագումն իսկ այդ իրաւունքներուն բռնաբարումէն կը ծնի, հարկ է յայտնաբերել արմատներն իսկ ութեան, քննդումի, արհամարհանքի եւ այն ամէն ինչին որ ծնունդ կուտայ պատերազմի փորձութեան, ոչ այնքան ազգերու սրտին մէջ քան ներքին վճռականութեան վարչակարգերու, որոնք պատասխանատու են ամբողջ ընկերութիւններու պատմութեան։ Որքան կը մաղթեմ լուծում մը գտնուի Մերձաւոր Արեւելքի համար։ Պատրաստ եմ իր բուն ջէքով գնահատելու որեւէ դիմում կամ րծ լուծելու համար տագնապը, բայց կը կրկնեմ թէ արժէք կ'ունենայ միայն այն ատեն երբ ներկայացնէ ընդհանուր ւ ամբողջական հաշտութեան առաջին ը, շրջանին մէջ։ Խաղաղութիւն մը, որ չկարենալով հիմնուած չըլլալ բոլորի իրաւունքներու արդար ճանաչման մէջ, չի կրնար նաեւ չներմուծել պաղեստինեան ժողովուրդին նկատումը եւ արդար լուծումը։ Այսօր կցուած է նաեւ Լիբանանի հողային ամբողջականութեան, անկախութեան եւ հանդարտութեան հարցը, ըստ այն բանաձեւումին որ Լիբանանը բռած էր անցեալ համայնքներու խաղաղ եւ փոխադարձ կերպով արդիւնաւոր համակեցութեան տիպար մը։ Կը մաղթեմ, որ հարակաց չսհուն համար, նման ձեւ մը գտնուի»։ Պապը մաղթեց նաեւ, որ յատուկ կանոնագիր մը, ինչպէս նշած էր Պօղոս Զ., միջազգային երաշխաւորութիւններ վայելող, կարենայ պահպանել Երուսաղէմի յարգանքն ու բնոյթը, նուիրագործուած հարստութիւն մը, որ կը վայելէ երեք մեծ կրօնքներու՝ Հրէութեան, Քրիստոնէութեան եւ Իսլամի միլիոնաւոր հաւատացեալներու յարգանքը։

Պապը կ'ուզէ նաեւ որ «անհետանայ [illegible] կայանի որեւէ ձեւ, ամէն տեղ աշխարհի վրայ եւ թող առւելքն անհետանայ ազգերու եւ Պետութեանց կեանքէն ինչ որ կապ ունի այդ պարտիքի փորձերուն հետ, այսինքն ֆիզիքական թէ բարոյական չարչարանքի եւ ճնշումի որեւէ ձեւ, ուր որ ալ գործադրուի»։ Իր եզրակացութեան մէջ, Պապը ոգեկոչեց մանուկի միջազգային տարին, ըսելով «Ի՞նչ կարելի է աւելի մաղթել իւրաքանչիւր ժողովուրդի եւ համայն մարդկութեան, աշխարհի բոլոր երախաներուն, եթէ ոչ այն լաւագոյն ապագան, ուր մարդուն իրաւունքներու յարգանքը ամբողջական իրականութիւն մը կը դառնայ ծիրին մէջ 2000 Թուականին, որ կը մօտենայ»։

Այս ճառը, պարզ է լաւ տպաւորութիւն ըրած է բայց Պէյրութի պաղեստինեան շրջանակները գոհ չէին, որովհետեւ Պապը ակնարկած էր պաղեստինեան հարցին եւ ոչ՝ պաղեստինցի ժողովուրդին։ Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ, որ աշխարհի մը մէջ ուր դէպքերը միշտ աւելի մեծ են քան դէմքերը, Յովհ. – Պօղոս Բ. այն բացառիկ դէմքն է, որ կը տարբերի տափակ ու միջակ կամ հաշուիչ մեքենայի ուղեղով օժտուած ղեկավարներէն։ Կը մնայ ընդհանրական յարգանքի առարկայ, կը մնայ անձնաւորութիւն մը, անհատականութիւն մը այս երկուքէն ալ զուրկ աշխարհի մը մէջ։

× Ճառէն առաջ Պապը այցելեց Նիւ Եորքի աղքատ թաղը՝ Հարլէմ մինչ ապահովութեան ուժերը շատ խիստ անցած էին քանի անանուն նամակ մը, կը հաղորդէր թէ Պապին կեանքը վտանգի տակ է։ Արդարեւ զանազան խուզարկութիւններ երեւան կը հանէին զէնքեր։

× Չորեքշաբթի օր Պապը կ'անցնէր Ֆիլատելֆիա։

× Առժամեայ Իրան մերժեց Պապին կոչը վերջ տալու բիրտ ուժին ու ի պատասխան Շաբաթ օրուան Իրլանտա արտասանած այդ սրտագին խօսքերուն («ծնրադիր կ'աղաչեմ») յայտարարեց թէ «ուժը միակ միջոցը կը մնայ վերջ տալու Մեծն Բրիտանիոյ չարաբաստիկ ներկայութեան, Իրլանտայի մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ 1500 անգործներ «անկցի Փաշիստ վարչակարգը, անկցի իսլամ կառավարութիւնը» պոռալով տողանցած են։ Մեծ մասը՝ երիտասարդներ որ աշխատանք չեն գտներ համալսարանական ուսումներէ ետք։ Միւս կողմէ, համայնավար պաշտօնաթերթը Մարտում արտօնութիւն ստացաւ կրկին լոյս տեսնելու։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ հանդիպումը վերջացաւ եւ Ժիսքար ու Շմիտ որոշեցին միասնաբար հաղորդակցութեան երկու արբանեակ շինել (հեռատեսիլի)։ Ֆրանսայի Նախագահը Արեւմտեան Գերմանիոյ հեռատեսիլին առջեւ պատասխանեց գերման երիտասարդներու հարցումներուն։

ԳԱՐԹԸՐ ի վերջոյ միջին ճամբայ մը գտաւ վերջ տալու համար այն տագնապին որ ծնած էր Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի միջեւ, երբեւ հետեւանք խորհրդային ներկայութեան մը Քուպա։ Տրուած որոշումներուն մէջ, նախ պիտի ամրանայ Քուպայի հսկողութիւնը ամերիկեան օդանաւերու եւ արբանեակներու կողմէ, ապա Քարայիպներու ամէնէն աղքատ ազգերուն օգնութիւնը պիտի աւելնայ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Սեպտ. 25–27)

ՄԱՌԵՇԱԼ ՅՈՎՀ. ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան գացած է մառեշալ Յովհաննէս Բաղրամեան եւ այցելած է կարգ մը շրջաններ, հանդիպումներ ունեցած արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու, պետական տնտեսութիւններու աշխատաւորներու հետ։ Մառեշալը Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ դիմաւորուած է երգ ու պարով եւ ծաղիկներով։ Նորապատ գիւղը Յ. Բաղրամեան ծաղկեպսակ դրած է Բ. Աշխարհամարտի զոհերու յուշարձանին։ Այցելած է Սարդարապատի համալիրը եւ ծանօթացած Ազգագրական Թանգարանի ցուցադրութեան։ Մառեշալը այցելած է նաեւ Հրազդան եւ Էջմիածին։

×

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՅԱՏՈՒԿ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Սայաթ – Նովա փողոցը գտնուող բարձրայարկ շէնքի առաջին յարկին մէջ բացուած է Հայաստանի Երգչախմբային Ընկերութեան համերգներու սրահը, որ կեդրոն մը կը դառնայ արհեստավարժ եւ սիրող խումբերու արուեստի ցուցադրութեան։ Այս առթիւ, Ընկերութեան նախագահը՝ Էմմա Մատուրեան, դիտել տուած է որ ներկայիս Հայաստանի մէջ կը բանին արհեստավարժ չորս եւ սիրող մօտ 60 խումբեր։ Հետեւաբար այս բոլորին աշխատանքներուն զարկ տալու համար անհրաժեշտութիւն մը եղած է նոր կեդրոնին ստեղծումը։ Արդէն իսկ մշակուած է գեղարուեստական առաջին ծրագիրը։ Մանկան միջազգային տարուան կապակցութեամբ այդ կեդրոնին մէջ տեղի կ'ունենայ մանկական երգչախումբերու մրցում մը։

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Դիլիջանի մէջ տեղի ունեցած է Ժողովրդական Արուեստի պետական Թանգարանի մասնաճիւղի բացումը։ Այդ Թանգարանին ամէն ինչը յատուկ է՝ թէ՛ շէնքը, որ կառուցուած է գրեթէ հարիւր տարի առաջ, թէ՛ անոր արտաքին յարդարանքը, ամէնէն փոքր մանրամասնութիւնները, որոնք կատարուած են ազգային արուեստի լաւագոյն աւանդութիւններու կիրարկումով, եւ թէ սրահներու ներքին կահաւորումը։ Սակայն ամէնէն կարեւորը Թանգարանին ցուցադրութիւնն է։ Ներկայացուած են ժողովրդական կիրառական արուեստի աւելի քան 300 առարկաներ՝ փայտէ, երկաթէ Թանկագին մետաղէ, բուրդէ իրեր, խեցեղէն, ձեռագործներ, գորգեր, նկարներ, աշխատանքի եւ առտնին գործիքներ։

Ցուցադրութիւնը կը սկսի հին սայլով մը, ինչպէս նաեւ փայտէ արօրով, որ հազարամեակներ շարունակ, Հայաստանի մէջ եղած է հայ գիւղացիի գլխաւոր գործիքը։ Թանգարան այցելողներու վրայ խոր տպաւորութիւն կը թողուն ստեղծագործութիւնները։ Հարուստ երանգներով աչքի կը զարնեն Վարդան զօրավարի, Խաչատուր Աբովեանի դիմանկարները, որոնց հեղինակն է ազգային ասեղնագործութեան հմուտ վարպետ Փառանձեմ Աւետիսեան։ Ճաշակաւոր է դըրուագազարդ փայտէ սկահակը, գործ՝ Արսէն Փանոսեանի։ Թանգարանին մէջ ներկայացուած 300 ցուցանմոյշները (հաւաքուած են հազարէ աւելի առարկաներ, որոնք կը պահուին փոնտերուն մէջ) կը կրեն դարերու խորերէն եկող ազգային արուեստի դրոշմը։

Ժողովրդական Արուեստի պետական Թանգարանի Դիլիջանի մասնաճիւղը բարեզարդուած է նկարիչ Յովհաննէս Շարամբէյեանի նախաձեռնութեամբ։ Նկարիչը ոչ միայն Թանգարանին նուիրած է ժողովրդական արուեստի ստեղծագործութեան իր հարուստ հաւաքածոն, զոր ան ստեղծած է շուրջ երեսուն տարուան ընթացքին, այլեւ իր արուեստանոցը, ուր աշխատած է, զայն դարձնելով Թանգարանի ցուցասրահներէն մէկը։

×

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՐԵՐ»Ը ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած «Ֆրանսայի Օրեր»ը վերջ գտած են։ Շաբաթ մը լաւագոյն ցուցասրահները տրամադրուած են Ֆրանսայի արուեստագէտներու գործերուն, ցուցադրուած են շարժանկարներ եւ տեղի ունեցած են գեղարուեստական երեկոյթներ։ Ֆրանսայի պատուիրակները այցելած են Սեւան, Դիլիջան եւ Իջեւան։ Երեւանի համալսարանի ուսանողներու եւ դասախօսներու հետ պատուիրակութիւնը հանդիպում մը ունեցած է, որու ընթացքին խօսք առած է Ֆրանսացի երեսփոխան Ժորժ Կորս։ Նախ քան Երեւանէն մեկնիլը, «Ֆրանքօ-խորհրդային Միութիւն» ընկերութեան նախագահը՝ Կի Տէսոն, հետեւեալը ըսած է «Արմէնփրէս»ի թղթակցին. «Մենք խորապէս շնորհակալ ենք այն ուշադրութենէն եւ սրտագին ընդունելութենէն, որ մեզի հանդէպ ցոյց տրուեցան Հայաստանի մէջ։ Մեզի հնարաւորութիւն արուեցաւ ծանօթանալու հայ ժողովուրդի կեանքին, տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի զանազան կալուածներու մէջ անոր ձեռք ձգած փայլուն նուաճումներուն»։

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ՊԱՐՈՒՍՈՅՑ՝ Վ. ՌԱՇԻԴԵԱՆ ՊԱՂՏԱՏ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ՝ ՏԵՂՒՈՅՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ԻԲՐԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐ

Իրաքի Տեղեկատուութեան նախարարութեան հրաւէրով պարուսոյց Վարդգէս Ռաշիդեան մեկնած է Պաղտատ, երկու տարիով, ղեկավարելու համար տեղւոյն ժողովրդական համոյթը։ Ասիկա երկրորդ այցելութիւնն է հայ պարուսոյցին, որ նոյն համոյթին հետ աշխատած է 1971 – 1973 թուականներուն։ Այդ շրջանին իր պատրաստած յայտագիրը ջերմ ընդունելութիւն գտած էր ոչ միայն Իրաքի մէջ, այլեւ Խորհ. Միութեան, Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Եգիպտոսի, Քուէյթի, Ալժերիոյ, Թունուզի, Մարոքի մէջ, ուր հանդէս եկած է պարախումբը։ Երեւանցի պարուսոյցը ժողովրդական երկրորդ պարախումբ մըն ալ կազմած է Պասրա։

«ՎԵՐՆԱՏՈՒՆ»Ը

Գրական խմբակները երեւան եկած են գրականութեան զարգացման աւելի նշանակալի, շրջադարձային հանգրուաններուն, ներկայացնելով տուեալ ժամանակաշրջանի գլխաւոր հոսանքները եւ ուղղութիւնները:

Հայ իրականութեան մէջ ալ գրական միաւորումները եւ խմբակները կարեւոր դեր կատարած են: Յիշատակենք քանի մը հատը գրական այն խմբակներէն, որոնք գոյութիւն ունեցած են մինչեւ «Վերնատունը»:

Առաջին հերթին կուգան մեր յիշողութեան մէջ Դորպատի համալսարանի հայ ուսանողութեան հաւաքոյթները 1850ական թուականներու սկիզբները: Այդ տարիները Եւրոպայի իմացական մթնոլորտին մէջ տակաւին կ'իշխէր 48ի յեղափոխութեան շունչը, որ, անկասկած, իր ուղղակի թէ անուղղակի ազդեցութիւնը ունեցած է հայ ուսանողութեան տրամադրութիւններուն վրայ:

Մեր գրականութեան եւ հանրային-քաղաքական միտքի նոր դարաշրջանի սկիզբը ազդարարող «Վէրք Հայաստանի»ն, տակաւին անտիպ, կարդացուած է Դորպատի ուսանողներու հաւաքոյթներու մէջ եւ, ինչպէս ժամանակակիցները կը վկայեն, ունեցած է կախարդական ներգործութիւն: Դորպատի հայ ուսանողներու (Ռափայէլ եւ Քերովբէ Պատկանեանի, Գէորգ Դոդոխեանի, Գէորգ Միրիմանեանի, Խաչ. Աւագեանի եւ միւսներու) կենսախինդ, զուարթ երգերը կեանքի ու գրականութեան նորոգման վառ արտայայտութիւններն էին, որոնք լայն տարածում գտան եւ հարթեցին հայ նոր բանաստեղծութեան զարգացման ճամբան:

Նոյն ժամանակաշրջանի արդիւնք է «Գամառ-Քաթիպա» գրական խմբակը, զոր 1853ին հիմնեց Ռափայէլ Պատկանեան, Մոսկուայի համալսարանի ուսանողներ Գ. Քանանեանի եւ Մ. Թիմուրեանի ընկերակցութեամբ:

Ղրիմի պատերազմէն ետք Ռուսիոյ մէջ ծաւալող ազատագրական շարժման գաղափարները կ'արծարծուէին Անանիա Սուլթանշահի բնակարանին մէջ տեղի ունեցող հաւաքոյթներու ընթացքին, որոնց մասնակցող Մոսկուայի համալսարանի հայ ուսանողները, այդ կարգին՝ Միք. Նալբանդեան, դարձան «Հիւսիսափայլ»ի գլխաւոր ուժերը:

60ական թուականներէն սկսեալ գրական ուժերը կը սկսէին խմբաւորուիլ պարբերական մամուլի շուրջ: Այսպէս, 1871ին, «Մշակ»ի հիմնադրութեան շրջանին, Գր. Արծրունիի տունը, շաբաթը անգամ մը տեղի կ'ունենային խմբագրական ժողովներ, որոնց կը մասնակցէին Գաբրիէլ Սունդուկեան, Պերճ Պռօշեան, Րաֆֆի, Գէորգ Ճմշկեան, Միհրդատ Ամերիկեան, Ալեքսանդր Քիշմիշեան, Սենեքերիմ Արծրունի:

Աշ. Աթանասեանի վկայութեամբ, նըման գրական հաւաքոյթներ 1878–79 թըւականներուն տեղի կ'ունենային «Փորձ» հանդէսի խմբագիր Արզար Յովհաննիսեանի տունը՝ Ծերենցի, Ալ. Երիցեանի, Գ. Սունդուկեանի, Ստ. Պալասանեանի, Պ. Պռօշեանի մասնակցութեամբ:

Այդ հաւաքոյթները, սակայն, շատ կարճ էին եւ հեռու միեւնոյն գեղագիտական դաւանանքին եւ ուղղութեան պատկանող գրողներու միաւորում ըլլալէ:

80ական թուականներու երկրորդ կէսին հայ գրականութիւնը կը թեւակոխէ նոր շրջան մը. գեղարուեստական խօսքի անուանի ներկայացուցիչները՝ Շիրվանզադէ, Նար-Դոս, Գրիգոր Զոհրապ, Յովհ. Յովհաննիսեան, 90ական թուականներու սկիզբը հանդէս եկած Յովհ. Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Շանթ իւրացնելով եւ զարգացնելով մայրենի եւ համաշխարհային գրականութեան աւանդութիւնները, հայ գրականութիւնը կը տանին գաղափարական եւ գեղարուեստական ընդհանրացումներու ուղիով:

Այդ տարիներուն գրական շրջանակներու եւ մամուլի էջերուն մէջ կ'արծարծուէր գրական ընկերութեան, գրողներու փոխադարձ օգնութեան ֆոնտ մը հիմնելու գաղափարը: Այդ մասին կ'արտայայտուէին Գր. Արծրունի, Շիրվանզադէ, Աւ. Արասխանեան եւ ուրիշներ:

1892ին Սմբատ Շահազիզի գրական գործունէութեան 30ամեայ յոբելեանին առթիւ հանգանակուած գումարով, յոբելեարի առաջարկով, հիմը կը դրուի Աբովեան-Նազարեան գրական ֆոնտին: Կանոնադրութիւնը մշակելու համար, 1892–1896 թուականներուն, Աւ. Արասխանեանի նախաձեռնութեամբ եւ նախագահութեամբ տեղի կ'ունենան ժողովներ. կանոնադրութիւնը կը մշակուի, սակայն ֆոնտի գաղափարը չի մարմնաւորուիր, ցարական կառավարութեան արգելքին հանդիպելով:

Պէտք է շեշտել, որ գրական ֆոնտի կազմակերպման աշխատանքներուն եռանդուն մասնակցութիւն ունեցած է երիտասարդ Թումանեան:

Գրական ասպարէզ մտնելու օրէն Թումանեանի մտահոգութիւններուն առանցքը կազմած են գրագէտի մը նիւթական ապահովութեան, անոր իրաւունքներու եւ շահերու պաշտպանութեան հարցերը:

Սակայն Գրողներու Ընկերութիւնը, որուն իրականացման գաղափարին փարած էր Թումանեան 90ական թուականներու սկիզբը, իր հասկացողութեամբ բնաւ չէր նոյնանար գրական ֆոնտի հետ: Այդ ընկերութիւնը գրողներու տնտեսական ապահովութեան հարցին հետ մէկտեղ, պէտք է զբաղէր գրական-ստեղծագործական հարցերու արծարծումով, քննութեան առնէր հայ գրականութեան ներկայ վիճակը եւ յետագայ զարգացման ուղիներն ու հեռանկարները:

Գրական ասպարէզ իջնելու նախօրեակին, 1890 Յունիս 6ին, Ան. Աբովեանին ուղղած նամակին մէջ Թումանեան կը գրէ. «Ինձ, իրաւն ասած, խեղդում է այս մթնոլորտը — չկայ ընկերական շրջան, չկայ գրականութեան մասին խորհող մարդոց շրջան, որ ղեկավարէին երիտասարդներին...»:

Աբովեան-Նազարեան գրական ֆոնտի ձախողութենէն ետք Թումանեան հետեւողականօրէն կը շարունակէ «Մի գրական շրջան» ընկերութիւն կազմակերպելու իր ջանքերը: 1897 Յունուար 18ին իր բնակարանին մէջ տեղի կ'ունենայ առաջին նախապատրաստական ժողովը, որուն կը մասնակցին Աղայեան, Պռօշեան, Շիրվանզադէ, Մուրացան, Փափազեան, Լեւոն Մանուէլեան: Ժողովները շարունակուած են նաեւ յետագային, որոնցմէ մէկ-երկուքը, ինչպէս կը պարզուի Թումանեանի ծոցատետրի գրառումէն եւ Աշ. Աթանասեանի յուշերէն, տեղի ունեցած են Պերճ Պռօշեանի բնակարանին մէջ: Հաւաքոյթներէն մէկուն ընթացքին, Թումանեանի առաջարկութեամբ, կ'որոշուի հիմը դնել գրական հանդէսի մը:

Գրական ընկերութիւնը հիմնելու այդ փորձի մասին Թումանեան 1899 Մայիս 16ի նամակին մէջ Ալ. Ծատուրեանին գրած է. «Դժբախտաբար, մեր գրողների մէջ կապ ու յարաբերութիւն չկայ, այնինչ մենք ունենք ընդհանուր ցաւեր ու շահեր, որ կարեւոր են դարձնում այդ յարաբերութիւնը. մենք զգացմունքներ ու մտածմունքներ ունենք, որ միայն իրար կարող ենք յայտնել ու խօսել: Թիֆլիզում գտնուողներս յաճախ մտածել ենք այդ մասին եւ, մինչեւ անգամ, անցեալ տարի մի տասը ժողով արինք: Մօտիկ ապագայում, հարկաւ գլուխ կը գայ»:

Գրողներու ընկերութեան գաղափարը, ինչպէս ծանօթ է, իրականացաւ 1912 Հոկտեմբերին, յիշեալ տողերը գրելէ 13 տարի ետք: Իսկ նոյն՝ 1899ի աշնան, Թումանեանի նախաձեռնութեամբ եւ իր տան մէջ կազմակերպուեցաւ «Վերնատուն»ը: «Վերնատուն»ի հիմնադրման ժամանակի մասին տարակարծութիւններ կան. Դեմիրճեան երկու թուական կը նշէ՝ 1900ական թուականներու սկիզբը եւ 1902ը, Նուարդ Թումանեան 1900, Լեւոն Շանթ՝ 90ական թուականներու վերջերը, Իսահակեան՝ 1899, իսկ Թումանեանի մասին գրած յուշերու ծրագրի նոթերուն մէջ (անտիպ)՝ 1899ի աշունը: Ըստ Նուարդ Թումանեանի, վարկածը նոյնը հաստատած է Տիկին Օլգա Թումանեանի հետ ունեցած զրոյցներէն մէկուն մէջ («պէտք է որ 1899 թ. աշնանը լինէր»): Իսահակեանի առաջարկած թուականը համադրելով գոյութիւն ունեցող բոլոր տուեալներու հետ, կը համարենք աւելի հաւաստին՝ փոքր ճըշդումով մը. 1899ի ոչ թէ աշնան, այլ Դեկտեմբերի սկիզբները, քանի Ղ. Աղայեան միայն այդ ժամանակ կրնար Թիֆլիս վերադարձած ըլլալ իր աքսորավայր Թէոդոսիայէն, ուրկէ դարձած էր Նոյեմբեր 30ին:

«Վերնատուն»ը ունէր նաեւ իր հիւրերը, որոնց շարքին էին արեւելահայ գրականութեան անուանի ներկայացուցիչներ Պռօշեան, Շիրվանզադէ, Մուրացան, Նար-Դոս, Փափազեան: Հաւաքոյթներուն կը մասնակցէին նաեւ արուեստագէտներ ու գիտնականներ, ինչպէս՝ Կոմիտաս, Փ. Թերլեմէզեան, Գ. Բաշինջաղեան, Կարապետ Գալֆայեան, Յակոբ Մանանդեան, Լէօ, Ստ. Լիսիցեան, Մարիամ Թումանեան, Փիլ. Վարդազարեան, Արիստ. Զարզարեան, կամ պարզ գրասէրներ:

Այսպէսով, «Վերնատուն»ի մէջ եւ անոր շուրջ համախմբուած էին Ի. դարու սկիզբի (առաջին տասնամեակի) հայ (արեւելահայ) գրականութեան ամէնէն ծանօթ դէմքերը, հին եւ նոր սերունդներու ներկայացուցիչները՝ Աղայեանէն մինչեւ Տէրեան...

Աղայեանի պատուոյ դիրքը (նահապետ) եւ Պռօշեանի յարգելի ներկայութիւնը «Վերնատուն»ի մէջ, կը խորհրդանշէին վերնատանականներու սերտ կապը գրական հին սերունդի կենսունակ աւանդութիւններու հետ: Այս իմաստով Աղայեան իրաւունք ունէր Դեմիրճեանի հետ վիճելուն՝ պնդելով, թէ «Վերնատուն»ի մէջ հին եւ նոր սերունդներու հակամարտութիւն չկայ...

Նոյնն էր նաեւ «Վերնատուն»ի եւ գրական նոր սերունդի յարաբերութիւնը:

Ժամանակակիցներու վկայութեամբ, «սկսնակների համար մի տեսակ ուխտատեղի էր Վերնատունը»: Նորերէն ամէնէն տաղանդաւորը Վահան Տէրեան էր, որ իր գրական մկրտութիւնը ստացաւ «Վերնատուն»ի մէջ: Իր անդրանիկ հաւաքածոն՝ «Մթնշաղի անուրջներ»ը, Տէրեան հրապարակ կը հանէ «Վերնատուն»ի մեծագոյն բանաստեղծներու՝ Թումանեանի եւ Իսահակեանի վաւերացումէն ետք միայն: Թումանեան կ'ողջունէ Տէրեանի մուտքը գրական ասպարէզ եւ անոր համար կը սահմանէ պատուոյ տեղ մը «Վերնատուն»ի կաճառին մէջ:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Լուիթովիկոս 14րդի եւ 15րդի իշխանութեան թուականներուն կը յիշուին Գնչուներու ներկայութիւնը զանազան զօրաբանակներու մէջ, ուր հասարակ իբրեւ թմբկահարներ կամ ծընծղահարներ: Երաժշտական այս գործիքները Գնչուներու մասնագիտութիւնը դարձած էին: Անոնք երկար տարիներ ծառայած են բանակներու մէջ: Անոնցմէ ոմանք հերոսաբար կռուած են ու արժանացած ոչ միայն զինուորական պատուանշաններու այլ եւ հասած են բարձր աստիճաններու:

16րդ դարու Թուրք-Հունգարական պատերազմներու ընթացքին Գնչուները գտնուած են երկու թշնամի բանակներուն մէջ, ուր անոնք կը լծուէին ռումբերու պատրաստութեան եւ զէնքերու շինութեան: Այս պատերազմներու ընթացքին Գնչուները յաճախ կը նկատուէին թրքական լրտեսներ:

Գնչուները նուագածութեան, պարի ու երգի հանդէպ ունին յատուկ սէր ու բընածին յատկութիւն: Մասնաւորապէս Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ծաղկած են ու գնահատուած Գընչուներու մելամաղձոտ, ու զգայուն երգերը, անոնց նուագածութիւնն ու ճըկուն պարերը: Անոնք գործածած են զանազան նուագարաններ:

16րդ դարու Թուրք փաշաներ եւ Հունգար աւատապետներ կը զուարճանային Գնչուներու նուագածութեամբ ու պարով: Անոնք իրենց հաւաքոյթներուն ու պաշտօնական ընդունելութեանց ընթացքին կը հրաւիրէին Գնչու նուագածուներ եւ այլ արուեստագէտներ:

Գնչուները իբրեւ արեւելեան ժողովուրդ, ազդուած են թրքական նուագէն: Անոնց նուագին յաջողութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ 17րդ եւ 18րդ դարերուն, Գնչու նուագածուներ եւ նուագախումբեր կը մասնակցէին նաեւ հարսանեկան եւ ժողովրդային խրախճանքներու: Երգչախումբերը եւս գնահատուած էին բոլորէն: Հռչակաւոր գնչու ջութակահարներ համբաւի տիրացած են: Իսկ Հունգարական ազգային քայլերգը ներշնչուած է գնչուներու արուեստէն:

Լիսթ իր «Գնչուները եւ Իրենց Նուագը» գիրքին մէջ խանդավառ տողերով դրուատած է Գնչուներու նուագը: Գովաբանած է նաեւ Հունգար ժողովուրդը, որուն շնորհիւ ծաղկեցաւ ու զարգացաւ Գնչու նուագային արուեստը: Հունգար Գնչուներու նուագախումբերը շրջած են Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները ու իրենց տաղանդով խանդավառած են արուեստասէր հասարակութիւնը:

Գնչուները քաջալերուեցան ու գնահատուեցան նաեւ Թրանսիլվանիոյ, Մոլտավիոյ, Լեհաստանի եւ Պալքանեան երկիրներու մէջ: Իսկ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ գնչու նուագը չհասաւ իր արժանի փառքին ու բարձրութեան: Սակայն իր ազդեցութիւնը թողուց Եւրոպայի կարգ մը հեղինակներուն վրայ: Գնչու երգիչներն ալ համբաւի տիրացան, մանաւանդ Սպանիոյ մէջ: Անտալուզիոյ «Ֆլամենկօ» կոչուած արուեստը կը կրէ Գնչուներու ազդեցութիւնը: Իսկ անոնց պարարուեստը գրաւած է ժողովրդական եւ ազնուապետական շրջանակները: Ֆըրանսական տարեգրութեանց մէջ յիշատակութիւններ կան գնահատուած պարուհիներու, եւ պարախումբերու մասին: Մոլիէռ իր «Բռնի Ամուսնութիւնը» եւ «Երեւակայական Հիւանդը» թատերգութեանց մէջ ունի Գնչուներու պարերու եւ երգերու տեսարաններ: Կարելի է ըսել որ Գնչուներու արուեստի գործունէութիւնը տարածուած է Սպանիոյ, Փորթուկալի, Եգիպտոսի, Թուրքիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ:

Գնչուները իրենց յատկութիւններուն կողքին, ունին նաեւ բացասական կողմեր: Այդ է պատճառը որ անոնք ենթարկուած էին ժողովրդային խաւերու հակակրութեան: Անոնց կիրարկած բախտագուշակութեան, կախարդութեան եւ բուժական փորձերը գայթակղութեան առիթ կ'ընծայէին եւ մարդոց միամտութիւնը, անոնց հոգեկան ու բարոյական տկարութիւնները օգտագործելու բնոյթ կը կրէին: Այս գուշակութիւնները կը կատարուէին ձեռքի գիծերը կարդալով, սուրճի գաւաթներու յատակի խաւին մեկնաբանութեամբ, թղթախաղերու եւ այլ տարրերու միջոցաւ: Այս արհեստը Գնչուները չեն ներմուծած Արեւմուտքի մէջ: Հռովմէական շրջանէն իսկ նման գուշակութիւններ կը կատարուէին: Գնչուները պարզապէս զարգացուցին զայն եւ ապրուստի միջոց դարձուցին: Անոնք կը մտնէին բոլոր տուները ու կ'առաջարկէին մարդոց ապագան նախատեսել: Անոնց ենթադրեալ գուշակութեանց կը հաւատային նոյնիսկ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

(Շար. — 8)

ԱՅԱՍՏԱՆ

Մատենագիտական Ուշագրաւ Աշխատասիրութիւններ

Հայաստանի պետական գրադարանը, Մեասնիկեան անունը կը կրէ, հարուստ գրապահեստ մը ունի՝ աւելի քան 000 գիրք, գրքոյկ եւայլն: Տարին, հաշուով, 40.000 ընթերցող կ'արձանագրէ: Աւելի քան 2,5 միլիոն գիրք օգտագործուի: Գրադարանի մօտ յատուկ բաժիններով գիրքերն ու պարբերականները հոգածու խնամքի ենթակայ կը ըլլան, կը մշակուին, կը դասաւորուին մատենագիտութեան արդի պահանջներուն համաձայն:

Գրադարանին կարեւոր բաժիններէն մէկը մատենագիտութեան ճիւղն է, որ համակարգ ուշ ստեղծուած ըլլալով հանդերձ, բեղուն գործունէութիւն մը կ'արձանագրէ. 1950ական թուականներուն հրատարակուած մենագրութիւններ լոյս կը տեսնեն: Նիւթերը՝ Մ. Նալբանդեան, Խ. Աբովեան, Ալ. Շիրվանզադէ, Ե. Չարենց, Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Շահումեան, Մեասնիկեան, Կոմիտաս, Եկմալեան, – Մուրզա:

Բաժինին աշխատանքները գիտական կառոյցի հիմերու վրայ կը դրուին 1960էն սկսեալ: Ատոնց վերջին տասնամեակի կարեւոր հրատարակութիւնները, բոլորն ալ մատենագիտական բնոյթի: Յ. Թումանեան, Պ. Սեւակ, Ղ. Աղայեան, Դ. ...նդուլեան, Ա. Իսահակեան, « Հայ գրականութիւնը օտար լեզուներով », նախսորհրդային եւ խորհրդային ժամանակաշրջաններուն ռուսերէն լոյս տեսած հայ գրականութեան մատենագիտական ցանկը, « Հայ հնատիպ գիրքը », « Հայ գիրքը 1801 – 1850 թուականներուն » ցուցակները.

Մատենագիտական բաժինին թերեւս ամէնէն բարդ ու դժուար աշխատանքը հայ պարբերական մամուլին մայր ցուցակին կազմութիւնը նկատուի: Այս ուղղութեամբ շատ ջանք կը կատարուի ամեակ տարիներէ ի վեր, բայց աշխատանքները դեռ հեռու կը մնան ամբողջական ըլլալէ:

Փրոֆ. Վ. Գարամեան « Գրական թերթ »ին մէջ կը ներկայացնէ ցանկը հրատարակուած հատորներուն, իւրաքանչիւրին մասին հարկ եղած դատումները կատարելով:

– 1934ին լոյս կը տեսնէ Գարեգին Լեւոնեանի կազմած « Հայ պարբերական մամուլը 1794 – 1934 լիակատար ցուցակ »: Յիշել է, որ մինչ այդ հրատարակուածներուն բաղդատմամբ ամէնէն հարուստը կ'ըլլայ, բայց ըստ էութեան լիակատար չի նկատուիր:

– 1950ական թուականներուն լոյս կը տեսնէ Յովհ. Գեարոսեանի « Հայ մամուլի բիբլիոգրաֆիան » երեք հատորով: Նախորդներուն բաղդատմամբ աւելի շատ պարբերականներ կը նկարագրուին, բայց նոյնքան շատ կ'ըլլան անճշդութիւններն եւ ոչ հաւաստի տուեալները: Աշխատութիւնը յաճախ կարելի չըլլար օգտագործել, քանի տեղը կուտայ շփոթութիւններու:

— 1970ին կը հրատարակուի Ամալիա Կիրակոսեանի « Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտութիւնը՝ 1794–1967 »: Այս ցուցակը, կարելի է ըսել, ամէնէն հարուստն է եւ շարք մը առաւելութիւններ կը ներկայացնէ նախորդներուն համեմատութեամբ: Սակայն այս եւս զերծ չըլլար թերութիւններէ եւ սխալներէ:

— Մանուէլ Բաբլոյեան կը կազմէ նոր ցուցակ մը, որ կ'ընդգրկէ 180 տարուան (1794 – 1974) հայ մամուլին տուեալները, աւելի քան երեք հազար անուններով: Առաւել չափով ճշգուած այս ցուցակին հրատարակութիւնը երկար տարիներէ կը ձգձգուի, դժբախտաբար.

Մամուլի ցուցակներուն առընթեր աշխատանքներ կը կատարուին կազմելու համար առանձին պարբերականներու մատենագիտութիւնները: Ցայսօր լոյս տեսած են Մշակի 1872–1875 թուականներուն, Մուրճի, Փորձի եւ Հիւսիսափայլի մատենագիտութիւնները:

Փրոֆ. Վ. Գարամեան մանրամասն կը նկարագրէ իւրաքանչիւրին առանձնայատկութիւնները: Կը ներկայացնենք հիմնական մասնանշումները:

— Մշակին մատենագիտութիւնը, 1975ին, կը կազմէ Արամ Բարսեղեան՝ Մ. Բարսեղեանի եւ Փ. Խանզադեանի գործակցութեամբ: Ժամանակագրական կարգով կը թուէ Մշակին 1872 – 1975ի բովանդակութիւնը, այնուհետեւ կը ներկայացնէ յօդուածներուն և թղթակցութիւններու այբբենական եւ նիւթերու շօշափած հարցերուն ցանկերը: Տեղեկատուութեան բնոյթի կարեւոր ցանկեր են անձնանուններուն եւ տեղանուններուն նուիրուած գլուխները:

— Հրապարակագիր Աւետիք Արասխանեանի հիմնած Մուրճին (1889–1907) մատենագիտութիւնը կը կազմէ Կ. Քացախեան, 1977ին: Մուրճը ամսագիր էր: Նիւթերը կը դասաւորէ ըստ թեմաներու՝ գրականութիւն, գրականագիտութիւն, լեզու եւ բառարանագրութիւն, արուեստ, պատմութիւն, փիլիսոփայութիւն, մամուլ, կրօնք եւայլն: Իւրաքանչիւր նիւթ կը բովանդակէ ենթագլուխներ. օրինակ՝ պատմութիւնը կը բաժնուի ընդհանուր, Հայոց, Ռուսիոյ, Վրաստանի եւ այլ երկիրներուն նուիրուած պատմութիւններու: Ապա կը պարզէ ամսագիրին 18 տարուան թիւերուն բովանդակութիւնը եւ անձնանուններուն ու տեղանուններուն ցանկերը: Այս աշխատասիրութիւնը գրադարանին մատենագիտական բաժնին լաւագոյններէն մէկն է, ամէնէն ծաւալունը, հարուստ ու բովանդակալիցը:

— Կ. Քացախեան 1978ին լոյս կ'ընծայէ Փորձ ամսագիրին (1876–1881) մատենագիտութիւնը: Նախորդին յատկանիշները կը կրէ:

— Հիւսիսափայլի (1858–1864) մատենագիտութիւնը լոյս կը տեսնէ վերջերս: Հեղինակն է Ե. Ներսիսեան:

— 1970ին Էջմիածինի մէջ լոյս կը տեսնէ Արարատ ամսագիրին (1868 – 1919) մատենագիտութիւնը՝ խմբագրութեամբ Ս. Կոծիկեանի: Յետագային, 1975ին, լոյս կ'ընծայէ այս անգամ Էջմիածին ամսագիրին (1944–1973) մատենագիտութիւնը:

1976ին կը հրատարակուի Ա. Խառատեանի կազմած Արեւելեան Մամուլ (1871–1909) հանդէսին ոչ ամբողջական մատենագիտութիւնը: Դժբախտաբար, այս արժէքաւոր աշխատասիրութիւնը կը տպուի 300 օրինակ միայն, շատ անորակ թուղթի վրայ, բազմաթիւ էջեր ալ անընթեռնլի են:

Փրոֆեսէօրը ընդհանուր գիծերով ներկայացնելէ ետք վերջին տասնամեակներու մատենագիտական աշխատանքներուն պատկերը եւ բարձր գնահատելէ ետք կատարուած ճիգը, իբրեւ հիմնական կէտ կը մատնանշէ հետեւեալը. « Հարկ է նշել նաեւ, որ գիտութեան այդ կարեւոր ճիւղը նկատելիօրէն ետ է մնում ժամանակակից պահանջներից: Անհրաժեշտ է արմատապէս բարելաւել մատենագիտութեան որակը, մշակել աւելի կատարելագործուած սիստեմներ՝ ելնելով մատչելիութեան սկզբունքից »: Ապա իբրեւ առաջարկ հետեւեալը կ'արձանագրէ. — « Այդ բարդ ու դժուարին գործը պէտք չէ թողնել միայն հանրային գրադարանի մատենագիտութեան բաժնի վրայ: Գիտութիւնների Ակադեմիայի գիտական ինֆորմացիայի սեկտորը, համալսարանը, մատենադարանը եւ միւս գիտական հաստատութիւնները այս ուղղութեամբ պէտք է միաւորեն իրենց ջանքերը, ստեղծեն միացեալ խորհուրդ՝ մատենագիտական աշխատանքները կոորդինացնելու եւ նոր բարձրութեան վրայ դնելու համար »:

ԲԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, Սեպտ. 11ին, հանդիպում մը տեղի ունեցած է, որուն ներկայ եղած են անոնք՝ որոնք հրաւիրուած են մաս կազմելու համար հիմնուելիք միութեան մը՝ Համազգայինի Շրջ. մասնաճիւղին: Խորհրդակցութեան ընթացքին ներկաները շեշտած են կարեւորութիւնը զուտ մշակութային կազմակերպութեան մը, որ յանձնառու ըլլայ իր շուրջ համախմբելու արուեստի եւ մշակոյթի հանդէպ սէր ունեցող գործօն տարրերը եւ ստեղծելու մշակութային շարժում մը: Կազմուած է վարչութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ ձեռնարկել անդամարշաւի, գործի լծել տարբեր կալուածներու պատկանող յանձնախումբեր եւ մօտ ապագային գումարել Միութեան Ա. անդամական ընդհ. ժողովը, օրինական հանգամանք տալու համար Միութեան: Կազմուած Համազգայինը հարաւ – ամերիկեան մէկ թեւը պիտի ըլլայ Համասփիւռքեան Համազգայինի, որուն Կեդր. վարչութիւնը կը գտնուի Պէյրութ: Իր կարգին, Պուէնոս Այրէսի Շրջ. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ Գորտոպա եւ Մոնթէվիտէօ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ « Շերաթոն » պանդոկին մէջ, Սեպտ. 15ին, տեղի ունեցած է Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած պարահանդէս – ճաշը, մասնակցութեամբ պետական պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ մօտ 650 հոգիի: Ընկերական խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած են « Արմէն – Սեւան » նուագախումբը եւ « Մարիանօ Մորէս » նուագախումբը իր երգիչներով, կազմակերպիչներուն ապահովելով կոկիկ եկամուտ մը երեկոյթէն՝ ի նպաստ Հիմնարկութեան:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Սեպտ. 15ին, մեռած է Յովսէփ Կօշկարեան: Ծնած էր Տիգրանակերտ՝ 1906ին, եւ որբանոցի կեանքը ճաշակելէ ետք Պոլսէն, Ռումանիայէն եւ Յունաստանէն անցնելով 1948ին վերջնապէս հաստատուած էր Արժանթին, ուր նուիրուած էր հայկ. թատերական շարժումին՝ իբրեւ դերասան եւ դերուսոյց: Թաղումը կատարուած է Սեպտ. 17ին:

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ « Վռամեան » ակումբին մէջ վերջերս տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած ճաշը, ի պատիւ արժանթինահայ երաժիշտ Ժան Ալմուխեանի: Ներկայ եղած են անուանի երաժիշտներ: Միութեան ատենապետուհին՝ Փրոֆ. Անթառամ Ահարոնեան, խօսած է Ժ. Ալմուխեանի մասին, որուն ղեկավարած « Արաքս » երգչախումբը հասած է որակաւոր դիրքի մը հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ: Ժան Ալմուխեան Ներսէսեան կրթական հաստատութեան մէջ դասախօսած է, նիւթ ունենալով՝ Հայաստանեան տպաւորութիւններ եւ Լիբանանահայութիւնը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Խրիմեան կրթական հիմնարկութեան մէջ, Սեպտեմբեր 10ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը հիմնարկութեան վարչութեան, տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին միջեւ, « Ուսուցիչներու Օր »ուան առթիւ: Վարչութեան անունով խօսք առնելով Յովսէփ Օղուրլեան գնահատած է հայ ուսուցիչին տարած աշխատանքը հայապահպանման գծով: Ուսուցչական կազմին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնած է Գայծառ Ասլանեան: Նոյն օրը հիմնարկութեան մայրերու յանձնախումբը հիւրասիրութիւն մը կազմակերպած է վարժարաններուն ուսուցիչներուն համար:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Եւ ահա կանգնած ենք Մատենադարանի դիմաց:

Մաշտոցն է, ձեռքը պարզած հայոց այբուբենին:

– Հայոց տառերը շատ գեղեցիկ են, – այն մէկը մէկ զարմանալի պատկեր է… Մաշտոցի աշակերտներէն մէկուն անունը, կարծեմ, առիւծի ձագ կը նշանակէ, այնպէս չէ՞…

– Այո, Կորիւն… Եւ ոչ միայն Կորիւն, այլեւ Կորիւն Սքանչելի…

– Իրա՞ւ… Օ, այդ Սքանչելին իրապէս սքանչելի է: Անոր գիր կ'ուզեմ տեսնել, Նարեկացիի գիր կ'ուզեմ տեսնել: Քանի մը տարի առաջ Պէյրութ էի, խնդրեցի, որ ինծի համար Նարեկացի կարդան: Երկու – երեք ժամ կարդացին: Կը լսէի, բառեր կը հասկնայի, բայց կրակի պէս կը վայելէի… Նարեկացին կրակի պէս կ'ելլէ, կ'ելլէ, կրակի պէս կը կրկնուի, նորէն կ'ելլէ, կ'ելլէ… Բանի մը կ'ուզէ հասնիլ, չի կրնար ու կը տառապի… Այո՛, բառեր համարեա չէի հասկնար, բայց ամբողջ կը հասկնայի, հոգիով կը հասկնայի…

Այս անգամ ես ասացի.

– Գրաբար պատմութիւն մը ըսեմ, լսէ. մայրս հիւանդ էր, ասաց. բեր վրաս մի երկու բերան Նարեկ կարդա…

– Մերինք ալ ատանկ կ'ընէին, հիւանդներու վրայ Նարեկ կը կարդային, ժողովուրդը կը հաւատայ անոր բուժիչ ուժին..

– Ձեռքիս տակ աշխարհաբար թարգմանութիւնն էր: Բերի, սկսեցի կարդալ, մի քիչ լսեց ու ասաց՝ այդ Նարեկ չէ, չեմ հասկանում: Գրաբարը բերի, ահա այդ Նարեկ է, այդ հասկանում եմ… Այ կնիկ, ասացի, այդ ես հազիւ եմ հասկանում, դու ինչպէ՞ս ես հասկանում… Հասկանում եմ, ասաց: Անգրագէտ մայրս այսօրուայ լեզուով թարգմանուած Նարեկը չէր հասկանում, բայց գրաբարը հասկանում էր…

– Հիանալի պատմութիւն է, ան իսկապէս կը հասկնայ, հոգիով կը հասկնայ.. Բառեր չի հասկնար, հոգի կը հասկնայ..

Կանգ առաւ Մատենադարանի մուտքի արձանաշարքի դէմ:

– Հիմա մէկ-մէկ ըսէ ատոնց անունները…

Սկսեցի մէկ-մէկ թուել: Համարեա բոլորի մասին գիտէր, կամ կարդացել էր, կամ լսել: Երբ հասայ Անանիա Շիրակացուն, հարցրեց.

– Աս ի՞նչ գրած է…

– Գիտնական էր, աստղագէտ, մաթեմատիկոս, Էրդ դարում արդէն գիտէր, որ Երկիրը կլոր է:

– Իրա՞ւ… է, երբ այդ մասին ըսաւ, չզարմացա՞ն:

– Զարմացան:

– Չնեղեցի՞ն այդ մարդը:

– Նեղեցին: Հալածեցին:

– Ատանկ ալ պիտի ըլլար, բնական է…

— Ժողովուրդը նոյնիսկ լեգենդ է ստեղծել նրա մասին, թէ երբ այսպէս հալածուած, գնում է հեռու երկիր եւ տեղի թագաւորին սովորեցնում երկաթից ոսկի ստանալու գաղտնիքը: Ու երբ թագաւորը իմանում է գաղտնիքը, որոշում է սպանել նրան, որպէսզի նա այդ գաղտնիքը ուրիշ ոչ մէկին չասի…

– Այդ ալ ատանկ պիտի ըլլար..

Երբ Ֆրիկի անունը տուի, սկսեց ինքն իրեն կրկնել.

– Ֆրիկ, Ֆրիկ… Զարմանալի անուն է, կրնա՞ս ինծի ըսել, թէ ի՞նչ կը նշանակէ:

– Դժուարանում եմ… Մի քանի բացատրութիւն կայ: Բանասէրներից մէկն, օրինակ, գրել է, թէ դա «ֆռալ», այսինքն պտըտուել, շատ ման գալ բառից է…

– Հիանալի է, ուրեմն այս մարդ ալ ինծի պէս տէրվիշ եղած է…

– Բայց այդ բացատրութիւնը հաւանական չէ:

– Ինչո՞ւ:

– Որովհետեւ «ֆռալ» բառը ռ-ով է գրւում, իսկ ինքը իր անունը ր-ով է գրել…

– Ափսո՜ս, գեղեցիկ բացատրութիւն էր…

(20 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիւսի Զէյալէկեան, այրի Տիկին Հայկ Քիւրքճեան, Գ. Մեսրոպ Քիւրքճեան, Օր. Ժաքլին Քիւրքճեան, Տամբամեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 7, առաւօտեան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ՆՐԱՄ ԶԷՅԱԼԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ, Տիկին Զէյալէկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Արաքսի Ուշտունի եւ աղջիկը՝ Սեդա Ուշտունի, այրի Տիկին Արուսեակ Ուշտունի, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Խաչատուր Ուշտունի եւ զաւակները՝ Վահէ, Կարէն, Սուրէն եւ Այտա, Պր. Վարդան Ուշտունի, Շաքէ, Տիգրանուհի, Սիրանոյշ, Հրաչ Ուշտունի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 7, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր՝

ԼԵՒՈՆ ՈՒՇՏՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Մինաս Խնկիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Հոկտ. 7, ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՆԱՍ ԽՆԿԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Գույումճեան, այրի Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան եւ զաւակները՝ Իզաբէլ, Աստղիկ եւ Արմէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Հոկտ. 7, ժամը 11ին Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս մայր եկեղեցին, 13 Ռիւ տիւ Փերշ, իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎՌԱՄ (ԺՈՐԺ) ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ Ս. Մեսրոպ կրթարանի Կրթական Յանձնախումբը իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Մարիամ Գարաճեանի, իր մօրեղբօր՝ ողբացեալ Երուանդ Տէրվանթեանի (Նիս) մահուան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արաքսի Վիփէյեանի հոգին. Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Սէմէրճեան 50ական, այրի Տիկ. Ս. Քիւփէլեան, Գույումճեան եւ Դամիչեան ընտ., Ս. Ն. Է. Ֆ.ի ընկերներ 100ական: Նշան Քեհէեանի հոգեհանգիստին՝ Պր. Քեհէեան 50, այրի Տիկին Մաքրուհի Եազմաճեանի (ծն. Օհանեան) թաղման առթիւ այրի Տիկ. Ս. Եօթնեղբայրեան 50, այրի Տիկ. Արուսեակ Հէրօեան 30, Հալէպեան ընտ. 20: Այրի Տիկ. Փայլածու Անդրէասեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն 100 Ֆր.:

[illegible]

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

— o —

ԳՈՒԼՎԱՐ OSSO

Գուլվար Օսոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը յայտնէ թաղի եւ շրջաններու ծնողաց թէ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 3ին ժամը 2էն 5: Արձանագրութիւնները նոյն թուականին:

Կը դասաւանդէ Նշան Քենյ. Գույումճեան

×

ՍԵՒՐԱՆ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպած է 6էն 14 տարեկան երախաներու համար: Տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 10էն 12.30, Լյուսի Սէօլէռ Ա. Քրէթիէ: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 3ին, բոլորովին ձրի, գիրք, տետրակ, մատիտ կը տրամադրուին Կապոյտ Խաչի կողմէ: Այն ծնողքները, որոնք երթեւեկի դժուարութիւն ունին տունէն դպրոց, կրնան հեռաձայնել՝ Տիկին Քէպատճեան 384.18.82 կամ Տիկին Խլոյեան 383.52.75:

×

ԳՕՄՈՆ

Կապ. Խաչի Գօմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14էն 17, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Արձանագրութիւնները կ'ըլլան միեւնոյն ժամանակ:

Ուսուցչութեամբ՝
ՄԱՅՏԱ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

×

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Մեսրոպ կրթարանի միօրեայ դասընթացքները կը վերսկսին Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3, ժամը 9ին: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան առաւօտեան ժամը 9էն 12 եւ կէսօրէ վերջ՝ ժամը 1.30էն 4, յետ համաձայնութեան Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան վարչութեան: Մնացեալ դասընթացքները կը կատարուին երեկոները՝ ժամը 6էն 8:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցին վերաբացումը Հոկտ. 13, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

×

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ միօրեայ զոյգ դպրոցներու (Էքս ան Փրովանս)

Քամփանեը Ֆրէզի Ս. Կարապետ հայկ. միօրեայ զոյգ դպրոցներու 1979 – 1980 տարեշրջանի դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 3ին Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դպրոցը, իսկ Հոկտ. 6ին Էքս ան Փրովանսի միօրեայ դպրոցը:

Կը դասաւանդուին.— Հայոց լեզու, քերականութիւն, գրականութիւն, պատմութիւն, կրօնք, հայկ. պարեր մանուկներու համար, դաշնակի մասնաւոր դասեր՝ երէցկին Գոհարիկ Քէչիչեանի կողմէ, վկայուած Երեւանի պետական Երաժշտանոցէն:

Մանուկներու երգչախումբ.— պատարագի երգեցողութիւն եւ հայկ. խմբերգ, (ղեկավար երէցկին Գոհարիկ Քէչիչեան):

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Քամփ. Ֆրէզի դպրոցին համար, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 14.30էն 17, իսկ Էքս ան Փրովանսի դպրոցը Շաբաթ օրերը ժամը 14.30էն 17:

Արձանագրութիւնները անձամբ կամ հեռաձայնով ամէն առաւօտ ժամը 9էն 11.30: Ներկայանալ եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հասցէն.— Քամփ. Ֆրէզի դպրոցին համար, Չո–
Հեռ. 51.28.06

Էքս ան Փրովանսի դպրոցի հասցէն.— Քուռ Միրապօ, Շօսիէ Սիվլի 3րդ յարկ
Արձանագրութեան համար՝
Հեռ. (42) 21.09.91 ամէն օր ժամը 19էն ետք եւ կամ (42) 27.54.77:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԻԷՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ պարանցիկ երեկոյթ, Նովոթէլի մէջ (Պռոն), կազմակերպութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին: Նուագախումբ Քօճաքեան Շաբաթ, Հոկտ. 6 ժամը 21ին:

Տոմսերու համար դիմել Կ. Խաչի անդամուհիներու կամ հեռաձայնել՝
(74) 53.25.91 կամ (74) 85.12.69

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 1 – 4
կազմակերպութեամբ՝
Ս. ԽԱՉԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝
Անտոն Վ. Թիւթիւնճեանի
6 ter, Rue Charlot — 75003 PARIS
Tél. : 278-31-93

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒԷՆ

Կիրակի, Հոկտ. 7, ժամը 8ին Ֆրանս–Քիւլթիւռ կայանէն՝ Հայերը եւ Մոնկոլները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 13ին:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,
ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կապոյտ Խաչի ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ գիշերային դասընթացքները, սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար, կը վերսկսին Հոկտեմբերի սկիզբը:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել ՏԻԿ. ՆԱԶԷԼԻ ՖՈՒՐԹԻՒՆԻ 946.03.39

Pour Adultes Seulement

Les cours de LANGUE ARMENIENNE organisés par la Croix Bleue de CHAVILLE, reprennent début Octobre.

Initiation et perfectionnement.

Pour les inscriptions téléphoner à : Mme NAZELIE FOURTUNE 946-03-39

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ
Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ
VAROUJ
PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
FERMÉ LE LUNDI

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց լեզուի դասաւանդման եւ հայ մշակոյթի տարածման կեդրոն
Centre d'Enseignement et de Diffusion de la Culture Arménienne (C. E. D. C. A.)
MTP Tivoli, 66 Cours Fr. Roosevelt
13005 Marseille — Tél. : 47-92-02

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Տասը ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու գլխաւորութեամբ պիտի աւանդուին հետեւեալ նիւթերը.

Լեզու եւ գրականութիւն, Պատմութիւն եւ քաղաքակրթութիւն (ֆրանսերէն), Պաքալօրէայի մասնաւոր յայտագրի պատրաստութիւն, Հայերէնի պարզ խօսակցութիւն դիտա – լսողական արդիական միջոցներով:

Ձեռք բերուած գիտելիքներու գործածութիւն հետեւեալ միջոցներով.—

Թատերական արտայայտչութիւն, ժողովրդական բանահիւսութիւն, Երգ եւ բանաստեղծութիւն, Դասընթացքներ չափահասներու համար, Հետազօտական եւ վաւերագրական ղեկավարուած գործունէութիւններ:

Դասընթացքները սկսան Շաբաթ օր, Սեպտ. 27ին:

Արձանագրութիւնները թուականէն սկսեալ ամէն օր յետ միջօրէին, ժամը 15–20:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ իր մշակութային եւ այլ ձեռնարկները վերսկսած են Չորեքշաբթի օրուան զարթնումի եւ ստեղծագործութեան դասընթացքները կը սկսին Հոկտ. 3ին:

Արձանագրութիւններուն համար կը խնդրուի ծնողքներէն դիմել անձամբ նոյն այդ օրը ժամը 2էն 6, կէսօրէ վերջ:

Հասցէ՝ Հայ Մշակոյթի Տուն
9 Ռիւ տը Մատրիտ, Հեռ. 376.55.89

Տարեկան նիւթական մասնակցութեան պայմանները հետեւեալներն են.

Պար՝ 150 Ֆր. (Պարուսոյց՝ Ժիրայր Մատիկեան): Զարթնում 150 Ֆր. (դասատու՝ Յասմիկ Գեւոնեան):

Ծանօթ.— Երկու ձեռնարկներու մասնակցող աշակերտներուն համար, ընդհանուր գին՝ 200 Ֆր.: Իսկ քոյր – եղբայրներու համար 50 Ֆր. զեղչ: Մանրամասնութեան համար դիմել վարչութեան անդամներուն, տեղւոյն վրայ:

Փարիզի մէջ, Նախընտրաբար 18րդ թաղամասը, կը փնտռուի ծախու յարկաբաժին մը, 70–80 քառ. մեթր, մատչելի գինով:

Հեռաձայնել՝ Պ. Մանուկ 606.93.51

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
5
VENDREDI
5 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.484 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.484

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՊՕՂՈՍ Բ. ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԱՄԵՐԻԿ. ՅՂՓՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՀՐԱՊՈՒՐԷ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

——— o ———

Ազգաժողովին առջեւ արտասանած ճառ– ն ետք եւ նախքան Ֆիլատելֆիա մեկ– նելը, Պապը երեք ճառ եւս խօսեցաւ Նիւ րք. մէկը՝ Սէնթրըլ Պարքին, միւսը՝ Եանքի Փարք եւ վերջինը՝ Շէյ Սթա– մ: Պապը հրապուրած է նաեւ իր այն տայայտութիւններով որոնք մեծ նշանա– թիւն կրնան ունենալ Ամերիկացինե– րու համար: Արդարեւ, ի գնահատու– ն իր առողջ կազմին չինարար բան– որ մը մեծագոյն գովասանքը գտած է ելով. « Հոյակապ պէյզ–պոլ նետող մը ըլլայ »: Եւ աւելցուցած յաւելեալ գիտեր ու ժպտադէմ է միշտ, Ամե– րիկեան ոճով « վերի ռիլէքս » կը գտնէ այդ ալ կարեւոր է: Ցայտնի չէ թէ ահագրելն ալ կա՞յ, այլ խօսքով Պապին շատ հաւնա՞ծ է Ամերիկային, բայց այնպէս պատրաստուած է յղփութիւնը չեղած. « Պէտք չէ որ կուշտենքին պանիքները ձգէք աղքատներուն: Միաց– եալ Նահանգներու եւ աշխարհի աղքատ– ները ձեր քոյրերն ու եղբայրներն են ի իստոս: Պէտք չէ գոհանաք աւելորդը տալով: Պէտք է ձեռնէ տաք եւ ոչ միայն ձեռնէ աւելցածէն: Պէտք է զանոնք որպէս հիւրերը ձեր սեղանին: Աւետարանին ներշնչած ուրախ պարզու– թեան կեանքի մը եւ բաժնելու եղբայ– րական ոգիի մը մէջ է որ պիտի գտնէք զարմանը դառն քննադատու– թեանց, անպատմալուծող կասկածներու եւ չինելու փորձութեան »:

Ամէն պարագայի մէջ, ողեւորութիւնը մեծ է, Նիւ Եորքի Թերթերը կրկնապատ– կած են իրենց տպաքանակը: Պապը չի մոռնար անշուշտ Հրեաները եւ « շալո– մ »ով կ'ողջունէ Նիւ Եորքի քաղաքապե– տը: Չի մոռնար Սեւերը « հոս (Հարլէմ) ողջունեմ ամերիկացի բոլոր Սեւերը, երկրին բոլոր Հարլէմները »:

X Էֆ. Պի. Այ.ը հերքեց թէ մահա– փորձի սպառնալիք եղած ըլլար Պապին դէմ:

——×——

ՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Երկար բանակցութիւններէ եւ մանա– ւանդ սակարկութիւններէ ետք, այս օրե– րուն, ի վերջոյ պիտի ստորագրուի նոր համաձայնագիր մը, որ կ'ապահովէ ա– մերիկեան զինուորական կայաններու շարունակումը Թուրքիոյ մէջ:

Քանի ամիս է, որ Թուրք եւ ամերիկացի կը խօսէին այս մասին: Կայանները պիտի շարունակեն բանիլ Թուրք սպաներու հրա– մանատարութեան տակ Ատլանտեան Ուխտի ծիրին մէջ: Ամերիկեան ծովային ուժին փորձագէտներու պատուիրակութիւն մը, ներկայիս Գէօլճիւք է (Մարմարայի վրայ) ուսումնասիրելու համար այդ կայանը նաւաշինարան – աւազանի մը վերածելու կարելիութիւնը: Սկզբունքով Թուրքիոյ երեք մեծ կայանները պէտք է փակուէին Հոկտ. 9ին երբ մէկ տարուան ժամանակաւոր համաձայնագիրը վերջ կը գտնէր: Ձեռք ձգուած նոր համաձայնագիրը Թոյլ պիտի տայ որ բաց մնան:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ, ԻՒՄԱՆԻԹԷ ԵՒ ՔԱՆԱՐ - ԱՆՇԷՆԷ

——— o ———

Ֆրանսական շաբաթական երգիծաթերթը, իր վերջին թիւին մէջ (Հոկտ. 3) կը գրէ.— « Օգոստ. 16ին Ալէքսի մէջ կը վերջանար առաջին ինքնատիպ փառատօնը, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ Կարի այս հանքային քաղաքին մէջ: Անունն էր՝ « Մեղդուած Ֆիլմին միջազգային փառատօնը »: Ըստ մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) « յատուկ մեծարանք մը եղաւ Սերժ Փարաճանովի իր « Նռան գոյն » գործին համար ինչպէս նաեւ ժաք Պառաթիէի իր ֆիլմերուն ամբողջութեան համար... », եւայլն:

Օգոստ. 17ի Իւմանիթէին մէջ, նախադասութիւնը կը վերածուէր՝ « յատուկ մեծարանք մը եղաւ ժաք Պառաթիէի եւայլն... »:

Էհ, ընկեր Լըռուա, խորհրդային միասեռականները, նոյնիսկ հանճարեղ, միշտ արգիլուա՞ծ են Իւմանիթէի մէջ: Հեգնանք, գալ շաբթու Սէն–Մօռ կատարուելիք շարժանկարի փառատօնի մը կազմակերպիչները դեռ կը վարանին յայտարարելու Ժան – Լուք Գոտիի նուիրուած մեծարանքի երեկոյթի մը ընթացքին Փարաճանովի ամէնէն գեղեցիկ ֆիլմը՝ « Հրեղէն ձիեր », ան զոր Ժ. Լ. Գոտի կը նախընտրէր: Պատճառաբանութիւն՝ Թագաւորութիւնը աւելի «աջ» է, ուրեմն..»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՔՍԻՍՏ ընկերաբանը՝ Նիքոս Փուլանցաս մեռած է առջի օր, Փարիզ, 43 տարեկանին: Դասախօս էր Փարիզ Ը (Վէնսէն) համալսարանը: Անդամ յոյն Համայնավար կուսակցութեան, Ֆրանսա եկած էր 1960ին: Կարեւոր գործերու հեղինակ է, ինչպէս՝ Ֆաշիզ եւ մենատիրութիւն, Իշխանութիւնը եւ Ընկերվարութիւնը: Մեծ ազդեցութիւն գործած է յետ Մայիս 68 մարքսիզմին վրայ, ոչ միայն Ֆրանսա, այլեւ Իտալիա եւ Լատին Ամերիկա:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԸ մեծ յաղթանակներ տարաւ Չորեքշաբթի իրիկուն եւրոպական զանազան բաժակներու դարձի մրցումներուն: Այսպէս Սթրազպուրկ 0ի դէմ 4 կէտով յաղթեց Քրիսթիանսանտի (Նորվեկիա) Եւրոպայի Ախոյեան ակումբներու բաժակին: Այս նոյն շարքին մէջ Թիֆլիսի Դինամօն ալ յաղթեց Լիվըրփուլի: Պարտուեցաւ Թրքական Տըրապզոնսփորը: Նանթ յաղթեց 0ի դէմ 7 կէտով իրլանտական Քլիֆթոնվիլի Բաժակներու Բաժակին շարքին մէջ: Անգլիական Արսընալը Ֆէնէրպահչէի հետ հաւասար մնաց բայց որակուած է Արսընալը որ նախապէս 0ի դէմ 2ով յաղթած էր: Վերջապէս Սէնթ – Էթիէն եւ Մօնաքօ որակուած են ՈՒԷՖԱի շարքին: Մօնաքօ յաղթեց 0ի դէմ 2ով խորհրդային Շախտերին եւ Սէնթ –Էթիէն 0ի դէմ 3ով լեհական Վիտցեւին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՃԵՆԿԻԶ ԽԱՆ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ

——— o ———

Մեծերուն մրցակցութիւնէն յաճախ կ'օգտուին փոքրերը, մանաւանդ, երբ ասոնք ռազմագիտական կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն:

Ասոր ցայտուն մէկ օրինակը կը տեսնուի Չինաստանի մէջ, ուր փոքրամասնութիւններ ներկայացնող յիսունէ աւելի ազգային հաւաքականութիւններ գոյութիւն ունին:

Ժուլիսին, Փեքինի որոշումով, Ներքին Մոնկոլիոյ Ինքնավար Մարզը իր երբեմնի տարածքը կ'ապահովէ, գրեթէ կրկնապատկելով իր հողային տարածութիւնը: Այժմ, կրկին հարաւ – արեւմուտքէն կը գրաւէ Կոպի անապատը եւ կը տարածուի մինչեւ անտառապատ լեռները նախկին Մանչուրիոյ, հիւսիս – արեւելք: Ներքին Մոնկոլիան, որ ազգային հիմունքներով հաստատուած հինգ ինքնավար շրջաններէն մէկը կը ներկայացնէ Չինաստանի մէջ, սահմանակից կը մնայ Արտաքին Մոնկոլիոյ, անկախ երկիր մը, խորհրդային աշխարհէն ներս:

Ներքին Մոնկոլիան կը սահմանազծուի Չինացիներուն կողմէ 1947ին: Մշակութային Յեղափոխութեան շրջանին, 1969ին, մասնատումներու կ'ենթարկուի՝ կիսով կորսնցնելով իր հողերը: Հիւսիս – արեւելեան գօտին կը կցուի Չինաստանի Մանչուրեան երեք նահանգներուն, հարաւ – արեւմտեան գօտիէն մաս մըն ալ կը միացուի մահմետական դիմագիծով Նինկսիա Հուայ Ինքնավար Մարզին:

Մոնկոլները իրենց հողամասին վրայ բացարձակ փոքրամասնութիւն կը ներկայացնեն: Տասնապատիկ աւելի են հոն հաստատուած Չինացիները:

Վերջերս, Չինացիք պատմութեան մարզէն ներս եւս յատկանշական շրջադարձ մը կը կատարեն: Անշուշտ, սիրաշահելու համար սահմանամերձ ժողովուրդ մը: Մոնկոլներուն ազատարար հերոսը կը նկատեն Ճենկիզ Խանը, այն որ կ'աւերէ Չինաստանը եւ 1215ին ալ քարուքանդ կ'ընէ Փեքինը:

Չինացի պատմաբաններուն մեկնութեամբ, Ճենկիզ Խանի տիրապետութիւնը Հիւսիսային Չինաստանի վրայ, դրական կ'ըլլայ, քանի վերջ կուտայ քաղաքական մասնատուութիւններուն: Անոր թոռը՝ Քուպլայ Խան հիմը կը դնէ Եուան հարստութեան, 1271ին:

Պատմաբան Քու Շուչէ, նկատել կուտայ, թէ 1206ին Ճենկիզ Խան մոնկոլական աւելի քան հարիւր ցեղերու միաձուլումով կ'ազատագրէ զանոնք դրացի ժողովուրդներու լուծէն եւ իր կայսրութիւնը կը հիմնէ: Մեռած թուականին՝ 1227, Հիւս. Չինաստանի մեծ մասը Մոնկոլներուն իշխանութեան տակ կը գըտնուի: Յաջորդներուն կը վիճակուի ամբողջ երկրին միացումը: Այդ իմաստով է, որ դրական ազդեցութիւն կը գործէ չինական պատմութեան վրայ:

Չինացի պատմաբանները, այսուհանդերձ, չեն անտեսեր Խանին արիւնարբու նկարագիրը: Պարզապէս կը դատորոշէն պետական դէմքը տիրակալէն: Ի վերջոյ չեն կրնար ուրանալ, որ Ճենկիզ Խան հիմնայատակ կը կործանէ 90 քաղաքներ եւ 1215ին, Փեքին ամիսով մը հրդեհներու կլափին կը յանձնէ:

Մոնկոլները մինչեւ ԺԳ. դարուն ըսկիզբները վաչկատուն ցեղերու եւ ցեղախումբերու հաւաքականութիւն մը կը պարզեն, զբաղելով գլխաւորաբար խաշնարածութեամբ եւ որսով:

Ղուրուլթայի ցեղապետներու համախումբին, 1206, Տեմուչին ցեղապետը կ'ընտրուի առաջնորդ: Այս վերջինս կու տան համամոնկոլ խաքանի աստիճան եւ կը վերակոչեն Ճենկիզ Խան, այսինքն՝ Մեծ Խան: Այսպէս, ուրեմն, Ճենկիզ Խանի գլխաւորութեամբ կը ձեւաւորուի մոնկոլական միացեալ Պետութիւնը:

Մոնկոլները նախ կը նուաճեն Չինաստանը եւ ապա կ'արշաւեն դէպի կեդրոնական Ասիոյ երկիրները: Պարտութեան կը մատնեն Խորեզմի Պետութիւնը: Այնուհետեւ, կ'ուղղուին դէպի Անդըրկովկաս: Կը մտնեն Աղուանք եւ կը հաստատուին Մուղանի դաշտը: 1221 Յունուարին, սկզբնական ձախողութենէ մը ետք, վերջին պահուն կը յաջողին պարտութեան մատնել վրացական – հայկական միացեալ ուժերը Կոտման գետի ափին: Միացեալ ուժերուն ղեկավարները կ'ըլլան Վրաստանի Թագաւորը Գէորգի Լաշա եւ Զաքարեան Իվանէ աթաբէկ:

Երկրորդ արշաւանքին, 1231–32, Մոնկոլները կը մտնեն Հայաստան եւ, համաձայն պատմագիրներուն, կը յարձակին Վասպուրականի վրայ, կը կողոպտեն Վարագայ վանքը, կը գրաւեն ու կ'աւերեն Բերկրի եւ Արճէշ քաղաքները. ապա շրջադարձ մը կատարելով կը պաշարեն ու կը գրաւեն Գանձակ քաղաքը: Այնուհետեւ կը քաշուին Պարսկաստան: 1236ին կրկին շարժելով այս անգամ կը գրաւեն Անին եւ Կարսը: Այլեւս մնայուն կայք կը հաստատեն: 1236էն 1245, Մոնկոլները իրենց լուծին կ'ենթարկեն բովանդակ Հայաստանը:

Մոնկոլական արշաւանքներուն Հայաստանի պատմութեան երեսները պարզող այս քանի մը տողերէն ետք, այժմ քանի մը տուեալներ ալ Արտաքին Մոնկոլիոյ մասին:

Մոնկոլիա իր անկախութիւնը կ'ապահովէ 1921 Յուլիս 11ին, օգտուելով ցարական կայսրութեան տապալումէն եւ Ռուսիոյ ներքին իրադարձութիւններէն: Ընկերվարական բնոյթի երկիր կը դառնայ՝ համայնացման քաղաքականութեամբ: Միջազգային յարաբերութիւններու գետնին վրայ, սերտ գործակցութիւն կը ստեղծէ Խորհ. Միութեան հետ: Չինաստան 1946ին կը հրաժարի հողային իր պահանջներէն եւ սահմանային համաձայնագիր մը կը կնքէ 1962ին:

Արտաքին Մոնկոլիոյ տարածութիւնն է 1·565·000 քառ. քիլոմեթր: Մայրաքաղաքն է Ուլան – Պաթոր, շուրջ 300·000 բնակչութեամբ: Երկրին բնակչութիւնը, 1975ի տուեալներով, շատ քիչ է երկրին տարածութեան համեմատ. 1·400·000: Սակայն աճին տոկոսը, որ 2,9 է, բարձր կը նկատուի: Պաշտօնական լեզուն խալխան է, բնակչութեան երեք քառորդին արտայայտած լեզուն: Ռուսերէնը կը դասաւանդուի բոլոր դպրոցներուն մէջ: գուի բոլոր դպրոցներուն մէջ:

Մոնկոլիա Թերաճ երկիրներու շարքին կը դասուի:

ԺԻՄԷՆ

«ՎԵՐՆԱՏՈՒՆ»Ը

« Վերնատուն »ը ժամանակի ծնունդ էր, գրա-պատմական երեւոյթ: Դեմիրճեան հաւաստելով, որ « 900ական թուականների սկիզբը նոր գրականութեան որոշ շերտաւորման սկիզբն եղաւ », «Վերնատուն»ը կը համարէ այդ շարժման արտայայտութիւններէն մէկը: Թէեւ, ինչպէս կը վկայէ Դեմիրճեան, այդ ժամանակ « գոյութիւն չունէին գրական – իդէոլոգիական բախումներ բացայայտ ձեւով », սակայն, կար Թումանեանի բաղմիջս հաւասարած հակամարտութիւնը « Մշակ »ի եւ նոր սերունդի գրողներուն միջեւ, որ դարավերջը աւելի սուր բնոյթ ստացած էր: « Մշակ »ին հակամարտ նոր սերունդը ստեղծեց « Վերնատուն »ը:

Ինքնատիպ եւ ուժեղ ստեղծագործական անհատականութիւններ ըլլալով, « Վերնատուն »ի գրողները իրարու կապուած էին գեղագիտական հիմնական սկզբունքներով:

Որո՞նք էին այդ սկզբունքները:

Ա) Գրական նախորդներու վերագնահատութիւն, սահմանազատում եւ ինքնահաստատում: Խօսքը անմիջական նախորդներու մասին է: Վերնատաններու դիրքորոշումը այս հարցին մէջ Դեմիրճեան ձեւակերպած է այսպէս. « Վերնատան անդամները իրենց սահմանազծում էին Պատկանեանի եւ նրա հետեւորդների ազգայնական, տենդենցիոզ գրականութիւնից: Այն ժամանակ իսկ, թէեւ շատ դժուարին էր տարբերել, վերնատանցիները զատում էին ազգային եւ ազգայնական կուլտուրաները »: Պատկանեանէն եւ անոր հետեւորդներէն սահմանազատուելու ձգտումը ճիշդ դիտուած է, սակայն Դեմիրճեանի ձեւակերպումներուն վրայ, դժբախտաբար, կայ դրոշմը 30ական թուականներու, երբ գրի առնուած են իր յուշերը: Վերնականները եւ յատկապէս Թումանեան, Պատկանեանի նկատմամբ իրենց վերաբերումին մէջ կը մեկնէին գրականութեան ժողովրդային սկզբունքէն: Բարձր գնահատելով « Արաքսի արտասուք »ի հեղինակի ազգային – ազատագրական երգերը, Թումանեան կ'ընդգծէր անոր թուլութիւնը՝ ժողովուրդին կեանքը, կենցաղը եւ հոգեբանութիւնը արտացոլացնելու տեսակէտէն:

Բ) Հայ դասական գրականութեան արժէքներու շեշտումը եւ լաւագոյն աւանդութիւններու զարգացումը: Այս հարցերը վերնականներու ուշադրութեան առանցքը կազմած են: Շանթ 1901 Նոյ. 1ին Թումանեանին ուղղած նամակին մէջ կարօտով վերյիշելով « Վերնատուն »ի հաւաքոյթները եւ փայփայելով ՝շուտով կրկին « Վերնատուն » վերադառնալու հեռանկարը, գրած է. « Տակն ու վրայ կ'ընենք նորէն մեր ամբողջ գրականութիւնը... ».

« Վերնատուն »ը կրկին յայտնագործեց Սայաթ – Նովան. « Մեր բոլորի սիրածն էր Սայաթ Նովան, որին բարձրացրինք հանճարների դասին, — կը վերյիշէ Իսահակեան, — ունեցանք պաշտամունք նրա հանդէպ, մեր բոլոր խնջոյքներում երգում էինք նրա տաղերը, որոնք գրեթէ մոռացուած էին... Մենք վերակենդանացրինք նրան, տարածեցինք նրա համբաւը եւ արծարծեցինք նրա երգերը »:

Իսահակեանի անտիպ ձեռագիրներէն մէկուն մէջ կը ճշդուի ժամանակը. «Սայաթ – Նովայի պաշտամունքն ունէինք. Աղբալեանն էր երգում 1899ից »:

Գ) Համաշխարհային դասական գրականութիւնը իբրեւ ուղենիշ:

Վերնականները նախ կը սկսին հանգամանօրէն, բարեխիղճ, ինչպէս կը վկայէ Դեմիրճեան՝ « ուղղակի սեմինարական մեթոդով » ուսումնասիրել յունական գրականութիւնը՝ Հոմերոս, եւ յատկապէս ողբերգակներէն՝ Էսքիլէս, Սոփոկլէս, Եւրիպիդէս... »: Նոյն խանդով ու եռանդով վերնականները կը կարդային ու կ'ուսումնասիրէին անգլիական, սպանական, գերմանական, ֆրանսական, լեհական, ռուսական գրականութիւնները՝ Շէյքսփիր, Սերվանթէս, Կէօթէ, Հայնէ, Պայրըն, Պերանժէ, Սենկիէվիչ, Պուշկին, Լերմոնտով... Վերնականները առանձին քննութեան առարկայ դարձուցած են « Իլիական »ը եւ « Ոդիսական »ը, « Համլէթ »ը եւ « Ֆաուստ »ը:

Համաշխարհային դասականներու իւրացման ճամբով վերնականները կը ձգտէին հայ գրականութիւնը դուրս հանել ազգային շրջանակներէն համամարդկային ընդգրկումներու եւ ընդհանրացումներու ոլորտները, բարձրացնել անոր գեղարուեստական որակը, որ կը պայմանաւորէր նաեւ անոր դերի եւ նշանակութեան բարձրացումը:

Դ) Ժողովրդական բանահիւսութիւնը վերնականները կը համարէին գրականութեան հիմքն ու ներշնչարանը: «Կարդում էինք ժողովուրդների Ֆոլքլորից, կը վերյիշէ Իսահակեան, եւ հիանում էինք ժողովուրդների անկեղծ ստեղծագործութիւններով» ռուսական բիլինաներով, սերբական պոէմներով, մեր Սասունցի Դաւթով եւ շատ ուրիշներով »: Իսահակեան կը պատմէ նաեւ որ վերնականները մտածած են հաւաքել եւ հրատարակել հաւաքածոներով Հայկ. ժողովրդական բանահիւսութիւնը ըստ սեռերու: Ինք յանձն առած էր ժողովրդական երգերու հաւաքածոն: Նպատակը չէ իրականացած միջոցներու պակասութեան պատճառով: Թերեւս այդ նիւթերն են, որ Իսահակեան « Փշրանքներ ժողովրդական բանահիւսութիւնից » խորագրով տպած է « Ազգագրական հանդէս »ի 12րդ գիրքին մէջ (1904):

Ստ. Լիսիցեանի հաւաստումով, «Վերնատուն»ի հաւաքոյթներուն քննութեան առնուած են ժողովրդական հէքեաթներու եւ առհասարակ ժողովրդական բանահիւսութեան գրական մշակման ձեւերու եւ եղանակներու հարցը:

Ե) Գրականութեան ժողովրդականութիւնը:

« Վերնատուն »ի անդամները՝ Թումանեան, Իսահակեան, Դեմիրճեան ժողովրդականութիւնը կ'ըմբռնէին այդ բառի ամէնէն ճշմարիտ առումով: « Այդ այն ժողովրդայնութիւնն է, կը գրէ Դեմիրճեան, որ կրում են համաշխարհային հսկաները՝ Շէյքսփիր, Կէօթէ, Սոփոկլէս, Էսքիլէս, Պուշկին »: Ատիկա կը նշանակէ ազգայինի մէջ պեղել, յայտնագործել համընդհանուրը, համամարդկայինը՝ մարմնաւորելով բարձրարուեստ երկերու մէջ: Վերնականներու համար, սակայն, նոյնքան կարեւոր էր ազգային ձեւի խնդիրը:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(Շար. 2)

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿ...

Սիրելի Պր. Մարթայեան,

Տասնըհինգ տարուան բարեկամութենէ եւ փոխանակուած անհամար նամակներէ վերջ, ահաւասիկ վերջին նամակ մը ձեզի, զոր պիտի չկարդաք, որուն պիտի չպատասխանէք այն փութկոտութեամբ եւ քաղաքավարութեամբ, որ միշտ ձերը եղած է ամէն տեսակ թղթակցութեան ընթացքին:

Սրտի անդարմանելի սեղմում մը կայ սա պահուն մեր մէջ, մեր բոլորին խորը, այսինքն բոլոր անոնց՝ որոնք հոգի կուտան մեր տիպ ու տառին, մեր մշակոյթին համար: Աւելորդ է ըսել թէ ինչու. անգամ մըն ալ պիտի չվերադառնան այն օրերը, երբ ձեզ կը շրջապատէինք Գնալըի մէջ կամ Պիւյիւքատէրէ, Պէպէք կամ Անդարա, լսելու համար ձեր խօսքը, որ կը հոսէր հեղեղի մը նման: Անգամ մըն ալ պիտի չվերադառնան այդ հեռաւոր օրերը եւ ձեր մեկնումով մեր մէջ ալ շատ բան կը մահանայ ահաւասիկ:

Եւ դեռ ուրիշ ինչուներ ալ կան. կայ մասնաւորաբար այն պարապութիւնը, որ ճիւաղի մը երախին նման հետզհետէ կը բացուի մեր դիմաց: Պարապութիւն: Ո՞վ է ըսեր որ մթնոլորտը պարապութիւն չի ճանչնար, պարապութեան չի հանդուրժեր: Բնութիւնն անգամ բացառութիւն կ'ընէ ահա հայ մշակոյթին ու ազգային համար: Կը գոյացնէ պարապութիւններ, զորս կարելի չէ լեցնել: Այլեւս ոչ միայն պիտի չկարենանք Մարթայեան մը սպասել մեր մէջ, այլ նաեւ մօտ օրէն անկարելի պիտի դառնայ Մարթայեանի մը արժէքը գնահատող քանի մը հոգի քով քովի տեսնել...:

Եւ դուք կը մեկնիք, սիրելի Պր. Մարթայեան, ձեր հետ տանելով փոթորկոտ ապրում մը, քաղցր կամ լեղի անհամար յուշերով լեցուն: Գիտենք որ տառապանքը շատ լայն բաժին ունեցաւ ձեր այդ ապրումին մէջ: Ձեր մնայուն պաշտօնը ամբողջ կեանք մը ձեզ հեռու պահեց ձեր բոլոր սիրած բաներէն: Անոր փոխարէն ի՞նչպէս երջանկութեամբ կը յորդէիք, երբ տարին անգամ մը կուգայիք մեր քաղաքը, ձեր կարօտակներուն մօտ, ու կը շրջապատուէիք գուրգուրանքով: Տասնըմէկ ամիսներու ընթացքին ձեր մէջ կուտակուած ի՞նչեր յանկարծ ազատ կ'արձակուէին ու կ'ողողէին մեզ: Ու մենք յափշտակուած ու խանդավառ, կը լսէինք ձեզ, կը զարմանայինք, կը սորվէինք, կը հիանայինք. քիչ մը աւելի կը փարէինք մեր սիրական գանձերուն Այո, ետ պիտի չգան այդ օրերը:

Երկու ամիս առաջ, Օփիթալ տը լա փէի մէջ երբ ես ու բանաստեղծ Խրախունի այցելեցինք ձեզի, ինչպէս փայլեցան ձեր աչքերը, ինչպէս մէկդի ըրիք ճաշը եւ ուզեցիք մեզի հետ զրուցել: Ութսունհինգ տարիներու բեռան տակ էիք, քայքայուած առողջութեամբ, բայց տակաւին չէիք ձանձրացած ապագայի մասին ծրագիրներ մշակելէ: Ի՞նչեր ինչեր խօսեցաք մեզի, ու փոխարէն մէկ բան խնդրեցիք մեզմէ. դիւրութիւն մը ընծայէինք, որպէսզի օր մը այցելութեան գայիք մեր տպարանը եւ տեսնէիք Մարմարայի խմբագրութեան բոլոր ընկերները, շնչէիք տպագիր գիրի մելանն ու հոտը: Խոստացանք: Առաջին առթիւ պիտի գայինք ու պիտի առնէինք ձեզ: Աւա՜ղ, հիւանդութիւնը արգիլեց մեր այդ ծրագիրը:

Բայց կը յուզուինք հիմա մտածելով, որ ահա կը մեկնիք առանց վերջին անգամ մըն ալ շնչելու Հայոց տպագիր այբուբենին մելանն ու մթնոլորտը: Դուք ի՞նչ դառն յիշատակներ կրնայիք ունենալ հայ մամուլի էջերէն, տպարաններէն կամ խմբագիրներէն, բայց, կարեւոր չէր, խորքին մէջ մելանի սէրը ամէն բանէ աւելի ծանր կը կշռէր, ինչպէս կը կշռէ մեր բոլորին մէջ, բոլոր անոնց՝ որոնք սիրով ու գուրգուրանքով կը շրջապատեն ձեզ: Դուք եւ մենք, չէինք կրնար ապրիլ տպարաններէ հեռու: Դուք եւ մենք մելանի սեւութեան մէջ ոչ թէ կեղտոտ մուր, այլ հոգի տաքցնող ա -

---

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Այս չարաշահութիւնը կասեցնելու համար կղերականութիւնը կանխարգելիչ միջոցներ ձեռք առաւ: Սակայն մարդիկ դարձեալ զոհ գացին Գնչուներու շահատակութեանց:

Գնչուներու գուշակութեանց եւ կախարդական թաքուն կարողութեանց ծիրին մաս կը կազմէին նաեւ թաղուած կամ պահուած գանձեր գտնելը, հրդեհներ մարելը, մարդոց մարմինէն չար ոգիներ վանելը, մարդոց մտածումները կարդալը, անձերու վրայ չարիք բերելը, հիւանդութիւններ յառաջացնելը, վէրքեր բուժելը եւ նման այլ անհեթեթութիւններ:

Գնչուները մասնագիտացած էին նաեւ ձիերու առեւտուրին մէջ: Մանաւանդ վարպետ էին իրենց գողցած ձիերը ներկելով ծախելու կամ զանոնք աշխուժացնելու: Կը գործադրէին նաեւ անասնաբուժութիւնը՝ առանց գիտական հիմքերու: Անոնք նոյնպէս վարպետ էին կենդանիներ կրթելու ու անոնց զանազան խաղեր վարժեցնելու: Ի մասնաւորի առջերուն պար սորվեցնելը ու զանոնք հանրութեան առջեւ խաղցնելը ապրուստի պատուաբեր միջոց մը կ'ըլլար: Գնչուները կը կազմակերպէին նաեւ ժողովուրդը զուարճացնելու յատուկ հրապարակային երեկոյթներ, ձեռնհասութեամբ եւ մեծ ճարպիկութեամբ կատարելով լարախաղացութեան եւ այլ հնարամիտ խաղերու ցուցադրութիւններ: Գնչուներու ի գործ դրած արհեստներուն կարգին պէտք է դասել նաեւ մետաղագործութիւնը՝ ի մասնաւորի երկաթագործութիւնը, պղնձագործութիւնը, նոյնպէս մաղագործութիւնը, սակառներու շինութիւնը, պղինձէ ամաններ կլայեկելը, աթոռներ նորոգելը եւ շրջուն առեւտուրը: Անոնք յաճախ մրցակիցներ կը նկատուէին տեղացի արհեստաւորներու եւ դժգոհութիւն կը սփռէին:

Սպանիոյ մէջ անոնք օթեւաններ ալ կը շահագործէին: Շատ մը երկիրներու մէջ անոնք կը ստանձնէին նաեւ դահիճի պաշտօններ:

Գնչուները օգտագործուած են նաեւ հաղագործութեան, ճամբաներու շինութեան եւ այլ տարապարհակ աշխատանքներու՝ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ:

Այժմ, քիչ մըն ալ խօսինք Գնչուներու զգեստներուն եւ անոնց բարքերուն մասին: Վաղուց հետաքրքրութեան առիթ ստեղծած են Գնչուներու, մանաւանդ իգական սեռին իւրայատուկ զգեստները: Կարգ մը ժամանակագիրներ եւ թաղապետութեանց քարտուղարներ ճշգրտօրէն նկարագրած են Գնչուներու տարօրինակ, խայտաբղետ տարազները: Զանազան գծագրութիւններ կը պատկերացնեն այս խորհրդաւոր ժողովուրդին զաւակներուն ուրոյն ճաշակի հագուստները: Մանաւանդ Գնչուհիները դիւրաւ կը զատորոշուին շրջապատէն իրենց գունագեղ զգեստներով: Գնչուները կը կերակրուին հասարակ ընդեղէններով, որոնք յաճախ ձեռք կը բերուին գողութեամբ կամ ողորմութեամբ: Իրենց յատուկ ճաշեր չունին թափառական կեանք մը վարելով:

Իրենց թափառումներուն ընթացքին իբրեւ հանգստեան կայան կ'ընդունին գիւղերու կամ փոքր քաղաքներուն շրջակայ պուրակներ կամ այլ առանձին վայրեր: Իրենց փոխադրական միջոցներն էին ձիաքարշ սայլերը, որոնցմով կը փոխադրէին մանաւանդ պիտանի առարկաները, երախաները, հիւանդներն ու ծերունիները: Անոնք ընդհանրապէս կը գիշերէին վրաններու տակ: 'Աւելի ուշ սկսան գործածել ռուլոթ կոչուած շրջուն բնակարաններ: Իսկ ներկայիս իրենց ապրուստի մակարդակը բարելաւուած ըլլալով, անոնք ունին բոլոր յարմարութիւններով օժտուած շքեղ քարավաններ:

Գնչուները իրենց չարքաշութեամբ կարող են գիշերել նոյնիսկ բաց երկնքի տակ, ուղղակի հողին վրայ պառկելով: Այժմ անոնցմէ շատեր կը նախընտրեն գիշերել աժան օթեւաններու կամ պանդոկներու մէջ: Յաճախ տեղական իշխանութիւնները կը ստանձնեն Գնչուներու բնակարանային հարցին լուծումը: Կան քաղաքապետութիւններ որոնք կառուցած են Գնչուներու յատուկ բնակարաններ կամ կայաններ օժտուած առողջապահական բոլոր պայմաններով: Սակայն դարձեալ Գնչուները կը նախընտրեն իրենց թափառիկ կեանքը: Յաճախ անոնք կ'ապաստանին նաեւ գիւղակներու գաւիթներուն կամ ագարակներու բակերուն վրայ: Անոնք գնած կամ վարձած են տուներ որոնք կը ծառայեն նաեւ իբրեւ օթեւան իրենց ցեղակիցներուն: Չքաւորները ձմեռնային շրջանին կ'ապաստանին ճիւղերով շինուած հիւղակներու կամ գետնափոր նկուղներու մէջ, որոնք գարնան կը լքուին:

(Շար. – 9)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, Սեպտ. 7ին հովուական այցելութիւն տուած է Արաքի հայկական գաղութին: Առաւօտեան ժամը ..30ին հասած է Արաք եւ մուտք գործած տեղւոյն Ս. Մեսրոպ եկեղեցին, ուր կը պատարագէր շրջանի քահանան: Քարոզած է առաջնորդը: Կէսօրէ ետք Արտակ Արք. մեծ թիւով հայ եւ պարսիկ ներկայացուցիչներու հետ գացած է քաղաքին իսլամական գերեզմանատունը եւ նահատակներու շիրիմին ծաղկեպսակ դրած: Խօսք առած է առաջնորդը եւ անդրադարձած Հայոց մասնակցութեան Իրանի յեղափոխութեան: Ի պատասխան իր խօսքին մէջ, այաթոլա Խոնսարիի որդին, իր համակրանքը յայտնած է Հայութեան հանդէպ: Իբրեւ յարգանք՝ Յեղափոխութեան Արաքի Կոմիտէի պահակախումբ մը դրուած է առաջնորդի տրամադրութեան տակ: Ժամը 19ին տեղւոյն ազգային վարժարանի բակին մէջ տեղի ունեցած է « Արժէն » Երիտասարդաց Միութեան թէյասեղանը՝ հայ եւ պարսիկ ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ: Ժամը 22ին, Հայոց առաջնորդին այցելութիւն տուած է Արաքի կրօնապետը՝ այաթոլա Խոնսարի, հոգեւորականներու եւ յեղափոխութեան տեղական կոմիտէի անդամներու ընկերակցութեամբ: Մէկ ժամ տեւող հանդիպումի ընթացքին տեղի ունեցած են սիրալիր խօսակցութիւններ:

Սեպտ. 8ի առաւօտեան առաջնորդը ժողով մը գումարած է Արաքի Հայոց եկեղեցւոյ եւ դպրոցի Հոգաբարձութեան, Կանանց Միութեան եւ ուսուցչական կազմին հետ: Ներկաները մատնանշած են Արաքի ազգային կեանքի դժուարութիւնները, դպրոցին կարիքները:

Կէսօրէ ետք առաջնորդը այցելած է Քեազազ գաւառի Մարանդ եւ Ռամբիան գիւղերը եւ գացած Մարանդ գիւղի գերեզմանատունն ու եկեղեցին: Երեկոյեան վերադառնալով Արաք, Արտակ Արք. ներկայ եղած է դասախօսութեան մը՝ տեղւոյն Հայկ. Դատի, Հայաստանի նուաճումներու եւ Սփիւռքի հայկ. գաղութներու շուրջ: Յետ դասախօսութեան առաջնորդը լրացուցիչ լուսաբանութիւններ տուած է արծարծուած հարցերու շուրջ:

Սեպտ. 9ի առաւօտեան Արտակ Արք. այցելած է Կրթական Նախարարութեան տեղական ներկայացուցչին եւ անոր ուշադրութեան յանձնած Արաքի Հայոց դպրոցի կարիքներն ու մտահոգութիւնները: Ներկայացուցիչը խոստացած է աջակցիլ եւ հարթել դժուարութիւնները: Նոյն օրը Արտակ Արք. եկեղեցւոյ բակին մէջ հրաժեշտի խօսք արտասանած է Արաքի հայ համայնքին:

ՖԻՐՍԻ (Աթէնք) Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան վարժարանին մէջ, Սեպտեմբեր 28ին, տեղի ունեցած է հայրենի բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի հետ հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան: Բանաստեղծը կարդացած է իր քերթուածներէն եւ պատասխանած իրեն ուղղուած հարցումներու:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ոտնագնդակի առաջին դասակարգի ախոյեանութեան մրցումները սկսած են Սեպտեմբեր 16ին, « Ռենչօ » մարզադաշտին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական Ա. խումբը յաղթած է « Լոս Անճելըս » խումբին մէկի դէմ 8 կէտով:

ԺԸՆԵՒԻ Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ օծման 10ամեակը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 16ին, նախագահութեամբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի: Պատարագած եւ քարոզած է Պատրիարքը: Ներկայ եղած են Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց տեսուչը Շահէ Արք. Աճէմեան, Անգլիայէն Պսակ Արք. Թումայեան, ինչպէս նաեւ քոյր եկեղեցիներու կրօնական ներկայացուցիչներ: Կրօնական արարողութիւններէն ետք ճաշ մը տրուած է Ռիչմընտ պանդոկին մէջ:

նախ մը ջերմութիւնը կը տենչինք ձիլ:

Ինչպէս չյիշեմ հիմա այն խանդավառ երիտասարդը, որ ճիշդ 29 տարի առաջ մը զարկաւ Անգարայի ձեր տան դուռը եւ հոն գտաւ մտաւորական ու ընտանեկան անօրինակ ջերմութիւն մը: Այդ օրը սկսաւ մեր բարեկամութիւնը: Անգարայի վարժարանի ուսանող՝ այդ քաղաքին մէջ ես ապրեցայ անմոռանալի օրեր, շնորհիւ ձեզի եւ ձեր հիւրընկալ յարկին: Զինուորական պարտականութենէ ազատ բոլոր ժամերս կ՚անցնէին ձեր իրանելի մթնոլորտին մէջ: Հայ եւ օտար գրականութեան բոլոր ներուն հետ ձեր անօրինակ մտերմութենէն ինչ լայն բաժիններ ալ կը շնորհէին ինծի: Եւ Անգարայի իմ օրերս կը դառնային նաեւ մտաւորական ուխտագնացութեան օրեր, հեւ ի հեւ ապրուած, եւ անմոռանալի ժամերու ին մէջ արձանագրուած:

Այս մէկը այն ապրումն է, զոր այդ ին ապրեցան ինծի նման անհամար երիտասարդներ, բոլորն ալ ենթասպայ, բոլորն ալ լեցուն մտաւորական հետաքրքրութիւններով ու նախասիրութիւններով: Դուք բոլորին համար եղաք հայր մը, բոլորին հետ միշտ պահեցիք ձեր կապը եւ բոլորին ալ տուիք բան մը, որ անոնց անհատականութեան վրայ ունի իր որոշ դրոշմը:

Եւ հիմա կը հեռանաք ակամայ, սրտաբեկութիւն պատճառելով բոլոր այդ երիտասարդներուն, որոնք երիտասարդ ալ են: Կը հեռանաք, բայց, ինչպէս է միշտ ըսել, այսպիսի առիթներով, պիտի չմոռցուիք երբեք որքան ատեն որ այս երկրագունդին վրայ պիտի 50ական տարիներու այդ երիտասարդները, ինչպէս նաեւ այն անհամար մշակութասէրները, որոնք տասնամեակներ ամբողջ մտաւոր սնունդ ստացան ձեզմէ եւ յափշտակուեցան ձեր գրիչին ու խօսքին:

Երկար հանգչեցէ՛ք մտաւորականներու բազմամարդ պանթէոնին մէջ:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

«Մարմարա»

ՀՈՂԱՎՐՏԻՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

ՇԱՀՆՈՒՐ ՃԷՅԵԱՆ

Մարսէյլի գաղութը կորսնցուց երիտասարդ եւ նուիրեալ իր անդամներէն մէկը, յանձին Շահնուր Ճէյեանի: Ողբացեալը ծնած էր 1947ին՝ Սեբաստիոյ Զարա գիւղը: Ծնողքին հետ փոխադրուելով Պոլիս կը յաճախէ Կեդրոնական վարժարան, զոր աւարտելէ ետք երկու տարի կը հետեւի համալսարանի քիմիագիտութեան ճիւղին:

1971ին ընտանեօք կը հաստատուի Մարսէյլ, ուր կը յաճախէ Գեղարուեստից վարժարան, զոր յաջողութեամբ կ՚աւարտէ:

Շահնուր Ճէյեան անդամ էր Ս. Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի, ինչպէս նաեւ կը պաշտօնավարէր Հ. Բ. Ը. Մ.ի հայերէնի դասընթացքին, իբրեւ ուսուցիչ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փրատոյի մայր եկեղեցին, ուր արարողութեան նախագահեց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան:

ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ ԿԱՊՐԻ ՏԱԿԱՒԻՆ ԴԻՒՑԱԶՆԱՎԷՊԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի աշխատակիցները հերքած են այն մտայնութիւնը, թէ դիւցազնավէպը իբրեւ սեռ այլեւս գոյութիւն չունի ժողովուրդին մէջ: Հայաստանի զանազան շրջաններու մէջ անոնց ձեռնարկած բազմաթիւ գիտական աշխատանքներու արդիւնքն է « Սասնայ ծռեր »՝ « Սասունցի Դաւիթ » ծաւալուն գործին Գ. հատորը, որուն մէջ տեղ գտած են ժողովրդական խօսքի 14 նոր պատումներ: Հատորը կազմած են Տոքթ. Սարգիս Յարութիւնեան եւ Արուսեակ Սահակեան: Ինչպէս ծանօթ է, « Սասնայ ծռեր » դիւցազնավէպը, որուն յիշատակութիւնը կը վերաբերի ԺԶ դարուն եւ պահուած է փորթուկալերէն տըպագիր աղբիւրներու մէջ, բաղկացած է աւելի քան երեք հազար տողերէ եւ ունի դիւցազներգական չորս ճիւղեր:

Այդ ճիւղերէն իւրաքանչիւրը առանձին պատմութիւն մըն է հերոսներու նոր սերունդի՝ Սանասար – Բաղդասարի, Մեծ Մհերի, Դաւիթի եւ Փոքր Մհերի մասին: Չորս ճիւղերը իրարու հետ կապուած են հօրմէ որդի ժառանգական սկզբունքով: Յատկապէս հետաքրքրական է նախապէս անծանօթ պատումներէն մէկը, որ այժմ մտած է հայկ. ժողովրդական դիւցազնավէպի ընդհանուր դասական կառուցուածքի մէջ: Անոր վերջին մասը կը յիշեցնէ Պրոմեթէոսի յունական հանրածանօթ առասպելը եւ կը վկայէ, որ հայկական դիւցազներգական աւանդապատումի մէջ նոյնպէս գոյութիւն ունի առասպելական զրոյցներու հնամեայ շրջանը:

1939ին Խորհ. Միութեան ժողովուրդները նշեցին « Սասունցի Դաւիթ » դիւցազնավէպի հազարամեակը: Յոբելեանին առթիւ կազմուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ հաւաքական բնագիր մը, որ թարգմանուեցաւ ռուսերէնի եւ Խորհ. Միութեան այլ ժողովուրդներու լեզուներով: Յետագայ տասնամեակներու ընթացքին գիր առնուած էր միայն մէկ նոր պատում: Վերջին տարիները Հիմնարկի ջանքերուն շնորհիւ յայտնաբերուեցան աւելի քան 80 նոր պատումներ: Արարատի, Մասիսի, Արտաշատի եւ այլ շրջաններու մէջ բնակող 60էն մինչեւ 109 տարեկան սասունցի, մշեցի ու մոկացի պատմողները՝ հիանալի յիշողութեան տէր մարդիկ, հակառակ յառաջացած տարիքին, ճշգրտութեամբ վերարտադրած են հընամեայ դիւցազնական աւանդավէպը, որուն ակունքները աւելի քան հազարամեայ հնութիւն ունին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Մատենադարանի դիրեկտոր Լեւոն Խաչիկեանի, տեղակալ Բաբգէն Չուգասզեանի եւ այլ աշխատակիցների ուղեկցութեամբ մտանք գրապահոց:

Մի պահ կանգ առաւ, ասաց.

– Մարդու արիւն իր հետ դարաւոր յիշողութիւն կը բերէ: Մեր յիշողութիւն մեր արեան մէջ է եւ այստեղ... Հիմա ուզում Նարեկացիի գիրը տեսնել...

Խաչիկեանը բերեց Մատեանի ձեռագիրը:

– Քիչ մը կարդա:

Խաչիկեանը մի քանի էջ կարդաց:

– Զօրաւոր է, ան խնկապէս կրնայ բուժել:

Բերին այն ձեռագիրը, ուր Նարեկացու յանի դիմանկարն է: Մագաղաթից նայում էր մազաղաթեայ, խառաշունչ, նիհար, խոշոր աչքերով Նարեկացին:

– Փառք Աստծոյ, նիհար է... Այս մարդ շատ չէր ուտեր: Քիչ ուտել լաւ է..

.Թեքուեց ականջիս ու շշնջաց.

– Բայց երբեմն, ամիսը մէկ, լաւ ուտել ալ լաւ է, նստիս այնպէս ուտես, որ Աստուած նայի զարմանայ...

Ցոյց տուին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի ջանքերով վերջերս Մատենադարան մուտք գործած այն ձեռագիրը, որ Թորոս Ռոսլինն է ծաղկել: Մէկ առ մէկ զննեց մանրանկարները, երկիւղածօրէն շօշափեց, ասաց.

— Աշխարքի մէջ սաանկ արուեստ քիչ կայ:

Նայեց գրապահոցներում շարուած անթիւ ձեռագրերին ու հարցրեց. .

– Այսքան գիրքերու մէջ արուեստի մասին գիրք կ՞այ...

– Անշուշտ, – ասաց Լեւոն Խաչիկեանը եւ պատմեց Յովհաննէս Սարկաւագի «Բան Իմաստութեան» պոէմի մասին, 17րդ դարի բանաստեղծը արուեստի մէջ կատարեալը համարելով բնականը, խնդրում է սարեակին, որ իրեն աշակերտ ընդունի, սովորեցնի երգելու արուեստը:

– Հիանալի է, այո, մենք բնութենէն կը սորվինք... Երգել ի՞նչ է, եթէ ոչ բնական առողջութիւն, որ պէտք է արտայայտուի...

Անգլերէն մի բառ ասաց.

– Բառացի հետաքրքրասիրութիւն կը նշանակէ, մօտիկ է, բայց այդ չէ: Քիթը ամէն տեղ խօթող, այդ ալ մօտիկ է, բայց լրիւ չէ...

Ուզում էր, որ գտնենք այդ բառի հայերէն համանիշը:

Անգլերէն իմացողներ կային, ասացին որ հայերէնում այդ բառը չկայ:

– Չի կրնար պատահիլ, – ձեռքը պարզեց գրապահոցներին, – այսքան գիրքերու մէջ այդ բառ անպայման պիտի ըլլայ...

Տրամադրութիւնը բարձր էր, կատակում էր, սրամտում:

Դեռատի մի աղջիկ, ձեռքին Սարոյեանի Մոսկուայում տպագրուած ժողովածուն, մօտեցաւ, ինքնագիր խնդրեց:

Նստեց, կեղծ լուրջ կերպարանք ընդունեց.

– Ներողամիտ կ՚ըլլաք, – ասաց, – այս շատ լաւ գիրք է, ես նստիմ, կարդամ...

Նայեց գրքի գնին.

– Աժան է, 76 կոպէկ... Եթէ այդքան աժան է, հատ մըն ալ ես կ՚առնեմ, Ամերիկա կը տանիմ, գիրք հոնտեղ սուղ է...

Իմանալով, որ ինքնագիր խնդրող աղջիկը Լեւոն Խաչիկեանի դուստրն է, ասաց.

– Հպարտ եղիր, որ սաանկ հայր ունիս...

Աղջիկը պատասխանեց.

– Հպարտ եմ, որ վերջապէս ձեզ տեսայ..

Երբ Մատենադարանից դուրս եկանք, ասաց.

– Ես իմ հընկեր Լեւոն Մկրտիչեան շատ կարօտցայ, երթանք համալսարան, տեսնանք անոր:

(21 – Շար.)

Այրի Տիկին Պերճուհի Գըլըճեան եւ զաւակները՝ Իգնատէլ եւ Ժերար ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՐՃ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 2ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 5, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի (ժամը 12.30ի շուրջ) Շամփինեիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի

Ընկերակցութեան օրինական ընդհ. ժողովը կը գումարուի՝ Ուրբաթ, Հոկտ. 12, ժամը 19ին իր կեդրոնատեղին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ։

Օրակարգ.— Բարոյական եւ հաշուական տեղեկատուութիւն։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Զանազան հարցեր։

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՃԱՇ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Սէնթ Անթուանի եւ շրջանակի բոլոր հայրենակիցները իր ճաշ–խնճոյքին՝ Հոկտ. 7ին, Կիրակի օր ժամը 12.30էն սկսեալ Ֆայրեկուլի Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան սրահին մէջ։

Արձանագրութիւնները կը փակուին Հոկտ. 3ին։ Դիմել Պր. Սիսակ Մըմրեանի հեռաձայն (91) 51.35.35 եւ Պր. Աբրահամ Շահպազեանի հեռ. (91) 51.38.03։

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 1 – 4

կազմակերպութեամբ՝

Ս. ԽԱՉԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝

Անտոն Վ. Թիւթիւնճեանի

6 ter, Rue Charlot — 75003 PARIS

Tél. : 278-31-93

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց լեզուի դասաւանդման եւ հայ մշակոյթի տարածման կեդրոն

Centre d'Enseignement et de Diffusion de la Culture Arménienne (C. E. D. C. A.)

MTP Tivoli, 66 Cours Fr. Roosevelt

13005 Marseille — Tél. : 47-92-02

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Տասը ուսուցիչ–ուսուցչուհիներու գլխաւորութեամբ պիտի աւանդուին հետեւեալ նիւթերը.

Լեզու եւ գրականութիւն, Պատմութիւն եւ քաղաքակրթութիւն (ֆրանսերէն), Պաքալօրէայի մասնաւոր յայտագրի պատրաստութիւն, *Հայերէնի պարզ խօսակցութիւն գիտա–լսողական արդիական միջոցներով։*

Ձեռք բերուած գիտելիքներու գործածութիւն հետեւեալ միջոցներով.—

Թատերական արտայայտչութիւն, ժողովրդական բանահիւսութիւն, Երգ եւ բանաստեղծութիւն, Դասընթացքներ չափահասներու համար, Հեռադօտական եւ վաւերագրական ղեկավարուած գործունէութիւններ։

Դասընթացքները սկսան Շաբաթ օր, Սեպտ. 27ին։

Արձանագրութիւնները թուականէս սկսեալ ամէն օր յետ միջօրէին, ժամը 15–20։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Վահրամ Մանուկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Սիվազլըեան 20 Փր., Տէր եւ Տիկ Ս. Ենովքեան 30, Տէր եւ Տիկ. Ռոժէ Խաչատուրեան 20, Հնազանդ Աւետիսեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Արուսեակ ՏէրԳէորգեան 50 Փր.։

OFFRE D'EMPLOI

Fabricant recherche façonniers qualifiés pour travail soigné

ROBES — BLOUSES — JUPES

VESTES TAILLEURS

Téléphoner les matin entre 9. 30 et 11 heures à 551-96-11. URGEANT

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Դպրոցասէրի Նախկին Սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին Ս. Սահակ–Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ Զըրբաշեան սրահը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՊՈՒԼՈՆԵԷՆ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Դաշնակեան իրենց երկրորդ թոռան՝

ՍԵՒՐԱՆ–ԱՒԵՏԻՍԻ

ծննդեան ուրախ առթիւ կը նուիրեն՝

500 *Փր. Փարիզի Մշակոյթի Տան*

500 *Փր. Հ. Յ. Դ. Թանգարանին*

500 *Փր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան*

500 *Փր. Տէսինի Ապրիլեան նահատակներու Յուշարձանին*

500 *Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (տանել «Յառաջ»էն)*

եւ 500 *Փր. «Յառաջ»ին։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գոյաճեան 100 Փր. կը նուիրեն։

ՕՊԸՆԱ.— Գ. Ժամկոչեան 80 Փր. կը նուիրէ

le restaurant

LA CAPPADOCE

tél. 375.05.10

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER

avec son orchestre

au piano GARBO

Les Ballets de Danses Arméniennes

et YORGANTZ

Diner Dansant tous les soirs

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

FERME LE LUNDI

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիյլի Հանգստեան Տան մէջ պաշտօնավարելու համար պէտք կայ՝

1. վկայեալ հիւանդապահուհիի մը
2. Օգնական հիւանդապահուհիի մը։

Դիմել անձնապէս կամ գրել՝

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, Rue Lafayette — 75009 Paris

Tél. : 878-02-99 ou 281-17-80

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)

(Գին 50 Ֆ.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒԹ ՄԸ ՏՈՄՍ»

(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)

«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)

(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)

ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ

420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՂՔ՝ ***ԳՆՈՒԶՈՒ***

100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)

(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

sophocle

ASSADOURIAN

BARBARIAN

Tél. : 526-61-96

363-96-85

RESTAURATION — meubles

PEINTURE

MENUISERIE

TAPISSERIE

MOQUETTE

ELECTRICITE

— *Devis gratuits* —

ՎԻԷՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ պարանցիկ երեկոյթ, Նովոթէլի մէջ (Պռոն), կազմակերպութեամբ Վիէնի մասնաճիւղին։ Նուագախումբ Քօժաքեան Շաբաթ, Հոկտ. 6 ժամը 21ին։

Տոմսերու համար դիմել Կ. Խաչի անդամուհիներու կամ հեռաձայնել՝

(74) 53.25.91 *կամ* (74) 85.12.69

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

— O — — —

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը յայտնէ թաղի եւ շրջաններու ծնողաց թէ հայերէնի դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի Հոկտեմբեր 3ին ժամը 2էն 5։ Արձանագրութիւնները նոյն թուականին։

Կը դասաւանդէ Նշան Քհնյ. Գույումճեան

×

ՍԵՒՐԱՆ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպած է 6էն 14 տարեկան երախաներու համար։ Տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի օրերը ժամը 10էն 12.30, Կռուփ Սքոլէր Ա. Քրէթիէ։ *Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 3ին, բոլորովին ձրի, գիրք, տետրակ, մատիտ կը տրամադրուին Կապոյտ Խաչի կողմէ։ Այն ծնողները, որոնք երթեւեկի դժուարութիւն ունին տունէն դպրոց, կրնան հեռաձայնել՝ Տիկին Քէպապճեան 384.18.82 կամ Տիկին Խրլոյեան 383.52.75։*

×

ՊՕՄՈՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14էն 17, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Արձանագրութիւնները կ'ըլլան միեւնոյն ժամանակ։

Ուսուցչութեամբ՝

ՄԱՅՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

×

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցին վերաբացումը Հոկտ. 13, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Արփինէ Փափազեանէ 200 Փր. իր ամուսնոյն՝ Խորէն Փափազեանի *եւ իր տղոյն՝* Աւետիս Փափազեանի *հոգեհանգստեան առթիւ։*

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. Տէր եւ Տիկ. Զոլաքեանէ Յակոբ Գույումճեանի *յիշատակին։*

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ. Փերուզ Կիրակոսեանէ, իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ 50 Փր.։

ՇԱԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
6
SAMEDI
6 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.485

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.485

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻՆՉ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

— Օ —

ԱՐԱՖԱԹ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԸ

Շուրջ 150 դասատու նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու ձերբակալուած են Հոկտ. 4ին Տիարպեքիր երբ կը մասնակցէին ցոյցի մը բողոքելու համար « հակաժողովրդավար ճնշումներուն դէմ »։ Ձախ կազմակերպութեան անդամ էին։

Միւս կողմէ ահաբեկումները չեն դադրիր եւ Հոկտ. 14ի ծերակուտական մասնակի ընտրութեանց նախօրեակին մթնոլորտը աւելի քան լարուած է։ Առջի օր, Կարսի ատալեթական թեկնածուն է՝ Ֆուրաունօղլու, որ սպաննուած է։ Կարսի կուսակալը յայտարարած է թէ ցարդ հսկողութեան տակ առնուած են 13 կասկածելիներ։ Բայց յետագային երեք հոգի ալ ձերբակալուած էին իբրեւ բուն հեղինակները մահափորձին։ Ասոնք անդամ են ծայրայեղ – ձախ շարժումի եւ կ'ըսուի թէ առաջին իսկ հարցաքննութեան խոստովանած են։

×

Առաջին անգամն է որ ՊԱԿի ղեկավարը կ'այցելէ Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիր մը։ Արդարեւ, Ուրբաթ օր, Արաֆաթ Անգարա կը հասնէր, ուր պաշտօնական բացումը կը կատարէր նաեւ ՊԱԿի գրասենեակին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց պարզապէս « Վէյլ օրէնքին » վերջնական վերահաստատումը առաջարկել Խորհրդարանին։ Ծանօթ է, որ Տիկին Վէյլի անունը կը կրէ այն օրէնքը, զոր Ազգ. Ժողովը քուէարկեց հինգ տարի առաջ եւ որ կը վերաբերի օրինականացնելու վիժումը։ ԻՎԺ սկզբնատառերը կը գործածուին այլեւս բացատրելու համար այս օրէնքը, այսինքն՝ կամաւոր ընդհատում յղութեան։ Առաջին անգամ, 1974ին, օրէնքը քուէարկուած էր հինգ տարուան համար եւ պիտի վերաքննուէր։ Այդ շրջանը, որ փորձ – շրջան մըն էր ըսեմ, դրական նկատուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ։ Այս անգամ օրէնքը պիտի պաշտպանէ Տիկին Փելըթիէ, եօթը զաւկի մայր, որ « կանացի պայմանին » նախարարուհի է, քանի որ Տիկին Վէյլ այլեւս նախարար չէ։ Վիճաբանութիւնը կրնայ շատ բուռն ըլլալ քանի կարգ մը երեսփոխաններ, ինչպէս [illegible] Տըպրէ դէմ են, որովհետեւ քաղաքութիւն մը կը նկատեն զաւակ չունենալու եւ մտահոգ են, որ Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը նուազի։ Փաստուած է սակայն թէ ճարտարարուեստականացած երկիրներու այս կացութիւնը հետեւանք չէ կամաւոր վիժումի արտօնութեան։

ԱՊԱՏԱՆԻ (Իրան) իսլամական դատարանը ութ հոգի գնդակահարել տուաւ իբրեւ պատասխանատու վերջին օրերու ահաբեկչական արարքներու։ Միւս կողմէ Քիւրտերը « յեղափոխութեան պահապաններ »էն չորս հոգի գնդակահարած են եւ դիակներն ալ նետած են Մահապատի փողոցները։ Ութ մեռեալ եւ 17 վիրաւոր ալ կայ իբրեւ հետեւանք Խորամշահր – Թեհրան կառախումբին դէմ կատարուած եղեռնափորձին։ Կ'ըսուի թէ մեռեալներու թիւը կրնայ 40ի հասնիլ։

ԲՐԵԺՆԵՒ Արեւելեան Պերլին ժամանած է Արեւելեան Գերմանիոյ 30ամեակին առթիւ։ Հոն պիտի հաւաքուին նաեւ միւս « ընկերվարական » ղեկավարները, քէն ըրած է սակայն Չաուշեսքու։ Բացառիկ փայլ մը պիտի տրուի հանդիսութեանց եւ ցուցադրուի նաեւ զինուորական ուժը, երկրի մը մէջ, որ սահմանագլուխն է Արեւմտեան Եւրոպայի։ Այս առթիւ նաեւ ներման պիտի արժանանան կարգ մը այլախոհներ, որոնք տարիներէ ի վեր բանտը են։

ՊԱՊԸ կը շարունակէ « գրաւել » Ամերիկան։ Հինգշաբթի օր, Յովհ. – Պօղոս Բ. Ֆիլատելֆիայէն անցաւ Տէ Մուան (Այովա) ապա՝ Շիքակօ, ուր ամէնէն մեծ թիւը կայ Լեհերու։ Հակառակ արտակարգ ընդունելութեան եւ խանդավառութեան, Նիւ Եորքի թաղապետութիւնը « գնահատումը » կ'ընէ աւելի գործնական ձեւով եւ կը հաստատէ որ Յովհ.–Պօղոս Բ.ի տողանցքը 4րդ դիրքի վրայ կը հասնի միայն, որովհետեւ գնահատումը կ'ըլլայ ըստ փողոցներէն ժողվուած թուղթերու քանակութեան։ Պապին համար միայն հարիւր թոն քոնֆէթի, մինչ՝ 3400 այերանաւորդ՝ Կլէնի համար...։ Ֆիլատելֆիոյ մէջ խօսած ճառին մէջ, Պապը շեշտը դրաւ կրկին քահանաներու ամուրիութեան վրայ։ Տէ Մուանի մէջ, անդրադարձած է՝ հողին եւ խօսքը ուղղած ամերիկացի ագարակապաններուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Գերմանիայէն վերադարձին այցելեց Աքիթէնի շրջանը եւ Աժէնի մէջ մաղթեց որ Ֆրանսացիք վստահութիւն ունենան ապագայի նկատմամբ։ Վստահ է որ աւելի դէշ պիտի չապրինք տասը տարի ետք։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ հարստութիւնը 6.870 միլիառի կը հասնի ըստ Վիճակագրական Ազգ. Հաստատութեան (Ինսէ) մէկ քննութեան։ Այս հարստութեան երկու երրորդը ընտանիքներուն ձեռքն է, մէկ երրորդն ալ գործատուութեանց, դրամատուներու եւ ապահովութեան ընկերութեանց։

ՈՍԿԻՆ բոլոր մրցանիշները կոտրելէ ետք Երեքշաբթի օր քիլօն (ձոյլ ոսկի) 59.200 ֆրանքի հասնելով յանկարծակի անկում մը արձանագրեց յաջորդ օրերը եւ ինկաւ՝ 56.000ի։

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ Ֆիաթի մէկ վարիչը վիրաւորուած է, մահափորձի մը ընթացքին, սրունքներէն։ Ձեզարէ Վառեթթօ պատասխանատուն էր սենտիքաներու հետ յարաբերութեանց։

ԱՆԺ ՓԱԹԱՍԷ, որ Փարիզ վար դրուած էր երբ ուզած էր Պանկի մեկնիլ, ի վերջոյ հասաւ Կեդրոնափրիկէի մայրաքաղաքը։

ՄԵԹՐՈՅԻ թիւ 7 գիծը՝ Մեռի տ'Իվրի – Փորթ տը լա Վիլէթ երկարեցաւ մինչեւ Օպերվիլիէ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 1)

ԱՐԱՐԱՏ – ԶԱՐԻԱ ԽԱՂԸ (*)

Ոտնագնդակի Խորհ. 42րդ ախոյեանութեան մրցումներու 26րդ շրջանին՝ Արարատի եւ Վորոշիլովգրադի Զարիայի խաղը վերջ գտած է առանց արդիւնքի. քանի երկու խումբերն ալ անցած են ոչ–ոքիներու արտօնեալ սահմանը, անոնք ոչ մէկ միաւոր շահած են։ Նախորդ հանդիպումին Կիեւի « Դինամօ » ակումբին դէմ ձեռք ձգած յաղթանակը Երեւանցիներու մօտ յառաջ բերած է վստահութիւն եւ Վորոշիլովգրադցիներու հետ հանդիպումին սկիզբը հանգիստ խաղ մը կիրարկած են։ Սակայն հետզհետէ պարզուած է, որ հիւրերը՝ որոնք կը գրաւեն դասաւորման նախավերջին տեղը, բնաւ միտք չունէին խաղը այդ ձեւով վարել, քանի որ անոնք արդէն նահանջելու տեղ չունէին։ Հետզհետէ մրցումը աւելի սուր բնոյթ կրած է, յատկապէս երկրորդ կիսախաղին, սակայն առանց կարենալ արդիւնքի մը հասնելու։

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Հոկտ. 3ի թիւով։

×

Այս հանդիպումէն ետք, Սեպտ. 30ին, 42րդ ախոյեանութեան դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր.—

1. Սպարտակ 38 կէտ
2. Դինամօ (Կ.) 37 կէտ
3. Շախտեոր 37 կէտ
4. Դինամօ (Թ.) 36 կէտ
5. Դինամօ (Մ.) 31 կէտ
6. Զէնիթ 26 կէտ
7. Դինամօ (Մն) 26 կէտ
8. ԱՐԱՐԱՏ 26 կէտ
9. Պախտակոր 25 կէտ, եւն. եւն.։

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ռիօ տը Ժանէյրոյի մէջ տեղի ունեցող ճատրակի աշխարհի ախոյեանութեան արբերու միջգօտիային մրցումներու դասաւորման գլուխը կը գտնուի Փիլիպպեանցի Է. Թոռէն 2,5 միաւորով։ Ռաֆայէլ Վահանեան յաղթած է իրանցի Խ. Հարանդիի։ Սեպտեմբեր 27ի տուեալներով՝ երկրորդ դիրքի վրայ կը գտնուին Տիգրան Պետրոսեան, Ռաֆայէլ Վահանեան, Հիւպնէր (Արեւմտեան Գերմանիա) եւ Բրոնշտէյն (Արժանթին) կէս միաւորի տարբերութեամբ։

×

ԽՈՐՀ. Բ.ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ոտնագնդակի Բ. դասակարգի խորհրդային ախոյեանութեան մրցաշարքին, Աբովեանի « Կոտայք »ը՝ իր դաշտին վրայ, 0ի դէմ 3 կէտով յաղթած է Զուգդիդիի Դինամոյի։ Լենինականի « Շիրակ »ը եւս իր դաշտին վրայ մէկի դէմ երկու կէտով յաղթած է Բաթումի Դինամոյականներուն, մինչ Երեւանի « Արաբկիր »ը պարտուած է Կիրովաբադի « Պրոգրես »էն (1 – 2)։

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Եւրիպիդեսի « Բագոսուհիները » թատերախաղը, որ Ն.Ք. 53 թուականին բեմադրուած է Արտաւազդ Բ.ի կողմէ Արտաշատի մէջ, իր բեմական նոր կեանքը կ'ապրի։ Խարազեանցինները որոշած են իրենց թատրոնի յիսնամեակը նշել այդ գործի բեմադրութեամբ։ Նոր թատերաշրջանը բաւական հարուստ է։ Հանդիսականներու գնահատանքին արժանացած է « Եզոպոս » կատակերգութիւնը, որով սկսած է Արտաշատի շրջանի թատերական կեանքը։ Բեմադրիչն է Մ. Ռաֆայէլեան, ձեւաւորում՝ նկարիչ Ա. Զիֆլիկեանի։ Մօտ ատենէն կը ներկայացուի «Մոխրոտ» թատերախաղը։

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ, « Դինամօ » ընկերութեան մարզասրահը, տեղի ունեցած են դասական ոճի ըմբշամարտի միջազգային մրցումներ, մասնակցութեամբ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Հայաստանի եւ Պարսկաստանէն եկած երիտասարդ ըմբիշներու։ Երկու օր տեւող մրցումներէ ետք Հայաստանի ըմբիշներէն Ռ. Աւետիսեան (52 քիլօ) երկրորդ հանդիսացած է, իսկ Վ. Կոստանեան (57 քիլօ), Ա. Ղազարեան (62 քիլօ) եւ Հ. Գասպարեան (ծանր կշիռ)՝ երրորդ։

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, բացառաբար ութ էջ, ամբողջութեամբ նուիրուած ԻՔՈՄի Բ. սեմինարին (Փարիզ, Սեպտեմբեր 7էն 11)։

Այս սեմինարին մասին կ'արտայայտուին՝

ՍԵԴԱ ԳԱԲՈՅԵԱՆ
ՊԵՏՐՈՍ ԹԻՐԶԵԱՆ
« ՅԱՌԱՋ »

Ինչպէս նաեւ հատուածներ կամ ամփոփումներ (հայերէն կամ ֆրանսերէն) հետեւեալ մասնակցողներու զեկուցումներէն.—

ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ ՀԵՐՈԼՏ
ԱՒՃԵԱՆ ԻՐՄԱ
ԳԱԲՈՅԵԱՆ ԱՆԺԷԼ
ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ
ԹԻՐԶԵԱՆ ՊԵՏՐՈՍ
ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ
ԿԱՐԱՊԵՆՑ ՅԱԿՈԲ
ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԵԴՈՒԱՐԴ
ՇԱՀԻՆԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ
ՊԱԶԻԼ ԼՈՒՏՎԻԿ
ՍԱԳԱՅԵԱՆ ՀԱՄԱԶԱՍՊ
ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՆԱՀԻՏ
ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ ՌԱՖՖԻ
ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

«ՎԵՐՆԱՏՈՒՆ»Ը

(Գ. և վերջ)

Ահա այս հարցերն էին, որ քննութեան կ'ենթարկուէին «Վերնատուն»ի հաւաքոյթներուն. անոնք, ինչպէս տեսանք, գլխաւորաբար կը վերաբերէին հայ եւ համաշխարհային գրականութեան աւանդութիւններու իւրացման ու զարգացման եւ գրական նոր սերունդի գեղագիտական դաւանանքի մշակման: «Վերնատուն»ի քննութեան բովէն կ'անցնէին ընթացիկ գրականութիւնն ու քննադատութիւնը: Կը խօսէին հայ, ռուս եւ արտասահմանի գրական նորութիւններու մասին, կը յայտնէին իրենց տպաւորութիւններն ու կարծիքները. կը խօսէին ազգերու պատմութիւններէն, ժողովուրդներու կեանքէն, արուեստներէն, փիլիսոփայութենէն. վերնականները կը յուզէին նաեւ հանրային եւ քաղաքական դէպքերը եւ, բնականաբար, ամէնէն աւելի հայ ժողովուրդի պատմական ճակատագրի, ներկայի եւ ապագայի հարցերը....:

«Վերնատուն»ի հաւաքոյթներու ընթացքին կը քննուէին նաեւ անձնական գործեր, վերնականներու նոր գրած երկերը: Նախապէս կը նշանակուէր յաջորդ հաւաքոյթին կարդացուելիք նիւթը. «Որքան էլ նիւթը սակաւ լինէր, կը պատմէ Դեմիրճեան, մի պոէմի հատուած, մի ստանաւոր՝ միեւնոյն է, դա չէր խանգարում երեկոն նշանակել... Թէեւ նիւթը կարճ էր լինում, բայց քննադատութիւնը — վէճը տեւում էր երբեմն մինչեւ գիշերուայ ժամը 2 – 3ը, երբեմն գիշերում էինք Թումանեանի տանը»:

«Վերնատուն»ի հաւաքոյթներուն կարդացուած եւ քննութեան ենթարկուած են Շանթի թատերախաղերէն «Ուրիշի համար»ը, «Հին աստուածներ»ը, Դեմիրճեանի «Կեանքի տեսիլը» պոէմը, Թումանեանի «Հազարան բլբուլ»ի հատուածները...:

Կը կարդացուէին նաեւ արդէն իսկ տպագրուած երկերը: Ստ. Լիսիցեան կը պատմէ, թէ Թումանեանի 1903ի հաւաքածոյի հրատարակութիւնը «Վերնատուն»ի մարդոց համար տօնախմբութիւն էր: «Քանի — քանի երեկոներ վերապատմում էինք այս կամ այն պոէմի, լեգենդի կամ բանաստեղծութեան ընթերցանութեանն ու քննութեանը: Յիշում եմ՝ մի ամբողջ երեկոյ, չորս ժամից աւելի քննում էինք «Դէպի անհունը», որ նա համարում էր մի այնպիսի գործ, որտեղ Թումանեանը բարձրանում է մինչեւ «Ֆաուստ»ի մեծութեանը...», կը գրէ Լիսիցեան ու կ'աւելցնէ.

«... Մտքերի երկար, մտերիմ փոխանակութեան մէջ բիւրեղանում էր այն լուրջ, խիստ եւ պատասխանատու վերաբերմունքը դէպի սեփական ստեղծագործութիւնը եւ այն խոր ըմբռնումը խօսքի արուեստի, որ առանձնայատուկ է ոչ միայն Յովհ. Թումանեանին, այլ եւ «Վերնատան» բոլոր բանաստեղծներին...»:

«Վերնատուն»ի հաւաքոյթներուն, բնականաբար, կ'ըլլային միտքերու բախումներ, երբեմն բուռն բանավէճեր, որոնք, սակայն, միշտ կը մնային սկզբունքի բարձրութեան վրայ:

«Վերնատուն»ի հաւաքոյթները վերջ կը գտնէին ուրախ ժամանցով: Ընթերցումներէ, վիճերէ ու վէճերէ յոգնած, վերնականները գիշերուան կէսին կը հաւաքուէին Թումանեանի հիւրընկալ սեղանին շուրջը եւ ընթրիքին զուգընթաց կը սկսէին երգն ու տաղը, կատակն ու ծիծաղը, որոնց կը յաջորդէին խմբերգները... Թումանեան անկրկնելի հմայքով կը պատմէր իր անսպառ անեկդոտները, Դեմիրճեան կը ցուցադրէր իր ծաղրանկարները... «Ես զաւեշտական թերթիկներ էի կազմում, կը գրէ Դեմիրճեան, ուր ծաղրանկարում էի զանազան անձնաւորութիւնների: Մի անգամից աւելի Լէօն դարձել է իմ նկարների հերոսը: Թումանեանին դա շատ դուր էր գալիս... Նա դեռ չէր մոռացել «Մշակ»ի հալածանքը Արծրունու գրչի միջոցով, մի հալածանք, որ Մալումեանը շարունակում էր ամբողջ հայ բանաստեղծութեան դէմ...»: Այն օրերուն, երբ դերասան Գալֆայեան հիւր կ'ըլլար «Վերնատուն»ը, հանդէս կուգար շէյքսփիրեան մենախօսութիւններով: Իսահակեան կը յիշէր Լիրի մենախօսութիւնը:

Թումանեան, Իսահակեան, Շանթ, Դեմիրճեան յետագային միշտ անձկութեամբ յիշած են «Վերնատուն»ի երեկոյթները, մտերիմ շրջանը: «Վերնատո՜ւն»... Դա մի գրական փունջ էր, գրական հոգեկցութիւն, կը կարդանք Դեմիրճեանի անտիպ ձեռագիրներէն մէկուն մէջ: Դա նշանակում էր Ղազարոս Աղայեան, Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան եւ... որոնցից կրտսերը՝ ես: Դա երիտասարդութիւնն էր մեր գրականութեան, ուր Աղայեանն անգամ հոգով երիտասարդացել էր: Դա գարունն էր անկրկնելի, երանելի եւ միշտ յիշելի»:

«Հէ՜յ գիդի մեր «Վերնատուն»... ինչքա՜ն ենք հաւաքուել, վիճել, լուսացրել... վերյիշած է Թումանեան 1919ի զրոյցներէն մէկուն մէջ: «Յիշեց «Վերնատան» երեկոները, կը պատմէ բանաստեղծին աղջիկը, իր բիւրոյի արկղից հանեց հին թղթեր, ձեռագրեր, ծաղրանկարներ, նայում էր, վերնականներից հետաքրքիր պատմութիւններ անում ու ափսոսում անցած օրերը»: Իսկ կեանքի վերջին շրջանին 1921ին Իսահակեանին գրած նամակին մէջ Թումանեան փայփայած է այս անգամ հայրենի հողին վրայ «Վերնատուն»ը վերակենդանացնելու փափաքը. «Թերեւս այժմ կազմենք մեր «Վերնատուն»ը մեր երկրում ու վերջին օրերս միասին անցկացնենք... Դէ, արի՛, Աւօ ջան...»:

×

«Վերնատուն»ը, որոշ ընդմիջումներով, գոյատեւեց շուրջ տասը տարի՝ 1899–1910: Այդ ժամանակին հայ գրականութիւնը նշանակալի վերելք ապրեցաւ, որուն մէջ է «Վերնատուն»ի եւ վերնականներու, յատկապէս Թումանեանի, Իսահակեանի դերը:

«Վերնատուն»ը մշակեց եւ հարստացուց հայ գեղագիտական միտքը համաշխարհային դասական եւ ժամանակակից գեղարուեստական մտքի նուաճումներով, հայ գրականութիւնը յառաջ մղեց դէպի մեծ արուեստի եւ մեծ ընդհանրացումներու ուղիները...

«Վերնատուն»ը նախապատրաստեց «Կովկասի Հայ Գրողներու Ընկերութիւն»ը, որուն գոյութիւնն ու գործունէութիւնը նոյնպէս կը կապուի Թումանեանի անունին:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ակադ. Ա. Աղանբեկեանի Մտահոգումները

Արձակագիր եւ լրագրող Զորի Բալայեան չահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է Ակադ. Աբել Աղանբեկեանի հետ: Ակադեմականը, որ Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի Սիպերիոյ մասնաճիւղին տնտեսական եւ արդիւնաբերական արտադրութեան կազմակերպութեան տնօրէնն է, գլխաւոր խմբագիրն է նաեւ ԷԿՕ ամսաթերթին (*): Ծնած է Վրաստան. հայրը Ղարաբաղցի է, մայրը Հայուհի, Վրաստանէն:

Խօսելով Սիպերիոյ կարեւոր հարցերէն աշխատող ձեռքերուն մասին, ակադեմականը դիտել տուած է, թէ դեռ մինչեւ քանի մը տարիներ առաջ այս խնդիրը ծանրակշիռ բնոյթ ունեցած է, քանի հեռացողները ժամանողներէն շատ աւելի եղած են: Սակայն, մօտաւորապէս հինգ տարիէ ի վեր հակառակ պատկերը նկատելի դարձած է. գլխաւոր պատճառը, բնականաբար, բնակութեան եւ ապրուստի պայմաններուն բարելաւումը եղած է: Աշխատունակ տարրին աճը յառաջիկային նուազում պիտի արձանագրէ. հատուցումը պէտք է կատարուի աշխատանքին արտադրողականութեան բարձրացումով: Ասիկա խնդիր մըն է, որ կը վերաբերի նաեւ Հայաստանի.

Բնակիչներուն մէկ քառորդը կը հեռանայ Սիպերիայէն կամ այլ աշխատանքի կը լծուի: Արդիւնաբերութեան ճիւղերուն մէջ աշխատող բանուորներուն չորսէն մէկը տարուան ընթացքին կը փոխէ իր աշխատավայրը: Իսկ ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, թէ տեղէ տեղ գացողները երեք շաբաթ չեն աշխատիր եւ նոր աշխատավայրին մէջ ալ վեց ամիս շարունակ չեն յաջողիր աշխատանքին միջին արտադրողականութիւնը ապահովել: Այլ խօսքով խնդիրները շատ են եւ քատրերուն տեղափոխութեան եւ, առհասարակ, բնակչութեան գաղթին հարցը պէտք է կարգաւորել ընդհանուր քաղաքականութեան մը շրջագիծին մէջ:

Լրագրողը նկատել տուած է, թէ Հայաստանի մէջ ներկայիս կառուցուելու վրայ են 16 ջրամբարներ: Այս ծրագիրին իրականացումը շատ կարեւոր է, քանի Հանրապետութեան ապագայ զարգացումին նպաստող ազդակներէն գլխաւորն է: Լրագրողը ուզած է ունենալ ակադեմականին կարծիքը, իբրեւ մասնագէտ:

Կարեւոր կէտերէն մէկը, յայտարարած է այս վերջինը, գոյութիւն ունեցող ոռոգման ցանցին վերանորոգութիւնն է. արդարեւ, առանց բերած նպաստին տարողութիւնը բաւական ցած աստիճանի վրայ կը գտնուի թէ՛ Խորհ. Միութեան, թէ Հայաստանի մէջ: Ի հարկէ, շինարարական կազմակերպութիւնները երբեմն չեն ուզեր վերանորոգել զանոնք, որովհետեւ նորերուն շինութիւնը շատ աւելի դիւրին է: Եւ սակայն պէտք է վերակառուցուին, որովհետեւ պէտք չէ ունենալ այն պատրանքը, թէ 16 ջրամբարներուն շինութեամբ ջուրին եւ ոռոգումին հարցերը կը լուծուին: Արդէն այժմէն իսկ պէտք է նախատեսել ապագան եւ խնայողութեամբ օգտագործել ջուրը: Պէտք է կիրարկութեան դնել արդիական միջոցներ:

Լրագրողը միջամտած է կարեւոր կէտ մը մատնանշելու համար: Նկատել տուած է, թէ ջուրի աղբիւրները քիչ ըլլալով հանդերձ, օգտագործուածն ալ չապահովուիր բանիմաց ձեւով: Հայաստանի մամուլը յաճախ կ'արծարծէ այսպէս կոչուած «արագիլներ»ուն եւ «խողայլիններ»ուն հարցը (**): Այս վերջիններուն հետեւանքով ամէն տարի բազմաթիւ ծրագիրներ կիսատ կը մնան: Չէ՞ որ ծրագիրները մշակելու ժամանակ նկատի կ'առնուին նաեւ ասոնց ուժերը: Դեռ չենք խօսիր երեւոյթին բարոյական կողմին մասին:

Խորհ. Միութիւնը անծայրածիր երկիր

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՆՑ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Գնչու ընտանիքը կազմուած է բարոյական ամուր կապերով: Անդամներէն ոչ ոք կը համարձակի լքել իր ընտանիքը: Ամուսնացեալ այր թէ կին անձնուիրութեամբ կը բաժնեն իրենց ընտանիքին ճախորդ թէ երջանիկ օրերը: Ապօրէն կեանքը չէ արմատացած Գնչուներու մէջ: Թէեւ Թուրքիոյ մէջ թէ այլուր գտնուած են Գնչու բոզեր: Ընդհ. առմամբ գնչու ամուսիններ իրարու հաւատարիմ կը մնան ցմահ: Սակայն, բաժան ամուսնութիւններ ալ պատահած են: Ապահարզանի պարագաներ հազուադէպ են: Բազմակնութեան դէպքերը եւս չնչին թիւ մը կը կազմեն:

Ծննդաբերութիւնները, համաձայն եղանակի, կը կատարուին վրաններու, հիւղակներու մէջ կամ նոյնիսկ բացօթեայ վայրեր: Նորածինը կը լուան լողարանի մը կամ առուակի մը մէջ: Երախային ծնունդը կը կատարուի հաւաքոյթով մը: Մայրը երախան կը կրէ իր կռնակին վրայ՝ փաթթուած կտաւի մը մէջ, աշխատանքի կամ տեղափոխութեան պահերուն:

Դպրոցական կեանք գրեթէ գոյութիւն չունի Գնչուներու մօտ, պարզապէս իրենց թափառումներուն հետեւանքով: Ընդհակառակն երախան իր փոքր տարիքէն կը վարժուի մուրացկանութեան: Երախաները կը յարգեն իրենց ծնողքը: Մանաւանդ իրենց մօր հանդէպ կը տածեն սէր, փուրգուրանք ու ակնածանք: Գնչուները իրենց մեռեալները կը թաղեն թաքուն կերպով ըլլայ ճամբու մը եզրին, կամ թուփի մը տակ: Կը յարգուին ննջեցեալին վերջին ցանկութիւնները: Ինչպէս օրինակ, թաղում իր զգեստներով, հացով, դրամով թէ այլ պիտանի առարկաներով, որպէսզի հանդերձեալ կեանքի ճամբորդութիւնը կատարուի հանգստաւէտ պայմաններով: Ըստ արժանւոյն, մեռեալին մօտ կը կատարուի հսկում մոմերով, ու ապա զայն կը զետեղեն դագաղին մէջ: Թաղումէն ետք ննջեցեալին վրանը, կառքը եւ անհատական առարկաները կ'այրուին:

Գնչուները կը վախնան ուրուականներէ եւ մեռելներու հոգիներէն, որոնք կարող են յայտնուիլ իրենց բնակած վայրերուն վրայ: Ծնունդին Գնչուները կ'այցելեն իրենց մեռեալներուն գերեզմանները: Արեւմտեան երկիրներու մէջ «Ամենայն Սրբոց» տօնին անոնք եւս կ'ողեկոչեն իրենց կորած սիրելիներուն յիշատակը: Փոքրերը ծնրադիր կ'աղօթեն ննջեցեալներու հոգիներուն հանգստեան համար:

Գնչուները նախանձախնդիր են իրենց ծագումին, իրենց ցեղային առանձնայատկութեան ու բարքերուն հանդէպ: Անոնք դարերու ընթացքին յաջողած են պահել իրենց ինքնուրոյն դիմագիծը, դիմագրաւելով բոլոր տեսակի խոչընդոտներու ու հալածանքներու: Ճարպիկ ու խորամանկ, անոնք աւելի նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու համար, չեն վարանած փոխել իրենց ցեղային անունները ու ընդունիլ իրենց ապրած երկիրներու բնակիչներուն յատուկ անունները ու մականունները: Այդ մականուններուն քով յաճախ աւելցնելով նաեւ զանազան տիտղոսներ: Մանաւանդ քրիստոնեայ երկիրներու մէջ: Անոնք ջանացած են ուշագրաւ մականուններ ընտրել գրգռելու համար տեղացիներու դիւրազգացութիւնը: Այդ մականունները ցոյց կու տան թէ անոնք ո՛ր երկրէն ըրած են փոխառութիւնը:

Հետաքրքրական է նաեւ Գնչուներու աւանդութիւնները տիեզերքի ստեղծագործութեան մասին: Համաձայն աւանդութեան մը տիեզերքը նախապէս ջրային անհուն տարածութիւն մըն էր: Աստուած ձանձրացած էր իր առանձնութեան եւ բարեկամ մը չունենալուն պատճառաւ: Զայրացած՝ իր գաւազանը կը նետէ ջուրը, որ իսկոյն հսկայ ծառի մը կը փոխակերպուի եւ որու տակ սատանան կը հանգչէր: Ան Աստուծոյ կ'ըսէ.— Բարի լո՛յս, սիրելի եղբայրս: Կը տեսնեմ որ ոչ եղբայր ունիս եւ ոչ ալ բարեկամ: Հետեւաբար կ'ուզեմ եղբայրդ ու բարեկամդ ըլլալ: Աստուած կ'ուրախանայ ու կը պատասխանէ.— Դուն միայն բարեկամս կարող ես ըլլալ:

Ինը օր միասին կ'ապրին ու կը ճամբորդեն ջուրերու տարածքին: Սակայն, Աստուած կը տեսնէ որ սատանան զինքը չի սիրեր: Օր մը, սատանան կ'ըսէ Աստուծոյ.— Սիրելի բարեկամս, երկուքս ալ թշուառ կեանք մը ունինք, պիտի ուզէի ուրիշ էակներ ալ ստեղծել սակայն չեմ կարող: Աստուած կը պատասխանէ.— Լա՛ւ, կ'ուզեմ աշխարհը ստեղծել: Ուրեմն, սուզուէ ջուրին տակը եւ ափ մը աւազ բեր ինծի, այդ աւազով պիտի ստեղծեմ աշխարհը:

(Շար. – 10)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Սեպտ. 25ի թիւէն կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ մեռած է Գիւղատնտեսական ինստիտուտի Հողագիտութեան ամպիոնի պրոֆեսոր Խաչատուր Պօղոսի Միրիմանեան։ Ծնած էր 1889ին՝ Նոր Բայազէտ (ներկայիս Կամօ)։ 1928ին աւարտած է Մոսկուայի Տիմիրեազեւ Գիւղատնտեսական ակադեմիան եւ վերադառնալով Հայաստան պաշտօնավարած է Համալսարանը, ուր եւ յետագային վարած է հողագիտութեան ամպիոնը։ Փրոֆեսորը ունի շուրջ 700 գիտական աշխատութիւններ, որոնց մէկ մասը հրատարակուած է պարբերականներու մէջ, ինչպէս նաեւ արտասահման։ Եղած է Հայաստանի բնութեան պաշտպանութեան ընկերութեան նախագահ, ԻՒՆԵՍՔՕյի խորհրդակցական կոմիտէի անդամ, լեռնային մարզերու բնութեան պաշտպանութեան միջազգային կոմիտէի նախագահ։ Տարիներ խմբագրած է «Հայաստանի բնութիւն» հանդէսը։ Պարգեւատրուած է շքանշաններով եւ մետալներով։

...ին է եւ օրէնքներն ալ ամենուրեք նոյնն են. Հետեւաբար դժուար է արգիլել, որ այս կամ այն այլ տեղ չմեկնի աշխատանքի լծուելու համար։ Ուրեմն հարցը պէտք է քննել շատ աւելի լուրջ ձեւով։ ...այսպէս կոչուած «խոպանչիներ»ը, ...ատոնց մեծ մասը կ'աշխատի ...պայմանագրութեան եղանակով փոխադարձաբար ձեռնտու պայմաններով։ Ուրեմն նոյնը պէտք է ընել ...։ — Հազիւ թէ ռուէ մէկը մեկնի ...շրջաններ, եթէ հնարաւորութիւն ...նոյնը վաստակելու իր տանը։ ...իր տանը անելիքներ շատ կան, չէ՞ ...Հանրապետութիւնը նման է մի մեծ ...շինհրապարակի (շանթիէ)։

Շարունակելով իր խօսքը, ակադեմական ...նկատել տուած է հարցը, ի հարկէ ...մարդ միայն կը կրէ եւ պէտք է ...այս խնդրին պատճառները։ Օրինակ, ըսած է, Խորհ. Միութեան մէջ ...մեծ թիւով մարդիկ սայլակ են հրում ...սայլակներ շալակում։ Խիստ ետ է մնում աւտօբեռնիչների արտադրութիւնը։ Իսկ մարդիկ ոչ ձեռնտու աշխատանքում երկար չեն մնում։ Այստեղից էլ մեծ ...հոսունութիւն (աշխատանքէն հեռանալ, այլ տեղ անցնիլ)։ Տրանսպորտի տարբեր ...ների վարորդների աշխատաժամանակի մէկ երրորդը ծախսւում է նորոգման վրայ։ Իսկ տրամաբանօրէն նորոգման պէտք է զբաղուի միայն նա, ով ...պատրաստել է փոխադրամիջոցը»։

ՔԱՂՀԱՆ

*) ԷԿՕ սկզբնատառերը ռուսերէն խո...իքին։ Հայերէն թարգմանութեամբ՝ ...արդիւնաբերական արտադրութեան տնտեսութիւնը եւ կազմակերպութիւնը։

**) Այս մակդիրը կը տրուի անոնց, ...մէն գարնան, աւելի յաճախ ամառ...ամիսներուն Սիպերիոյ եւ Մայրա...Արեւելքի շրջանները կը մեկնին ե...ային աշխատանքի լծուելու համար, ...վարձատրութիւնը ...ժամանակ աւելի բարձր է։ Հազարներ ...կը մեկնին։

ՄԱՀ ԱՇՈՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Սեպտ. 22ի թիւէն կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ մեռած է լրագրող Աշոտ Նիկոլայի Մարտիրոսեան (Սայունց)։ Ծնած էր 1911ին՝ Ղափանի շրջանի Դաւիթ-Բէկ գիւղը։ Ուսումը առած է Պաքու։ Երիտասարդ տարիքին աշխատած է Ադրբէջանի «Կոմունիստ» (հայկական) թերթի խմբագրութեան մէջ, ապա նշանակուած է Կիրովաբադի «Բանուորական Կիրովաբադ» հայկական թերթի խմբագիր։ Եղած է «Սովետական Հայաստան» թերթի արտաքին տեղեկատուութեան բաժնի ղեկավար, ինչպէս նաեւ «Արմէնփրէս»ի գլխաւոր խմբագիր։

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ 150ԱՄԵԱԿԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԺՈՂՈՎԸ

Երեւանի մէջ, Սեպտ. 24ին, տեղի ունեցած է Միքայէլ Նալբանդեանի 150–ամեակի յոբելենական յանձնախումբի ժողովը՝ նախագահութեամբ՝ Հայաստանի նախագահ Բաբկէն Սարգիսեանի։ Ժողովականներ լսած են Ակադ. Է. Ջրբաշեանի, Հ. Սիմոնեանի ,Վ. Պետրոսեանի, հրատարակչութեան, ձայն – հեռատեսիլի եւ մամուլի ներկայացուցիչներու տուած տեղեկութիւնները յոբելենական աշխատանքներու եւ ձեռք առնուած միջոցներու մասին։ Միտքերու փոխանակութեան մասնակցած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը՝ Կ. Դալլաքեան, վարչապետի տեղակալ Ռ. Սվետլովա, Գ. Խանջեան, Ս. Կապուտիկեան։ Յանձնախումբը խօսած է նաեւ Հայաստանի եւ Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներու մէջ. Միք. Նալբանդեանի յոբելեանին վերաբերող կարգ մը կազմակերպչական հարցերու մասին։

ՆՈՐ ՇԻՆԱՆԻՒԹԻ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Հայաստանի շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկին մէջ ստեղծուած է նոր շինանիւթ մը, որ կրնայ դիմանալ մինչեւ 600 աստիճան տաքութեան, իսկ անկէ պատրաստուած քարակոյտերը աւելի կը վարեն իրենց ամրութեամբ։ Նոր շինանիւթը լայնօրէն կ'օգտագործուի վառարաններու, թոնրաններու կայքերու մեկուսացման համար, ինչպէս նաեւ իբրեւ ջերմապաշտպան նիւթ կը ծառայէ արդիւնաբերական եւ քաղաքային շինարարութեան մէջ։

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փրակայի մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի միջազգային մրցումներուն, Երեւանցի Յ. Յովհաննիսեան (54 քիլօ) գրաւած է երկրորդ տեղը եւ արժանացած «Յաղթանակի կամքի համար» մրցանակին։

ՔԱՆԱՏԱ

ՔԵՄՊՐԻՃԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

1900ական թուականներուն 41 ընտանիքներ հաստատուած են Օնթարիոյի Քեմպրիճ շրջանը, ընդհանրապէս Թրքահայաստանէն գաղթած հայեր։ Վերջին 15 տարիներ, 47 այլ ընտանիքներ եւս՝ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն գալով, գաղութին թիւը բարձրացուցած են մօտ հարիւր ընտանիքի։ Ներկայիս գաղութը ունի աշխոյժ կեանք մը։ կան Հ. Յ. Դ. Կոմիտէութիւն, Հ. Օ. Մ.ի, Համազգայինի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր եւ Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը։

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէութիւնը հիմնուած է 1910ին։ Վերջերս գլխաւոր մտահոգութիւնը դարձած է շրջանը օժտել նոր Հայկեդրոնով մը։ Շնորհիւ տարուած աշխատանքին, Կոմիտէութիւնը յաջողած է ձեռք ձգել քաղաքապետութեան տրամադրութեան տակ եղող հողամասի մը երեք արտավար տարածութիւնը, նոյն ատեն ապահովելով նաեւ քաղաքապետութեան օժանդակութիւնը, արդիական կեդրոնի մը կառուցման համար։

Հ. Օ. Միութիւնը եւս ունի կոմիտէութեան տարիքը։ Սկզբնական շրջանին բացած է շաբաթօրեայ վարժարան, որուն շնորհիւ քանատածին երախաներ սորված են գրել ու կարդալ իրենց մայրենի լեզուով։ Ներկայիս դպրոցը կը շարունակէ իր գոյութիւնը եւ ունի նաեւ պարախումբ մը։ Մասնաճիւղը ունի 17 անդամուհիներ։

Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւնը Գարեգին Նժդեհի հիմնած Ցեղակրօնի շարունակութիւնը կարելի է սեպել։ Ներկայիս այս կազմակերպութեան մէջ գըլխաւոր մտահոգութիւն մըն է նորեկներու եւ քանատածին երիտասարդներու միջեւ եղած ըմբռնումի տարբերութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, հիմնուած է 1977ին, ունի աշխոյժ գործունէութիւն մը։ Միութիւնը կը հաշուէ 35 անդամներ։ Ունի պասքէթի եւ ֆութպոլի խումբեր։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ... ՄԵՌԱԾՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Պելժ շաբաթաթերթերէն Լ'Իվանթայլ ցոյց տուած է արտակարգ հնարամտութիւնը դատարկապորտի մը, որ ուզած է երդիք մը ունենալ իր գլխուն վերեւ։

— Լետիպերկի, Կանտի մօտ, գերեզմանափորները դէմ յանդիման գտնուած են դատարկապորտի մը։ Այս վերջինը յարդարած է ննջասենեակ մը, խոհանոց մը եւ հիւրասենեակ մը — չենք համարձակիր ըսել լիվինկռում — յարակից երեք դամբարաններու մէջ, տեղական գերեզմանատունը։

Դատարկապորտը ապահոված է նկուղներուն ելեկտրականութիւնը՝ գողցուած մարտկոցներու (պաթըրի) միջոցաւ։ Գըտած է դիւրին ձեւ մը վերցնելու համար դամբարաններուն մէկուն տապանաքարը։ Գետնուղի մըն ալ հաստատած է երեք դամբարանները իրարու միացնելով»։

Ասոր կ'ըսեն իսկական հնարամտութիւն։

×

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ

Դաշնակցային Գերմանիոյ Սոցիալ – Ռիփորթ պիւլըթէնին մէջ երեւցած մէկ ուսումնասիրութեան համաձայն, ամէն տարի տասնեւհինգ հազարի մօտ Գերմանուհիներ կ'ամուսնանան օտարներու հետ։ Սէրը միշտ չէ, որ հիմնական դերակատարը կը դառնայ նմանօրինակ կապերուն։ Շատեր պաշտօնատունները կը ներկայանան այլ պատճառներով. կիներ, որ երկուքէն հինգ հազար տոյչմարք ձեռք կը ձգեն «ամուսնանալու» համար։ Ասիկա այլեւս գաղտնիք մըն ալ չէ, քանի ատ բովանդակութեամբ ծանուցումներ կարելի է կարդալ թերթերուն մէջ.

— Օտարական մը, 26 տարեկան, ճարտարագէտ, կը փափաքի ամուսնանալ Գերմանուհիի մը հետ, որպէսզի չարտաքսուի երկրէն։ Փոխադարձաբար կը հրամցնէ իր սէրը եւ կեանքը (նաեւ ձեւականութեան համար ամուսնութիւնը, առանց յանձնառութեան եւ վճարումի փոխարէն)։

Մօտաւորապէս 300·000 զոյգեր, այն դասին պատկանող, ներկայիս Արեւմտեան Գերմանիա կը բնակին։

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Դեռ երէկ էր տեսել Լեւոնին։ Իսկ մենք ճանապարհին վրայ էինք, պիտի գնայինք Զուարթնոց, Էջմիածին, Սարդարապատ․․ Նա չէր կռահել, թէ ինչ մտածեց, որ ժամանակի այդ սղութեան մէջ ուզեց տեսնել Լեւոնին․․․ Մի լաւ, հաճելի բան էր ուզում անել նրա համար։ Իսկ ի՞նչը կարող էր աւելի լաւ լինել, քան գնալ համալսարան, ուսանողների ներկայութեամբ յատուկ այցելութիւն տալ նրան։

– Լեւոն շատ սիրեցի, երեխայի կլոր երես ունի ու երեխայի պէս կը ժպտի։ Երբ Լենինգրադի օդակայան տեսայ, երեք վայրկեանէն հասկցայ, թէ ով է։ Ուզեց նամակ տալ ինծի, ըսի նամակ պէտք չէ, ես գիտեմ, թէ դուն ով ես․․․

– Նոյնը ես ասի իրեն, ասի՝ երեք րոպէից Սարոյեանը կը գդայ, թէ ով ես։

– Իրա՞ւ․․․ Մեծ պատիւ ըրեր ես ինծի․․․

Երբ մտանք համալսարան, ուսանողներն անմիջապէս ճանաչեցին ու շրջապատեցին նրան։

– Եկայ իմ հընկեր Լեւոն Մկրտիչեան տեսնամ, կարօտցայ անոր, – ասաց ուսանողներին ու նրանց խուռն երամով շրջապատուած, մղուեց առաջ։

Պէտք էր տեսնել Սարոյեանի երթը համալսարանի միջանցքներով․․․ Ծեր արծուի նման թեւերը բացած, ուսանողներին ձագերու պէս թեւերի տակ առած, սլանում էր առաջ։ Ու որքան առաջ էր մղւում, այնքան խուռն ու խիտ էր դառնում երամը․․․

Մտանք Լեւոն Մկրտիչեանի աշխատասենեակը։

Սիրելի Լեւոն, – ասաց, – եկայ, որ դուն ուսանողներուն բան մը խօսիս, ես լսեմ ու երթամ։ Գիւղ կ'ուզեմ տեսնել, գիւղ պիտի երթամ․․․

– Գնանք դահլիճ, – ասաց Լեւոնը։

Մինչ մենք Լեւոնի աշխատասենեակում զրուցում էինք, համալսարանով մէկ տարածուել էր Սարոյեանի գալու լուրը, եւ միջանցքներում ուսանողութիւնը ծովացել էր։

Դժուարութեամբ ճանապարհ հարթեցինք դէպի դահլիճ։

Մօտենալով ամպիոնին, Լեւոնն ասաց․

– Մենք այսօր երջանիկ ենք, որ մեզ հիւր է եկել Ուիլեամ Սարոյեանը․․․

– Երջանիկը ես եմ, – ընդհատեց նրան Սարոյեանը, – երջանիկ եմ, որ ձեր մէջ եմ։ Դուք կաք՝ մենք կ'ապրինք․․․

Ուսանողները շատ խնդրեցին, որ երկար մնայ, զրուցեն։

– Հիմա չէ, գիւղ պիտի երթամ, խաղող պիտի ուտեմ, դանակս հետս առած եմ, որ իմ ձեռքովս խաղող փրցնեմ։ Ետքը կու գամ, երկար կը մնամ, կը զրուցենք․․․

Դրսում, մեքենայի մէջ ասաց․

– Գամ, զրուցեմ, մէկ ժամ, ժամ ու կէս, երկու ժամ զրուցեմ․ ըսեն՝ աս էչ ուսկի՞ց եկաւ․․․

Յաղթանակի կամուրջով անցնելիս Հրազդանի ձորում կաւածեփ տնակներ տեսաւ․

– Երանի ատանկ տան մը մէջ ապրէի․․․ խճուղին ապրող Քրտուհի մը տեսաւ։

– Այդ կին շատ սիրեցի, նայեցէք ինչ գեղեցիկ շարժումներ ունի, պալէի շարժումներ են․․․

Քրդուհիներով առհասարակ շատ էր հետաքրքրւում, անցեալ գալուն ասել էր, թէ շատ կ'ուզէր քրտուհու հետ ամուսնանալ։

Ծամբեգրեայ այգում դերանդիով խոտ հնձող մարդ տեսաւ․

– Երանի այդ մարդու գործն ես ընէի․․․

Դաշտամիջեան ճանապարհով միայնակ մէկին նկատեց․

– Ասանկ ճանապարհ շատ կը սիրեմ, երանի ես ալ երթայի այդ ճամբով․․․

Ես առհասարակ Սարոյեանին հարցեր չէի տալիս, թէեւ շատ բաների մասին կ'ուզէի հարցնել։ Եւ ահա, մի քանի օր է Երեւանում էր, ու ես շատ էի ուզում իմանալ, թէ սարոյեանական հայեացքը վաթսուն թուից յետոյ ինչ տարբերութիւններ է նկատում։ Գիտէի, հարցս սովորական է, պարզունակ ու շաբլոն, բայց գիտէի նաեւ՝ պատասխանը ոչ սովորական է լինելու, ոչ շաբլոն։ Ու տուի այդ հարցը։

– Ամերիկա պատուական բարեկամ մը ունիմ՝ Համբարձում Քէլէկեան, նշանաւոր ոսկրաբոյժ է, գրականութեամբ ալ կը զբաղի։ Ըսենք, դուն անոր լաւ կը ճանչնաս․․․

(Շար. 22)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍԷՆ Գ. Սուրէն Այեքսանեան 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր սիրելի եղբօր՝ Դաւիթի գերեզմանին (Հայաստան) փունջ մը ծաղիկի փոխարէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան Տիկին Սրբուհի Գէորգեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ, 25 Ֆր. Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին (ստանալ Յառաջէն) եւ 25 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ

Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԷՋԷԿԱՐԱՅԻ

Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 11ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Մարսէյլի արքեպիսկոպոսին Կարդինալի աստիճան ստանալուն առթիւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է, Հինգշաբթի, Հոկտ. 11, ժամը 19ին:

Կը հրաւիրուի գաղութը իր մասնակցութիւնը բերելու:

MARSEILLE

HOMENETMEN - ARDZIV

NUITÉE DANSANTE

SALONS DE L'ALHAMBRA — 340, Boulevard Chave
Samedi 13 Oct. de 21 h. à l'aube
Orchestre : CLAUDE GERARD
Chanteur :

MARTEN YORGANTZ

Billets et Réservation.
Tél. : 39-77-50 Kurdyan — 31-09-71 Zeroukian — 70-06-30 Pehlivanian

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ՇԻՐԻԼԻ Կրթական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, ան - դամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 21ին: Ընտրութիւնը մէկ անգամով կը վերջանայ: Կը խնդրուի ճշտապահութիւն: Օրակարգ՝ հրաժարում վարչութեան, ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ « ԱՐԱՐԱՏ » ՕՐԱԹԵՐԹԻ
վերակազմման հանգանակութիւն

ՑԱՆԿ Ա.

«Զարթօնք» ամսաթերթ	1200
«Յառաջ» օրաթերթ	500
«Աշխարհ» շաբաթաթերթ	1000
«Azատամարտ» շաբաթաթերթ	1000
«Նոթեր Վուա» ամսաթերթ	500
Պազըրճեան Գէորգ	1000
Մի ոմն Մարսէյլ	1000

«Բանն»ներու յուշատօնին հաւաքուած 1979 Յունիս 10).— Տիկ. Եսթեր Իչպայեան 350, Տիկ. Թագա Պազըրճեան 100, Գարայեան Յարութիւն 500, Մելքոնեան Գասպար 500, Պազըրճեան Գէորգ 200, Մնակեան Վահան, Կէօվչէնեան Վարդեվառ, Թօփալեան Նազարէթ, Մազմանեան Մովսէս, Տօնիկեան Լեւոն, Ոսկերիչեան Տիրան, Տոքթ. Գրգեաչարեան Յակոբ 100ական, Փրոֆ. Ալեքսանեան Գառնիկ 50 Ֆր.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

——— o ———

ՍԵՒՐԱՆ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը հայերէնի դասընթացքներ կազմակերպած է 6էն 14 տարեկան երախաներու համար: Տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը ժամը 10էն 12·30, Կոլէժ Սէգլէռ Ա. Քրէբիէ: Դասաւանդութիւնները կը սկըսին Հոկտ. 3ին, բոլորովին ձրի, գիրք, տետրակ, մատիտ կը տրամադրուին Կապոյտ Խաչի կողմէ: Այն ծնողքները, որոնք երթեւեկի դժուարութիւն ունին տունէն դպրոց, կրնան հեռաձայնել՝ Տիկին Քէպաբճեան 384·18·82 կամ Տիկին Խլոյեան 383·52·75:

×

ՊՕՄՈՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի դպրոցը կը վերաբացուի Զորեքշաբթի, Հոկտ. 3ին ժամը 14էն 17, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Արձանագրութիւնները կ'ըլլան միեւնոյն ժամանակ:

Ուսուցչութեամբ՝
ՄԱՑՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

×

Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցին վերաբացումը Հոկտ. 13, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ: Հեռ. Թիւ 520·03·18

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

restaurant ՃԱՇԱՐԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԵՑԱՒ ՍԵՊՏ. 21ԻՆ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ
ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ԺԱՄԸ 22էն ԵՏՔ՝
ՅՈՐԴԱՐ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՏԱՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Գ. Ալթունեանի, Տէր եւ Տիկ. Կարապետեանի, Տէր եւ Տիկ. Գալուստեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց թոռան, զաւկին եւ քրոջ որդւոյն, ողբացեալ Քրիստին Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ, արկածահար 23 տարեկանին:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գ. Ալթունեան կը նուիրեն յիսունական Ֆր. Կապ. Խաչին, Հայ Դատի յանձնախումբին (Տէսին) եւ «Յառաջ»ին:

Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Տէր և Տիկ. Գ. Տիւյմէճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօրաքրոջ որդւոյն ողբացեալ Սահակ Քիւրքճեանի մահուան տխուր առթիւ (Թուլոն):

Շնորհակալութեամբ ստացած է. նաեւ Տէր եւ Տիկ. Ս. Թիրեաքեանէ (Փարիզ) 250 Ֆր. իրենց քեռայրին, ողբացեալ Աշոտ Գէորգեանի մահուան տխուր առթիւ, եւ կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

×

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով, խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկ. Սաթենիկ Շիրինեանի, իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն Կարապետ Շիրինեանի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի

Ընկերակցութեան օրինական ընդհ. ժողովը կը գումարուի՝ Ուրբաթ, Հոկտ. 12, ժամը 19ին իր կեդրոնատեղին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ հաշուական տեղեկատուութիւն: Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Զանազան հարցեր:

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
7
DIMANCHE
7 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

ԾԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.486
Fondateur : SCHAVARCH [redacted]
55e ANNÉE — No 14.486

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ՝
ԻՔՈՄ-Ի Բ. ՍԵՄԻՆԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԻՔՈՄ-ի Միջազգային Բ. Սեմինարը՝ «Ժխտուած Կառոյց՝ Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի Մէջ» խորագրով, տեղի ունեցաւ 7էն 11 Մայիս 1979ին, Փարիզի Սորպոն - Փանթէոն Համալսարանին մէջ: Ներկայացուեցան 22 դասախօսութիւններ, 8 տարբեր երկիրներէ եկող մասնակիցներու կողմէ՝ երեք լեզուներով. հայերէն (9 դասախօսութիւն), անգլերէն (7) եւ ֆրանսերէն (6): Դասախօսութիւններուն յաջորդող վիճաբանութիւններուն տիրապետող լեզուն եղաւ հայերէնը:

Սեմինարի աշխատանքներուն մասնակցեցան շուրջ 180 հոգի՝ 15 տարբեր գաղութներէ: Ասոնք սակայն, հետեւողական կերպով մաս չառին Սեմինարի

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

բոլոր նիստերուն ու ներկաներու թիւը՝ այս կամ այն դասախօսութեան, 60էն 20ի միջեւ տատանեցաւ: Ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմէին 20էն 35 տարեկան երիտասարդները:

Նախորդող Սեմինարը կայացած էր Միլանոյի մէջ, 29, 30 Յունիս եւ 1 Յուլիս 1978ին, Ֆլայ Թուրաթիի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ շուրջ 40 անձերու: 12 դասախօսութիւններ ներկայացուեցան Ա. Սեմինարին. ասոնց բնագիրները հրատարակուած են այժմ ԻՔՈՄ-ի կողմէ պատրաստուած ժողովածուի մը մէջ:

«ՅԱՌԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»ի այս թիւը, որ ամբողջութեամբ նուիրուած է Բ. Սեմինարին, ընթերցողին կը ներկայացնէ 15 դասախօսութիւններէ քաղուած հատուածներ կամ ամփոփումներ: Ընդհանուր գաղափար մը կարելի է կազմել, այսպէս, Սեմինարի բովանդակութեան մասին: Մանրամասնաբար այս կամ այն դասախօսութեամբ հետաքրքրուողները եթէ ուզեն ծանօթանալ ամբողջական բնագրին, կրնան դիմել տուեալ դասախօսին, ԻՔՈՄ-ի քարտուղարութեան (ԻՔՈՄ, Վիա Ռուէնա, 20133, Միլանօ, Հեռ. 72.09.63) եւ կամ... սպասել այս տարուան դասախօսութիւններու ժողովածուին հրատարակութեան:

Քանակային գետնի վրայ, ինչպէս նաեւ կազմակերպչական, այս տարուան Սեմինարը արձանագրեց անուրանալի յաջողութիւն մը, բաղդատուած նախորդին: Ներկայացուած նիւթերու որակը անհաւասար էր, սակայն. արժէքաւոր եւ հետաքրքրական դասախօսութիւններու կողքին (որոնք, բարեբախտաբար, մեծամասնութիւն կը կազմէին) կային նաեւ տափակութիւններ: Միւս կողմէ, ներկաներու բազմութիւնը արգելք [illegible] որ վերստեղծուի այն մտերմիկ եւ համերաշխական մթնոլորտը, որ կարելի եղած էր գոյացնել, աւելի սեղմ շրջանակի մէջ, Միլանոյի Սեմինարի ընթացքին:

Այս երկու նախընթացներու փորձառութենէն օգտուելով, կազմակերպիչները որոշած են գալ տարուան Սեմինարի մասնակիցներուն թիւը սահմանափակել 70ի իսկ դասախօսութիւններունը՝ 15ի: Յաջորդ Սեմինարը տեղի պիտի ունենայ 1980ի Յուլիսին, Վենետիկի մէջ: Նիւթ ուսումնասիրուելիք՝ Սփիւռքի մշակութային քաղաքական կառոյցը:

ԻՔՈՄ-Ի ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ԵՆ՝

- Տարածումը ոչ - գերիշխան եւ փոքրամասնութեանց հաւաքականութիւններու հարցերու ճանաչման,
- Կազմակերպումը գործունէութիւններու, որոնց նպատակն է տալ այս հաւաքականութիւններուն՝ իրենց քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային արդար իրաւունքները,
- Սատարել փոքրամասնութեանց մշակոյթներու զարգացումին:

Փոքրամասնութիւններու վերաբերող հարցերը անշուշտ նորութիւն չեն. պատմութեան ընթացքին փոքրամասնութիւնները միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են՝ որպէս իշխող կամ ճնշուած հաւաքականութիւններ: Ի հարկէ, ԻՔՈՄ-ի աշխատանքներուն առանցքը կը կազմեն միայն ճնշուած փոքրամասնութիւններու հարցերը: Իշխող փոքրամասնութեանց պարագան ԻՔՈՄ-ը կը հետաքրքրէ այնքանով, որ այդ պարագայի քննարկումը կ'օգնէ ճնշուած փոքրամասնութիւններու կացութեան վերլուծումին եւ անոնց ազատագրումին՝ նոյնինքն այդ իշխող փոքրամասնութիւններու տիրապետութենէն:

Հետեւաբար, թէպէտ ԻՔՈՄ-ի գործունէութեան գլխաւոր գետինը մշակութայինն է, անոր հետապնդած նպատակները էապէս քաղաքական են: Արդարեւ, ԻՔՈՄ-ը կը նկատէ թէ մշակութայինի եւ քաղաքականի միջեւ տեսնուած զանազանութիւնը արուեստական է ու, ամէն պարագայի, ժամանակավրէպ հարց մըն է: Հետապնդուած համադրումը էապէս նոյնն է՝ եղանակն ու ոճը կրնան տարբերիլ:

Քաղաքական է նաեւ Սփիւռքահայութեան հարցերու առանցքը: Սփիւռքեան դիմագծի որոնումը եւ ազգային ինքնութեան հաստատումը գերազանցօրէն քաղաքական արարքներ են: Սփիւռքահայ մշակոյթը՝ առանցքը ԻՔՈՄ-ի Սեմինարներու այս շարքին, իր ճիշդ հունը կը գտնէ ըլլալով ազատագրումի մշակոյթ:

Ազատագրումի ձգտող ամէն ճիգ կ'ենթադրէ կրկնակ հոլովոյթ մը՝ մին ժխտական, մերժող, կաշկանդումի բոլոր ազդակներուն հակադրուող, միւսը դրական, որոնող, ազատագրուած կամ ազատագրուող ինքնութիւնը հաստատող որպէս շօշափելի եւ ուժական էութիւն: Այս մօտեցումն է, նաեւ, որ կը գտնենք Բ. Սեմինարի խորագրին մէջ՝ «Ժխտուած Կառոյց՝ Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի Մէջ»:

Վերը նշուած կրկնակ հոլովոյթը ունի նաեւ կրկնակ կիրարկումի գետիններ, մին՝ «ներքին», միւսը՝ «արտաքին»: «Ներքին» գետնի վրայ սփիւռքեան մշակոյթի մը եւ ինքնութեան մը ծաղկումը կը հակադրուի այն մօտեցումներուն որոնք կը մերժեն ճանչնալ եւ ընդունիլ իր ինքնուրոյն հոլովոյթի օրէնքները ունեցող Սփիւռքի մը գոյութիւնը: Այս դիտանկիւնէն առնուած ԻՔՈՄ-ի Սեմինարներուն ներկայացուած նիւթերն ու կարծիքներու փոխանակումները իրենց ջախջախիչ մեծամասնութեան մէջ փորձեր են՝ ինքնաճանաչումի, Սփիւռքի ճանաչումին որպէս այդ:

Ատենն է, որ Խորհ. Հայաստանն եւս ճանչնայ Սփիւռքը որպէս այդ եւ անոր ինքնուրոյն՝ ո՛չ անջատ զարգացումին մէջ տեսնէ անոր ազգային դերակատարներէն գլխաւորը, կեդրոնականը:

Սփիւռքի մէջ, նուազագոյնը մտաւորական խաւի մօտ, այս մօտեցումը՝ տակաւին տասնեակ մը տարիներ առաջ լուսանցքային, տիրապետող դառնալու վրայ է ընդհանուր առմամբ, մասնաւորաբար բարձրացող սերունդի մօտ: Ա՛յս այն մնայուն տուեալներէն մէկն է, որ ստիպուած է նկատի առնել ամէն անհատ ու հաւաքականութիւն որ հետաքրքրուած է Սփիւռքով, գալիք տարիներուն ընթացքին:

Սփիւռքեան ինքնաճանաչումի եւ ինքնակերտումի այս ձգտումը առ այժմ կը յառաջխաղայ գլխաւորաբար գրականութեան ու քաղաքական մտածողութեան գետիններուն վրայ: Այլ մարզերէ ներս, ինչպիսին են երաժշտութիւնը, ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը, շարժանկարը, եւայլն, Սեմինարի աշխատանքները ցոյց տուին որ ահագին ճամբայ կայ տակաւին կտրելիք: Հոս եւս, սակայն, փնտռտուքը սկսած է: Այս գետիններու վրայ նկատելի ուշացումը՝ մտահոգիչ չէ, այլ տրամաբանական: Տրամաբանականը այն է, արդարեւ, որ սփիւռքեան դիմագծի որոնումը, էապէս գաղափարական արարք, իր առաջին արտայայտիչներէն մին ունենայ խօսքի միջոցաւ նախքան հասնիլը ձեւին ու գոյնին: Ասոր պատճառներէն մին այն է, որ այս որոնումը, սփիւռքեան պայմաններու բերումով, տեղի կ'ունենայ գլխաւորաբար գերակառուցային մակարդակի վրայ:

Սփիւռքի մէջ ալ, մտածողութեան եւ արուեստի ստեղծագործութեան այս նոր ուղիին (կամ աւելի ճիշդ, ուղիներուն) հետեւողներուն եւ նախասփիւռքեան սխեմներով մտածելու վարժուած մարդոց միջեւ ահագին խրամատ մը բացուած է: Ա՛յս եւս, շօշափելի կերպով դուրս եկաւ Սեմինարի ընթացքին, մասնաւորաբար դասախօսութիւններու հետեւող վիճաբանութիւններուն ընդմէջէն:

«Արտաքին» գետնի վրայ եւս այս հարցերը կը դրսեւորուին բոլոր իրենց բարդութիւններով ու պարզ լուծումներ չկան: Գլխաւոր բարդութիւնը կը ծնի, անշուշտ, Սփիւռքահայութեան աշխարհագրական ցրուումէն ու, հետեւաբար, քաղաքական – տնտեսական – մշակութային – ընկերային զանազանութիւններէն՝ մէկ մի գաղութի շրջապատին յատուկ:

Սփիւռքահայութիւնը փոքրամասնութիւն մը չէ, այլ փոքրամասնութիւններ: Աւելի՛ն: Սփիւռքահայութիւնը՝ փոքրամասնութիւններու վերածուած ժողովուրդ մըն է, դիտակից իր էութեան որպէս հաւաքականութիւն պետական սահմաններէ անդին ու որպէս այդ անբաժան

(ՇԱՐ.Ը ԿԱՐԴԱԼ Բ. ԷՋ)

«Միտք եւ Արուեստ»ի այս թիւը, նուիրուած ԻՔՈՄ-ի Բ. Համագումարին, կը բերադրուի, ինքնին, թերթին այն ոգիէն՝ ըլլալու միշտ երիտասարդութեան կողքին՝ յանուն նոր տեսութեան, վերանորոգման: Կազմակերպութեան բնաբանն իսկ «Ժխտուած կառոյց»– կը ձգտի, առանց ուրանալու անցեալն ու իր բերած փորձառութիւնը, ո՛չ ըսելու այն ամէնուն՝ որ մեզ ցայսօր տարին միայն լճացումի, ինքնաքառապարութեան:

ԻՔՈՄ, խոշական ճնշակնութեամբ ու գործունէութեամբ այս կազմակերպութիւնը, այսօր եկաւ փաստելու թէ օտար իսկ անուն մը կրնայ իր շուրջ համախմբել ծովերով բաժնուած Սփիւռքի մեր երիտասարդութեան տեսակ մը ընտրանին, ի բացակայութեան արուեստակեան պատերու, որոնք կը բաժնեն, առաջին հերթին, առելի սրտեր՝ քան միտքեր: Կարելի է ցաւով միայն հաստատել թէ ցարդ հայկական ոչ մէկ կազմակերպութիւն կրցած է (զուցէ եւ չէ փորձած) այսքան երկիրներէ նման երիտասարդութիւն համախմբելը:

Կարեւոր է, եւ շնորհաւորելի, որ կազմակերպողները իրենք իսկ կը գիտակցին ձեռնարկի կարգ մը թերութիւններուն եւ գալիք տարուան համար իրենց միտումները կը ձգտին լաւագոյնին: Ինչ կը վերաբերի մեզի, կը մաղթենք միայն որ ներկայացուած եւ քննուած բոլոր նիւթերը, ամիսներ առաջ պատրաստուած եւ գրաւոր, կեդրոնանային Սփիւռքեան որոշ մտահոգութիւն մը պարզող մէկ հարցի շուրջ միայն: Ասով երիտասարդութիւնը ինք պիտի գայ փաստելու թէ իրապէ՛ս լուրջ ըսելիքներ ունի, զորս երբ յստակ բանաձեւէ՝ կրնայ դարձնել ամէնունը, ի՛բ իսկ հասկցած Սփիւռքինը:

«ՅԱՌԱՋ»

Quatre journées dans l'amphi 3 du centre Panthéon-Sorbonne de l'université de Paris

SETA KAPOYAN

Des Arméniens de France, d'Italie, du Liban, d'Iran, des Etats-Unis et d'ailleurs se sont rencontrés grâce à l'ICOM dans un amphi parisien vieillot et digne. Là, ils ont parlé, se sont parfois compris, sont souvent tombés dans le malentendu en ne sachant pas s'écouter. Il y a eu des moments de lumière, de vie, d'autres de confusion arménienne habituelle. Paroles éparses ou groupées à l'intérieur de l'amphi et aussi dans les couloirs. Pensées et opinions dans trois langues, l'arménien, le français et l'anglais sur des thèmes divers, disparates même. Liens éphémères, diversité et bigarrure, tolérance extrême en général, intolérance mesquine parfois. Le manque d'homogénéité ressenti n'importe peut-être pas tant que cela (c'est Liliane Daronian qui me l'a dit), puisque les gens ont parlé, que la parole de l'un a circulé dans les autres à des moments privilégiés, ceci après soixante ans de silence.

Enfin, les Arméniens dont la parole est souvent coupée du corps, ont retrouvé leur corps, l'ont « réintégré » comme me l'a dit Janine Altounian, à la fin de ce séminaire, lorsque de jeunes Arméniens de France se sont mis à danser le «kotch», chanter, jouer du thar, ceci dans le prolongement naturel des communications présentées pendant les quatre journées dans ce lieu de l'Establishment français. Pêle-mêle j'ai vu venir spontanément à l'estrade un vieil Arménien qui a récité un poème de Siamanto, un jeune d'Iran qui a lu un poème à Tcharentz, un autre des Etats-Unis qui a chanté un chant révolutionnaire et j'en oublie sûrement.

Aurions-nous le sens de la fête culturelle ? On dirait que oui.

Merci à l'ICOM, à Herman Vahramian et aussi à tous les participants qui ont partagé avec moi un morceau de vie diasporique.

ICOM 1979 EXTRAITS

ԻՔՈՄ 1979 ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

LE THÉATRE QUASI-ARMÉNIEN :

théâtre désirant s'insérer dans le système théâtral français. Théâtre supplétif, théâtre qui importe

(sources : «Le théâtre arménien d'expression française ou théâtre quasi-arménien», article paru dans le mensuel Hay Baykar, n° 16, 17, 18)

Les auteurs du théâtre quasi-arménien (Genre littéraire, en langue française, de la deuxième moitié du vingtième siècle, subjectif, national, dont les principaux thèmes seraient ceux de l'« absence au réel », de l'inquiétude, de la déchirure, de la lutte contre l'iniquité. Ce théâtre représenté par A. ADAMOV, par J. J. VAROUJAN, R. BARTEVE, ne rassemble pas l'ensemble des œuvres de ces derniers mais la seule « première période » d'ADAMOV — de « La parodie » 1950 au « Retrouvailles » 1955 — les pièces arménisantes de J. J. VAROUJAN, « L'Arménoche », « Le pavillon Balthazar » de R. BARTEVE) souhaitent un public français. Le théâtre quasi-arménien est inséré dans le système théâtral français (représentations dans des théâtres français), supplée à l'absence de créations théâtrales en arménien, à l'essoufflement du théâtre traditionnel en arménien (non-structuré, amateur ou semi-professionnel, marginal, intermittent, répertoire répétitif ou traduit). La non-diffusion de la culture arménienne par la télévision, la radio, le cinéma ; la situation du système théâtral communautaire(pas ou peu d'auteurs en arménien excepté Krikor Vahane, Hagop Papazian, Armand Vartanian, structures artisanales, demande conservatrice du public) créent l'importance du Théâtre, donc du théâtre quasi-arménien. L'intelligentzia créant un public à ce dernier, remédiant à sa diffusion défectueuse, apportera la variété, aidera avec la propagande armée à la naissance du théâtre de l'avenir, théâtre aggripé aux terres, décrivant la voie royale de la lutte, murmurant l'« Invitation au voyage », hurlant la lassitude de vivre dans la dispersion, le dégoût des états d'accueil, des états oppressifs...

HAMAZASB SAKAYAN

Éléments de réflexion sur la négation et la morbidité à partir de l'expérience d'un groupe

HEROLD ALEXANIAN

Ce groupe s'est constitué en 1971 ; démarrant à trois, il a pu s'étendre jusqu'à 25 personnes. Il est né d'un désarroi, d'une confusion et d'une absence de repères, comme le souligne S. Kapoïan dans son article du premier séminaire de l'I. C. O. M. En majorité nous sommes issus des milieux daschnak, mais au moment de notre rencontre nous n'y appartenions plus, voire nous étions en opposition. Les institutions arméniennes nous ont conduits au rejet de notre identité, d'une pratique culturelle et politique satisfaisante.

Nous avions choisi initialement une activité théâtrale et d'expression corporelle, pour plusieurs raisons. Tout d'abord il s'agissait de revenir à une expression propre, qui ne soit pas d'adhésion réductrice à telle ou telle idéologie en place : nous éprouvions une insatisfaction tant par les perspectives de la communauté arménienne que par celles de l'extérieur. Il nous fallait et il nous faut encore une parole et une pensée propres. Que cachaient ces souvenirs écrans tels le génocide, l'unité des Arméniens, la vie paradisiaque que nous avions perdue, l'irremplaçable femme Arménienne. Nous avions besoin d'autres rapports humains se dégageant d'une tradition sclérosée, d'un refus de l'extérieur, du présent et de l'histoire.

Durant ces huit années, notre activité a été perturbée par le changement de lieux et donc l'irrégularité du travail. Nous avons commencé à la M. J. C. de Cachan, puis au Yan's, à la maison de la culture d'Issy, à l'église Arménienne et parfois dans un hangar prêté par une amie. Sans s'étendre sur les motifs nous avons été rejetés de ces lieux ou invités à les quitter sans que les intéressés aient compris ou aient voulu comprendre notre démarche. Nous nous sommes servis de deux méthodes : Les conceptions théâtrales de Grotowski et la pensée psychanalytique. Ce pour faire ressurgir une conscience, une histoire mutilée et retrouver ce corps dont les institutions marquent l'absence. Très succintement : un choix fusionnel de se retrouver lie les Arméniens, mais les retrouvailles de ce corps morcelé se pousuivent par une incompatibilité, un rejet, comme si nous revivions la dislocation du génocide : intolérance.

Nous portons un poids de mort, nous l'avons intériorisé : les massacres. Nous devons nous détacher du fétichisme et de la nécrophilie dont se servent les guides de « l'establishment » arménien lorsqu'ils se servent de notre culture comme d'un chasse-mouche ou d'un gri-gri. Nous sommes les premiers à nous nier autant que les pouvoirs en place. L'intolérance et le repli sur soi constituent les signes de cette négation et de cette morbidité.

Je regrette de ne pas pouvoir développer tous les thèmes de l'article original et le manque de place ne permet pas le développement suffisant.

(ՇԱՐ. Ա. ԷՋԷՆ)

մաս աւելի մեծ հաւաքականութեան մը՝ Հայութեան։

*Այս կացութիւնը բոլորովին տարբեր է այն փոքրամասնութիւններու կացութենէն, որոնք մէ՛կ երկրի մը սահմաններէն ներս կ'ապրին։ Այսպէ՛ս Սփիւռքահայ որեւէ համադրում, որ կը ձգտի «ամբողջական» ըլլալ, ստիպուած է մեկնիլ երեք եզրանի տրամախոհութենէ մը (*տիալեքթիքա*)՝ գաղութ – բնակութեան երկիր, միջ-գաղութային եւ Սփիւռք-Հայաստան։ Գլխաւոր դժուարութիւնը այս է։ Որովհետեւ ինչ որ «ներքին» գետնի վըրայ (որ, ինչպէս կը տեսնուի անշուշտ, արուեստական բաժանում մըն է «արտաքին»էն) զուտ գաղափարական – վերակառուցային փորձի մը յաւակնութիւնները կրնար ունենալ, հոս կը բախի ենթակառուցային շօշափելի տուեալներու։ Համադրումը ստիպուած է, ուրեմն, ըլլալու միայն ամբողջական (առանց չափերու)։ Մասնակի համադրումի ձըգտող ամէն փորձ դատապարտուած է ձախողութեան։ Ու անգամ մը եւս կը ցընդւին մշակութայինը եւ քաղաքականը իրարմէ բաժնելու բոլոր փորձերը, որպէս ի սկզբանէ անելի առաջնորդող փորձեր։*

Այս մակարդակի վրայ, դժբախտաբար, տակաւին [illegible] *մը գոյութիւն ունի, որու գերազանցումին կը ձգտի՝ իր նիւթի սահմանումովն իսկ, ԻՔՈՄ-ի Գ. Սեմինարը։*

Եթէ որեւէ հաւաքականութեան մը պարագային մշակութային ստեղծագործութեան մը ծնունդ տուող ենթակառուցային պայմաններու վերլուծումը կարեւոր է, Սփիւռքահայութեան համար այս մէկը անհրաժեշտութիւն մըն է պարզապէս։ Հակառակ պարագային կարելի պիտի չըլլար հասկնալ, օրինակի համար, թէ ինչպէ՞ս իրարմէ այնքան տարբեր գործեր՝ «Լը Փավիյոն Պալթազար» *մը եւ «Մըթըրին Երգը», մաս կը կազմեն «Սփիւռքահայ Թատրոն» կոչուած էութեան մը, որ այլապէս դատապարտուած պիտի ըլլար մնալու վերացական հասկացողութիւն մը։*

Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը, նախորդող երկու սեմինարներու ընթացքին, հարկ է շարունակել եւ բազմապատկել։

Շարունակելու եւ բազմապատկելու է, մասնաւորաբար, այն վերլուծումները, որոնք կը վերաբերին Սփիւռքահայութեան արեւելեան՝ գլխաւորաբար Միջին Արեւելքի գաղութներուն եւ արեւմըտեան գաղութներու լինելութեան պայմաններուն։ Այսինքն՝ այդ պայմաններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւններուն ու այդ տարբերութիւններէն բխող հարցերուն։ Այդ տարբերութիւններու ճիշդ վերլուծումն ու գնահատումը ռազմավարական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն բովանդակ Սփիւռքահայութեան ապագային համար ու որոշիչ դեր խաղալու սահմանուած են Հայկական Հարցի նկատմամբ։

Անցնող շրջանին Միջին Արեւելքի գաղութներուն կիսով չափով պարպուիլը իրենց Հայութենէն ու գաղթը դէպի Արեւմուտք, ամենակարեւոր անդրադարձներէն մէկն է, եթէ ոչ ամենակարեւորը, Սփիւռքահայութեան ներկայ հանգրուանին։ Փարատոքսը *այն է, որ տնտեսական – քաղաքական ապահովութիւն փնտռելու համար դէպի Արեւմուտք գաղթած Միջ. Արեւելքի Հայութիւնը ինքզինք կը գտնէ այսօր (ու վաղը աւելի՛ եւս) աննախընթաց տագնապ մը ապրող քաղաքակրթութեան մը մէջ։ Մինչ, այսօր, Երրորդ Աշխարհը կը թուի թեւակոխած ըլլալ զարթօնքի շրջանի մը սկիզբը։*

Եթէ այս զարգացումները չեշտաւորուին ու արմատանան գալիք տասնամեակի ընթացքին, անգամ մը եւս Հայութիւնը սխալ շոգեկառքին մէջ նստածին դիրքին վրայ կրնայ գտնել ինքզինք մօտիկ ապագային։

Մաղթելի է որ այս հարցերը աւելի մանրամասնօրէն քննուին ԻՔՈՄ-ի յաջորդ Սեմինարի ընթացքին։

ՊԵՏՐՈՍ ԹԻՐՋԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ ՍԵՄԻՆԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԱԾ ՆԻՒԹԵՐՈՒՆ

(Իւրաքանչիւր պատասխանատուութեան խորագիրը տրուած է իր լեզուով)։

SETA MOURADIAN (Cachan) - Immigration et Emigration.

JACK KARAPENTZ (Maryland) - The Crisis of Identity in Contemporary Armenian Literature.

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ (Պէյրութ) – Փորձ Տարա – Գրութեան Մասին։

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ (Օնթարիօ) – Հայ Գրականութեան Թարգմանութիւնը եւ Անոր Թարգմանութեան Վերաբերեալ Կարգ մը Խնդիրներ։

ՕՇԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ (ԱՄՆ) – Հայ Եկեղեցին Ամերիկայի Մէջ։

ՊԵՏՐՈՍ ԹԻՐՋԵԱՆ (Փարիզ) – «Երիտասարդ Հայ»ի Հինգ Տարիներու Զարգացումը. Փորձառութիւն մը Սփիւռքահայ Մամուլի Մէջ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ (Վենետիկ) – Հայ Եկեղեցւոյ Դերը Սփիւռքի Պայմաններուն Մէջ։

HAROUTIOUN KURKJIAN (Beyrouth) - Pour une pédagogie de la différence (notes de travail).

ANGELE KAPOIAN-KOUYMDJIAN (Paris) - Le Théâtre de Reine Bartève : théâtre arménien diasporique.

HAMAZASP BRUNO SAKAYAN (Paris) - Le Théâtre quasi-arménien.

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԴԱՁԱՆՃԵԱՆ (Գահիրէ) – Գրաքննադատութեան Դերը Մեր Բանաստեղծութեան Վերանորոգման Մէջ։

IRMA AVDJIAN (Buenos-Aires) - L'être Arménien.

ՀԵՐՄԱՆ ՎԱՀՐԱՄԵԱՆ (Միլանօ) – Մշակութային Մեռելապաշտութիւնը ըՍփիւռքում։

TIGRAN KOUYMDJIAN (Fresno) - Purpose and direction of Armenian Studies in the Diaspora.

ANAHID TER MINASSIAN (Paris) - Nation et Religion.

EDWARD GULBENKIAN (Mitchom-Surrey) - The Armenian Contemporary Press.

K. A. CHOREKCHIAN (New York) - Why Armenian Press is not interesting?

ԼՈՒՏՎԻԿ ՊԱՉԻԿ (Միւնիխ) – Հայ «Կրթուածներ»ի Բթամտութիւնը։

AGOP KERKIACHARIAN (Montmorency) - Les Efforts de regroupement des Associations Arméniennes de la RégionParisienne.

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ (Ուաշինկթըն) – Հայկական Ձայնապնակը՝ Արտադրութիւն եւ Ցրւում։

HEROLD ALEXANIAN (Issy-les-Moulineaux) - Négation et Création.

ICOM 1979 EXTRAITS

ԻՔՕՄ 1979 ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

NATION ET RELIGION

ANAHID TER MINASSIAN

D'importance inégale, trois événements ont en 1979, alimenté cette réflexion.
a) la force révolutionnaire du chiisme iranien, au sein duquel s'est accompli l'intégration du phénomène national et politique au phénomène religieux ;
b) le voyage du Pape Jean-Paul II en Pologne révélant la vigueur du catholicisme polonais et posant le problème des rapports plus ou moins conflictuels entre les fidèles et le Parti dans un pays socialiste
c) le voyage en France, et les déclarations du Catholicos Vasken Ier, précédant de quelques mois le futur Concile d'Etchmiadzine (Octobre 1979).

Dans la vision que les Arméniens ont traditionnellement de leur passé, l'Eglise arménienne est perçue comme une institution où se confondent Nation et Religion L'identité religieuse s'est longtemps confondue avec l'idendité culturelle, elle-même assimilée à l'identité nationale. Du 5e au 19e siècle, l'Eglise a créé et dominé la culture savante arménienne (alphabet, littérature, arts, sciences humaines) comme elle a créé et dominé les relais et les modes de diffusion de cette culture (inelligentsia de clercs, enseignement, manuscrits, livres imprimés). Historiquement, les rapports établis entre l'Eglise arménienne et les Empires ottoman, iranien et russe ont favorisé cette confusion entre Nation et Religion. L'organisation de l'« Ermeni millet » sous la direction du Patriarche de Constantinople, en est la meilleure illustration. Au début du 19e siècle, dans les colonies arméniennes de Madras, Venise, Constantinople etc., sous l'impact de la Révolution française et des guerres napoléoniennes la modernisation des mentalités arméniennes se traduit par l'émergence d'une conscience nationale indépendante de la conscience religieuse. La laïcisation progressive de la culture arménienne, l'apparition d'une intelligentsia laïque voire occidentalisée, dépossède l'Eglise de son monopole linguistique (grabar) et culturel. A la fin de 19e siècle, c'est autour des idées de Peuple d'Etat - Nation, et de lutte armée que se constituent les partis révolutionnaires arméniens qui disputent à l'Eglise son monopole politique. Patente à cette période, la crise de l'Eglise arménienne a déjà une longue histoire et des traits que l'on retrouvera au 20e siècle.

Aujourd'hui l'Eglise arménienne dont la structure diocésaine a épousé la géographie de la Diaspora, est, en apparence, quoique dépossédée de son pouvoir temporel, une institution puissante. Unissant 90 % des Arméniens, elle est commune aux Arméniens de la Diaspora et de l'Arménie Soviétique ; et malgré les progrès de l'indifférentisme religieux et de l'athéisme, elle est la seule institution (contrairement aux partis) qui ne semble pas sérieusement contestée. L'attachement des Arméniens à leur Eglise prend des formes diverses : collectes et dons, financement prioritaire des édifices religieux, caractère processionnel des manifestations politiques, engouement pour l'art religieux arménien etc...

Pourtant de l'aveu même de la hiérarchie écclésiastique, l'Eglise arménienne traverse aujourd'hui une grave crise. Aux problèmes qui sont ceux des églises dans les sociétés modernes (désacralisation « mort de Dieu ») s'ajoutent des problèmes spécifiquement arméniens (génocide, dispersion). La situation de l'Eglise arménienne, varie suivant le contexte socio-économique et socio-culturel. a) en *Arménie Soviétique*, limitée dans son action et son magistère, l'Eglise doit y affronter les problèmes de l'athéïsme officiel et militant. Extrêmement populaire, le Catholicos Vasken 1er — bon administrateur et habile diplomate — a su créer autour d'Etchmiadzine un consensus national, rallier les intellectuels et les artistes. Le sous-encadrement religieux, l'absence de cathéchese coexistent avec les progrès d'une religiosité populaire qui peut prendre les formes les plus frustres. b) *au Moyen Orient :* Favorisée par l'environnement musulman, l'identité culturelle et nationale passe encore par l'identité religieuse, En Turquie l'Eglise arménienne a encore un certain dynamisme missionnaire. La Syrie, le Liban et la Turquie fournissent l'écrasante majorité des prêtres arméniens (y compris les prêtres catholiques, et pour une moindre part les pasteurs protestants). c) *dans la Diaspora occidentale*. L'Eglise est confrontée aux problèmes des sociétés « post-chrétiennes », qui sont les sociétés de consommation et de loisirs, auxquelles les Arméniens s'adaptent rapidement. L'Eglise arménienne n'a donné à ce jour, aucune réponse aux questions qui se posent à ces sociétés : idéologies politiques, question sociale, contraception, psychanalyse et....

La crise de l'Eglise arménienne couvre des aspects divers : Crise d'autorité (conflit entre Etchmiadzine et Antilias), Crise de vocation (vocations à peu près inexistantes en Occident, sévèrement limitées en Arménie Soviétique. Le clergé arménien représente environ 250 personnes aujourd'hui. Peut-on parler d'une classe ?). Crise de discipline (problème de célibat des vartabèds, et des vocations incertaines dues au mode de recrutement). Crise intellectuelle (médiocrité du niveau des études des clercs, insuffisance d'une intellengentsia religieuse, accaparée par des tâches d'administration et d'enseignement). L'analyse du contenu des revues écclésiastiques arméniennes Etchmiadzine, Hask (Antilias), Sion (Jerusalem), y compris des revues Mekhitaristes (Hantès Amsorya, Bazmaveb) montre que les meilleures d'entre elles sont des revues d'Arménologie d'où sont absentes toutes discussion relative à la vie spirituelle et toute étude théologique, écclésiologique ou christologique. On ne peut que constater une sorte de vide spirituelle.

Par contre les déclarations et homelies des catholicos d'Etchmiadzine et d'Antilias ont un contenu idéologique remarquablement concordant (expérience historique tragique du peuple arménien, amour de la Mère-Patrie, hayabahbanoum, rôle national de l'Eglise etc.).

« L'Eglise arménienne est une structure vide dans laquelle s'est engouffré le problème national en crise ».

Fresnes. France

ԳՐԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

ՄԵՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՄԷՋ

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Լեզուն հաղորդակցութեան միջոց մըն է,– *բոլորին կողմէ ընդունուած հաստատում մը, որ թերի է սակայն: Հարկ է ըսել թէ* արձակի *լեզուն հաղորդակցութեան միջոց մըն է: Այսպէս՝ գիտնականը, արձակագիրը (վիպասան, լրագրող, գրաքննադատ եւայլն), տեղեկութիւններ, գաղափարներ, կարծիքներ, պատմութիւններ ունին, զանոնք կը նկատեն ճշմարիտ կամ նպատակայարմար՝ ընթերցողին փոխանցելու: Հետեւաբար իրենց գործածած լեզուն պարտ է ըլլալ յստակ, ճշգրիտ եւ միայն մէ՛կ իմաստ ունեցող: Բանաստեղծութիւնը հակադրելով արձակին, կը հետեւի թէ՝ բանաստեղծութիւնը հաղորդելիք տեղեկութիւններ կամ կարծիքներ չունի, հետեւաբար կը կազմէ ինքն իր մէջ ամբողջական աշխարհ մը որ ճըշմարիտ է միայն ինքն իր մէջ: Դարձեալ կը հետեւի թէ բանաստեղծութեան լեզուն պարտ է ըլլալ անորոշ ու երկդիմի եւ մէկէ աւելի՛ իմաստներ ունեցող, այսինքն՝ փոխաբերական, բան մը որ պատկերներու գործածութեամբ կրնայ իրականացուիլ: Արձակագիրը պարտ է քայլ առ քայլ ու գրուագ առ գրուագ պարզացնել իր հաղորդելիք միտքը կամ պատմութիւնը, անխուսափելի նկատուող եզրակացութեան մը հանելու համար: Բանաստեղծութիւնն ալ զարգացումն ու միաձուլումն է փոխաբերութիւններու, կամ պատկերներու որոնք զանազան եւ տարբեր իմաստներու կը յանգին: Եւ որովհետեւ* տարբերութեան *ամենածայրայեղ աստիճանը* հակասութիւն *է, այսինքն* բարատօքսը, *հետեւաբար տրամաբանական կը դառնայ ամերիկացի ժամանակակից գրաքննադատ Քլիանթ Պրուքսի այն հաստատումը թէ՝* «Բանաստեղծութեան լեզուն բարատօքսի լեզուն է»: *Արդ., այս բոլորէն կը հետեւի թէ, իր ամենամաքուր վիճակին մէջ, բանաստեղծութիւնը միաձուլումն է իրերամերժ, զիրար հակադրող իմաստներու: Այլ խօսքով,* բարատօքսը *կը դառնայ բանաստեղծութեան առանցքը, եւ* բարատօքսի *մեկնաբանութեան ընդմէջէն կարելի կ'ըլլայ ընկալել բանաստեղծութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ:*

Գահիրէ, Եգիպտոս

L'ÊTRE ARMÉNIEN

IRMA AVDJIAN ARIAS DUVAL

Nous pouvons nous contenter de spéculation reflexive du « ici » et du « maintenant », ou, au contraire, nous pouvons considérer comme un devoir civique social et éthique l'élaboration d'une « scale axiologique », c'est-à-dire la recherche des valeurs et du fini qui serait celles des générations montantes.

Nous devons créer ce qu'on pourrait appeler « une nouvelle stratégie de survivance ».

La question que nous devons nous poser est celle de savoir si le moment est arrivé de réfléchir sur « comment doit être » l'être arménien dans cette société de changements, d'évolution rapide, de valeurs périssables, de concurrence, de consommation, de massification, etc.

Le moment est arrivé où la sociologie et la psychologie sooiales doivent s'ouvrir vers la futurologie et les questions philosophiques, qui sont nécessaires pour toute planification socio-politique. Ceci doit se faire de manière urgente et indéfectible.

Ne faudrait-il pas compléter la question : « qui sommes-nous ? » par une autre : « Que devons-nous être ? ».

La dispersion (diaspora) a été une dispersion radicale. Mais, maintenant les cours d'action, au lieu de s'étendre en forme radicale, doivent se présenter en forme de cercles concentriques pour l'action. C'est-à-dire qu'il doit y avoir une centralisation normative et une centralisation pour l'action.

Il est nécessaire de créer des « pôles de développement et d'expression culturelle » qui doivent étendre leur activité en suivant le schéma des cercles concentriques. Les « politics » doivent donner lieu à une « policy » et les institutions doivent se rapprocher pour coordonner leurs efforts et parvenir à des idéaux communs, c'es-à-dire : une communauté organisée.

Les communautés arméniennes dans le monde traversent une crise de leadership.

Les racines philosophiques et existentielles qui ont permis la survivance du peuple arménien ne peuvent pas se mesurer avec des paramètres sociologiques ou mathématiques. C'est dans les paroles des philosophes et des artistes, que l'on doit chercher la raison de la survivance ainsi que celle de la « permanence » et de la « transcendance active », de l'existence.

Buenos-Aïres

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՐՑԵՐ

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

Մեսրոպ Մաշտոց եւ Սահակ Պարթեւ Աստուածաշունչը թարգմանելով եղան մեր թարգմանութեան արուեստի ռահվիրաները: Աւելին, անոնք Հայ Ազգային Գրականութեան հիմնաքարը դրին:

Ֆրանսացի թարգմանիչ Էտմոն Քարի հետեւեալը կ'ըսէ. «Թարգմանութիւնը ֆրանսական գրականութեան մեծ մայրն է»:

Վերջին շրջանին կը պատրաստեն – յառաջիկային հաւանաբար աւելի մեծ թիւով պիտի պատրաստուին – թարգմանութիւններ Հայ ծագումով օտարացիներ ըլլալու ճամբուն վրայ գտնուող Հայերուն համար: Մայրենիքէն հեռացած այս անձերուն համար թարգմանական գրականութիւնը կենցաղային կարգ մը մնացորդներէն զատ հին մշակոյթին տանող վերջին կամուրջը պիտի ըլլայ: Օրէցօր բազմացող այս զանգուածին նըշանակութիւնը շատերու կողմէ ճիշդ գընահատուած է:

Շատ քիչ անգամ պատահած է որ մեծ հրատարակչատուն մը հրատարակէ Հայ գրականութեան մէկ գլուխ – գործոցը: Պատճառները բազմաթիւ են.

ա) Հայոց Պատմութիւնը, Հայ Մշակոյթը եւ բնականաբար Հայ Գրականութիւնը շատ մը զարգացած երկիրներու մտաւորականութեան մեծամասնութեան անծանօթ է:

բ) Մեծ հրատարակչատուներ վերջին շրջանին աւելի վերապահօրէն կը մօտենան նորին, ըլլայ ան տեղացի երիտասարդ գրող մը, կամ ցարդ անծանօթ օտար գրականութիւն մը:

գ) Կարգ մը հրատարակիչներ միայն գիրքի բերելիք շահը նկատի կ'առնեն, մէկդի դնելով գրական եւ այլ արժանիքներ:

դ) Բացառութիւն կը կազմեն այն գրականութիւնները, որոնք քաղաքական եւ կամ պատմական պատճառներու բերմամբ ուշադրութեան կ'արժանանան:

ե) Այս կամ այն մտածումներով նոր գրականութիւն մը ներկայացնել ուզող մեծ հրատարակչատուն մը ընդհանրապէս կարճ ատենուան մը ընթացքին մեծ թիւով գիրքեր դուրս հանել կ'ուզէ, նախընտրութիւն տալով արձակ ստեղծագործութիւններու, վէպերու:

Օսնապրուք, Արեւմտ. Գերմանիա

ԽՄԲ.— Բացառաբար ամբողջութեամբ կը հրատարակենք մեր աշխատակցին Գր. Շահինեանի զեկուցումը, որ կը վերաբերի հատորի մը, հրատարակուած՝ «Յառաջ»ի տպարանը, 1978ին:

ՓՈՐՁ՝ ՏԱՐԱ-ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ

Յարութիւն Քիւրքճեանի «Փորձ Տարա-Գրութեան Մահին» հատորը կիրարկումն է «փորձ» բառի կրկնակ իմաստներուն եւ անոնց համադրումը՝ ամբողջի մը մէջ: Փորձ է ան գրութենական իմաստով՝ իբրեւ գրողական արարքի ըմբռնում եւ գրական սեռի իրագործում, նաեւ փորձ ինքնութեան հաստատումի՝ իբրեւ մարդու եւ գրողի անհատականութեան սահմանում:

Զրոյցի զարգացական հոլովոյթ մը հանդիսադրող երկլեզու գիրք մըն է ան, յաջորդական վեց գրութիւններու միջոցով ես-էն մեկնող ու ես-ին վերադարձող. ինքն իր վրայ փակ ու միաձոյլ ամբողջութիւն մը: Առաջին երեք զրոյցները շեշտօրէն գեղարուեստական են՝ միաձայն, երկձայն եւ եռաձայն եղանակաւորումով. չորրորդը բազմաձայն զրոյց է խոհական – վերլուծական յատկանիշներով մանուածոյ, հինգերորդը եւ վեցերորդը գրադատական եւ հոգեբանական վերլուծումներ են՝ Պըլըքեանի քերթողագիրքին եւ իր իսկ հատորին հետ ու մասին զրուցող: Առաջին երեքը տրուած են միայն հայերէնով, վերջին երեքը՝ հայերէնով եւ ֆրանսերէնով:

Քննադատելով իր սերունդին տրուած կրթութիւնը եւ ըմբոստանալով անոր դէմ՝ Քիւրքճեան կը գրէ.

Եւ մեզի տրուած միակ զէնքը, գոյութենական կացութիւն մը ըմբռնելու եւ փոխակերպելու համար – նախնական պաթոս մը: Պաթոս մը··· մտաւոր գործիքի տեղ, վերլուծումի եւ համադրումի տեսական զէնքի տեղ··· (էջ 103):

Իր գոյութենական կացութիւնը ըմբռնելու եւ զայն փոխակերպելու համար՝ մտաւոր այս զէնքին է որ կը դիմէ ինք եւ կը փորձէ դիտակից վերլուծումով հասկնալ իր էութիւնը կազմող տարրերը եւ համադրել զանոնք գործի մը մէջ:

Առաջին մակարդակի մը վրայ, այս գիրքը անհատական եւ հաւաքական մարզերու մէջ ինքզինք փնտռող ես-ի մը վկայութիւնն է ուրեմն:

Ան կ'արձագանգէ, ի մէջ այլոց, Վարդգէս Պետրոսեանի «Հաւասարում Բազմաթիւ Անյայտներով» ծանօթ գրութեան: Բայց եթէ Պետրոսեան ազգային մեր նոր խառնուածքը կը փորձէ սահմանել մեր ապրած վերանորոգման բարդ «պրոցես»-ին ընդմէջէն, Քիւրքճեան իր խառնուածքը կ'ուզէ սահմանել սփիւռքային կեանքի բարդ հոլովոյթին մէջէն, ազգայինին ու մարդկայինին առընչուող բաղադրիչներով:

Եւ ինքնագիտակցումի այս արարքը կը հիմնէ հակադրութեան վրայ. կը հակադրուի անցեալին, հայերուն եւ անոնց իրեն տուած նախադիտակից եւ նախասահմանուած ինքնութեան: Ինքզինք կերտելու, ներկայի գոյութենական իրականութեան մէջ «ըլլալու» համար՝ ես-ը պահանջը ունի հայերուն դէմ եւ անոնց դիմաց իր ինքնութիւնը հաստատելու: Խնդութեան մէջ չէ որ տեղի կ'ունենայ սեփական ես-ի այս երկունքը, այլ «պայծառ յուսահատութեամբ»: Բայց դուք՝ օտար, բայց դուք՝ օտար (էջ 31) *կը պոռայ ինքզինք սահմանող ես-ը հայերուն. կը պոռայ միաժամանակ ցաւով ու ցասումով եւ զոյգ այս զգացումները կ'արտայայտէ յայտարարութեան կրկնական եւ յանկերգային կշռոյթին մէջ:*

Ցաւ ու ցասում կը յամենան դիտակից այս օտարումը առանձնող անհատի հոգիին մէջ, զայն կը բաժնեն անցեալէն ու կը պահեն առանձին ու պառակտուած ինքն իր մէջ: Գրեթէ պարապ էջի մը կեդրոնին դրոշմուած ոչ-է մը ետք, որ կը մերժէ հայերու «նախնական եւ կնքուած» հրովարտակը, էջի ճերմակները դնելով իր եւ անոնց միջեւ, խօսող ես-ը ինքզինք առանձին կը գտնէ «պայթող ծովին» առջեւ, բաժնուած ինքն իր մէջ ու ինքն իր դէմ···

Ես ծնայ բաժնուած, եւ բանտարկեալ բաժանումի (էջ 38):

Պառակտումին այս ցաւագին գիտակցումը չի վերաբերիր միայն հայերէն օտարումին, այլ իր իսկ անձի երկփեղկումին: Նախադիտակից իր ես-ը, տակաւին չառանձնացած իր մարմի՛նը նոյնիսկ, օտար են իրեն: Ինքզինք իբրեւ դիտակից բիբ սահմանող, իբր այդ «ըլլալ» ուզող ես-ը կ'անդրադառնայ թէ իր բուն, ընդունուած էութենէն դուրս տարրեր կան իր հոգիին մէջ, նոյնիսկ օտար մասեր՝ իր մարմինին. մարմինս աչքէս, կոկորդէս վար տեղեր կ'երթայ, մինչեւ գետին կը հասնի անշուշտ (էջ 8):

Ու ձեռքերը որ կռնակին կապած կը պահէ, «հեռաւոր» են իրեն համար: Աչքը եւ կոկորդը, իբրեւ զգայական օրկան եւ գիտակցութեան ու խօսքի վայր, անկախ են կարծես ու անջատ իր մարմինի միւս մասերէն, որոնք նոյնքան մը հեռու են իրմէ, որքան օտարացած հայերը եւ անոնց անցեալը: Ոչ մէկ մտերմութիւն իր եւ անոնց միջեւ, ոչ մէկ մտերմութիւն իր եւ այն բացակայ ուրիշին միջեւ, որուն հետ չի յաջողիր կապուիլ մենաձայն զրոյցին մէջ: Ու ցաւագինօրէն յարակարծային է «մտերմութիւն» բառը, որ իբր վերնագիր տրուած է այս գրութեան: Ոչ միայն անոր համար որ «մենաձայն»ը մերժումն է զրոյցին եւ մտերմութեան, որոնք ուրիշի հետ կապ կ'ենթադրեն, այլ որովհետեւ այդ ուրիշը իր ես-ին մէջ է նաեւ՝ իբրեւ բաղկացուցիչ, բայց «հեռաւոր» տարր:

Անանձնական անցեալը մերժող եւ ներկայի մէջ ներանձնական օրինավիճակ հաստատող անձ մըն է ես-ը: Իրեն համար «ներկան» եւ «հոս»ն են կարեւոր:

Պատմութիւն չկայ: Բնաւ չըլլայ հաւանօրէն (էջ 16): Ու մենք բացայայտ ենք: Հոս ենք, եւ այդքան (էջ 14):

Այսքանը կը բաւէ իբրեւ մեկնակէտ. բայց չի բաւարարեր: Անցեալի հրովարտակը մերժելէ ետք ալ, խօսող ես-ը կը մնայ պառակտուած ու անարմատ. որովհետեւ իր անգիտակից ծնունդը տեղի ունեցած է «վերացական բնակավայրի» մը մէջ, որ չէ սեփականուած տակաւին:

Եւ դուն չեղար հայրենիք, ցած յարկերուդ հաւասար, փեթակին՝ սենեակներուդ խորանարդ, դուն՝ կրկնուող առանձնութիւն ամբոխներու ետնակեաց··· (էջ 45):

Ակնարկութիւնը վերաբերի Պուրճ-Համմուտի նախկին ցած յարկերուն, Անճարի պեթոնէ խորանարդներուն, թէ՛ սփիւռքեան որեւէ երկրորդ որակուած հայրենիքի փեթականման տուներուն՝ անարմատ տարագիրի միեւնոյն մտերիմ ցաւն է որ կը ձեւակերպէ: Ո՛չ դասականացած ու փաթեթիք ողբը հինաւուրց պանդուխտին, այլ անձնադրոշմ տագնապը ջիղերու սարքին մէջ գըլխագիր Տարագրութիւնը ապրողին: Որովհետեւ նոր չէ տարագրութիւնը եւ ժամանակին մէջ սահմանուած, այլ մարդկայնօրէն հին ու սկզբնական, ինչպէս բազմիցս կը կրկնէ գիտակցութեան արձագանգող ներքին ձայնը, գիրքի երկրորդ գրութեան մէջ:

Խօսող ես-ը վկան է այս տարագրութեան, բայց նաեւ՝ զայն ապրող ազգաբան – ընկերաբան անհատը, որ կը փորձէ զայն սահմանել գիտակցութեամբ, եւ այդպիսով ձեւակերպել նոր օրէնքը ներկայի: Այս նոր օրէնքը նոյնքան հեռու է ձուլումի աւազանը հնչեցնող միօրինակ ողբէն, որքան՝ հայապահպանումի բառային ու անբովանդակ քարոզը կրկնող խօսքերէն: Մերժելով հայապահպանում – ձուլում «ֆէթիշական զոյգը» եւ «մարդ – հայ» երկընտրանքը, ինչպէս ինք կ'ըսէ, խօսող ես-ը կը ձեռնարկէ օտարութեան գոյութենական առանձնումին, այսինքն տարագրութեան տարր – գրութեան վերածումին:

Հոս է որ կը միջամտէ, պէ՛տք է որ միջամտէ զրոյցը: Զրոյց ինքնիրեն հետ եւ ուրիշներուն, այսինքն ստեղծում ներքին կապերու սեփական ինքնութեան տարրերուն միջեւ, ամբողջի մէջ համարկումը անոնց եւ զրոյց ու կապ ուրիշներուն հետ, Ուրիշին հետ: Այսինքն վերապահ ու դիտակից կեցուածքը խոհուն ու վերլուծող անհատին, որ բուսականէն հազիւ բարձրացած զգայական կեանքը կը փոխակերպէ նա՛խ մտածողական արարքով ընկալուած կեանքի փորձի եւ ապա՝ ստեղծագործական կարողութեան: «Վերապահ» բառը բազմիցս կրկնուած է գիրքի երկրորդ գրութեան մէջ, քրիստոնեայի մը խիղճէն թելադրուած ներքին խրատի մը յաճախանքին պէս, որ այս պարագային գիտակցութեան յամառ յիշեցումն է անհատին՝ զգուշ ըլլալու տարերային մղումներուն ու ֆէթիշացած ձայներուն հանդէպ ինքզինք կրկնող տոմարամոլ գաղափարախօսութեան մը: Բիբ ու կոկորդ մանաւանդ՝ խօսող ես-ը կը դիմէ գիտակցութեան, որովհետեւ զգայութենէն խօսքի եւ գիրի ստեղծագործութեան հասցնող կարողութիւնն է ան, արարչական Լոկոսը, իր բառով՝ «աշխարհաստեղծ» այն ազդակը, որով բաներն ու մարդիկը «կ'ըլլան»:

Դժուար, տաժանելի ձեռնարկ է ան, որովհետեւ երկունք մըն է՝ զուգահեռաբար ես-ի երկունքին եւ դէպի միութիւն տանող ձգտումին: Քիւրքճեան յաճախ կ'անդրադառնայ այս դժուարութեան. մենաձայն զրոյցին մէջ ինքնիրեն ըսելէ ետք «կարելի չէ նկարագրելը» (էջ 8), *եռաձայն զրոյցին մէջ ուրիշին համար կ'ըսէ թէ* «դժուար ձեռնարկ է նկարագրելը» (էջ 56), «տաժանելի է բաներ ապրեցնելու ծէսը» (էջ 157): *Տաժանելի, բայց անհրաժեշտ: Անով է որ բաները կ'ապրին, իրեն համար եւ մեզի, անով է որ ես-ը կը հաստատէ իր ինքնութիւնը:*

Որովհետեւ, անցեալը մերժելէ եւ շեշտելէ ետք գոյութենական կարեւորութիւնը ներկային, պէտք է սահմանել այս ներկան, «երկրորդ աստիճանի վեր – ապրումի նիւթ դարձնել» *զայն,* (էջ 115). *այսինքն վերածել գրութեան: Գրականութիւնը գիտակցական վեր – ապրում է դէպքի,* «ապրումի եւ մտածումի ուժական դրսեւորում» (էջ 285):

Հոս «ուժականը» հոմանիշ է «գիտակցականի». որովհետեւ գիտակցութիւնն է այն ուժը, որ կը վարէ բաներ ապրեցնող ծէսը ստեղծագործումի:

Քիւրքճեան գիտակցօրէն կը ստանձնէ իր անձը եւ զուգահեռաբար կ'իրագործէ սահմանումը իր տարիներու ընթացքին գրածներուն՝ անդրադարձ եւ տրամաբանական ճիգով մը, որ համադրութիւն կը ստեղծէ ես-ի եւ գրութեան:

Այս հատորը հանդիսավայրն է եւ վկայութիւնը այս համադրութեան առաջացումին, միութեան նուաճումին:

Այս տեսակէտէ հետաքրքրական է «ձայն» յղացքը, որ կը զուգորդուի «զրոյց» յղացքին: Ձայներու համանուագային կառոյց մըն է այս հատորը եւ յարակցական ճարտարապետութիւն մը՝ նախապէս անջատ ու իրարմէ տարբեր թուող գրութիւններու: Անոնք կը դասաւորուին հասարակաց թեմաներու շուրջ, կ'ենթարկուին զարգացական ընթացքի, կը կազմեն կուռ ամբողջութիւն մը, որ առարկայացած պատկերն է իր միութիւնը ճարտարապետող ես-ին:

Եւ անդրադարձ զրոյցէն առաջ, որ հեղինակային մեկնաբանութիւն մը կու տայ հատորին, ինքնալրումի ձգտող ես-ը կը թելադրէ արդէն ընթերցումի հեռանկար մը, որ միութենական է էապէս: Քիւրքճեան փոփոխութիւն չի մտցներ նախապէս գրուած եւ այս հատորին մէջ խմբուած գրութիւններուն մէջ, բայց «կ'արեւելէ» զանոնք՝ տպագրական անմեղ թուող, բայց խորքին մէջ շատ յատկանշական թէքնիքով: Գլխագիր, շեղ եւ շիտակ գիրերու համադիր գործածութեամբ, ներայայտ ձայներու բացայայտ ներկայացումով եւ մենաձայն զրոյցէն մինչեւ անդրադարձ զրոյց հանգրուանային զարգացում ապրող ձեւաւորումով՝ ան միաժամանակ կը շեշտէ իր ես-ին միութիւնը եւ միութիւն կ'ապահովէ իրարմէ տարբեր գրութիւններու:

Այսպէսով կիրարկած կ'ըլլայ ի՛ր իսկ սահմանումը գրողական արարքին:

Գրութիւնը ծնունդ է Գիտակցութեան եւ Դէպքի բախումին, եւ այս վերջինի ուժական տիրապետումին՝ առաջինին կողմէ (էջ 263):

Այսինքն ստանձնումը օտարումին, «ազատագրուած խօսք», տարր – գրութիւն. Գրութիւն տարր-ի մասին, բայց նաեւ տա՛ր գրութիւն, անձնականի դրոշմով ուրիշէն տարբերուող:

Եւ որովհետեւ դէպքը միայն արտաքին չէ, գրութիւնը ինքնաստանձնում է նաեւ եւ ինքնալրացում: Ես-ի եւ գրութեան կապը տիալեքթիք *է. գրող ես-ի արտաքնացում, ազատագրեալ խօսք՝ ազատագրո՛ղ խօսք է նաեւ գրութիւնը, որով ես-ը կը գտնէ իր լիութիւնը:*

Քիւրքճեան կ'ակնարկէ գրութեան բուժական բնոյթին, քաթարթիք *անոր կոչումին: Սահմանելէ առաջ զայն, բացատրական եւ բացայայտ բառերով, կը կիրարկէ՝ ներայայտ, բայց դիտակից իրագործումով. գրութիւնը կը բերէ իրեն սեփական իր վայրին ու սեփական օրէնքին գիտակցութիւնը, կ'ապահովէ իր ես-ի ամբողջութիւնը ու կը փրկէ զայն:*

Կը փրկէ՝ դիտակից եւ ընդունուած գոյութեան կանչելով նախադիտակիցը, անուանելով զայն ու ձեւակերպելով:

Նախադիտակիցը իսկական գոյութիւն չունի անուանումէն, գրուելէն առաջ: Չենք գիտեր զայն, ուրեմն չկայ: Աղօտ չէ, նա՛խաղօտ է. սահմանուած է գրութեամբ, անբռնելի եւ անըմբռնելի է նախադրական իր օրինավիճակին մէջ: Բառը չկար իմաստուն եւ շողարձակ՝ իր աղբրու լայն շշուկէն առաջ շռայլ (էջ 33)

Անիկա կ'ըլլայ գիրին հետ ու խօսքին, կը ծնի ձայնին մէջ ու կը դառնայ զըրոյց: Մերժումն է այս, բացայայտ ու բացարձակ մերժումը խորք – ձեւ երկուութեան եւ գիրէն առաջ գոյութիւն ունեցող գրութեան, որ բառերու կաղապարին սպասէր ձեւակերպուելու համար: Առաւելագոյնը ձեւաւորում յղացքն է որ կ'ընդունի Քիւրքճեան, ան ալ ոչ իբրեւ անձեւ գոյութեան մը ձեւ տալու արարք, այլ գրութեան ժամանակ իսկ բանին գեղարուեստական տեսակը ճշդող յատկանիշ՝ քնարական արտայայտութիւն, կըշռոյթաւոր հաղորդում, փոխաբերական մարմնաւորում խօսքի:

Խորք – ձեւ երկուութիւնը, իր նախնական եւ արդի բանաձեւումներով, խորթ է այս հատորի գրողական ըմբռնման (էջ 273):

Կարելի է մտածել, այս հանգրուանին, թէ Քիւրքճեան կը սեփականէ գըրողական արարքի գերիրապաշտ սահմանումը, ըստ որուն գրականութիւնը կ'իրագործուի «բերնին մէջ», ըսուելու, գրելու պահուն: Մանաւանդ որ յաճախ կ'ակնարկէ գերիրապաշտ տարրերու առկայութեան իր գրութիւններուն մէջ, յատկապէս երկձայն զրոյցի էջերուն:

Բայց գերիրապաշտական այս յղումը պարագայական է էապէս եւ կը վերաբերի միայն պատկերային տարրերու, այսինքն մանրամասնութիւններո՛ւ, ո՛չ ամբողջական ըմբռնումի մը: Գերիրապաշտ տեսութիւնը հիմնուած է բանականութեան կարեւորութեան ժխտումին ու անգիտակից եւ ենթագիտակիցի հիմնական դերի շեշտումին վրայ, մինչ իրեն համար գոյութենական ու գրողական գերագոյն արժէքը գիտակցութիւն է:

Այս իսկ պատճառով կը գտնուի գերիրապաշտներու բոլորովին հակադիր բեւեռի մը վրայ:

Քիւրքճեան գերիրապաշտները կը յիշեցնէ նաեւ ուրիշ մանրամասնութեան մը պարագային. անոնց պէս ինք ալ կը մերժէ հանճարը եւ ընտրանիական ըմբռնում մը գրականութեան: Ինք կը խօսի «ժողովրդավար» սկզբունքներէ թելադրուած ըմբռնումի մը մասին, մըտածել տալով թէ գրողը ներշնչուած այն բացառիկ էակը չէ, որ կը ծնի իբրեւ այդպիսին, այլ ուրիշներուն նման սովորական անհատը, որ դէպք – գիտակցութիւն բախումը կը զանցէ ու գրող կ'ըլլայ գիտակցական արարքով:

Լիովին ընդունելի եւ մարդկայնօրէն համակրելի այս ըմբռնումը կը հարկա-

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԻ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ուրի սակայն իրողական այն վիճա– ին, որ Թիւրքճեանի գրականութիւնն է.

փաղփղալով՝ իր սահմանումին մէջ, ն ժողովրդային չէ բնաւ իր դժուարա– ելի բնոյթին պատճառով։ Հեղի– նակին անձը եւ իմացական ճիգը սի– րողները միայն կրնան սնանիլ անով եւ վայելել զայն։ Ու գրութեամբ իր միւս աշխատութիւնները լուծելէ, իր պառակ– տումները զանցելէ ետք՝ Թիւրքճեան կը գնայ իր գրութենէն իսկ ծնող տագ– նապի մը առաջ, որ նման ըլլալու է իր ինքնածին գրոյցին մէջի վարագոյրի մը վրայ գրոյցին անկարելիութենէն տա– րուող հոն սաղնապին։

Համճարի մերժումին կ'ընկերանայ հե– ղինակային առանձնաշնորհեալ օրինակի– ակի մերժումը։ Թիւրքճեան հեղինա– կը առարկայ – գործի մը առաջ սահղ– ման սնափառութեամբ կանգնող անձը է բնաւ, այլ տարօրինակ անանձնա– կանութեամբ մը ինքզինք գործին աստ– ող, անոր մէջէն իր լինելութիւնը սահ– մանող եսը։

Հակասական կրնայ թուիլ այս հաս– տատումը, երբ ամբողջ հատորը լեցուն է քիմով, երբ միակ ու կրկնուող «նիւթն» է ինք, նոյնիսկ երբ կը գրէ «ուրիշի» Պոլսեանի մասին։ Պոլսեանի գոր– ծին սաստամնաւորութիւնը, որքան ալ ապաղարձ գրոյց ըլլայ, գրոյց է ինքն իր հետ, որովհետեւ իր հարցերուն ար– ձագանգը կը բերէ իրեն ու մեզի։ Պոլ– սեանը սերնդակից մը եւ ճակատագրա– կից մը չէ միայն իրեն համար, այլ իր ակ տագնապները իւրատեսակ ձեւով ապ– րող եւ իւրայատուկ կերպով վերապր– ող, այսինքն գիրով ու գրականու– թեամբ նուաճող մը։ Անոր գործին ըն– թերցումը, ինքն է ըսողը, իր սեփական ողջադրութիւններու պարտադրած մաս– նակցութիւնը ունի (էջ 159)։ «Երկ– րորդ Հաւասարում»ին մէջ (էջ 143), խա– ղաղի ու խուսափուկ այն տպաւորու– թիւնը կը ստեղծուի, թէ Թիւրքճեան բո– լորովին կը հակասէ այս հաստումը ըս– կող հաստատումը։ Իբրեւ գրութեան ներածներէն մէկը կը ներկայանայ կար– ն, որուն ընկերը կը դիմէ «բայց ւն, Յարութ» բացայայտ անուա– նումով։ Բայց այս Յարութը, որ ինքն է անշուշտ, կրնայ ուրիշ մէկը ըլլալ՝ գրութեան ներկայի աչքերով իրմէ դուրս տեսնուած։ Այս ձեւը պատահական չէ. գիտակցական մօտեցումի մը բնական ար– դիւնքն է պարզապէս, որ իր եսի մէկ մասը կ'անջատէ իրմէ եւ անդրադարձ նայուածքով կը տեսնէ իրմէ դուրս, ա– ռարկայացած, գործին առաքուած։

Բայց եսի գործին առաքումը հիմնա– կան ուրիշ արտայայտութիւն մը ունի, որ աւելի կարեւոր է ու պարագային։ Թիւրքճեան կը նոյնանայ պարզապէս իր գործին հետ, անոր մէ՛ջ կը տեսնէ ինք– զինք, անո՛վ կ'ըլլայ լիովին։ Պատա– հական չէ որ անդրադարձ գրոյցին մէջ (էջ 179) չըսեր «այս հատորին հեղի– նակը», այլ «այս հատորը». կարծես հատորը ապրող եսի մարմնաւորումը ըլ– լար եւ ոչ անոր հնարաւոր արտայայտու– թիւններէն մէկը։ Նոյնը կ'ընէ նաեւ չա– րունակութեան մէջ (էջ 199, 201, 203 եւն.), երբ կը նոյնանայ իր գրած բազ– մաձայն գրոյցներուն հետ եւ միւս գրոյց– ներուն։

Այս նոյնացումը բացայայտիչ երե– ւոյթ է պարզապէս։ Գրողական արարքը պատահական մանրամասնութիւն մը չէ իր կեանքին մէջ, այլ զայն իմաստա– ւորող եւ իր եսի միութիւնը իրագոր– ծող – պահող հիմնական կողմնորո– շում մը։ Ինքզինք փնտռող ու համա– դրող եսը գրութեան մէջ է որ կը գտնէ իր լիովին իրագործող վայրը։ Խօսող եսը գրողի եսի վերածուելով է որ կ'ամ– բողջանայ։ Գոյութենական իր աքսո– րէն բուժուած, իր պառակտումները զան– ցած՝ գիտակցութեամբ արարչագործ դարձած՝ եսը կը նոյնանայ իր գրողի ստորոգելիներուն հետ, անոնց մէջէն կ'ուզէ հետապնդել իր յետագայ ծաղկումը։

Այս ստորոգելիները կարելի է խմբել քանի մը ճատրակերու մէջ, որոնք միաժամանակ գեղարուեստական յատկանիշներն են գործին։

Առաջինը զգայութիւնն է։ Ինքնաստանձնումի գիտակից արարքէն ետք՝ զգայարանքն է անմիջական ամուր տուեալը, որուն վրայ կրնայ հիմնուիլ եսը իր գըրողական արկածախնդրութեան համար։ Միակ պարգեւ վայրկեանի, կարծր հըրճուանք ներկան ընկալող՝ ան գիտցուած վայր է նաեւ սեռայնութեան, առաջին աստիճանը գիտակցութեան։ Բայց նաեւ անցումի միջոց գեղարուեստական արարչագործութեան, որ կը տանի դէպի ձևի Գիւտանք գեղագէտ (էջ 48)։

Երկրորդ գրոյցի հանգրուանին ենք մենք. ինքզինք կերտող եսը կը դէպ թէ փրկութեան ճամբուն մէջ է, բայց տակաւին վճռական հաստատում չըներ. եւ թերեւս փրկութիւն։ Կառկածը պի–տի չքանայ, որովհետեւ դերագոյն ըզ–գայարանը՝ տեսողութիւնը, արարչական իր կարողութեամբ պիտի պարտադրուի արտաքին աշխարհին եւ իրեն ու գիտակցութեան հետ նոյնանալով դառնայ հիմնատարրը գրողական արարքին։

Միւս տարրերը կը լրացնեն զայն լսողական եւ շնչառական մանրամասնութիւններով, բայց տեսողականը կը մնայ տիրական։

Գրութիւնը կը փռուի տարածութեան մէջ, երկար ու կարճ տողերու շըն–չառոր յաջորդականութեամբ իր ծաւալը կը ճշդէ, տարբեր գիրերու գոր–ծածութեամբ եւ թուղթի ճերմակ մասերու օգտագործումով կը ճարտարապետուի էջին մէջ, կը քաշխուի յաջորդական էջերուն՝ իր էական մասերու աղուցումով։

Կէտադրութիւնը, նախադասութիւններու հատումը, տառակրկնութիւնը կը ստեղծեն իւրայատուկ կշռոյթ մը՝ սեւեռելի պահին հետ փոխուող, որ տագնապալի շնչառութենէն մինչեւ հանդարտ հրճուանք աստիճանաւորուող վիճակները կ'իրագործէ բառերով։

Այսպէս, Մտերմութեան մէջ, ուր մտերիմ բաներու խօսք կայ, բայց մըտերմութիւնը ի՛նք բացակայ է, տագնապող եսը ինքզինք կ'արտայայտէ կըրտուատ կշռոյթով։

Կէտը եւ վերջակէտն են, բութին հետ, գլխաւորաբար գործածուած նշանները։ Ստորակէտը մեծ բացական է. թուամ չկայ, ոչ ալ հոսք ու անցում։ Որովհետեւ կապ չկայ, գրոյց չկայ միւսին հետ. ու գիտակցութեան ձայնը պարապին մէջ արձագանգող մենախօսութեան աղմուկ է լոկ։ Նոյնիսկ երբ խօսքը կ'ուղղուի վարագոյրին ետին դուշակուող անձին, կամ փորձ մը կ'ըլլայ եզակիով մտերմութիւն ստեղծելու՝ խօսող եսը կը մնայ բանտարկուած հեռաւորող յոգնակիին մնայուն գործածութեան ու մէկ կամ զոյգ կէտերով հատուած նախադասութիւններու բանտին մէջ։

Երկրորդ գրութեան մէջ, որ իր անունը տուած է հատորին, ստորակէտը կը յայտնուի կէտադրական միւս նշաններու կողքին, կը ստեղծէ թուամ ու շարունակականութիւն։ Անոր չինած կարճ դադարը կ'եղանակաւորէ ծաւալային բնոյթը կշռոյթին, հակադրաբար կէտով ու վերջակէտով ստեղծուած կտրուկ հատումին։ Տառակրկնութիւններն ալ, գլխաւորաբար Շ.Ի., Մ.Ի. եւ Խ.Ի., կը շեշտեն այս տպաւորութիւնը։ Խաղաղութենէն հեռու ենք անշուշտ, բայց տագնապը աւելի մեղմ է բացայայտօրէն։

Երրորդ գրութեան մէջ աւելի եւս լոյծ կը դառնայ կշռոյթը, որովհետեւ լսողականօրէն կ'արտայայտէ նուազ տագնապալի եւ աւելի ներդաշնակ հոգեվիճակ մը։ Սեփական ինքնութեան մասնչումը աւելի դիւրին է կարծես եւ անոր ձայներուն համանուագը՝ ա՛լ հնարաւոր։ Մերժումներու եւ սաանձնում–ներու գիտակցուած իրականութիւն դառնալէն ետք՝ եսը չի տագնապիր պատուատ նախադասութիւններու թելադրած ջղային մթնոլորտին մէջ, կը թրթռայ ներդաշնակ խօսքի ելեւէջներով։

Գրողական արարքը իր լիութիւնը կը գտնէ պատկերակերտութեան մէջ եւ յատկապէս փոխաբերութեան եւ խորհրդանշանին։ Պատկերաւոր մտածումը թելադրական խտացումն է գիտակից ձայնին, երեւակայութեամբ ընկալուելու կոչուած գեղարուեստական արտայայտութիւնը անոր։ Թիւրքճեան կը վերլուծէ զայն իր անդրադարձ գրոյցին մէջ, բայց շեշտը կը դնէ մանաւանդ փոխաբերութեան վրայ։ Թերեւս նոյնքան, եթէ ոչ աւելի, կարեւոր են խորհրդանշանները, որոնք ամբողջ յղացք մը կը խտացնեն պատկերի մը մէջ ու կը հունաւորեն ընթերցողի ընկալումը։

Առաջին կարգի խորհրդանիշներն են վարագոյրը, սեղը, մագաղաթը, երփնապակին, եղջերափողերը, որմնաքանդակը, թռչնագիրն ու լուսանցքը եւ ասոնց նման բոլոր այն նշանները, որոնք խտացնող – թելադրող պաշտօն մը ունին, բայց ինքնաբաւ են եւ իրենք – զիրենք կը բացայայտեն։

Երկրորդ կարգի խորհրդանիշներն են ծովը, քաղաքը եւ մա՛նաւանդ կարապները, որոնք մեկնութեամբ կը բացայայտուին եւ աւելի բարդ պարունակ ունին։ Գրողը անոնց մէջ կը գտնէ կա՛մ վայրն ու մթնոլորտը իր լինելութեան, կա՛մ ինքնահայեցական կրկնակը իր սեփական գիտակցութեան։ Այս տեսակէտէ, խորհրդանիշ կարելի է սեպել նաեւ առասպելի ձայնը, որ անկախ գոյութիւն չունի իրականին մէջ եւ արտաքնացած արձագանգի մը պէս ընդհատ – ընդհատ կ'ընկերակցի գիտակցութեան ձայնին, փոխասութիւն կը ստեղծէ անոր հետ։

Խորհրդանշական է նաեւ կառուցային նշանակութիւն ունեցող մանրամասնութիւն մը, որ շեշտօրէն գեղարուեստական առաջին երեք գրոյցները կը յատկանշէ։

Խօսքը բաց – փակ զոյգին կը վերաբերի, որ գրութիւններու մթնոլորտը կը բնորոշէ, առանց բացայայտօրէն նշուած ըլլալու։

Առաջին գրութեան մէջ, փակի տպաւորութիւնն է տիրողը. եսը բանտուած է սենեակի մը մէջ, վարագոյրի մը դոց հորիզոնին դիմաց անշարժացած եւ կըրրաւ նախադասութիւններու շնչատ հեւքին մէջ սեղմուած։

Երկրորդ գրութեան մէջ ժամանակի եւ արձակ ծովու բացութիւնը անպատուար միջոց մը կը ստեղծէ գրութեան, բայց քաղաքը աւելի իբրեւ սահմանող ու սահմանափակող տարր կը ներկայանայ, քան ազատ միջոց։

Երրորդ գրութեան մէջ անոր այս վերջին յատկանիշն է որ կը շեշտուի, մանաւանդ որ քաղաքի արձակ պողոտաներուն թելադրական պատկերին կը կցուի բացօթեայ տարածութիւնը Մոնսուրիի պարտէզին։

Փակէն բաց դացող այս հոլովոյթին մէջ կը կարդացուի դէպի բացում դացող զուգահեռ ընթացքը եսին, որ ինքնիրեն հետ պարտադիր կենակցութենէն կ'անցնի իր եւ ուրիշներու հետ մտերմութեան եւ ազատ միջոցի մէջ ազատօրէն շնչող ու աշխարհին բացուող իր նոր օրինավիճակին։

Պատկերաստեղծ այս եսը քնարակա՞ն ես է, դիւցազներգակա՞ն, թէ՞ վիպասանական։ Երեք հնարաւորութիւնները ունենալով, եւ անոնց հետ գրագատական եւ իմաստասիրական շնորհներու փաստը տալով մէկտեղ, գրողի եսը, որ կը յայտնուի այս հատորէն, վիպողի՛ ես է մանաւանդ։ Գիտակցութեան դերակատարութեամբ կատարուող գրողական արարքը ժայթք չէ, այլ ինքզինք հասկցող ու սահմանող ստեղծագործութիւն։ Վիպում է ներքին դիպաշարի, ուրիշին հետ գրոյց ըլլալով մէկտեղ՝ գրոյց է ինքն իր հետ եւ ինքն իր մասին։ Թիւրքճեան իրաւունք ունի այս հատորի հնարաւոր չարունակութիւնը եւ գրողական արարչագործութեան իր յետագայ մթնոլորտը ապագայ վիպական իրագործումներու մէջ տեսնելու։ Վիպական այս ստեղծագործութեան կորիզային նիւթը անշուշտ ինք պիտի ըլլայ դարձեալ, բայց այս հատորի հոլովոյթն իսկ կը վկայէ թէ անոր շրջանակը աւելի լայն պիտի ըլլայ եւ պիտի ընդգրկէ իր գիտակից փորձառութեան միջոցը եղող Սփիւռքը՝ Պուրճ – Համուտէն մինչեւ Փարիզ, եւ իր անցող ժամանակը՝ Սփիւռքի երրորդ սերունդէն ապրած տեւողութիւնը։

Սպասելի է իրմէ ինչ որ ինք տարիներէ ի վեր կը սպասէ Սփիւռքի գրողներէն. գրականութիւն մը, որ վաւերացում շնորհէ տարագիր բազմութիւններու կեանքին, զայն բարձրացնէ տարագրութեան մակարդակին։ Ըլլայ՝ վաւերականութիւն մը, ուր համադրուած ըլլան վերի յարկի Մարաշցի մեծ մայրիկին ապրումներն ու Համբայի երթեւեկի խճողումները, Նոր Սիսի ցեխը եւ կառուցիի եզերքին ջախջախուած օթոյէն ծաւալող անհեթեթը։ Սինեմա Արաքսի առջեւ խօսուող արաբ–թրքահայերէն արկօն եւ ծուխ ճուագող տղոց մոլուցքը Շաբաթ գիշերուան, Ռաս – Պէյրութի տասներեւթերորդ յարկի մը պատուհանէն ներս։ «Պնակ մը կերակուր»ի մասին գրուած խմբագրականը, եւ Թիրոյի քեմփի դաշտէն փայլփլող պատուհանը հեռատեսիլի (էջ 117)։

Իսկ ինչ պիտի ըլլայ անոր լեզուն։ Հաւանական է որ հոն գտնուին տարբեր տեղական ազդեցութիւններու ենթակայ մեր աշխարհաբարէն՝ գունաւորուած զանազան իւրայատուկ ըսելակերպերով, թերեւս նաեւ տեղ – տեղ ուղղակի մէջբերումներ հիւրընկալ երկիրներու լեզուներէն. բայց հաւանական չէ, ոչ ալ բաղձալի՝ համակարգուած ներկայութիւնը սփիւռքեան իրականութիւնը չեշտող երկրորդ լեզուի մը։

Ներկայ Փորձին մէջ բացատրելի է անշուշտ Ֆրանսերէնի զանգուածային ներկայութիւնը, իբրեւ աքսորի հոգեվիճակի մը եւ իրողութեան մը բնական արտայայտութիւնը, բայց արդարանալի չէ՝ հակառակ Թիւրքճեանի տուած բացատրութիւններուն։ Ոչ միայն մեր, այլ «անպիտակ գրականութեան չափանիշներով կշռուելու» իր փափաքը պայմանաւոր չէ երկրորդ լեզուի համակարգային գործածութեամբ. եւ օտարախօս ու օտարագիր սփիւռքահայերու դիմելու իր ցանկութիւնը չի բաւեր արդարացնելու առնուած որոշումը։ Ընդունելի պիտի ըլլար տակաւին գրութիւններուն մէկ մասին Ֆրանսերէնով մատուցումը, բայց դժուար բացատրելի կը մնայ վերջին երեք գրութիւններու երկլեզու ներկայութիւնը հատորին մէջ։ Թարգմանական այս աշխատանքը, այլապէս հետաքրքրական՝ եթէ առանձին կատարուած ըլլար, այս հատորին մէջ կը դատապարտէ այս գրութիւնները իրենց իսկ կրկնատիպը ըլլալու ճակատագիրին։

Ինչ որ ալ ըլլայ գալիքը՝ այս հատորը պատուանդանն է անոր։ Թիւրքճեան յաջողած է անոր մէջ համադրելու իր ինքնութեան ցրիւ թուող մասերը, ճարտարապետելու զանոնք գիտակցուած ամբողջի մը մէջ եւ գրականութեան վաւերացումը տալու այդ ամբողջին։

Այս տեսակէտէ՝ յաջողած կարելի է նկատել իր ինքնութիւնը փնտռելու փորձը. այս հատորը սփիւռքահայ անհատի եւ գրողի ինքնահաստատումի վկայութիւնն է։

Յաջողած է նաեւ իր փորձը իբրեւ գըրական սեռ։ Փորձային մեր նիհար գրականութեան մարզին մէջ, նկատառելի ներդրում է այս գիրքը. մտածական – վերլուծական քիչ երկեր ունինք անոր որակը ունեցող։ Ինչ կը վերաբերի բուն գրողական արարքի ըմբռնումին յարակցուող իմաստին, կրնանք ըսել թէ Փորձը գրական փորձառութիւն է նաեւ. անով Թիւրքճեան փաստը կու տայ իր գրողական հարուստ խառնուածքին եւ այլազան հնարաւորութիւններուն։ Կը մնայ որ այս առաջին փորձէն անցնի անոր վըրայ հիմնուած ուրիշ իրագործումներու. տայ մանաւանդ իր սպասած Սփիւռքի վէպը այս սահմանումին ոչ միայն յատկացական իմաստով, այլ նաեւ գոյութենական – որակային նշանակութեամբ։

ICOM 1979 EXTRAITS

ԻՔՈՄ 1979 ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

LE THÉATRE DE REINE BARTÈVE

THEATRE ARMENIEN DIASPORIQUE

ANGELE KAPOYAN KOUYMJIAN

Avant d'aborder parallèlement l'étude des deux pièces de Reine Bartève, déjà représentées et publiées, *L'Arménoche* et *Le Pavillon Balthazar*, il faut signaler qu'aucune œuvre dramatique écrite, mise en scène, jouée *professionnellement* et *avec envergure*, n'avait jusqu'alors exposé la conscience du *passé* ainsi que celle du *présent* de la Diaspora arménienne formée après le génocide de 1915.

Les thèmes choisis sont axés sur l'exil : souvenir d'un passé obsessionnel, déracinement, racisme et aussi volonté affirmée de vivre autrement, et surtout pas en victime.

Heureux ou tragique le souvenir jaillit à l'improviste chez Balthazar, le vieil apatride rescapé des massacres, alors que pour Marie, « l'Arménoche » née en France, le passé est porté en elle comme une plaie vive qu'elle veut montrer aux autres.

Par le choix même du lieu de l'action — l'annexe abandonnée d'un hôpital dans *Le Pavillon Barthazar*, le quai d'une gare déserte dans *L'Arménoche* — l'auteur souligne le sentiment de déracinement éprouvé par Balthazar et Marie, l'hôpital et la gare étant des lieux d'attente, de passage et de coupure, des « ailleurs » anonymes. C'est en évoquant le mal du pays ou en fuyant dans l'imaginaire que Balthazar exprime son déracinement. Marie, elle, est à la recherche d'elle-même dans un territoire sans tendresse. Elle n'est pas seulement émigrée dans la société française, elle est aussi émigrée dans la vie.

C'est particulièrement dans *L'Arménoche* que Reine Bartève dénonce vigoureusement le racisme. Dans un environnement opprimant et oppressant, l'exilé peut, soit tomber dans la résignation, aller à la dérive, soit lutter pour s'affirmer. C'est cette seconde alternative que choisissent les protagonistes des pièces de Reine Bartève. Un immense amour pour la vie et les autres préserve Barthazar de la soumission alors que c'est à travers la provocation et la violence que Marie, la jeune diasporique, trouve son salut.

Il est clair que le passé ne peut être dissocié du présent car le diasporique doit faire appel à son passé afin de se définir d'abord, puis de s'assumer dans le présent. Reine Bartève a bien compris qu'être Arménienne c'est autre chose que de ne l'être pas. Cela signifie qu'une fois pour toutes on a pris le souvenir en charge et qu'une fois pour toutes on est sur le qui-vive. C'est en cela que son théâtre est arménien.

ՀԱՅ «ԿՐԹՈՒԱԾՆԵՐԻ» ԲԹԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՒՏՎԻԿ ՊԱՋԻԼ

Ասում է, կրթութիւնը մտային կարողութիւն, զարգացում եւ ըմբռնողականը զարգացնում, ընդարձակում է, բայց իմ կարծիքով Հայերի եւ մեր նըման ազգերի – հաւաքականութիւնների մեծամասնութեան մէջ հակառակը կարելի է ասել, ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ – ԲԹԱՄԸՏՈՒԹԻՒՆ։

Հայութեան մեծամասնութիւնը չի կարողանում ազատուել եւրոպական ստացած կրթութիւնից․ մշակոյթի բնագաւառում աշխատանքները, ստեղծագործական մտքերը կամ որեւէ նորարարութիւն, գնահատում կամ քննադատում է իր ստացած կրթութեան տեսութեան սկզբունքների հիման վրայ։ Այս ձեւի մըտայնութիւնը Կոստան Զարեանը ժամանակին ճիշդ է արտայայտել «Սորպոնացած Մտայնութիւն»։

Հայ մշակոյթի բնագաւառում աշխատելը դիւրին չէ։ Ինչպէս վերը ասացի Հայութեան մեծ մասը հետեւում է իշխող մշակոյթին, որը որոշ տեսակէտից աւելի դիւրին է, որովհետեւ առօրեան ուղղակի եւ անուղղակի արեւմըտեան մշակոյթն է, իսկ Հայ Մշակոյթի մարզում աշխատելը նշանակում է մասամբ հեռանալ առօրեայից մօտենալու մեր իրականութեանը։ Հայութեան մեծամասնութիւնը, մանաւանդ նրանք որ Եւրոպա են բնակւում, հակառակ են այդ «յետդարձին»։

Մեր մշակոյթը ըմբռնելը այնքան հեշտ չէ, ինչպէս Հայերի մեծամասնութիւնը կարծում է․ միայն Հայ լինելը բաւական չէ, պէտք է ճանաչել Հայ Մշակոյթը, խորանալ հասնելու այն նըրբութիւններին, որոնք տարբերում են մեր մշակոյթը ուրիշ մշակոյթներից։

Մեր «կրթուածները» պէտք է աշխատեն ազատուելու մտային սահմանափակումից, միայն եւ միայն արեւմտեան գեղագիտութեան տեսաբանութեամբ չի կարելի դատել կամ արուեստին չափանիշը համարել բոլոր արուեստների․ մենք եւ մեր նման ազգերը զոհ ենք դնում այս մտածելակերպի․ չենք կարողանում արտայայտել մերը, որովհետեւ մեր մշակութային աշխատանքների, ներքին եւ արտաքին ճնշումները արգիլում են։

Միւնիխ,

POUR UNE PÉDAGOGIE DE LA DIFFÉRENCE

(notes de travail)

HAROUTIOUN KURKJIAN

J'évite, d'emblée, une des problématiques fondamentales de ce concept, et qui se retrouve dans sa pratique ; à savoir : la pédagogie est-elle un apprentissage tout court, ou est-elle un apprentissage... de la liberté ? Cette précaution me dispensera, peut-être d'avoir deux siècles de retard sur « Emile », ou d'être traité d'existentialiste suranné, style 1945 (...) Il vaut mieux faire cette déclaration dès maintenant, et avouer que (...) je ne sais pas ce qu'est la pédagogie. Ce non-savoir apparent ou réel n'est pas le seul élément porteur de la contradiction qui m'embarrasse. Non seulement je me propose de parler de ce que je ne connais pas, mais je m'aventure dans une apologie ; celle d'une « pédagogie de la Différence », expression dont les deux termes (« Pédagogie » et « Différence ») s'excluent à la limite, toute pédagogie, aussi « libérale » ou aussi « progressiste » qu'elle soit, se heurtant, dès qu'elle s'applique, à la tentation de proposer des modèles. Mais, au lieu de poser le problème dans sa généralité (...) je me propose de le préciser et me demander si la spécificité appelée arménité peut être transmise à travers des modèles positifs ou négatifs, si elle peut être, plus généralement, contenue dans les catégories classiques de l'identité et de l'altérité (..) La question qui se pose est donc la suivante : Comment peut-on *devenir* Arménien en Diaspora ? Interrogation qui, visiblement, s'écarte de cette autre consistant à se demander comment on peut *être* Arménien.

Pour conclure cette première partie de mes notes, je rappelle ma formulation initiale : à savoir que l'identité ne saurait être sans l'altérité, que l'Etranger nous habite, que son refus provoque l'asphyxie de l'identité ; la génération d'arméniens ayant vécu et/ou « pensé » en Occident pendant la première moitié de ce siècle a fait preuve d'une incapacité fréquente (au niveau du corps et souvent du savoir) à accepter l'Etranger qu'elle portait en elle inévitablement, et à l'intégrer à une identité ainsi enrichie. Ce moment d'assomption étant essentiel pour la structuration de l'individu (et de la collectivité), on y a rarement assisté à l'éclosion d'une identité intégrante et intégrée.

Cette perturbation aboutit à trois structures fondamentales : le type d'identité non différenciée (type « conservé » — on a pu parler, à son occasion, « d'inceste »), le type d'altérité absolue (type « assimilé » - « adultère »), et le type médiane (que j'appellerai le type Chouchanian ou de « divorce »). On pourrait parler d'un quatrième type se définissant, dans la même terminologie, comme le type de l'altérité intégrée ou de l'identité différenciée. J'y reviendrai dans ma conclusion.

Le problème identité/altérité s'est posé différemment en Diaspora Orientale. Les conditions socio-culturelles étant ce qu'elles étaient, le rapport à l'Etranger s'est exprimé de façon moins dramatique — en apparence. Non pas que les choses se fussent passées de façons plus heureuses. Simplement, les générations montantes ont été maintenues (et rien ne nous indique que cela se passe différemment en ce moment même...), à la fois au niveau du corps et du savoir, dans une ambiance de serre close, aseptisée (et non « immunisée » dirais-je, en prolongeant la métaphore ; mais ne nous hâtons pas). L'étranger-Occident, dans son lointain, y est parfois ressenti comme pôle d'attraction, alors que, par une polarisation complémentaire, l'Etranger - Orient, l'Etranger-local, se voit pourvu d'un signe négatif ; d'où mépris, isolationnisme, attraction vers l'Occident. Attraction, certes, qui elle-même n'est pas exempte de la même ambivalence que celle ressentie, en Occident, par les Chouchanian. Simplement, le « danger » de l'Etranger est « lointain ». Ce qui, importe, ici, en ce qui concerne les expressions corporelles de cette ambivalence, est que le milieu socio-culturel ambiant les refoule, les censure. De ce fait, l'Occident est tour à tour considéré, vu depuis le Moyen-Orient, comme un lieu où le corps accèdera à l'Etranger (ou, disons : l'Etrangère), ou bien comme lieu de perdition du corps propre. Le conservatisme ambiant se double donc d'une attitude névrotique par rapport à cet Occident, comportant à la fois attraction et répulsion.

……

La première thèse qui se dégage, en conclusion, est que toute pédagogie désireuse d'épanouir une jeunesse diasporique, c'est-à-dire objectivement destinée à la double appartenance, ne saurait être fondée sur l'identité primitive, unidimensionnelle, « conservable ». L'identité répétitive crée immédiatement son contraire, l'altérité absolue, dans laquelle elle s'engloutit.

La seconde thèse est que toute pédagogie désireuse de transmettre un message culturel donné et d'éviter la disparition progressive de son champ d'action ne peut assurer cette transmission que si elle prend soin de provoquer elle-même, dans ses jeunes générations, l'Etranger constitutif de leur être, et de les amener à une identité différenciée, par la médiation de cet Etranger lui-même.

La troisième thèse pourrait être, à son tour, énoncée comme suit : une pédagogie soucieuse de l'éclosion d'une identité différenciée ne saurait manipuler les modèles pédagogique existants. Le prototype de conservation - virginité - aseptie, même dans ses apparitions soi-disant modernisées, et le prototype qui cherche à pourvoir aux besoins d'une société occidentale de consommation se valent absolument. La notion d'une pédagogie sans modèle n'est ni contradiction ni sophisme. Elle est simplement l'autre nom d'une pédagogie révolutionnaire, ou, plus généralement, un équivalent sérieusement envisagé de la créativité humaine, selon le corps et selon l'esprit. Au moins pour ceux dont l'expérience existentielle intime accorde une signification à ce terme de créativité. Je souligne, cependant, que cet élément de définition ne rejette pas dans l'indéfini, dans l'indéfinissable l'objet de notre réflexion. Le respect de la Différence, différence par rapport à l'identique et par rapport à l'Etranger, constitue sa dimension fondamentale et le situe dans un champ existentiel réel et dans une méthodologie propre.

Beyrouth, Liban

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՊՆԱԿԸ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՑՐՈՒՄ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Վերջին շրջանին սփիւռքի մէջ հրատարակուած ձայնապնակներուն թիւը (Լոնկ – Փլէյ) 200*ը չանցնիր։ Ասոնց մէջ են թէ՛ որակաւորը եւ թէ՛ անարժէքը, թէ՛ հայամօտը (սփիւռքի առումով՝ հայ երաժշտութեան ակունքէն սնած եւ աւանդութիւններով սկսած մինչեւ մեր օրերուն հասած սփիւռքահայ երաժշտութիւնը) եւ թէ՛* բամզարայի *եւ* չիֆթէ-բէլլիի *ազդեցութեամբ ձայնագրուած այլանդակ հրատարակութիւններ։ Խորհեցէք պահ մը թէ* 2 *միլիոն հաշուող սփիւռքը տուած է հազիւ* 200 Լփ*–ներ։ Եւ եթէ ներուի զանոնք մաղէ անցընել՝ նըկատի առնելով իրա՛ւ արուեստի եւ քաղաքակիրթ ազգերու չափանիշները, մեր առջեւ կ'ունենանք վախնամ հազիւ* 20*էն* 25 *հատ մաղէն անցած երգապնակներ… դժբախտ եւ դժուարին կացութիւն՝ Հայ Սփիւռքի։*

Կ'առաջարկեմ հիմնել, զօրացնել եւ յառաջդիմելու բոլոր կարելիութիւններով օժտել Հայկական Ձայնապնակի Ընկերութիւն *մը, որ ունենայ երկու կեդրոն՝ մին Միացեալ Նահանգներ, միւսը՝ Եւրոպա։*

Այս ընկերութեան պաշտօնը կարելի է սահմանել հետեւեալ ձեւով․

ա․ Երաժիշտներու գործերը պահել՝ արխիւի համար,

բ․ Նմանապէս պահել կատարողներու գործերը,

գ․ Տարածել երաժիշտներու – կատարողներու գործերը,

դ․ Մասսայական միջոցներով (ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւայլն) ժողովուրդին հասցնել արուեստագէտներուն գործերը,

ե․ Եւ մանաւանդ, առիթ տալ նոր գործերու եւ նոր արուեստագէտներու որ հրապարակ գան, անոնց տալով հրատարակութեան միջոցներ։

Ուաշինկթըն, Ա.Մ.Ն.

ICOM 1979 EXTRAITS ԻՔՈՄ 1979 ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ» ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

Մինչ այս օրերուն կը բոլորենք տասնամեակը «Երիտասարդ Հայ» երկշաբաթաթերթի հիմնադրութեան: Այդ թերթի հրատարակութեան նախապատրաստական աշխատանքները սկսան 1969ի ամրան վերջաւորութեան, Պէյրութի մէջ: Մօտ չորս ամիս ետք լոյս տեսաւ առաջին թիւը՝ 27 Դեկտ. 1969ին: «Երիտասարդ Հայ»ը ունեցաւ ընդամէնը 101 թիւեր: Վերջինը լոյս տեսաւ 29 Յունուար 1975ին:

(... .. ..)

Ինչ բերաւ այս թերթը իր հինգ տարուան կեանքի ընթացքին:

Անոր համար, այսինքն այն տղոց համար որ այս թերթը հիմնեցին եւ հրատարակեցին, «Ե.Հ.»ը եղաւ թէ՛ քաղաքական – գաղափարական թէ՛ զուտ մամուլի գետնի վրայ՝ հսկայ փորձառութիւն մը:

Տասէն 60 տղաք ու աղջիկներ մասնակցեցան՝ տեւական կամ ժամանակաւոր ձեւով, այս թերթի հրատարակութեան աշխատանքներուն: Արդ, քաղաքական – գաղափարական գետնի վրայ, դժուար է գտնել աւելի քան 5 – 6 հոգի որ կարենան անվարան ըսել, թէ իրենք այդ հինգ տարիներուն ընթացքին մնացին ա՛յն ինչ որ էին թերթի հրատարակութեան սկզբնական շրջանին:

Բայց այս մէկը մասամբ անձնական հարց մըն է, որուն մասին իւրաքանչիւր աշխատակից իր վկայութիւնը կրնայ տալ: Անձնապէս՝ կատարելով այս առողջ վերաքաղը՝ «Ե.Հ.»ի, ես ալ իմ սեփական քաղաքական – գաղափարական զարգացումին վերընթերցումն է որ կատարեցի:

Աւելի ընդհանուր կերպով, հաշուեկշռի փորձը կարելի է սա երեք հարցումներուն պատասխանելով ընել. Ինչո՞ւ ծնաւ «Երիտասարդ Հայ»ը, ինչպէ՞ս ապրեցաւ. ինչո՞ւ մեռաւ:

Ծնաւ, որպէս մերժումի, ըմբոստութեան եւ որոնումի թերթ: Մերժում՝ հայկական Սփիւռքի մէջ տիրող իրականութեան եւ իշխող համակարգի դէմ եւ անոր արմատները՝ թերթի իսկ հաստատումով, կը գտնուին 1965ի Եղեռնի 50ամեակի մեծ յուսախաբութեան մէջ: Ըմբոստութիւն՝ 1968ի Ֆրանսայի Մայիսեան շարժումի օրինակով ու «սրբութիւնները» տապալելու եւ ամէն ընդունուած արժէք վերատեսութեան ենթարկելու նոյն վճռականութեամբ: Որոնում՝ նոր ուղիի մը, նոր սփիւռքի մը, դուրս գալու համար այն անել կացութենէն որուն մատնուած է Հայութիւնը: Ասոր ներշնչման գլխաւոր աղբիւրներէն մին հանդիսացաւ պաղեստինեան ազատագրական շարժումը, որ նոր յոյս ու նոր կեանք տուած էր պաղեստինցի գաղթականներուն 1965էն ի վեր:

Այս իմաստով, «Երիտասարդ Հայ»ը ծնաւ որպէս արդիւնք՝ սփիւռքահայութեան պատմութեան մէկ յստակ հանգրուանին ու դարձաւ անոր վկան:

Վկայ մը, սակայն, որ ուզեց միաժամանակ ըլլալ կո՛ղմ եւ գործօն մասնակից իր ժամանակի կերտումին: Ահա թէ ինչու «Երիտասարդ Հայ»ի կեանքը եղաւ բոլորովին եզակի սփիւռքահայ մամուլի պատմութեան մէջ: Առաջին երկու – երեք տարիներու փնտռտուքէն ետք թերթը հասաւ գաղափարական – քաղաքական ուղեգիծի մը որ ոչ մէկ նմանութեան կէտ ունէր սկիզբի անիշխանական խառնաշփոթներուն հետ:

Ծնաւ որպէս սերունդի մը խօսքը՝ դարձաւ բիւրեղացած եւ ճնշուած կարգերու ապրումներուն թարգմանը:

Փնտռեց համազգային միասնականութեան ուղին՝ գտաւ յեղափոխականներու միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը:

Մտահոգուեցաւ կուսակցութիւններու ղեկավար դասակարգի վերանորոգման հարցով՝ եզրակացուց, թէ ժողովուրդը եւ միայն ժողովուրդն է կերտիչը պատմութեան:

Այսպէսով, քաղաքական – գաղափարական գետնի վրայ, «Երիտասարդ Հայ»ը բոլորեց ամբողջական շրջան մը (սայքլ): Իւրաքանչիւր հանգրուանի ան հրապարակաւ կատարեց իր հաշուեյարդարը եւ ինքնաքննադատութիւնը:

Ինչո՞ւ մեռաւ: Այս է հաւանաբար ամենադժուար հարցումը: Առաջին երկու հարցումներուն պատասխանները թերթի հաւաքականութիւնը ինք տուած է արդէն զանազան թիւերու մէջ. ինչ որ հոս կատարուեցաւ վերընթերցումն էր այդ պատասխաններուն ու անոնց համադրումը: Այսպէս չէ պարագան վերջին հարցումին: Այսօր, «Երիտասարդ Հայ»ի նախկին խմբագիրներն ու աշխատակիցները ցրուած են սփիւռքի տարածքին: Մաղթելի է որ օր մը հաւաքուին անոնք՝ հաւաքական պատասխան մը տալու համար այս վերջին հարցումին եւս: Առ այդ, միայն անձնական վերլուծումներով պէտք է գոհանալ, դժբախտաբար: Ստորեւ կատարուածը փորձ մըն է նման վերլուծումի մը:

Եղան արտաքին եւ ներքին պատճառներ:

Արտաքին պատճառներն են.

– Կուսակցութիւններու եւ այլ քաղաքական մարմիններու ճնշումները եւ հակա – պայքարը՝ որ ժողովուրդի մէկ մասը հեռացուց թերթէն:

– Լիբանանեան քաղաքացիական պատերազմին ծագումը՝ որ անկարելի դարձուց, յամենայն դէպս, թերթի հրատարկութեան շարունակութիւնը:

Ներքին պատճառներն են.

– Թերթի տնտեսական տեւական տագնապը՝ որ հասաւ շատ սուր հանգրուանի մը չորրորդ տարուան վերջերը: Թերթը սկսաւ 3000 Լիբ. ոսկիի պարտքով՝ էջերը փակեց 30.000 ոսկիի պարտքով մը:

– Թերթի գաղափարական – քաղաքական զարգացումի չափազանց արագ ընթացքը որ քայլ չպահեց մէկ կողմէ ընթերցողներու գաղափարական – քաղաքական զարգացումին հետ, միւս կողմէ թերթի իսկ հրատարակութեան ձեւի եւ ոճին հետ:

Արդարեւ, հակառակ մեծ թիւով խմբագրականներուն եւ յօդուածներուն որոնք կը միտէին ընթերցողին բացատրել թերթի խմբագրական կազմին իւրաքանչիւր հանգրուանին արձանագրած զարգացումը, կը խորհիմ թէ կապը կըտրուեցաւ եւ մեծ թիւով ընթերցողներ չկրցան հետեւիլ, քայլ պահել այդ զարգացումին հետ: Հանգրուանային աշխատանքի գետնին վրայ, թերթի այս փորձառութիւնը եղաւ ձախող:

Միւս կողմէ, մինչ թերթը յանգեցաւ ժողովրդական գաղափարախօսութեան մը, իր խմբագրականներու ոճը դարձաւ օր ըստ օրէ աւելի անժողովրդական ու դժուարամարսելի՝ ընթերցողներու մեծամասնութեան համար: Խմբագրութիւնը ինքզինք գտաւ ընտրութեան մը պարտադրանքին առջեւ՝ կամ թերթը զուտ ժողովրդական օրկանի վերածել կամ ալ զայն դարձնել մտքի թերթ. այս ընտրութիւնը մերժուեցաւ: Խմբագրութեան համար սկզբունքի հարց էր մտաւորականութիւնը չխզել ժողովուրդէն:

Թերթի ձեւաւորումը նմանապէս մնաց նոյնը՝ գունաւոր կողք եւ ընտիր թուղթ, ինչ որ մեծ ծախսերու կը նայէր: Ժողովրդական թերթի վերածուելու պարագային այս երկուքը անհրաժեշտութիւն ըլլալէ կրնային դադրիլ եւ թերթին տնտեսական տագնապը թերեւս ըլլար նուազ սուր:

Այս բոլորը, անգամ մը եւս, կը կարօտին հաւաքական վերլուծումի:

Ցաւալի է սակայն, որ «Երիտասարդ Հայ»ի գործը մնաց անաւարտ: Փաստ՝ այդ փունջ մը երիտասարդական թերթերը, որոնք այսօր լոյս կը տեսնեն սփիւռքի տարածքին եւ որոնք իրենք զիրենք կը նկատեն շարունակող՝ Պէյրութահայ երկշաբաթաթերթին, առանց անպայման բաժնելու մեր թերթին բոլոր դիրքորոշումները եւ, յուսամ, սխալները:

Փարիզ

ԻՔՈՄ-Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ա) ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԵՆ՝

1) Հայ Արդի Երաժշտութիւն (Մատենաշար) Թիւ 1, «Զօրս Երգ», բանաստեղծութիւն՝ Վահագն Դաւթեան, երաժշտութիւն՝ Լուտվիկ Գազիլ, 24 էջ, տպաքանակ՝ 400:

2) Հայ Արդի Երաժշտութիւն (Մատենաշար), Թիւ 2, «Արարատ», երաժշտութիւն սրինգի համար՝ Լուտվիկ Գազիլ, 8 էջ, տպաքանակ՝ 400:

3) «Արարատ» Մշակութային Ձեռնարկի Քաթալոկ, բեմադրութիւն՝ Փ. Ծիւնկ, նկարչութիւն՝ Հ. Վահրամեան, երաժշտութիւն՝ Լ. Գազիլ, բանաստեղծութիւններ՝ Դ. Վարուժան, Գ. Նարեկացի, Սայաթ Նովա, Սիամանթօ. 144 էջ, տպաքանակ՝ 800:

4) Հայ Մանկական Երաժշտութիւն, (Մատենաշար), Թիւ 1, «Ես Շաքար Եմ». 8 էջ, տպաքանակ՝ 1000:

5) «Խախտուած Կառոյց՝ Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի Մէջ», (Մատենաշար), Թիւ 1, Ա. Միջազգային Համագումարի Հաղորդագրութիւններու Ժողովածոյ (Միլանօ), հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ իտալերէն լեզուներով. 72 էջ, տպաքանակ՝500:

բ) ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ՝

1) Հայ Արդի Երաժշտութիւն, (Մատենաշար), Թիւ 3, «Վէց Երգ», բանաստեղծութիւն՝ Դ. Վարուժան, երաժշտութիւն՝ Լ. Գազիլ. 24 էջ, տպաքանակ՝ 400:

2) Հայ Դասական Երաժշտութիւն (Մատենաշար), Թիւ 1, «Ռանկլուայի Երգեր», 24 էջ, տպաքանակ՝ 800:

3) «Արշիլ Կորքի՝ Յաւերժական Վանեցին», Ալեքսան Գերեճիգլեան. 72 էջ, տպաքանակ՝500:

4) Հայ Արդի Երաժշտութիւն, (Մատենաշար), Թիւ 4, «Մատեան Ողբերգութեան», Թեքստ՝ Գ. Նարեկացի, երաժշտութիւն՝ Լ. Գազիլ. 32 էջ, տպաքանակ՝ 400:

գ) ԾՐԱԳՐՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝1979 – 1980

1) Հայ Դասական Երաժշտութիւն, Բ. Հատոր, տպաքանակ՝ 800:

2) Հայ Մանկական Երաժշտութիւն, Բ. Հատոր, տպաքանակ՝ 1000:

3) Armenian Press Directory, by Edward Gulbenkian, printing 500.

4) Edgar Chahin, Exhibition Catalogue, printing 2000.

5) Հայ Մամուլի Թերթերու Առաջին Էջերու Ժողովածոյ, Թեքստ՝ Լեւոն Չէքիճեան, Հենրիկ Գէորգեան, ձեւաւորում՝ Հերման Վահրամեան, տպաքանակ՝ 70:

6) «Gli Armeni: Esistenza e Conflittualita», di Remo Pomponio, 144 էջ, տպաքանակ՝ 2000:

7) «Խախտուած Կառոյց՝ Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի Մէջ», Բ. Համագումարի Հաղորդագրութիւններու Ժողովածոյ, (Փարիզ), հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, տպաքանակ՝ 500:

8) «Տարագիր Հարսը», բանաստեղծութիւն՝ Կոստան Զարեան, նկարչութիւն՝ Հենրիկ Գէորգեան (կռավիւր). տպաքանակ՝ 70:

9)«Հինգ Թատերգութիւններ» – Յակոբ Փափազեան:

×

ԻՔՈՄ–Ը ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԾ Է ՆԱԵՒ ԵՐԵՔ ԱՖԻՇՆԵՐ. ԸՆԴՀ. ՏՊԱՔԱՆԱԿ՝ 2.400

×

ԻՔՈՄ–Ի ԾՐԱԳՐԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ 1979 – 1980 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

1) «Խախտուած Կառոյց՝ Հայ Մշակոյթը Սփիւռքի Մէջ», Գ. Համագումար՝ Սփիւռքի Մշակութային – Քաղաքական Կառոյցը. Յուլիս 1980, Վենետիկ:

2) «Հաղորդակցութիւն՝ Եւրոպական Փոքրամասնութիւններու Կարելիութիւնները», Ա. Համագումար՝ Փետրուար 1980, Միլանօ, Բ. Համագումար՝ Մայիս 1980 Ստրազպուրկ:

3) «Կոտրտուած Խճանկար՝ Փոքրամասնութիւններու Իրաւունքներու Ոտնակոխումը Իրանի Մէջ», Ապրիլ 1980, Միլանօ:

4) «Կղզի եւ Կղզիացում՝ Արդիական Մշակոյթը 1980 Թուականներուն», Դեկտեմբեր 1980, Միլանօ:

ICOM 1979 EXTRAITS ԻՔՈՄ 1979 ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Մեր ժամանակներու պատկերացումն է, աւելի ճիշդ, Սփիւռքահայ գրականութեան մէկ արտայայտութիւնը թէ ինքնութեան տագնապ մը գոյութիւն ունի ժամանակակից ամբողջ Հայ Գրականութեան մէջ: Զուգորդուած այսպէս կոչուած գոյատեւելու խորհուրդին որ նոյնքան կենսական է Հայ ստեղծագործ մտքին համար: Գոյութենական պատկեր մըն է մեր առջեւ պարզուածը, լեցուն հակասութիւններով, որուն շատ յաճախ կ'ընկերանան յուսահատութիւնը, կիրքը եւ մղձաւանջը: Իրական Սիզիփոս մըն է հայ գրողը, որ իր բեռը կը կրէ առանց յոգնելու եւ անվերջ: Անիկա աւելի ազգային գործ մըն է քան ստեղծագործական անհատական աշխատանք մը. եւ երբ մակընթացութիւնը կը թուի ըլլալ իր ամենացած մակարդակին վրայ, յանկարծակի պոռթկում մը տեղի կ'ունենայ Փարիզի կամ Նիւ Եորքի, Պէյրութի կամ Թեհրանի մէջ եւ երբեմն աշխարհի ամենահեռաւոր մէկ անկիւնը: Հակառակ վերջին չորս տասնամեակներու պատմական ծալքումներուն Սփիւռքահայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ անցեալի իր կայուն հիմքերը որո՞նք խարսխուած էին գլխաւորաբար Ֆրանսայի, Պոլսոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ:

Անապատի Սերունդին գրողները եթէ կալանուած էին ցեղասպանութեան յաճախանքներով որոնք ներկայ են իրենց տառապագին պոռթկումներուն մէջ, ժամանակակից հայ գրողը դժբախտաբար անտարբերութեամբ կապուած է աշխարհիկ հարցերուն. բոլորովին անտարբեր ժամանակակից ընկերային, քաղաքական եւ փիլիսոփայական տագնապներուն: Եթէ խառնաշփոթ մը կար պէտք էր յոյս մը ըլլայ, որովհետեւ քաոսէն յեղափոխութիւն մը պէտք էր ծագէր, քանդէր և կառուցանէր, ստեղծագործէր եւ յարութիւն տար ինչ որ կը մնար հայ ստեղծագործ մտքէն:

Ինչ որ պէտք է մեզի խնդութիւն մըն է, խնդութիւն մը չափուած եւ փոխանցուած ընդգրկելու փոխակերպող ուժերը, փոխելու մենք մեզ, ըլլալու մաս մը աշխարհէն, միշտ ըմբոստացող, ճչացող, մերժող եւ վերագտնող: Ըլլալու ամբողջութիւն մը, Փիլիսոփայական եւ գաղափարական իրականութիւն մը, ձայն մը ձայներուն մէջէն, բազմութիւն մը բազմացող բազմացումներուն, ներկայութիւն մը ապրողներուն մէջ: Ինքնութիւն մը, զօրաւոր ինքնութիւն մը, որ իր արդար տեղը ունի արեւին տակ: Աւելի խորհրդանիշ մը անմիջապէս ճանչցուող պատկեր մը, Պրոմեթէոս մը, Փէտայի մը, կամ Սասունցի Դաւիթ մը, մշտնջենական խօսք մը դէպի երկինք ուղղուած:

Կը հասնինք հարցին հիմնական կէտին:

Պատահականօրէն թէեւ հոս կամ հոն կը լսուին ըմբոստութեան ձայներ, սակայն ընդհանրապէս Սփիւռքահայ գրականութիւնը կը քնանայ, առնելով կեանքի նկարը անոյշ եւ թառամող յիշատակներէն անցեալի եւ երէկուան բարձրացող մաշած եւ անվերջ ռոմանթիք հառաչանքներէն: Սփիւռքը գրեթէ բացակայ է մեր գրականութեան մէջ: Մենք տակաւին չենք ճանչնար ժողովուրդը, աշխարհի քաղաքներուն այս տարօրինակ ամբողջութիւնը՝ աշխատող, երազող եւ մեռնող, պատկանելիութեան խարկանք մը իրենց աչքերուն մէջ: Ո՞վ գնած է ներքին կառոյցը այս բարդ էակին, անոր հակասութիւններուն եւ անհեթեթութիւններուն, կեանքին անոր ձգտումին եւ անոր ճակատագրապաշտ ընկճուածութեան: Տակաւին մենք ի դերեւ կը փնտռենք նման օրինակ մը Սփիւռքի գրականութեան մէջ, մէկը որուն հետ կարենանք նոյնանալ. երեւակայական ճամբորդը Տօն Քիշոթեան երազներով. քաղաքի փոքրիկ վաճառորդը եւ պիտռֆրաքը Մեծ Հայաստանի մեծ երազներով՝ պահուած տեղ մը մտքին մութ ծալքերուն մէջ: Իրենց բաւագոյն պահերուն մէջ Յակոբ Օշական եւ Շահան Շահնուր հազիւ կը քերթեն մակերեսը:

Սփիւռքահայը կը մնայ հանելուկ մը այնքան անլուծելի որքան իր ճակատագիրը: Ժամանակակից գրողին կը մնայ գտնել իր ժողովուրդը, ստեղծել նոյնացուելիք տիպարներ անկախ ընկերային եւ հոգեկան փաստումէն, որ կը պարփակէ իր անձը. որովհետեւ արուեստը բարոյական է եւ թերեւս բարոյագէտն է որ առանց ուշադրութիւն դարձնելու կը պատնըկացնէ արուեստը: Ինչպէս արուեստի միւս բոլոր ձեւերուն մէջ, կեանքը շատ յաճախ կը հետեւի իրականութեան մը, որ իր ամենաջինջ իմաստին մէջ քաղաքական հաստատում մըն է գոյութիւն ունեցող կառոյցներուն վրայ: Հետեւաբար գրողը պէտք է ըլլայ արթուն յաւիտենականօրէն փոխուող աշխարհին առջեւ, պէտք է ժամանակցի աշխարհի հարցերուն եւ իր ձայնը բարձրացնէ երբ անհրաժեշտ է: Սփիւռքի մէջ սակայն գրողը համր է, գրեթէ անդիմագիծ: Ինչպէ՞ս կրնայ պատկերացնել կեանքը երբ ինք դուրս է այդ իրականութենէն: Ինչպէ՞ս կրնայ ստեղծագործել երբ չի գիտեր իր նիւթը...

(*թարգմանուած անգլերէն բնագրէն*)

Թարգ.՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՒ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Պատմութիւնը ցոյց կու տայ թէ Հայագիտութիւնը որպէս առանձին ուսմունք կը սկսի Արեւմուտքի մէջ 18րդ դարուն՝ Մխիթարեան հայրերու նախաձեռնութեամբ, Վենետիկ, ապա Փարիզ՝ Արեւելեան Լեզուներու Ազգային Վարժարանը, ուր 19րդ դարու սկիզբները կը հիմնուի Հայագիտական Ամպիոն մը: 1896 – 1922էն վերջ ստեղծուած սփիւռքին շատ առաջ արդէն Հայագիտութիւնը որպէս ակադեմական ուսմունք գոյութիւն ունէր Հայաստանէն դուրս:

Դասախօսը ապա մանրամասն կը քննէ «նպատակ» եւ «ուղղութիւն» բառերու գործածութիւնը եւ կը մէջբերէ դրական օրինակներ յիսունական եւ վաթսունական թուականներու սփիւռքեան գործունէութիւններէն, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ: Այս շրջանի յաջողութիւնները կը պատկանին Հայագիտական Ամպիոններու հիմնադրութեամբ Ամերիկայի գլխաւոր համալսարաններու մէջ: Այս մասին մէջ կը յիշուին նաեւ կարգ մը չիրականացած ծրագիրներ եւ յոյսեր: Դասախօսը ապա կ'անդրադառնայ այն եզրակացութիւններուն եւ նախատեսութիւններուն որ կը կատարէր 1972ին Պէյրութի «Հայագիտական Ուսումնասիրութիւնները Սփիւռքի Մէջ» խորագրին տակ, մասնաւորաբար ինչ կը վերաբերի «Հայագիտական Ուսումնասիրութիւններու Ընկերակցութեան» մը կազմութեան որ արդէն կ'իրականանայ 1974ին:

Ինչ կը վերաբերի Հայագիտական Ուսումնասիրութիւններու ապագայ ուղղութեան, դասախօսը կ'առաջարկէ հաստատել լաւ օժտուած ուսումնասիրութեան կեդրոններ, ուր հայկական յայտագիրներով պատրաստուած մասնագէտներ կարենան աշխատիլ անմիջական հարցերու շուրջ. այսպէս՝ հաստատել Ցեղասպանութեան Ուսումնասիրութեան Կեդրոն մը, Փաստաթուղթերու Հաւաքման Կեդրոն, եւ Հայ Արուեստի Ուսումնասիրութեան Կեդրոն մը:

Իր եզրակացութեան մէջ դասախօսը կը շեշտէ թէ Հայագիտութիւնը մահագիտութիւն մը չէ, թէ Հայագիտութիւնը պերճանք մը չէ Հայ համայնքին համար: Անիկա անփոխարինելի միջոց մըն է Հայ Մշակոյթի անցեալի փորձառութեան զարգացման եւ մեկնաբանութեան այնպէս մը որ ապագայի մեր աշխատանքները օգտուին անցեալի մեր հարուստ փորձառութենէն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

ԵԴՈՒԱՐԴ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Հակիրճ ակնարկ մը Հայրենիքի եւ Սփիւռքի մէջ տպուած խորագիրներու թիւին, զեղչելով տարեգիրքերը, ցոյց կու տայ՝

1971ին 172 խորագիրներ տպուած Հայաստանի մէջ եւ 165 Սփիւռքի մէջ:
1979ին այս համեմատութիւնը թեթեւօրէն կը փոխուի. 188 Հայաստանի մէջ, 200 Սփիւռքի մէջ:

Այս թիւերը ցոյց կու տան թէ Սփիւռքի մամուլը ձեւով մը կրնայ ըլլալ աւելի զանազան քան թէ Հայրենիքինը: Հակառակ տնտեսական եւ կազմակերպչական դժուարութիւններու որոնց ենթակայ են տպարանին գործերը:

Միւս կողմէ Հայրենիքի մէջ հրատարակուած մամուլին տարածումը շատ աւելի մեծ է եւ առաջին ակնարկին զարմանալի կը թուի թէ հակառակ այս զօրաւոր հիմքերուն կարելի չէ աւելի մեծ զանազանութիւն մէջտեղ բերել. որովհետեւ անիկա պիտի ստեղծէ աւելի լայն զարգացում ունեցող ժողովուրդ մը: Անիկա բնականաբար արդիւնք է կեդրոնացեալ քաղաքական իշխանութեան առանձնութեան որ բնականաբար կ'առաջացնէ պիւրօքրասի մը:

Հետեւաբար Սփիւռքի թերթերուն դերը եւ պարտականութիւնն է հայթայթել անհրաժեշտ զանազանութիւնը որ կը պակսի Հայրենիքի մէջ եւ որ հրամայական է ազգի մը զարգացման:

Սփիւռքի պարբերաթերթերը կը տպուին փոքր ծաւալով եւ քանի մը հազար թիւով:

Սփիւռքի Հայ Մամուլին գոյատեւումը հետեւաբար հրաշքի նման բան մըն է: Միւս կողմէ Հայ ընթերցողներու թիւը, նկատի առած թերթերու վաճառքէն, կարելի չէ բաղդատել ուրիշ ժողովուրդներուն հետ: Ուրեմն իւրաքանչիւր հազար անձի վրայ Հայ օրաթերթերու տարածումը կը հասնի 129ի Հայաստանի մէջ: 1971ին Պոլսոյ մէջ անիկա 100 էր. շուրջ 87,5 Պէյրութի մէջ:

Բաղդատենք այս թիւերը այլ երկիրներու թիւերուն հետ, առնուած Միացեալ Ազգերու Վիճակագրութեան Տարեգիրքէն, 1972ին.–

Շուէտ 534, Անգլիա 488, Հոնկ Քոնկ 485, Զուիցերիա 375, Անթիկուա 274, Իրլանտա 233, Պերմուտա 233, Սինկափուր 201, Պելժիա 193:

Այսպէս Սովետական Հայաստանը կու գայ 42րդ Բերուտէն, Թրինիտատէն, Բահամայէն, Մոնկոլիայէն, Ֆրանսական Փոլինեզիայէն եւ Պարպատոսէն յետոյ:

Պէյրութի Հայերը 55րդ կու գան Ամերիկեան Սամոայէն յետոյ: Ազգի մը համար որ գրագէտ էր հինգերորդ դարէն ասդին եթէ ոչ առաջ եւ որը առաջինը եղած է տպագրութիւնը ծանօթացնող Արեւելքին. Ափսոս, այս խորունկ անկումով կարելի չէ հպարտ ըլլալ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
9
MARDI
9 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.487
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.487

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՊԸ ՀՌՈՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՕՐՀՆԷ ԱՄԵՐԻԿԱՆ» ԸՍԵԼԷ ԵՏՔ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ՄԵԿՆԱԾ ՊԱՀՈՒՆ

Ցուհ. — Պօղոս Բ. տուն վերադարձաւ, այսինքն՝ Ս. Աթոռ, Երկուշաբթի առաւօտ, ութ օրուան յաղթական այցելութենէ մը ետք Ամերիկա։ Կիրակնօրեայ վերջին պատարագը մատոյց Մալ, Թափիթոլէն Լինքըլն Մեմորիըլ երկարող հարթավայրին մէջ, 200 հազար հոգիի առջեւ։

Քարոզին մէջ, ամփոփումը կատարեց վեց օրուան դէպքերուն եւ արտասանած խօսքերուն։ Եւ ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Յովհաննէս — Պօղոս Բ.ի այս այցելութենէն ետք, Ամերիկան բոլորովին նոյնը չէ։ Հակաթոլիկութիւնը կը նահանջէ, որքան ալ Պապին կարգ մը խիստ նկատուած դիրքորոշումները (կանոնաւոր վիժումի կամ ամուսնալուծման հարցին) վերապահութեամբ ընդունուին։

Նախքան այս վերջին ամերիկեան պատարագը, Պապը կ'ընդունուէր Սպիտակ Տան Գարթըրի կողմէ, ինչ որ նախընթաց չունեցող դէպք մըն էր։ Շաբաթ օր էր, որ Պապը նախ կ'ընդունուէր օդակայանը փոխ նախագահ Մընտէյլի եւ նախագահին անձնական խորհրդատու Պըրժինսքիի կողմէ։ Սպիտակ Տուն զինքը ընդունելով, Գարթըր, լեհերէն, կ'ըսէր. «Փա՛ռք Աստուծոյ» ու կը գովաբանէր իր պատկառելի հիւրը՝ «արժանաւորութեան եւ մարդկային յարգանքի ախոյեան ու ազգերու միջեւ խաղաղութեան ուխտաւոր»։ Նախագահը կը շեշտէր թէ «այս պատմական այցելութիւնը վճռական թուական մըն է Միացեալ Նահանգներու եւ անոր հաւատքին Աստուծոյ նդէպ, երկար պատմութեան մէջ»։ Պապը, անգլերէն կը շնորհաւորէր նախագահին լեհերէնը...։ Ամբողջ ճամբորդութիւնը ու նաեւ Ուաշինկթըն ամբոխին համակրանքի ցոյցերը եւ «ամբոխային անքները» ինչպէս կ'ըսեն, պատ— եղած են որ հոս—հոն քաշկռտելով Պապը մինչեւ 1էն 2 ժամ յապաղում ունե—յ իր յայտագրին վրայ։ Նախագահն ալ այնքան խանդավառուած է որ ըսած «Ցուհ. — Պօղոս Բ. արտակարգ մէկն »։ Ժան Կիթոն իսկ չի վարանիր Երկուշաբթի օրուան Ֆիկարօի մէջ ըսել.— «Պէտք չէ հաւատալ գուշակութեանց, բայց կարելի է նշմարել անոնցմէ։ պերու վրայ Մաղաքիայի մարգարէութեան մէջ Ցուհ. — Պօղոս Բ.ի վերաբերող սիբիլեան առածն է՝ տէ լապօրէ ոլիս։ Ինչ որ ոգեկոչել կուտայ արեւին ագիլը արեւելք, ու երեւութական վազքը արեւմուտքի մայրամուտին եւ կարելի է մտածել արեւելքի եւ արեւմուտքի մտերիմ կապին»։

րօնականէն դատ այս այցելութիւնը նէր նաեւ քաղաքական բնոյթ, մանաւանդ Ազգաժողովին առջեւ խօսած ճառով։ Բայց եւ այնպէս ամէնէն յատկանշականը կը մնայ աչքի տեսակ մը երկուութիւնը, որ կայ այս Պապին մէջ՝ նոր— ութ եւ աւանդապաշտ։

Երկուշաբթի առտու Ցուհ. — Պօղոս Բ. Վատիկան վերադարձաւ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 2)

ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Սեպտ. 29ին Մոսկուայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է վաստակաւոր դերասան Սուրէն Քոչարեան Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Ռուսաստանի Ֆետերացիայի ժողովրդական արտիստ, նաեւ դափնեկիր ԽՍՀ. Միութեան եւ Հայաստանի պետական մրցանակներու։

Ողբացեալը ծնած էր Թիֆլիզ 1904ին եւ մասնագիտական կրթութիւնը առած էր Մոսկուայի հայկ. Դրամատիկական Սթիւտիան (1921 — 1925)։ *Ապա հրաւիրուած է Երեւանի Սունդուկեան Թատրոնը։ Նոյն շրջանին համբաւ շահած է ոչ միայն իբրեւ դերասան այլեւ՝ ասմունքող։ 1939ին «Սասունցի Դաւիթ»ի ռուսերէն արտասանութեամբ է որ իր համբաւը միութենական չափանիշ առած է։ Տարիներու ընթացքին, անոր յաջորդած են ուրիշ արտասանական ծրագիրներ, նոյն յաջողութեամբ, ատոնց կարգին՝ Հոմերոսի «Ոդիսականը», Շէյքսփիրի «Յանուն Հայրենիքի», Տոլստոյի «Կրէյցերեան Սոնատը» եւն., եւն.։*

Սուրէն Քոչարեանի թաղման համար կառավարական յատուկ յանձնաժողով կազմուած է հետեւեալ անձերէ՝ Թ. Սմբոլովա, Ս. Գաբրիէլեան, Հ. Ղափլանեան, Թ. Մեհրաբեան, Բ. Սարգսեան, Մ. Խարազեան։

Թաղումը կատարուած է Հոկտ. 4ին Երեւանի գերեզմանատունը։ Նախքան այդ դագաղը դրուած է Գ. Սունդուկեան Թատրոնի ճեմասրահը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Փարիզ վերադարձաւ Շաբաթ իրիկուն կոչ մը ընելէ ետք Պորտօ, կառուցանելու Ֆրանսական ազատական Պետութեան տիպար մը, որ իրագործուած ըլլայ 1989ին, Յեղափոխութեան 200ամեակին առթիւ։ Նախքան Շապան — Տելմասի քաղաքը ժամանելը, Նախագահը բաւական ընդդիմութեան բախած էր Փօ, ուր միջադէպեր ալ պատահած էին։ Անոնք որ սակայն (եւ մանաւա՜նդ ենթական) Պառի հաւանական յաջորդ մը կը տեսնէին Շապանի մէջ, այլեւս նման յոյս չունին, քանի Նախագահին քանի մը խօսքերը «առաջին կարգի թաղում»ի տպաւորութիւն թողած են երբ Ժիսքար խօսքն ուղղելով Շապանի շեշտած է. «Յատկութիւններն ունէիք յաւակնելու համար մեր Հանրապետութեան բարձրագոյն պաշտօններուն։ Գիտեմ նաեւ թէ Պորտոյի քաղաքապետի պաշտօնը այն է, որուն ամէնէն շատ կառչած էք»։

ՊՐԵԺՆԵՒ, Արեւելեան Գերմանիոյ 30ամեակին առթիւ, տաքն ու պաղը իրար խառնեց Արեւմուտքի ուղղելով իր խօսքը։ Նախ բարիկամեցողութիւն ցոյց տըւաւ, քիչ մը աչքի փոշի նետելով եւ յայտնելով թէ ԽՍՀ. Միութիւն հազար հրասայլ եւ քսան հազար զինուոր պիտի քաշէ։ Միաժամանակ սակայն հրաւիրեց Արեւմուտքը որ հրաժարի ամերիկեան փերշինկ *հրթիռներ հաստատելէ Եւրոպա։*

ԱԹԷՆՔԻ օդակայանը էջք կատարած պահուն դէպի Պանքոք գացող օդանաւը կրակ առած է Կիրակի իրիկուն։ Քսան մեռեալ կար եւ նոյնքան վիրաւոր 145 ճամբորդի վրայ։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

— o —

«Ազդակ»ի Սեպտ. 27ի եւ 28ի թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը, հայկ. թաղերու խաղաղութեան հաստատումէն ետք շարունակուող տեսակցութեանց մասին։

×

ԸՆԿ. ԷՖԼԻՂԱԹԵԱՆ ԵՒ ԿԵԴՐ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԱՄԻԼ ՇԱՄՈՒՆԻ

Հայկական մեր թաղամասերուն մէջ, Սեպտ. 10էն 13 տեղի ունեցած բախումներուն հետեւանքները դարմանելու նպատակով շարունակուող քաղաքական շփումներու շրջագիծէն ներս, ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էֆլիղաթեան եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, երէկ կէսօրէ ետք ժամը 4.30ին, այցելեցին նախագահ Քամիլ Շամունի։

Առաջին հերթին, մեր ընկերները շնորհակալութիւն յայտնեցին նախագահ Շամունի, վերջին դէպքերու ընթացքին իր որդեգրած դրական կեցուածքին եւ շինիչ միջամտութեան համար։ Ազատական կուսակցապետը իր կարգին բարձր գնահատեց հայ համայնքը, շեշտեց անոր խաղացած ու վերապահուած հիմնական եւ կարեւոր դերը՝ այս երկրի աշխատանքի բոլոր մարզերէն ներս։

Նախագահ Շամուն դատապարտեց վերջին դէպքերը եւ հաստատեց որ իր կարելին ի գործ պիտի դնէ, որպէսզի նման անախորժ դէպքեր չկրկնուին։ Ան այս առիթով համոզում յայտնեց որ նման դէպքեր վնասակար են երկու կողմերուն համար ալ հաւասարապէս։

Լիբանանեան ճակատի Նախագահը նաեւ ընդգծեց որ անհրաժեշտ է լուրջ ու մանրամասն քննութեան ենթարկել բոլոր առկախ հարցերը ու անոնց համար գտնել արմատական լուծումներ։ Մեր ընկերները իրենց կարգին համաձայն գտնուեցան որ նման ժողովներու կայացումը անհրաժեշտ է. անոնք նաեւ այս առիթով անգամ մը եւս շեշտեցին որ մեր համայնքը թշնամական ոչ մէկ զգացում ունի այս երկրին բոլոր համայնքներուն հանդէպ։

Վերջապէս, որոշուեցաւ քաղաքական այս շփումները շարունակել եւ մօտ ատենէն գումարել բարձր մակարդակի վրայ առաջադրուած ժողովը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ազատական եւ Փաղանգաւոր կուսակցութեանց միջեւ, արմատականօրէն լուծելու համար առկախ մնացած բոլոր հարցերը։

×

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ Ա. ՊԵՏՕՂԼԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԵՒ ՏՈՔԹ. Մ. ԷՖԼԻՂԱԹԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընկերակցութեամբ Լիբանանի հայ կաթողիկէ համայնքը ներկայացնող պատուիրակութեան մը, որուն մաս կը կազմէին Զօր. Արամ Սիւլիւքճեան, Մէթր Ժաք Զուխատարեան եւ Տոքթ. Գեղամ Յակոբեան, հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Անդրէաս Պետօղլեան եպիսկոպոս երէկ այցելեց Պաապտա ու խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցաւ նախագահ Իլիաս Սարգիսի հետ։

Սեպտ. 23ի առիթով լիբանանցի ժողովուրդին ուղղած իր պատգամին համար նախագահ Սարգիսը շնորհաւորելէ ետք, Պետօղլեան եպիսկոպոսը մանրամասնօրէն պարզեց Սեպտ. 10էն 13 պատահած դէպքերուն պատկերն ու այն խժդժութիւնները, որոնք ի գործ դրուած են Լիբանանի հայ համայնքի զաւակներուն դէմ։

Նախագահ Սարգիս խոր ցաւ յայտնած է պատահած դէպքերուն համար եւ կրկին անգամ շեշտած է որ «պատահեցան դէպքեր որոնք պէտք չէ պատահէին»։

Ան նաեւ յայտնեց թէ ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնէ պատահած դէպքերուն հետեւանքները դարմանելու նպատակով, ու ընդգծեց որ ինք նախագահն է Լիբանանի բոլոր համայնքներուն՝ անխտիր։

Երէկ Պաապտա այցելեց նաեւ ընկեր Տոքթ. Մ. Էֆլիղաթեան, ու նախագահ Սարգիսի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ անդրադարձաւ լիբանանեան այժմու իրադրութեանց ու Պուրճ Համուտի վերջին դէպքերու հետեւանքներուն։

Ընկ. Էֆլիղաթեան նախագահին պարզեց քաղաքական գետնի վրայ ցարդ տարուած շփումներուն ու խաղաղութեան ամրապնդման նպատակով տարուած ճիգերուն արդիւնքը։

Հանրապետութեան նախագահը այս առիթով անգամ մը եւս բարձր գնահատեց Հայութեան որդեգրած կեցուածքը՝ լիբանանեան տագնապի ամբողջ տեւողութեան ու յատկապէս՝ վերջին դէպքերուն ընթացքին։ Նախագահ Սարգիս նաեւ ընդգծեց որ ինք պիտի շարունակէ հայ համայնքի իրաւունքներուն պաշտպան կանգնելու իր կեցուածքը։

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Սէն Ռաֆայէլի Հոմ Արմէնիէնի մէջ, ուր քաշուած էր վերջին տարիները, իր մահկանացուն կնքած է Օր. Լուիզ Փափազեան։

Ծնած Ռոտոսթօ, ողբացեալը աշակերտած է Պոլսոյ Դպրոցասէր նախքան Պուլկարիա գաղթելը իր ընտանիքին հետ։ Հոն երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած է Սլիվէնի դպրոցը, ապա Ֆիլիպէի Մխիթարեաններուն մօտ։ Պատերազմէն առաջ, եկած է Փարիզ եւ Սորպոնի մէջ հետեւած Ֆրանսական գրականութեան եւ վկայուած «Շատ լաւ» մակադրութեամբ։ Վերադարձած է Պուլկարիա շարունակելով իր ուսուցչական ասպարէզը։

Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին կրկին վերադարձած է Փարիզ եւ շուրջ տասը տարի պաշտօնավարած Դպրոցասէր վարժարանը, չորս տարի նաեւ վարած է Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի տնօրէնութիւնը։ Առողջական վիճակը պատճառ եղաւ սակայն, որ քաշուի Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տունը, ուր միշտ պահած էր իր լաւատես եւ զուարթ բնաւորութիւնը։ Կանոնաւոր թղթակցութիւններով կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ին։

Մեր ցաւակցութիւնները իր ազգականական պարագաներուն, մասնաւորաբար Խաչատուրեան, Սէրէնկիւլեան, Աճէմեան ընտանիքներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԹԱՏԵՐԱՇՐՋԱՆԸ

Աւանդական կարգով Սեպտեմբեր ամիսներուն է, որ ամէն տարի կը վերսկսի նոր թատերաշրջանը: «Սով. Հայաստան» օրաթերթին խմբագրութեան դիմումով, թատերական նոր եղանակին ծրագիրներուն մասին հակիրճ տեղեկութիւններ հաղորդեցին թատրոններու պատասխանատուները:

Մայր թատրոնին տնօրէնը՝ Յակոբ Ջարախեան ըսաւ, թէ ինչպէս միշտ, նոր թատերաշրջանը սկսաւ Գ. Սունդուկեանի թատերախաղերէն մէկուն բեմադրութեամբ: Խօսքը «Քանդուած օջախ»ի մասին է: Երկրորդ ներկայացումն է՝ Ա. Օստրովսկիի «Կատաղած փողերը»: Նկատելին այն է, որ վերոյիշեալ զոյգ թատերախաղերն ալ կը բեմադրուին երկու անջատ թատերախումբերով: Տնօրէնին համաձայն կիրարկութեան դրուած այս դրութիւնը օգտակար է դերասաններուն ձիրքերը սահմանելու, ստուգելու ուղղութեամբ:

Կարեւոր հարցերէն մէկը կը մնայ միշտ երիտասարդ ուժերու համախմբումը թատրոնին շուրջ: Տեսակ մը դերասանական կադրի վերանորոգում: Տնօրէնը ոչ մէկ խօսք կ'ըսէ այս մասին: Անցեալ տարի, Հրաչեայ Ղափլանեան, Մայր թատրոնին, այսինքն՝ Գ. Սունդուկեան անունով մկրտուած թատրոնին գլխաւոր բեմադիրը, որ ի դէպ, Երեւանէն նաեւ Մոսկուայի մէջ եւս մեծ յաջողութեամբ բեմադրեց Շէյքսփիրի «Կորիոլան»ը, այս հարցումին պատասխանելով գիտել կուտար, թէ այդ մտահոգութիւնը կը վերաբերէր մօտիկ անցեալին, քանի որ կուլիս նոր շարժում մը նկատելի էր: Կը յիշէր, թէ թատրոնին հինգ գլխաւոր բեմադրութիւններէն երեքը յանձնուած են երիտասարդ բեմադիրներու: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, բացը ցայտուն կը մնայ: Այս ուղղութեամբ՝ ահա՛ թէ ինչ կը գրէ «Սով. Հայաստան» իր վերջին խմբագրականներէն մէկուն մէջ. «Առաջվա պես մեր Մայր թատրոնի գլխավոր հոգսերից է մնում ռեժիսորական և արտիստական հերթափոխի պատրաստումը: Սերնդափոխության բնականոն ընթացքը այստեղ տեղատվություն ապրեց. դրա տխուր հետևանքները առկա են այսօր և կարող են սպառնալից դառնալ վաղը» (Սեպտեմբեր 23):

Տարիներէ ի վեր անհրաժեշտ կը նկատուի նոյնպէս, հայ դասական թատերախաղերուն բեմադրութիւնը տարածուն ձեւով: Դժբախտաբար, թատրոններուն խաղացանկերուն մէջ քիչ տեղ, երբեմն նոյնիսկ ոչ մէկ տեղ կը յատկացուի նման թատերախաղերուն: Երեւանի գլխաւոր երկու թատրոններ յատկապէս կը տառապին այս բացէն: Ասոնք են Գ. Սունդուկեան եւ ռուսական Կ. Ստանիսլաւ թատրոնները: Աւելցնենք անմիջապէս, որ միւս կողմէ ընդհանրապէս կ'ընդլայնուին ռուս դասական հեղինակներուն ներկայացումները: Այս երկու կէտերուն մասին կ'անդրադառնայ «Սով. Հայաստան» իր նոյն խմբագրականով, գրելով. «Նկատելի են թատրոնի ջանքերը ռուսական դասական դրամատուրգիայի խաղացանկն ընդլայնելու ուղղությամբ: Ցավոք, նույն բանը չի կարելի ասել հայ դասականների առընչությամբ, որոնցից գործող խաղացանկում տեղ ունի միայն Սունդուկյանը: Էլ ո՞ր բեմում հայ դասական դրամատուրգիան լիարժեք մարմնավորում պետք է ստանա, եթե ոչ Մայր թատրոնի: Ի դեպ այս պահանջը հավասարապես վերաբերում է և Կ. Ստանիսլավսկու անվան թատրոնին, ուր հայ դասականներից ուշադրության չի արժանացել և ոչ մեկը»:

Մայր թատրոնին յառաջիկայ բեմադրութիւններուն շարքին են երեք նորեր. Ա. Արզուլէնի «13րդ նախագահը», Մ. Գորկիի «Հատակում»ը եւ Ա. Շահինեանի «Երջանիկ արքայազնը»:

Երաժշտական-կատակերգութեան թատրոնը՝ Յ. Պարոնեան անունով, այս տարեշրջանին եւս իր բեմադրութիւնները կը կատարէ ռուսական թատերասրահին մէջ: Չունի իր առանձին թատերասրահը, հակառակ տարիներու յամառ պահանջներուն:

Թատրոնին գլխաւոր բեմադիր Երուանդ Ղազանչեանի մատնանշումով, ներկայացումներուն հիմնական առանցքը Հայաստանի ժամանակակից թատերագիրներու ստեղծագործութիւնները կը կազմեն: Կարեւոր բեմադրութիւններէն մէկը կը նկատուի Գ. Տէր-Գրիգորեանի «Զգուշացէք, նա դեռ կայ» կատակերգութիւնը: Թատրոնը կը շարունակէ նաեւ դասական թատերախաղերուն բեմադրութիւնը: Անցեալ տարի ներկայացուած էր Մոլիէրի «Քաղքենին ազնուականը»:

Պատանի հանդիսատեսի թատրոնին գլխաւոր բեմադրութիւնը կ'ըլլայ Շէյքսփիրի «12րդ գիշերը», երիտասարդ ուժերով: Թատրոնին գլխաւոր բեմադիրն է Զաւէն Տաթինեան:

Ժ. Մ.

ԱԼՊԵՐ ԱՅՆՇԹԱՅՆ՝ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԿՈՊԵՌՆԻԿԸ

Երբ 1905 թուականին Գերմանիոյ բնագիտական ամսաթերթը հրատարակեց Այնշթայնի համառօտ մէկ յօդուածը, ամբողջ գիտական աշխարհը անակնկալի եկած՝ ափ ի բերան մնաց: «Այս ձեւով պատճառաբանելը ինծի համար յայտնութիւն մըն է», ըսաւ մեծ բնագէտ Մաքս Պլանկ: Իսկ լեհ գիտնական Վիթքովսկի անվարան յայտարարեց. «Նոր Կոպեռնիկ մը ծնած է»:

Եւ իրապէս, ինչպէս 16րդ դարուն Կոպեռնիկը յեղափոխած էր բնագիտութիւնը հրապարակ նետելով արեւակեդրոն դրութիւնը, այնպէս նաեւ Այնշթայն իր զգայացունց գաղափարներով աննախընթաց յեղաշրջում մը առաջ բերաւ 20րդ դարու գիտութեան մէջ:

«Հայ ընտանիք»ը իր 1978ի 5-6 թիւին մէջ (էջ 4-7) բաւական մանրամասնութեամբ ներկայացուցած էր իր կեանքն ու գործը, դասելով զինքը 20րդ դարու կեանքը փոխող մարդոց շարքին մէջ:

Այս տարի եւս իր հարիւրամեակին առիթով դարձեալ կը հրամցնենք մեր ընթերցողներուն հանճարեղ գիտնականին մասին ընդարձակ տեղեկութիւն մը, խուսափելով նախապէս մեր ըսածները կրկնելէ: Պիտի ծանրանանք գլխաւորապէս անոր ներաշխարհի ապրումներուն, նկարագիրին եւ ապրելակերպին վրայ, փորձելով որքան կարելի է մատչելի բանաձեւումներով ներկայացնել համառօտ ուրուագիծ մը իր հռչակաւոր դրութեան մասին:

1905ին «Նոր Կոպեռնիկ»ը քսանվեց տարեկան երիտասարդ մըն էր, պաշտօնատար Պեռնի (Զուիցերիա) գիտական արտօնագիրներու պետական գրասենեակին: Իր անունը բոլորովին անծանօթ էր գիտնականներուն: Այսօր, իր ծնունդէն հարիւր տարի ետք (ծնած է 1879 Մարտ 14ին) մանուկներն անգամ ծանօթ են իր անունին իբրեւ հայրը «Յարաբերականութեան դրութեան» որ նոր դիմագիծ մը տուաւ տիեզերքին.

Այսօր ամբողջ աշխարհ յարգանքով եւ հիացումով կը խոնարհի իր հսկայ հանճարին առջեւ: Ուաշինկթընի մէջ Մարտ 14ին Այնշթայնի նուիրուած վիթխարի արձանի մը բացումը տեղի ունեցաւ, որուն շինութիւնը արժած է աւելի քան մէկ միլիոն տոլար: Գերմանիա, Իտալիա եւ ուրիշ երկիրներ նամականիշներ տպեցին իր յիշատակին: Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենայ Այնշթայնեան առարկաներու ցուցահանդէս մը: Ռուսաստան համագումար մը կը պատրաստէ նուիրուած Այնշթայնի գործունէութեան, որուն խորհրդային իշխանութիւնը երկար տարիներ կասկածով մօտեցաւ: Չինաստան անգամ վերջերս հրատարակեց Այնշթայնի ամբողջական գործերը: Հուսկ անցեալ Նոյեմբերէն ի վեր անջրպետին մէջ կը լողայ արուեստական արբանեակ մը՝ «Այնշթայնի դիտարան» անունով.

Ի՞նչ պիտի ըսէր ինքը՝ Այնշթայն, եթէ ողջ ըլլար, տեսնելով այս բոլոր իրարանցումը: Հաւանաբար սրտանց խնդացող պիտի ըլլար, դուրս հանելով իրեն յատուկ այն երգիծանքը՝ որով իր կեանքի վերջաւորութեան կը հանդուրժէր անձնական համբաւին: «Հռչակիս աւելնալով միշտ աւելի ապուշ կը դառնամ», ըսած է անգամ մը:

Այսպէս, Այնշթայն ծայր աստիճան համեստ էր: 30ական թուականներուն, երբ այլեւս միջազգային համբաւի տէր էր, շոգեկառքին մէջ խօսակցութեան կը բռնուի մէկու մը հետ որ չանդրադառնար իր ո՛վ ըլլալուն. եւ երբ կը հարցնէ իրեն թէ ի՛նչ է գործը, Այնշթայն կը պատասխանէ. «Նկարիչներուն համար իբրեւ օրինակ կը ծառայեմ...»:

Երբ իր կեանքը կը պատմէր, անպայման կը յիշէր մանկութեան մէկ յատկանիշը. «Շատ ուշ խօսիլ սկսայ, երբ երեք տարեկան էի. ծնողքս կը կարծէր որ տկարամիտ եմ»: Իր ծնողքներն ալ միջակ միտքի տէր մարդիկ էին: Հայրը գործէն աւելի գարեջուրն ու երգը կը սիրէր: Մայրը, քիչ մը աւելի զարգացած, հմուտ էր գերմանական գրականութեան եւ երաժշտութեան: Երաժշտութեան սէրը փոխանցեց նաեւ իր որդիին, որ վեց տարեկանէն սկսաւ ջութակ նուագել: Թէեւ յաջող չէր նուագողը, բայց ամբողջ կեանքին ընթացքին [illegible] ջութակի [illegible]:

Փոքր տարիքէն, սակայն, Ալպեր սիրեց բնութիւնը եւ պրպտեց անոր խորհուրդը: Տակաւին չորս կամ հինգ տարեկան մանուկ մըն էր՝ երբ հայրը կը նուիրէ իրեն կողմնացոյց մը. «Մագնիսական ասեղը անձնապէս տպաւորեց զիս», կը գրէ Այնշթայն իր Գիտական Ինքնակենսագրութեան մէջ. Երեւոյթներուն ետեւ պէտք էր որ խորապէս ծածկուած բան մը ըլլար»: Իր քեռին՝ անդրադառնալով անոր մէջ գիտութեան բացառիկ սէրին, կը նուիրէ իրեն փոքրիկ շոգեշարժ մեքենայ մը, որ իր մանկութեան նախասիրած խաղալիքը կ'ըլլայ:

Պատանի Ալպեր, չկրցաւ կանոնաւոր ուսումներ ընել, որովհետեւ իր ծնողքը կը փոխադրուէր քաղաքէ քաղաք: Միւս կողմէ, ինքը անհնազանդ աշակերտ մըն էր, եւ քիչ մնաց որ վտարուէր Միւնիխի Լուիթփոլտ երկրորդական վարժարանէն, որուն տեւտոնեան կարգապահութիւնը անտանելի էր իրեն համար:

1895ին, տարի մը Իտալիա ապրելէ ետք, կ'արձանագրուի Ցիւրիխի Բազմարուեստից վարժարանը: Հոն ալ, սակայն, կը յայտնուի իբրեւ արտասովոր աշակերտ մը. անխնամ զգեստներով, դասերու ընթացքին ցրուած, ուսուցիչներուն համբերութիւնը կորսնցնել կուտար իր տարտամ եւ խայթող պատասխաններով: Իրականութեան մէջ միայն բնագիտութեամբ կը հետաքրքրուէր: Յաճախ գիշերներն անգամ փակուած կը մնար գրադարանին մէջ եւ կը կարդար բնագիտական այնպիսի գիրքեր՝ որոնք անհասկնալի պիտի ըլլային իր տարեկիցներուն: Ասոր համար ալ գլուխը միշտ ամպերուն մէջ էր: Ցրուածութիւնը իր մնայուն յատկանիշը եղած է. 1933ին, երբ այլեւս աշխարհահռչակ՝ դեռ նոր հաստատուած էր Նիւ Եօրքի Փրինսթըն համալսարանին մէջ, տնօրէնին քարտուղարը օր մը հեռախօսը կը վերցնէ. մէկը կ'ուզէր տնօրէնին հետ խօսիլ. «Կը ցաւիմ, տնօրէնը դուրս գացած է», կը պատասխանէ քարտուղարը: Անծանօթը միւս կողմէն կը հարցնէ. «Այն ատեն կրնա՞ս ըսել ինծի թէ ո՛ւր կը բնակի Փրոֆ. Այնշթայն»: Քարտուղարը կը պատասխանէ որ անկարելի է, որովհետեւ

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

— Ի՞նչպէս կ'ուզես աւազով աշխարհը ստեղծել կ'ըսէ սատանան. ես իմ անունս կ'արտասանեմ եւ աւազը ինքնաբերաբար աշխարհի կը վերածուի: Սատանան ի զուր կը ջանայ իր ըսածը իրագործել: Ինն օր շարունակաբար կը կրկնէ փորձը եւ ամէն անգամ աւազը կ'այրի ու կը անհետանայ: Ի վերջոյ կը բերէ աւազը եւ Աստուած զայն կը վերածէ աշխարհի: Սատանան դարձեալ կ'ըսէ.— Կ'ուզեմ այս ծառին տակ բնակիլ. դուն ալ գնա՛ ուրիշ վայր մը գտիր: Աստուած կը զայրանայ ու կը պատասխանէ.— Դուն գէշ բարեկամ մըն ես. այլեւս եւ քեզի պէտք չունիմ. հեռացի՛ր: Սակայն, այդ պահուն ցուլ մը կը յարձակի Աստուծոյ վրայ ու զայն կը հեռացնէ: Իսկ ծառին տերեւներէն կը յայտնուին մարդիկ: Ահա այսպէս, Աստուած կը ստեղծէ երկիրն ու մարդը:

Իրողութիւն է որ բոլոր ժողովուրդներու տիեզերագրութեանց մէջ կը հանդիպինք ջուրին ու ծառին: Ջուրը կը ներկայացնէ կեանքի ստեղծման նախատարրը: Իսկ ծառը, շատ մը կրօններու մէջ կը խորհրդանշէ աղբիւրը կեանքի բեղնաւորման: Այս հաւատքով Գնչուները իրենց նորածինները կը պահեն թուփերու տակ կամ ծառերու մէջ: Աստուծոյ եւ սատանայի վատ յարաբերութիւնը, եւ այս վերջինին ստորադասութիւնն ու յոռի բնաւորութիւնը ի սկզբանէ զբաղեցուցած էին մարդոց երեւակայութիւնը:

Արեւին, լուսնին մասին ալ Գնչուներու աւանդութիւնները շահեկան են, սակայն զանց կ'առնեմ: Իսկ Աստուծոյ հանդէպ Գնչուներու հաւատքը զօրաւոր է: Աստուած ամենազօր է, ստեղծագործ ու բարեգութ: Իրենց ծէսերու ընթացքին կը դիմեն Աստուծոյ ողորմածութեան:

Աստուծոյ կողքին գոյութիւն ունին բազմազան ստորադաս գերբնական էակներ: Ինչպէս նաեւ ոգիներ, փերիներ, կամ հրէշներ, որոնք երեւակայական բնաւորութեամբ կը յայտնուին օձերու, գորտերու, կկուի, կամ այլ կենդանիներու կերպարանքով, օժտուած գերբնական յատկութիւններով:

Իսկ քրիստոնէական կրօնքը կը մեկնաբանուի Գնչուներու դարաւոր աւանդութեանց ու հաւատքի ըմբռնումով: Քրիստոս ու Աստուած կը նոյնացուին: Սուրբերու պաշտամունքը եւս զօրաւոր է իրենց մէջ: Նոյն պաշտամունքը նաեւ Մարիամ Աստուածածնի հանդէպ:

Գնչուհին նեցուկն է իրենց հաւատքին ու կրօնաբարոյական ըմբռնումներուն: Ըլլա՛յ քրիստոնէութիւնը թէ մահմետականութիւնը, իբրեւ փոխառեալ արտաքին կրօնքներ, հետեւողական բնոյթ ունին միայն Գնչուներու մօտ:

Գնչուները կը հաւատան նաեւ բախտին եւ ոգիներու ներգործութեան: Անոնց գործունէութեան կը վերաբերին կեանքի դժբախտ թէ երջանիկ պատահարները: Այդ ոգիները տեսակ մը անհիւթական էակներ են, բարի թէ չար, բոլորն ալ իգական սեռէ, որոնք կը բաժնուին երեք դասի. Ուրմերը, Քէչալիները եւ Հոլիփիները:

(11 – Շար.)

Այնշթայն պէտք չէ անհանգիստ ըլլայ անձնաւորութիւններու կողմէ: Հեռախօսին միւս ծայրէն եկող ձայնը յանկարծ աղաչական գագանքի մը կը փոխուի. « Կ'աղաչեմ, սորուս մի՛ ըսեր, Փրոֆ. Այնշթայնը ես եմ... կ'ուզեմ տուն վերադառնալ, բայց մոռցած եմ փողոցին անունը... »:

1903ին կ'ամուսնանայ Միլեւա Մարիճի հետ, սերպ դասընկերուհի մը: Պսակի արարողութենէն ետք, երբ կնոջ հետ միասին կ'ուզէ իր նոր տունը մտնել, կ'անդրադառնայ որ բանալիները մոռցած է... Ապերջանիկ ամուսնութիւն մը կ'ըլլայ, հակառակ որ կը բախտաւորուի երկու զաւակներով: Քանի մը տարի ետք կը բաժնուին իրարմէ: 1921ին Այնշթայն իրեն յատուկ վեհանձնութեամբ մը, Նոպէլեան մրցանակէն շահած ամբողջ գումարը կը յատկացնէ կնոջը:

Աւելի ուշ կը վերամուսնանայ իր զարմուհիներէն մէկուն՝ Էլսայի հետ, որ այրի էր եւ մայր երկու աղջիկներու: Հասարակ տանտիկին մըն էր, Այնշթայնի նման ցրուած գիտնականի մը յարմարագոյն կինը: Էլսա ոչինչ կը հասկնար Յարաբերականութեան դրութենէն. Այնշթայն ի զուր փորձած էր բացատրել զայն անոր, բայց վերջաւորութեան՝ գոհ էր որ բան չի հասկնար. «Նախորդ կինս բաներ մը գիտէր», կ'ըսէր մեղմօրէն ժպտելով: Էլսա, սակայն, կը պաշտէր իր ամուսինը, բայց մանուկի մը պէս կը վարուէր հետը:

Ինչպէս եղաւ որ այս « մանուկ »ը Այնշթայն դարձաւ.

Երբ 1902ին կը մտնէ Պեռնի արտօնագրերու պետական հիմնարկին մէջ, թէեւ շահածը քիչ էր (տարեկան 3500 ֆրանք) բայց գործը շատ արդիւնաբեր: Եւ իրապէս, քննելով զանազան գաղափարներ, գիւտեր եւ թեքնիք յարմարցումներ, Այնշթայն հրահանգեց բոլոր հարցերուն կորիզը յայտնաբերող իր բնատուր ձիրքը, որ բացառիկ անձնաւորութեան մը հմայքը տուաւ իրեն գիտական աշխարհին մէջ:

Այնշթայն եղաւ մէկը այն հազուագիւտ գիտնականներէն, որոնք օժտուած են մեծ արուեստագէտներու յատուկ ստեղծագործ երեւակայութեամբ: Իր գիւտերը շատ անգամ մաթեմատիկական պատճառաբանութիւններէն աւելի ծնունդ են իր արտակարգ երեւակայութեան: 16 տարեկան էր երբ ինքն իրեն հարց դրաւ թէ արդեօք ի՛նչ պիտի տեսնէր եթէ կարենար երկվայրկեանի մը մէջ 300.000 քիլոմեթր վազել լոյսի ճառագայթի մը քովէն: Եւ ճիշդ այս « երեւակայութիւնն » էր որ տասը տարի ետք իր առջեւ բացաւ Յարաբերականութեան խորհուրդները:

Հ. ԳԻԼՆՃԵԱՆ

Շար. – 1)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՀՈՂԸ

Հայրենի հող: Աւանդուած հնագոյն ժամանակներէն, արդասաւորուած հայ աշխատաւորի կոշտացած ձեռքերով, անոր ճակատի արդար քրտինքով, շատ անգամ ցօղուած մեր պապերու ու հայրերու արեամբ, որպէսզի այս բուռ մը հողը շարունակուի կոչուիլ Հայաստան: Մեծ զոհողութիւններով պահպանուած, նախնիքներու աճիւններով սրբացած, դժուար ու դաժան, բայց եւ յաւերժօրէն քաղցր ու մտերիմ, իմաստուն ու խորհրդապահ հող հայրենական, հնամենի ու մշտանորոգ, կեանքի աղբիւր, կեանքի ու բարիքի անսպառ աղբիւր...:

Հայաստան – քարաստան: Անուանումներու այս զուգադրութիւնը բաւական յստակ կերպով կը բնութագրէ մեր հայրենիքի տարածութիւնը: Եւ իսկապէս, ամէն տեղ չէ, որ անիկա ծածկուած է հողով: Անոր 5,1 տոկոսը ջուրով ծածկուած է: Բաւական ընդարձակ տարածութիւններ պատած են ժայռերով, քարակոյտերով, քարի ծովերով: Լեռնային բարձր շրջաններու մէջ տարուան մեծ մասը ձիւնածածկ են: Կան նաեւ ճահճային հողեր: Դժուար մշակելի են լեռներու զառիթափ լանջերը, որոնք յաճախ ենթարկուած են մաշումի: Եւ ահա մարդը ստիպուած է պայքարիլ բնութեան դէմ, գետինը մաքրել քարերէ, զարաւանդներ սարքել, հովիտներէն հող բարձրացնել լեռները, կառուցանել ոռոգման ցանցեր, չորցնել ճահիճներ: Այսօր մեր աչքերուն առջեւ, գիտութեամբ ու թեքնիքով զինուած մարդու շնորհիւ, օրէ օր կը վերափոխուի մեր երկրի դաշտանկարը, անոր հողային ծածկոյթը: Յատկանշական է Թալինի շրջանին մէջ քարի կտորներով պատած հողերու, Մեղրիի մէջ լուացուած, մաշած զառիթափ ժայռերու վերածումը մշակելի հողային տարածութիւններու. հրաշալի փոխակերպութիւն մը, որ միշտ կը շարժէ Հայաստան այցելող հիւրերու զարմանքն ու հիացումը, առիթ դառնալով հայ հողագործի ու գիտնականի աշխատանքը փառաբանող յօդուածներու, ակնարկներու եւ բանաստեղծութիւններու ստեղծման:

Այս բոլորով հանդերձ բազմազան է Հայաստանի հողային ծածկոյթը: Բարդ ռելիեֆի, բնա – կլիմայական փոփոխութիւններու պատճառով ամէն քայլափոխի կը տեսնուին հողերու նոր տեսակներ: Հայաստանի մէջ կան երկու անգամ աւելի հողային տեսակներ, քան Խորհրդային Միութեան եւրոպական մասի հսկայ (մօտ հինգ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր) տարածութիւններու վրայ: Այդ պատճառով արտակարգ կերպով խայտաբղէտ է Հայաստանի հողային քարտէսը: Կան հողերու 15 տեսակներ, 40 ենթատեսակներ, 125 սեռ: Արգաւանդ հողերը տարածուած են հովիտներու, գոգաւորութիւններու, սարալանջերու մէջ: Սեւ հողերը, շագանակագոյն եւ գորշ հողերը կը գրաւեն Հայաստանի հողային տարածութեան 43,2 տոկոսը: 22,4 տոկոսը անտառի ծագում ունեցող հողեր են:

Անապատային եւ կիսանապատային հողերը կը գրաւեն Արարատեան դաշտի 800 – 1300 մեթր բարձրութիւն ունեցող մասերը: Անոնք գորշ հողեր են, սակայն մշակման ու ոռոգման շնորհիւ կը վերածուին բերրի հողերու:

Շագանակագոյն հողերը տարածուած են նախալեռնային գօտիին մէջ՝ 1300 – 1700 մեթր բարձրութեան վրայ: Կը գտնուին Արագածի, Գեղամայ լեռներու լանջերուն, Զանգեզուրի, Եղէգնաձորի, Թալինի, Աշտարակի, Կոտայքի սարաւանդներու մէջ, միջլեռնային գոգաւորութիւններու եւ կտրտուած լեռնալանջերու մէջ: Շատ պիտանի են հացահատիկի, իսկ ոռոգման պարագային՝ ծխախոտի, պտուղներու եւ բանջարեղէնի աճեցման համար: Նոյեմբերեանի, Իջեւանի եւ Բերդի մէջ այդ հողերուն վրայ կը մշակուին նաեւ թութ, նուռ, ձիթապտուղ, արեւելեան արմաւ:

1400 – 2300 մեթր բարձրութեան վրայ Շիրակի, Ղուկասեանի, Ապարանի դաշտերուն մէջ, Արագածի, Գեղամայ, Վարդենիսի լեռներու լանջերուն տարածուած են սեւ հողերը, որոնք աւելի բերրի են, կ'օգտագործուին հացահատիկի, ճակնդեղի, գետնախնձորի, բանջարեղէնի եւ այլ տեսակներու աճեցման, ինչպէս նաեւ այգեգործութեան համար:

3200 մեթրէն բարձր վայրերու մէջ կ'իշխեն քարաբեկորները, քարէ ծովերը, ժայռոտ կատարները, լանջերը: Տեղ – տեղ կը տեսնուին նախնական հողեր՝ նօսր, ցրուած բարձաձեւ բուսականութեամբ: Արագածի, Կապուտջուղի գագաթներուն ձիւնը երբեմն կը մնայ ամբողջ տարին:

Անտառային բուսածածկոյթի տակ յառաջացած հողեր կան Հայաստանի հիւսիսը (Դեբեդ ու Աղստեւ գետերու աւազաններուն մէջ), հարաւ – արեւելքը (Ողջիի, Մեղրիի, Որոտանի աւազաններուն մէջ), ինչպէս նաեւ Մարմարիկի, Արփայի հովիտները եւ քանի մը այլ տեղեր: Անոնց մեծ մասն ալ այժմ ծածկուած է անտառներով:

Մասրիկի հովիտին մէջ, ինչպէս նաեւ Արարատեան դաշտի կարգ մը շրջաններու մէջ կը հանդիպինք աղոտ հողեր, որոնք նախապէս ճահճային եւ մարգագետնի հողեր էին: Օգտագործելի դարձնելու համար աղոտ հողերը «կը լուան» ջուրով կամ ալ կը չէզոքացուին գործատուներու թթու թափօններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Երեւանի Սպիրիդոն Մելիքեան երաժշտական դպրոցի նորակառոյց շէնքը սկսած է գործածուիլ: Հոն ստեղծուած են ուսուցման անհրաժեշտ պայմաններ՝ յարմար դասարաններ, արուեստանոցներ, սրահներ եւայլն: Դպրոցը դարձած է շրջանի տղոց ու աղջիկներու երաժշտական հակումներու դաստիարակման ու զարգացման կարեւոր կեդրոն մը: Դաշնակի, ջութակի, թաւջութակի եւ ժողովրդական նուագարաններու խմբակներու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 400 երախաներ: Յիսուն մասնագէտներ կը զբաղին ուսուցմամբ:

Ներկայիս Հայաստանի զանազան քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ կը բանին 94 երաժշտական դպրոցներ՝ 28 հազար ուսանողներով: Աւելի քան 75 հազար երախաներ մաս կը կազմեն մշակոյթի տուներու եւ պալատներու, պիոներ – պալատներու երաժշտական խմբակներուն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԵՌՈՒ ՊԱՀԵԼ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ ժողովարաններուն մէջ արձանագրուող գողութիւնները ծաւալ առած են: Ասոր վկայութիւնը բերած է Տէը Կարտիըն օրաթերթը: Համաձայն ապահովագրական ընկերութեան մը, մէկ տարուան մէջ գողութեան չորս հազար դէպքեր տեղի ունեցած են իր ապահովագրած 16.000 եկեղեցիներուն մէջ:

Այս չարիքին դէմ պայքարելու համար զանազան առաջարկներ հրապարակ դրուած են: Օրինակ, Սըսէքսի ոստիկանութիւնը յանձնարարած է հոգեւորականներուն, որ արարողութեանց ժամերէն դուրս փակեն եկեղեցիներուն դուռները: Թելադրութիւնը ընդունելի չէ գտնուած: Չիչեսթըրի մայր եկեղեցիին պատասխանատուները գործնական միջոցի մը դիմած են: Պարզօրէն վերցուցած են արժէքաւոր սպասները՝ արծաթեայ անօթները փոխարինելով պղինձով: Առաջինները կը գործածեն միայն ժամերգուներու ընթացքին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Թւում, թէ հարցս շրջանցել ուզեց եւ այլ բանի մասին է խօսակցութիւն սկսում:

– Օր մը Համբարձում Գէլէնկեան ըսաւ ինծի. այս ամերիկացի ժողովուրդին մէջ հայերը կրնա՞ս զանազանել... Ո՛չ, ըսի, յոյներ, ասորիներ, սպանացիներ, իտալացիներ, ուրիշ ազգեր ալ կան, որ հայերուն նման են, ինչպէ՞ս զանազանեմ: Ես կրնամ, ըսաւ... Ինչպէ՞ս... Աչքերէն, ըսաւ, աչքերէն կը զանազանեմ, հայու աչքեր տխուր են, մելամաղձոտ... Յիշեցի բիթլիսցիներու, իմ ծանօթ մշեցիներու, վանեցիներու աչքեր եւ տեսայ, որ մարդ ճիշդ կ'ըսէր, իրաւ, հայու աչքեր շատ տխուր են... Հիմա հարց կուտամ ինծի՝ ի՞նչ փոփոխութիւն նկատեցի... Ամէնէն մեծ փոփոխութիւնն այն է, որ հայերուն աչքերուն մէջ պակսած է այդ տխրութիւն, այդ թախիծ, շա՛տ է պակսած...

Տխրութիւն, թախիծ...
Ու Տէրեանի տողերն էի յիշում.

Ո՞ր երկրի սրտում թախիծ կայ
այսքան.
Ու այսքան ներում ո՞ր երկրի սըր-
տում...

Յիշում էի այդ տողերն ու մտածում, որ ահա մեզ հետ աւտոմեքենայով գնում է մի հայ, մի մարդ, որ թերեւս անծանօթ է այդ տողերին, բայց ինքն է, որ ամէնից աւելի լաւ է անձնաւորում այդ տողերը..

Այս հայը, այս մարդը, որ հոգեկան ծանր պահերին մէկ անգամ չէ, որ հարցրել է ինքն իրեն.

«Ի՞նչ անել: Ես ի՞նչ պիտի անեմ: Ի՞նչ կարող եմ անել: Ինչպէ՞ս պիտի ապրի մարդը: Որեւէ մէկին կարելի՞ է սիրել»..

Սակայն ողբերգականօրէն թախծալի այս հարցին հէնց ինքն այսպէս է պատասխանել.

«Սէրը անմահ է եւ անմահութիւն է տալիս այն ամէնին, ինչ շրջապատում է մեզ: Իսկ ատելութիւնը մեռնում է ամէն վայրկեան»:

Սարոյեանը մեր թախիծն է ու մեր ներումը:

Ոչ միայն մեր, աշխարհի, մարդկութեան ներումն է նա:

Ձեռքս չի ընկել, չեմ կարդացել, բայց ինձ պատմել են, որ ամերիկեան մի ֆանտաստ գրող պատմուածք է գրել, ուր նկարագրել է, թէ երբ մի այլ մոլորակից բանական արարածներ են իջել մեր մոլորակի վրայ ու զարմացել, որ այստեղ կատարեալ խաղաղութիւն ու երջանկութիւն է տիրում, մինչդեռ, ըստ իրենց իմացածի, միշտ պատերազմներ են մոլեգնել, ու եղել է արիւնահեղութիւն... Երկրի բնակիչները պատասխանել են, թէ իրենք բոլորը վաղուց արդէն Սարոյեաններ են դարձել, այդ իսկ պատճառով Երկիր մոլորակի վրայ խաղաղութիւն ու բարութիւն է տիրում...

Զուարթնոց հասանք:

Աւերակների մէջ, մի հայ երիտասարդի ուղեկցութեամբ, երկու ռուս էին շրջում:

Կանգնեցին, սկսեցին նայել Սարոյեանին: Ճանաչել էին:

Մօտեցան: Մէկը անգլերէնով ու միւսը ֆրանսերէնով ողջունեցին Սարոյեանին: Երկար զրուցում էին: Հայ երիտասարդն ասաց, որ երկուսն էլ փրոֆէսօր — դոքթորներ են, տնտեսագէտներ:

Սարոյեանի հետ նկարուել ուզեցին: Նկարուեցին:

Նրանցից մէկին հարցրի, թէ ծանօ՞թ է արդեօք Սարոյեանի ստեղծագործութեանը...

– Ես նրա երկրպագուն եմ, – ասաց, – Պատկերացնում էք, թէ ինչ բախտաւորութիւն է՝ առաջին անգամ գալ Հայաստան ու յանկարծ այստեղ Սարոյեանին տեսնել... Հէնց այսպէս էլ պատկերացնում էի նրան, այսքան անմիջական, անկաշկանդ, այսքան ազատ ու այսքան բարի... Երեւի աշխարհի ամենաբարի գրողն է նա... Բախտաւոր էք, որ շրջում էք հետը...

– Այո, – ասացի:

(Շար. – 23)

Այրի Տիկին Ազատուհի Փափազեան եւ զաւակը, Տիկին Անահիտ (Պուլկարիա), այրի Տիկին Գոհար Խտրընէլեան, այրի Տիկին Մառի Գարանֆիլեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Սահակ Խաչատուրեան եւ զաւակները եւ թոռները, այրի Տիկին Ալիս Զիլինկիրեան եւ զաւակը, Տիկին Շաքէ Շվառց եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան, Տիկին Միռէյ Ռուի եւ զաւակները եւ թոռները, բոլոր ազգականները Փարիզ, Փափազեան գերդաստան (Պուլկարիա), այրի Տիկին Սրբուհի Պզտիկեան եւ զաւակները Թագուհի եւ Մառի (Պոլիս), Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան և զաւակները, Օր. Սիրարփի Աճէմեան, Նաեւ Փափազեան, Պզտիկեան, Թափոնեան, Պալթայեան, Գույումճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ռոտոստոցի)

մահը որ պատահեցաւ Հոկտ. 3ին Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տունը, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Հոկտ. 10, ժամը 14·30ին, Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Ռաֆայէլի գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 59րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտ. 14, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին ճաշ, մատաղ եւ յուշահանդէս տեղի կ'ունենայ ճաշարան Օփերա — Լաֆայէթի մէջ՝ 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 40 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Սէն Ժեռոմի եւ շրջակայքի Ս. Սահակ-Մեսրոպի Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս կը տօնէ եկեղեցւոյ շինութեան եւ անուանակոչութեան 46րդ տարեդարձը կիրակի, Հոկտ. 14ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ հիմնադիրներու, շինութեան յանձնախումբի եւ Տիկնանց Միութեան հոգւոց համար:

Ապա մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում: Պիտի երգէ Մարսիլիոյ «Սահակ Մեսրոպ» երգչախումբը.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

— O —

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը յայտարարէ գաղութի երիտասարդութեան, թէ գիշերային դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 19էն սկսեալ ամէն Ուրբաթ սովորական ժամուն 20·30ին:

Ֆրանսերէն Ա. դասարան նախապատրաստական դասատու Օր. Ֆրանսուազ Հայրապետեան: Ֆրանսերէն Բ., Գ. դասարան, բարձրագոյն դասատու Օր. Տանիէլ Վարպետեան:

Հայերէն դասընթացքներու դասատու՝ Ն. Խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան:

Երաժշտութեան բաժնի դասատու՝ Վարդգէս Վալդանեան:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ երեկոներ, Միութեան Հիւսիսեան սրահը, 6 ռիւ Ֆավանթին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Էլիզ Շահինեան իր ամուսնոյն Գէորգ Շահինեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ սիրելի «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ

Մարսէյլի Արքեպիսկոպոս

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԷՋԷԿԱՐԱՅԻ

Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ, ՀՈԿՏ. 11ԻՆ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Մարսէյլի արքեպիսկոպոսին Կարդինալի աստիճան ստանալուն առթիւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է, Հինգշաբթի, Հոկտ. 11, ժամը 19ին:

Կը հրաւիրուի գաղութը իր մասնակցութիւնը բերելու:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 20·30ին:

Եռանկիւն եւ Կատիւն

(Լէպլէպիճի Հորհոր աղա)
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ:

Մուտք 15 Ֆր.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ Լիոն – Վիլէթ փոսթէն Հոկտ. 3ին ժամը 12ին իր բաժնեգինը ղրկող անձէն կը խնդրուի յայտնել իր անունն ու հասցէն: Ղրկողի բաժնին մէջ թիւրիմացութեամբ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն փոխանակ իր անունին:

A VENDRE

LA BAULE — A 100 m. de la mer. Appart. Séjour, cuis. 1 petite pièce, salle d'eau W. C., cave, exp. plein sud, vue sur mer. Park sur passage privé. 170.000 Tél. (16 - 1) 936-32-53.

×

LAVERCANTIERE (Lot) — Moulin petite grange entièrement restaurés ; sur 2,5 Ha dont 1 Ha de bois et 1,5 Ha de beau prés. Belle cheminée, électricité, eau de source, (2 sources), sanit., vanne et canal (possibilité élevage truites), 200 m. de rive sur ruisseau à truites. Propriété clôturée par de grands arbres. 320.000 — Tél. (16-1) 936-32-53.

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

organise
des Cours d'Arménien
niveaux débutant, moyen et supérieur
préparation au baccalauréat ainsi
que des cours de civilisation
tous les Samedis de 14 h. à 16 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue des Coucelles — Paris 17e
Début des cours :
le Samedi 20 Octobre
Inscription : 11 Sq. Alboni
Tél. 520-03-18 ou 118 rue de Courcelles (les soirs), Tél. 924-86-71

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷԹԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի

Ընկերակցութեան օրինական ընդհ. ժողովը կը գումարուի՝ Ուրբաթ, Հոկտ. 12, ժամը 19ին իր կեդրոնատեղին 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— Բարոյական եւ հաշուական տեղեկատուութիւն: Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Զանազան հարցեր:

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN A LA FACULTE DES LANGUES DE L'UNIVERSITE LYON III

Ces cours sont destinés aux étudiants qui ont choisi l'Arménien comme unité de valeur dans le cadre de l'Université. Aux auditeurs libres (bacheliers ou non) qui veulent apprendre ou perfectionner leurs connaissances de la langue arménienne. Aux lycéens, pour la préparation à la valeur optionnelle.

Enseignant, chargé des cours
KERAM GANANIAN

3 *Niveaux d'enseignement :*
début des cours : 15 Octobre
74, rue Pasteur — Lyon 7e

Inscriptions et renseignements auprès du secrétariat de la Faculté des Langues 74, rue Pasteur — Lyon 7e Tél. 69-24-93 poste 703

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի Նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ: Հեռ. Թիւ 520-03-18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

×

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 21ին: Ընտրութիւնը մէկ անգամով կը վերջանայ: Կը խնդրուի չբացակայիլ: Օրակարգ՝ հրաժարում վարչութեան, ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եսաեան – Բարեկամականը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկիններ Նալպանտեանէ եւ Մէտրիչեանէ, ողբ. Հռիփսիմէ Վարժապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 100ական Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17:

×

ԼԻՈՆ – Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղի Տարեկան Պարահանդէսը, 10 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, Շատօնէֆի սրահներուն մէջ:

MARSEILLE

HOMENETMEN - ARDZIV

NUITÉE DANSANTE

SALONS DE L'ALHAMBRA — 340, Boulevard Chave
Samedi 13 Oct. de 21 h. à l'aube
Orchestre : CLAUDE GERARD
Chanteur :

MARTEN YORGANTZ

Billets et Réservation.
Tél. : 39-77-50 Kurdyan — 31-09-71 Zeroukian — 70-06-30 Pehlivanian

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
10
MERCREDI
10 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

Le NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.488
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.488

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԸ՝

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

— O —

Երկուշաբթի օր Փարիզ ժամանեց Նախագահ Էանէս, իբրեւ պաշտօնական հիւրը Ֆրանսայի: Ընդունուելէ ետք, Օրլի, նախագահ Ժիսքար տ՚Էսթէնի կողմէ, Էանէս ներկայ կ՚ըլլար իրեն ի պատիւ տրուած ճաշի մը Վերսայլի դղեակը, ուր կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը:

Հասած պահուն իսկ, Էանէս կը շեշտէր թէ իր երկիրը կը փափաքի անպայման [illegible] ծառայել տալ իր մասնակցութեան Եւրոպայի կառուցման համար: Ֆրանսայի Նախագահն ալ ողջունեց « հին ազգութեան մը եւ երիտասարդ Հանրապետութեան մը Նախագահը »:

Երեքշաբթի օր, Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին ծաղկեպսակէն ետք, պիտի սկսէին խօսակցութիւնները, որոնք կը վերաբերին գլխաւորաբար Ֆրանսա գաղթած Փորթուկալցիներուն: Ներկայիս 880 հազար է անոնց թիւը, այսինքն օտարներու ամէնէն մեծ գաղութն է: Իրենց [illegible] մասնահողութիւնը կը վերաբերի ֆրանսական կառավարութեան բանելիք [illegible] իրենց նկատմամբ, քանի անցեալ տարիներին յայտարարուեցաւ թէ անգործութեան դէմ պայքարելու համար սեղմումներ պիտի ըլլան օտար աշխատաւորներու գաղթին նկատմամբ: Անցեալ Սեպտեմբեր 27ին սակայն, Ժիսքար տ՚Էսթէն [illegible] մը ապահովութիւն տուած է, թէ ինչ օրէնք ալ քուէարկուի աշնան, անոնք պիտի չվերաբերի Փորթուկալցիներուն, իրենց անձնագիրը ինքնաբերաբար պիտի վերանորոգուի: Այսպիսի [illegible] քաղաքականութիւնը պիտի որդեգրուի Սպանացիներուն և Յոյներուն նկատմամբ: Թուրքին մէջ թէեւ նախակա[illegible] մըն է Հասարակաց Շուկայի ապագայ քաղաքացիներուն:

——×——

ԻՐԱՆ

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

Վերջին օրերս նոր խռովութիւններ ծագած են Քիւրտիստան եւ եղեռնափորձն ալ իրարու յաջորդած Խուզիստանի արաբական շրջանը: Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան: Նոյնիսկ Խոմէյնի ստիպուած եղած է կոչ մը ընել:

Միւս կողմէ, Թաւրիզի մէջ, Սաւաքի երեք նախկին անդամներ, որոնց կարգին կայսրապետական ոստիկանութեան նախկին պետը՝ Գնդ. Սալիմի գնդակահարուած են:

Թուտէհի (Համայնավար կուսակցութեան), Ա. քարտուղարը յայտարարած է թէ իշխանութիւնները արտօնութիւն տուած են որ կուսակցութիւնը վերսկսի իր գործունէութիւնը: Ճշդած է նոյնիսկ թէ « Ժողովրդական միացեալ ճակատ » մը ստեղծուած է որ պիտի համախմբէ « ժողովրդավար բոլոր ուժերը որոնք կը հաւատան իսլամական յեղափոխութեան »:

×

« Յեղափոխութեան պահապան »ներէն 3 հոգի սպաննուած է եւ 7 ալ վիրաւորուած արեւմտեան Ազրպէյճան Քիւրտերու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Էճեվիթ յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները կրնան զինուորական իրենց կայանները օգտագործել մինչեւ Յունուար 9, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Այս երեք ամսուան երկարաձգումը եղած է թոյլ տալու համար, որ բանակցութիւնները եզրակացութեան մը յանգին: Երկրին վիճակը, սակայն միշտ խառնակ է եւ առջի օր Մոնտը երկար կ՚անդրադառնար կացութեան: Սպանութիւնները կը շարունակուին մինչ Պոլսոյ մէջ ազգայնական շարժման պաշտօնաթերթ՝ Հէրկիւնի շէնքը ծակ–ծակ եղած է անծանօթներու գնդակներէն, որոնք նաեւ պատճառ եղած են մէկ հոգիի մահուան եւ երկու հոգիի վիրաւորուելուն: Կառավարութեան վիճակն ալ փայլուն չէ քանի Հալքեան նախարար մըն էր (Ներքին) կիւնէշ, որ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ սիրային յարաբերութեան մը պատճառաւ: Հաֆթա Սօնու շաբաթաթերթն է որ երեւան հանած էր Ներքին նախարարին յարաբերութիւնը երգչուհիի մը հետ՝ Այնուր Այտան: Այս վերջինը հաստատած է կապը բայց անկարելի չի նկատուիր նաեւ թէ քաղաքական դաւ մը ըլլայ, որովհետեւ պարզուած է որ դերասանուհին գործօն ատալեթական է:

ՌԱԲԱԹ կը հերքէ որ Փոլիսարիօ գրաւած ըլլայ (Փոլիսարիոյի համար՝ ազատագրած) Սմարա քաղաքը, ուր թաղուած է Մա–էլ–Այնին սուրբը եւ որ 160 քիլոմեթր է միայն էլ–Այուն քաղաքէն: Մարոքեան աղբիւրներու համաձայն հազար կեռիլլերոս ալ սպաննուած են:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ, Սպանիոյ թագաւորը տեղւոյն համալսարանին տոքթոր օնորիս քաուզայի տիտղոսը ստացաւ առջի օր եւ այդ առթիւ արտասանած ճառին մէջ շեշտեց.— « Կ՚ըսուի թէ Սպանիան ինքզինքը Եւրոպայի մէջ կը տեսնէ եւ ոչինչ աւելի բնական է, վասնզի եթէ մարդասիրութիւնը, բազմազանութիւնը եւ ընդհանրականութիւնը գիծեր են, որոնք Եւրոպան կը սահմանեն, նոյնն է ուրիշ աստիճանի մը վրայ Սպանիոյ համար, որու եւրոպական կոչումը բացայայտ է »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ « Բժիշկներու Կաճառը » բաւական բարեփոխած է իր դիրքը կամաւոր վիժումի օրէնքին նկատմամբ: Մինչ նախապէս դէմ էր, այս անգամ իր նախագահը՝ Փրոֆ. Լորթա–Ժաքոպ շեշտեց թէ « վերադարձ մը աներեւակայելի է: Կաճառը կ՚ընդունի պարկեշտօրէն թէ օրէնքը առողջապահական հսկայ բարելաւում մը բերաւ, քանի որ գրեթէ անհետացան սեփթիսէմիք արկածները »:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ամէնէն հանրածանօթ թատերագիրներէն մէկը՝ Պաւէլ Քոհութ զրկուեցաւ իր ազգութենէն: Այս որոշումը իրեն հաղորդուեցաւ Վիէննա երբ կը դիմէր որ երկիրը վերադառնայ ինչպէս իր անցագիրը կ՚արտօնէր: 68էն ետք կուռքերէն էր երիտասարդութեան:

ԹԻՖԼԻԶԻ մէջ Հոկտ. մէկէն վեց տեղի ունեցաւ համագումար մը « անգիտակից »ին շուրջ եւ որու մասնակցած են ամէն կողմէ եկած հոգեբոյժներ: Առաջին անգամն է 1920էն ի վեր որ Ֆրոյտ Խորհ. Միութիւն կը մտնէ: Վրաստան ալ հինգ տարի դրած է կարենալ յաջողցնելու համար այս ձեռնարկը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 2)

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻԻ «ՔՆՆԻԿՈՆ»Ի ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Անանիա Շիրակացիէն մնացած է մատենագրական հարուստ ժառանգութիւն, որ ուշադրութիւնը գրաւած է հայ եւ օտար մասնագէտներու: Միայն վերջին քառասուն տարիները հրատարակուած են քանի մը տասնեակի հասնող բնագիրներ ու մենագրութիւններ, հարիւրաւոր յօդուածներ: Հայ իրականութենէն ներս բնական գիտութիւններու այս կամ այն կալուածի պատմութեան մէջ յատուկ գլուխ կը յատկացուի Անանիա Շիրակացիի, իբրեւ հիմնադիր այդ կալուածի: Շիրակացիի մասին կարելի է կարդալ բազմաթիւ լեզուներով: Ան համաշխարհային ճանաչումի արժանացած է եւ օր ըստ օրէ կ՚աճի հետաքրքրութիւնը իր գործերուն նկատմամբ: Սակայն ուսումնասիրողներու ուշադրութենէն վրիպած է Անանիա Շիրակացիի մեծագոյն գործը՝ « Քննիկոն »ը, որ նոյն ատեն հայրենի դպրութեան եզակի երեւոյթներէն է:

« Արմէնփրէս »ի թղթակիցը՝ Լ. Ազրոյեան, հանդիպում մը ունեցած է Մատենադարանի աշխատողներէն Արտաշէս Մաթեւոսեանի հետ եւ խնդրած է որ իրեն բացատրէ այդ տարօրինակ երեւոյթը:

Ա. Մաթեւոսեան գիտել տուած է, թէ Անանիա Շիրակացիի « Քննիկոն »ը եզակի գործերէն է, որ ոչ միայն կը հաստատէ ու կը խորացնէ Շիրակացիի ջանքերով Հայաստանի մէջ բնական գիտութիւններու արմատաւորման մասին մեր գիտցածը, այլեւ կը հարստացնէ նոր նիւթերով, կ՚ընդարձակէ անոր սահմանները, իր նշանակութեամբ դուրս ելլելով հայրենի դպրութեան ու գիտութեան սահմաններէն.

Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի՝ Շիրակացիի մասին առաջին տեղեկութիւն հաղորդող պատմիչի, վկայութեամբ, Անաստաս Ակոռեցի կաթողիկոս (661–667) փափաքելով կարգաւորել Հայոց տոմարը, 662ին կը պատուիրէ Շիրակացիի կազմել Հայոց անշարժ տոմարը: Գիտնականը կը կատարէ պատուէրը, բայց փոխադարձ համաձայնութեամբ, տոմարէն առաջ կը տեղաւորէ քառեակ գիտութիւնները՝ թուաբանութիւն, երաժշտութիւն, երկրաչափութիւն, աստղաբաշխութիւն, իսկ տոմարէն ետք կը շարադրէ գիտական այլ նիւթեր: Ամբողջ գործը կը նախապատրաստուէր ներկայացնելու համար եպիսկոպոսական ժողովի քննութեան ու հաստատման: Սակայն ժողովէն առաջ կաթողիկոսը կը վախճանի, 667ին: Կարճ ժամանակ ետք կը մեռնի նաեւ Անանիա Շիրակացի: Ձեռագիրը մօտ 400 տարի փակուած կը մնայ կաթողիկոսարանը: Միայն ԺԱ. դարու քառասնական թուականներուն միջնադարու ուրիշ մեծ, գիտնական – մանկավարժ՝ Գրիգոր Մագիստրոս, որ քաջ տեղեակ էր հնադարեան և արեւելեան գիտութիւններուն, օգտուելով այդ ժամանակի կաթողիկոս Պետրոս Գետադարձի հետ ունեցած մտերմութենէն, կը խնդրէ « Քննիկոն »էն ընդօրինակութիւն մը՝ իր ճեմարանին մէջ ուսուցանելու համար: Կաթողիկոսին ուղղուած նամակին մէջ Մագիստրոս կը գրէ որ այդ ձեռագրին մէջ կուտակուած գիտութիւնները բնաւ չեն հինցած եւ կը կազմեն ժամանակի կրթութեան հիմքը:

Ի՞նչն էր պատճառը այս գործի անյայտութեան: Ի՞նչպէս ան կրցած է « թաքնուիլ » բանասիրութեան, յատկապէս Շիրակացիով եւ Մագիստրոսով զբաղող մասնագէտներու ուշադրութենէն:

Առաջին պատճառը « Քննիկոն »ի գիտական բովանդակութիւնն էր, որ զայն 666 – 1038 թուականներուն, մօտ չորս դար փակուած պահեց կաթողիկոսարանը: Այնուհետեւ, 1038էն ետք, հաւանաբար, կաթողիկոսի Մագիստրոսին զրկուած օրինակէն, ըստ նախասիրած հատուածներու՝ իբրեւ թուաբանութիւն, տիեզերագիտութեան, տոմարի եւ այլ կալուածներու նուիրուած գործերու ընդօրինակուելն ու տարածուելն է: Մագիստրոսի ժամանակ ալ « Քննիկոն »ը բախտ չունեցաւ: Աշակերտները ձեռագիրը կ՚ընդօրինակեն ըստ նիւթերու եւ առանձին մասերով ու հատուածներով: Եւ քանի որ « Քննիկոն »ի մէջ զետեղուած էին նաեւ ուրիշ հեղինակներէն ամբողջական մանր երկեր (հեղինակներու անուններու պահպանութեամբ), անոնք ալ կ՚արտագրուին զատ – զատ, իրենց հեղինակներու անուններով, կտրուելով մայր բնագիրէն, կը թափառին ձեռագրէ ձեռագիր, որոշ մասեր ալ կը կորսուին իսպառ: « Քննիկոն »ը իբրեւ ամբողջութիւն կ՚անհետանայ, բայց անոր մասին հայ մատենագրութեան մէջ կը պահպանուին որոշ ակնարկներ:

Անյայտութեան երկրորդ պատճառը « Քննիկոն » եւ « Քրոնիկոն » բառերու շփոթութիւնն է: Անոնք հայերէն եւ յունարէն բառեր են, տարբեր արմատներէ յառաջացած: « Քննիկոն »ը քննական, քննել բառէն է, որ կը նշանակէ նաեւ տոմար, մինչ « Քրոնիկոն »ը ժամանակագրութիւնն է: Ամբողջ շփոթութիւնը յառաջացած է Ասողիկի պատմութեան հրատարակութիւններու մէջ սպրդած սխալներէն, ուր « Քննիկոն »ը դարձած է « քրոնիկոն »:

Ի՞նչ կը պարունակէր « Քննիկոն »ը:

Գրիգոր Մագիստրոսի վկայութեամբ անիկա սեփական գործերէ եւ յունական, քաղդէական եւ այլ ազգերու մատենագրութիւններէ քաղուած եւ կազմուած մատեան մըն է, որուն մէջ կը մտնեն ոչ միայն քառեակ գիտութիւնները, այլեւ բոլոր հարցերու մասին գիտութիւններ: Մեկնելով միայն աշխատութեան ցանկէն, կարելի է պատկերացնել Շիրակացիի ընծայած ծառայութիւնը եւ անոր արժէքը: Շիրակացի աշխատութեան բոլոր մասերը, բաժինները, ենթաբաժինները կը սկսի ընթերցողին ուղղուած դիմումով եւ կ՚աւարտէ ամփոփումով: Մինչեւ վերջերս Շիրակացիի թուաբանութենէն ծանօթ էին երեք գործողութիւններու մասին հատուածը, « Վեց հազարեակ » աղիւսակը, 24 խնդիրներէ բաղկացած խնդրագիրքը՝ պատասխաններով եւ այլ նիւթեր: Անոնք « Քննիկոն »ի թուաբանութեան մասերն են, բայց ոչ ամբողջութեամբ: Երկար ատեն բաժանումի գործողութեան օրինակը ծանօթ չէր: Ի դէպ, այդ գործողութիւնը չէ պահուած նաեւ Յոյներու մօտ: Անոր մասին տեղեկութիւններ կը քաղեն ճարտասանական գիրքերէ Մատենադարանի պատառիկներէն մէկուն կազմին վրայ, որ Է. դարու հնութիւն ունի եւ եղած է ԺԳ. դարու ձեռագրի մը պահպանակը, կարելի եղաւ յայտնաբերել Շիրակացիի բաժանման գործողութեան նմոյշը: Անիկա, փաստօրէն, ամէնէն հինն է Եւրոպայի մէջ: « Քննիկոն »ի մէջ կան Շիրակացիի մասին կենսագրական տեղեկութիւններ, հայ երաժշտութեան, երկրաչափութեան վերաբերեալ նիւթեր:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԶԱՐԿ ՏԱԼ ԹՐՔԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Հիմնական կարեւորութիւն ունեցող միտքեր արտայայտած է Փրոֆ. Ջոն Կիրակոսեան Լենինեան Ուղիով ամսագիրին մէջ: Նորութիւններ չեն անկասկած փրոֆեսէօրին միտքերը, առնուազն մեզի համար, քանի արտասահմանի մէջ յաճախ այդ տեսակէտները արտայայտողներ գտնուած են, սակայն անոնք կը կրեն իրենց այժմէականութիւնը, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք կայ դեռ կատարելիք հոս թէ Հայաստան:

Փրոֆեսէօրին հիմնական միտքն այն է, որ անհրաժեշտ է լրջօրէն ուսումնասիրել դրացի Թուրքիոյ երէկն ու այսօրը, իր բոլոր երեսներով: Եւ այս մարզին մէջ « լուրջ անելիքներ ունեն ե՛ւ պատմաբանները, ե՛ւ տնտեսագէտները, ե՛ւ միջազգայնագէտները, ե՛ւ լեզուաբաններն ու գրականագէտները »: Թուրքիոյ ներկան կապուած է Օսմանեան կայսրութեան հետ, իսկ այդ Պետութեան մէջ, Թուրքերէն զատ գոյութիւն ունեցած են տասնեակ ժողովուրդներ եւ ազգեր: Արդ, անոնց պատմութիւնն ալ աղերս ունի Թուրքիոյ անցեալին հետ: « Արեւմտահայութեան քաղաքական, սոցիալ – տնտեսական պատմութիւնը, նրա կուլտուրայի ուսումնասիրութիւնը նոյնպէս սերտօրէն առնչւում են թուրքագիտութեան հետ, այն պետականութեան պատմութեան հետ, որի շրջանակներում դարեր շարունակ ճնշուել, հարստահարուել եւ, ի վերջոյ բնաջնջուել է մեր ժողովրդի արեւմտեան հատուածի գերակշիռ մասը »:

Փրոֆեսէօրին ընդգծումով, Թրքագիտութիւնը կը սեւեռի ոչ միայն անցեալին վրայ, այլեւ կը միտի ուսումնասիրել ներկայ Թուրքիան եւ այս շատ կարեւոր է մեզի համար: Թուրքիա նախկին տարածութիւնը չունի, Օսմանեան կայսրութեան նման փռուած չէ երեք աշխարհամասերու վրայ, սակայն կը պահպանէ իր առանձնայատուկ աշխարհագրական, ռազմավարական դիրքը: «Թուրքիան ՍՍՀՄի անմիջական դրացին է Անդրկովկասի սովետական Հանրապետութիւնների միջոցով, եւ մենք պէտք չէ անգիտակ լինենք սահմանից այն կողմ տեղի ունեցող իրադարձութիւններին, քաղաքական կոնիւնկտուրային »Ասիկա հիմնական կէտ մըն է ճիշդ ըմբռնելու համար Թրքական քաղաքականութեան միտումները: « Ուշագրաւ է, որ թուրքական քաղաքական գաղափարախօսութիւնն այսօր վերստին բորբոքում է պանթուրքական պրոպագանդան »:

Թրքագիտութիւնը, ուրեմն, լայն ոլորտ մը ունի Ջ. Կիրակոսեանի համար: Եւ ըստ անոր ըմբռնումին, այլեւս ժամանակավրէպ դարձած են զգացական բնոյթի մօտեցումներն ու մեկնաբանութիւնները: Կարեւորը գիտական մօտեցումն է, իրականութեան հարազատ պատկերացումը փաստերու, տուեալներու վրայ: Որպէսզի եզրակացութիւնները անվիճելի ըլլան եւ մնան ուսանելի:

Վերջին տարիներուն, դիտել կուտայ յօդուածագիրը, Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ հրատարակուեցան բազմաթիւ գիրքեր Հայաստանի, անոր պատմութեան, հայկական հարցին վերաբերեալ: « Մշակւում են երկրի հասարակական կարծիքը, այն դուրս բերում սեփական երկրի սահմաններից: Ինչ խօսք, որ պատմութիւնը կեղծելու միտումով շատ բան է արւում այնտեղ: Սակայն այստեղ խօսքն այն ակտիվութեան մասին է, որ դրսեւորւում է այնտեղ հայ ժողովրդի ազգային դրամայի պրոբլեմները « իւրովի » մեկնաբանելիս »: Այդ աշխատութիւններուն նպատակն է հրահրել աշխատաւոր զանգուածներուն ազգային – կրօնական մոլեռանդութիւնները, ատելի դարձնել կարգ մը ազգեր, վերջապէս՝ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով անոնց վրայ, թոյլ չտալ, որ աշխատաւորները ընկերային անարդարութիւնները նկատեն:

Հայաստանի մէջ, Թրքագիտութեան գլխաւոր կեդրոնը Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկութեան համապատասխան ճիւղն է: Նկատելի աշխատանքներ կը կատարուին նոյնպէս համալսարանին արեւելագիտութեան ամպիոններուն կողմէ: Այս բնագաւառէն ներս ծանօթ անուններ կը մնան Ե. Սարգսեան, Ռ. Սահակեան, Մերի Քոչար, Յովհ. Ինճիկեան, Ռ. Կոնդակչեան, Հ. Կորխմազեան եւ ուրիշներ: Անոնց ձգտումն է ռուսերէն հատորներով խորհրդային ժողովուրդներուն մատչելի դարձնել Օսմանեան եւ այժմու Թուրքիոյ իրականութիւնը եւ հայկական հարցը: Արձանագրենք ռուսերէն լոյս տեսած քանի մը շահեկան գիրքերու խորագիրները, իբրեւ պատկերացում: « Օսմանեան կայսրութեան քաղաքականութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ ԺԹ. դարու վերջին քառորդին եւ Ի. դարուն սկիզբը » (Ե. Սարգսեան, 1975, Երեւան), « Օսմանեան կայսրութեան պուրժուազիութիւնը » (Յ. Ինճիկեան, Երեւան, 1977), «Թուրք-գերման յարաբերութիւնները համաշխարհային Բ. պատերազմին տարիներուն » (Հ. Կորխմազեան, Երեւան 1977), « Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութիւնը համաշխարհային Բ. պատերազմին տարիներուն » (Ռ. Կոնդակչեան, Երեւան, 1978):

Շահեկանութեան իմաստով աւելցնենք հայերէն լոյս տեսած քանի մը գիրքեր: Հայկ Ղազարեանի « Արեւմտահայերի սոցիալ-տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը 1800 – 1870 թ.թ.ին », Երեւան, 1967, Յ. Անասեանի « ԺԷ. դարի ազատագրական շարժումներն Արեւմտեան Հայաստանում », Երեւան, 1961, Ա. Սաֆրաստեանի « Թուրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների մասին », Ա. հատոր, Երեւան, 1961, Ռ. Սահակեանի « Թուրք – ֆրանսիական յարաբերութիւնները եւ Կիլիկիան 1919 – 1921 թ.թ. », Երեւան, 1970, Ս. Մարկոսեանի « Արեւմտահայութեան վիճակը ԺԹ. դ. վերջերին », Երեւան, 1968, Ջոն Կիրակոսեանի վերջերս լոյս ընծայած « Բուրժուական դիւանագիտութիւնը եւ Հայաստանը » եւայլն:

Ժամանակն է, որ առաւել ուշադրութիւն դարձուի աղբիւրներուն, փաստաթուղթերուն, վկայութիւններուն վրայ: Ջոն Կիրակոսեանի համար ռուսերէն հրատարակուած « Ցեղասպանութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ » հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ հայերէն լոյս տեսած « Հայաստանը միջազգային դիւանագիտութեան ու սովետական արտաքին քաղաքականութեան փաստաթուղթերում » ժողովածուն պէտք է ընդլայնուին նորանոր վկայութիւններով: Նկատի առնելու է ռուսական, գերման, ֆրանսական, անգլիական, յունական, արաբական եւ բազմաթիւ այլ երկիրներու դիւանագիտական վաւերաթուղթերը: « Այդ կը լինի լուրջ գիտական եւ պետական մօտեցում մեր ժողովրդի մօտաւոր անցեալի քաղաքական ողբերգութեան հանգամանքները լուսաբանելու գործին: Այդ իրականացնելու համար ունենք կարող ուժեր, լաւ հնարաւորութիւններ: Միայն անհրաժեշտ է, որ Գիտութիւնների Ակադեմիայի համապատասխան օղակները, պետական համալսարանի պատմագիտական, արեւելագիտական ամբիոնները հանդէս բերեն նախաձեռնութիւն, գործիմացութիւն այդ խնդիրը լուծելու յոյժ կարեւոր գործում »:

Ցայսօր պատմագիտական բնոյթի ուսումնասիրութիւնները կեդրոնացած էին Թուրքիոյ անցեալի դէպքերուն վրայ: Յատկանշական նորութիւն մըն է Ռ. Կոնդակչեանի յիշատակուած գիրքը, որ կը վերաբերի Թուրքիոյ քաղաքականութեան Բ. Համաշխարհային պատերազմին: Հեղինակը փաստաթուղթերու վկայութեամբ ծանօթ իրողութիւն մը կը հաստատէ, այն թէ՝ Թուրքիա կը պատրաստուէր յարձակիլ Անդրկովկասի վրայ, Ստալինկրատի ճակատամարտէն անմիջապէս ետք:

Այս մասին ահա թէ ինչ կը գրէ Ջոն Կիրակոսեան.— « Նա (իմա՛ Թուրքիա) տենդագին պատրաստւում էր պատերազմի՝ ընդդէմ Սովետ. Միութեան, վարկ տալով երկրի ռազմականացմանը, զինելով մօտ մէկուկէս միլիոնանոց բանակ: Միայն սովետական սահմանի երկայնքում կենտրոնացուած էին թուրքական բանակի 24 դիվիզիաներ, յարմար առիթի սպասելով Անդրկովկասի վրայ յարձակուելու: Այդպիսի արկածախնդրութեան համար ազդանշան էր հանդիսանալու Ստալինկրատի անկումը: ... Աստեղ շեշտւում են պանթուրքական ծրագրերի աշխուժացման փաստը, թուրքական հսկայածաւալ Պետութիւն վերստեղծելու միտումների աշխուժացումը »:

Ջ. Կիրակոսեանի յօդուածը, որ գրախօսականի եւ քննադատութեան սիւնակին մէջ լոյս տեսած է, հիմնականին մէջ շատ կարեւոր հարց մըն է, որ հրապարակ կը դնէ: Այն է՝ զարկ տալ Թրքագիտութեան, անիկա ըմբռնելով իր լայն, համապարփակ տարողութեամբ: Աշխատանքը հիմնական նշանակութիւն ունի Հայաստանի, ինչպէս նաեւ արտասահմանի համար: Հակազդել Թրքական զեղծարարութեան ցոյց տալով անցեալի իրադարձութիւններուն իսկական նկարագիրը եւ, մանաւանդ, Թուրքիոյ մնայուն քաղաքականութեան բնոյթը՝ համաթրքականութիւնը

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԼՊԵՐ ԱՅՆՇԹԱՅՆ՝ 20ՐԴ ԴԱՐՈՒ ԿՈՊԵՌՆԻԿԸ

— Օ —

(Բ. եւ վերջ)

Այնշթայնի համաձայն շարժումը յարաբերական է դիտողի դիրքին հանդէպ, կուտար օրինակը. ենթադրենք որ վազող շոգեկառքի մը օթեակին մէջ պայուսակ մը իր տեղէն վար կ'իյնայ, շոգեկառքի ճամբորդներուն համար պայուսակին անկումը կատարելապէս ուղղահայեաց է (վերթիքալ): Բայց դուրսը կանգնած դիտողի մը համար պիտի թուի թէ պայուսակը շեղակի կ'իյնայ:

Այնշթայնի դրութենէն նման բազմաթիւ տարօրինակ երեւոյթներ կը հետեւին. օրինակ՝ ժամանակը աւելի արագ կը սահի ծովու մակերեսին վրայ քան բարձր լեռներուն վրայ: Եթէ կարելի ըլլար գերազանցել լոյսի արագութիւնը (300.000 քիլմ. երկվայրկեանի մէջ), ժամանակը պիտի սկսէր ետ երթալ... Այս վերջինը Արթիւր Պըթլըր բնագէտին ներշնչեց հետեւեալ վիպասանութիւնը.

Աղջիկ մը կար լոյսէն ալ արագ,
Անունն էր լուսաշող:
Օր մը դուրս ելաւ յարաբերաբար,
Եւ նախորդ գիշերը վերադարձաւ:

Յարաբերականութեան այս տարօրինակութիւններն էին որ ժողովուրդին մէջ առեղծեցին Այնշթայնի առասպելը: Քիչեր էին, սակայն, իր դրութիւնը իրապէս ըմբռնողները: Բազմաթիւ էջեր պիտի չկարենային տոկալ անոր բարդ կառոյցներուն ծանրութեան տակ: Այսքանը միայն ըսենք որ այսօր ամբողջ տիեզերքը՝ ուսումնասիրուած գերարդիական միջոցներով, անվարան կը փաստէ Այնշթայնի դրութեան ճշդութիւնը:

1955ին երբ Այնշթայն մեռաւ, իր ուղեղը դրին ապակիէ տուփի մը մէջ, որ կը պահուի Փրինսթընի հիւանդանոցին դարակներէն մէկուն վրայ: Մասունքի մը պէս կը պահուի, եւ գիտնականները կը յուսան որ օր մը կարելի պիտի ըլլայ անոր մէջէն դուրս հանել Այնշթայնի հանճարին գաղտնիքը:

Ամբողջ աշխարհ համոզուած էր որ Այնշթայն իր ժամանակի ամէնէն աւելի հզօր իմացականութիւնն էր: Եւ սակայն, այս թեւաւոր համբաւը արգելք չեղաւ որ ան պահէ իր պարզութիւնն ու հեզութիւնը, մանաւանդ իր մեծ համեստութիւնը: Թէեւ տեսական բնագէտ մըն էր, բայց ունէր նաեւ թեքնիք բացայայտ կարողութիւններ: Երբեք, սակայն, չուզեց օգտագործել զանոնք: Երկար ատեն մերժեց նկատի առնել իր նշանաւոր բանա–

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Ամփոփեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կարգ մը Գնչուհիներ իբրեւ ոգեհարց միջնորդներ կը հաղորդակցին այդ ոգիներուն հետ, մարդոց հմայելու կամ զանոնք բժշկելու համար:

Կեդրոնական Եւրոպայի Գնչուներուն համար Ուրմերը կը ներկայանան իբրեւ բախտի ոգիներ: Անոնք կը կոչուին նաեւ «Սպիտակ Կիներ», սպիտակ զգեստներ հագած ըլլալով: Կը ներկայացնեն նաեւ ծառերու ոգիները: Երախաներու ծննդեան ատեն անոնք ներկայ կ'ըլլան երեք հոգինոց խումբով մը, օրհնելու համար նորածիններու ճակատագիրը: Անոնցմէ մին բարի է. երկրորդը չար, իսկ երրորդը հանդարտ ու մեղմ: Այդ պատճառաւ Գնչուները յատուկ արարողութիւն կը կատարեն մանուկներու ծննդեան ատեն: Քէշալինեները անտառներու հուրիներն են, որոնք եւս կը տնօրինեն մարդոց ճակատագիրը: Անոնք միայն կեդր. Եւրոպայի Գնչուներու կողմէ ճանչցուած են ու հետզհետէ կը դադրին Գնչուներու հաւատքին մաս կազմելէ: Քէշալիներուն թագուհին՝ Աննա, կ'ամուսնանայ երեւակայական ժողովուրդի մը թագաւորին հետ եւ որմէ կ'ունենայ ախտածին դեւեր:

Կախարդները կամ Հոլեփիները կը ներկայանան կնոջ կերպարանքով: Անոնք սիրային կապեր կը հաստատեն դեւերու հետ: Գնչու կախարդներ կ'ոգեկոչեն զանոնք մարդոց կամ կենդանիներու դժբախտութիւն փոխանցելու համար:

Կը խորհիմ թէ այսքանը այլեւս բաւարար է ու այստեղ պէտք է կանգ առնել, նկատի ունենալով որ առաջադրած նպատակս էր ընդհանուր գաղափար մը տալ Գնչուներու կեանքին մասին:

Իբրեւ վերջաբան, աւելցնեմ որ ներկայիս Գնչուներու Թափառական կեանքը սկսած է փոխել իր դիմագիծը: Ճարտարարուեստի արդի դարուս Գնչուները եւս ստիպուած են յարմարիլ կեանքի ներկայ պայմաններուն ու ընկերային բարդ կառոյցի կանոններուն: Այլեւս անոնք չեն կարող հետեւիլ իրենց նախնեաց օրինակին: Դարձած են գրեթէ նստակեաց եւ կամ կը յամառին թափառիլ նահանգի մը կամ որոշ շրջանի մը մը սահմաններուն մէջ: Անոնք, հակառակ իրենց յամառութեան ակամայ կ'ենթարկուին ոստիկանական խիստ հետապնդումներու: Անոնց արգիլուած է կանգ առնել արգիլեալ գօտիներու վրայ: Նաեւ փորձանք դարձած են քաղաքապետութեանց եւ անլուծելի հարցեր կը ստեղծեն:

Այս քաղաքակրթեալ դարուս, անոնք դարձեալ կը նկատուին լուսանցային արհամարհելի ժողովուրդ մը եւ այդ հանգամանքով կ'անտեսուին բոլորէն: Եւ սակայն, Գնչուներն ալ բոլոր ժողովուրդներուն նման, մարդկային արարածներ են, յաճախ պարկեշտ ու օգտակար, եւ իրաւունք ունին ապրելու արեւին տակ. Անմարդկային արարք մըն է զրկել զիրենք այդ իրաւունքէն:

Դժբախտաբար, իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է: Երկրորդ աշխարհամարտին, Հրեաներու, Լեհերու, Ֆըրանսացիներու եւ այլ ազգերու կարգին, Գնչուները եւս տուին երեքհարիւր հազարէ աւելի մարդկային զոհեր՝ Հիթլերականներու գործադրած ցեղասպանութեան:

(Շար. — 12 եւ վերջ)

ի գործնական արդիւնքները. այդ անձեւին համաձայն (E = cm 2) նիւթի ամփոփքը քանակն անգամ, եթէ փըշ- ւի իր հիւլէին (աթ-ոմ) մէջ, կրնայ ատահման ուժ մը առաջ բերել. ասիկա ֆիզիկական ռումբին առաջնորդող մեկնա- կէտն էր. շատ մը բնագէտներ անմիջա- կէս կատհեցին զայն։

Անձնապէս խաղաղասէր՝ եղաւ հիւլէա- ռումբին հայրը, մշակոյթով եւ այնութեամբ գերմանացի՝ եղաւ ան- ող գերմանատեաց մը։ Մէկ խօսքով՝ նոց հակասութիւններու մարդը, ինչ - ես սովորաբար կ'ըլլան բոլոր մեծ միտ- ը։

նաւ մը բանաձեւումներով սահմանած ն զինքը։ Բայց Այնշթայնի նման հա - ոպարփակ հանճարները չեն սեղմուիր նձուկ սահմաններու մէջ։ Իր մասին սեն- ք կատարեալ պատկեր մը կրնան տալ ու անտիպ նամակները, որոնք մօտերս ւած հրատարակուեցան։ Անոնց մէջ Ցարա- րականութիւնը ստեղծողը, որ ալ - փոխեց, ինքզինքը պարզուած կը դնէ. «Կ'ուսումնասիրեմ փոքր տեսներ, կը գրէ իր կեանքի վերջին տա- իներուն. կը փորձեմ ճամբայ բանալ, մեծ նպատակը, որ թէեւ մօտիկ կը ի, կը խուսափի ինձմէ։ Ուժերէս է»։

Ի՞նչ էր այդ նպատակը։ Երեւութա - ՝ Ցարաբերականութեան հարցերուն ընդհանուր լուծումն էր, որ բոլոր երե- ոյթները պիտի միացնէր միակ հաստա- ոյ յայտարարի մը տակ։ Անգլիացի անական Նիճէլ Քալտըր համոզուած է թէ 1917էն Այնշթայն՝ փոխանակ իր ութեան ջատագովութեամբ զբաղելու, ոյն առաջ տանէր մինչեւ իր վերջին հե- ւանքները, տասնամեակներով կան - ած պիտի ըլլար Էտուին Հապըլը եւ ա- ջին յայտարարողը պիտի ըլլար տիե- զերքի սկզբնական պայթումին, նշանաւոր պիկ-պանկը (մեծ պայթումը)։

Բայց ա՞յս էր միայն իր ուզածը։

Ո՛չ, անտարակոյս։ Պրպտելով իր նա- մակները, այն տպաւորութիւնը կ'ու - նենք՝ որ ան կ'ապրէր մօտ ատենէն իրականանալիք մարդկային պատմու - թեան մէջ աննախընթաց դէպքի մը ըն- թացումով։ Այնշթայն կը տառապէր, ո- րովհետեւ իրեն համար գրեթէ չօշափելի դարձած էր տիեզերքի սկզբնաւորութեան խորհուրդը, բայց միշտ կը պակսէր ու- ժի վերջին քանակը վճռական քայլը ելու համար։

Արարչութիւնը իր գաղտնի երեւ - ոյթներով հո՛ն, իր դիմացն էր. կը փախչէր Արարիչը։

Ինչպէ՞ս կարելի է այն ատեն «ինքն իր մէջ փակուած, խասաէր եւ անտարբեր» կոչել այս մարդը՝ որ, իրաւամբ կամ առանց իրաւունքի, ինքզինքը ճշմար - տութեան այդքան մօտիկ կը զգար։

Հետաքրքրական է նկատել Թէ ինչ - պէս կը բաժնուի իր երկու կիներէն. ա- ռաջինը կ'ուզէ բաժնուիլ իրմէ 1919ին, Այնշթայն անոր ապրուստին համար խոստանայ տալ Նոպէլեան մրցանակէն շահած գումարը (Մրցանակ մը որ երկու տարի ետք միայն պիտի առ - նէ)։ Երկրորդ կինը կը մեռնի 1936ին երբ ինք զբաղած էր գիտական հարցի մը քննութեամբ. յաջորդ օրն իսկ կը վերսկսի գործը, իբրեւ Թէ ոչինչ պատահած ըլլար։

Ինչպէ՞ս կրնանք մեր չափանիշներով դատել այս մարդը, որ հաւանաբար տիեզերքին եւ նիւթին խորհուրդը լուծելու վրայ էր։ Փոքր տարիքէն արդէն ան հասկցած էր որ ճակատագիրը բացառիկ դեր մը վերապահած է իրեն։ Հինգ տարեկանին նուէր ստացած կողմնացոյցը խլած էր իր սքանչացումը, փոշիացնելով իր անգիտակից մանկութիւնը, եւ մղելով զինքը դէպի գիտութեան առինքնող հորիզոնները։

Կանխահաս հանճար մը չէր, տեսանք արդէն։ Մանաւանդ Թէ՝ կանոնաւոր դպրոց ալ չկրցաւ յաճախել և կը նեղուէր Թուաբանութենէն։ Բայց «տարբեր» էր։ Այնշթայն արհեստավարժ հանճարներէն տարբեր յատկութիւն մը ունէր. ան սիրով եւ համբերութեամբ կը պատասխանէր իրեն ուղղուած բազմաթիւ նամակներուն։ Ամէնօրեայ կենցաղին մէջ շատ սակաւապէտ էր. «Սեղան մը եւ աթոռ մը բաւական են ինծի համար», կ'ըսէր։

Իրմէ մնացած անտիպ նամակները մեզի կը ներկայացնեն Այնշթայն մը որ բոլորովին զուտ եւ մեկուսացած մէկը չէ, ինչպէս ոմանք կը կարծեն, բայց ոչ ալ ամբողջութեամբ մարդկային սովորական զգացումներով զեղուն։ Ան յաճախ փակուած էր բնագիտութեան «փղոսկրէ դղեակին» մէջ. կ'ուզէր կորզել տիեզերքին գաղտնիքը. բայց այն քիչ անգամները երբ դուրս կու գար այդ դղեակէն, իր վեհանձն բնութիւնը դուրս կը պոռթկար տիրաբար։

Անգամ մը ցերեկուան ծանր աշխատանքէն ետք, ամբողջ գիշերը անքուն կ'անցընէ պատասխանելու համար անծանօթ իտալացիի մը նամակին։ Մարդը կը դըրդըւէր զինքը Աստուծոյ գոյութեան մասին իր տարակոյսներով։ «Յօդուածի մը մէջ կը կարդամ որ դուն կը հաւատաս, կը գրէր Իտալացին. ինչպէ՞ս կարելի է այդ»։ Այնշթայն կը պատասխանէ. «Իրաւունք ունիս, յօդուածը կը սխալի։ Ես չեմ հաւատար անձնաւորական Աստուծոյ, եւ այս պարագան երբեք չեմ ծածկած։ Միակ կրօնական զգացումը որ կայ մէջս՝ գիտութենէն յայտնուած տիեզերքի կազմին հանդէպ ունեցած անսահման հիացումս է»։

Եթէ սովորական մարդիկ չարունակ կը փորձէին դուրս բերել զինքը իր կղզիացումէն, նոյնը կ'ընէր նաեւ գիտական աշխարհը։ «Կարծէք Թէ հաւ մ'ըլլայի», կ'ըսէր յաճախ, «ամէնքը կը սպասեն որ Թուխս նստիմ»։ Սակայն կը սիրէր կրկնել. «Աւելի արժէք ունին Պուտտայի, Մովսէսի եւ Ցիսուսի սորվեցուցածները, քան Թէ մեր բոլոր գիւտերը»։ Անկեղծ խօսքեր էին ասոնք, անտարակոյս։

Իր կեանքի երեւոյթներէն շատեր առակի կարգ անցած են։ Հաւանաբար ուզած է հանրութեան ներկայանալ այնպիսի դիմագիծով մը, որուն ետեւ կարենար դիւրութեամբ ապաստանիլ։ Բայց ի՛նչպէս էր իրապէս իր ներքին մտերմութեան մէջ՝ չենք գիտեր։ «Ինչո՞ւ այսքան լուրջի առած եմ գործս», հարց կու տար երբեմն ինքնիրեն, «որո՞ւն համար։ Ինծի՞ համար արդեօք։ Բայց այնքա՞ն կարճատեւ է ամէնուս ալ կեանքը։ Արդեօք ժամանակակիցներո՞ւն համար, ապագայ սերունդներո՞ւն համար։ Խորհուրդ մըն է, խորհուրդ կը մնայ…»։

Մահուան անկողինին վրայ (18 Ապրիլ 1955) արտասանած իր վերջին խօսքերը անծանօթ մնացին մեզի, որովհետեւ հիւանդապահուհին չկրցաւ հասկնալ գերմաներէն ըսուած այդ քանի մը մրմունջները։ Եւ այսպէս, մեր դարու մեծագոյն գիտնականին վերջին վայրկեանները սուզուեցան յաւիտենականութեան խորհուրդին մէջ։ Ու մարդիկ այսօր, անգիտանալով մարդ – Այնշթայնը, կը շարունակեն հետազօտել իր երեւակայած տիեզերքը։

Հ. ՊԻՐՆՃԵԱՆ

«ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ»

ՊՈԼՍՈՒԹԷ ՊՈԼԻՍ

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Ս. Գէորգ եկեղեցին յիշատակելի շաբաթավերջ մը ունեցած է Սեպտ. 28 – 30։ Ուրբաթ երեկոյեան Շնորհք Պատրիարք բացումը եւ օծումը կատարած է մաքրուած ու բարեզարդուած տաճարին։ Շաբաթ առաւօտ պատարագած է պատրիարքական փոխանորդը՝ Վրթանէս Խչկ. Ա. Քհյ. Տէրտէրեան։ Քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան։ Կիրակի առաւօտեան, Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ, պատարագած եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք։ Այդ օրը զուգադիպելով Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օծման ու գահակալութեան 24րդ տարեդարձին, Պատրիարքը իր քարոզին մէջ ներբողը հիւսած է Վազգէն Ա.ի։ Ապա, Սամաթիոյ հոգեւոր հովիւ Շահէ Քհնյ. Ալթունեանի ծառայութեան ի գնահատութիւն Պատրիարքը լանջախաչ կրելու արտօնութիւն շնորհած է անոր, իսկ քահանայից դասու երիցագոյն անդամին՝ 92ամեայ Վահան Քհնյ. Գրիգորեանի, աւագութիւն։ Պատարագի աւարտին կատարուած են մատաղօրհնութիւն եւ հոգեհանգիստ՝ պատրիարքներու յիշատակին։ Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք Սիրոյ Սեղան սարքուած է Սահակեան – Նունեան լիսէի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի եւ մասնակցութեամբ բարերարներու, Թաղականներու, հոգաբարձուներու, մամուլի ներկայացուցիչներու։ Խօսք առնողներ շեշտած են գաւառէն եկող Հայերու ծառայութեան ոգին եւ դրուագներ պատմած անոնց ազգասիրութեան ոգիէն, վարժարանի նորոգութեան եւ եկեղեցւոյ բարեզարդման առթիւ, աւելցնելով որ անոնցմէ շատեր իրենց ուսերով ողիւս, աւազ ու այլազան շինանիւթեր կրած են։ Հետեւաբար, Սամաթիոյ կրօնական եւ կրթական այդ շէնքերուն շաղախին մէջ գրեթէ ամէնուն քրտինքը կայ։ Այս երեւոյթէն խանդավառ եւ ի գնահատութիւն գաւառի Հայութեան ցոյց տուած ոգիին կատարուած են սրտաբուխ նուէրներ, որոնց մասնակցած է նաեւ Պատրիարքը 50 հազար ոսկիով։ Փակման խօսքը կատարած է Շնորհք Պատրիարք։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Սեպտեմբեր 30ին, իր անդրանիկ պատարագը մատուցած է Նորօծ Բարսեղ Քհնյ. Վանլեանի շնորհակալութեան եւ Պատրիարքի, որ նաեւ խօսած է յաւուր պատշաճի քարոզ մը։ Ցաւարտ պատարագի յարակից սրահին մէջ ճաշ մը տըրուած է ի պատիւ Պատրիարքին եւ նորօծ քահանային։ Խօսք առած են Մովսէս եւ Գրիգոր քահանաները, ինչպէս նաեւ Ցակոբ Սվաճեան շեշտելով հայ եկեղեցւոյ մէջ քահանային տեղը եւ դերը։ Բարսեղ քհնյ. Վանլեանի շնորհակալութեան եւ հաւատարմութեան խօսքերէն ետք ճաշը վերջ գտած է Պատրիարքին օրհնութեան եւ Թելադրական խօսքերով։

Օծման Ս. Տաւեղարանի

Ս. ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՄԱՏՐԱՆ

* * *

Սեպտ. 23ի Կիրակի օր պատշաճ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ օծման Ս. տարեդարձը Ս. Ռաֆայէլի Ս. Ցովհաննէս մատրան։ Պատարագեց Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան իր քարոզին բնաբան ընտրած ըլլալով «Երանի եկեղեցի շինողաց» սաղմոսը։

Սեղանին կը սպասարկէին Երուսաղէմի Ս. Ցակոբեանց միաբանութեան անդամներէն Հայկասէր Վրդ. Պայրամեան, Գաբրիէլ Քհնյ. Ցակոբեան, նոյնպէս Մարսէյլէն Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ դպրաց դասէն քանի մը անդամ – անդամուհիներ, գլխաւորութեամբ իրենց խըմբավարին՝ Պր. Խաչիկ Ելմայեանի, որոնք երգեցին պատարագի երգերը կատարեալ ներդաշնակութեամբ։

Ցաւարտ պատարագի կատարուեցաւ պաշտօն հաստատութեանս համայն սատարողաց, պաշտօնէից եւ պատսպարեալ հանգուցելոց հոգւոյն ի հանգիստ։

Գ. Ք. Ց.

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Երբ բաժանուեցինք, Սարոյեանն ասաց.
– Պատուական մարդիկ էին… Զուարթ- ոցի մէջ միշտ պատուական մարդոց կը իպիմ։ Անցեալ գալուս Զուարթնոցի ակ բիթլիսեցի Աստուրին հանդի- ։ Հարցուցի, Բիթլիս ո՞ր կողմն է… սաւ, ահա այս քարի վրայով կայնաւ, քը սանիկ պարզեց, ըսաւ, ա՛յս կողմն այսպէս կ'երթաս, կ'երթաս, հինգ օր երթաս, տասը օր կ'երթաս, կը նիս Բ ի Թ լ ի ս… ։ Ախսոս մա չկայ՝ հետը կուշտ զրուցէի Բիթ- սի վրայ. ըսէի, որ գացի, տեսայ Բիթ- ը, տեսայ մեր աւերակ տուն, մեր օ- ախ… Երբ Ֆրեզնօ լսեցի Աստուրի լացս եկաւ…

Երբ Երեւանից դուրս եկանք, օրը պայ- ծառ էր, արեւոտ։ Բայց ահա դեռ Հոկ- տեմբերեան չհասած, երկինքը ամպեց, րւեց։

– Ափսոս, – ասաց վարորդը, – օրը փըչացաւ…

– Ինչ կ'ըսես, հիանալի եղանակ է, – վրայ բերեց Սարոյեանը, – ամէն եղանակ իր գեղեցկութիւն ունի… Ասանկ եղանակի բանաստեղծները մելամաղձոտ բանաստեղծութիւններ կը գրեն…

– Եւ օղի կը խմեն, – աւելացրեց Ռազմիկ Դաւոյեանը։

– Այո, օղի, օղիին վրայ ալ գարեջուր… Կանգ առինք, մտանք այս խաղողի այգի, կ'ուզեմ խաղող քաղել…

– Այդ այգիներն արդէն քաղուած են, խաղող չենք գտնի…

– Չի կրնար պատահիլ։ Հայ մարդը միշտ քանի մը ճութ կը Թողու երեխաներու եւ Թռչուններու համար…

Ու մտաւ այգի, մտաւ, գտաւ, ու հըրճուեց երեխայի նման.

– Հիմա տեսա՞ք… Ֆրեզնօ այգին կը քաղէին, կ'երթային, յետոյ պզտիկները կը մտնէինք այգի, կը փնտռէինք, կը գտնէինք… Կ'երեւի, Թէ այս այգին պզտիկ Սարոյեաններ դեռ մտած չեն, այլապէս բան մը չէինք գտներ…

Անցնում էինք գիւղամիջով, երբ մի տնամերձ այգում խոշոր, ոսկեգոյն ողկոյզներով ծանրաբեռ վազեր տեսաւ ու նաեւ ծառեր՝ հուրհրան պտուղներով…

– Կայնէ՛ք, կայնէ՛ք, ահա իմ ուզած…

Բացեց մեքենայի դուռն ու արշաւեց դէպի այգին։

Թէեւ Ամերիկայում էր ծնուել ու մեծացել, բայց երեւում էր, որ ոչ մի յարգանք չունի մասնաւոր սեփականութեան նկատմամբ։

«– Գնանք նայենք, յանկարծ ու Հանտեքսոնի ծիրանները հասած լինեն…

– Գնանք։ Եթէ հասած լինեն, յանձն առնո՞ւմ եմ Թողնել…

– Գողանալը մեղք է…

– Այո, բայց ոչ ծիրան գողանալը…

«Մարդկային Կատակերգութեան» մէջ է գրել։

Այո, բայց ոչ ծիրան, բայց ոչ խաղող գողանալը, այն, ինչ բնութեան պարգեւն է…

Ու արշաւում էր դէպի այգին, մենք էլ հետեւից։

Տանտիրուհին հաւանաբար պատուհանից տեսնելով մեր այդ արշաւանքը, դուրս եկաւ։

– Կրնա՞մ ձեր այգիէն քիչ մը խաղող գողնալ…

Տանտիրուհին ժպտաց.

– Ինչքան կ'ուզէք…

Մտաւ այգի, քաղեց, կերաւ հաճոյքով, ագահութեամբ («այնպէս ուտես, որ Աստուած նայի, զարմանայ»), մի նուռ պոկեց, հիացաւ գեղեցկութեամբ, գրպանը դրեց…

– Ինչքա՞ն կ'ուզէք՝… Հիանալի բառ… Ուրիշ տեղ ալ, անշուշտ, եթէ մտնես այգի, ըսես՝ կ'ուզեմ քիչ մը գողնալ, Թոյլ կու տան, բայց այդքան սրտալի չեն ըսեր՝ ինչքա՞ն կ'ուզէք… Հպարտ եմ, որ այս ժողովուրդէն եմ…

Այգուց դուրս էինք գալիս, երբ մեր մեքենայի կողքին մէկ ուրիշը կանգնեց եւ երիտասարդներ դուրս եկան միջից։ Ծանօթ դէմքեր էին։ Ցիշեցի, քիչ առաջ Համալսարանում Սարոյեանի ետեւից միջանցքից միջանցք էին քայլում։ Ուրեմն, դասերը Թողել են, աւտոմեքենայ ճարել, ընկել մեր ետեւից…

– Համալսարանի ուսանողներն են, – ասաց, – Սարոյեանի ետեւից են գալիս…

– Է, եթէ գործ չունին, Թող գան, ճամփորդութիւն աւելի ուրախ կ'ըլլայ…

(Շար․ – 24)

Գ. Գրիգոր Կիւլեան, Օր. Շաքէ Կիւլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱՓ ԿԻՒԼԵԱՆԻ
(Իզմիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 8ին գիշերը, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Հոկտ. 11, ժամը 16ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր խոր ցաւակցութիւնները մեր սիրելի վեթերան ընկերոջ՝ Գրիգոր Կիւլեանի եւ Շաքէին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Խաչիկեան, Օր. Ժասմին Խաչիկեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Հոկտ. 14, ժամը 9.30ին Ժան Կիթոնի փոքրիկ քրիստոնէականը, կը մասնակցին Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, Սամուէլ — Մուրատ վարժարանի աշակերտութիւնը եւ Իզապէլ Տէր-Յակոբեան:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel
MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

NOUVEAU
CHEZ
NORAIR
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84
SANS DINER
Excellente ambiance
Danses — Chansons
Au piano : GRICHA GRINN
Première consommation 30 F.
ensuite 15 F.
ouvert tous les jours
de 22h. à l'aube

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Սէն Ժերոմի եւ շրջակայքի Ս. Սահակ-Մեսրոպի Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս կը տօնէ եկեղեցւոյ շինութեան եւ անուանակոչութեան 46րդ տարեդարձը Կիրակի, Հոկտ. 14ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ հիմնադիրներու, շինութեան յանձնախումբի եւ Տիկնանց Միութեան հոգւոց համար:

Ապա մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում: Գիտի երգէ Մարսէյլի «Սահակ Մեսրոպ» երգչախումբը:

MARSEILLE
HOMENETMEN - ARDZIV
NUITÉE DANSANTE
SALONS DE L'ALHAMBRA — 340, Boulevard Chave
Samedi 13 Oct. de 21 h. à l'aube
Orchestre : CLAUDE GERARD
Chanteur :
MARTEN YORGANTZ
Billets et Réservation.
Tél. : 39-77-50 Kurdyan — 31-09-71 Zeroukian —
70-06-30 Pehlivanian

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան խաղողի եւ ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Մոսկոֆեան 200, Տիկ. Օհանեան 100, Տիկ. Ա. Սոքիքեան, Տիկ. Զ. Արզումանեան, Տէր եւ Տիկ. Էյմէրիկ, Տէր եւ Տիկ. Յ. Աւետիքեան 50ական խաղողի: Գոհար Նալպանտեանի (ծն. Թոթոյեան) թաղման առթիւ Գր. Ա. Հոլոփիկեան 300, Նորայեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկ. Հ. Վոլթ, Տէր եւ Տիկ. Ր. Նազարեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Դաւիթեան, ԺԱՖի Մարսէյլի վարչութիւն 100ական, Տէր եւ Տիկ. Վ. Ծըրտիկեան, Զաքէոսեան, Օր. Մ. Սէմէրճեան 50ական, Տիկ. Արապաճեան, Տիկ. Ս. Մանուկեան 20ական.

(Շար. —)

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը կը ճշդէ Հոկտ. 3ին լոյս տեսած իր շնորհակալիքը, որ պէտք է ըլլայ.—

Տիկ. Տապաղեան 500 Ֆր., Տիկ. Անդրէասեան 500, որն՝ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 500, Արշա Գիթիպեան 500, Տիկ. Մարգարեան 200, Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան 200, Տիկ. Գէպէլեան 100, Գր. Մաճառեան 100, Տէր եւ Տիկ. Զագրեան 100 Ֆր.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Համշէնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Համշէնոյ հերոսամարտի 59րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտ. 14, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշ, մատաղ եւ յուշահանդէս տեղի կ'ունենայ ճաշարան Օփերա — Լաֆայէթի մէջ՝ 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 40 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Լուիզ Փափազեանի մահուան առթիւ, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Կարապետ Խաչիկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ժոզէֆ Տէյիրմէնճեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, փոխան ծաղիկի (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 20.30ին:

Եռանկիւն եւ Կարինէ

(Լէզլէզյանի Հօրհօր աղա)
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ:

Մուտք 15 ֆր.

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE
BAL
de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des «GAYDZAG'S»
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

×

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 21ին: Ընտրութիւնը մէկ անգամով կը վերջանայ: Կը խնդրուի չբացակայիլ: Օրակարգ՝ հրաժարում վարչութեան, ընտրութիւն նոր վարչութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Իսիի Կապ. Խաչի միօրեայ դպրոցը վերսկսած է Չորեքշաբթի օրուան դասընթացքները: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Չորեքշաբթի առաւօտները.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն՝ Գառնիկ Յակոբի Մխիթարեան, ծնած 1949ին կը փնտռէ զինք որդեգրող ծնողքը Սեդա եւ Դաւիթ Կակոսեան: Նախքան որդեգրուիլը կոչուած է Վարդգէն: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իրեն հետեւեալ հասցէին՝ Օրջոնիկիձէի շրջան, Սարի թաղ, 2րդ փողոց թիւ 40, Երեւան 17: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
MOSCOU - EREVAN
2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
11
JEUDI
11 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.489

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.489

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՆ

Միջինարեւելեան Միջավայր

— o —

300 ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ ՀԻՒՍԻՍ. ԼԻԲԱՆԱՆ
ՄԱՍ ՄԸ՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ

Այս անգամ Լիբանանցի քրիստոնեաները …յարու մէջ հաշուեյարդարի ձեռնարկած … եւ հիւսիսային շրջանին մէջ է, որ …առեւանգումները կատարուած են, բա…ական մեծ ծաւալի վրայ:

…էջ օրուան մէջ, Երեքշաբթի, 300 առեւանգում կատարուած էին իրարու հակառակորդ Քաթայէպներուն եւ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի կողմնակիցներու կողմէ:

…րաքեան մամուլի գործակալութեան համաձայն եօթը հոգի ալ սպաննուած են: …րիշ մը աղբիւրներու համաձայն 182 հոգի պատանդ կը մնայ 300ի վրայ, ու… աղբիւրներու համաձայն 140 է միայն վերադարձուածներու թիւը:

Ծանօթ է որ Ֆրէնճիէ իր սպաննուած …ղին, ընտանիքին եւ իր 30 «առիւծ»ներու վրէժը ունի լուծելիք Քաթայէպներէն (Յուլիս 78) մինչ Ճեմայէլի …սակցութիւնն ալ չի «ներեր» նախ…կին նախագահին սրտագին յարաբերութիւնները Սուրիացիներուն հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ ընդհանուր գործադուլի մէջ պիտի ըլլայ Հոկտ. 25-ին: Ասկէ զատ նախարարը կը ծրագրէ բարեփոխումներու շարք մը, որպէսզի …նք տարիներու ընթացքին սպասարկութիւնը բարելաւուի եւ «արագ» նամակները գոնէ 24 ժամուան ընթացքին հասնին եւ ընդհանուր ձեւով ներկայ յապաղումներն ու անկանոնութիւնները չքանան.

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԵՐՆԷՇԸՆԸԼ նամակ մը գրկած է Բրեժնեւի պահանջելով որ անոնց պայմանի ազատ արձակուին բոլոր անոնք որոնք ձերբակալուած են իրենց գաղափարներուն համար եւ վերջ մը դրուի նաեւ հոգեբուժարաններու օգտագործումին քաղաքական նպատակներով: Էմնըսթի կը դատապարտէ մանաւանդ այն հալածանքը որու ենթարկուած են անոնք որոնք ուզած են հսկել Հելսինկիի համաձայնագրերու գործադրութեան: Այդ «հսկող»ներէն Գերոնիկ, Սիչկօ, Եդ… …րդ Յարութիւնեան ձերբակալուած 1979 Մարտին դեռ կը սպասեն որ դատ…ուին . .

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ներքին նախարար նշանակուած է Վէհաբի Իլհան, նաեւ Հալէ…ան, որ կը փոխարինէ հրաժարեալ Կիւ…նէլը:

ՍԱՏԱԹԻ կինը համալսարանի փրոֆէսէօր դարձած է եւ Հոկտ. 7ին սկսած է …րդէն արաբ գրականութեան դաս տալ …ամալսարան եկած ուսանողներու: Եգիպտոսի նախագահին կինը 1978 Մայիսին …աւարտած էր իր լիսանսը:

[illegible] 30 քարաթնոց ադամանդ մը նուիրած է եղեր Ժիսքար տ'Էսթէնի, երբ այս վերջինը դեռ Ելմտական նախարար էր: Այս յայտնութիւնը կ'ընէ Քանար Անշէնէ Չորեքշաբթի օր, որ նաեւ մանրամասն կը բացատրէ Նախարարապետ Պառի կալուածական գործառնութիւնները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 2-8)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ «ԿԱՅՐԱԹ»ԷՆ
(0 – 1)

Ոտնագնդակի Խորհրդային 42րդ ախոյեանութեան մրցաշարքին, Հոկտ. 5ին, «Արարատ» Ալմա-Աթայի մէջ կը խաղար տեղւոյն «Կայրաթ»ին դէմ: Խաղը տեղի ունեցած է բուռն պայքարի մթնոլորտի մը մէջ, մանաւանդ երկրորդ կիսախաղին, ուր գրոհները երկուստեք յաջորդած են իրարու եւ որոնցմէ մէկուն ընթացքին Կայրաթցիները նշանակած են խաղին միակ կոլը:

×

ԱԲՈՎԵԱՆԻ «ԿՈՏԱՅՔ»Ը ՅԱՋՈՂ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ոտնագնդակի Խորհ. Միութեան Բ. դասակարգի 4րդ խմբակի մրցումներու մէջ՝ 40 խաղերէ ետք, ստեղծուած է եռեակ իշխանութիւն մը: Լանչխութիի «Գուրիա», Աբովեանի «Կոտայք» եւ Սամտրեդի «Լոկոմոտիվ» ակումբները շահած են 54ական միաւոր եւ կը շարունակեն պայքարը առաջնութեան համար, ինչ որ իրաւունք կուտայ յաղթականին յառաջիկայ տարի հանդէս գալու բարձրագոյն խումբերու շարքին: Նոյն խըմբակին մէջ հանդէս եկող Լենինականի «Շիրակ»ը 24 խումբերու մէջ կը գրաւէ 8րդ տեղը, 43 միաւորով: 40րդ խաղափուլին «Կոտայք»ը 0ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Բաթումի «Դինամօ»ին, իսկ «Շիրակ»ը՝ 1ի դէմ 3 կէտով պարտութեան մատնեց Սուխումի «Դինամօ»ն:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած երաժշտական փառատօնը վերջ գտած է: Հայհամերգի «Թող միշտ լինի արեւը» խորագիրը կրող փառատօնը նուիրուած էր Մանկան Միջազգային Տարուան: Երեք երեկոյթներու ընթացքին Երեւանցիներու եւ շըրջաններէ եկած աշխատաւորներու առջեւ հանդէս եկած են շուրջ 1700 հոգի: Հանդէսը վարած են Եգենի Մորգունով եւ Աշոտ Ղազարեան: Իրենց արուեստը ցուցադրած են Երեւանի մարզական դպրոցներու սաները, «Արմինա», «Ներդեբի» Հայաստանի պարի պետական համոյթները, Կիեւի պետական խումբը եւ քանի մը հարիւր հոգիէ բաղկացած երգչախումբն ու պարախումբերը:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃԸ ԵՒ ԿԱՌՈՅՑԸ

Հայաստանի բնակչութեան աճը զգալի կերպով կը գերազանցէ միջին միութենական չափերը: Այս առթիւ Հայաստանի կեդր. Վիճակագրական Վարչութեան նախագահի տեղակալը՝ Վիկտորիա Զուլալեան, ըսած է, թէ այս տարուան համամիութենական մարդահամարի արդիւնքներու շնորհիւ ձեռք ձգուած տուեալները կը վկայեն, որ քանակական եւ

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ասկէ աւելի քան ամիս մը առաջ, Օգոստոս 28ին, նահանգիս մեծայարգ կուսակալին այցելած էինք մեր կրթական հարցերու դժուարութիւնները հարթելու նպատակով: Իսկ Հոկտ. 2, ժամը 10ին, Վիլայէթ այցելեցինք մեր «վագըֆ» կոչեցեալ կրօնական, կրթական ու բարեսիրական բոլոր հաստատութեանց ենթարկուած դժուարութիւնները եւ սահմանափակումները անձամբ նահանգիս նորընտիր կուսակալ մեծայարգ Օրհան Էրպուղի նկատառման յանձնելու համար: Մեզի ընկերանալու հրաւիրուած էին Գալֆայեան որբանոցի Խնամակալութեան ատենապետ Պ. Կարպիս Ուզուրլեան եւ մեր շատ մը հաստատութեանց փաստաբան Պ. Տիրան Գաքար: Գաւազանակիր էր Օհան Քէնյ.: Հանդիպումին ներկայ էին մեծայարգ կուսակալի կողքին Իսթանպուլի երեսփոխաններէն Նալչըն Կիւրսէլ, որ փոխ-վարչապետ եւ պետական նախարար մեծայարգ Օրհան Էյուպօղլուին կողմէ նշանակուած էր հետաքրքըրուելու համար մեր համայնքային հարցերով: Ներկայ էր նաեւ Իսթանպուլի Վագըֆներու ընդհ. տնօրէնը Իհսան Էրգին:

Մեր յառաջաբանին մէջ նախ մեր շնորհակալութիւնը յայտնեցինք մեծայարգ վալիին կրթական հարցերու կապակցութեամբ իր հրահանգած դիւրութեանց համար: Միաժամանակ ցաւով իր նկատառման յանձնեցինք, որ Կրթական Տնօրէնութենէն արձանագրութեանց հսկելու եւ արտօնագիր տալու համար նշանակուած պաշտօնեաները, դեռ լրիւ չեն գործադրեր տրուած նոր հրահանգները, եւ հայ ըլլալը որոշող հաստատագրերու այդ խել պատճառով արձանագրութեանց ընթացքին, առաջուան պէս, կարգ մը հայ աշակերտներուն կը զլացուի իրենց համայնքի վարժարանները յաճախելու բնական իրաւունքը, հակառակ անոնց որակական կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են բնակչութեան կառոյցին մէջ: Հայաստանի բնակչութեան թիւը կ'աւելնայ տարեկան մօտ 70 հազարով: Այդ աճի չափերուն վրայ կ'ազդէ նաեւ այն հանգամանքը, որ տարուէ տարի կ'աւելնայ ամուսնութիւններու թիւը: Մինչ քանի՛ մը տարի առաջ Հայաստանի մէջ կը կատարուէր տարեկան 18 հազար ամուսնութիւն, անցեալ տարի ամուսնացած են 32 հազար զոյգեր: Բնակչութիւնը տարուէ տարի կ'երիտասարդանայ. ժողովուրդին կէսը ներկայիս 25 տարեկանէն վար է:

Մեծայարգ կուսակալը վճռականօրէն հաստատեց որ պիտի գործադրուին անոնք: Ապա մեր խօսքը շարունակեցինք այսպէս.

«Այսօր եկած ենք ձեր բարեհաճ նկատառման ենթարկելու մեր այն դժուարութիւնները եւ սահմանափակումները զորս

Հանգիստ
ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԵՊՍ. ՊԱԹԱՆԵԱՆԻ

Հռոմէն կը հաղորդեն, որ Երեքշաբթի օր ժամը 4ին, վախճանած է Իգնատիոս Եպս. Պաթանեան, որ 1962 Սեպտ. 2ին կը յաջորդէր Կարդինալ Աղաճանեանի, որպէս Կաթողիկոս-Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, Իգնատիոս-Պետրոս ԺԶ անունով: Այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ քանի մը տարի առաջ, երբ Պատրիարքական Աթոռին իրեն իբրեւ յաջորդ կ'ընտրուէր Հմայեակ Եպիսկ. Կէտիկեան, այսօր՝ Հմայեակ-Պետրոս ԺԷ:

Պաթանեան եպիսկոպոսի կեանքին ու գործին մասին, դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու:

կ'ունենանք Վագըֆներու Տնօրէնութեան հետ:

Մինչեւ վերջին տարիները — այսինքն 1960ական թուականները — մեր համայնքի վագըֆ հաստատութիւնները բնականոն պայմաններու ներքեւ իրենց հանրօգուտ գործունէութիւնները կը շարունակէին: Սակայն անկէ ասդին, յատկապէս 1964էն յետոյ, մեր վագըֆներուն կացութիւնը երթալով դժուարացած է: Ներկայիս Թուրքիոյ մէջ տիրող ծանօթ ապրուստի սղութիւնը աւելի եւս ծանրացուցած է անոնց վիճակը: Օրինակ, Չէյթինպուրնուի շրջանին առողջապահական կարիքները՝ առանց կրօնքի եւ ցեղի խտրութեան՝ մեծ չափով դիմագրաւող Եդիկուլէի Հայոց Հիւանդանոցը տնտեսական տեսակէտէ շատ դժուարութեամբ կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Մինչդեռ եթէ Վագըֆներու Տնօրէնութեան կողմէ արգելքներ չդրուին, իր եկամուտը աւելցնելու կացութեան մէջ է:

Ու եզրակացուցինք. «Հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ ձեր բարձր միջնորդութիւնը պիտի խնդրենք, որպէսզի մեր երկրի Մայր Կանոնադրի ոգիին եւ տառին համաձայն, ու ժողովրդավարական սկզբունքներու հիման վրայ բնական ու բարւոք յարաբերութիւնները վերահաստատուին մեր համայնքային մարմիններու եւ Վագըֆներու ընդհ. Տնօրէնութեան միջեւ»:

Ապա հրաւիրեցինք փաստաբան Տիրան Գաքարը, որ մի առ մի եւ համառօտ կերպով ներկայացնէ այն հարցերը, որոնք արձանագրուած էին մեծայարգ կուսակալին ուղղուած մեր նամակին մէջ: Հետեւեալն է այդ նամակին պարունակութիւնը.

Մինչեւ վերջին տարիները — այսինքն 1960ական թուականները—մեր համայնքի վագըֆ հաստատութիւնները կը շարունակէին բնականոն պայմաններու ներքեւ իրենց հանրօգուտ գործունէութիւնները: Սակայն, վերջին տարիներու ընթացքին, առանց գործունէութիւնը կաշկանդող կարգ մը սահմանափակումներ ու դժուարութիւններ դրուեցան, որոնք մեր բարենպատակ հաստատութեանց նպատակները կապող՝ եւ Պետութեան կողմէ ալ իբրեւ այդ ճանչցուած՝ հանրօգուտ իրենց ծառայութիւնները գրեթէ շարունակելու անկարող կացութեան մատնեցին զանոնք: Խորքին մէջ մեր երկրի Մայր Կանոնի (Անա Եասա) հակառակ եղող այդ սահմանափակումները ատոնք են:

(Շար. 1)

ՆԱԻՐ ԵՒ ԽԱՐԻՍԽ ՄԸ...

Երեւակայեցէք Հայ մը որ լսած չէ Վիկտոր Համբարձումեանի անունը: Երեւակայեցէք Հայ մը որ չի գիտեր թէ ով է Պարոյր Սեւակ մը, Առօ Բաբաջանեան մը: Երեւակայեցէք Հայ մը որ իր կեանքին մէջ Մարտիրոս Սարեանի մասին չէ լսած

Երեւակայեցէք այդպիսի Հայ մը, այո: Եւ անիկա օտար ու անուս Հայ մը չըլլայ: Ըլլայ զարգացած Հայ մը, որ թերեւս անմիջապէս Նէյլ Արմսթրոնկի անունը ձեզի պիտի տայ, եթէ հարցնէք իրեն թէ ով ոտք դրած է առաջին անգամ լուսինին վրայ: Հայ մը որ գիտէ թէ ով է Ալպէր Այնշթայնը, Շէյքսփիրը կամ Պայրընը, Ռահմանինոֆը կամ Սէզանը:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ան Այնշթայնի անունին կողքին լսած ըլլայ նաեւ Վիկտոր Համբարձումեանի անունը, երբ ընթերցում կ'ընէ ամէն լեզուով... բացի հայերէնէ: Վիկտոր Համբարձումեան աշխարհահռչակ գիտնական մը կրնայ ըլլալ, աշխարհի բոլոր գիտական ակադեմիաներուն կողմէ յարգուած ու անդամակցութեան հրաւիրուած բացառիկ դէմք մը կրնայ ըլլալ, բայց միայն հայ մամուլին մէջ է որ պիտի հանդիպիք անոր անունին, միայն հայ մամուլն է որ կուրծքին պիտի սեղմէ այդ անունը եւ պիտի խօսի անոր զարմանահրաշ յաջողութիւններուն մասին: Եւ ան, որ ամէն լեզուով ընթերցում ընելով հանդերձ հայերէնով կատարուած հրատարակութիւններու անհաղորդ պիտի մնայ, բնականաբար զարմացած եւ օտար նայուածքով մը պիտի նայի ձեզի, եթէ իրեն արտասանէք Վիկտոր Համբարձումեանի մը անունը:

Մեր ժողովուրդը արդար հպարտութեան եւ ուրախութեան շատ առիթներ կը վայելէ իր տաղանդաւոր ու համբաւաւոր զաւակներուն բարի գործերով: Այո՛, փոքրիկ ժողովուրդ մըն ենք եւ մեր այս արժէքաւոր զաւակներուն համբաւն ալ շատ յաճախ դժուար կը ցատքէ այդ փոքրիկ ժողովուրդը շրջապատող սահմաններուն վրայէն դէպի դուրս: Բայց ի՞նչ կը փոխուի: Համբաւ եւ արժէք յարաբերական բաներ են եւ միշտ ալ ուղիղ չեն համեմատիր իրարու հետ: Մնաց որ եթէ թիւերու համեմատութիւն մը նկատի առնուի, կրնանք պնդել թերեւս որ Վիկտոր Համբարձումեան մը Հայերու կողմէ աւելի կը պաշտուի եւ կը ճանչցուի, քան թէ Ֆրանսացի նոյնքան արժէքաւոր աստղագէտ մը Ֆրանսացիներուն կողմէ:

Եւ սակայն արդեօք Վիկտոր Համբարձումեանի մը համբաւը կրնա՞ր այսօր հասած ըլլալ մինչեւ ամէնէն հեռաւոր հայաբնակ ափեր, եթէ գոյութիւն ունեցած չըլլայ Հայ Մամուլը: Չէր կրնար:

Ահա թէ ինչու պիտի ըսենք որ հայ մամուլին հետ ամէն Հայու տունէ ներս կը մտնեն մարդուս ուրախութիւնն ու բաւարարութիւն պատճառող ինչ ինչ անուններ եւ դէպքեր: Եւ ատոր փոխարէն, այս վերջինները ջախջախուելով կ'իյնան դրան մը սեմին վրայ, եթէ այդ դրան սեմէն ներս հայ մամուլը մուտք չունի:

Մենք ի՞նչ պիտի ըսենք մեր այն ցեղակիցին, որ մեր ցեղին ամէնէն համբաւաւոր անուններէն ու արժէքներէն լուր չունի: Մենք ի՞նչ կարեւորութիւն ու արժէք պիտի տանք մէկու մը զարգացումին կամ գիտութեան, եթէ այդ մէկուն գլուխը լեցնող ամէնէն բարդ գիտութիւններուն մէջ իր ցեղին վերաբերեալ ամենատարրական բանն ու անունը տեղ չունին:

Այս տեսակ մէկը պարապութեան մէջ է, որքան որ երջանիկ հողերու վրայ կոխէ, կամ կոխել կարծէ: Որովհետեւ անհատները, իրենք նշմարեն կամ ոչ, պարապութեան մէջ կը մնան երբ փրթած են ցեղի մը պատկանելիութեան կապերը: Եթէ անգամ մը փրթին մարդուն ինքնութիւնն ու տեղը բնորոշող այդ ցեղային պատկանելիութեան կապերը, մարդը կը սկսի ծփալ ոչինչի մէջ, ծովուն մէջտեղ առանց խարիսխի տեղափոխուող նաւու մը նման, քշուելու համար հիւրընկալ կամ այլամերժ ամէն տեսակ հովէ: Մէկ - երկու սերունդ վերջ նաւը նոր խարիսխ մը կը գտնէ՞, չի գտնե՞ր, յայտնի չէ, միայն թէ մինչեւ որ նոր խարիսխ մը գտնուի, անհատը, կրկնենք, ինքը նշմարէ թէ ոչ, կը տառապի որոշ բարդոյթներէ եւ անհանգստութիւններէ: Բացի այդ տառապանքներէն, պատասխանատու գործ է իր կապերը գիտակցաբար եւ ազատ ընտրութեամբ խզել ցեղային պատկանելիութեան մը հետ: Ատիկա՝ նոր եւ բոլորովին օտար կամ անծանօթ ուղղութիւններ տալ կը նշանակէ ոչ միայն իր, այլ նաեւ յաջորդներու կեանքին եւ ոչ ոք գիտէ թէ յաջորդները պիտի ուզէի՞ն ենթարկուիլ ընդգրկուած այդպիսի նոր ուղղութեան մը: Բայց նոյնիսկ եթէ պահ մը մոռնանք այդպիսի հեռացումի մը ապագայ պատասխանատուութիւններն ու հետեւանքները, չենք կրնար մոռնալ ներկայի այն խղճալի կացութիւնը, որուն կրնայ մատնուիլ ամէն ինչ դիտցող, բա՛յց իր ցեղը չճանչցող մէկը:

Մեր մամուլը, այսպէս, մեր ցեղակիցներուն ջերմ բարեւներ կը բերէ մեր ժողովուրդին արժէքաւոր զաւակներէն: Եթէ մեր արժէքաւոր զաւակները իրենց վրայ գուրգուրացող ցեղակիցներու պէտք ունին, մեր ցեղակիցներն ալ ատոր փոխարէն պէտք ունին արժէքաւոր զաւակներու, որոնցմով պիտի կապուին խարիսխի մը եւ պիտի հպարտանան այդ խարիսխով, պիտի չուզեն երկաթ քակել այդ խարիսխէն:

Իսկ երկաթէ շղթան, որ նաւը կը կապէ խարիսխին, մեր մամուլն է:

Դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու այս կարեւոր կէտին մասին:

Թ. ՀԱՍՏԷՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայկական Մշակոյթը Խորհ. Գիտնականներու Համագումարին Մէջ

Սեւ ծովու հիւսիսը գտնուող Ղրիմի թերակղզիին մէջ, ծովանկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկիի ծննդավայր Թէոդոսիա քաղաքէն ոչ հեռու, յայտնաբերուած են հայկական վանքի մը մնացորդները: Հնախօսներու վկայութեամբ, այդ յուշարձանը՝ ուր ներկայիս պեղումներ կը կատարուին, միջնադարու Ղրիմի Հայերու կառուցանած եւ մինչեւ այսօր կանգուն մնացած Ս. Խաչ ճարտարապետական անուանի համադրոյթի մէկ մասն է եւ կարեւոր դեր կը խաղայ գաղութի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած գիտական համագումարին այդ մասին խօսած է Ուկրանիոյ ակադեմիայի Սիմֆերոպոլի Հնախուզութեան Հիմնարկի ներկայացուցիչ Վ. Սիդորենկօ: Հայ մշակոյթի հարցերուն նուիրուած այդ համագումարին զեկուցումով մը հանդէս եկած է Ղրիմի հայկական յուշարձաններու պահպանութեան եւ հետազօտութեան մասին: Ղրիմի հայկ. գաղութը, որ գոյութիւն ունեցած է քանի մը հարիւրամեակ, կարեւոր դեր խաղացած է թերակղզիի ընկերային - տնտեսական եւ իմացական կեանքին մէջ: Հայերը հոն ստեղծած են բազմաթիւ հոյակապ շինութիւններ, բացած են դպրոցներ, զարգացուցած են առեւտուրը, գրչութեան արուեստը: Ճարտարապետական կառոյցներէն քանի մը հատը կանգուն են, բոլոր յուշարձանները կը պահպանուին Պետութեան կողմէ:

Երեւանի գիտական համագումարին մէջ աւելի մեծ տեղ գրաւած են Անդրկովկասէն դուրս երկիրներու, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ, Ուկրանիոյ, Մոլդաւիոյ մէջ եւ այլուր Հայերու ստեղծած մշակութային արժէքներու նուիրուած զեկուցումները: Ուկրանացի գիտնականներ Ե. Դաշկեւիչ, Լ. Շերեմետեւա - Դաշկեւիչ եւ Դ. Ստեպովիկ, խօսելով Լվովի հայկական համայնքի մասին, նշած են՝ որ մեզի հասած են զգալի թիւով խաչքարեր, որմնանկարներ, կիրառական արուեստի նմոյշներ: Պահպանուած են արեւմտեան Ուկրանիոյ մէջ հայկական ոսկերչական արուեստի զարգացման մասին գիտական փաստաթուղթեր, որոնք տակաւին ամբողջովին չեն ուսումնասիրուած: Լվովի հայկական միջավայրին մէջ կազմուած փաստաթուղթը, այդ քաղաքին եւ Կամենեց - Պոդոլսկի մէջ գտնուող յուշարձանները, զանազան նիւթերն ու լուսանկարները կ'ամբողջացնեն Ուկրանիոյ մեծածաւալ հայկ. համայնքի պատմութիւնը, որ կը սկսի ԺԳ. դարէն: Ուսումնասիրելով Լվովի հայկական մայր տաճարի պատերուն մէջ գտնուող խաչքարերը եւ եկեղեցւոյ որմնանկարները, մասնագէտները արձանագրած են առաջիններու պատկերագրական եզակի բազմազանութիւնը, իսկ երկրորդներու հարազատ ըլլալը հայկական մանրանկարչութեան հետ:

Պետերբուրգի Հայերու կեանքի ու ապրելակերպի մասին թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդած է Լենինկրադի Էրմիթաժի ներկայացուցիչ Ա. Կոկովկին. Ծանօթ է, ըսած է ան, որ Հայերը Նեւայի ափերուն յայտնուած էին 1708ին, քաղաքը Ռուսական կայսրութեան մայրաքաղաք յայտարարուելէն չորս տարի առաջ: Հոն կար «Հայկական փողոց», Հայերը կարեւոր դեր կը խաղային քաղաքի առեւտուրի եւ արհեստներու զարգացման մէջ: Անոնք ստեղծած են նաեւ նկարչական եւ գծագրական աշխատանքներ, ոսկիէ եւ արծաթէ թանկագին գեղարուեստական իրեր: Այդ յուշարձաններու չուսումնասիրուած մասը կը գտնուի Լենինկրադի Էրմիթաժի գանձերու շարքին:

Հայկական կիրառական արուեստը աշխարհագրական լայն ընդգրկում ունեցած է, որ պայմանաւորուած էր ինչպէս ժողովուրդի պատմութեան ճակատագրով, այնպէս ալ անոր հմուտ վարպետներու արժէքաւոր գործերով: ԺԹ. դարու Հայերու տեղափոխումով ոսկերչութիւնը մեծ զարգացում արձանագրած է Վրաստանի հայաբնակ Ախալցխա քաղաքը, ուր դարու կէսերուն կային 60 տեսակ արհեստներ: Այդ քաղաքի արհեստաւորներու, յատկապէս ոսկերիչ - արծաթագործներու աշխատանքները ներկայացուած են համաշխարհային շուկայի մէջ: Նոյն շրջանին հայկ. մշակոյթը վերելք ապրած է նաեւ Թիֆլիսի մէջ, ուր Անդրկովկասի մշակութային եւ առեւտրական մեծ կեդրոններէն էր: Հայերը միայն սեփական ազգային արուեստը չեն զարգացուցած, փաստ՝ «Սլուցկի» գօտիները: Այդ գօտիները ԺԸ. - ԺԹ. դարերուն լեհ ազնուականութեան հագուստի անհրաժեշտ տարրը կազմած են: Ոսկիէ եւ արծաթէ թելերով ձեւաւորուած այդ զարդանախշ դրուագ իրերը գեղարուեստական յատուկ արժէք կը ներկայացնեն: Լեհ անուանի հետազօտող Տ. Մանկովսկիի վկայութեամբ անոնց արտադրու-

---

ԹԷ, ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱԶԱՏԵՑԱՅ ԻԶՄԻՐԻ ԳԵՀԵՆԷՆ

1920 Յուլիս ամսուն Ատանան գրաւող Ֆրանսական իշխանութեան դիմելով ժանտարմա արձանագրուեցայ: Յաջորդ տարուան Նոյեմբեր ամսուն Թուրքիոյ Ֆրանսական դեսպան տխրահռչակ Ֆրանքլէն Պույոնի հրամանով Ատանայի Ֆրանսական ուժը նահանջեց իսկ քաղաքին Հայ բնակչութիւնը չոքեկառքի կայարանը խճողուած բախտի բերումով կ'երթար այն ուղղութեամբ, ուր չոքեկառքը պիտի տանէր: Հոն տեսայ թէ ինչպիսի աշխատանքի էր լծուած Հաճընցի փաստաբան Կարապետ Իզմիրլեանը վակոնին մէջ տեղաւորելու համար Հ. Յ. Դ. «Կիլիկիա» ապարանին կազմածը: Ես դեռ կը թափառէի ասդին - անդին եւ չէի կրնար որոշել որ ուղղութեամբ երթալ: Վերջապէս ինքզինքս գտայ Մերսին, ուր զանազան ազգերու նաւեր խարիսխ նետած էին քրիստոնեաներուն օգնելու համար: Ես ալ նետուեցայ յունական նաւու մը մէջ եւ ելայ Իզմիր ու հանդիպողին հարցնելով գտայ Հայոց Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին դիմացը գտնուող Եօզկաթցի Շահան Աղային խանը, ուր բարեխիղճ մարդը սենեակ չունենալուն հասարակաց սրահին մէջ տեղ տուաւ: Երկու օր գործ մը գտնելու յոյսով թափառելէ վերջ ձեռնունայն վերադարձայ խշտեակիս վըրայ պառկելու: Իրիկուն մը նոյնպէս պառկած տեղս ինքնիրենս ըսի.— Աստուած իմ ոչ ծոյլ եմ եւ ոչ ալ հիւանդ, ինծի գործ մը տուր որ աշխատիմ ու կեանքս ապահովեմ: Մօտիկս պառկողներէն մէկը խօսածներս լսելով գլուխը ինծի դարձուց եւ ըսաւ.— «Երիտասարդ, գործ չունի՞ս»: — Ոչ, ըսի: «Գրել - կարդալ գիտե՞ս»: — Էհ, քիչ մը կրնամ մէջէն ելլել, ինչ կայ որ: «Վաղը առտու Ազգ. Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը գնա, ասկէ հեռու չէ, հոն մարդ կ'ուզեն»: Յաջորդ օրը անմիջապէս ներկայացայ եւ ուզեցի տնօրէնը տեսնել: Քանի մը վայրկեանէն դռնապանը եկաւ ու զիս առաջնորդեց տնօրէն բժիշկ Մկրտիչ Մինասեանին գրասենեակը: Բժիշկ Մինասեանը զիս հարցաքննելէ յետոյ ըսաւ թէ հոս ամսականը այնքան ալ գոհացուցիչ չէ, այնպէս որ երեք թրքական ոսկի (թուղթ) կրնան տալ ամսական: Հոգ չէ ըսի կը բաւէ որ գործ մը, սենեակ մը եւ պատառ մը հաց պիտի ունենամ:

Տօքթորը անմիջապէս զանգահարեց, որուն վրայ հիւանդապահուհիներուն գըլխաւորը՝ օր. Նազիկը ներկայացաւ: Բըժիշկը կարգ մը թելադրանքներէ վերջ ըսաւ.— «Պարոնը մեր հիւանդապահն է, յատկացուցէք այսինչ սենեակը»: Ուրախութիւնս անսահման էր, բայց վրայի ոջիլներէն ի՞նչպէս պիտի ազատէի: Օր. Նազիկը սենեակս ցոյց տալէ վերջ հանդերձատուն տարաւ ու ներկայացուց Տիկ. Նուարդին, որ ճերմակեղէններ տալով թելադրեց, որ լոգանք առնեմ ու իմիններս կրակը նետեմ: Բառին պէս ըրի եւ ազատեցայ պոռչաւոր ոջիլներէն:

Վրայի հագուստս զինուորական ըլլալուն յետագային իմացայ թէ հիւանդները զիս յունական բժիշկ կարծեր են: Խեղճեր, բժիշկը ո՛ւր, ես ուր:

Առանց ինքնագովութեան պէտք է ըսեմ, որ չափէն աւելի ճարպիկ էի գործիս մէջ եւ տօքթ. Մինասեանին գրեթէ աչքին լոյսն էի: Ամի՞ս մը թէ երկու աշխատելէ վերջ նամակ մը գրեցի հիւանդանոցի հոգաբարձութեան խնդրելով, որ եթէ հնարաւորութիւն ունին կանխավճար մը ընեն ինծի որպէսզի ձեռք մը հագուստ գնելով՝ ազատիմ զինուորական զգեստէն: Նամակը յանձնեցի տօքթ. Մինասեանին խնդրելով որ ժողովին ներկայացնէ: Ժամ մը վերջ զիս գրասենեակը կանչելով ըսաւ.— «Տըղաս, պահանջքդ ինծի ներկայացուր, դուն հոգաբարձութեան հետ գործ չունիս»: Չեմ յիշեր գումարը բայց եւ այնպէս տուածովը անմիջապէս գացի եւ գործածուած ձեռք մը սրճագոյն հագուստ գնեցի:

Լման 9 ամիս աշխատեցայ, ամսական մէկ ոսկի թղթադրամ յաւելումով: 1922 Սեպտեմբեր ամսուան առաջին օրերուն յունական բանակը Թուրքերէն պարտուած կը նահանջէ, փողոցի մայթերուն վրայ յոգնած պարտասուն խեղճ զինուորը քալելու կարողութիւն չունի: Իզմիրի Հայ բնակչութիւնը լեցուած է հիւանդանոցէն ներս եւ տեղաւորուած յարակից հոգետուններուն մէջ

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

(Շար. - 1)

ցեան սկիզբը դրած են Արեւելքը եւ Լե- ստան ապրող Հայերը:

Հետաքրքրական է Լենինկրադի Ռեպին …նարկի աշխատող Վ. Բլեկի ուսումնասիրութիւնը Հայաստանի եւ խեթական հիւսիսային Սուրիոյ աստղա. խեչքարեան արձանագրութեան ընդհանրութիւններու մասին: Մոսկուացի գիտնական Վ. Վիսոցկի Էջմիածնի եւ Տեկորի տաճարներու երեւան եկած բնութագրած է միջնադարեան քրիստոնէական ճարտարապետութեան մէջ կեդրոնագմբէթ գոյքերուր կառոյցներու յառաջացման կարեւոր հանգրուան: Երեւանէն Ց. Տէր-Մարտիրոսեան, անդրադառնալով Սուրիոյ եւ Հայաստանի մշակոյթներու առնչութեան, շօշափած է Հայկական Լեռնաշխարհի ցեղերու եւ այդ երկիրներու մշակութային ժառանգութեան հարցերը: Մոսկուա ապրող ճարտարապետութեան տեսաբան Հ. Խալպախչեան նշած է, թէ ուեցանկիին յառաջացած հայկական կառոյցները (Ե. եւ ԺԱ., ԺԲ. դարեր) կարեւոր դեր խաղացած են Անդրկովկասի ճարտարապետութեան զարգացման մէջ:

Հայ մշակոյթի դարաւոր պատմութեան էջերը նոր նիւթերով կը հարստացնեն վերջին տարիները Հայաստանի մէջ կատարուած պեղումները եւ արուեստագիտական հետազօտութիւնները: Օրինակ կրնան ծառայել Էջմիածնի, Հռիփսիմէի տաճարի շրջակայքը նոր յայտնաբերուած յուշարձանները՝ երբեմնի փոքր բնակավայրը իր աշխարհիկ կառուցուածքներով (տնակներ, հնձաններ, ջրատար խողովակաչար) պաղիկը շինութեան փլատակները, քանդակազարդ կոթողի բեկորները, դամբարանները, որոնք կարեւոր դեր ունին հին Վաղարշապատի տնտեսական ու իմացական կեանքի ուսումնասիրման գործին մէջ:

Միջնադարեան Հայաստանի շինարարական արուեստի ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն է Սալիտակի շրջանը, Փամբակ գետի վերին հոսանքը 1977ին յայտնաբերուած վիմափոր բնակավայրը, որ իր բնոյթով եզակի յուշարձան է եւ մինչեւ այսօր միակը Թորհ. Հայաստանի տարածութեան մէջ: Գիտական խումբ մը հոն բացած է բնակարանային տանիք համալիրներ, հանրային, պաշտամունքի եւ արտադրական շինութիւններ: Զննակերտ քարանձաւներու մէջ գտնուած են մետաղի խարամներ, աւանդին առարկաներ ու զարդեր, աշխատանքի գործիքներ եւ զէնքեր, ինչպէս նաեւ մոնկոլական եւ բիւզանդական բազմաթիւ դրամներ: Մասնագէտները հետաքրքրական ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն ազգային երաժշտական արուեստի կալուածէն ներս: Մեծ գործ կը կատարուի Կոմիտասի ժառանգութեան ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ: Ձեռագրումներէն մէկը նուիրուած է «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպէն Կոմիտասի նոր վերծանուած գրառումներուն:

ԽԱՉՔԱՐԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր այցելութեան առթիւ զոր կատարած էր Մայիս 10ին Գօմոնի մեր եկեղեցւոյ, Էջմիածինէն բերուած խաչքար մը նուիրած էր հայրապետական որպէս քաղցր յիշատակ:

Արդարեւ, խաչքարին պաշտօնական ու հանդիսաւոր օծումը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 30, Կիրակի օր, Վարագայ Խաչին զուտ ազգային եկեղեցական մեծ տօնին առիթով: Ի՜նչ գեղեցիկ զուգադիպութիւն է այս: Խաչքարը օծել խաչի տօնին օրը: Առաւօտեան ժամը 8.30ին սկսան հոգեպարար ժամերգութիւնները մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ կարող դըպրապետ Խաչիկ Եըլմազեանի:

Եկեղեցւոյ մէջ կարելի չէր տեղ գտնել. ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցին: Օրուան ժամերգութիւնը եւ պատարագը խոր ազդեցութիւն ձգեցին բարեպաշտ հաւատացեալ հոգիներուն մէջ: Մէկ խօսքով Եկմալեան քառաձայն պատարագը ներդաշնակ կերպով երգուեցաւ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ:

Պատարագեց ու քարոզեց Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան: Խորիմաստ խօսքերով բացատրեց նշանակութիւնը Վարագայ Խաչի տօնին: Բացատրեց նաեւ խաչին բուն պատմական իմաստը, եւ ըսաւ.
— Նախ քան Քրիստոս խաչը դատապարտութեան, չարչարանքի, կախաղանի, մահուան կը ծառայէր: Սակայն երբ Քրիստոս իր մաքուր արիւնը թափեց անոր վրայ նուիրագործելով զայն, դարձուց սիրոյ, նուիրումի, զոհողութեան, փրկութեան խորհրդանիշ: Հայը իր ամէնօրեայ ապրումի պաշտամի վերածած է խաչին խորհուրդը:

Քարոզէն վերջ կատարուեցաւ խաչքարին ու Քրիստոսի յարութեան մեծ պատկերին օծումը, որ վերջինը եկեղեցւոյս նուիրած էր պոլսահայ լուսահոգի Յովհաննէս Զաքար: Կատարուեցաւ հայրապետական մաղթանք Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին օծման եւ պահակալութեան 24րդ տարեդարձին առիթով:

Պատարագէն վերջ Թաղականութիւնը, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Սիրոյ Սեղանի մը շուրջ հրաւիրել գաղութիս բոլոր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներն ու զանազան անձնաւորութիւններ պանդոկ Ֆրանթէլի մէջ:

Եպիսկոպոսը օրհնեց սեղանը: Բացման խօսքը ըսաւ Պր. Գրիգոր Գօյաճեան՝ փոխ ատենապետ Թաղականութեան:

Թամատա ընտրուեցաւ Պր. Ալեքսան Գարայեան, որ ձեռնհասօրէն վարեց սեղանը: Բոլոր ներկայացուցիչներուն խօսելու իրաւունք տրուեցաւ: Բոլորին նպատակը նոյնն է՝ երկար պայքարէն կորսնցուց թէ՛ եկեղեցին եւ թէ ազգը. այսուհետեւ միասնականութիւնը եւ համերաշխութիւնը մտածողութեան գլխաւոր առանցքը պիտի դառնան մեր գաղութէն ներս:

Գօմոնը ապրեցաւ անմոռանալի օր մը եւ ապրեցուց բոլորը:

Մեր սրտանց ցանկութիւնն է որ Մարսիլիոյ փոթորկած ծովը հանդարտի, անձնական շահերը մէկդի նետուին, որ ոչ ոքի շահ չի բերեր: Հինցած հագուստները փոխարինուին նորերով, սէրը եւ յարգանքը տիրէ մեր գաղութէն ներս: Այս բոլորէն միակ շահողը պիտի ըլլայ հայ եկեղեցին ու հայ ազգը:

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱԾԱՐԵԱՆ
(հոգեւոր հովիւ Գօմոնի եկեղեցւոյ)

ԳԱՂՈՒԹԷ [illegible]

ԼԱ ՎԸՐՆԻ (Քալիֆորնիա) Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի նախագահը՝ Տոքթ. Եղիա Գայիկեան, Արեւելեան եւ Հարաւային Ամերիկա շրջապտոյտ մը կատարած է ծանօթացնելու նպատակով գոլէճը աշխարհագրականօրէն հեռու գըտնուող հայկական գաղութներուն: Շրջապտոյտէն վերադարձին Ե. Գայիկեան ըսած է. «Վերադարձայ աւելի ծանրաբեռնուած ու մտահոգ մեր ապագայ սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան նկատմամբ: Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ խօսակցութիւնս պէտք է ըլլար անգլերէն ու հայերէն, ու Հարաւային Ամերիկայի մէջ՝ սպաներէն ու հայերէն: Երկու Ամերիկաներուն մէջ ալ ունինք սքանչելի վարժարաններ, սակայն դպրոցին մէջ աշակերտները կը խօսին անգլերէն կամ սպաներէն: Տքնաջան տնօրէններու, անխոնջ ուսուցիչներու եւ հայասէր բարերարներու մեծ զոհողութիւնները հազիւ կը գոհացնեն մեր նոր սերունդներու մէկ փոքր կոտորակը: Տուներու մէջ, ամէն գաղութի մէջ ալ, հանդիպեցայ հայ մանուկներու՝ որոնք ինծի հետ կրնային հաղորդակցիլ միայն իրենց քաղցր ժպիտներով: Ջրվէժին անվերադարձ բերանը չհասած պէտք է արթննանք եւ դրոշմենք մեր ոսկեղինիկ լեզուն իւրաքանչիւր հայ մանուկի շրթունքին վրայ»:

×

ԶՄՄԱՌՈՒ վանքին շրջափակին մէջ, Սեպտ. 6-9, տեղի ունեցած է Ճտէյտէի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտական Բ. կարգի դպրոց-բանակումը, պատասխանատուութեամբ խմբապետ եղբ. Կարպիս Գապասաքալեանի: Մասնակցած են 39 սկաուտներ: Իսկ Սեպտ. 10-17 տեղի ունեցած է տարեկան ընդհանուր բանակումը, մասնակցութեամբ 42 սկաուտներու, 44 արենոյշներու, 46 գայլիկներու եւ 28 մրջնիկներու: Տրուած են ազգային զանազան նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ, կատարուած են խաղեր, արշաւներ, խարոյկահանդէս. Սեպտ. 16ին բանակողները ներկայ եղած են Ս. Խաչի տօնին առթիւ մատուցուած պատարագին: Կէսօրէ ետք ծնողքներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցած է երդման արարողութիւն:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է ընկ. Ալպէր Մոմճեան, որ իբր Թաղապետ աւելի քան 25 տարի ծառայած է Պուրճ Համուտի Հայութեան: Ծնած էր Հալէպ՝ 1921ին: Կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ.-ի շարքերը: Եղած է Կոմիտէի անդամ եւ վարչական Մարաշի Հայրենակցական Միութեան: Ծառայած է նաեւ Հայ Կաթողիկէ համայնքին մէջ, յատկապէս Հ. Կ. Աղքատախնամի գործունէութենէն ներս:

◆

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մօտ Ֆրանսական դեսպանատան քաղաքական կցորդը՝ Տրակոն, այցելած է երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեանի, խորհրդակցելու համար երկրին ընդհանուր կացութեան եւ յատկապէս՝ Պուրճ Համուտի ապահովութեան վիճակին շուրջ: Մէկ ժամ տեւած հանդիպումի ընթացքին, Ֆրանսացի դիւանագէտը տեղեկութիւններ ստացած է Սեպտ. 10էն 13ի ընթացքին՝ Պուրճ Համուտի եւ Նապաայի մէջ պատահած դէպքերուն առընչութեամբ: Խօսակցութեան ընթացքին Ֆրանսացի դիւանագէտը յայտնած է թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը ամբողջական իմաստով զօրավիգ կը կենայ լիբանահայ գաղութին եւ կը գնահատէ անոր դերը՝ Լիբանանի եղբայրասպան կռիւներուն ամբողջ տեւողութեան:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Սեպտեմբեր 10-13 դէպքերու ընթացքին ինկած հայ զոհերու յիշատակին, Սեպտեմբեր 23ին, Անթիլիասի մայր տաճարին մէջ պատարագած է Կիպրոսի Հայոց առաջնորդ Զարեհ վարդապետ Ազնաւորեան: Խորէն Ա. Կաթողիկոսին եւ իր անունով քարոզ մը տուած է Գարեգին Բ.: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, զոհերու յիշատակին: Նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակով, Պուրճ Համուտի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Անդրէաս Եպիսկ. Պետողեան:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Նոր էինք ոտք դրել Սարդարապատի յուշարձանախմբի աստիճաններին, երբ զանգերը սկսեցին ղօղանջել...

– Ի՜նչ բախտաւորութիւն, ճիշդ ժամին հասանք...

Նայեցի ժամացոյցիս, կլոր ժամ չէր... Կռահեցի, համալսարանի տղաները մեզնից առաջ հասել, խնդրել էին, որ Սարոյեանի պատուին զանգերը տան:

Աշնանային միգամած օրուայ մէջ զանգերը վսեմ թախծութեամբ էին հնչում... Կանգնեց, մինչեւ վերջ լուռ լսեց զանգահարութիւնն ու ասաց.

– Այս ցուլեր ուժ են, զօրութիւն, մինչդեռ այս զանգակատունը նուրբ է... Զօրութիւն եւ նրբութիւն... Հիանալի է: Աշխարհի մէջ ասանկ բան քիչ կը տեսնաս: Ո՞վ շինեց այս յուշարձան...

– Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը...

– Կ'ուզեմ տեսնել Ռաֆայէլ Իսրայէլեան...

– Հնարաւոր չէ...

– Մեռա՞ծ է... Ինչո՞ւ ասանկ մարդիկ շուտ կը մեռնին... Իրեն նկար կ'ուզեմ տեսնել... Ինծի անպայման Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նկար ցուցուցէք...

Բարձրացաւ զանգակատան պատուանդանին, շոյեց քարերը:

– Այս արծիւներ հիանալի են...

Ծնծղուկներ էին նստել արծիւների կտուցներին:

Ծիծաղեց:

– Չեն վախնար... Առաջին օրերուն, անշուշտ, կը վախնային, հիմա սորվեր են, համոզուած են, որ իրենց չեն ուտեր ու կը նստին կտուցներուն...

Դարձեալ ռուս մարդիկ մօտեցան Նրան, դարձեալ պարզուեց, որ գիտնականներ են, գործուղում են եկել Հայաստան:

– Զարմանալի զուգադիպութիւն, – ասաց նրանցից մէկը, – հէնց քիչ առաջ Սարոյեանի մասին էինք խօսում, ամենեւին չիմանալով, որ Հայաստանում է...

Ու սկսեցին նկարուել հետը, անվերջ նկարուել, մինչեւ որ ժապաւէնները սպառուեցին:

Համալսարանի տղաները, որ կրնկակոխ հետեւում էին մեզ եւ, ինչպէս պարզուեց, մեծ մասամբ ուջանցիներ էին, Սարոյեանին խնդրեցին այցելել նաեւ Ուջան:

– Ուջա՞ն... Այդ ան գի՞ւղ է, ուր Անդրանիկի արձան է... Անպայման պիտի գամ, Անդրանիկ Ֆրեզնօ տեսայ, հիմա ալ կ'ուզեմ Հայաստան տեսնել... Անդրանիկ զօրավար կ'ուզեմ տեսնել, Վիկտոր Համբարձումեան, Զարենցի աղջիկներ, Գուրգէն Մահարու այն զաւակ, որ ինծի նամակ գրած էր, Նէլլի Աբովեան կ'ուզեմ տեսնել...

– Նէլլի Աբովեանն ո՞վ է...

– Չեմ գիտեր, 1960ին փողոց տեսայ, պզտիկ, 12 – 13 տարեկան անուշիկ աղջիկ էր: Մօտեցայ, անուն հարցուցի, ըսաւ՝ «Նէլլի»... Ըսի «Նէլլի» ամերիկեան անուն է... Ո՛չ, ըսաւ, անգլիական է... Ճիշդ ես, ըսի... Այդ աղջիկ կ'ուզեմ տեսնել...

– Բայց ի՞նչպէս գտնենք...

– Պիտի գտնէք... Ըսաւ, որ ինք Խաչատուր Աբովեանի տոհմէն է...

– Ուրեմն, հեշտ է, կը գտնենք...

Գալու առաջին օրն ասել էր.

– Կ'ուզեմ այն օթէլ տեսնել, ուր 1935ին իջայ...

Յաջորդ օրը մտանք «Երեւան» հիւրանոց:

Բարձրացաւ երկրորդ յարկ, անցաւ միջանցքով, կանգնեց մի դրան առաջ.

– Այս սենեակ կը մնայի:

Միւս օրն ասաց:

– Կ'ուզեմ այն օթէլ տեսնել, ուր 1935ին իջայ...

– Երէկ եղանք...

– Եղանք, բայց ճաշարան չմտանք...

Նորից գացինք «Երեւան» հիւրանոց, մտանք ռէսթօրան:

– Ահա, այս դուռէն կը մտնէի, այսպէս կ'անցնէի, կը թէքուէի այսպէս... Այս ալ իմ սեղանն էր...

Ռէսթօրանում եղած մարդիկ ճանաչեցին, բարձրացան տեղերից, իրենց սեղանների մօտ հրաւիրեցին:

– Շնորհակալ եմ, – ասաց, – բան մը չեմ ուզեր, միայն ճաշարան ուզեցի տեսնել...

(25 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գէորգեան եւ Զիլինկիրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 13, յետ պատարագի

ՊՕՂՈՍ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալ դաստիարակ-մանկավարժին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ղազարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 14, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իրենց սանին՝

ԿԱՐՕ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին եւ իրենց եղբօր՝

ԱԼՊԷՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ հերոսամարտի 59րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտ. 14, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշ, մատաղ եւ յուշահանդէս տեղի կ'ունենայ ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ՝ 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 40 Ֆր.։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 20.30ին։

Եռանկիւն եւ Կարինէ

(Լէպլէպիճի Հօրհօր աղա)

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ։

Մուտք 15 Ֆր.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը կ'ողբայ ընկերուհի Լուսընթագ Կիւլեանի մահը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ընկ. Գրիգոր Կիւլեանի եւ Շաքէ Կիւլեանի։

sophocle

ASSADOURIAN
BARBARIAN

Tél. : 526-61-96
363-96-85

RESTAURATION — meubles
PEINTURE
MENUISERIE
TAPISSERIE
MOQUETTE
ELECTRICITE

— Devis gratuits —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Հոկտ. 14, ժամը 9.30ին ժան Կիթոնի փոքրիկ քրիստոնէականը, կը մասնակցին Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի աշակերտութիւնը եւ Իզապէլ Տէր-Յակոբեան։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Հոկտ. 13, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց։ Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ Գիւտի Նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութեան սուրբ գրոց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի Նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ։ Հեռ. Թիւ 520.03.18

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը։

×

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 21ին։ Ընտրութիւնը մէկ անդամով կը վերջանայ։ Կը խնդրուի չբացակայիլ։ Օրակարգ՝ հրաժարում վարչութեան, ընտրութիւն նոր վարչութեան։

MARSEILLE

HOMENETMEN - ARDZIV

NUITÉE DANSANTE

SALONS DE L'ALHAMBRA — 340, Boulevard Chave
Samedi 13 Oct. de 21 h. à l'aube
Orchestre : CLAUDE GERARD
Chanteur :
MARTEN VORGANTZ

Billets et Réservation.
Tél. : 39-77-50 Kurdyan — 31-09-71 Zeroukian —
70-06-30 Pehlivanian

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Իսիի Կապ. Խաչի միօրեայ դպրոցը վերսկսած է Չորեքշաբթի օրուան դասընթացքները։ Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Չորեքշաբթի առաւօտները։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը յայտարարէ գաղութի երիտասարդութեան, թէ գիշերային դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 19էն սկսեալ ամէն Ուրբաթ սովորական ժամուն 20.30ին։

Ֆրանսերէն Ա. դասարան նախապատրաստական դասատու Օր. Ֆրանսուազ Հայրապետեան։ Ֆրանսերէն Բ., Գ. դասարան, բարձրագոյն դասատու Օր. Տանիէլ Վարպետեան։

Հայերէն դասընթացքներու դասատու՝ Ն. Խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան։

Երաժշտութեան բաժնի դասատու՝ Վարդգէս Վարդանեան։

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ երեկոները, Միութեան Հիւսիսեան սրահը, 6 ռիւ Ֆալանթին։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱԲԷՐԱԹՈՒՐԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան խաղողի եւ ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Աղաւնի Գողաճեանի (ծնեալ Քիւրտեան) մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Վ. Գողաճեան 2000, Տէր եւ Տիկ. Ղուկասեան 500, Տէր եւ Տիկ. Լ. Խօքսիւզեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ա. Գապայեան 200 երգչախումբին, Տէր եւ Տիկ. Մելիքեան 150, Տէր եւ Տիկ. Գոտիկօֆ, Տէր եւ Տիկ. Լ. Մարիկեան, այրի Տիկ. Սրապեան 100ական, Գայաճեան ընտանիք, Տիկ. Գերկէրեան, Տիկ. Ա. Ճերատեան 50ական։ Միչէլ Թավէրնիէի թաղման առթիւ Ֆ. Մ. Միութեան տիկնանց բաժին 100, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փափազեան 50 Ֆր.։

×

Արաքսի Քիւփէլեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պոմոնի եկեղեցւոյ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Կոստուղեան Արշաւիր 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Կոստուղեան Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկ. Սեմէրճեան Աւետիս, Տէր եւ Տիկ. Ալեքսանդրեան, Տիկ. Ռուսեան, Տէր եւ Տիկ. Թորոս Քիւփէլեան եւ Գէնտէրեան ընտանիք 50ական, այրի Տիկ. Եօթնեղբայրեան, Տիկ. Խօրաէքեան եւ մի ոմն 30ական, այրի Տիկ. Օգաարլեան, Նոնոյեան ընտանիք եւ Տիկ. Զուգուրեան 20ական։ Սնեֆի պաշտօնեաները 200 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

Սէն Ժեռոմի եւ շրջակայքի Ս. Սահակ-Մեսրոպի Թաղ. Խորհուրդը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս կը տօնէ եկեղեցւոյ շինութեան եւ անուանակոչութեան 46րդ տարեդարձը Կիրակի, Հոկտ. 14ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հոգեհանգիստ եկեղեցւոյ հիմնադիրներու, շինութեան յանձնախումբի եւ Տիկնանց Միութեան հոգւոց համար։

Ապա մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում։ Պիտի երգէ Մարսիլիոյ «Սահակ Մեսրոպ» երգչախումբը։

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
12
VENDREDI
12 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

ԾԵՐ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 14.490

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.490

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱՆ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ՝ ՀԻՒՍԻՍԸ

Հայկական Ճակատը Հանգարտ է եւ Բոլոր Դպրոցները՝ Վերաբացուած

— O —

Մինչ տեղական մամուլը կը գրէ թէ մթնոլորտը լարուած է եւ հիւսիսի վերջին դէպքերը կը սպառնան նոր քաղաքական պատերազմի մը ծնունդ տալ, ունակութեամբ կը հաստատէինք Չորեքշաբթի առաւօտ հեռաձայնելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը) թէ Հայկ. ճակատի վրայ ոչ մէկ լուրջ միջադէպ պատահած է վերջին երկու շաբաթները: Երկուշաբթի, Հոկտ. 11ին բոլոր դպրոցները վերաբացուած էին եւ դպրեվանքն ալ կը վերաբացուէր Երկուշաբթի:

×

Փարիզեան մամուլը կը ծանրանայ հիւսիսի մէջ պատահած դէպքերուն Փալանժականներու եւ Ֆրէնճիէի կողմնակիցներուն միջեւ: Հինգ բնակիչներ Զղորթայի (նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի բնակավայրը) գնդակահարուած են ինչպէս կ'ըսէ Լը Մաթէն, Լիբանանը կը դնէ քաղաքացիական նոր պատերազմի մը եզրին: Կառավարութիւնը շատ լուրջի առած է հարցը եւ քննած Նախարարաց Խորհուրդի ընթացքին: Ֆրէնճիէի կողմնակից հինգ պատանիներու գնդակահարումը ստորագրուած է զեկոյցով մը « Հիւսիսի յեղափոխականներու կազմակերպութեան » (քիչ ծանօթ շարժում մը, որ Քաթայէպներէ բաղկացած է) կողմէ ստորագրուած, թէեւ դիակ չէ գտնուած: Ճեմայէլ հրահանգած է Քաթայէպներուն որ անմիջապէս ազատ ձգեն պատանդները զորս ունին եւ առանձին յայտարարութեամբ մըն ալ դատապարտած է առեւանգումները եւ նման գործողութիւններ զորս քանդիչ ձեռքերու գործը կը նկատէ:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԻԶԷ ստիպուեցաւ զեկոյցով պատասխանել Քանար — Անշէնէի յայտնութիւններուն, առանց անշուշտ թերթին անունը տալու: Ծանօթ է որ շաբաթական երգիծաթերթը («լուրջ» լուրերու կարգէն) կը հրատարակէր փաստաթուղթի մը պատճէնը, ուրկէ կը պարզուէր թէ 1973-ին երբ դեռ Ելմտական նախարար էր Ժիսքար Դ'Էսթէն, Ժիսքար երեսուն քարաթնոց ադամանդէ փլաքէթ մը նուէր ստացած էր Պոքասայէն: Ելիզէի զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութեան անդամներու այցելութիւններուն առթիւ փոխանակուած նուէրները աւանդական բնոյթ ունին այնպէս որ թերթերու նշած՝ ոչ բնոյթն ունին, ոչ ալ արժէքը »: Ինչ որ Հինգշաբթի առտու խորագրել կուտար Լիպերասիոնին թէ Ելիզէն «կը գանգատի որ պաշտօնական նուէրները յայտարարուած արժէքը չունին »: Ճիշդ է բաւական աղմուկ եղած է մամուլին մէջ եւ Լը Մոնտ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՍՀՄ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌՈՅՆՈՒԹԻՒՆ

Հանրապետական դաշտին վրայ, Չորեքշաբթի, Հոկտ. 10ին, Արարատ Օի դէմ մէկ կէտով պարտուեցաւ Թիֆլիզի Դինամոյէն:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լը Մաթէն փարիզեան օրաթերթը կը ծանուցանէ թէ Շաբաթ օրուան իր «Ցաւելուած »ին մէջ, փաստաթուղթ մը պիտի հրատարակէ Փարաճանովի մասին: Առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային դատարանի մը ամբողջական վճիռները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 2–8)

Մ. ԴՈՒԴԻՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՐԵՒԱՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է ռուս բանաստեղծ Միխայիլ Դուդինի հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են «Ժամանակ», «Կամուրջներ», «Սահմաններ», «Կծիկ» գիրքերէ ընտրուած բանաստեղծութիւններ: Մ. Դուդին բազմաթիւ յօդուածներ գրած է հայ ժողովուրդի ու անոր մշակոյթի, Եղիշէ Չարենցի, Աւետիք Իսահակեանի, հայկ. միջնադարեան բանաստեղծութեան մասին, ինչպէս նաեւ թարգմանած է Իսահակեանի քերթուածները:

×

ԺԱՔ ԻՇՄԱԼԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի խորհրդային Նկարիչներու Միութեան ցուցասրահին մէջ բացուած է Ժաք Իհմալեանի նկարներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ողբացեալ նկարիչին 200 գործերը: Արուեստագէտը ծնած էր 1922ին՝ Պոլիս, ուր եւ ուսումը առած էր Արուեստից վարժարանը, ֆրանսացի նկարիչ եւ մանկավարժ Լէոփոլտ Լէվիի մօտ: 1949ին հեռանալով Թուրքիայէն, ապրած է Լիբանան, Լեհաստան, Չինաստան եւ 1961ին վերջնապէս հաստատուած Մոսկուա: Մեռաւ անցեալ տարի Մոսկուայի մէջ: Նախատեսուած է որ տարւոյն վերջը Իհմալեանի գործերը ցուցադրուին նաեւ Երեւանի մէջ:

իսկ Նախքան Ելիզէի զեկոյցը լոյն տեղ կուտար իր առաջին էջին վրայ, ուր Ժ. Ֆօվէ կարճ գրութիւն մըն ալ կը ստորագրէր խորագրուած՝ Ճշմարտութիւնն ու պատիւը:

ԹՈՒՐՔԻԱ իր Ծերակոյտին մէկ երրորդը պիտի նորոգէ Կիրակի օր, բայց այս մասնակի ընտրութիւնը շատ աւելի մեծ նշանակութիւն կը ստանայ երկրին խառնակ եւ անհաւասարակշիռ մթնոլորտին մէջ:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ կը նախատեսուին Ֆրանսայի մէջ, Հոկտեմբերի ընթացքին: Թղթատարէն զատ, Հոկտ. 25ին, կազ-ելեկտրականութիւնը գործադուլի կը դիմէ Հոկտ. 16էն 19 եւ երկաթուղին ալ՝ Հոկտ. 17ին եւ 18ին:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ
ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ
ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԱՌԹԻՒ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ. ՄԱՍ

Ա. ԿՏԱԿ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑ

Մինչեւ վերջերս (1960ական թուականները) մեր « Վագըֆ » կոչուած հաստատութիւնները ոչ միայն նոր կալուածներ առնելու (գնելու) իրաւասութեան տէր էին, այլ նաեւ իրենց կտակուած կալուածներու ալ սեփականատէր ըլլալու իրաւասու համարուած էին: Վերջին ժամանակներ սակայն, կարգ մը շրջանակներ մեր Վագըֆ հաստատութեանց՝ նոր կամ կտակուած կալուածներու սեփականատէր ըլլալու իրաւունքը չեն ուզեր ընդունիլ: Մեր խնդրանքը այն է, որ հինէն ի վեր եղածին պէս, եւ աշխարհի ամէն կողմերը ընդունուածին պէս, մեր հաստատութեանց՝ իրենց եղած կտակներուն ալ տիրանալու իրաւասութիւնը ճանչցուի:

Բ. ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ

Անհատներու պատկանող կալուածներու պէս, Վագըֆներու կալուածներն ալ յաճախակի եւ անյետաձգելի նորոգութեանց կը կարօտին: Սակայն նորոգութեան, փոփոխութեան, յաւելումի եւ նոր շինութեանց անհրաժեշտ եղած պաշտօնական, ուզուած հրամանները անտեղիօրէն շատ կ'ուշանան, հակառակ այս մասին եղած օրէնքներու բացայայտ տրամադրութեանց: Ասկէ Վագըֆները յաճախ մեծ վնասներու կ'ենթարկուին: Օրինակ մեր Վագըֆներէն այրած եկեղեցիի մը համար խնդրուած վերանորոգութեան արտօնութիւնը ստանալու համար պէտք եղած է լման չորս տարի սպասել: Սկիզբէն 250.000 Թ. լիրայով դիմագրաւուելիք ծախքը չորս տարի յետոյ 2 - 3 անգամ բարձրացած է, որով վագըֆին պատասխանատուները աջ ու ձախ բարեսէր անձերու դիմում կատարելու հարկին տակ մնացած են: Մեր խնդրանքը այն է, որ այսպիսի անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի նորոգութեան արտօնութիւնները առանց ուշացնելու տրուին:

Գ. ՊԱՐԱՊ ՀՈՂԵՐԸ ԵԿԱՄՏԱԲԵՐ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑ

Մեր վագըֆ հաստատութիւններէն ոմանք կարգ մը պարապ հողեր ունին: Ասոնք ոչ միայն իրենց վրայ որեւէ եկամտաբեր շինուածք չունին, այլ նաեւ հողն ալ որեւէ կերպով կարելի չէ օգտագործել: Հաստատութիւնը ամէն տարի անխափան ասոնց կալուածական տուրքը կը վճարէ. սակայն այս կալուածներուն վրայ եկամուտ բերող շինուածքներ կառուցանելու արտօնութիւն չի տրուիր: Մեր խնդրանքն է, հինէն ի վեր գործադրուած սովորութեանց համաձայն, եւ մեր երկրին օրէնքներուն զուգահեռ, այս կալուածներուն վրայ վագըֆին կրօնական, բարեսիրական եւ կրթասիրական նպատակներուն գործածուելու համար եկամտաբեր շէնքեր կառուցանելու արտօնութիւն տալ:

Դ. 1936ԻՆ ՏՐՈՒԱԾ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑ

1936ին մեր բարենպատակ հաստատութիւնները, Վագըֆներու ընդհ. Տնօրէնութեան խնդրանքին վրայ, իրենց պատկանող կալուածներու ցանկը տուած են: Անկէ յետոյ, մեր վագըֆները, հինէն ի վեր իրենց ունեցած իրաւունքներու վրայ հիմնուելով, նոր կալուածներու ալ տիրացած են: Սակայն վերջին տարիներուն կարգ մը շրջանակներ 1936էն յետոյ կտակուած կալուածներուն վրայ մեր վագըֆներուն ունեցած սեփականատիրութեան իրաւունքները չճանչնալու հակամէտ են: Ասիկա ոչ միայն հակառակ է վճռական ձեւ առած դատական որոշումներուն, այլ նաեւ ամբողջ մեր վագըֆներուն հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր տէր եղած իրաւանց: Արդարեւ, նոյն այդ իրաւունքները այսօր մեր երկրին մէջ միւս վագըֆները լրիւ կը վայելեն:

Այս առթիւ մեր խնդրանքն է, որ վագըֆներու միջեւ խտրականութիւն չդրուի, մեր վագըֆները սահմանափակումի ենթակայ չըլլան եւ այս հարցին մէջ ալ դժուարութիւններ չստեղծուին:

Ե. ԱՌԱՆՑ ՍԵՓԱԿԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑ

Վագըֆներու Տնօրէնութիւնը երբեմն ալ առանց սեփականութեան թուղթի մնացած կալուածներուն վրայ ձեռք կը դնէ (կը գրաւէ) առանց նկատի ունենալու որ տուեալ բարենպատակ հաստատութիւնը տարիներով տէր եղած է անոնց, կանոնաւորաբար վճարելով անոնց տուրքերը եւ գանձելով անոնց վարձքերը: Այսպիսի առանց իրաւանց իւրացումներու ալ վերջ տրուիլը կը խնդրենք:

Զ. ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ ՄԵՐԺՈՒՄԻ ՀԱՐՑ

Միւս կողմէն, դատական որոշումով օրինականութիւն ստացած կալուած մը տուեալ վագըֆի մը սեփականութիւնը դարձած ըլլալով հանդերձ, Թափուի (սեփականատիրութեան թուղթի) արձանագրութեան պաշտօնեաները, այսպիսի պարագաներուն կը մերժեն սեփականատիրութեան թուղթի խնդրանքները: Անցեալին մէջ եղածին պէս, նման պարագաներուն անհրաժեշտ սեփականութեան թուղթին տրուիլը կը խնդրենք:

Է. ԲԱՑԱՌԻԿ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑԱՏԿԱՑՈՒԱԾ 250 ԼԻՐԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

1936ին հանուած կանոնի մը համաձայն, բարենպատակ հաստատութիւններ 250 լիրայէն աւելի եղող ծախքերու համար պատկան Տնօրէնութիւններէն արտօնութիւն առնելու պարտաւորանքի տակ են: Այսպիսի բացառիկ ծախքեր առ հասարակ նորոգութեանց յատուկ ըլլալուն, — եւ նորոգութեանց համար արտօնութիւն ուզելը անհրաժեշտ նկատուելուն — սահմանափակումը իր իմաստը կը կորսնցնէ: Եթէ այս սահմանափակումը պիտի մնայ, 250 Թրք. ոսկիին 1936ին ունեցած իսկական արժէքը, այսինքն գնելու կարողութիւնը ի մտի ունենալ անհրաժեշտ է: Տնտեսագէտներ, այնպէս կ'ընդունին որ մեր դրամը այն օրէն ասդին իր գնելու կարողութեան գրեթէ 100 անգամը կորսնցուցած է: Հետեւաբար մեր խնդրանքն է որ այս սահմանափակումը պէտք է բարձրանայ 1936ին 250 լիրային ունեցած համապատասխան քանակին եւ արժէքին:

Ցարգանօք՝

Թիւրքիոյ Հայոց Պատրիարք
ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ԳԷՅՐՈՒԹ

«Մակազին»ի հարցումներուն պատասխանելով

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ՝

ՈՉ ՈՔ ԿՐՆԱՅ ՄԵԶ ՏԵՂԱՀԱՆ ԸՆԵԼ

ԽՄԲ. «ԱԶԴԱԿ»Ի.— Իր վերջին համարով՝ տեղական «Մակազին» ֆրանսատառ շաբաթաթերթը հարցազրոյց մը լոյս ընծայած է պետական երեսփոխան Սուրէն Խանամիրեանի հետ: Հարցազրոյցը կատարած է Մաթա Արիտա, Սեպտեմբեր 10էն 13ի բախումներուն տուն տուող պատճառներուն եւ հայկական դիրքորոշումին շուրջ լուսաբանուելու խնդրանքով: Բայց յայտնապէս գրգռիչ ոճով մը, լրագրողուհին հարցազրոյցը դուրս բերած է լուսաբանութեանց բնոյթէն եւ զայն վերածած է հակահայ ամբաստանութեանց շարքի մը պատասխանները ունենալու եւ այդ ճամբով նոր հարցականներ դնելու առիթի մը: Իր այս դիտաւորութիւնը իրականացնելու մղումով, Մ. Արիտա չէ խուսափած նոյնիսկ խեղաթիւրումներէ եւ, օրինակի համար, հայ երեսփոխանին վերագրած է ա՛յն յայտարարութիւնը, որ հայկական կողմը իբրեւ թէ համաձայն գտնուած է որ Լիբանանեան Ճակատէն տարրեր ստանձնեն հայաշատ թաղամասերու մէջ գործող խաղատուները փակելու առաքելութիւնը: Մինչդեռ հայ երեսփոխանին պատասխանը եղած է յստակ ու մեկին, որ ճշմարտութիւնն իսկ է, եւ որուն համաձայն՝ հայկական կողմը վճռականօրէն յայտնած է թէ ինք կը ստանձնէ խնդրոյ առարկայ խաղատուները փակելու աշխատանքը: Ստորեւ՝ թարգմանաբար կուտանք հարցազրոյցը, մեր ընթերցողներուն ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ ոճով կը քննարկուի Հայութեան կեցուածքը:

×

Պուրճ Համուտ, Լիբանանի հայ համայնքին կեդրոնատեղին, վերջերս բախումներու բեմ դարձաւ, յատկապէս արիւնալի բախումներու: Ինչո՞ւ: Ի՞նչ դեր ունեցան Հայերը լիբանանեան պատերազմին մէջ: Ի՞նչ են ա՛յն արժեչափերը, որոնք ուղեցոյց կը հանդիսանան Լիբանանի հայ համայնքին քաղաքականութեան: Նմանօրինակ հարցումներ ուղղուեցան Սուրէն Խանամիրեանի, որ քանի մը տարիէ ի վեր խորհրդարանէն ներս Դաշնակցական երեսփոխան է:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ի՞նչ պատահեցաւ Պուրճ Համուտի մէջ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— *Ինչ որ պատահեցաւ Պուրճ Համուտի մէջ, հետեւանքն է այն լարուած մթնոլորտին, որ ատենէ մը ի վեր կը տիրէր այս շրջանէն ներս: Լարուած այս վիճակը կը տիրէ նաեւ Պուրճ Համուտէ դուրս, հայ ծագումով Լիբանանցիներուն եւ ուրիշ Լիբանանցիներու միջեւ, կամ՝ բնիկին Լիբանանցիներուն միջեւ, եւայլն: Այս բոլորը կուգան ընդհանուր լարուածութենէ մը, արեւելեան թէ արեւմտեան շրջանէն ներս, եւ բոլոր դէպքերը անոր հետեւանքն են...:*

ՀԱՐՑ.— Բայց ինչո՞ւ Պուրճ Համուտի կրկնակի դէպքերը, ինչո՞ւ երկու, երեք անգամ Պուրճ Համուտը:

ՊԱՏ.— *Որովհետեւ, մաքերը հանդարտ չեն: Եթէ երեք անգամ Պուրճ Համուտ ունեցանք, 13 անգամ ուրիշ վայրեր եւս բռնկեցան եւ առանց որ հոն հայ համայնքը գոյութիւն ունենար... Այս դէպքերը կան եւ պիտի շարունակուին, հաւանաբար պիտի կրկնուին թէ՛ արեւելեան եւ թէ արեւմտեան կողմը: Որովհետեւ ոչ մէկ տիրական իշխանութիւն գոյութիւն ունի զանոնք կասեցնելու համար:*

ՀԱՐ.— Պուրճ Համուտի վերջին դէպքերուն պատասխանատուութիւնը որո՞ւն կ'երթայ:

ՊԱՏ.— *Հոս, ոչ ոք կ'ամբաստանեմ: Բայց կրնամ վստահեցնել թէ վերջին դէպքերը լարուած վիճակէն կուգան եւ զինեալ տարրերու ներկայութենէն: Ներկայութիւն մը՝ որ ոչ միայն անհաճոյ է, այլեւ՝ ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ բնակչութեան վրայ: Անկախ ա՛յն երեւոյթէն որ «տարաձայնութեանց» գոյութիւնն է, որ կը քաջալերուի «այս կամ այն» կողմէ:*

ՀԱՐ.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք «այս կամ այն» ըսելով:

ՊԱՏ.— *«Այս կամ այն»ը կարելի է թարգմանել ա՛յն տարաձայնութիւններով, որոնք կ'ամբաստանեն համայնքներէն մէկը, որովհետեւ չէ մասնակցած պատերազմին, մինչ ուրիշ մը կատարած է իր պարտականութիւնը... Արդ, մեզի համար, պարտականութիւն բառը յարաբերական է: Երբ բանի մը պատասխանատու կը զգանք մենք մեզի, այն ատեն է որ կը կատարուի պարտականութիւնը: Երբ խորհինք թէ ուրիշներուն կատարածը արդար չէ, դժուար է մղել մարդիկ որ մասնակցին կամ հետեւին այդ օրինակին...»:*

ՀԱՐ.— Ըստ ձեզի, վախ կա՞յ որ նոր Պուրճ Համուտի մը ականատես գտնուինք:

ՊԱՏ.— *Կը խորհիմ թէ ոչ... Բոլոր կողմերու պատասխանատուներուն մօտ ալ նոյն հակազդեցութիւնը հաստատեցինք: Բոլորն ալ համաձայն են, որ անհրաժեշտ է խուսափիլ նոր բախումներէ, եւ բոլորն ալ կ'ուզեն հանդարտեցնել մաքերը: Արդէն այս դէպքերը ի շահ Հայերուն չեն, եւ չեմ կարծեր որ ի շահ ուրիշ կողմերուն ըլլան: Ընդհակառակն:*

ՀԱՐ.— Կը թուի թէ վերջին դէպքը թակարդի մը հետեւանքն է, որ լարուած է Դաշնակցութեան կարգ մը «անկարգ» տարրերուն կողմէ, այն համաձայնութենէն ետք որ կնքուեցաւ այս կուսակցութեան եւ Լիբանանեան Ճակատին ղեկավարներուն միջեւ, իբրեւ նպատակ ունենալով շրջանէն ներս գոյութիւն ունեցող խաղատուներուն մաքրագործումը:

ՊԱՏ.— *Կրնամ հաստատել թէ ոչ մէկ թակարդ լարուեցաւ: Դաշնակցութեան եւ Լիբանանեան Ճակատին ղեկավարներուն միջեւ ժողովը կատարուեցաւ Շաբաթ օր մը: Խաղատուները փակելու որոշումը այս ժողովին է որ տրուեցաւ: Բայց նման մեծ որոշում չէր կրնար գործադրուիլ 24 ժամէն: Ժողովէն ճիշդ մէկ օր ետք, Լիբանանեան Ճակատին պատկանող ջոկատ մը եկաւ հետեւելու որոշումին գործադրութեան: Մթնոլորտը անհանդարտ ըլլալով եւ գետինը բաւարարապէս պատրաստուած չըլլալով, հայհոյանքներ արձակուեցան երկուստեք եւ ներկաներէն մէկը չկրնալով զսպել իր ջիղերը, կրակեց: Բայց նախապատրաստուած կէտ կամ լարուած թակարդ չկար...:*

ՀԱՐ.— Բայց ճիւղին մէջ գտնուող չորս տարրերը պատրաստ չէին զինեալ բախումի մը, որովհետեւ անոնցմէ մէկը մեռաւ իսկ միւս երեքը վիրաւորուեցան... Այս կը նշանակէ թէ անոնք յարձակման ենթարկուեցան, վիճաբանելու ժամանակ իսկ չունենալով:

ՊԱՏ.— *Բայց իրարու հայհոյանքներ փոխանակեցին... եւ անոնց վրայ կրակեցին՝ երբ կը քաշուէին... Այն որ առաջին հերթին կը կրակէ միւսին...*

ՀԱՐ.— Զօրաւորագոյնի՞ն օրէնքն է ուրեմն, կամ՝ աւելի վատին... օրէնքը:

ՊԱՏ.— *Կամ աւելի արագ եղողին օրէնքը, եւ ոչ թէ աւելի վատին կամ աւելի զօրաւորին...*

ՀԱՐ.— Այս խաղատուներուն հա՞րցը:

ՊԱՏ.— *Մաքրագործելու վրայ են: Մենք եւս չենք ուզեր որ նման վայրեր գտնուին մեր մէջ: Բայց անոնք գոյութիւն ունին ամէն կողմ, արեւելեան թէ արեւմտեան շրջաններ, եւ ոչ թէ միայն Պուրճ Համուտի մէջ, եւ հետեւանք են Լիբանանի մէջ տիրող անիշխանութեան: Պէտք է մաքրուին ամէն կողմ...*

ՀԱՐ.— Ու կը սկսին Պուրճ Համուտէն, որովհետեւ շատ վատահամբա՞ւ են...

ՊԱՏ.— *Խաղատուն մը խաղատուն է: Անձամբ երբեք նման վայրեր չեմ այցելած, բայց ձեզի կրնամ ըսել թէ խաղատունի մը նշանակութիւնը արդէն ինքնին վատահամբաւ է:*

ՀԱՐ.— Այս դէպքէն ետք նկատեցինք թէ Դաշնակ կուսակցութիւնը շատ լաւ զինուած է: Ուրկէ՞ կուգան այս զէնքերը, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս:

ՊԱՏ.— *Փորձառու զինուորական մը չեմ, ըսելու համար թէ Դաշնակ կուսակցութիւնը «շատ լաւ» զինուած է... Պարզապէս կրնամ հաստատել թէ բաւականապէս զինուած ենք պաշտպանուելու համար: Գալով այս զէնքերուն մատակարարման, կը վստահեցնեմ թէ Լիբանանի մէջ կան մեծ թիւով զէնքերու վաճառականներ, որոնք ոեւէ մէկուն կ'առաջարկեն իրենց ապրանքը: Լիբանանի մէջ ոեւէ մէկը, որ միջոցները ունի, կրնայ ամբողջական զինում մը իրագործել:*

ՀԱՐ.— Հաւանաբար Դաշնակցութիւնը զինեց իր համակիրները: Ի՞նչ միջոցներով իրագործեց այս մէկը:

ՊԱՏ.— *Դաշնակցութիւնը, բնական է, զէնքեր տուաւ իր համակիրներուն մեծամասնութեան, իսկ միւսները իրենք զինուեցան: Դաշնակ կուսակցութիւնը հետեւեցաւ միւս կուսակցութեանց օրինակին...*

ՀԱՐ.— Ամերիկան, այս գծով օգնե՞ց ձեզի:

ՊԱՏ.— *Երբե՛ք, Ամերիկա մեզի չէ օգնած, ո՛չ այսօր, ոչ ալ անցեալին: Ամերիկա ոչ մէկ ատեն մեզի ֆոնտեր տուաւ կամ զէնքեր ղրկեց: Դէպքերու ընթացքին ե՛ւ կորուստներ ե՛ւ քանդումներ ունենալով, մենք պարզապէս հանգանակութիւններ կատարեցինք Միացեալ Նահանգներ հաստատուած հայ համայնքէն, օժանդակութեան փութալու համար աղէտեալներուն եւ գաղթականներուն: Բայց ոչ մէկ ատեն զինուորական կամ նիւթական օժանդակութիւն ընդունեցանք Միացեալ Նահանգներէն: Այս ուղղութիւնը կը թելադրուի մեր քաղաքականութենէն:*

ՀԱՐ.— Կը թուի սակայն թէ Դաշնակցութիւնը իր կանաչ լոյսը կը ստանայ Ամերիկայէն...

ՊԱՏ.— *Քսան ու թերեւս աւելի երկար տարիներէ ի վեր շարունակուող տարաձայնութիւն մըն է ասիկա, որ ամբողջովին անհիմն է: Դաշնակցութեան բարձրագոյն մարմինները Լիբանան կը գտնուին: Անշուշտ օտար երկիրներ հաստատուած կուսակցականներուն հետ խորհրդակցութիւններ կ'ունենանք, եւ շփումներ կը հաստատենք Առաջնորդարաններու եւ հայկական հաստատութիւններու հետ: Բայց որոշումները միշտ Լիբանանի մէջ կը տրուին, եւ կուսակցութեան կեդրոնը կամ Մայր Տունը կը գտնուի Լիբանանի մէջ, եւ ոչ թէ Ամերիկա, Ժընեւ, Գահիրէ կամ այլուր...*

(Շար. – 1)

ԹԷ,
ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱԶԱՏԵՑԱՅ
ԻԶՄԻՐԻ ԳԵՀԵՆԷՆ

Քէմալի զինուորը գրաւած է Իզմիրը: Որոշուեցաւ կարմիր մահիկներով դրօշակներ պատրաստել եւ տեղաւորել հիւանդանոցի շէնքին շուրջը, որպէսզի խնայեն հիւանդներուն: Արձակուած կրակոցներուն ձայնը ահ ու սարսափ կ'ազդէ խաղաղ բնակչութեան վրայ: Տոքթ. Մինասեան շուարած է եւ չի կրնար որոշել թէ ո՞վ պիտի կրնայ դրօշները պարզել շէնքին շուրջը: Քաջութի՞ւն թէ տղայութիւն չեմ գիտեր, միայն այսքանը գիտեմ, որ տոքթորին ձեռքէն դրօշակ մը առնելով բարձրացայ մայր դրան երկաթէ ճաղերուն վրայ եւ լաւ մը տեղաւորելով ամրացուցի. երկրորդ մըն ալ առի ու լուացարանին մէջէն բարձրացայ տանիքը, որուն փողոցը նայող կողմին վրայ 70 սմ.ի բարձրութեամբ պարիսպ մը քաշուած է. հազիւ թէ ձեռքիս դրօշը այդ պարիսպին վրայ կը տեղաւորէի, լսելի եղաւ կրակոցի տարափ մը ու ես երկնցայ պատին տակ եւ փորսող տալով հասայ սանդուխին ու իջայ վար. մինչ այդ ներկայ բազմութիւնը կը կարծէր թէ ես զարնուած եմ. հազիւ թէ տոքթ. Մինասեան գիս տեսաւ անմիջապէս գրկեց ու սկսաւ վրաս քննել գիտնալու համար թէ արդեօք վիրաւորուած եմ:

Տոքթ. Մինասեանի նախագահութեամբ խորհրդակցական ժողով մը գումարուեցաւ հիւանդանոցի անդէն բնակչութեան կեանքի ապահովութեան ելք մը գտնելու համար, ուր որոշուեցաւ Իզմիրի ամերիկեան Նիր Իսթ Ռիլիֆին դիմել: Հիւանդապահուհիներէն Թէքիրտաղցի օր. Քրիստինէ Կիւրճեան յանձն առաւ այդ վտանգաւոր պարտականութիւնը: Հագուեցաւ պաշտօնական հագուստը, թեւին անցուց կարմիր մահիկ թեւնոց մը ու ճամբայ ելաւ: Մինչ այդ բազմութեան մէջէն մօրմէն լքուած ծծկեր մանուկ մը գտայ, առի ու կաթնատու տիկնոջ մը յանձնեցի խոստանալով որ ան ի վարձատրութիւն իմ ուտելիքի բաժինս իրեն պիտի տամ եթէ երախային հոգ տանի: Քանի մը օր վերջ երախային անշնչացած դիակը գտայ. իսկ կինը անհետացած էր. աւելի քան հազար հոգինոց բազմութեան մը մէջ կարելի չէր զայն գտնել:

Երկու օր վերջ խումբ մը ամերիկացի եւ խումբ մըն ալ Թուրք զինուորներ իրենց սպաներով եւ օր. Քրիստինէի առաջնորդութեամբ մուտք գործեցին հիւանդանոցէն ներս: Ամերիկացի սպան տոքթ. Մինասեանին հետ խորհրդակցելէ յետոյ մեզի Թուրքերուն «խնամքին» յանձնեց եւ օր. Քրիստինէն ալ իրենց հետ առնելով բաժնուեցան մեզմէ: Թուրքերուն առաջին գործը եղաւ հիւանդանոց ապաստանող ժողովուրդը դուրս հանել եւ քովընտի փողոցի տուներուն մէջ տեղաւորել: Սպան մեզի հրամայեց, որ մուտքի դրան առջեւ կենանք քննելու համար բոլոր պատսպարեալները, որ հիւանդանոցին պատկանող առարկաները դուրս չհանեն իրենց հետ, միւս կողմէ զինուորներն ալ պիտի խուզարկէին որ եթէ զէնք ունին գրաւեն:

Բժիշկ Մինասեանին հետ հնազանդեցանք Թուրքին հրամանին, սակայն հիւանդանոցի միւս պաշտօնեաներէն դեղագործ Սմբատը, վիրաբոյժ Տոքթ. Վարդանեանի օգնական սեբաստացի Յարութիւն Իշխանեանը ու կեսարացի Կարապետը ահ ու դողով պահուըտած էին վերի յարկը վիրաւոր հիւանդները դարմանելու յատկացուած սենեակին մէջ: Գիշեր էր, առիթէն օգտուելով վայրկեան մը համար վեր ելայ գիտնալու համար թէ տղաքը ի՞նչ վիճակի են. սենեակին դուռը բացի ու ի՜նչ տեսնեմ, Յարութիւնն ու Կարապետը կեանքերնուն վերջ տուած են, իսկ Սմբատը վիրաւորներու յատուկ սեղանին վրայ երկնցած կը խռմփայ. Մօտեցայ իրեն. խօսելու ի վիճակի չէր, հարցուցի թէ ինչո՞ւ այս միջոցին դիմեցին.— վախցանք, որ ձերբակալելով չարաչար կը տանջեն, հետեւաբար նախընտրեցինք իրարու թոյն ներարկելով վերջ տալ կեանքերնուս: Խելագարի մը պէս վար վազելով տոքթ. Մինասեանի կնոջ եւ քենիին սենեակը մտայ [illegible]. Ատեն մը վերջ դէմքիս սրսկուած պաղ ջուրին ազդեցութենէն ինքզինքիս գալով վազեցի տոքթորին քով եւ եղածը պատմեցի: Թուրք սպան գել:

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՀԱՃԸՆԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ ԵՒ ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

— O —

1919ի գարնան Հաճընցիները կը վերադառնան իրենց ծննդավայրը, ուր առաջին աշխարհամարտէն առաջ 35 հազար Հայեր կը բնակէին: Երբ ութ հազար վերադարձած Հաճընցի Հայեր կը հասնին Տօրոսեան լեռնաշղթային, կը տեսնեն իրենց ծննդավայրը հրկիզուած եւ մոխրակոյտի վերածուած: Մէկուկէս տարուան ընթացքին աշխատանքով կեանքը կը վերակենդանանայ:

Հաճընը կը պաշարուի հազարաւոր Թուրք խուժաններով եւ քէմալական զինուորներով, որոնք զինուած էին արդիական զէնքերով: Թշնամին ամէն միջոցի կը դիմէ վերստին քանդելու համար քաղաքը եւ ջնջելու բնակչութիւնը:

Այդ ժամանակ Կիլիկիոյ մէջ կային երկու հարիւր հազար Հայեր, որոնց կը դիմէին Հաճընցիները օգնութիւն խնդրելով, սակայն ի զուր: Բանի մը սուրհանդակներ կը հասնին Հաճըն խրախուսական նամակներով եւ երկու հազար զինեալ ուժերով օգնութեան հասնելու յուսադրիչ խոստումներով: Սակայն ի զուր սպասելէ ետք Հաճընի Ինքնապաշտպանութեան Խորհուրդը, որ բաղկացած էր կուսակցական եւ յարանուանութեանց համերաշխ տարրերէ, որոշեց իր միջոցներով ու կարելիութիւններով ետ մղել թշնամին:

Նախ երկու հարիւր ձեռք ճերմակ կըտաւէ զգեստներ կարուեցան զինուորական յարմար գլխարկներով, զորս ներկեցին ընկոյզի կեղեւով եւ տերեւներով: Ապա, երկու հարիւր տղաք՝ երեք խումբի բաժնուեցան: Առաջին խումբը՝ հարիւր քաջերով, գրուեցաւ Արամ Կայծակի հրամանատարութեան տակ, երկրորդը՝ 60 քաջեր, Ղարաճեհէննէմի հրամանատարութեան տակ, իսկ երրորդը՝ 40 քաջեր, Կարգեվառ Եզեկիէլեանի եւ Ե. Վահէեանի պատասխանատուութեան յանձնուեցաւ:

Անոնք Օգոստոս 5ի իրիկուան, Հաճընի հարաւային կողմը՝ գետի հոսանքին հետ, ջուրը ճեղքելով կը յաջողին թշնամիին թիկունքը անցնիլ, իրենց հետ նաեւ անցընելով ռազմամթերքներ: Նոյն գիշերը [illegible] մը ընելը անկարելի էր. որոշուեցաւ ամբողջ օրը թաքնուած մնալ: Իւրաքանչիւր վաշտ դիրք բռնեց ժայռերու եւ թփուտներու մէջ, սպասելով քաղաքի հրամանատարութեան ազդանշանին:

Օգոստոս 6ի կէս գիշերին նոյն կեդրոնէն տրուած հրամանին եւ նշանին ի հետեւանս, քաղաքին ժողովուրդը, ամէն կողմէ, հուրրաներով թշնամի դիրքերուն վրայ կրակ բացաւ. Թշնամին կարծելով թէ Հաճընցիները քաղաքը լքելով փախուստ կու տան, ամէն կողմէ սկսաւ կըրակ բանալ. ռումբեր սկսան կարկուտի պէս տեղալ Հաճնոյ վրայ: Երբ թշնամին իր ամբողջ ուժովը ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էր քաղաքին վրայ, յանկարծ մեր քաջերը, օգտուելով առիթէն, սկըսան կրակ բանալ թիկունքէն թշնամիին վրայ, որ երկու կրակի մէջտեղ մնացած սկսաւ փախչիլ: Կէս ժամուան մէջ արդէն գրաւուեցան այն մօտակայ դիրքերը, ուր ամրացած էր թշնամին: Թուրքը փախաւ թողլով հարիւրի չափ զէնք, 25 սնտուկ փամփուշտ եւ հինգ սնտուկ ռումբ, մեծ քանակութեամբ ուտելիք եւ պաշար: Արամ Կայծակի յանձնուած խումբը կը յարձակի թնդանօթին վրայ, կը գրաւէ եւ Հաճըն կը բերէ՝ 450 ռումբերով:

Թնդանօթը նոյն օրը՝ Օգոստոս 6ին, տեղաւորուեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ բակը, ուրկէ աղօթքներով քաղաքին շրջակայքը ռումբեր արձակուեցան եւ ժողովուրդը առեն մը կըցաւ ազատ պտըտիլ ցերեկները:

Թշնամիէն գրաւուած շատ մը ծածկագիր հեռագիրներէն, ղրկուած Էնկիւրիի Կեդրոնէն, կու տանք նմոյշ մը՝ որ կը վերաբերի Հաճընի պաշարման:

« Մեր շրջանակին մէջ գտնուող Գաւըրմանները խաբեցին, ալ չափ ու սահմանը անցաւ, Հաճըն անունը արտասանելու կ'ամչնանք, ցաւալի է ձեր թոյլ վարմունքը, դաշտային Կիլիկիոյ յաջողութիւնը գրեթէ Հաճընի անկումէն կախում ունի, քանի որ Կիլիկիոյ ամէնէն ամուր բերդաքաղաքներէն կը սեպուի. Կիլիկիոյ դրան բացուելուն կը սպասենք»:

ԴՈՒՎԼԻ ՄԻԼԼԷԹԻ ՃԻՄԻՆԷԹԻ

Հաճընցիներու խաղաղութիւնը կը՝ տեւէ քանի մը շաբաթ: Թշնամին կը կրկնապատկէ իր յարձակումները. Հաճընցիք քանի մը անգամ պաշարման շղթան կը քանդեն ու թշնամին կը ստիպեն փախուստի դիմել, սակայն ինը ամսուան քաջարի դիմադրութենէ ետք ռազմամթերքի եւ ուտելիքի սպառումը անել կացութեան մատնեց Հաճընցիները: Թշնամին վերջին անգամ մեծ թնդանօթներով մոխրակոյտի վերածեց Հաճընը իր վեց հազար դիւցազուններով: Հաճընը ինկաւ 1920 Հոկտ. 15ին, սուգի մատնելով Կիլիկիոյ Հայութիւնը:

Այս օրերս, Սփիւռքի Հաճընցիներուն համար պայքարի 59րդ տարեդարձը առիթ մըն է վերակենդանացնելու իրենց նահատակներու խնկելի յիշատակը, իսկ Հայաստան գտնուող մօտ երկու հարիւր Հաճընցիներ հաւաքուելով « Նոր Հաճըն »ի մէջ կառուցուած կոթողին շուրջ, կը յիշեն հին Հաճընը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

ՐԱՖՖԻ ԵՒ ԱՆԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

[illegible]

— O —

Սոյի զմայլելի « Փարք »ին մէջ Քոլպէռի կողմէ 1670ին վերաշինուած դղեակը հիմէն քանդուած է Յեղափոխութեան տարիներուն: Արդի ապարանքը կառուցուած է Թրէվիզի դուքսին կողմէ 1856ին եւ այժմ կը պարփակէ «Իլ տը Ֆրանս»ի թանգարանը: Հին շրջանէն կը մնայ սակայն գեղեցիկ կառոյց մը՝ «Օռանժըրի »ն որ ծառայած է իբր ձմեռնային պարտէզ եւ հանդիսասրահ:

Այս պատմական վայրին մէջ է որ 11 տարիէ ի վեր « Իլ տը Ֆրանս »ի թանգարանին եւ երաժշտական ընկերակցութեան մը կողմէ կը կազմակերպուի Սոյի Երաժշտական Փառատօնը, անուանի արուեստագէտներու եւ խումբերու մասնակցութեամբ:

Միջազգային շահագրգռութեան եւ գընահատանքի արժանացած այս փառատօնին մէջ այս տարի կը տրուէին քառասուն « քոնսէռ »ներ որոնցմէ 35րդը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 28, Ուրբաթ երեկոյ, Րաֆֆի – Անի Պետրոսեան տաղանդաշատ ամոլին կատարումով: Առաջին անգամն էր որ հայ արուեստագէտներ կը հրաւիրուէին այս փառատօնին որուն նուագահանդէսներու երկար շարքին 65րդ"ն էր Ուրբաթ երեկոյեան « քոնսէռ »ը:

Ներկաներու մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ երաժշտագէտներ, մասնաւորաբար երաժշտանոցներու տնօրէն եւ ուսուցիչներ:

Յայտագրի առաջին մասը յատկացուած էր « Քաթըրմէն » կտորներու. Ֆօրէի « Տօլլի »ն եւ Պիզէի « Տղոց խաղեր »ը, երկուքն ալ քնքոյշ եւ ոգեւոր գործեր որոնք նուագուեցան կատարեալ ներդաշնակութեամբ եւ շատ թելադրական մեկնաբանութեամբ, ունկնդիրներէն խլելով երկարատեւ ծափեր:

Նուագահանդէսի երկրորդ մասին մէջ Րաֆֆի եւ Անի Պետրոսեան երկու դաշնակի վրայ նուագեցին նախ Ռախմանինոֆի « Ֆանթէզի օփ. 5 »ը ուր սկզբնական ուրախութիւնը կը փոխուի տխրութեան եւ արցունքներու, յանգելու համար զատկական տօնի խորհուրդին եւ վերացումին: Քիչ անգամ լսուած գեղեցիկ յօրինում մը որ մեծ շահագրգռութիւն առթեց:

Վերջին կտորը՝ Ռավէլի ծանօթ « Լա Վալս » դարձեալ երկու դաշնակի վրայ կատարուեցաւ այնքան ուժական եւ ջերմ թափով որ արուեստագէտները բազմաթիւ անգամներ բեմ հրաւիրուեցան եւ յայտագրէ դուրս նուագեցին Տվորժաքէ եւ Պրամսէ պարի եղանակներ:

Հ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՂԱՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի « Հայհամերգ »ի փոքր դահլիճին մէջ երգահանդէս մը տուած է Երեւանի օփերայի մեներգիչ Գեղամ Գրիգորեան: Վերտիի, Փուչչինիի, Կոմիտասի, Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի գործերը կազմած են օրուան երգացանկը: Երգիչը ներկայիս Միլանոյի մէջ կը հետեւի դասընթացքներու:

×

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Սեպտեմբեր 28ի հրամանագրով բանաստեղծ Գէորգ Էմին պարգեւատրուած է ժողովուրդների Բարեկամութեան շքանշանով, խորհրդային գրականութեան զարգացման մէջ ունեցած վաստակին ի գնահատութիւն:

×

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՍԻՄՊՈԶԻՈՒՄ ՄԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի մէջ տեղի ունեցած է բաղադրուած նիւթերէ պատրաստուող շինութիւններու յօրինումին նուիրուած 3րդ համամիութենական սիմպոզիումը: Մասնակցած են Խորհ. Միութեան ակադեմական հիմնարկութիւններու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու աւելի քան 200 գիտնականներ եւ մասնագէտներ: Բացումը կատարած է Ակադ. Վ. Մակայեւ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի Լենինականի մասնաճիւղի տնօրէն Ս. Մարկոսեան:

×

ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ Վ. ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ ԳՈՐԾԻՆ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱՅ

« Հայֆիլմ » արուեստանոցի խումբը, Վահան Թոթովենցի « Բաց կապոյտ ծաղիկներ » պատմուածքի մոթիֆներով, Լենինականի մէջ սկսած է նկարահանել շարժանկար մը: Բեմադիրն է Հենրիկ Մալեան: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Մհեր Մկրտչեան, վրացի դերասանուհի Սոֆիկօ Ճիաուրելի եւ Աշոտ Ադամեան:

ՍԱՐՕՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Հասկանում էի նրան: Իր անցեալի հետ է ուզում հանդիպել: Ինքն է գրել.

«Սովորաբար մարդիկ կարօտում են այն, ինչի հետ կապուած եղել են առաջ. հայրենի տունը, փէրման, քաղաքում ինչ – որ փողոցներ»...

Եւ ոչ միայն դրանք:

Մի առիթով ասաց.

– Երկու անգամ ամուսնացայ...

– Առաջին կնոջից քանի՞ զաւակ ունէք...

– Երկու...

– Իսկ երկրորդի՞ց...

– Երկու...

– Չորս զաւա՞կ ունէք...

– Ո՛չ: Երկու...

– Ինչպէ՞ս...

Խորամանկ ժպտաց.

– Երկրորդ անգամ դարձեալ առաջին կնոջս հետ ամուսնացայ...

Այո, այն մարդկանցից է, որ դժուարութեամբ են բաժանւում իրենց անցեալից, բաժանւում են ցաւով, տառապանքով...

– Երբ երկրորդ անգամ ուզեցի ամուսնանալ, խորհեցայ, առաջին կնոջմէս աւելի աղէկ կին որտեղէ՞ն պիտի գտնամ... Ու նորէն անոր հետ ամուսնացայ...

Այո, ցաւով, տառապանքով, որովհետեւ մեծ մանուկ է, իսկ մանուկները դժուարութեամբ են բաժանւում որեւէ բանից...

Սարդարապատից վերադառնալիս, երբ Երեւան էինք մտնում, ձեռքը կոնեակի գործարանին պարզեց.

– Ի՞նչ շինութիւն է...

– Կոնեակի գործարանն է:

– Հալլա – հալլա, ուր կ'երթանք սարխօշութեան դէմ կ'առնենք...

– Չմտնե՞նք...

– Ոչ, – ասաց, – իմ հընկեր Մարգար՝ կոնեակի ամէնալաւ վարպետ, մեռած է.. Մտնենք ի՞նչ ընենք... Վարպետ Մարգար մեռած է, վարպետ Մարտիրոս Սարեան մեռած է, Զուարթնոցի պահակ Աստուր չիկայ, Գուրգէն Մահարի չիկայ, Հրաչեայ Ներսիսեան չիկայ...

Տխուր էր, եւ սակայն վեհ էր այդ տխրութիւնը, որովհետեւ ինքն էր գրել. «... Լաւ մարդը չի կարող մեռնել: Դու նրան յաճախակի կը հանդիպես: Փողոցում: Տների մէջ: Ամէնուրեք: Խաղողի այգում ու պտղաբեր պարտէզում, գետի հոսանքում ու ամպերում: Այն ամէնի մէջ, ինչ աշխարհը մեզի համար դարձնում է ցանկալի: Դու կը զգաս նրան այն ամէնի մէջ, ինչը սիրոյ ծնունդ է եւ ստեղծուած է սիրոյ համար, ամէն տեսակի բեղունութեան մէջ, այն ամէնի մէջ, ինչը աճում է: Ինքը՝ մարդը, նրա կենդանի կերպարը, կարող է մեզանից հեռանալ, նրան կարող են մեզանից խլել, բայց լաւագոյնը, ինչ կար նրա մէջ մնում է: Մնում է յաւիտեան...

Յաջորդ առաւօտ, երբ մօտը գնացի, առանց նախաբանի սկսեց.

– Քիչ առաջ հեռախօս զնգաց... Հէլլօ, ըսի... Վու՞ն հետ կը խօսիմ, հարցուց կին մը... Ես վու՞ն հետ կը խօսիմ հարցուցի ես... Ինչպէ՞ս թէ, վու՞ն հետ կը խօսիմ... Այո, ըսի, վու՞ն հետ կը խօսիմ... Կին դարձեալ կը հարցնէ. իսկ ե՞ս վու՞ն հետ կը խօսիմ, է, ինչ գիտնամ ըսի... Այսպէս ոչ ան իմացաւ «վու՞ն հետ կը կը խօսի», ոչ ալ ես: Երկուքս ալ հայերէն խօսեցանք ու չհասկցանք իրար: Լաւ չէ, երբ մարդիկ չեն հասկնար իրար...

– Լաւ չէ, այո... Բայց ահա մի օր մի Ֆրանսացի, որ, բնական է, հայերէն չգիտեր, եւ ես, որ դժբախտաբար Ֆըրանսերէն չգիտեմ, բաւականին երկար խօսեցինք եւ, երեւակայէք, հասկցանք իրար:

– Հետաքրքիր է, պատմէ:

– 1973ին նորից Փարիզում էի: Ինձ ուղեկցող բարեկամս մտաւ խանութ ինչ–որ գնումների, ու ես մայթին կանգնած, ծըխում էի:

(Շար. – 26)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Միացեալ Նահանգներու, Քանատայի, Պոլսոյ եւ Ֆրանսայի իր եղբօր որդիները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Հոկտ. 14, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Տատեան)

հոգւոյն ի հանգիստ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Մարսէյլէն Տատեան եղբայրներ՝ Ժիլպէր, Տիրան, Ժաք եւ ընտանիքները կը ծանուցանեն դառն մահը իրենց սիրեցեալ հօրաքրոջ եւ քեռայրին՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԵՒ ԷԼԻԶ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Տատեան, ի Պոլիս)

մեռած Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տունը, ուր հոգեհանգստեան (քառասունքի) պաշտօն կը կատարուի Հոկտ. 13, Շաբաթ առաւօտ, նաեւ իրենց սիրեցեալ հօր

ԼԵՒՈՆ ՏԱՏԵԱՆԻ

ու Դերձակեան, Վարպետեան ընտանիքներ եւ քուզիններ, կ'ողբան մահը այրի Տիկին Մառի Դերձակեանի (ծ. Հիւնքեարպէյէնտեան Պոլիս) նոյնպէս 85 տարեկանին, Ալօի հիւանդանոցը։

Ի գիտութիւն սոյն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կիրակի, Հոկտ. 14, ժամը 17.45ին, Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ, Փասըլու նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Վլատիմիր Ֆետոսէիվի (ջութակ՝ Վիկթոր Թրեթիակով) կը նուագէ՝

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

Սէնֆոնի թիւ 2, ջութակի քոնսերթօն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Աղաւնի Կուպալեան իր սանուհին՝ Եդուարդ Օհաննէսեանի մահուան տխուր առիթով կը նուիրէ 100 Ֆ. Տէսինի Կապ. Խաչի դպրոցին, փոխան ծաղկեպսակի։

Տէսինի Կապ. Խաչն ալ, նոյն տխուր առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի, Ռեբեկա, Տիգրանուհի եւ քրոջ Սիրվարդ Զարդարեանին։

Ընկերուհի Գոհար Գասաւեան իր ամուսնոյն մահուան Ա. տարելիցին առիթով կը նուիրէ 50 Ֆր. Տէսինի Կապոյտ Խաչի դպրոցին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Իսիի Կապ. Խաչի միօրեայ դպրոցը վերսկսած է Չորեքշաբթի օրուան դասընթացքները։ Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Չորեքշաբթի առաւօտները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12-14. Rue St. Bazile
13001 MARSEILLE
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԻԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Հոկտ. 21 ժամը 13ին,
Վասպուրական սրահին մէջ

Հայկ. պար Մշ. Տան Անի պարախումբին կողմէ, երգ, հայկական մթնոլորտ։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախապէս ապահովել հեռաձայնելով Մշ. Տուն (91) 50.15.09

Ճաշագին 70 ֆր.

Banquet

Pour le 3ème anniversaire
de la Maison de la Culture
arménienne de Marseille
Dimanche 21 Oct. à 13 heures

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Սիրելի Օր. Լ. Փափազեանի ցաւալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Ժիւլիէթ Չպուքճեան կը նուիրէ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 50 Ֆր. Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Հոկտ. 14, ժամը 9.30ին Ժան Նիթոնի փոքրիկ քրիստոնէականը, կը մասնակցին Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, Սամուէլ — Մուրատ վարժարանի աշակերտութիւնը եւ Իզապէլ Տէր-Յակոբեան։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Հոկտ. 13, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց։ Տօն է ազգային եւ եկեղեցական՝ ի յիշատակ Գիւտի նշանագրացն Հայոց եւ թարգմանութեան սուրբ գրոց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

A VENDRE

LAVERCANTIERE (Lot) — Moulin + petite grange entièrement restaurés ; sur 2,5 Ha dont 1 Ha de bois et 1,5 Ha de beau prés. Belle cheminée, électricité, eau de source, (2 sources), sanit., vanne et canal (possibilité élevage truites), 200 m. de rive sur ruisseau à truites. Propriété clôturée par de grands arbres. 320.000 — Tél. (16-1) 936-32-53.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ, Հաճնոյ Հերոսամարտի 59րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոկտ. 14, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշ, մատաղ եւ յուշահանդէս տեղի կ'ունենայ ճաշարան Օփերա — Լաֆայէթի մէջ 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 40 Ֆր.։

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

"LE GUI DE LA FORET,,
"Chez IDEAL,,

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ԻՋԵՒԱՆ
ՈՒԱԶԻ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

օժտուած է յարմարաւէտ առանձնասենեակներով
եւ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՃԱՇԱՐԱՆՈՎ

Ֆրանսական եւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ, հսկողութեամբ
Սեփականատէր-Տնօրէնին

Տրամադրելի՝ հարսանեկան, նշանտուքի խրախճանքներու, ընկերային տօնախմբութեանց եւ հաւաքական հացկերոյթներու։

Յարմար կառատուն (փառքինկ)
1, Avenue de Boran — 60260 LAMORLAYE

Tél. : (4) 456-93-51
FERMÉ LE MARDI

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը։

×

ՇԱՒԻԼԻ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 13 ժամը 21ին։ Ընտրութիւնը մէկ անգամով կը վերջանայ։ Կը խնդրուի չբացակայիլ։ Օրակարգ՝ հրաժարում վարչութեան, ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթը եւ թէյասեղանը։ Ոգեկոչում Արշակ Ալպօյաճեանի ծննդեան հարիւրամեակին, Հոկտ. 28, Կիրակի, Ալեք Մանուկեան հանդիսասրահը։

MARSEILLE

HOMENETMEN - ARDZIV

NUITÉE DANSANTE

SALONS DE L'ALHAMBRA — 340, Boulevard Chave
Samedi 13 Oct. de 21 h. à l'aube
Orchestre : CLAUDE GERARD
Chanteur :

MARTEN YORGANTZ

Billets et Réservation.
Tél. : 39-77-50 Kurdyan — 31-09-71 Zeroukian —
70-06-30 Pehlivanian

---

restaurant

A N Y

Spécialités Caucasiennes et Orientales

AMBIANCE MUSICALE
DINER AUX CHANDELLES

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
Ա Ն Ի

Հաճելի մթնոլորտ, կովկասեան եւ արեւելեան համեղ ճաշեր, երաժշտական մթնոլորտի մէջ
Կոչունքներու կամ հարսանիքի համար պայմանաւորուիլ Տնօրէնութեան հետ
52, Rue Jean-Pierre Timbaud
92130 ISSY LES MOULINEAUX
Tél. : 638-78-58
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարի Նուպար հաստատութեան Բարեկամներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Վահէ Ջիլինկիրեան 500 Ֆր. իրենց քեռայրին՝ Պօղոս Գէորգեանի մահուան առթիւ, Տիկին Փառան 500 իր եղբօր Գ. Զօրայեանի յիշատակին, Գ. Ծապուրմի յիշատակին՝ Տիկին Իսպէնեան 200, Տիկիններ Ա. Փափազեան, Վ. Ջիլինկիրեան եւ Տ. Կամսարական 100ական։ Միութիւնը նաեւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալներուն ընտանեկան պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Մարտիրոս Փէհլիվանեանի մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ.— Արիստակէսեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկ. Պաղտիկեան 50ական Ֆր., ժողովրդական հանգանակութիւն 435 Ֆր., իսկ ի նպաստ լիբանանահայ աղէտեալներուն 435 Ֆր. դարձեալ՝ ժողովրդական հան-

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Յովսէփեանէ 100 Ֆր. իրենց մօր եւ զոքանչ մօր մահուան տարելիցին առթիւ։

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

ՏԱՐԻ — Թիւ 14.491

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE No 14.491

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 2-8)

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Միացեալ Նահանգներէն, Ֆրանսայէն, գիպտոսէն Հայաստան գացած են հա – ւր կեսարացիներ մասնակցելու համար «Նոր Կեսարիա»յի հիմնադրութեան տամեակին նուիրուած հանդիսու – թեան: Տեսարժան վայրեր այցելելէ ետք որ Կեսարիոյ մշակոյթի տան մէջ տեղի ունեցած հաւաքոյթին, տեղւոյն տնտե – ութեան ղեկավարը՝ Դմիտրի Աղիզեան, րկրուն տեղեկութիւններ տուած է ա – նոր տասնամեայ պատմութեան, նուա – ճումներուն եւ ապագայ ծրագիրներու մասին: 272 ծուխ ունեցող շրջանը Հոկ – տեմբերեանի յառաջադէմ տնտեսութիւն – ներէն է. փողոցները անուններ ունին՝ Կեսարիա, Էվերէկ, Տոմար – ծառ, Թալաս եւայլն: Խօսք առած են Կեսարիոյ եւ շխանի Հայրենակցական Միութեան ա – տենապետ Ցակոբ Վէզիրեան եւ Միսաք Ալէքեան, «Նոր Կեսարիա» պար – բերաթերթի խմբագիր Արշաւիր Քաղ – կանի ողջոյնի խօսքը կարդացուած է: Խօսք առած է նաեւ Սփիւռքահայութեան ն մշակութային կապի կոմիտէի փոխ նախագահ Անդրանիկ Մարտիրոսեան:

Ռումբ՝ Քոփէնհակի Թրք. Օդանաւային Գիծերու Գրասենեակին Մէջ

———— Θ ————

ԴԷՊՔԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԸ ՎԵՐԱԳՐՈՒԻ

Քոփէնհակ.— Քաղաքին Թուրք Օդա – նաւային Գրասենեակին մէջ դրուած ռումբ մը պայթեցաւ Հոկտ. 5ին եւ շէնքին ու շրջապատի բնակարանները մեծ վնաս կրեցին, Դանիացի մըն ալ վիրա – ւորուեցաւ պայթումի ընթացքին:

Կը հաղորդուի թէ ռումբը զետեղուած էր Թրքական դրասենեակի տոմսի վա – ճառման բաժնին մէջ Հայերու կողմէ եւ պայթեցաւ դժոխային սաստկութեամբ: Դանիացի մը, որ պայթումի ընթացքին կ'անցնէր անկէ, վիրաւորուելով հիւան – դանոց փոխադրուեցաւ:

Պայթումը պատահեցաւ գիշերը ժամը 11ին: Դէպքէն առաջ, Նամակ մը ձգուե – ցաւ շէնքին դրան առջեւ: Նամակին մէջ այսպէս մաղթանք մը կար.— «Կը յու – սանք, որ պայթումի ընթացքին ոչ մէկ Դանիացի կը վիրաւորուի»:

Ռումբը զետեղուած է «Հայկական Գաղտնի Կազմակերպութեան» կողմէ: Պայթումէն վերջ, Երկրորդ փլաստիք ռումբ մըն ալ գտնուեցաւ Էմփերիալ շար – ժանկարի մուտքին քով գտնուող Թրքա – կան օդանաւային գրասենեակին մօտ, որ սակայն պայթելէ առաջ անվնաս վիճա – կի մը բերուեցաւ փորձագէտներուն կող – մէ:

Պայթումէն վերջ, դանիական ոստիկա – նութիւնը ապահովութեան խիստ միջոց – ներ ձեռք առաւ Քոփէնհակի Թրքական դեսպանատան շուրջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ Նիւ Եորք հասած է, ուր Ուրբաթ օր կը խօսէր Ազգաց Ժողովին առջեւ: Ապահովութեան բացառիկ մի – ջոցներ ձեռք առնուած էին պաշտպանելու համար ոչ-ուղեկիցներու պարագլուխը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան Նախագահը սուրիական եւ կառավարական բանակին հրահանգած է ազատել այն պատանդները, որոնք բռնուած էին շաբթուան սկիզբը հիւսիսային Լիբանան, Ֆրէնճիէի թէ Ճէմայէլի կողմնակիցներուն կողմէ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց առաջին ընթերցումով, օրինագիծ մը, որ կը փոխէ տուգանքներու սակերը, որոնք 21 տարի է չեն փոխուած եղեր (ի՜նչպէս մոռցուեր է...): Ուրեմն տուգանքները կրնան 20էն 6000 Ֆրանք ըլլալ: Կալանքի արգելութեան չափազանցութիւնը 400էն 1200 Ֆրանքի կը հասնի: Բայց դեռ Ծերակոյտն ալ իր խօսքը պէտք է ըսէ, վերջնական բնոյթ ստանալու համար:

ՔԱՄՊՈՃ ահաւոր վիճակի մէջ է: Հազարաւոր գաղթականներու կարաւաններ կը խուժեն դէպի Թայլանտ, անօթի, ծարաւ, սպառած, մահամերձ: Շատեր արդէն մինչեւ սահմանագլուխ ալ չեն հասնիր: Նոր Տէր-Զօրները չեն պակսիր մինչ «մեծերը» կը շարունակեն նոյն հոգեհաց խօսքերով իրենց անկարողութիւնը ցոյց տալ կամ աւելի ճիշդ անգամ մը եւս փաստել թէ կարեւորը կը մնայ՝ քաղաքական շահը: Քամպոճ երկիր մըն է, ուր այլեւս մանուկ չկայ ինչ որ ամէնէն ահաւոր բանն է, որ կրնայ գոյութիւն ունենալ: Երկիր մը առանց մանուկի, մինչ ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին թէ Վիէթնամցիներու եւ թէ ազգայնական Խմերներու կողմէ:

«ԼԻԳԵՐԱՍԻՈՆ» Ուրբաթ օր, իր առաջին էջին վրայ կը հրատարակէր Գարաճանովի մէկ նկարը, հետեւեալ խորագրով «Առեւանգութիւնը դատավարութեան Գարաճանովի՝ հայ սինէաստ, Թիֆլիսի դատապարտուած միասեռականութեան համար»: Ներսի 15 եւ 16րդ էջերուն վրայ սակայն ուրիշ խորագիր մը «Խորհ. Միութիւն՝ Թիարան հայ միասեռականի մը համար» ինչ որ կրնայ այն տպաւորութիւնը թողուլ, որ Գարաճանովի միակ կամ գլխաւոր արժանիքը միասեռական ըլլալն է: Կցուած նկարը քաշուած է 1979 Սեպտեմբերին: Ցիշենք որ այս փաստաթուղթին հրատարակութիւնը ծանուցուած էր Երկուշաբթիէն ի վեր Լը Մաթէնի կողմէ, իր յաւելուածական թիւին համար, որ լոյս կը տեսնէ Շաբաթ օրերը:

ՆՈԲԵԼԻ բժշկական մրցանակը շնորհուեցաւ ամերիկացի Մէքլէօտ Քորմաքի եւ անգլիացի Հաուսֆիլտի իրենց մէկ կարեւոր գիւտին համար՝ սքանոկրաֆ գործիքը, որ շատ աւելի հարազատ ու մանրամասն է քան ռատիոկրաֆին մարմնին, գլխուն մանաւանդ ներքին պատկերներուն համար:

ՖԻԱԹ իտալական մեծ ընկերութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ 61 բանուոր, իբրեւ հետեւանք ահաբեկչական արարքներու բազմացման:

ԻՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, բանակը կը պատրաստէ նոր յարձակողականի մը Քիւրտերուն դէմ:

ԻՐԱՆ

ՀԱԿԱՀԱՅ ԱՆԱԽՈՐԺ ԴԷՊՔԵՐ

——— o ———

ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

——×——

Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»էն կ'իմանանք, որ վերջերս որոշ անախորժ դէպքեր տեղի կ'ունենան հայ համայնքի դէմ: Այսպէս Հոկտ. 4ի իր թիւով Ալիք կը յայտնէր թէ Սահմանադրական ժողովին մէջ բողոք բարձրացած էր Քէյհանի յօդուածին դէմ: Արդարեւ, Թեհրանի գլխաւոր օրաթերթերէն Քէյհանի Սեպտ. 30ի իր թիւին մէջ լոյս ընծայած էր համալսարանի դասախօսի մը՝ Տոքթ. Շափուր Բաաթանի մէկ գրգռիչ յօդուածը Իրանի Հրեաներու եւ Հայերու դէմ՝ «Կրօնական փոքրամասնութիւնները եւ անոնց դերը այսօրուան Իրանի մէջ» խորագրով: Ցաջորդ օրը, Թերթը իբրեւ բացատրութիւն կը շեշտէր թէ հրատարակուած յօդուածները միայն իրենց հեղինակներուն կարծիքը կը յայտնեն եւ թէ խմբագրութիւնը պատրաստ է տեղ տալու թեր ու դէմ բոլոր կարծիքներուն: Ու առաջին առթիւ լոյս կ'ընծայէր Հրեաներու բողոքի նամակը:

Սահմանադրական ժողովին մէջ ալ (Խերբէգեան) բուռն բողոք կը բարձրանար այս յօդուածին դէմ: Բայց Ալիքի յաջորդ թիւերով ալ կը պարզուի որ հարցը միայն յօդուածով մը չի սահմանափակուիր եւ Թեհրան թէ այլուր սեղմումներ եւ իրաւունքներու սահմանափակումներ կ'ըլլան Հայերու նկատմամբ:

Այս առթիւ Ժողովին Հոկտ. 6ի նիստին, իր ելոյթին սկիզբը Հրայր Խալաթեան ըսած է.—

«Այստեղ ուզում եմ՝ հայկական հարցի եւ հայ ժողովրդի իրաւունքների մասին յիշել: Ես պահանջում եմ որ բանիմացների ժողովը, նկատի ունենայ այս խնդիրը, ելնելով հէնց սոյն Սահմանադրութեան 3րդ յօդուածի տրամադրութիւնից, ըստ որի՝ Իրանն իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ, հակաիմպերիալիստական պայքարի մէջ, պիտի պաշտպանի իրաւազրկուած ժողովուրդների դատերը, որոնցից մէկն էլ հայ ժողովուրդն է:

Ցարգելի ներկայացուցիչներ, նախքան այն, որ իմ տեսակէտը կենտրոնացնեմ յեղափոխութեան ընդհանուր սկզբունքների շուրջ, պարտաւոր եմ հակառակ իմ ներքին բաղձանքին, ակնարկ կատարել այն անհանդուրժութիւններին, որ վերջերս ստեղծուել են հայ համայնքի անդամների համար՝ որոշ տարրերի կողմից:

Վերջին շաբաթների ընթացքում, (Թեհրանում եւ մի քանի շրջաններում), որոշ թուով պատասխանատու եւ անպատասխանատու անձերի ու տարրերի կողմից, հայ աշխատաւոր դասակարգի համար, աշխատանքային ու համքարային սեղմումներ ու սահմանափակումներ են ըստեղծուել, որոնց մասին այս օրերին խօսւում է հայկական բոլոր շրջանակներում ու ժողովներում:

Ես չեմ կամենում այստեղ մտնել մանրամասնութիւնների մէջ եւ Բանիմացների ժողովի ժամանակը գրավել. Եթէ անհրաժեշտ նկատուի, ես այդ մանրամասնութիւնները կը տրամադրեմ Նախագահութեանը՝ առ ի վերահասութիւն: Սակայն պիտի ասեմ որ թէ ես եւ թէ իմ ազգակիցները, վստահ ենք, որ այս արարքները կատարւում են նրանց կողմից, որոնք յեղափոխական սքեմով, հարուածում են յեղափոխութեանը: Նրանք պառակտում եւ անմիաբանութիւն են քարոզում, քաջալերում են արտագաղթը եւ ընդհանուր առմամբ ժողովրդին յոռետես են դարձնում յեղափոխութեան նկատմամբ:

Ես իմ հերթին վստահ եմ, որ պետական շրջանակները, կարճագոյն ժամանակում, այս պատեհապաշտ տարրերի առաջը կ'առնեն, որպէսզի հայ համայնքը եւ յատկապէս հայ բանուոր դասակարգը ձերբազատուի ստեղծուած մտահոգութիւնից»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.—

ՏԻԿ. Ե. ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Հինգշաբթի օր, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է այրի Տիկին Վահագն Իչգալացեան:

Կրթական վաստակաւոր մշակ՝ Վահագն Իչգալացեանի այրին, ծնած Իզմիր մաս կը կազմէր հայ կիներու այն նուիրեալ սերունդին, որ իր դաստիարակութեամբ եւ ազգ. խոր գիտակցութեամբ սիւնը եղած է հայ ընտանիքին:

Ծնեալ Գազազեան – Լիմեան, Իզմիրէն եկած է Պոլիս, ուր յաճախած է Հոմ Սքուլը: Հոն վայելած է Մուրատ Գօյաճեանի ընտանիքին ուշադրութիւնն ու գուրգուրանքը եւ այդ հնչակեան շրջանակին մէջ է որ ճանչցած է իր ապագայ ամուսինը՝ Վահագն Իչգալացեան:

Ամուսնութենէն ետք, քաղաքական թըւականներուն, այր ու կին անցած են Օրտու, ուր Տիկին Իչգալացեան վարած է գպրոցին տնօրէնութիւնը իր ամուսնոյն հետ եւ զբաղած որբերով: Պուլկարիայէն անցնելով, 1925ին Իչգալացեան ընտանիքը հաստատուած է Փարիզ եւ Տիկին Իչգալացեան իր ամուսնոյն կողքին, իր մասնակցութիւնը բերած է անոր կրթական գործունէութեան, մասնաւորաբար Դպրոցասէրի մէջ:

Վահագն Իչգալացեանի մահէն (1964, Ապրիլ) ետք, կը շարունակէր անոր յիշատակը վառ պահել, իր մասնակցութիւնը չզլանալով Փարիզի հայ ազգային կեանքին: Կը նախագահէր Քսան Կախաղաններու ոգեկոչման հանդիսութեանց կամ Գրողներու Միութեան (որու հիմնադիրներէն էր իր ամուսինը) հաւաքոյթներուն:

Տիկին Եսթեր Իչգալացեանի մահով, մէկը եւս կը կորսնցնենք սերունդէ մը, որ իրեն հետ բերած ազգային ոգին ու հայկ. շունչը կրցաւ փոխանցել նոր սերունդներու, ծնած՝ հայրենիքէն հեռու, որպէսզի տեւէ՝ հոգին հայկազեան:

Մեր խոր ցաւակցութիւնները Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեանի:

×

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ 4րդ էջ:

ՊԷՅՐՈՒԹ

«Մակազին»ի հարցումներուն պատասխանելով

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ՝

ՈՉ ՈՔ ԿՐՆԱՅ ՄԵԶ ՏԵՂԱՀԱՆ ԸՆԵԼ

Բ.

ՀԱՐ.— Այսուհանդերձ համայն աշխարհ համաձայն է այն հաստատումին, թէ առանց կրակի ծուխ չըլլար, եւ թէ Մայր Տունը կը գտնուի Միացեալ Նահանգներ եւ հոնկէ է որ կը տրուին հրահանգները:

ՊԱՏ.— *Կը կրկնեմ, Մայր Տունը եւ բարձրագոյն մարմինները կը գտնուին Լիբանան: Ոչ մէկ անձէ կը ստանանք մեր ուղեգիծը: Բայց անշուշտ կը խորհրդակցինք Ամերիկայի մեր համայնքին հետ....:*

ՀԱՐ.— Իրապէս... Միացեալ Նահանգներու հայ համայնքը կը ստանձնէ միջնորդի դերը, իր ուղղութիւնը ստանալով ամերիկեան իշխանութիւններէն:

ՊԱՏ.— *Ոչ իրապէս: Մեր ստացած խորհուրդները մշակութային են եւ ոչ թէ քաղաքական...*

Հար.— Ուրեմն դուք կ'ապրիք երկնային եւ հոգեւորական խորհուրդներով:

ՊԱՏ.— *Շատ կարեւոր է, եւ կը հաստատեմ անգամ մը եւս, թէ ոչ ոքէ կը ստանանք մեր հրահանգները:*

ՀԱՐ.— Կարգ մը տարաձայնութիւններու համաձայն՝ վերջին դէպքերէն ետք, Հայերը տեղահան պիտի ըլլան Պուրճ Համուտէն որ արեւելեան շրջանի մէջ միջնաբերդ մըն է:

ՊԱՏ.— *Ոչ մէկ ատեն յարձակողական քաղաքականութիւն ունեցանք... եւ ոչ մէկ ատեն պատնէշներ բարձրացուցինք անցք արգիլելու համար: Ընդհակառակն հարկ եղած ատեն, դիւրացուցինք հարցերը:*

Միւս կողմէ, մեր ռազմագիտական դիրքին պատճառով, դժուար է մեզ տեղահան ընել: Արդ, ո՞վ կ'ուզէ մեզ տեղահան ընել: Ի՞նչ ռազմավարութեամբ: Նոյնիսկ Պետութիւնը չի կրնար տեղահան ընել մեզ: Լիբանանցի քաղաքացիներ ենք մեր իրաւունքներով, մեր թաղերը ունինք եւ ոչ ոք իրաւունք ունի մեզ մեր շրջաններէն հանելու, հակառակ մեր կամքին...

ՀԱՐ.— Ոմանք կը մեղադրեն ձեզ թէ օգտուած էք Լիբանանէն, բայց չէք կռուած զայն պաշտպանելու համար՝ երբ ան կարիքը ունեցած է: Չէզոք մնալով, ձեւով մը կռնակ դարձուցած էք հայրենիքին... ի՞նչ կրնաք ըսել:

ՊԱՏ.— *Տեսակէտ մըն է: Դիւրին է սխալ հիմնաւորումներ տալ արդարացնելու համար կարգ մը դիրքորոշումներ: Անոնք՝ որ կ'ըսեն թէ Հայերը օգտուած են Լիբանանէն, կը սխալին: Իրենք է որ օգտուեցան երկրի կացութենէն հարիւր անգամ աւելիով քան Հայերը: Հայը աշխատած է, ծանր աշխատած է, ուղղամտօրէն, պարկեշտօրէն եւ իր կեանքը շահած է ճակտի քրտինքով:*

ՀԱՐ.— Բայց օգտուած է երկրին բարգաւաճութենէն...

ՊԱՏ.— *Ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս Միացեալ Նահանգներ ապրող Հայը օգտուած է Ամերիկայի բարգաւաճութենէն, կամ՝ Լիբանանցի ոչ – Հայը միլիառներ դիզած է Սէուտական Արաբիոյ մէջ: Ինչո՞ւ մեղադրել այս կամ այն անձը: Իւրաքանչիւրը կը գործէ եւ կ'արտադրէ իր կարողութեանց համաձայն: Հոս չեմ ուզեր ըսել թէ Հայերը ամէնէն կարողներն են, բայց լիցի...*

ՀԱՐ.— Բայց Լիբանան ապրող Հայերը ունին լիբանանեան անձնագիր, մինչ Սէուտական Արաբիա ապրող Լիբանանցին սէուտական ինքնութիւն չունի:

ՊԱՏ.— *Ո՞ւր է հարցը:*

Հար.— Հարցը այն է, որ երբ հարկ էր կռուիլ, չկռուեցաք:

ՊԱՏ.— *Այս կէտը կուսակցութեան մը տեսակէտն է: Մենք ալ մեր տեսակէտը ունինք: Կռուիլ կ'ըսէք... բայց կռուիլ որո՞ւն հետ եւ որո՞ւ դէմ: Միշտ աշխատած ենք լիբանանեան ընտանիքին անդամները իրարու մօտ բերելու: Մեր միակ նպատակն է որ մերձեցումը ամրապնդուի, նոյնիսկ կողմերու փոխադարձ զիջումներով...*

ՀԱՐ.— Ի՞նչ տուեալի վրայ հիմնուելով որոշած էք չկռուիլ:

ՊԱՏ.— *Որովհետեւ երբեք չենք հասկցած այս կռիւներուն նպատակը: Արդեօք այս կռիւները կը տարուին որպէսզի Լիբանանը բաժնե՞ն, զայն քանդե՞ն, զայն անդամահատե՞ն: Մենք կը մտածենք թէ որքան արիւնը հոսի, հաշտութիւնը այնքան աւելի պիտի դժուարանայ: Մեր համոզումով՝ պէտք է խուսափիլ բռնամիջոցներէն եւ արագացնել մերձեցումը:*

ՀԱՐ.— Ի՞նչ բրիք արագացնելու համար այս մերձեցումը, ձեր չէզոք դիրքէն անկախ:

ՊԱՏ.— *Միշտ շփման մէջ էինք զանազան կողմերու հետ: Աշխատեցանք մօտեցնել տեսակէտները, եւ եթէ ձախողեցանք՝ ըսել չէ որ առաւելագոյնը չըրինք, կամ չէզոք մնացինք...*

ՀԱՐ.— Ծանօթ է որ հայ ղեկավարները միշտ խուսափեցան եւ երբեք չուզեցին թրջուիլ...

ՊԱՏ.— *Մեր նպատակն է մօտեցնել տեսակէտները եւ շահագրգռեալ կողմերուն օգնել որ զիրար հասկնան: Մօտենալով այս կամ այն կողմին, մենք եւս կողմ կը դառնանք եւ կը կորսնցնենք հաշտարարի մեր դերը....:*

ՀԱՐ.— Վերջին դէպքերէն ետք, բազմաթիւ ժողովներ ունեցաք Լիբանանեան ճակատի ներկայացուցիչներուն հետ: Ի՞նչ եղան տրուած որոշումները, եւ ի՞նչպէս պիտի իրագործէք այս որոշումները:

ՊԱՏ.— *Համաձայնեցանք վերացնել զինուորական ներկայութիւնները մեր շրջաններէն: Շարունակական հանդիպումներ պիտի ունենանք քաղաքական եւ զինուորական պատասխանատուներուն հետ, ինչպէս նաեւ՝ նախատեսուած է գանգատներու միջեւ հանդիպումներ կազմակերպել: Անհրաժեշտ է փշրել Պուրճ Համուտի եւ միւս կողմի բնակիչներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող սառոյցը, պիտի փարատենք անվստահութեան եւ լարուածութեան մթնոլորտը, ժամանակին միջոցաւ պիտի հաստատենք համերաշխութիւնը:*

ՀԱՐ.— Այս անվստահութիւնը, որ գոյութիւն ունի երկու հատուածներուն միջեւ, դժուար է պարզապէս փարատել:

ՊԱՏ.— *Համաձայն եմ եւ այս է ղեկավարներու դերը, որպէսզի փարատին անվստահութեան այս մթնոլորտը:*

ՀԱՐ.— Դէպքերէն առաջ, հայ ղեկավարներուն եւ փաղանգաւորներուն միջեւ գոյութիւն ունէին ամուր հիմերու վրայ դրուած շփումներ: Պիտի վերսկսի՞ն անոնք...

ՊԱՏ.— *Դիւրին է բարձր մակարդակի վրայ շփումները պահելը, դժուարը գանգատի մակարդակի վրայ շփումները պահելն է: Լիբանանեան ճակատին անդամները կրնան մեզի հետ իրենց ուզած ատեն կապ պահել, որպէսզի հաւաքուինք ամէն պարագայի տակ, պատերազմի երկար տարիներուն, մենք երբեք չենք խզած մեր յարաբերութիւնները: Թիւրիմացութիւններ կային, բայց շփումները պահեցինք չխորացնելու համար փոսը....*

ՀԱՐ.— Միւս կողմէ, գալով զէնքերուն, տակաւին կը շարունակէ՞ք զինուիլ:

ՊԱՏ.— *Ո՛չ, կը խորհիմ որ բաւարար զէնք ունինք: Հարկ չենք զգար հրթիռներ եւ ծանր զէնքեր ունենալու, որովհետեւ երկիր մը գրաւելու նպատակը չունինք... Ո՛չ Լիբանանը, ոչ շրջան մը եւ ոչ ալ ուրիշ բան մը գրաւել կ'ուզենք: Ծաւալապաշտներ չենք...:*

ՀԱՐ.— Հայերը միշտ զօրավիգ կանգնած են օրինականութեան: Տակաւին զօրավիգ կը կանգնի՞ն անոր:

ՊԱՏ.— *Անշո՛ւշտ:*

ՀԱՐ.— Բայց զինուած էք եւ զինումը անօրինական է:

ՊԱՏ.— *Բայց Լիբանանի մէջ երեք քաղաքացիէն մէկը զինուած է: Եթէ զինուած ենք, ատիկա ինքնապաշտպանութեան նպատակով է, որպէսզի աւելի լաւ ձեւով խուսափինք դէպքերէն: Պատերազմ մը կանխելու լաւագոյն ձեւը զինուիլն է եւ ըլլալ զօրաւոր, որպէսզի այդ ձեւով կարելի ըլլայ տարհամոզել դրացին... Բաւարար չափով զինուած ենք ինքնապաշտպանութեան համար, եւ արգելք հանդիսանալու որ մեզ անհանգստացնեն: Մեր միակ բաղձանքն է ապրիլ հանգիստ եւ խաղաղ...*

ՀԱՐ.— Ինչո՞ւ չէք քաջալերեր որ ձեր երիտասարդները բանակ արձանագրուին:

ՊԱՏ.— *Չենք ուզեր ստիպել: Այս ըսել չէ որ մեր բանակէն ներս Հայեր չկան:*

ՀԱՐ.— Շատ քիչ են:

ՊԱՏ.— *Այո՛, բայց կան... սպաներ եւ զինուորներ: Թերեւս Հայերը աւելի արհեստական աշխատանքի վարժ են: Մեր փափաքն է որ Պետութիւնը զինուորական ծառայութիւնը պարտադիր դարձնէ: Այդ ձեւով բոլորն ալ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը, ինչպէս որ է պարագան աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ:*

(Շար. 2)

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

ՎԵՐՋԱԿԵՏ՝ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԵՐԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հոկտեմբեր 1ին, վերջակէտը դրուեցաւ ամերիկեան գերիշխանութեան՝ Փանամայի Ջրանցքին վրայ: Տեւած էր 76 տարի: Պաշտօնական հանդիսութեամբ կեանքի կոչուեցաւ Ջրանցքին նոր համաձայնագիրը, որ կը նախատեսէ գերիշխանական բոլոր իրաւունքներուն փոխանցումը Փանամայի Հանրապետութեան՝ 1999 Դեկտեմբեր 31ին: Մինչ այդ ամերիկեան – փանամական միացեալ մարմին մը կը վիճակուի յանձնաժողը Ջրանցքին: Այսուհանդերձ, նոր համաձայնագիրով, Ջրանցքը կրնայ վերստին ամերիկեան զինուորական հակակշռի ենթարկուիլ, եթէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը վտանգուած նկատէ անոր ապահովութիւնը, երրորդ Պետութեան մը կողմէ:

Փանամայի ափերը յայտնաբերեց առաջին անգամ ըլլալով ծովագնաց Հոյետա: Թուականն էր 1499: Քանի մը տարի ետք, 1501ին, առաջին ոտք դնող Եւրոպացին եղաւ Տոն Ռոտրիկօ Կալվա տէ Պասթիտա: Ութ տարի ետք Տիէկօ տէ Նիէքուեսա հիմնեց երկրին առաջին քաղաքը՝ Նոմպրէ տէ Տիօս, այն որ ապագային պիտի վերակոչուէր Քոլոն: Գիւղի Խաղաղական էջքը կատարեց Վասքօ Նունեզ տէ Պալպօա, 200 հոգինոց արշաւախումբով մը եւ տաժանելի պայմաններու մէջ՝ անցնելով խիտ Թաւուտներէ: 80 քիլոմեթր ճամբայ կտրեց եւ հասաւ Մար տէլ Սուրի ափերը, այսինքն՝ Խաղաղական ովկիանոս: Երեք տարի ետք ասոր հետեւեցաւ Կոլոմպոս հասնելով

ԹԷ, ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱԶԱՏԵՑԱՅ ԻԶՄԻՐԻ ԳԵՀԵՆԷՆ

Երկու զինուոր հետը առնելով իմ առաջնորդութեամբ ելանք վեր. երբ վերի սրահը պիտի մտնէինք ձեռքիս լապտերին լոյսը սրահին մէջտեղի խոշոր վառարանին խողովակին շուրջը շարժման մէջ դրաւ, որուն ի տես զինուորը մէկէն.— «Հոս պահուըտած մարդ կայ» ըսելով պոռաց: Սպան յանդիմանական թէ սպառնական ինծի նայեցաւ, ես անմիջապէս պատասխանեցի ըսելով թէ – պարոն սպայ հոս մարդ չկայ, զինուորին տեսածը պարզապէս վառարանին խողովակին շուքն է: Ասոր վրայ սպան յանդիմանական շեշտով զինուորին ըսաւ թէ Մէհմէտճիքը վախկոտ ըլլալու չէ, Գացինք մեր դժբախտներուն քով, ուր դեռ Սմբատը ողջ էր: Սպան Սմբատը հարցաքննելով իմացաւ, որ նոյն քաղաքէն էին. ուստի ինծի հրամայեց որ լոգարան տանիմ ու պաղ ջուրով լոգանք մը տամ. տարի եւ երբ կը հանուէր գուլպային մէջէն Թուղթի կտորի մը փաթթուած փոշի դուրս. «Աման, մի դպիր, ատիկա Թոյն է, գուլպայիս մէջ պահեցի, որ եթէ ներսալկած Թոյնս չազդէ փոշին բերանս նետեմ որ Թուրքին ձեռքը չանցնիմ» ըսաւ: Լոգանքն առաւ ու դուրս ելանք. անկէ վերջ այլեւս զինքը չտեսայ. միայն վերջէն իմացայ որ ինքզինքը կորսնցուցած խենթի մը պէս մերկ, ձիու մը վրայ նստած կը շրջագայի եղեր քաղաքին վրայ:

Գիշերը անցուցինք Թուրք զինուորներու հսկողութեան տակ. յաջորդ օրը տանապետ մը հագած ճերմակ գոգնոցս կարծելով թէ ես ալ բժիշկ մըն եմ ինծի մօտենալով խեղճուկրակ ձայնով մը ըսաւ. «Տօքթ. էֆէնտի, երկար ատենէ ի վեր Փրանկախտէ մը կը տառապիմ, ինծի դեղ մը տուր որ բուժուիմ»: Մենք որոշած էինք ամէն գնով այդ օրը դուրս ելլել հիւանդանոցէն, յամենայն դէպս, տանապետին համակրանքը շահելու համար մտայ դեղարանը – Թուրքիոյ դեղարաններուն մէջ Թոյն պարունակող դեղերը մասնաւորապէս սեւ ապակիէ պահարանի մը մէջ կը դնեն – բացի պահարանը եւ անկէ առի երեք կտոր քլորհիտրաթ տը մորֆինի – իւրաքանչիւր կտորը մեր այսօրուան գործածած շաքարի խոշորութիւնը ունի – ու տուի իմ տանապետիս ըսելով որ մէկ կտորը կէս գաւաթ ջուրի մէջ լուծելով առտու կանուխ առանց բան մը ուտելու կը խմես, երկրորդը կէսօրին, իսկ երրորդ կտորն ալ գիշերը պառկելէ առաջ. կը յուսամ թէ մարդը խորհուրդիս հետեւելով առող – փառող գնաց իր մարգարէին գիւղը.

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը հինգին ատենները լուացարանին մեծ դրան մօտ էի երբ տեսայ որ եւրոպացի քահանայ մը դիմացի տան պատուհանէն կին մը վար կ'իջեցնէր նաւահանգիստ տանելու համար. անմիջապէս վազեցի ու կիսատ ֆրանսերէնովս ըսի թէ մենք բանտարկուած ենք հիւանդանոցին մէջ, եթէ կարելի է մեզի ալ հետը տանի. լաւ ըսաւ, շուտ ըրէք ու հետեւեցէք ինծի:

Ես մէկ ոստումով հասայ բժիշկին եւ եղելութիւնը պատմեցի. ասոր վրայ անմիջապէս դուրս ելլելով բարի քահանային հսկողութեամբ հեռացանք հիւանդանոցէն. սակայն բժիշկին հայրը չափազանց ծեր ըլլալուն եւ քիչ մըն ալ մաքի տկարութիւն ունենալուն չէր կրնար հետեւիլ մեզի, որուն համար բժիշկը գէշ կացութեան մատնուած էր, ուստի ծերունին կռնակս առնելով շարունակեցինք մեր ճամբան բայց հազիւ թէ քիչ մը քալած էինք մարդը ծոծրակիս կողմէ մատները օձիքէս անցուցած դէպի իր կողմը քաշելով. – Ծօ՛ խայտառակ, ո՞ւր կը տանիս – ըսելով կը պոռար. բժիշկը կապուտցած դէմքս տեսնելով սկսաւ բարկանալ ու հարուածել խելակորոյս ծերունին: Վերջապէս հասանք Խոսլայիներուն եկեղեցիին առջեւ, ուր տեսանք տօքթ. Գալթագեանը: Ծերուկը յանձնեցինք իրեն, որովհետեւ կարելի չէր շարունակել: Մութը կոխած էր երբ հասանք Ֆրանսացիներուն Սաքրէ – Քէօռ եկեղեցին եւ մեզի ընկերացող քահանային հետ ներս մտանք: Հոս ապաստանող բազմութեան մէջ գտանք մեր հիւանդներէն շատերը. կային նաեւ վիրաւորներ:

Մեզի ընկերացող քահանան ուրիշ երկու քահանաներու հետ դեղեր եւ վիրակապեր բերելով խնդրեցին տօքթ. Մինասեանէն որ դարմանէ դժբախտները:

Բժիշկը եռանդուն գործի լծուելով ըսաւ.— շարժէ Վարդան, պարտականութիւնիս կատարենք, թերեւս այս միջոցով կ'ազատենք սպանդէն:

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

(Շար. – 3)

թիկներու գիւղ մը՝ Ռիօ Շակրէսի գետաբերանին: Այս գիւղն էր, որ Փանամա ջրանցքին անունը կրեց ժամանակ մը

ալ.

երկու ափերուն միջեւ հաստատուած ուղին, շատ չուշտով, հիմնական արժէք կորսնցուց: Արդարեւ, Սպանացիք այդ ճամբով Խաղաղականէն Ատլանտեան կրնային փոխադրել իրենց կողոպտած ոսկիները Փերուէն: Պարզ է նաեւ, որ երկու ափերուն սկսան վխտալ ամէն ազգի ծովահէններ.

ԺԶ. դարու կէսերէն հետաքրքրութիւններ եւ նախագիծեր պատրաստուեցան դարաններու մէջ դիզուեցան յաջորդաբար: Երեւոյթը տեւեց մինչեւ 1849, Ամերիկացիք երկաթուղագիծ մը հաստատեցին ապագայ ջրանցքին երկայնքին: Թուական մըն էր ոսկիի տենչով վարակուած մարդոց խուժումին դէպի Քալիֆորնիա: Ճամբաները դարձան վտանգաւոր, յատկապէս Հնդիկներուն յարձակումներուն պատճառով: Ոսկի փնտռող - գտնողները նախընտրութիւնը տուին երկաթուղիին, քանի երեք շաբաթուան համեմատաբար դիւրին եւ ապահով ճամբորդութեամբ Խաղաղականի ափերէն կը հասնէին իրենց ընտրած վայրերը: Ժամանակ մը ետք, Ամերիկացիք կը նշմարեն, թէ շոգենաւը առաւել ձեռնտու էր, քան երկաթուղին կայքին անհրաժեշտ էր հաստատել ջրանցք մը:

Թէր ու դէմ կարծիքները, տեսակէտները երկար տեւեցին եւ Ամերիկեան Քոնկրէսը վերջին պահուն մերժեց ընդունիլ նախագիծը: Անոր իրագործումին աշխատանքը վիճակուեցաւ Ֆրանսական Ընկերութեան մը՝ ղեկավարութեամբ Ֆերտինան տը Լեսեփսի, որ իր փառքի օրերը կ'ապրէր Սուէզի ջրանցքին շինութեամբ: Շուտով յայտնի դարձաւ սակայն, թէ Սուէզի օրինակով ջրանցք մը կարելի չէր շինել: Ծրագիրը ձախողեցաւ, հազարաւոր փոքր բաժնետէրեր մէկ օրէն միւսը սնանկացան: Ֆրանսայէն գժուարութիւններով բերուած մեքենաները թաւուտներուն մէջ խրեցան, ճահճատենդը աւերներ գործեց: —

Ամերիկացիք, որ արդէն հաշտ աչքով չէին դիտեր Ֆրանսացիներուն աշխատանքները, որոշեցին իրենց ջրանցքը ունենալ այս անգամ՝ Նիքարակուայի մէջ: Սակայն դիպուած մը պատճառ եղաւ, որ ծրագիրը չիրագործուի: 1902ին, Փելէ լեռան հրաբուխը բորբոքեցաւ եւ քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ Նիքարակուա լիճը շրջապատուած էր հրաբխային [illegible]ներով: Ուրեմն, կրկին յետդարձ դէպի Փանամա:

Ուաշինկթըն նախ բանակցեցաւ Անդ-ացիներուն հետ, որոնք անվիճելի տէրերը կը մնային շրջանին մէջ: Քոլոմպիա սակայն մերժեց ընթացք տալ Ամերիկացիներուն պահանջին: Ի վերջոյ, պէտք չէր մոռնալ, որ պարանոցը, ուր պիտի շինուէր ջրանցքը, Քոլոմպիոյ գերիշխանութեան տակ կը գտնուէր: Ուաշինկթըն, իր ընկալեալ սովորութեամբ, պատրուակ մը կը փնտռէ զինուորական միջամտութեան համար: Ռուզվելթ ըմբոստութիւն մը կը հրահրէ: Նաւմիլ մարտանաւը արգելք կը հանդիսանայ քոլոմպիական ուժերու ցամաքահանումին եւ 1903 Նոյեմբեր 3ին կը հռչակուի Փանամայի Հանրապետութիւնը:

Նոյն տարին Ուաշինկթընի մէջ, Ֆրանսացի ճարտարագէտ Պրիւնօ - Վարիլլա 40 միլիոն տոլարի փոխարժէքով կը ծախէ Ֆրանսական ընկերութեան ջրանցքին շահարաժինները: Իբրեւ Փանամայի նոր կառավարութեան դեսպան՝ համաձայնագիր մը կը կնքէ Ամերիկացիներուն հետ: Միացեալ Նահանգները ջրանցքի գօտիին տէր կը դառնան մշտական կերպով: Գօտին կը տարածուի ջուրի անցքին երկու կողմերուն վրայ՝ 16-ական քիլոմեթր լայնքով: Ուաշինկթըն բացարձակ կերպով գերիշխանական իրաւունքներ կ'ապահովէ: Ջրանցքին բացումը կը կատարուի 1914 Օգոստ. 15ին:

Երկար պէտք չէր սպասել, որպէսզի Փանամացիք նկատեն, թէ պարզօրէն խաբուած են: Նիւթական հատուցումը ծիծաղելի ըլլալու աստիճան աննշան է. ասկէ զատ, կարեւոր բոլոր պաշտօնները, գիրքերը Ամերիկացիներուն վերապահուած են: Արդիւնքը կ'ըլլայ ազգայնական տրամադրութիւններուն պոռթկումը: 1964ին խռովութիւններ ծայր կու տան: 60 Փանամացի եւ չորս Ամերիկացի կը մեռնին: Նախագահ Ճոնսըն կ'որոշէ բանակցիլ վերաքննութեան ենթարկելու համար համաձայնագիրը: Նորը կը կնքուի Զօր. Թորիյոսի եւ Գարթըրի միջեւ, 1977 Սեպտեմբերին:

Այսպէս, ուրեմն, Հոկտ. 1ին հրավառութեանց լոյսերուն տակ, փանամական դրօշը կը ծածանի ջրանցքին վրայ՝ վերջ տալով ամերիկեան 76 տարուան բացարձակ գերիշխանութեան:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Օ

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի քանի մը պատուական երիտասարդներ ազնիւ գաղափարը ունեցան Վիէննայի այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ, Կիրակի Սեպտ. 16ին, տօնելու Խաչվերացը Այնճարի օրինակին հետեւելով:

Ցարմարագոյն վայրը, այս նպատակին համար, Մխիթարեան Միաբանութեան ամարանոցն էր, Մաուր թաղին մէջ, Վիէննայի հարաւ - արեւմուտքի ծայրամասին վրայ:

Այդ Կիրակին հիւրաբար քաղաքս կը գտնուէր Անթիլիասէն ժամանած Վարդան Եպս. Տեմիրճեան, որմէ խնդրուեցաւ մատուցանել պատարագը եւ քարոզել յաւուր պատշաճի, որուն սիրով ընդառաջեց:

Աւելի քան 150 հայրենակիցներ փութացած էին Մխիթարեաններու պարտէզը իրենց ընտանիքներով: Որպէսզի բոլոր ազգայինները կարենային ներկայ ըլլալ պատարագին՝ մատուցի վերածուած էր ամարանոցի ճաշարանը: Ժամը 11ին սկսաւ պատարագը: Իր յաւուր պատշաճի քարոզին մէջ, եպիսկոպոսը նախ հակիրճ կերպով վեր առաւ Խաչվերացի պատմական իմաստը, Ս. Խաչի գերեվարումը Պարսիկներու կողմէ, եւ ապա ազատագրումը Բիւզանդիոնի Հերակլիոս կայսրին կողմէ, ինչպէս նաեւ մասունքներու վերածումը եւ ցրումը աշխարհի վրայ: Ապա, պատարագիչ Սրբազանը՝ Խաչվերացի պատգամ որպէս՝ շեշտեց հայ ժողովուրդի միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը, եւ կոչ ուղղեց որ մոռնանք մեր ներքին տարակարծութիւնները, եւ միակամ թափով զարկ տանք ազգապահպանումի վսեմ աշխատանքին:

Ապա խօսք առաւ Մխիթարեան դպրեվանքի տեսուչ՝ Հ. Պօղոս Գոճանեան, որ Մուսա լեռնցիի իր հանգամանքով կարճ նկարագրականը ըրաւ 1915ի այդ անհամեմատ դիւցազնամարտին, շեշտելով որ անոր պատգամը մեզի յստակօրէն ուժերու միութիւն եւ ճիգերու կեդրոնացում կը ներշնչէ:

Շնորհակալական իր խօսքին մէջ, Մուսա լեռնցի Լեւոն Թորոսեան՝ ակնարկելով Պուրճ Համուտի վերջին դէպքերուն՝ շեշտեց թէ հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանութեան գոյամարտը տակաւին վերջ չէ գտած եւ թէ միայն ուժերու միացումով է որ կարելի պիտի ըլլայ յաջող կերպով դէմ դնել ներն ոսոխին:

Օրուան հանդիսութեան կազմակերպիչները, այս առթիւ պատրաստած էին քարտ մը, որուն վրայ երեք ձեռքեր միասնաբար սեղմած էին եւ որուն վրայ կը կարդացուէր «Ով հայ ժողովուրդ, քու միակ փրկութիւնը քու հաւաքական ուժի մէջ է»: Բոլոր ներկաները իրենց կուրծքերուն վրայ հպարտօրէն կրեցին այդ քարտերը: Միաժամանակ բաժնուեցան Մուսա Լերան հերոսամարտին մասին հակիրճ կերպով պատրաստուած պատմական ակնարկի թղթիկներ:

Ջուրս կաթսայ հարիսայ պատրաստած էին հայ տիկինները արդէն նախորդ օրուընէ: Պատարագիչին օրհնութենէն ետք, իւրաքանչիւրը ստացաւ իր բաժինը:

Ներկաները շուտով տարածուեցան կանաչ մարգագետնին վրայ, ճաշակելու համար նաեւ իրենց հետ բերած բարիքները: Մինչ այդ, ծանօթ դաշնակահար Աւօ Գույումճեան նուագեց հայկական ժողովրդական մեղեդիներ, թմբուկի ընկերակցութեամբ Խոսրով Թոքմաճեանի, որոնց ընթացքին ներկաներէն անվերջ պարախումբեր կազմուեցան:

Երգի եւ պարի ուրախ մթնոլորտի մէջ, ժողովրդային այս տօնակատարութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ երեկոյ երբ իւրաքանչիւրը քիչ մը աւելի հայ ոգիով տոգորուած վերադարձաւ տուն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

[illegible]

Ուրբաթ, Հոկտ. 19, երեկոյեան ժամը 9ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան - Գուրգէն Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ, տեղի կ'ունենայ պարսկահայ երգիչ Հրայր Սարեանի հայկական ժողովրդական երգերու երեկոյթը:

Հրայր Սարեան ծանօթ անուն մըն է պարսկահայ գաղութին մէջ: Թեհրանի պետական օփերային մէջ իր ձայնը մշակելէ ետք եղած է երգչախումբին մեներգիչը եւ փնտռուած ներկայութիւն մը: Հրայր Սարեան երգահանդէսներ տուած է Պարսկաստանի հայաշատ բոլոր շրջաններուն մէջ եւ իր տաք ու հզօրակական ձայնով մեկնաբանած ու տարածած է հայկ. ժողովրդական երգերը: Մեներգիչն էր Հ. Գրիգորեանի ղեկավարած «Կոմիտաս» երգչախումբին:

Երգչի մեկնաբանութիւններուն դաշնակով կ'ընկերանայ պարսկահայ երաժիշտ Համլէտ Մինասեան, որ նոյն ատեն դաշնաւորած է երգերը: Հ. Մինասեան աշխատած է Իրանի ձայն - հեռատեսիլի գեղարուեստական բաժնին մէջ եւ ղեկավարած Թեհրանի երգի ու պարի համոյթը. հեղինակն է պարսկական հինգ շարժանկարներու երաժշտութեան: Երկու արուեստագէտները իրենց կարեւոր նպաստը բերած են պարսկահայ երաժշտական կեանքին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՊԱՏՈՒԻ - ՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քանի մը օրով Հայաստան ղալած է գերմանական Համայնավար կուսակցութենէն պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Ջէպ Մայէրի: Կարէն Դալլաքեան ընդունած է պատուիրակութիւնը եւ խօսած Հայաստանի տնտեսութեան եւ մշակոյթի կալուածներէ ներս արձանագրած յաջողութիւններու մասին: Հիւրերը այցելած են Հայաստանի տեսարժան վայրերը, ծանօթացած են աշխատաւորութեան կեանքին, գործատուներուն, Երեւանի համալսարանը ընդունուած են եւ հանդիպում ունեցած դասախօսներու եւ ուսանողներու հետ:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Մօտեցաւ մի ծերուկ Ֆրանսացի, խըմած էր... կանգնեց դէմս ու սկսեց խօսել: Խօսեց, խօսեց, խօսեց ու երբ ընդհատեց, ես սկսեցի խօսել. ասացի՝ քէֆըդ լաւ է, շա՛տ լաւ, ինքդ էլ լաւ մարդ ես երեւում, հիանալի մարդ, ձեր Փարիզն էլ շատ գեղեցիկ է, եւ նման բաներ... Ցոյց տուեց, թէ ուշադրութեամբ լսում է ու նորից սկսեց խօսել: Գրպանից ծխախոտ հանեցի, խնդրեմ, ասացի, ծխէք, Հայաստանի ծխախոտ է, «Սիթամար»... Հետաքրքրութեամբ նայեց տուփին, մի հատ վերցրեց, ասաց՝ «մերսի», միակ բառը, որ հասկացայ... Եթէ նոյնիսկ այդ մէկ բառն էլ չհասկանայի, մէկ է, հասկանում էի նրան. մարդը խմած էր, երեւի ինչ - որ ցաւ ունէր, ուզում էր մէկի հետ խօսել, ցաւը պատմել... Ո՞ւմ հետ պիտի խօսեր, բոլորը իրենց գործին էին շտապում, միակ անգործը ես էի, որ մայթին կանգնած ծխում էի... Ինքն էլ երեւի հասկացաւ, որ ես չեմ հասկանում իրեն, բայց դա կարեւոր չէր, իրեն լսող էր պէտք ու գտել էր...

— Պարզ է, հասկցած էք իրար, — ասաց Սարոյեանը, — գեղեցիկ է, երբ մարդիկ տարբեր լեզուով կը խօսին ու կը հասկընան... Բայց ահա հոս, երբեմն կու գան, հետս անգլերէն կը խօսին, ու չեմ հասկանար...

— Այդքա՞ն վա՞տ են խօսում...

— Ոչ, վատ չեն խօսիր, բայց կ'ուզեն ցոյց տալ, թէ անգլերէն գիտեն, ու չեմ հասկնար այդ մարդոց... Ես եկած եմ, որ հայերէն լսեմ, հայերէն խօսիմ, իրենք անգլերէն կը խօսին... Ինչո՞ւ պէտք...

Իսկապէս, երբ հետը երբեմն անգլերէն էին խօսում, շուռ էր գալիս իմ կողմը.

— Վահագն, ի՞նչ կ'ըսեն, թարգմանէ...

Ես ուսերս վեր էի քաշում...

Ծիծաղում էր:

Զրուցակիցը, ստիպուած, անցնում էր հայերէնի:

— Շատ լաւ, — ասացի, — երբ սրանից յետոյ ձեզ հետ անգլերէն խօսեն, ու դուք ասէք՝ Վահագն, ի՞նչ կ'ըսէ, թարգմանէ, պիտի թարգմանեմ, ասեմ, պարոն Սարոյեան, այս մարդն ասում է՝ անգլերէն գիտեմ...

— Հո՛, հո՛, հո՛... Աղէկ ալ ըսէ...

Զարմանալի ամբողջական, զարմանալի սեւեռուն է Սարոյեան մարդ ու գրողը: Նրա ոչ մի արարքը, ոչ մի խօսքն ու գրոյցը դուրս չեն մեր պատկերացրած սարոյեանական աշխարհից: Առաւօտեան հեռախօսային այն պատահական զրոյցն էլ, որ մեր հեռախօսային կապի մեղքն էր, ինչ-որ հետք էր թողել նրա մէջ. «Լաւ չէ, երբ մարդիկ չեն հասկնար իրար»...

———X———

Այդ օրերին մոլդավական արուեստի շաբաթ էր Հայաստանում:

— Շատ լաւ էք ըրեր, որ կանչեր էք մոլդաւներուն, ժողովուրդներ իրար պիտի ճանչնան ու հասկնան երգով, պարով, բանաստեղծութեամբ: Խօսք ու զրոյցով պիտի հասկանան իրար: Շատ կ'ուզեմ երթալ իրենց համերգին...

— Է, երթանք...

— Բայց...

— Ի՞նչ բայց...

— Կրնա՞նք անանկ տեղ մը նստիլ, որ ինծի ոչ ոք չտեսնայ:

Հասկացայ: Այդ օրերին ուր էլ լինում էինք, ժողովուրդն իսկոյն շրջապատում էր նրան: Աւտոմեքենայում միշտ վարորդի կողքին էր նստում, ու երբ անցնում էինք քաղաքի փողոցներով մարդիկ փառահեղ բեղերից ճանաչում էին նրան, կանգնում, հայեացքով ուղեկցում էին մեքենան: Միլիցիոներները պատուի էին առնում: Որ դահլիճում որ էլ յայտնւում էր, հանդիսականները բեմը թողած, սեւեռւում էին դէպի Սարոյեանի օթեակը: Վախենում էր, որ այս անգամ էլ կարող է չեղել դահլիճի ուշադրութիւնը...

— Դժուար է, — ասացի, — այնպիսի տեղ գտնել, որ ձեզ չտեսնեն:

— Անանկ է նէ, չեմ երթար, թէ - լեւիզիոնով կը նայիմ... Ժողովուրդներին նկատմամբ յարգանքը, սէրն ու ակնածանքը նրա էութիւնն է, մարդկային, ստեղծագործական էութիւնը:

(Շար. — 27)

Օրիորդ Լօրա Իչգալացեան, Օրիորդ Լիտիա Իչգալացեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Փիփոն խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր եւ քեռկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան — Լիմեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Հոկտ. 11, ժամը 15.15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 17, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փասիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Բուպի Պէքարեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պէքարեան եւ զաւակները, Տիկին Մարի Պէքարեան (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Վերոն Կիւլէրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մեծ հօր՝

ՂԱԶԱՐՈՍ ՊԷՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Հոկտ. 15, ժամը 16ին Սէնթ-Պեռնատէթ եկեղեցին, Քլիշի-սու-Պուայի մէջ հայկական ծէսով, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հասցէ եկեղեցիի՝
Eglise St. Bernadette
Allée de Montfermeil,
93390 Clichy-sous-Bois

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17:

Վերջին պահուն՝ մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԹԷՎԷՔԷԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Եկաւեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Հոկտ. 15ին ժամը 16ին Անկէնի Սէն-Ժօզէֆ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն հին գերեզմանատունը, Թիւ տը լա Մառ:

Մանրամասն մահազդը մեր յաջորդ թիւով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յակոբ Երանեան Տիկին Թէրէզ Պասմաճեանի մահուան առթիւ 400 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Այրի Տիկին Սրբուհի Գէորգեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին 100 Ֆր. Իսիի եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Արման Գանթէմուրեան 150 Ֆ. Իսիի եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 17, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վալանսի Հայ Ազգային Միութիւնը նստաշրջանը բոլորած ըլլալով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գաղութը անխտիր, ունկնդրելու իր շրջանի գործունէութեան նիւթական եւ մանաւանդ բարոյական հաշուետուութեանը՝ Հոկտ. 18, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 21ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիւսիսեան սրահը:

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի Ատենապետ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ: Հեռ. Թիւ 520-03-18

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

organise
des Cours d'Arménien
niveaux débutant, moyen et supérieur
préparation au baccalauréat ainsi
que des cours de civilisation
tous les Samedis de 14 h. à 16 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue des Coucelles — Paris 17e
Début des cours :
le Samedi 20 Octobre
Inscription : 11 Sq. Alboni
Tél. 520-03-18 ou 118 rue de Courcelles (les soirs), Tél. 924-86-71

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը յայտարարէ գաղութի ուշադրութեան, թէ գիշերային դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 19էն սկսեալ ամէն Ուրբաթ սովորական ժամուն 20.30ին:

Ֆրանսերէն Ա. դասարան նախապատրաստական դասատու Օր. Ֆրանսուազ Հայրան, բարձրագոյն դասատու Օր. Տանիէլ Բաղէտեան: Ֆրանսերէն Բ., Գ. դասավարպետեան:

Հայերէն դասընթացքներու դասատու՝ Ն. Խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան:

Երաժշտութեան բաժնի դասատու՝ Վարդգէս Վարդանեան:

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ երեկոները, Միութեան Հիւսիսեան սրահը, 6 ռիւ Ֆավանթին:

le restaurant
LA CAPPADOCE
tél. 375.06.30
PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER
avec son orchestre
au piano GARBO
Les Ballets de Danses Arméniennes
et YORGANTZ
Diner Dansant tous les soirs
67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
FERME LE LUNDI

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻՉ
ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԵԱՆԻ
հայկ. ժողովրդական երգերով
Դաշնամուրում՝
ՀԱՄԼԵՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ
Պեռնար Տէմէճեանի եւ իր նուագախումբին
Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 21ին, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի սրահը, 26 Ռիւ Թրուայոն:
Տոմսերը ստանալ վարժարանէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆԻ մշակութային եւ գեղարուեստական ցերեկոյթը եւ թէյասեղանը: Ոգեկոչում Արշակ Ալպօյաճեանի ծննդեան հարիւրամեակին, Հոկտ. 28, Կիրակի, Ալեք Մանուկեան հանդիսասրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14, Rue St. Bazile
13001 MARSEILLE
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԻԼԻՓ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Հոկտ. 21 ժամը 13ին,
Վասպուրական սրահին մէջ
Հայկ. պար Մշ. Տան Անի պարախումբին կողմէ, երգ, հայկական մթնոլորտ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախապէս ապահովել հեռաձայնելով՝ Մշ. Տուն (91) 50-15-09

Ճաշագին 70 ֆր.

Banquet

Pour le 3ème anniversaire
de la Maison de la Culture
arménienne de Marseille
Dimanche 21 Oct. à 13 heures

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ
ՎԱՐՈՒԺ
VAROUJ
PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel
MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
16
MARDI
16 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.492
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.492

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Էճէվիթ Ծանր Պարտութիւն Կրեց

ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ՝ ՉՈՐՍ ՄԵՌԵԱԼ

Երկուշաբթի առտու դեռ ծանօթ չէին Թուրքիոյ ծերակուտական մասնակի (մէկ երրորդ) ընտրութեանց ճշգրիտ արդիւնքները բայց արդէն իսկ յայտնի է, որ Ատալէթական ընդդիմութիւնը յաղթած է գրաւ մեծամասնութիւն մը ապահովելով: Տէմիրէլի կուսակցութիւնը յաղթած է նոյնիսկ այն հինգ գաւառներուն մէջ, ուր Ազգային Ժողովի աթոռ մը կար նորոգելի: Կասկած չկար նաեւ որ Ատալէթը շատ լաւ դիրքի վրայ էր ապահովելու համար Ծերակոյտի յիսուն աթոռներու մեծամասնութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, Էճէվիթ ստիպուած է այլեւս նոյնիսկ հրաժարելու մասին մտածել քանի որ արդէն իսկ խախուտ էր իր դիրքը Ազգ. Ժողովին մէջ, վերջին հրաժարումներէն ետք: Այսօր, Կիրակի օրուան շահած հինգ աթոռները Տէմիրէլի երեսփոխաններու թիւը կը հասցնէ 181ի, որոնց վրայ երբ աւելնան փոքր կուսակցութիւններու պատկանող 46 երեսփոխանները, ամբողջը կ'ունենայ 227 ձայն Ազգային Ժողովին մէջ:

Այս պարտութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ վճռական է անշուշտ Էճէվիթի համար, իսկ ին՝ ճակատագրական: Կիրակի օր, ծերակուտական մասնակի ընտրութեան կողքին, հինգ աթոռ ալ կար նորոգելի Ազգ. Ժողովին մէջ, որոնք, ինչպէս տեսանք, բոլորն ալ Տէմիրէլի ձեռքն անցան: Ասիկա Էճէվիթին հրաժարումէ զատ որեւէ ելք չի թողուր:

Ընտրութիւնները կատարուած են շատ լարուած մթնոլորտի մը մէջ եւ արիւնալի միջադէպերն ալ չեն պակսած: Նախ Ճորումին մէջ չորս զինեալ մարդիկ յարձակած են քուէարկողներու վրայ, չորս հոգի սպաննած են եւ երկու հոգի ալ վիրաւորած: Զինուորները որոնք կրակ բացած են յարձակողներուն վրայ, մէկը սպաննած են, ուրիշ մըն ալ վիրաւորած: Վանի իշխանութիւններն ալ կը հաղորդեն թէ զինեալ բախումներ տեղի ունեցած են, քուէարկող մը սպաննուած է, ուրիշ մըն ալ՝ վիրաւորուած: Այլ բախումներու հետեւանքով ալ երկու քուէարկողներ վիրաւորուած են Անտիոքի մէջ, Արթուինի մէջ ալ ապահովութեան ուժերը հարիւր հոգի բռնած են (ձախ) որոնք կը փորձէին խանգարել քուէարկութիւնը:

Առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիոյ մէջ, քուէարկողներու մատները ներկուած էին այնպէս մնացին 24 ժամ, որպէսզի նոյն անձը չկարենայ քանի մը անգամ քուէարկել:

×

Ընդհանուր ձեւով ուրեմն յիշենք, որ Կիրակի օր Թուրքիոյ մէջ ընտրուեցան Ազգ. Ժողովի հինգ երեսփոխան (հինգ մեռածներու տեղ) եւ Ծերակոյտի 181 անդամներէն՝ յիսուն: Ազգ. Ժողովի անդամներու թիւն է 450:

ՖՐԱՆՍԱ

Չինացի մը Փարիզի Մէջ

Առաջին անգամն է, որ չին ղեկավար մը ոտք կը կոխէ Եւրոպա: Եւ առաջին անգամն է, անշուշտ, որ աշխարհի գեղեցկագոյն պողոտան, Քոնքորտէն Յաղթական Կամար, դրօշազարդուած է Չինաստանի դրօշներով:

Եկողը, տէրն է մէկ միլիառ բնակչութիւն ունեցող երկրի մը, յաջորդը՝ Մաօյի: Հինգ տարի առաջ՝ Հիւա Կուոֆէնկ անծանօթ մըն էր: Գաւառացի, ծնած 1921ին — ինչ որ զինքը կը դասէ ղեկավարներու երիտասարդներու շարքին, 1 մեթր 80 հասակ ունեցող այս մարդը « հաշիւի եւ գաղտնիքի մարդը » կը նկատուի: Կուսակցական շարքերը մտած է 18 տարեկանին ու հետզհետէ յառաջացած կուսակցական նուիրապետութեան մէջ: Ոչ «վերապրող» մըն է, ոչ ալ վերադարձող մը, այլ նոր սերունդի մը մարդը, որ 30 տարեկան իսկ չկար ազատագրման ատեն:

Ֆրանսական կառավարութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը կուտայ այս այցելութեան զոր « բացառիկ տարողութեան մը դէպք » մը կ'որակէ:

×

ԻՐԱՆ

ԽՈՄԷՅՆԻ ԿԸ ՓԱԿԷ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Մինչ երկրին մէջ արդէն իսկ կ'արձանագրուէր 650րդ գնդակահարումը եւ քաոսն ալ չէ վերցած, այաթոլա Խոմէյնի կը հրահանգէր Թեհրանի Գեղարուեստից Համալսարանին փակումը յանուն՝ Իսլամի, յանուն յեղափոխութեան եւ յանուն այն պայքարին որ կը տարուի՝ այն ամէն ինչին դէմ, որ Արեւմուտքէն կուգայ: Համալսարանին Գեղարուեստից լսարանը (ֆաքիւլթէ) հիմնուած է 30ական թուականներուն Ֆրանսացի հնախոյզի մը՝ Անտրէ Կոտարի կողմէ եւ հասած շատ պատուաւոր միջազգային մակարդակի մը: 300 ուսանող ունէր բաժնուած չորս ճիւղերու՝ նկարչութիւն – արձանագործութիւն, թատերական արուեստ (թատրոն – սինեմա), երաժշտութիւն եւ վերջապէս՝ ճարտարապետութիւն: Այս վերջինը միայն « վերապրելու » արտօնութիւն ստացած է:

× Թեհրանի մէջ սպաննուած է Գերմանացի մը (Արեւմտեան մասէն), որ հաշուապետ էր դեղերու ընկերութեան մը: Մահափորձին տէր եղած է Ֆորղան կրօնապաշտ խմբակը:

× Մահապատի (Քիւրտիստան) ոստիկանութեան պետը եւ երեք ուրիշ անձեր սպաննուած են քիւրտ ապստամբներու կողմէ, 7 հոգի ալ վիրաւորուած է:

× Իրան զգալապէս պակսեցուցած է քարիւղի իր արտածումը վերջին օրերուն: Ըստ մասնագիտական պարբերական՝ Լոնտոն Օյլ Ռիփորթցի, օրական արտածումը 3,3 միլիոն տակառէն իջած է մէկ միլիոնի:

× Անգլերէն լոյս տեսնող Քէյհան թերթը, օտար լեզուով կարեւորագոյնը նախայեղափոխական Իրանի մէջ դադրեցուց իր հրատարակութիւնը: Խմբագրութիւնը կը յուսայ որ ժամանակաւոր ըլլայ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏՂԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

— o —

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱՆ «ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՆԵՐԸ»

Ուրբաթ առտու է, Հոկտ. 12ին որ իր կառքին մէջ, սպաննուած է Լա Հէյի Թուրքիոյ դեսպանին 27 տարեկան տղան՝ Ահմէտ Պէնլէր:

Մամուլի գործակալութիւնները կը հաղորդեն որ դեսպանին զաւակը կ'երթեւեկէր Ֆոլքսվակընի մը մէջ, զոր ինք կը վարէր, Լա Հէյի նախարարութեանց թաղամասը, երբ ըստ ականատեսներու, աննուազն մէկ հոգի կրակ բացած է դեսպանին տղուն վրայ, կառքը անշարժացած ըլլալով քառուղիի մը: Մահափորձէն քիչ ետք, գէշ անգլերէնով արտայայտուող անձ մը, տէր եղած է մահափորձին, յանուն « Հայերու ցեղասպանութեան արդարադատներու » քոմանտոյի մը: Մամուլը կը յիշէ, այս առթիւ, թէ վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը « Հայաստանի Ազատագրման Գաղտնի Բանակ »ին հետ, հայկական գործօն գըլխաւոր խմբակն է:

Փարիզեան մամուլին մէջ, առաջին անգամ լուրը կուտար Լը Մոնտ, Ուրբաթ իրիկուն, քանի մը կարճ տողերով: Կը յայտնէր թէ « անծանօթներ, որոնք յաջողած են խոյս տալ կրակ բացած են դեսպանին տղուն կառքին վրայ » եւ թէ քիչ ետք, Լա Հէյի Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութիւնը հեռաձայնով լուր առած է թէ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ « Հայերու Ցեղասպանութեան Արդարադատներու քոմանտօ մը »:

Շաբաթ, Հոկտ. 13ին փարիզեան մամուլը առաւել կամ պակաս տեղ կուտար լուրին, ըստ թերթերու:

Մեծ խորագրով եւ մահափորձին նկարով, Լը Մաթէն, իր 8րդ էջին վրայ, հաղորդելէ ետք մահափորձը, կ'անդրադառնար անցեալի դէպքերուն եւ կ'ըսէր.— « Այս մահափորձը կ'արձանագրուի քաղաքական եւ ահաբեկչական գործունէութեան մը մէջ, տարուած առաջին աշխարհամարտէն ի վեր: Դաշնակիցներու Տարտանէլ ցամաքահանման մը եւ ռուսական յառաջխաղացման սպառնալիքին տակ, Թուրք կառավարութիւնը հրահանգեց 1915 Ապրիլ 24ին, Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող երկու միլիոն 100 հազար Հայերու զանգուածային տեղահանումը: Մեծ մասը ջարդուեցաւ, բայց Թուրքիա միշտ կ'ուրանայ այս դէպքը »:

Լը Մաթէն կ'աւելցնէ թէ 1975էն ի վեր, « Գաղտնի Բանակ »ին կամ « Արդարադատներու քոմանտոյին » եղեռնափորձերը կը բազմանան Թուրքիա եւ արտասահման: 1977 Յունիս 9ին՝ Հռոմ, Վատիկանի դեսպանը Թահա Քարիմ սպաննուած էր. 1978 Յունիս 2ին, եղեռնափորձ մը պատճառ եղած էր երեք հոգիի մահուան Մատրիտ, որոնց մէջ՝ Թուրքիոյ դեսպանին կինը՝ Տիկ. Բէնիկրալփ:

Ֆիկարօ կը խորագրէ՝ « Հայկ. վրէժ Հոլանտա » հաղորդելու համար մահափորձը եւ կ'անդրադառնար ահաբեկչական նախորդ արարքներուն՝ (Քոփընհակ) որոնք կը կատարուին յանուն « Թուրքիոյ հայ բնակչութեան » (??): Ֆիկարօ կը գրէ նաեւ.— « Աւելին, հայ ահաբեկիչները, որոնք կը յայտնեն թէ կ'ուզեն վրէժը լուծել Թուրքերու կատարած ցեղասպանութեան Հայերուն դէմ առաջին աշխարհամարտին, պատասխանատու են Թուրք չորս դիւանագէտներու մարդասպանութեան, սպաննուած վերջին հինգ տարիներուն Փարիզ, Վիեննա եւ Պէյրութ »:

Նոյն օրուան Օռոռը կարճ ձեւով կուտայ լուրը, զոր կը խորագրէր « Հայերը չեն ներեր »:

Լիպերասիոն « Հայկական եղեռնափորձ Լա Հէ » խորագրին վրայ կը դնէ՝ « Գաղտնի Բանակ »: Կը գրէ նաեւ թէ մահափորձը ստանձնած է « Հայերու ցեղասպանութեան Արդարադատներու քոմանտօն » որ « Հայկ. Գաղտնի Բանակ »ին եւ « Հայկ. Նոր Դիմադրութեան » հետ հայ գաղտնի կազմակերպութեանց գըլխաւորներէն մէկն է: Թուելէ ետք նախկին մահափորձերը, կը յիշէ թէ 80 հազար Թուրք կ'ապրի Հոլանտա, ուր ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են ի նախատեսութիւն, գալ ամիս բացուելիք դատավարութեան մը, ուր պիտի դատուին սպանութեամբ ամբաստանուած Թուրք փախստականներ:

Շաբաթ իրիկուան է միայն որ Ֆրանս-Սուար կը հաղորդէր լուրը խորագրելով « Հայեր տէր կ'ըլլան Լա Հէյի Թուրք դեսպանին զաւկին սպանութեան »: Թերթը կը գրէ, ապա. « Հայկական խորհրդաւոր շարժում մը « Հայերու Ցեղասպանութեան Արդարադատներու քոմանտօ » պահանջատէր եղաւ, Ուրբաթ առտու, Լա Հէյի Թուրք դեսպանին տղուն սպանութեան: Ուրբաթ առաւօտ, ժամը 10, դանդաղ գնացքով երթալով Լայնտերլաանի մէջ, հազիւ անցած ֆրանսական դեսպանատան եւ Ելմտական Նախարարութեան նոր շէնքին առջեւէն, դեսպանին տղան, Ահմէտ Պէնլէր, 27 տարեկան իր Ֆոլքսվակընը վարելով, կը պատրաստուէր առնել « Էվլըրց – չթլաթ »ը ուր հաստատուած է Թրքական դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը: Յանկարծ կառք մը իրեն կը հասնի՝ ատրճանակի հինգ հարուած, կուրծքէն զարնուած, Պէնլէր անմիջապէս կը մեռնի »: Թերթը յետոյ կուտայ նոյն լուրերը, ինչ կը վերաբերի անցեալ մահափորձերու, աւելցնելով թէ այս շարժումը, ցարդ անծանօթ էր Հոլանտա:

Վերջապէս Ինթերնէշընըլ Հերըլտ նոյն լուրը տալով, կը յայտնէ թէ դեսպանին տղան ուսանող էր Տէլֆթի թէքնիք մէկ համալսարանը: Յայտնելով թէ մահափորձին տէր եղած է հայկ. կազմակերպութիւն մը, ոչ մէկ ակնարկ կ'ընէ ցեղասպանութեան:

×

Յիշենք թէ անցեալ շաբթու, Լը Մոնտ անդրադառնալով Արաֆաթի Անգարա այցելութեան, կը գրէր թէ Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան պարագլուխը խոստացած է Էճէվիթի այլեւս « Հայ ահաբեկիչներ չմարզել իր կայաններուն մէջ »:

ԳԷՅՐՈՒԹ

«Մակազին»ի հարցումներուն պատասխանելով

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ՝

ՈՉ ՈՔ ԿՐՆԱՅ ՄԵԶ ՏԵՂԱՀԱՆ ԸՆԵԼ

Գ. եւ վերջին մաս

ՀԱՐ.— Ոմանք կը խորհին թէ Ա. Զ. ուժերը եւ թերեւս երրորդ ուժ մը, լուրջ օգնութիւն տրամադրեցին Հայերուն, Պուրճ Համուտի վերջին կռիւներու ընթացքին…

ՊԱՏ.— Ճիշդ չէ, ո՛չ «զրկուեցանք» եւ ոչ ալ օգնութիւն ստացանք այս կամ այն կողմէն, որովհետեւ որեւէ օգնութեան պէտք չունէինք։ Արդէն կը մտածէինք որ եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, Պետութիւնը պիտի միջամտէ, ինչպէս ըրած էր ուրիշ վայրերու մէջ բանակը ղրկելով։ Բայց երբեք նման յուսահատական կացութեան մը պիտի չհասնէինք, որովհետեւ երկու կողմերը որոշած էին ասիկա չըլլալ որ Պուրճ Համուտի դէպքերը կրկնուին։

ՀԱՐ.— Ոմանք հարցականի տակ կ'առնեն Հայերուն լիբանանցիութիւնը…

ՊԱՏ.— Համաձայնինք «լիբանանցիութիւն» բառին շուրջ։ Լիբանանի մէջ ունինք 17 համայնքներ… ու անոնցմէ իւրաքանչիւրը հայրենասիրութեան մասին ունի իր ուրոյն գաղափարները եւ յղացումները։ Իւրաքանչիւրը իր ձեւով կը ծառայէ հայրենիքին։ Մենք միւս համայնքներուն չափ ծառայած ենք հայրենիքին բոլոր մարզերէն ներս, եւ ըստ մեր խիղճին։ Տիալոկը նախընտրեցինք բռնութենէն…

ՀԱՐ.— Բայց եղաւ ժամանակ, երբ երկիրը պիտի ջնջուէր աշխարհի քարտէսէն։ Ու Հայերուն մեծամասնութիւնը նախընտրեց գաղթել…

ՊԱՏ.— Հայ համայնքին մէկ մասը, դէպքերու ընթացքին, նախընտրեց գաղթել, օտար երկիրներու մէջ ընտանիքներ կամ ընտանեկան պարագաներու թելադրանքով։ Բայց գաղթողները մեծամասնութիւն չէին։ 1976ի վիճակագրութեանց համաձայն, Միացեալ Նահանգներ երթալու վիզա ստացողներուն մեծ մասը Հայեր չէին։ Հայերը երրորդ դիրքի վրայ էին՝ մարոնիներէն եւ օրթոտոքսներէն ետք… Ի դէպ, լուրջ աշխատանքի լծուած ենք գաղթողները Լիբանան վերադարձնելու համար։ Այս աշխատանքը կը տանինք թէ՛ հոս՝ Լիբանանի մէջ, եւ թէ այլուր ցուցմունքներ տուած ենք, որպէսզի չքաջալերեն գաղթը։ Արդէն, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, (որ Նիւ Եորքի առաջնորդն էր) Նախապէս եւ ես անձամբ, Միացեալ Նահանգներ եւ Գանատա կատարած շրջագայութեան ընթացքին՝ շփումներ ունեցանք մեր մշակութային եւ ընկերային հաստատութիւններուն հետ, եւ պահանջեցինք որ չքաջալերեն Լիբանանահայերու Ամերիկա գաղթը։

ՀԱՐ.— Այս գծով՝ կը թուի թէ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս ինք անձամբ կը գտնուի Լիբանանի Հայերուն վարած քաղաքականութեան ետին։ Կը թուի թէ ինք եւս բաւական կապուած է Ամերիկացիներուն։

ՊԱՏ.— Ո՛չ, ճիշդ չէ ատիկա։ Կը գործակցի կուսակցութեան հետ, բայց զայն չօգտագործեր։ Կուսակցութիւնը ունի իր ուրոյն քաղաքականութիւնը։ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս իր ուսումը ստացաւ Եւրոպա եւ առաջնորդի պաշտօն վարեց Նիւ Եորքի մէջ։ Ան ընտրուեցաւ իբրեւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի Աթոռակից, որովհետեւ Խորէն Ա. հիւանդ էր։

ՀԱՐ.— Այս ընտրութիւնը պարտադրուա՞ծ էր։

ՊԱՏ.— Ո՛չ, երբե՛ք։ Միացեալ Նահանգներ հաստատուած հայ համայնքը արդէն բողոքեց այս ընտրութեան դէմ, նկատի ունենալով Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի արժանիքները եւ անձնաւորութիւնը։ Անոնք կ'ուզէին զինք պահել Նիւ Եորքի մէջ։ Բայց կը խորհինք թէ Լիբանանէն իսկ ան կրնայ ծառայել համայն աշխարհի հայ համայնքին։

ՀԱՐ.— Միշտ օրինականութեան զօրավիգ կանգնած էք, բայց եւ այնպէս կը նկատենք թէ փոխած էք ձեր թաքթիքը։ Կառավարութեան չտուիք վստահութեան ձեր քուէն։

ՊԱՏ.— Որովհետեւ մենք կը նկատենք թէ բոլոր համայնքները, ներկայ կացութեան մէջ, պէտք է մասնակցին հարցերու լուծումին։ Մենք եւս գլխաւոր համայնքներէն մէկը ըլլալով, եւ նկատի ունենալով թէ Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ բոլոր համայնքներուն մասնակցութիւնը, պահանջեցինք մեր մասնակցութիւնը, ճշդելով թէ հակառակ պարագային, վստահութեան քուէ պիտի չտանք։

ՀԱՐ.— Կը թուի թէ սկսած էք պահանջկոտ դառնալ, որովհետեւ նախապէս միշտ մաս կազմած էք 14 նախարարներով կազմուած դահլիճներու եւ ոչ թէ 12 հոգինոց կառավարութեանց։

ՊԱՏ.— Միշտ բողոքած էինք եւ մեզի պատասխանած էին թէ աւանդութիւն է … Բայց կրնանք փոխել աւանդութիւնները… մանաւանդ որ Սահմանադրութիւնը կը ճշդէ կառավարութեան մասնակցելու մեր իրաւունքը։ Կը պահանջենք որ աւանդութիւնը ենթարկուի Սահմանադրութեան։

ՀԱՐ.— Ոմանք կը հաստատեն թէ Դաշնակ ղեկավարները չեն ներկայացներ հայ զանգուածը։

ՊԱՏ.— Իւրաքանչիւր համայնք ունի մէկ կամ բազմաթիւ կուսակցութիւններ, որոնք ունին անդամներ եւ համակիրներ.. Անհրաժեշտ չէ կուսակցութեան մը անդամատոմսը ունենալ՝ համակրելու կամ գործակցելու համար անոր հետ։ Որեւէ կուսակցութիւն կրնայ համակիրներու որոշ համեմատութիւն մը ունենալ, բայց ատիկա ըսել չէ որ ուրիշները պոյքոթի կ'ենթարկեն զայն։ Միշտ դժգոհներ կրնան ըլլալ, գիտէք… Ու այս սկզբունքները կիրարկելի են որեւէ կուսակցութեան պարագային։ Բայց կը վստահեցնեմ թէ հայ համայնքը ընդհանրապէս թիկունք կը կանգնի Դաշնակցութեան եւ կը մասնակցի անոր քաղաքական գործունէութեան։

ՀԱՐ.— Ի՞նչ են Դաշնակ կուսակցութեան սկզբունքները։

ՊԱՏ.— Կուսակցութեան սկզբունքներն են օգնել Լիբանանին, անոր ընկերային եւ տնտեսական զարգացման…

ՀԱՐ.— Ի՞նչ բանով հայ Լիբանանցին օգնած է Լիբանանի։

ՊԱՏ.— Ան տքնած է Լիբանանի համար։

Հար.— Սկսելու համար՝ ո՞ւր տքնած է…

ՊԱՏ.— Վճարած է իր տուրքերը ուրիշներէ աւելի, եւ աշխատած է աւելի պարկեշտ եւ ուղղամիտ ձեւով։

ՀԱՐ.— Ոչ միշտ։

ՊԱՏ.— Ուրիշներէն նուազ գողցած է։

ՀԱՐ.— Բայց եւ այնպէս գողցած է…

ՊԱՏ.— Բոլորն ալ կը գողնան քիչ մը։

ՀԱՐ.— Կ'ըսեն թէ համայնքը ազգայնամոլ է։

ՊԱՏ.— Հայերը Լիբանան եկան իբրեւ գաղթականներ։ Միջոցներ չունէին ամբողջովին միաձուլուելու լիբանանեան ընկերութեան։ Սկսան նախ հաստատուիլ, ծանր աշխատիլ, եւ ապա՝ բարգաւաճեցան, զարգացան։ Ազգայնամոլութիւնը գոյութիւն ունէր երեսուն տարի առաջ։ Բայց այսօր ամէն ինչ փոխուած է եւ մեզի վերագրուած ազգայնամոլութիւնը սկսած է անհետանալ…

ՀԱՐ.— Այսօր հակառակորդներ կան Լիբանանի մէջ Հայութեան ներկայութեան։

ՊԱՏ.— Ո՞վ կը հակառակի մեր ներկայութեան։ Անոնց բոլորին ես կը պատասխանեմ որ մենք հոս ենք՝ մնալու համար։ Եւ մենք նոյնքան իրաւունքներ ունինք, որքան որեւէ այլ համայնք։ Եւ մենք այդ իրաւունքները պիտի պաշտպանենք ուժգնօրէն։ Եւ ոչ ոք պիտի յաջողի զզուանք պատճառել մեզի կամ տեղահան ընել… որովհետեւ այդ բոլորը մնասակար են թէ՛ մեզի եւ թէ մեզ անհանդուրժողներուն…

ՀԱՐ.— Մինչեւ ո՞ւր պիտի հասնի Հայերուն փառասիրութիւնը։

ՊԱՏ.— Փառասիրութիւն չունինք։ Եւ եթէ հինգ երեսփոխաններ ունինք, մեր իրաւունքն է։ Արդէն, ըստ Սահմանադրութեան, վեցերորդ երեսփոխան մը ունենալու իրաւունքն ալ ունինք…։

ՀՐՑ.— Դուք որ մնայուն շփման մէջ էք Միացեալ Նահանգներու հետ, ըստ ձեզի ի՞նչ է Միջին Արեւելքի ու յատկապէս Լիբանանի մէջ տարուած ամերիկեան քաղաքականութիւնը…

ՊԱՏ.— Զաստուածներուն գաղտնիքը չունինք… Կը կարծեմ թէ կը բաւէ, ամերիկեան քաղաքականութիւնը ճանչնալու համար, դիմել լիբանանեան իշխանութիւններուն եւ Արտաքին նախարարութեան։ Անոնցմէ լաւ դիրքերու վրայ չենք, որ ճանչնանք այս քաղաքականութիւնը։ Ու եթէ ամերիկեան ծրագիրներ գոյութիւն ունին, մեզի չեն հաղորդուած եւ միջոցներ չունինք զանոնք ձեռք ձգելու։ Բայց լաւատես եմ եւ կը կարծեմ թէ լիբանանեան ընտանիքը վերջին հաշուով միաձուլումի եզր մը պիտի գտնէ։ Լիբանան գոյատեւած է այլազան համայնքներու համակեցութեամբ… Առանց այս վերջինին, Լիբանան պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ։

ՀԱՐ.— Վերջապէս ի՞նչպէս կը տեսնէք Հայերուն ապագան Լիբանանի մէջ։

ՊԱՏ.— Պիտի ջանանք Լիբանան վերադարձնել գաղթող Հայերը։ Երբ կացութիւնը բնականոն դառնայ, մեր համայնքին պակասները պիտի վերադառնան։ Առաւելագոյնս կ'ընենք այս ուղղութեամբ եւ պիտի յաջողինք…։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

ՕՁՈՒՆԻ ՏԱՃԱՐԸ

— O —

Օձունի տաճարի ճարտարապետութիւնը կարելի է բաղդատել հրաշալիք քանդակի մը հետ, որ կարծես կերտուած ըլլայ ժայռի կտորէ մը եւ այնքան համաչափ ու այնքան համահնչուն է շրջապատի բնութեան հետ, որ կարծես բնութեան ստեղծագործութիւնն է։ Տաճարի ճարտարապետական ձեւերու քննական վերլուծում մը զայն կը դասէ Զ. դարու յուշարձաններու շարքին։ Անոր կառուցման ժամանակաշրջանը Հայաստանի պատմութեան շատ ծանր էջերէն է։ Երկիրը, զրկուելով պետական անկախութենէ, բաժնուած էր դրացիներու՝ Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի միջեւ։ Սակայն, հակառակ անոր, շինարարական եւ մշակութային կեանքը կը շարունակէր զարգանալ՝ ստեղծելով հայկական դասական ճարտարապետութեան զարմանալի նմոյշներ. Ճարտարապետութեան մէջ այդ ժամանակաշրջանը կարելիութիւն տուաւ ստեղծելու ծաւալուն եւ

ԹԷ, ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱԶԱՏԵՑԱՅ ԻԶՄԻՐԻ ԳԵՀԵՆԷՆ

Կէս գիշեր էր. յանկարծ ահազանգ մը թէ պէտք է որ եկեղեցիին եւ գոլէճին բակերէն դուրս գանք։ Դրան առջեւ երկու շարքի վրայ կեցած էին ֆրանսացի ծովային զինուորներ, որոնց մէջտեղէն անցնելով ուղղակի իջանք քարափ, ուր ֆրանսական հպատակ եղողները մակոյկներու մէջ լեցնելով կը տանէին ծովուն բացերը խարիսխ նետած նաւերը. ուրեմն մենք դարձեալ մնացինք քարափին վրայ։ Մակոյկ մը գտնելու յոյսով քիչ մը հեռացայ մերիններէն, բայց երբ յուսահատ վերադարձայ մեկնակէտս, իմացայ որ տոքթ. Մինասեանը ընտանեօք իտալական հպատակ ըլլալնուն յաջողած են շոգեմակոյկի մը վրայ բարձրանալով կեանքերնին ազատել։

Յաջորդ օրը դարձեալ սկսայ քարափին վրայ երթեւեկս միշտ այն յոյսով թէ մակոյկ մը պիտի կրնամ գտնել, միեւնոյն ատեն բազմութեան մէջ խառնուելով միշտ կը խուսափէի Թուրք զինուորին տեսողութենէն, որովհետեւ աչքի ինկող երիտասարդները կը հաւաքէին ու կը տանէին հրդեհի բռնուած շէնքերուն առջեւ եւ կը հրամայէին որ երկար ձողերու ծայրը հաստատուած երկաթէ ճանկերով այրող շէնքերուն պատերը փուլ տան, որպէսզի հրդեհը չտարածուի։ Ախ, այդ միջոցին որքա՜ն երիտասարդներ իրենց իսկ փլցուցած պատերուն զոհ գացին։

Իրիկուն եղաւ. յոգնած – պարտասած գացի շէնքի մը դրան առջեւ նստայ։ Ուշ գիշեր էր. յանկարծ դուռը բացուելով սիլինտր գլխարկով կոկիկ հագուած տասնեակ մը մարդիկ դուրս ելան ու սկսան մէկ ուղղութեամբ քալել, խորհելով թէ ազնուականներ են եւ մասնաւոր Թաքստոց մը ունին, եւ հոն կ'երթան, ուստի ես ալ հետեւեցայ իրենց. բաւական երթալէ վերջ այդ մարդոցմէ մէկուն հարցուցի թէ ո՞ւր կ'երթան։ Խալքա – Փունար կ'երթանք ըսաւ։ Թէեւ չէի գիտեր թէ այդ վայրը ուր կը գտնուի, բայց գիտէի թէ քարափէն՝ որմէ բաժնուիլ չէի ուզեր, բաւական հեռու տեղ մը ըլլալու է, հետեւաբար վերադարձայ տեղս։

Առտու եղաւ, քարափին իտալական բաժնի բազմութիւնը իրար կը հրմշտկէն. գացի մէջերնին մտայ, տեսայ որ անոնք որոնք Թուղթ մը ցոյց կու տան զինուորին, անմիջապէս կը մտնեն շոգեմակոյկը, որ իտալական նաւը կը տանի։

Ես ալ գրպանէս Թուղթ մը հանելով – թերեւս ալ նամակ մըն էր – ցոյց տուի բայց փոխանակ առաջ անցնելու զինուորին աքացին ստացայ յետոյքիս վրայ։ Այդ ցոյց տրուած Թուղթին հպատակութեան համար ըլլալը վերջէն իմացայ։ Իտալական բաժին ըսածս 10 – 15 մեթր երկարութեամբ եւ 3 – 4 մեթր լայնութեամբ կամրջակ մըն է ծովուն մէջ երկարած, ուր նաւերը մինչեւ հոդ գալով խարիսխ կը նետեն։

Այլեւս յուսահատ, բախտս անիծելով կրկին քարափ եկայ։ Տասը վայրկեան մտամոլոր կը խորհէի ընելիքիս վրայ։ Կրակոցի մը ձայնէն ընդոստ արթնցայ. բազմութիւնը այնքան խճողուած է, որ կամրջակը փլած է. զինուորները կը կրակեն որ ժողովուրդը ետ քաշուի։ Այս անգամ քայլերս ուղղեցի դէպի Ֆրանսական բաժին. պէտք է ըսել, որ այս բաժինը շէնքի մը ձեւն ունէր եւ հաստատուն շինուած էր։ Հոս ալ Թուրք զինուոր մը պահակ կեցած էր, ձեւով մը երեք անգամ պահակին առջեւէն անցնելով ներս մտայ եւ երեք անգամին ալ երբ այդ բաժնին ծայրը կը հասնէի իմ չար բախտէն շոգեմակոյկը ինծիպէսներով լեցուած, արդէն 30 մեթրի չափ հեռացած կ'ըլլար։

Դարձեալ սկսայ վեր – վար շրջագայիլ. այս անգամ տեսայ քարափին մօտ մակոյկ մը. մարդիկ ծովը կը նետուէին մակոյկին վրայ ելլելու համար։ Մեքենաբար ես ալ նետուեցայ ու ելայ, սակայն մեր ծանրութենէն մակոյկը եղաւ ջուրին հաւասար։ Մեզմէ բաւական հեռու շոգեմակոյկ մը կը յածէր ֆրանսական եռագոյնին հովանիին տակ։ Բախտակիցներս սկսան «Եօրկա, Եօրկա» պոռալ. Թերեւս շոգեմակոյկին պետն էր, որուն անունը կը պոռային. ես չեմ գիտեր թէ այդ «Եօրկա»ն ինչ պատասխանեց բայց տեսայ որ մակոյկէն դուրս նետուելով սէպի «Եօրկա»ն կը յառաջանային։ Ես ալ իրենց օրինակին հետեւեցայ, սակայն հագուստիս ծանրութենէն շատ դժուարաւ կրնայի յառաջանալ. վերջապէս շոգեմակոյկին հասնելով անոր քովէն կախուած չուանը բռնեցի բայց մեքենան շարժման մէջ դրուեցաւ։

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

(Շար. – 4)

տարածական նոր կառուցումներ, գմբէթաւոր սրահներ, կեդրոնագմբէթ կառուցածքներ եւ, վերջապէս, գմբէթաւոր բազիլիքներ, որոնց փայլուն օրինակը կը հանդիսանայ Օձունի տաճարը:

Օձուն գիւղը (Գուգարք, Թումանեանի շրջան) հարուստ է պատմական եւ ճարտարապետական կոթողներով: Շրջանին մէջ պահուած են հռչակաւոր ճարտարապետական համալիրներ՝ Հաղպատը, Սանահինը, Խորակերտը, Բարձրաքաշը եւ այլ կոթողներ ու առանձին յուշարձաններ. Նշուած կառուցածքները, առանձին առած, անգին գոհարներ են, բայց երբ դիտես զանոնք ընդհանուր ձեւով, կը համոզուիս, թէ որքան հրաշալիքներ պահպանուած են մեր փոքր Հայաստանի մէջ եւ, յատկապէս Գուգարքի մէջ.

Օձունի տաճարը գմբէթաւոր բազիլիք է: Անոր յատակագիծը ուղղանկիւն է: Ամբողջ ներսի տարածութիւնը երեք զոյգ մոյթերով կը բաժնուի երեք նաւերու, որոնք ծածկուած են թաղերով կամարներու վրայ: Գմբէթին ամբողջ համակարգը կը յենու կեդրոնը տեղաւորուած չորս հզօր մոյթերու վրայ:

Տաճարին ճարտարապետութեան համար բնորոշ են ճակատներու լակոնական լուծումները, ամբողջ ուրուագիծի զուսպ արտայայտութիւնը եւ մանրամասնութիւններու ներդաշնակ եւ օրկանական կապը: Վերջինս կ'արտայայտուի ծաւալներու դէպի վեր աստիճանաբար նուազումով, որով ճարտարապետը կրցած է կառուցածքին հաղորդել շատ գեղեցիկ ուրուագիծ մը:

Պատուհաններու եւ դռներու երեսապատերու նուրբ քանդակները ցոյց կուտան կառուցանողի բարձր ճաշակը:

Հնագոյն կառուցածքներու տանիքները իրականացած են կղմինտրով: Միջնադարեան կառուցածքներու մեծ մասի տանիքները փոխարինուած են քարէ սալերով, որոնք եղան աւելի երկարակեաց եւ համեմատաբար դիւրին վերանորոգուող: Ներկայի տանիքի սալերը, կլոր եզրաններով, հաւանաբար ԺԹ. դարու վերջաւորութեան կատարուած հիմնական վերանորոգման արդիւնքը ըլլան:

Վանքի հիւսիսային պատին մնացած են դուրս ցցուած նեցուկներ, որոնք աւերուած սրահի կամարներու յենարաններ եղած են:

Շէնքի արեւելեան մասը ԺԹ դարու վերջաւորութեան կառուցուած են երկու սիմեթրիք դասաւորուած զանգակատուներ, որոնք այնպէս միացուած են ամբողջ համալիրի ճարտարապետութեան հետ որ կարելի չէ պատկերացնել Օձունի տաճարը առանց այդ լրացումներուն: Նշուած զանգակատուները կառուցանած է ժողովուրդի ծոցէն ելած վարպետ մը, Օձուն գիւղի բնակիչ Նալբանդ Սերգէյը, որ իր հարուստ փորձառութեան հիման վրայ կրցած է ստեղծել տաճարին համահնչուն գործ մը: Ասիկա ցոյց կուտայ, որ մեր ժողովուրդին մէջ պահպանուած են հին միջնադարէն եկող շինարարական հարուստ սովորութիւնները:

Յուշարձանը, շնորհիւ իր ամրակուռ մարմինին, հասած է մեզի կանգուն վիճակի մէջ: Հիւսիսային կամարաշարքէն մնացած էին միայն երեք կամարներ: Կամարաշարքը շեղած էր ուղղաձիգ հարթութենէն 10 – 30 սանթիմեթր:

1949ին քանդուեցաւ եւ վերագուցուեցաւ կամարաշարքը Մ. Մարտիրոսեանի ղեկավարութեամբ: Գտնուած էր այն քարահանքը, որմէ օգտուած էին տաճարը կառուցանելու համար, ու այդ քարով ալ կատարուեցան վերանորոգման աշխատանքները:

Կոթող – մահարձան տաճարի հիւսիսային կողմը կը բարձրանայ ուրոյն յօրինուածք ունեցող յիշատակի կառուցուածք մը: Այս մահարձանի կառուցման ժամանակը ճշդուած չէ, սակայն, կարգ մը հետազօտողներ (Թ. Թորամանեան, Ն. Տոկարսկի, Ս. Մնացականեան), ճարտարապետական ձեւերու քննութեան համաձայն, կը համարին, որ զայն կարելի է վերագրել Զ. դարու յուշարձաններու թուականին:

Աստիճանաւոր պատուանդանի վրայ բարձրացող երեք քառակուսի մոյթերը միացուած են զոյգ կամարներով, որոնց միջեւ դրուած են մօտ չորս մեթր բարձրութեամբ քառակող, միակտոր կանաչաւուն ֆելզիտէ քանդակուած երկու կոթողներ: Կոթողներու երեսները ծածկուած են կրօնական եւ պատմական թեմաներ արտայայտող քանդակներով, որոնց կը զուգորդեն բուսական եւ երկրաչափական զարդաքանդակներ: Կոթողներու արեւմտեան կողմերը կան նուրբ քանդակներ՝ նուիրուած Քրիստոսի կեանքին եւ Բիւզանդիոնի մէջ քրիստոնէութեան ընդունման: Արեւելեան կողմերը քանդակուած են Տրդատ Հայոց թագաւորը, Գրիգոր Լուսաւորիչը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան տարածման տեսարաններ: Կոթողներու այն եզրները, որոնք կը նային դէպի մոյթերը, մշակուած են բուսական զարդաքանդակներով: Մահարձանի վերի մասը ճարտարապետօրէն աւարտած է, որմէ մնացած են առանձին քարերու կտորներ:

1949 – 50 թուականներու ընթացքին տաճարի վերանորոգման ժամանակ վերանորոգուած է նաեւ մահարձան – կոթողը:

ԵՈՒԼԻ ԹԱՄԱՆԵԱՆ

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԻՅԱՐՊԱԳԸՐԻ ՄԷՋ

«Մարմարա»ի ընտանիքէն Երուանդ Տէմիրճեան, որ իր ամառնային արձակուրդը անցընելու համար գացած էր իր ծննդավայրը՝ Տիյարպագըր, հոն շահեկան հարցազրոյց մը ունեցած է տեղւոյն հոգեւոր հովիւին՝ Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեանի հետ: Ստորեւ տպաւորութիւններ այդ հանդիպումէն.—

1979 Սեպտ. 9, Կիրակի Տիյարպագըրի Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ մէջ Խաչի Բարեկենդանի պատարագ մատուցուեցաւ: Պատարագիչն էր տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեան: Առաւօտեան եւ պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուէին տեղւոյն Ս. Կիրակոս թաղին նորահաս եւ դեռատի դպիրներուն կողմէ, որոնց վրայ կը հսկէր երէցկինը: Պատարագի աւարտին, Տէր Հօր հետ ունեցայ կարճ հարցազրոյց մը, որու ընթացքին յայտնեցի թէ եկեղեցիին մէջ թէեւ պզտիկ, բայց կարեւոր մէկ – երկու պակասներ՝ նկատած էի:: Ասոնք էին՝ խունկի պակասը եւ ձէթի չգոյութիւնը՝ տաճարի կանթեղներուն մէջ, ինչ որ ուշագրաւ պարագայ մըն է սակայն դիտողին համար: Այդ պարագան ցաւ պատճառեց մեզի, նկատելով որ Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդը վստահ ենք թէ եթէ անհրաժեշտ նախանձախնդրութիւնն ու հոգածութիւնը ցոյց տայ, կրնայ դիւրաւ ճարը գտնել ասոր, թէ խունկը հայթայթելով տաճարին եւ թէ ձէթը կանթեղներուն, բաներ՝ որոնք թէեւ երեւութապէս անկարեւոր, բայց շատ նշանակալից եւ անհրաժեշտ են եկեղեցիի մը համար:

Միւս կողմէ՝ գոհունակութեամբ նկատեցի, թէ Տէր Հայրը շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ յաջողած էր իրականացնել բազմաթիւ բաներ, ջանադիր օժանդակութեամբը նաեւ երիցուհիին, բայց մենք պիտի փափաքէինք որ տեղւոյն Թաղային Խորհուրդն ալ, որուն մօտ վստահ ենք թէ բարեացակամութիւնը չի պակսիր, իր կարելին ի գործ դնէ, թէ Տէր Հօր աշխատանքները աւելի լաւ կերպով արժեւորուած ըլլալու եւ թէ հաւատացեալներու կարգ մը տեղին դիտողութիւններուն պատճառ չդառնալու համար:

Նկատելով որ դպիրներուն մեծամասնութիւնը չի կրնար հասկնալ պատարագի երգեցողութիւններուն իմաստը, Տէր Հայրը անոնցմէ ամէն մէկուն նշանակութիւնը թրքերէնով գրած է անոնց դիմաց, որպէսզի երգողները իրենց բառերուն իմաստն ալ հասկնան:

Դարձեալ գոհունակութեամբ նկատեցի այս առթիւ, որ Վարագ Քհնյ. կարճ ժամանակի մէջ յաջողած է ժողովուրդին համակրանքին ու յարգանքին արժանանալ եւ խիստ լաւ տպաւորութիւն մը գործած է բոլոր տեղացի հաւատացեալներու վրայ, առանց բացառութեան: Մօտակայ գիւղերէն ալ յաճախ կուգան Ս. Կիրակոս եկեղեցին, որ սակայն ունի բազմաթիւ դժուարութիւններ, մանաւանդ անոր համար որ եկեղեցւոյ ամէն հոգն ու բեռը գրեթէ ամբողջովին կը ծանրանայ Վարագ քահանայի եւ երիցուհիին ուսերուն վրայ:

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ «Գրականութեան Դոկտոր»

ԻՐ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԸ ՆՈՒԻՐԱԾ ԷՐ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

Շաբաթ Հոկտ. 6ին, առաւօտեան 10ին Սորպոնի Լիառ ամփիթատրոնին մէջ է, որ մեր աշխատակիցը՝ Գրիգոր Շահինեան, Ֆրանսերէնի դասատու Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանը, պաշտպանեց իր աւարտաճառը, որու խորագիրն է՝

DRAME ET POESIE DE L'EXIL
DANS L'ŒUVRE D'ARMEN LUBIN
en particulier et d'écrivains arméniens
de France en général.
(Thèse pour le doctorat de 3ème cycle)

Դատական կազմին կը նախագահէր Բաղդատական գրականութեան փրոֆեսէօր Փիէր Պրիւնէլ, որ իր կողքին ունէր՝ փրոֆեսէօրներ Պէսիէռ եւ Քլոտոն: Ըստ սովորութեան Գ. Շահինեան կարճ ամփոփումը տուաւ իր աւարտաճառին, բացատրելով նաեւ իր նիւթին ընտրութեան պատճառը եւ գործածած մէթոտը: Ապա դատակազմի երեք անդամները, սկսելով նախագահէն հարցումներ, դիտողութիւններ եւ հաստատումներ կատարեցին աւելի քան երկուքուկէս ժամ, փաստելով մանաւանդ թէ նիւթը խորապէս հետաքրքրած էր զիրենք եւ յատուկ շահեկանութեամբ է որ ծանօթացած էին Լիւպէնի անձին ու գործին:

Կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք է, որ դատական կազմը գրականութեան համալսարանական տոքթորան շնորհեց Գրիգոր Շահինեանի « Շատ լաւ » մակադրութեամբ:

ՏՈՂԱՆԻՇԷ ՏՈՂԱՆԻՇ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի ցուցասրահին մէջ, Սեպտ. 21 – 30, տեղի ունեցած է փարիզաբնակ նկարիչ Անթոյի (Անդրանիկ Փաթանեան) գործերուն ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են փասթէլի եւ կուաշի 28 գործեր, որոնք արտացոլած են նկարիչին 1975–79 տարիներու ներքին տագնապն ու փնտռտուքը:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Բարձր էր գնահատում բարեկամութիւնը ռուս ժողովուրդի հետ:

– Հայերու ապահովութիւնը Ռուսներէն կու գայ, երբեք չպիտի մոռնանք այդ ճշմարտութիւնը...

Մի պաշտօնաւոր մարդու մօտ ընդունելութեան էինք: Երբ սա ասաց, որ երկու տարի յետոյ պիտի հանդիսաւորութեամբ նշուի Ռուսաստանի հետ Արեւելեան Հայաստանի միաւորման 150-ամեակը, Սարոյեանը ոգեւորուեց.

– Իրա՞ւ: Շատ կ'ուզէի ներկայ ըլլալ այդ հանդիսութիւններուն, անպայման պիտի գամ...

Աբովեանին յիշեց.

– Սուրէն Քոչարեանի տեսք ունիմ, Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն կ'արտասանէ: Միշտ կը դնեմ, կը լսեմ: Աբովեան խենթանալու չափ տանջուած է Հայերու դժբախտութեան համար եւ օրհնած է Ռուսներուն գալը: Ըսած է, օրհնուի էն սհաթը... Մենք ալ սհաթ կ'ըսենք...

Սարոյեանի եւ այդ պաշտօնեայի զրոյցը աննկատելիօրէն մի այնպիսի մտերմական հունի մէջ մտաւ, որ կողմնակի մարդուն կարող էր թուալ թէ հին բարեկամներ են:

– Ափսոս, – ասաց պաշտօնեան, – մէկ ժամից յետոյ պիտի Մոսկուա թռչեմ, թէ չէ կը գնայինք մեր տուն, տանը թթի լաւ օղի կայ, կը նստէինք, օղի կը խմէինք, կինս լաւ կորկոտ է եփում...

– Օ՛, կորկո՞տ, – որոտաց Սարոյեանը, կորկո՛տ շատ կը սիրեմ, Բիթլիսցիներ կորկոտ շատ կը սիրեն...

Կոնեակ հիւրասիրեցին:

Սարոյեանը մէկ ումպ արեց իր բաժակը եւ տեսնելով, որ ես ձեռք չեմ տուել իմ բաժակին, սեղանին միւս ծայրից երկարեց, վերցրեց ու դա էլ մէկ ումպ արեց:

Երբ դուրս եկանք, ասաց.

– Այդ մարդ շատ սիրեցի... Թէեւ մեծ պաշտօն ունի, բայց պարզ, ազատ մարդ է...

Ազատութիւնը...

Սարոյեանի ստեղծագործութեան բեւեռներից մէկն է դա, մարդուն տրուած ամենամեծ պարգեւը, գրողի ամենամեծ արժանիքը...

– Ուիթմէն շատ կը սիրեմ, որովհետեւ ան ազատ է, ազատ է, ազատ...

Ու ամէն «ազատ»ի հետ լայնօրէն տարածում էր թեւերը:

– Նամակի ձեւ ամենակատարեալն է, որովհետեւ այդ ձեւի մէջ ազատ ես, ինչ ուզես՝ կը գրես...

Ու ինքն ալ կեանքում ազատ էր, ինչպէս իր ոճը, պայմանականութիւններ չունէր, ինչպէս իր ոճը...

Յաճախ կենցաղային նրբերանգները գալիս էին շեշտելու գրողի ու մարդու նրա այդ ազատութիւնը:

Աւտոմեքենայով անցնում էինք քաղաքի փողոցներով: Մի կին պուրի էր տանում:

– Այդ հաց ազուոր հաց կ'երեւայ, հատ մը առնենք, ուտենք:

Ռաֆիկ Դաւոյեանը իջաւ մեքենայից, գնաց մի քանի տաք – տաք պուրի բերեց:

– Հրաշալի է, չըսի՞, որ այդ հաց ազուոր հաց է...

Ինչ որ տեղ պիտի մտնէինք: Իջաւ մեքենայից, պուրիներից մէկը դրեց թեւի տակ, սկսեց կտրելով ուտել ագահօրէն ուտել ու քայլել:

Անցորդներն, անշուշտ, նայում էին պատկառելի բեղերով այդ պատկառելի մարդուն, որ քայլում էր փողոցով, մանկան անհոգութեամբ վայելում պուրին եւ ամէն պատառ ծամելուց յետոյ, գոռում.

– Հրաշալի է... չըսի՞ որ այդ հաց ազուոր հաց է...

– Գնամ, պանիր առնեմ, – ասաց Ռաֆիկը, պանիրով ուտենք...

Ո՛չ, – ասաց, – պէտք չէ, հացի համ աշխարքի ամէնէն անոյշն է, պէտք չէ, որ այդ համին ուրիշ համ խառնուի...

Հացի համը...

Ցորեն հացի համը...

«Աշխարքի ամէնէն անոյշ համը»...

(Շար.— 28)

Դր. Գէորգ Թեվլեքճլեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Արշակ Թեվլեքճլեան եւ զաւակունք, Դր. Վարդան Եկաւեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եկաւեան և զաւակունք, Տիկ. Ալիս Եկաւեան և զաւակունք, Տիկին Վերժին Գասպարեան եւ զաւակունք (Պաղտատ), Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Ֆէտէլէթեան, Տոքթ. Ժիրայր Թեվլեքճլեան եւ զաւակունք (Պէյրութ), Տոքթ. Տիրան Թեվլեքճլեան եւ զաւակունք (Հռոմ), Տիկին Նեկտար Քոմքմեան եւ զաւակունք (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Տէր-Աբրահամեան (Ֆլորիտա), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Իքիապաչեան, Տիկին Արմենուհի Աղաճանեան եւ զաւակունք (Երեւան), Տիկին Զարուհի Պօղաճեան եւ զաւակունք (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սարգիսեան եւ զաւակունք (Լոս Անճելըս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Սարգիսեան եւ զաւակունք (Պէյրութ), Տիկին Վարսենիկ Ոսկեան եւ զաւակունք (Երեւան), Տիկին Արաքսի Երեմեան եւ զաւակունք (Երեւան) ինչպէս նաեւ Թեվլեքճլեան, Միսմիրեան, Եկաւեան, Պօղաճեան, Ֆէրէչէթեան, Պէկեան, Պասմաճեան եւ Վարդանեան ընտանիքներն ու համայն պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, եւ զարմուհիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԹԵՎԼԵՔՃԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Եկաւեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Հոկտ. 15ին Անկէն:

Օրիորդ Լօրա Իչգալացեան, Օրիորդ Լիտիա Իչգալացեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Փիփոն խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր եւ քեռկինին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան – Լիմեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Հոկտ. 11, ժամը 15.15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Հոկտ. 17, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փասիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով կ'ողբայ ՕՐԻՈՐԴ ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահը որ անձնուիրաբար տարիներ շարունակ եղած է իր կայանի տնօրէնուհին: Այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Օր. Լուիզ Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14, Rue St. Bazile
13001 MARSEILLE

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԻԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Հոկտ. 21 ժամը 13ին, Վասպուրական սրահին մէջ Հայկ. պար Մշ. Տան Անի պարախումբին կողմէ, երգ, հայկական մթնոլորտ: Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախապէս ապահովել հեռաձայնելով՝ Մշ. Տուն (91) 50.15.09

Ճաշագին 70 ֆր.

Banquet

Pour le 3ème anniversaire
de la Maison de la Culture
arménienne de Marseille
Dimanche 21 Oct. à 13 heures

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիչէն Փարմաքսըզեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց հօր, մեծ հօր՝

ԹԱԳԻՒՈՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Օհանեան, Սէֆէրեան, Մաթեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
(ծնեալ Ջօպանեան)

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

ԻՍԻ.— Գ. Դանիէլեան 80 Ֆր. կը նուիրէ

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Հայկազ Ասատուրեան 140 Ֆր. կը նուիրեն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Փ. Անդրէասեան իր ամուսնոյն Միհրան Անդրէասեանի յիշատակին 20 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ 40 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թոնկուրեան ընտանիքը 100 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՕՊԸՆԱ.— Գ. Բիւզանդ Ժամկոչեան 80 Ֆր. կը նուիրէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Տիկին մը կամ Օրիորդ մը, օրուան մէջ երկու փոքր երախաներով զբաղելու համար (2 եւ 3 տարեկան):

Հեռաձայնել՝ 845.88.17

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆ-Մ.Մ.ի
Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՖԻԼՄԵՐ

Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 20.30ին
Գ. ԺԱՔ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ
ԵՒ ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ:

Մուտք 15 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Գանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 17, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Իսիի Կապ. Խաչի միօրեայ դպրոցը վերսկսած է Չորեքշաբթի օրուան դասընթացքները: Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս, Չորեքշաբթի առաւօտները:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
PRIX ETABLI LE 1ER FEVRIER 1979
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980
nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
87 la Cancbière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France — Org. Lic. 97

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ «Զրբաշեան» սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի: Պար՝ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ Տիկին Եւա Արզուեանի: Արտասանութիւն Տիկ. Սոնիա Մկրտիչեանի:

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

LE GROUPE DE DANSE « ANI » de la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne de Marseille, sous la direction d'EVA ARZOUIAN (choregraphe), participera au Super-Gala pour le 3ème âge, de la *FETE DE LA ROSE*, qui aura lieu le Samedi 20 Octobre à 15 h. 30, au Parc Chanot de Marseille.

Vente de billets à la M. J. C. Arménienne de Marseille (12, rue St. Bazile).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

LES ARMENIENS

Par David Marshall Lang et Christofer J. Walker, traduction Jacques Monnot. Préface : Yves Ternon, postface : « Le génocide arménien » par Claude Gambiez.

Prix 10 F. + frais d'envoi à commander AU GROUPEMENT POUR LES DROITS DES MINORITES, 12 Rue Honoré Chevalier, 75006 Paris.

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ: Հեռ. Թիւ 520.03.18

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
17
MERCREDI
17 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.493
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14 493

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՃԷՎԻՏ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ինչպէս նախատեսուած էր, Թուրքիոյ ուլքեան նախարարապետը Էճէվիթ ըստիպուեցաւ հրաժարիլ, այն պարտութենէն ետք զոր կրեց Կիրակի օրուան ընտրութեանց: Ծերակոյտին մէջ, 50 աթոռներուն 32ը ձեռք ձգելով ու նաեւ Ազգային Ժողովի Թափուր հինգ աթոռները, Տէմիրէլի Ատալէթը կրկին մեծամասնութիւն կը դառնայ երկրին մէջ: Բայց հաւանական չէ որ Տէմիրէլ այս անգամ կրնայ ընել ինչ որ չկրցաւ անցեալին, այսինքն՝ փրկել Թուրքիան անիշխանական եւ տնտեսական վիճակէն: Տէմիրէլ կ'օգտուի ամբողջ դժգոհութիւնէն, այլ ինքզինք իրեն քուէարկող Թուրքը խորքին մէջ այնքան Տէմիրէլի ի նպաստ չէ որ կը քուէարկէր որքան Էճէվիթի դէմ: Դեր ունեցած է նաեւ ծայրայեղ ձախին անապահովութիւնը մինչ ծայրայեղ աջը կը բարեկարգէր իր դիրքը: Այսպէս Միլլի Սելամէթը (Էրպաքան) ձայներու 9,7 առ հարիւրը ստանալով շահ կ'արձանագրէր բաղդատմամբ 77ի ինչպէս նաեւ Թիւրքէշի Միլլի Հարէքէթը որ 6,7 առ հարիւր կը ստանայ:

Ուրեմն Տէմիրէլ առ այժմ յաղթեց: Ընտրական իր նշանաբանն էր՝ « կառավարութիւնը դիակի վիճակին մէջ է, վերցնենք եւ թաղենք »: Հիմա որ « թաղեց » իրեն կը մնայ կեանքի կոչել նոր կառավարութիւն մը, ինչ որ այնքան ալ դիւրին բան մը չէ քանի որ ստիպուած է դիմել Թիւրքէշի եւ Էրպաքանի օժանդակութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԱ ԿՈՒՈՖԷՆԿ Փարիզով սկսաւ իր երկար երթը դէպի Արեւմուտք: Օրլիի մէջ ընդունուեցաւ Նախագահ Ժիսքարի կողմէ, պետական ղեկավարի մը շնորհուած բացառիկ հանդիսաւորութեամբ: Յաջորդ օրն իսկ Ջինացին խօսակցութիւն ունեցաւ Նախագահին հետ եւ իրիկուան ալ բաժակաճառեր փոխանակուեցան. Ջին հիւրը դատապարտեց խորհրդային տիրապետութիւնը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15էն կառք վարողներու եւ կողքին նստողներուն համար պարտադիր է « ապահովութեան գօտին » քաղաքին մէջ ալ եւ օրուան ընթացքին: Մեծամասնութիւնը դէմ է այս կարգադրութեան, որ Ազգ. Ժողովի վաւերացման դեռ չէ ներկայացուած: Ոչ միայն նեղացուցիչ եւ աւելորդ է քաղաքին մէջ, այլեւ դէմ մարդկային ազատութեան: Բայց կայ « ճանապարհային վախը » եւ ... ֆրանքի տուգանքը: Պարտադիր է նաեւ այլեւս խաչաձեւումի (կամ քոռ) լոյսերը քաղաքին մէջ:

ՉԻԼԻՍ. ԼԻԲԱՆԱՆԻ պատանդները (Քաթայէպներու թէ Ֆրէնճիէի կողմնակիցներու ձեռքը) ազատ արձակուեցան, ընդառաջ երթալով Գալին կոչին:

ՖՐԱՆՍԱՆ ընդհանրապէս եւ որոշ շրջանները ինչպէս հարաւը (Միջերկրական) մասնաւորապէս, տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով, աղէտներու զոհ գացին: Նիսի օդակայանը անգործածելի էր Կիրակի օր եւ բազմաթիւ տուներ, շէնքեր վնասուեցան: Նիսի մէջ ջուրերը կամուրջ մը իսկ առած տարած են եւ փլուզումներն ալ չեն պակսած: Ուրբաթէն Շաբաթ 92 միլիմեթր անձրեւ եկած էր ինչ որ քառորդն է ամբողջ տարուան քանակին:

ԼՈՒԵՆԻ մէկ փոքրիկ գիւղը որ 5000 բնակիչ ունի, Լիվերտէօն, յանկարծ առաջին տեղը կը գրաւէ մամուլին մէջ, որովհետեւ գիւղին երեւան եկած է, որ բազմաթիւ դպրոցականներ, 13էն 15 տարեկան թմրեցուցիչ կը գործածեն, գլխաւորաբար հաշիշ կը ծխեն: Զարգ է ձեռք ձգելու համար ամէն միջոցի կը դիմեն, աղջիկները « աշխարհի ամէնէն հին արհեստը » ընելով, տղաքն ալ գողութեամբ: Տիպար գիւղ մը « ուր բան մը չի պատահիր » այսօր վերածուած է թմրեցուցիչի կեդրոնի մը, դպրոցականներու գլխաւորութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս Հոկտ. 9 – 11)

ԵՂԵԳՆԱՁՈՐԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Եղեգնաձորի մէջ բացուած է Հայաստանի պետական պատկերասրահի մասնաճիւղը: Շրջանի մշակոյթի պալատը երեք ընդարձակ սրահներուն մէջ տեղ գտած են Մհեր Աբեղեանի, Մարիամ Ասլամազեանի, Արփենիկ Նալբանդեանի, եւ այլ նկարիչներու 60 աշխատանքները: Շրջանին մէջ բացուած են նկարչական եւ երաժշտական դպրոցներ, թանգարաններ:

Վերջին տարիները պատկերասրահի մասնաճիւղեր բացուած են Էջմիածին, Ջերմուկ, Հրազդան, Կիրովական, Լենինական, Մարտունի եւ այլ քաղաքներու մէջ.

×

ՀԱՅ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է հայ նոր գրականութեան պատմութեան վերջին՝ հինգերորդ հատորը, որ կ'ընդգրկէ 20րդ դարու առաջին երկու տասնամեակը: Ընդարձակ ներածականէն եւ ընդհանուր ակնարկներէն զատ, հատորին մէջ տեղ գտած են մենագրութիւններ Յովհ. Թումանեանի, Աւ. Իսահակեանի, Վահան Տէրեանի, Ատոմ Եարճանեանի (Սիամանթօ), Դանիէլ Վարուժանի, Միսաք Մեծարենցի, Վահան Թէքէեանի, Երուանդ Օտեանի, Շուշանիկ Կուրղինեանի, Երուխանի, Լեւոն Շանթի եւ Յակոբ Յակոբեանի մասին:

Հայ նոր գրականութեան պատմութեան հինգ հատորները, որոնց ընդհանուր ծաւալը կը հասնի 250 պրակի, մեծ ջանքեր ու ժամանակ խլած են գրողներէն: Բացի իւրաքանչիւր հատորի սկիզբը դըրուած ներածականներէն, հինգ հատորները կը պարունակեն անուանի հայ գըրողներու մասին մօտ 60 մենագրական գլուխներ, իսկ « Այլ բանաստեղծներ », « Այլ արձակագիրներ » եւ « Այլ գրամատուրգներ » ակնարկներու մէջ տըրուած է քանի մը հարիւր հեղինակներու գործերուն բնութագիրը: Կարեւոր տեղ յատկացուած է նաեւ գրական քննադատութեան: Հինգերորդ հատորի ներածական յօդուածին մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ մամուլի, հայագիտութեան եւ արուեստի զանազան ճիւղերու զարգացման գլխաւոր նպատակներու բնութագիրը, որ կարեւորութիւն կուտայ գեղարուեստական գըրականութիւնը դիտելու մշակոյթի ընդհանուր համակարգին մէջ:

×

« ԱՇՆԱՆ ԱՐԵՒ » ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏԱՌԻՆ ՎՐԱՅ

Խորհրդային Միութեան պետական շարժանկարի վարչութիւնը համամիութենական պաստառի վրայ ցուցադրուելու հաւանութիւն տուած է հայ շարժարուեստագէտներու եւս մէկ ժապաւէնին՝ « Հայֆիլմ » արուեստանոցին մէջ պատրաստուած « Աշնան արեւ »ի, որու բեմադիրն է Բ. Յովհաննիսեան:

Հրանտ Մաթեւոսեանի սենարիոյով պատրաստուած շարժանկարը կը ներկայացնէ ժամանակակից գիւղի, անոր աշխատաւորները՝ շռայլ հողին տէր մարդիկը: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Կ. Ջանիբէկեան եւ Ա. Ղուկասեան:

×

ԷԼԻԶ ԹԱՇՃԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկահայ երգչուհի Էլիզ Թաշճեան երեք երգահանդէսներ տուած է Երեւանի մէջ. Մէկուն դաշնակով ընկերացած է Մարիաննա Յարութիւնեան, երկրորդին՝ ժողովրդական նուագարաններու խումբը: Երրորդ երեկոյթը տեղի ունեցած է Հայֆիլհարմոնիայի փոքր սրահին մէջ, ուր երգչուհին մեկնաբանած է Գարեգին Սըրուանձտեանի, Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Առնօ Բաբաջանեանի, Ալեքսանդր Աճէմեանի, Խաչատուր Աւետիսեանի, գուսաններ Հաւասիի, Աշոտի երգերը:

×

ԿԱՐՊԻՍ ՏԱՔԷՍԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Իրաքահայ երգիչ Կարպիս Տաքէսեան երգահանդէս մը տուած է Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի փոքր սրահին մէջ: Երգացանկը բաղկացած է հայկական ժողովրդական եւ գուսանական երգերէ՝ Սայաթ Նովա, գուսան Աշոտ, Շահէն, Բագրատ եւ այլ երաժիշտներու գործեր:

×

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻՍՆԵՐԸ ՊՐՈՆԶԷ ՄԵՏԱԼԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱՆ

Կոմերիտմիութեան Համամիութենական Կեդր. Կոմիտէի սահմանած « Ցուսոյ դաշտ » մրցանակի պատանեկան մրցաշարքին, որ տեղի ունեցաւ Ֆրունզէ քաղաքը, Հայաստանի ոտնագնդակի խումբը 3րդ հանդիսացած է եւ արժանացած պրոնզէ մետալներու: Բաժակը շահած է Մոսկուայի խումբը, իսկ Դաշնակցային Ռուսիոյ խումբը երկրորդ հանդիսացած է եւ արժանացած արծաթէ պարգեւներու:

ՓԱՐԱՃԱՆՈՎ
‘Լը Մաքէն,,‘Լիպերասիոն, եւ մասամբ նորին...

Երկուշաբթի, Հոկտ. 8ի իր թիւէն սկսեալ, փարիզեան Լը Մաքէն օրաթերթը շնորհալից ձեւով, մասնաւոր շրջանակի մէջ ծանոյց թէ Հոկտ. 13ի իր « Յաւելուած »ը պիտի ներկայացնէ «անտիպ մը»՝ Փարաճանով « Թղթածրարը » դատավարութեան ատենագրութիւնով: Մենք ալ մեր կարգին արձագանգ եղանք այդ « ծանուցումին », տրուած ըլլալով որ « Յառաջ »ի ընթերցողներն ալ հետաքրքրող նիւթ մըն է: Ու անհամբեր սպասեցինք այդ զգայացունց « թղթածրարին » որ լոյս պիտի տեսնէր Շաբաթ: Բայց, ըստ ընկալեալ (եւ Մաքէնի կամքէն անկախ) սովորութեան, Ուրբաթը Շաբաթէն առաջ կուգայ եւ այդ Ուրբաթը մենք զմեր գտանք անակնկալի մը առջեւ: Արդարեւ, այդ օրը, այսինքն Մաքէնի «յաւելուածէն» 24 ժամ առաջ, առանց ծանուցումի, Լիպերասիոն երկու մեծէջ կը նուիրէր Փարաճանովի՝ դատավարութեան մանրամասնութիւններով, վերջերս առնուած նկարով մը (Սեպտ. 79): Իր առաջին էջին վրայ արդէն կը ծանուցանէր ներսի էջերու « թղթածրարը »: Բայց մենք կրկին կը սպասէինք Մաքէնի « Յաւելուած »ին: Եկա՛ւ: Բայց ի՜նչ անակնկալ: Ամբողջ առաջին էջը (ձեւով մը՝ կողքը) կը գրաւէր ոչ թէ Փարաճանովի այլ... Ճոնի Հալիտէի նկարը, որու նուիրուած էին նաեւ նոյն թիւին երեք մեծէջերը... Իսկ Փարաճանո՞վը: Անոր մասին ալ կար անշուշտ, մէկուկէս էջ միայն, ծուքին մէջ մնացած՝ « Պըրթըն նուվօ աթիլյէի հսկայ ծանուցումի մը...: Ի՞նչ էր պատահած: Մաքէն կամ շփոթած էր Փարաճանովն ու Հալիտէն կամ իր պաշտօնակիցը Լիպերասիոն « խոտը կտրած էր մաքին տակ » ու վերջին պահուն Մաքէն նեղը մնացած էր: Ամէն պարագայի մէջ պղտոր բան մը կար:

Մաքէնի մէջ լոյս տեսած է յօդուած մը, զոր ստորագրած է Քաթրին Քլէման: Յօդուածագիրը վերջերս գացած է Թիֆլիզ ու տեսնուած Փարաճանովի հետ, որ իրեն յանձնած է իր դատապարտութեան ամբողջ ատենագրութիւնը: Յօդուած մըն ալ ունէր, նախորդ օրը, Լիպերասիոն որ արդարօրէն կը հեգնէ Փարաճանովի « ազատ » ըլլալը: Արդարեւ, ի՞նչ կը նշանակէ ԱԶԱՏ ըլլալ երբ Փարաճանով աշխատելու, ստեղծագործելու որեւէ արտօնութիւն չունի: Կ'ապրի բարեկամներու եւ դրացիներու հոգածութեամբ ու օրերը իրիկուն կ'ընէ իր գլխուն մէջ բանտարկուած պահելով իր հանճարը:

Ի՜նչ ազատութիւն է այս ձեւի ազատութիւն մը: Չկայ աւելի ծանր պատիժ արուեստագէտի մը համար քան արգիլել անոր որ ստեղծէ: Այդ իսկ պատճառով Լիպերասիոն կ'ուզէ « դուրս հանել » որպէսզի « ապրի ու ստեղծէ »:

Անախորժ տպաւորութիւն մը կը թողուն սակայն կարգ մը թերթեր, ի մասնաւորի Լիպերասիոն, որոնց կարծես աւելի կը հետաքրքրէ Փարաճանովի միասեռական հանգամանքը քան հանճարեղ արուեստագէտի, քանի յանկերգի պէս կը կրկնեն նոյն խորագիրները՝ « հայ միասեռական մը՝ Թիֆլան »...:

Թէ Փարաճանովի միասեռական ըլլալը պատրուակ ծառայած է իր արգելափակման, կասկած չկայ բայց կարեւորը այն է որ Փարաճանով ինքնատիպ մեծ տաղանդի տէր արուեստագէտ մըն է ամէն բանէ առաջ, որ նաեւ միասեռական է եւ ոչ թէ միասեռական մըն է որ հանճար ունի (ինչպէս կը յիշուի միշտ թէ Վեռլէն շատ ապսէնթ կը խմէր բայց ամէն ապսէնթ խմող Վեռլէն չէ...):

Ի վերջոյ, կարեւորը այն է միայն որ Փարաճանով կարենայ ստեղծել, արտադրել, տալ նոր «Հրեղէն Ձիեր»՝ հո՞ս, մենք պիտի նախընտրէինք՝ հո՛ն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ՝ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նախակրթարաններուն մէջ, 1974 – 75 ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, նախադպրոցական դասարաններ հաստատուեցան: Անոնց թիւը աստիճանաբար զարգացաւ եւ պետական մարմիններուն ձգտումն է, որ վեց տարեկաններուն համար սահմանուած այս դասարանները հնարաւորութիւն ունենան ընդունելու այդ տարիքին բոլոր երախաները: Արդէն, յետագային, պարտադիր պիտի դառնայ նախադպրոցական ուսումը եւ, համաձայն ծրագրին, 1985ին, երբ կիրարկութեան դրուի 11ամեայ ուսման դրութիւնը, նախապատրաստական դասարանները պիտի դասուին այժմու Ա. դասարաններուն շարքին: Այլ խօսքով՝ նախակրթարանի բաժինը փոխանակ եօթը տարեկան աշակերտներով սկսելու, վեց տարեկաններով ծայր պիտի առնէ: Նոր դասաւորումով՝ Ա–Գ դասարանները պիտի համարուին տարրական դպրոցներ, Դ–Թ դասարանները իննամեայ, եթէ ասոնք գոյութիւն ունենան առանձին, իսկ միջնակարգը պիտի ընդգրկէ Ժ–ԺԱ բաժինները:

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան որոշումով, ներկայ ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ, ռուսերէնի դասաւանդութիւնը նախադպրոցական դասարաններուն մէջ, պարտադիր դարձաւ: Ցարդ պարտադիր կը մնար Ա, այսինքն եօթը տարեկան ընդգրկող դասարաններէն սկսեալ: Նոր որոշումին հետեւանքով դասերու նիւթերուն նոր բաժանում մը հաստատուեցաւ, ժամանակացոյց: Այսպէս, մայրենի լեզու չորս ժամ շաբաթը, ռուսերէն՝ երեք ժամ շաբաթը, իսկ մնացեալ վեց նիւթերն ու զբաղումները կը գրաւեն երկուքէն չորսական ժամեր: Օրինակ, երեք ժամ թուաբանութեան նախապատրաստութիւն, չորս ժամ մարմնամարզութիւն, երկու ժամ երաժշտութիւն, երգ եւ կշռոյթ եւն.: Նախապատրաստական դպրոցներուն շաբաթական դասաժամերուն ընդհանուր գումարը 24 է: («Սով. դպրոց» շաբաթաթերթ, Սեպտ. 20):

Նկատելի է, որ հայերէնին եւ ռուսերէնին յատկացուած ժամերուն տարբերութիւնը մէկ ժամ է շաբաթական հաշուով: Միւս կողմէ, զարկ տալու համար ռուսերէնի տարածումին եւ կատարելագործումին Հայաստանի հայկական դպրոցներէն ներս, կարգադրութիւններ եւ ծրագիրներ կատարուած ու մշակուած են: Ռուսերէնին յատկացուած պահերուն, դասարաններուն աշակերտութիւնը, մանկավարժական հիմունքներով, 25ի սահմաններուն մէջ կը մնայ: Բոլոր այն դասարանները, որոնք 25էն աւելի աշակերտ կը բովանդակեն, երկուքի կը բաժնուին: Թեքնիք պատճառներով՝ շէնք, դասարան, ուսուցիչ եւայլն, այս ծրագիրը աստիճանական կարգով կ'իրագործուի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ: Այսպէս, օրինակ, ներկայ ուսումնական տարեշրջանին, ռուսերէնի դասաւանդութեան ժամերուն՝ քաղաքներու մէջ գտնուող հայկական դպրոցներուն Ե – Զ դասարանները երկուական խումբերու վերածուեցան: Այս դրութիւնը ի գործ կը դրուի Թ – Ժ դասարաններուն մէջ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին:

Ծրագրով նախատեսուած է նոյնպէս ռուսերէնին ջամբումը այսպէս կոչուած նախադպրոցական հիմնարկներուն մէջ (1): Ասոնք մանկամսուր–մանկապարտէզներն են եւ վեց տարեկանէն վար մանուկներուն համար սահմանուած են: Ճշդենք, որ Հայաստանի ռուսական մանկապարտէզներուն մէջ հայերէնը պարտադիր չէ եւ ծրագիր ալ հրապարակ չէ դրուած զայն կիրարկելու համար:

Հայաստանի ռուսական դպրոցներուն շրջանաւարտները՝ բացարձակ մեծամասնութեամբ հայ պատանիներ – պարմանուհիներ, հազուադէպ կը յաջողին Բուհերուն հայերէնի քննութիւններուն մէջ (2): «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին մէջ, Մերի Եուզբաշեան, խօսելով հայերէնի եւ հայ գրականութեան ուսուցչուհիի մը օրինակելի ճիգերուն մասին, ռուսական Շեւչենկօ անունը կրող դպրոցին մէջ, դիտել կուտայ հետեւեալը.

«Դրա արդիւնքն այն է, որ Դանիէլեանի շրջանաւարտները պատշաճ չափով տիրապետում են Հայոց լեզուին, այնպէս որ, երբեմն կարողանում են հայկական բուհերի ընդունելութեան քննութիւններ յանձնել, մի բան, որ բացառիկ երեւոյթ է ռուսական դպրոցների շրջանաւարտների համար»: Աւելի, բնականաբար, եզակի երեւոյթ կը մնայ, որով յօդուածագիրը կ'առաջարկէ. «Նպատակայարմար կը լինի, գուցէ սկզբից, ոչ-հայկական մանկապարտէզներում պարտադիր դարձնել հայերէնը»: Ապա կը պարզէ իր միտքը գրելով. «Եւ, ասենք, ռուսական մանկապարտէզների հայ երեխաները կը լսեն մայրենի լեզուն ոչ թէ դպրոցից (3) սկսեալ, այլ աւելի վաղ հասակից: Նախ քան դպրոցը, երեխան երեք տարի յաճախում է մանկապարտէզ: Այդ երեք տարում հնարաւոր է նոյնիսկ այն երեխաներին, որոնք յետագայում կ'ընդունուեն ռուսական դպրոց, ընտելացնել մայրենի լեզուին՝ նախօրօք մտածուած ծրագրով եւ, ի հարկէ, գործիմաց ու հմուտ դաստիարակների օգնութեամբ: Իսկ վերջին տարուայ ընթացքում, այսպէս կոչուած «զրօ» խմբում, երեխաները կը կարողանան արդէն սովորել այբուբենը, կը սկսեն կարդալ մայրենի լեզուով, մի բան, որ կը թեթեւացնի նրանց ապագայ ուսուցիչների գործը»: (Յուլիս 20):

Հիմնական, կենսական առաջադրութիւն մըն է այս, եւ պէտք է անպայման նկատի առնուի պետական մարմիններուն կողմէ, փութով: Ի վերջոյ, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդին որոշումով պէտք է զարկ տալ Հանրապետութիւններուն մէջ ռուսերէնի զարգացումին: Այդ հիման վրայ էր արդէն, որ Բ. Աւչեան, Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարին առաջին տեղակալը կը յայտարարէր վերջերս, թէ «ընդլայնուելու է Ռուսաց լեզուի խորացուած ուսուցմամբ դպրոցների ցանցը»: («Սով. Դպրոց», Օգոստ. 2):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Նախադպրոցական հիմնարկ ըսելով կը հասկցուի Հայաստանի մէջ մանկապարտէզը. պէտք չէ շփոթել նախադպրոցական դասարանին հետ, որ միայն վեց տարեկաններուն համար է եւ, մօտ ապագային, նախակրթարանին առաջին դասարանը պիտի կազմէ:

(2) Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները երկու առանձին բաժիններ ունին, մէկուն մէջ դասաւանդութիւնները կը կատարուին ռուսերէն, միւսին մէջ հայերէն:

(3) Դպրոց ըսելով կը հասկցուի նախակրթարանը:

Ժ. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Երրորդ տարին վերջացաւ:

Ամէն հանրային գործ ունի մակընթացութիւններ եւ տեղատուութիւններ, գոհունակութիւններ եւ յուսախաբութիւններ, բաւարարութիւններ եւ դժուարութիւններ: Ան որ կը նետուի հանրային ասպարէզին մէջ, պէտք է գիտնայ դիմագրաւել զանոնք աննկուն հաւատքով, անխորտակ կամքով, յարատեւ ճիգերով եւ ամէն տեսակի զոհողութիւններով.

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը այս գիտակցութեամբ է որ կը գործէ, ու պիտի շարունակէ գործել, եւ իր ու միջավայրի կարելիութեան սահմաններուն մէջ պիտի ձգտի ստեղծել ազգային, մշակութային, գեղարուեստական, այլ խօսքով՝ հաւաքական կեանք:

Տարուան մը բարոյական եւ նիւթական հաշուեկշիռը չէ որ կ'ուզենք ներկայացնել այս յօդուածով, այլ եթէ հարկ է անգամ մը եւս կրկնել ու շեշտել Մշակոյթի Տան համագաղութային կոչումը ու անկէ բխող բարիքները Մարսէյլի հայութեան իր զանազան միութիւններով եւ կազմակերպութիւններով:

Մշակոյթի Տունը կեդրոն մըն է, ոչ ակումբ եւ ոչ ալ պարզ սրահ մը: Ամբողջութիւնը բացուած բոլորին առջեւ, անհատ թէ միութիւն: Մեծ թէ փոքր կրնան մասնակցիլ առաջարկուած գործունէութիւններուն, զբաղումներուն: Բարեսիրական, հայրենակցական, քաղաքական, երիտասարդական, մարզական, սկաուտական, մշակութային միութիւն, կազմակերպութիւն թէ շարժում կրնան օգտագործել վայրերը, ընծայուած դիւրութիւնները:

Ժողովուրդին դուրգուրանքով, թանկագին լումաներով, քիչով եւ շատով սկսուած եւ փառաւոր կերպով պսակուած այս ձեռնարկը, միշտ պիտի ապրի, շնչէ, աճի եւ բարգաւաճի ժողովուրդին լայն զանգուածը ունենալով որպէս թիկունք.

Մշակոյթի Տունը ինքնանպաստ

ԹԷ, ԻՆՉՊԷ՞Ս ԱԶԱՏԵՑԱՅ ԻԶՄԻՐԻ ԳԵՀԵՆԷՆ

Բարեբախտաբար, կամրջակին վրայ գտնուող երկու երիտասարդներ վտանգաւոր դրութիւնը տեսնելով անմիջապէս օգնութեան փութացին, իմ բռնած չուանիս միւս ծայրն ալ իրենք բռնելով զիս քաշեցին վերեւ. գերագոյն ճիգով մը ազատեցին զիս:

Շոգեմակոյկը փոխանակ ծովուն բացերը խարիսխ նետած նաւերը դիմելու ցռուկը դարձուց դէպի Գարշը – Եագա: Ցանկարծ լացախառն փսփսուք մը. մէկը կ'ըսէ նաւապետին սպառնանք, որ մեզի ազատարար նաւերը տանի. ուրիշ մը՝ թէ նաւապետը ծովը նետենք, ես իր գործը կրնամ կատարել: Այս խորհուրդներուն մէջ թաղուած շոգեմակոյկը կը շարունակէր իր ճամբան: Մէկ ալ տեսանք որ Գարշը – Եագայի քարափին կապած է մեր նաւը. վախկոտ ակնարկով մը տեսանք թէ ինչպիսի մեծ ուրախութեամբ կարմիր ֆէսով ոճրագործ Թուրքերը կը վազէին աջ ու ձախ որսալու համար անմեղ քրիստոնեաները: Քառորդ ժամ սպասելէ վերջ, քարափէն կին մը առնելով ցռուկը դարձուց դէպի ազատարար նաւերը:

Վերջապէս հասանք ամերիկեան նաւ մը. երբ վեր ելանք նաւաստիները զարմանքով մեզ կը դիտէին, որովհետեւ ձուկի պէս թրջած էինք: Մեզի տարին տեղաւորեցին այնպիսի տեղ մը, ուր խոշոր տրամագիծով տաք խողովակներ կային. հագուստնիս հանելով այդ խողովակներուն վրայ տարածեցինք, որ չորնայ: Ժամ մը թէ երկու ժամ վերջը կրկին հագուեցանք ու դուրս ելանք կամրջակին վրայ:

Բազրիքին կռթնած տխրութեամբ կը դիտէի այն բազմահարիւր մարդկային գլուխները, որոնք մեր նաւուն գծած փրփրադէզ ալիքներուն մէջ ընդմիշտ կը թաղուէին անգամ մըն ալ լոյս աշխարհ չդառնալու համար:

Այդ միջոցին մեր հիւանդներէն մէկը տեսայ, որ ինքն ալ հրաշքով ազատած է. խօսակցութեան ընթացքին, օր. Քրիստինէն այս նաւուն մէջ է. կ'ուզե՞ս որ երթամ կանչեմ, ըսաւ: Քանի մը վայրկեան վերջ Օր. Քրիստինէն եկաւ ու զիս իր սենեակը տարաւ, որուն պատմեցի իմ ոդիսականս: Եղելութիւնը իմանալէ վերջ, ազնիւ օրիորդը իր անձնական ճերմակեղէններէն մաս մը առնելով զիս տարաւ լոգարանը եւ հակառակ իմ ընդդիմութեանս ուղղակի հրամայեց.— առ այս ճերմակեղէնները. լաւ մը լուացուէ լոգարանին մէջ ու վրայիններդ ալ ծովը նետէ»: Այո, ազնիւ էր օրիորդը եւ գթասիրտ, հետեւաբար հրամանը չմերժեցի Լոգարանէն ելայ, որ դուրսը ինծի կը սպասէ. դարձեալ տարաւ իր սենեակը եւ պատմեց թէ ինքն ալ Նիր Իսթ Ռիլիֆի պաշտօնեաներուն հետ մասնաւոր շոգեմակոյկով մը նաւ եկած է. իր բաժինէն ուտելիք հանեց որ ուտեմ: Մինչեւ Փիրէա հասնելնիս այսպէս խնամեց զիս: Երբ Փիրէա հասանք քանի մը թրքական թղթադրամ ոսկի տալով «Դուն քեզի հոգ տար. ես դարձեալ քեզի կը գտնեմ» ըսաւ ու իրարմէ բաժնուեցանք:

Հազիւ թէ նաւէն իջած էի, Ատանայի Ազգային Հիւանդանոցի դռնապանին տղան տեսայ, ան ալ բարի զաւակ: Քոքինեա իրենց տունը տարաւ զիս. ութ օր հոն մնացի, ուր շատ մը հայ գաղթականներ կային, որոնցմէ իմացանք թէ Աթէնքի արուարձաններէն Ֆիքսի մէջ շատ մը Հաճընցի հայրենակիցներ կան: Ելայ գացի ու հոն գտայ հայրենակիցներէս դատ նաեւ օր. Քրիստինէն, որ ինծի փնտռելու ելեր է. հոն ողջագուրուելէ յետոյ «ես հիւանդանոցին մէջ գործ գտայ ու կ'աշխատիմ (լաւ յունարէն եւ անգլերէն գիտէր) եթէ երբեք քեզի յարմար գործ մը չկրնաս գտնել ու անօթի մնաս, մի մոռնար ինծի գալու, երբեմն ալ ես կու գամ» ըսաւ ու քիչ մը դրամ տուաւ, որ նեղը չմնամ: Այսպէս, ուրեմն, ապրեցայ Հելլէններու երկիրը: Օր մըն ալ եկաւ ու ես Ամերիկա պիտի մեկնիմ ըսաւ ու քիչ մը ուրախ, քիչ մը տխուր իրարմէ բաժնուեցանք ընդմիշտ:

1923ի ամառը լուր տարածուեցաւ թէ Յունաստան եւ Թուրքիա Թրակիոյ խնդիր ունենալնուն պատերազմի կը պատրաստուին: Հազարապետ Արամ – Կայծակը սկսաւ Հայ երիտասարդութիւնը զէնքի տակ առնել, Յունաստանի օգնելով Թուրքերէն վրէժ լուծել: Քանի մը օրէն կազմ ու պատրաստ մեկնեցանք Սելանիկ, ուր հազիւ թէ ամիս մը զօրանոց մնացած էինք, յոյն ժէնէրալ մը եկաւ ու մեզի յայտարարեց թէ Թուրքիոյ հետ խնդիրը կարգադրուած է եւ եթէ ուզենք կրնանք իրենց բանակին մաս կազմել, այլապէս ազատ ենք եկած տեղերնիս վերադառնալու. ուրեմն, մնալ ուզողները աջ կողմ, իսկ մերժողները ձախ կողմ: Յունարէնով հայ սպայ մը ժէնէրալին պատմեց թէ մեր մտադրութիւնը թէ մեր կամաւոր արձանագրուելուն գլխաւոր նպատակը Թուրքին դէմ կռուելով թէ սահմանակից Յունաստանին օգնելու եւ թէ ալ մեր վրէժը լուծելու էր: Քանի որ պատերազմ չկայ կը նախընտրենք մեր տեղերը վերադառնալ՝ միշտ պատրաստ ըլլալով յունական բանակին օգնելու վեհ պարտականութեան: Ժէնէրալը շնորհակալութիւն յայտնելով հեռացաւ, իսկ մենք զինաթափ ըլլալով բարձրացանք նաւ ու վերադարձանք տեղերնիս:

Այդ միջոցին եղբայրս Եգիպտոս կը գտնուէր, որուն հետ միշտ կը թղթակցէի: Օր մըն ալ յանկարծ նամակով մը կ'իմացնէր թէ ինքն ալ Յունաստան գալու փափաք ունի. եւ եկաւ: Հազիւ թէ քանի մը ամիսներ միասին մնացինք, այս անգամ որոշեց որ հօրեղբօրորդիս՝ Աբրահամը եւ ես Ֆրանսա մեկնինք: Ճամբու ծախքերնիս վճարեց ու մենք 1923ի Սեպտեմբեր 18ին Ֆրանսա ոտք դրինք եւ ես ազատեցայ Իզմիրի գեհենէն:

ՎԱՐԴԱՆ ԽՐԻՄԵԱՆ

(Շար.– 5 եւ վերջ)

[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

ՔԱՆՆ (Յառաջ).— Հայ Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, այս տարի եւս Հայկ. շարժանկարի ցերեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Փալէ Միրամարի սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտ. 7ին։

Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, ներկայ եղող համակիրականներուն ներկայացուց՝ ամառնային պտոյտի տպաւորութիւններով, Հայաստանեան վերջին անցուդարձերուն վերաբերեալ երեսունէ աւելի տեսարանները՝ Հայկ. թաղերուն, ժողովուրդին վերանորոգուած տաճարներուն պահերուն մասին։ Գաղութի մը աշխոյժ արձանագրող նկարները, միաժամանակ, հաւաքականութեան մը տոկուն կեցուածքը պարզեցին։

Առաջին բաժինն՝ ցուցադրուեցաւ Հայաստանի պետական երգ-պարի խումբին շրջապտոյտը Միջին Արեւելք, Սուրիա-Լիբանան, ասկէ մօտ տասը տարիներ առաջ։ Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարած խումբին պարերը, երգերը, անդամներուն հանդիպումները Դամասկոսի, Հալէպի, Պէյրութի գաղութին ազգայիններուն, յատկապէս դպրոցականներուն հետ, բնականաբար սրտամօտ էին։

ժապաւէնը տակաւ, թէքնիք-մեքենական զոյգ երեսներով թերիներ ունէր, ոմանք՝ ցայտուն։

Ցերեկոյթին այլապէս յատկանշական ժապաւէնը մնաց Նահապետը, Հրաչեայ Քոչարի համանուն վիպակին վրայ։ Նիւթը ծանօթ է Յառաջի ընթերցողներուն, քանի Սով. Գրականութիւն ամսագիրին 1964 Յունիսի թիւին մէջ լոյս տեսնելէն անմիջապէս ետք, թերթին թերթօնի սիւնակներուն բաժինը գրաւեց։ Եւ, ինչպէս նախատեսելի էր, արձանագրեց մեծ յաջողութիւն։ Ցեստապային ալ երբ ֆիլմը ներկայացուեցաւ Փարիզ, Ալէն Փափազեան հանգամանօրէն արտայայտուեցաւ։

Բեմադիր Հենրիկ Մալեան նիւթը պատկերացուցած է հոգեբանական-քնարական երթով մը՝ յուշ-իրականութիւն-ձգտում եռեակ համադրութեամբ։ Կայ մնայուն կերպով կոտտացող վէրքը, մորմոքը արհաւիրքին, քանդուածին, ընդմիշտ կորսուածին. կայ՝ Արտամէտի խնձորը, Երկրին խորհրդանիշը, որ կը թափի, կը սուզուի անյատակ ջուրերուն հոսանքին մէջ, կը յառաջանայ, որպէսզի նոր ծիլերով նոր կեանքին վերապարթնումը պատկերացնէ, վերստեղծուի՝ կենսունակ, դալար շառաւիղը։ Հոսկէ նաեւ ձգտումը, այսինքն՝ վերադարձ դէպի կեանքը։

Երաժշտութիւնը (Ա. Յարութիւնեան) համաքայլ կ՚ընթանայ նկարներուն հետ, որոնք իրենց կարգին, առաւելաբար, երաժշտական պատկերներու հիւսք մը կը կազմեն։ Ընդհանուր մթնոլորտ մըն է՝ տխրագին, այլ սակայն յուսատու։

Սօս Սարգսեան-Նահապետը, տիրական կը մնայ պաստառին վրայ։ Առանց բառերու, գրեթէ միայն դիմագիծերու արտայայտութեամբ, հեռուն, անորոշին սեւեռող խոր նայուածքներով եւ անդրանիկ յոյսերու ցայտքերով, ներաշխարհի մը ակներեւ բացայայտումը կը կատարէ, ներքին ապրումներուն, ելեւէջներուն հոլովոյթը կը ստուերագծէ։ Հոս՝ Նահապետը, ձեւով մը խորհրդանշական տիպարը կը պարզէ անճիտուած սերունդին։

Ս. Սարգսեանի կողքին սեւեռուն կը դառնան Նուպարն եւ Աւրօն (Սօֆիկ Սարգսեան եւ Մ. Մկրտչեան), տիպարներ, որոնք կեդրոնական դէմքին հետ միասնականութիւն մը պարզելով հանդերձ, առաւել չափով կը քանդակեն այս վերջնոյն դէմքը՝ ներքին, արտաքին գիծերով։

Նահապետը, անկասկած, հայաստանեան շարժարուեստին ինքնատիպ յղացքներէն մէկն է։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ձեռնարկ մը չէ։ Եղած է ծառայելու համար ժողովուրդին, անոր զաւակներուն, որպէս ազգապահպանման ամուր օրրան, որպէս հայ դատի յենարան։ Որքան ատեն որ Հայը տարբեր աստանդական, հիւրընկալ բայց օտար աստղերու տակ, որքան ատեն որ ամբողջական Հայութիւնը չէ միասնուած իր ամբողջական հայրենիքին մէջ, ինքնավար ու ինքնիշխան, այնքան ատեն նման հաստատութիւններ պիտի ըլլան երկնասլաց թէ տարեց սերունդներու համար ափ մը մայրենի հող, կտոր մը հայրենիք ուր միշտ պիտի արձագանգէ խօսքը եւ լեզուն Մեսրոպեան, երգը Կոմիտասեան, ոգին Հայկազեան։

Ժողովուրդին կամքով եւ բազուկով եղած գործը երբեք չի տապալիր։ Ասոր համար ալ մենք վստահ ենք որ մեր հայրենակիցները իրենց ներկայութեամբ, Կիրակի, Հոկտ. 21ին, Գ. տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած հացկերոյթին մեծ թիւով ներկայ պիտի ըլլան ցոյց տալու համար իրենց սէրը եւ յարումը Մարսէյլի Մշակոյթի Տան։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Անդարձ Մեկնողներու Յիշատակին

Փարիզի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Յանձնակալութիւնը, Տնօրէնութիւնը, պաշտօնէութիւնը եւ ուսանողութիւնը սրտի խոր կսկիծով կը նշեն իրենցմէ յաւէտ բաժնուող սիրելի դաստիարակներուն կորուստը՝ վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին։

Օգոստոս ամսուն մէջ էր որ հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր արժանաւոր կրթական մշակը, մեծավաստակ դաստիարակը, նուիրեալ ուսուցիչը, խղճամիտ մանկավարժը, խորագինին հոգեբանը, սիրելի Պր. Գ. Գէորգեանը։

Ան իր կեանքին մեծագոյն մասը նուիրած է հայ դպրոցին, հայ մանուկին, հայ մշակոյթին։ Անիկա իւրայատուկ հմտութեամբ մը գիտէր թափանցել մանուկին հոգեկան աշխարհէն ներս։ Աշալըջօրէն եւ մօտէն կը հետեւէր մանուկին հոգեկան փոփոխութիւններուն, ելեւէջներուն։ Կը հասնէր ամէնուն, իրեն յատուկ սրամիտ ծիծաղով եւ հայրական ժպիտով կը դարմանէր անոնց հոգեկան վէրքերը, կը հարթէր դժուարութիւնները, կը սփոփէր, կը մխիթարէր, կը քաջալերէր եւ թեւ ու թռիչք տալով անոնց հոգիներուն, կը նետէր զանոնք կեանքի պայքարին մէջ։

Անիկա Պոլսոյ մէջ երկար տարիներ ձեռնհասօրէն վարած է տնօրէնութիւնը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին։ Եղած է նաեւ Կիպրոս։ Կեանքին ամէնէն անոյշ տարիները անցուցած է Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ, որպէս կրթական տնօրէն, դաստիարակ, մանկավարժութեան եւ հոգեբանութեան դասախօս։

Ցաւով կը յիշենք կորուստը Օրիորդ Է. Հազարապետեանի, որ երկար տարիներ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանէն ներս վարած է դաստիարակի եւ ուսուցչուհիի պաշտօնները։

Քանի մը օր առաջ, այս աշխարհէն հրաժեշտ տուաւ նաեւ Օր. Լ. Փափազեան, որ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ եղած է հայերէնի ուսուցչուհի։ Աշակերտութեան սիրցուցած է հայերէն լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը։ Հետաքրքրութիւն արթնցուցած է դէպի հայ գրականութիւնը, խանդավառած է զանոնք հայ մշակոյթով, տուած է անոնց հայկական շունչ եւ ոգի։

Խունկ ու աղօթք անոնց անթառամ յիշատակին. յարգանք անոնց յոգնաբեկ աճիւններուն։

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍՈՒՐԵԱՆ

Սեպտ. 28ին Ուաշինկթընի մէջ մահկանացուն կնքած է իրաւաբան Եդուարդ Սուրեան, որ ամերիկեան Գոնկրէսի գրադարանին Միջին Արեւելքի բաժնին գիտաշխատողն էր երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր։

Եդուարդ Սուրեան կրտսեր որդին էր լրագրող եւ ուսուցիչ Միսաք Սուրեանի, որուն հրատարակած «Առաւօտ» օրաթերթը հանրածանօթ է Պոլսոյ Հայոց։

Հայեցի ուսումը ստանալէ վերջ Պոլսոյ Վիեննական Մխիթարեաններու լիսէին մէջ, Ե. Սուրեան աւարտած էր տեղւոյն Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէն եւ ապա աշխատած՝ իբր փաստաբան։ Միշտ մօտէն հետաքրքրուելով հայ կեանքով, եղած էր Պատրիարքարանի իրաւական խորհրդական եւ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած՝ այլ եւ այլ հայկական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու։

Փնտռուած եւ սիրուած խօսակից մըն էր ըլլայ Պոլսոյ, ըլլայ Ամերիկայի հայկական շրջանակներուն մէջ, որոնք պիտի ուզեն իր հաճելի ընկերակցութիւնը, անշէջ եռանդն ու մանաւանդ համբաւաւոր զուարճախօսութիւնը, բացառիկ «իւմոռ» մը, որուն գաղտնիքը ինք ունէր միայն։

Տ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՆՐԻԿ ԷԴՈՅԵԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Հենրիկ Էդոյեան լոյս ընծայած է «Ոսկէ օղակ» խորագրով ծաւալուն հաւաքածոյ մը, որուն մէջ տեղ գտած են միայն նախ քան Քրիստոս ապրած հին Եգիպտոսի եւ հին Հնդկաստանի բանաստեղծներու գործերու թարգմանութիւնները։ Անոնց մէջ կան քերթուածներ, պոէմներու հատուածներ, քնարական վերատառութիւններ, հարիւրաւոր անանուն եւ ծանօթ հեղինակներու խօսքեր։ «Ոսկէ օղակ»ը հին Արեւելքի քնարերգուներու առաջին պատկառելի հրատարակութիւնն է Հայաստանի մէջ։ Մինչեւ այսօր ընթերցողներ այդ գրականութեան ծանօթ էին յատուկ թարգմանութիւններէն, զորս կատարած են տարբեր սերունդներու հայ գրողները։ Նոր հաւաքածոյին հեղինակը, թարգմանութիւններէն զատ, հրապարակած է անոնց մասին կարգ մը յօդուածներ։ Իր աշխատութեան համար օգտագործած է անգլիական, ռուսական աղբիւրներ եւ արեւելագէտներու գործեր։ 37ամեայ թարգմանիչ Հենրիկ Էդոյեան ծանօթ է նաեւ իր ինքնուրոյն բանաստեղծութիւններով։ Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ իրմէ հատոր մը՝ «Կերպար եւ կէսօր» խորագրով։

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Վարպետ Ուիլեամ Սարոյեան, դա երեւի միայն հացի համ չէ…

Երբ դու այդ խօսքն ասացիր, քիմքիս վրայ յուշեր արթնացան, արթնացաւ մանկութեան հացին համը։ Դա մանկութեան համն է նաեւ…

Ես չգիտեմ, քու մանկութեան օրերին Ֆրեզնոյում ի՞նչ հաց ես կերել դու։ Բիթլիսի հաց թխե՞լ են ձերոնք ու եթէ թխել են ինչպիսի՞ն է եղել այդ հացը… Չգիտեմ։ Չհարցրի…

Բայց իմ մանկութեան օրերին՝ երեսնական թուականների սկիզբներին, երբ խանութներում սակաւ էր հացը, նաեւ սեւ էր, սեւ ու ցեխի պէս, մերոնք երբեմն, երբ ալիւր էին ճարում, հին Ա[illegible]րկէրի հաց էին թխում, «թոնրի հաց»։

Ուրի՞շ հաց էր դա, զարմանալի հաց, հրա՜շք հաց…

Հոտը բռնում էր բակը, թաղը։

Ասես թարմ կաթի հոտ էր դա, խառնուած անոյշ ծխին…

Կաթի ու արեւի համ ունէր այդ հացը, մի զարմանալի համ…

Յետոյ տեսակ-տեսակ ճաշեր ճաշակեցի, աշխարհի տարբեր երկրներում տարբեր հացեր կերայ, լաւ, հրաշալի հացեր, բայց ոչ մէկի մէջ չկար այդ համը, մանկութեան հացի համը…

Ու երբ դու, վարպետ Ուիլեամ Սարոյեան, այդ խօսքն ասացիր, քիմքիս վրայ ահա այդ համը արթնացաւ, «աշխարհի ամէնէն անոյշ համը»… Եւ իրաւ էիր. «պէտք չէ, որ այդ համին ուրիշ համ խառնուի»…

Վերջերս մեր հիանալի բանաստեղծուհի Մարօ Մարգարեանը, որ քո լաւ բարեկամուհին է, իր բանաստեղծութիւններից մէկում այսպիսի տողեր էր գրել.

Յանկարծ զգացի,
Որ կորցրել եմ
Ես համը հացի…

Արտաքուստ պարզ, հասարակ տողեր, բայց ես ամբողջ խորութեամբ զգացի բանաստեղծուհու ցաւը, զգացի, թէ որքան մեծ է նրա կորուստը…

Հացի համը…

Կեցութեան համն է դա, հողի, արեւի համը…

Եւ ահա այս առընչութեամբ ես ուզում եմ խօսել մի ուրիշ համի մասին, որ այնքան նման է իմ մանկութեան հացի համին…

1946ին կամ 47ին էր, դեռ երիտասարդ էի, ուսանող, երբ առաջին անգամ կարդացի քո պատմուածքների գիրքը։ Պէյրութում էր տպագրուած, Պէյրութից ներգաղթածներն էին բերել։ Ընդամէնը մէկ օրով տուին ինձ, որովհետեւ կարդալ ցանկացողների հերթը շատ մեծ էր։

Գիշերը կարդացի այդ զարմանալի գիրքը, կ՚ուզէի նորից ու նորից կարդալ, բայց առաւօտեան պիտի վերադարձնէի։

Բաժանուեցի նրանից, ինչպէս լուսադէմին տեսած լաւ երազից են բաժանւում։ Եւ հոգուս մէջ մնաց նրա համը, կեցութեան բերկրալի համն էր դա, բարութեան, խղճի, արուեստի բնական, անխառն համը։ Հողի, արեւի համը…

Տարիներ յետոյ քո գրքերը սկսեցին ռուսերէն հրատարակուել, եւ իւրաքանչիւր գրքի ընթերցումը հոգեւոր տօն եղաւ ինձ համար, արուեստի վայելքի մէջ սուզուելու բերկրալի արարողութիւն։

«Մարդկային կատակերգութիւնը» ցնցեց ինձ մի ողբերգականութեամբ, որ զարմանալի է. որքա՜ն լոյս ու բարութիւն կայ նրա խոշոր արցունքի եւ որքա՜ն սէր՝ նրա ցաւի մէջ. ի՜նչ հրաշալի մանուկներ են ապրում այդ գրքում, ի՜նչ զարմանալի մարդիկ…

«Վէսլի Ճէքսոնի Արկածները» շռայլութիւն է, զգացմունքների, մտքերի, ցաւերի, ուրախութիւնների, խղճի ու բարութեան շռայլութիւն…

(Նար. – 29)

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Վարիչ Մարմինը, ինչպէս նաեւ Փարիզի մասնաճիւղը կ'ողբան ընկերուհի
ԵՍԹԵՐ ՎԱՀԱԳՆ ԻՋԳԱԼԱՅԵԱՆԻ
կսկծալի մահը, եւ իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալին զաւակներուն, Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը յայտարարէ գաղութի երիտասարդութեան, թէ գիշերային դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտ. 19էն սկսեալ ամէն Ուրբաթ սովորական ժամուն 20.30ին։

Ֆրանսերէն Ա. դասարան նախապատրաստական դասատու Օր. Ֆրանսուազ Հայրապետեան։ *Ֆրանսերէն Բ., Գ. դասարան, բարձրագոյն դասատու* Օր. Տանիէլ Վարպետեան։

Հայերէն դասընթացքներու դասատու՝ Ն. Խաչակիր Քհնյ. Վարդանեան։

Երաժշտութեան բաժնի դասատու՝ Վարդգէս Վարդանեան։

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ երեկոները, Միութեան Հիւսիսեան սրահը, 6 ռիւ Ֆավանթին։

ՊԱՐ

Կապ. Խաչի Իսիի պարի դասերը սկսած են, Երեքշաբթի օրերը իրիկուան ժամը 17 – 19։ *Պզտիկները ժամը 17էն 18, մեծերը 18էն 19,* Պուլվար Ռոտէն, ժիմնազ Ռոտէն, Փլաս Քենեդի, Իսի ՍԱԼ Ա.

Փափաքողներ կրնան առաջնորդել իրենց զաւակները՝ երկու սեռէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12-14, Rue St. Bazile
13001 MARSEILLE
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԻԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Հոկտ. 21 ժամը 13ին, Վասպուրական սրահին մէջ Հայկ. պար Մշ. Տան Անի պարախումբին կողմէ, երգ, հայկական մթնոլորտ։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախապէս ապահովել հեռաձայնելով՝ Մշ. Տուն (91) 50.15.09

Ճաշագին 70 Ֆր.

Banquet

Pour le 3ème anniversaire
de la Maison de la Culture
arménienne de Marseille
Dimanche 21 Oct. à 13 heures

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Փ. Էսայեանէ 50 Ֆր. Սրբուհի Գէորգեանի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յովհ. Արապեան, Օր. Յասմիկ Արապեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց արկածահար եղբօր՝ պատուակալ հիւպատոս Մեքսիքայի փիւէպլա քաղաքին

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողաց՝

ՌՈՒԲԷՆ եւ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

քրոջ՝

ՄԱՐԻՆԷԹ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

եւ Արապեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին Կիրակի, Հոկտ. 21, Տէսինի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

LE GROUPE DE DANSE « ANI » de la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne de Marseille, sous la direction d'EVA ARZOUIAN (choregraphe), participera au Super-Gala pour le 3ème âge, de la *FETE DE LA ROSE*, qui aura lieu le Samedi 20 Octobre à 15 h. 30, au Parc Chanot de Marseille.

Vente de billets à la M. J. C. Arménienne de Marseille (12, rue St. Bazile).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս Չորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 17, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻՉ
ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԵԱՆԻ
հայկ. ժողովրդական երգերով
Դաշնաւորում՝
ՀԱՄԼԵՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ
Գեռնար Տէտէճեանի եւ իր նուագախումբին
Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 21ին, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի սրահը, 26 Ռիւ Թրուայոն։
Տոմսերը ստանալ վարժարանէն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ, ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆ. Մ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ
ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՖԻԼՄԵՐ
Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 20.30ին
Պ. ԺԱՔ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ
եւ ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)
Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ։
Մուտք 15 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Մարտիրոս Մուրատեանի *մահուան առթիւ, այրի Տիկ. Եղինէ Մնայեան 100 Ֆր., այրի Տիկ. Կիւլեանէ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկին Հայկանոյշ Քէյիկեան (Ֆրէզնօ - Քալիֆորնիա) 20 տոլար, փոխան ծաղկեպսակի։ Այրի Տիկ. Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեան, իր որդւոյն մահուան տարելիցին եւ ամուսնոյն յիշատակին 100 Ֆր.։ Այրի Տիկ. Տիրուհի Կէլկէլեան Պանեէօ-Քաշան, իր մօր յիշատակին 50 Ֆր.։*

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national
des chants et danses d'Arménie
Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջագայությունը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ իր դպրոցին.— Պէռ Լ'Էթանէն Ա. *Մարկոսեան՝ իր սանուհին ամուսնութեան առթիւ 100 Ֆր., Կապ. Խաչի պարահանդէսի վիճակահանութեան մեծ պարգեւը շահելուն առթիւ, Օր. Մարի – Ժան Սափըրըզեանէ 100 Ֆր., Ահարոն Գալայճեանէ 100 Ֆր. Դաւիթ Երեմեանի մահուան առթիւ։*

×

Պուլ. Օտոոյի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի յիշատակ հանգուցեալ Կարօ Արմաղանեանի *մահուան Ա. տարելիցին՝ Դաւիթեան, Զաքօեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Գէորգեան 100ական Ֆր., Արմաղանեան եւ Գօզոյեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկ. Պալտասարեան, Տէր եւ Տիկ. Տագէս Օհանեան, Ճառայեան ընտանիք 50ական, այրի Տիկ. Կոնոյեան 30, այրի Տիկ. Տուտու Պօղոսեան, այրի Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան եւ Տէր եւ Տիկ. Մխսեան 20ական։ Նոյն առիթով Արմաղանեան եւ Գօզոյեան ընտանիքները կը նուիրեն50 Ֆր. Յառաջին։*

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՄԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱՔՈՒՌԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

le restaurant
LA CAPPADOCE
TÉL. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER
avec son orchestre
au piano GARBO
Les Ballets de Danses Arméniennes
et **YORGANTZ**
Diner Dansant tous les soirs
67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
FERME LE LUNDI

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

B A L

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
18
JEUDI
18 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

ԾԹՐ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.494

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.494

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒՐՄԸ

(Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 120ամեակին առթիւ)

Տիրական շունչ մը՝ մտքի բացառիկ ղեկավարութեամբ եւ բարոյական անխարդախ նկարագիրով։

Հաստատակամ իր համոզումներուն մէջ։ Գաղափարի սերմնացան եւ անյողդողդ կամք՝ հանրային սպասարկութեան ճամբուն վրայ։ Մէկը, որ հպանցիկ նայուածքով իսկ դիտցաւ մարդիկն ու բազմութիւնները իր հմայքին անձնատուր դարձնել։

Մարդակերտ որակեցին զինքը մօտէն ճանչցողները, ընդգծելով միաժամանակ անոր արտակարգ ձիրքը կազմակերպչական գետնի վրայ։ Մտաւոր լայն պաշարով, յառաջապէս ընկերային հարցերուն մէջ։ Թրծուած եւ կազմաւորուած ռուսական մտքին ազդեցութեան տակ, շատերու նման շատ շուտով ըմբռնեց ազգային – ազատագրական շարժումին անհրաժեշտութիւնը՝ հայ իրականութեան մէջ։ Այն օրերուն, երբ, իր իսկ սահմանումով, յաւելեալ աշխատանքէն առաջ աւելի կենսական դարձած էր յաւելեալ արիւնին հարցը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ։ Երբ խլրտումը անսանձ դիմագծուած էր մարդոց հոգիներուն եւ միտքերուն մէջ։ Եւ խենթին երազը իրականութիւն դարձնելու մղումը անսովոր բնոյթ ստացած էր։ Կաշկանդող կամուրջներն իսկ քանդելու աստիճան։

Ճակատագրական այդ պահուն էր, որ հնչեց իր ձայնը՝ ազդու, կարուկ եւ զօրաւոր.

— «Պատռել է հարկաւոր քարտէզների վրայ այս կամ այն աւազակապետի կամքով գծուած սահմանները, ջնջել է հարկաւոր այն աշխարհագրական ներկերը, որոնք մեզ բաժանում են իրարից։— Ո՛չ մի բռնութիւն, ո՛չ մի հալածանք, ո՛չ մի սահման չէ կարող բաժանել մի ժողովուրդ, եթէ նա տոգորուած է ընդհանուր շահերի գիտակցութեամբ, ունի նաեւ ապրելու անսասան վճռողականութիւն եւ զինուած, միացած է դարերով սնուած ու պահպանուած ընդհանուր բնազդների ու զգացումների առողջ վարկերով»։

Ասո՛վ, միայն ասո՛վ բացատրելի եւ հասկնալի կը դառնայ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան հիմնադրութիւնը։ Այն որ կազմեց մեծ անկիւնադարձը մեր ժամանակակից հայ կեանքին։ Յեղափոխական – քաղաքական իր լայնածիր սլացքով։ Հերոսներու տողանցքով։ Հայրենասէր խոյանքներով։ Ազատագրական պայքարի հմայիչ էջերով։

Հայ Յեղափոխութեան քուրմն էր, որ 1904ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երրորդ Ընդհ. Ժողովին, մեծ ոճրագործը՝ Կարմիր Սուլթանը, իր որջին մէջն իսկ ահաբեկելու ծրագիրը հրապարակ դրաւ։ Եւ, ինք ստանձնեց գործողութեան պատասխանատուութիւնը, հակառակ ժողովականներուն յամառ ընդդիմութեան։։

Հայ Յեղափոխութեան առաջնորդը ըմբռնեց, թէ լաւագոյն ուսուցիչը անձնական օրինակն է։ Զոհողութիւնը, նուիրումը, ողջակիզումը նախ կը սկսի քարոզողին քայլերով, իբրեւ օրինակ շրջապատին, ուրիշներուն, յետնորդներուն, յաջորդող սերունդներուն։

Այսպէս եղան միշտ Մեծերը՝ Պատմութեան կերտողները։ Բոլոր ժամանակներուն եւ ժողովուրդներուն Յեղափոխութեան քուրմերը։

Այսպէս եղաւ Քրիստափոր Միքայէլեան։ Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն ռահվիրան։

Իր նկուն ֆիզիքականին, արտաքինին մէջ՝ մնաց փոթորիկներ յառաջացնող հուժկու ձայնը։ Հայոց նորագոյն պատմութեան սահմանած բացառիկ անուններէն մէկը։

Ապահովաբար Զարենցն է, Տանթէի տեսիլքներով շլացած երգիչը, որ ամէնէն աւելի ցայտուն դարձուց Քրիստափորի արտակարգ դէմքն ու եզակի դերը մեր մօտաւոր անցեալին մէջ, երբ «կրծքում պողպատեայ զօղանակ դրած» եւ «ամենայն վարանում ու ահ» չճանչցող Յեղափոխութեան քուրմին առաքելութիւնը սահմանեց անոր իսկ խօսքերով.

— Մեր երկրի արի այրերից կազմեցի
Ես մեծ մի բանակ,
Եւ մեր սեւ դրօշի վրայ գրեցի
«Հայրենիք կամ Մահ»։

Այս, քրիստափորեան հանգանակը միշտ նուիրական ու վսեմ պիտի մնայ գաղափարապաշտ սերունդներուն համար։ Երբորդութիւնը հոգեպատկեր ունեցող հայորդիներուն մօտ։

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՍԻ ԵՒ ԱՆԹԻՊԻ մէջտեղ է, օդակայանէն (Նիս – Քօթ տ'Ազիւր) քանի մը տասնեակ մեթր անդին, որ շինութեան մէջ ամբարտակ մը փլած է աւելի քան 300 մեթրի վրայ, հետը տանելով բանուորները եւ քանի մը հոգի նետելով Միջերկրականի կատղած ջուրերուն մէջ։ Աղէտը մեծ է եւ անսովոր այդ շրջանը։ Տասը մեռեալ կայ եւ երկու վիրաւոր, ու պատճառները կը փնտռուին պատահարին. Անշուշտ տեղատարափ անձրեւները իրենց դերը խաղացած են բարձրացնելով ծովը։ Զանազան վարկածներ կան, ոմանք կը խորհին թէ ընդծովեայ հողը սահած է։ Ամէն պարագայի մէջ, հազուադէպ կերպով նման բան տեսնուած էր Քօթ տ'Ազիւրի վրայ։ Բազմաթիւ նաւահանգիստներու մէջ ալ՝ Նիս, Վիլընէօվ – Լուպէ եւ Քաննը ծովին ջուրերը մէկուկէս մեթր բարձրացած են։

ԹՈՒՐՔԻԱ իր բոլոր տագնապներուն վրայ աւելցուցած է կառավարական տագնապ մըն ալ, որ իրաց այս կացութեան մէջ, պէտք չէ շատ երկարի։ Բայց լուծում գտնելն ալ դիւրին չէ։ Անշուշտ միակ «փրկարար» ելքը, Էճէվիթ – Տէմիրէլ զինակցութիւն մըն է, ինչպէս դիտել կուտայ Լը Մոնտ, քանի որ Հալք + Ատալէթը կ'ընէ 76 առ հարիւր, ինչ որ լաւ մեծամասնութիւն մըն է երկիր մը կառավարելու համար։ Բայց երկու պարագլուխներու հակամարտութիւնը որեւէ կարելիութիւն չի թողուր նման լուծումի մը։ Կը մնայ «փոխանցման» դահլիճ մը մէջտեղ հանել, որ պատրաստէ կանխահաս ընտրութիւններ, որու շատ կողմնակից է Տէմիրէլ։ Ըսած է նոյնիսկ «Նոր ընտրութիւններ կ'ուզեմ, եթէ կարելի է՝ վաղն իսկ»։

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ պետական հարուած մը պատահած է եւ զինուորական խմբակ մը ձեռք առած է իշխանութիւնը։ Պետական հարուածը կը պատահի շրջանի մը, ուր երկիրը կ'ապրի բիրտ ուժի շրջանը (աւելի քան հազար զոհ)։ Նոր ղեկավարութիւնը արդարացուցած է նախկին նախագահ՝ Զօր. Ռոմերօն տապալելը, շեշտելով անոր անկարողութիւնը երկրին խառնակ վիճակը հակակշռելու։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերային Ապահովութիւնը դանայեան տակառէն աւելի բան մըն է։ Հակառակ սակերու վերջին (Յուլիս) ծանր յաւելումներուն, արդէն իսկ յայտնի է որ 1980ի բացը երեք միլիառ 200 միլիոն պիտի ըլլայ…

ԻՐԱՆԻ մէջ կացութիւնը շատ յստակ չէ, ոչ ալ հանդարտ։ Թեհրանի մէջ Նախ բանավէճը կը շարունակուի նոր Սահմանադրութեան շուրջ, պաշտօն ալ բախում թէ միջադէպ չեն դադրիր։ Խռովութիւններ ծագած են, առջի օր, Կասպից ծովին մէկ նաւահանգիստին մէջ, ուր ձկնորս եւ «Յեղափոխութեան Պահապան» բախում ունեցած են։ Հինգ մեռեալ կայ եւ 24 վիրաւոր։ Միւս կողմէ, Խոմէյնիի ընտանեկան համերաշխութիւնն ալ խախտած է։ Տղան, որ նաեւ խորհրդատուն էր, օրէ օր աւելի կը քննադատէ հօրը ըրած կարգադրութիւնները։ Նախ դատապարտած էր պոռնիկներու եւ միասեռականներու գնդակահարումը, այս անգամ աւելի հիմնական է իր առարկութիւնը։ Դէմ է նոր Սահմանադրութեան 87րդ յօդուածին որ լայն իրաւասութիւններ կը շնորհէ իր հօրը։ Վաւերացուած այդ յօդուածը կը նախատեսէ, որ շիի մահմետականներու առաջնորդին կը յանձնուին՝ զինեալ ուժերու գերագոյն հրամանատարութիւնը, պատերազմ յայտարարելու նախապատուութիւնը, վեթոյի իրաւունք Հանրապետութեան ապագայ նախագահին ընտրութեան մէջ եւայլն, եւայլն։ Ահմէտ (տղան) հակասութիւն մը գտած է այդ 87րդ յօդուածին մէջ, որ աչքէն վրիպած է օրէնսգէտներուն։ Ի՞նչպէս կարելի է երկրաւոր նման իշխանութիւններ յանձնել շիի Իսլամին գերագոյն պետին երբ անիկա կրնայ իրանեանէն տարբեր ազգութիւն ունենալ։ Իր հօրը նախորդն էր՝ Այաթոլա Հաքիմ, Իրաքցի մը։ Զաւկէն զատ, Խոմէյնիի թոռն ալ «լեզու ելած է»։ Սայէտ Հիւսէյն ալ «Իսլամական յեղափոխութիւն» օրաթերթին մէջ կը գրէ թէ ընդունելի չէ որ իշխանութիւնները կեդրոնանան կրօնաւորներու յատուկ խմբակի մը ձեռքը։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ շատ բուռն ցնցում մը եղած է բայց զոհ չկայ։

ՓԱՐԻԶԻ Օփերայէն գողցուած են 250 բեմի զգեստ եւ ոեւէ մէկը չէ անդրադարձած քանի մը օր յաջորդաբար։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ետք, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երկաթուղին էր, որ գործադուլի մէջ էր։ Մեծ գիծերու վրայ երթեւեկը կէս առ կէս էր, աւելի խանգարուած էր արուարձաններու վրայ։

ՄԻԹԹԵՐԱՆ խօսք առաւ առջի իրիկուն Փորթ տը Փանթէն, ուր ընկերվարականները հանրաժողով մը կազմակերպած էին։ Միթթերան կոչ մը ըրաւ Ձախի միութեան, որ չէր վերաբերեր սակայն համայնավարներուն։ Ամէն պարագայի մէջ, օրէ օր աւելի ապահով է որ նախագահական ընտրապայքարը արդէն իսկ սկսած է (Մայիս 81) եւ Միթթերան ալ թեկնածու է։ Գալով Ժիսքարի, կինը յայտարարած է սպանական թերթի մը թէ «Նախագահը շատ տաք չէ նոր եօթնամեակի մը համար, բայց եթէ պէտք ըլլայ կ'ընդունի…»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս Հոկտ. 9 – 11)

— ʘ —

ՃԱՏՐԱԿ

Ռիօ տէ Ժանէյրօ տեղի ունեցող ճատրակի աշխարհի ախոյեանութեան մրցաշարքի 11րդ շրջանէն ետք, կանանց մէջ, դասաւորման գլուխը կը գտնուի Նանա Իոսելիանի ինը միաւորով։ Այրերու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Լայոշ Փորտիշ (Հունգարիա) ութ միաւորով. Ռոբեր Հիւբնէր (Արեւմտեան Գերմանիա) ունի 7,5 միաւոր, Ռաֆայէլ Վահանեան եւ Եայիմ Սունիէ (Բրազիլիա) շահած են 7ական միաւոր, իսկ Տիգրան Պետրոսեան եւ Դիւլա Սաքս (Հունգարիա)՝ 6,5ական միաւոր։

×

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆԸ

Մոսկուայի հեռատեսիլի կայանի համերգներու սրահին մէջ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիր Գէորգ Էմինի նուիրուած երեկոյթ մը, ներկայ եղած են ռուս անուանի բանաստեղծներ Ե. Նիկոլայեւսկայա, Ե. Եւտուշենկօ, Բ. Օկուջավա, Վ. Սոլուխին եւ ուրիշներ, որոնք կարդացած են Էմինի բանաստեղծութիւններու թարգմանութիւնները։։

ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

«Հանելով բարբարոս հորդաներ — նա
քանդեց մեր շէնքերը բոլոր,
«Մե՛ր մանկանց արեա՛մբ արբեցաւ՝
թաթխուած ոսկում արքունի, —
«Եւ ահա վրէժով լցուած, դժոխքի
հանճարին դիմելով,
«Ուխտեցի ըմպել մի բաժակ բռնակալ
Արքայի արիւնից։

×

«Ես գլուխս դարձրի այնժամ դժոխքի
մի գոռ մեքենայ,
«Բայց, դժբախտ փորձի ժամանակ,
Արքայից հեռու նա պայթեց, —
«Եւ խփեց — խորտակեց նա ինձ…
Իսկ Արքան կենդանի մնաց,
«Եւ, իբրեւ դեւի տրիտուր, նախճիրներ
նիւթեց ու ջարդեր…

×

«Եւ մնա՛ց նա կենդանի… կենդանի նա
մնաց… Վա՛յ ինձ…
«Աշխարհից հեռացայ ես այսպէս՝ իմ
ուխտը թողած անկատար…
«Եւ ո՛չ մի կաթիլ չխմած արիւնից այն
Հրէշ–Արքայի՝
«Ես կեանքից ընդմիշտ հեռացայ… Եւ
չունե՛մ հանգիստ ու դադար… »։

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

«ՎԻՏՈՇԻ ԲԱՋԷՆ»

Ս

Այսպէս կոչուեցաւ Քրիստափոր Միքայէլեան, երբ հերոսաբար կ'իյնար Սօֆիայի Վիտոշ լերան լանջերուն վրայ, այլապէս խիզախ Դաշնակցականի մը, Վռամշապուհ Քէնտիրեանի հետ:

Երկար պրպտումներէ ետք, 1905 Մարտ 5/18ին որոշած էին փորձել նոր ձեռնարկում մը:

Կ'ուզէին չափել անոր ուժն ու տարողութիւնը: Քրիստափոր ինք զայն պիտի նետէր Եըլտըզի պալատին մէջ, ուղղակի Սուլթան Համիտի դէմ:

Այս անգամ, ուսումնասիրուած էին բոլոր անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները — մանաւանդ Ուրբաթի աղօթքին արարողութիւնը:

Գիտէին թէ Գազանը երբ դուրս կ'ելլէր արքունիքէն, որքան կը հետեւէր աղօթքին եւ ո՛ր ժամուն կը վերադառնար:

Երբ ձեռնառումբի փորձը եղերական վախճանի մը յանգեցաւ, ոչնչացնելով Քրիստափորը եւ Վռամը, նախապէս կատարուած ուսումնասիրութիւնները օգտակար եղան ահաբեկման երկրորդ ձեռնարկին համար, — մահափորձ յատկապէս պատրաստուած կառքի մը միջոցաւ (1905 Յուլիս):

Այս փորձն ալ նպատակին չհասաւ: պարզապէս անոր համար որ Սուլթանը այդ օրը քանի մը վայրկեան ուշ դուրս ելած էր մզկիթէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն մէջ, բացառիկ դէմք մը կը կազմէ Քրիստափոր Միքայէլեան:

Բացառիկ էին միւս երկուքն ալ, Զաւարեան եւ Ռոստոմ: Անոնք իրենց ինքնայատուկ արժանիքներով եւ ուժեղ անհատականութեամբ կերտեցին Դաշնակցութեան յեղափոխական դիմագիծը:

Երեքն ալ իրենց հանրային գործունէութիւնը սկսած էին միջազգային գետնի վրայ, բայց յետոյ տեսան որ կարելի չէր դատ շահիլ, առանց նիւթին ուժեղ կազմակերպութեան:

Քրիստափոր այդ համոզման յանգեցաւ ուժգնօրէն, երբ ցարական իշխանութիւնը կը փակէր դպրոցները, փողոց նետելով հազարաւոր աշակերտներ (1885):

Միեւնոյն ատեն անձամբ ուսումնասիրած էր ժողովուրդին ընկերային եւ տնտեսական կացութիւնը, որ նոյնքան ողբալի էր, իբրեւ հետեւանք միեւնոյն բռնակալութեան:

Միւս կողմէ, արեւմտահայ հալածանքները եւ անլուր բարբարոսութեանց արձագանգներ կը հասնէին Արեւմտեան Հայաստանէն, ալեկոծելով Կովկասը:

Եւ արդէն գտած էին ճամբան, — մի-

«ՄԵՐ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԸ»

Քրիստափոր Միքայէլեանը, — « Մեր Քրիստափորը », ինչպէս որ յարգանքով, հպարտութեամբ ու գորովով կոչում էին նրան իր աշակերտներն ու հայ մտերիմները եւ այն եւրոպացի բարեկամները, որոնց նա պատիւ արեց իր ամենաթանկագին խոհերից մի բան վստահելու — նա՛, Քրիստափոր Միքայէլեանը, մեռաւ Սոֆիայի մօտերը, 1905ի Մարտին ողբերգական հանգամանքների մէջ, մի ժամում՝ նմա՛ն իր կարճատեւ կեանքի բոլոր ժամերին, երբ նա՝ ինչպէս միշտ՝ անյայտութեան մէջ ու լռելեայն, կռում էր յեղափոխական գործը:

Եթէ վաղանցուկ մահկանացուից յետոյ գաղափարները չմնային կենդանի, կորուստը անդիւտ կը լինէր յեղափոխութեան եւ հայկական դատի համար: Սակայն գաղափարները այնպիսի զօրութեամբ էին մարմնացել նրա անձնաւորութեան մէջ եւ այն տեսակ շառաւիղներ սփռել, որ իր անյայտանալուց յետոյ էլ՝ նրանք ապրում են հաւատարիմ յուշերի մէջ եւ ի հարկին՝ մեզանից իւրաքանչիւրին կը ներշնչեն կորով՝ շարունակելու նրա աշխատանքը, այնպէս՝ ինչպէս ինքը կը ցանկանար, եւ իրականացնելու, նայած ժամանակին, անհրաժեշտ ձեռնարկներն ու ծրագիրները:

Քրիստափոր Միքայէլեա՛ն, « Մեր Քրիստափո՛րը »: Երբե՛ք պիտի չմոռանամ աշնանային այն օրը, 1900 թուին, երբ նա ինձ այցելութեան եկաւ՝ « Փրօ-Արմենիա»-ի հրատարակութիւնից մի քանի ամիս առաջ, եւ մենք առաջին անգամ հանդիպեցինք իրար, Գուրկոնեի մի փոքրիկ գիւղում: Թէեւ անծանօթ՝ իր առաջին խօսքերից եւ առաջին հայեացքից՝ նա տիրաբար իշխեց իր խօսակցին: Այդ փոքրիկ, թուլակազմ մարդը, չփոթ քայլուածքով, որ՝ հակառակ իր ալեխառն մազերին՝ դեռ տարիքաւոր չէր եւ պահպանել էր մանկական աչքերի յստակութիւնը, խօսում էր մի ձայնով՝ միաժամանակ մեղմ եւ խաղաղ, համոզիչ եւ հրամայական: Նրա ամբողջ կերպարանքը, հիւծուած՝ երկար, անանձնական տառապանքից, ցաւագինօրէն յայտնում էր, որ նա զգացել ու կրել է իր հալածական եւ մարտիրոսացած բոլոր եղբայրների տանջանքները եւ որ նա արիւն էր թորել բոլոր նրանց վէրքերով եւ լացել նրա՛նց արցունքով: Սակայն այդ դէմքը ասում էր եւ այն, որ ինքը նրանցից չէ, որոնք ընկճւում են տանջանքի առջեւ, եւ իւրայինների դէմ գործուած ամէն մի ոճիր արծարծում էր նրա մէջ հաստատուն վճիռ՝ բնաւ չենթարկուելու դառն ճակատագրին եւ պատրաստելու աւելի լաւ օրեր՝ տրամադրելի բոլոր միջոցներով, սկսած ամենախաղաղամիտ եւ խորաթափանց բանականութիւնից, մինչեւ անխուսափելի բռնադատումը, երբ այլեւս չկայ ուրիշ միջոց:

Եւ այստեղ, խաղաղ հովիտի բարձրութեան վրայ, ուր երեկոյեան մութը իջնում էր եղեւնու անտառների եւ արդէն թափուր դաշտերի վրայ՝ Միքայէլեանի հոգին դրոշմուեց իմ մէջ: Ու այնուհետեւ՝ մօտիկ լինէր նա թէ հեռու, ես հայկական դատին վերաբերմամբ ոչինչ չեմ ասել, ոչինչ չեմ գրել, ոչինչ չեմ արել, առանց հարցնելու ինքս ինձ, թէ ի՞նչ կը մտածէր նա՝ ա՛յս խօսքի, ա՛յս նախադասութեան այս արարքի մասին...

Ահա նրա կեանքը՝ շատ համառօտակի:

Նա ծնուեց 1859ին, Կովկասի մի աւանում, Վերին Ագուլիս, այսինքն հին Արարատեան նահանգում՝ լի պատմական յիշատակներով, Մասիսի դիմաց, որ արեւմտեանները Արարատ են կոչում, Արաքսի մօտ, որ նահապետն է հայկական գետերի, եւ մանկութիւնը անցկացրեց հայրենի ջրերի եւ առասպելական լեռների միջեւ:

Շրջապատուած պարտէզներով, այգեւէտ, լաւ ոռոգուած, Ագուլիսը շնորհում էր ուղեւորներին մի յանկարծադէպ հրապոյր իր գեղածիծաղ տներով եւ մաքուր փողոցներով, մի տեսակ սքանչելիք քարքարոտ շրջապատի մէջ: Հազուադէպ սքանչելիք նոյնպէս եւ իր մտաւոր կրթութեամբ.— գիւղացիները՝ ուսումն առած, նոյնքան եւ գուցէ աւելի քան ուրիշ հայ գիւղերում: Ամէն ոք գիտէ, թէ ամենազարգացած, լաւագոյն Հայերն որպիսի՛ յափշտակութեամբ նուիրուեցին ժողովրդական կրթութեան գործին, — նոյնիսկ տարրական դպրոցների պաշտօնեաները բաղկացած էին լաւագոյն մարդկանցից, համարեա բոլորն էլ աշխարհական, գերագոյն հսկողութեամբ էջմիածնի կաթողիկոսի, որ պատասխանատու է ցարի կառավարութեան առջեւ.

Իւրաքանչիւր գիւղ, ինչպէս Ագուլիսը, եւրոպական կրթութեան կենտրոն էր: Քրիստափորի հայրը, երկրագործ, նրան տուեց տարրական ուսումնարան եւ երեխան դրսում ամփոփածը լրացնում էր ընտանիքի մէջ, կիսանահապետական բարքերի շրջանում: Երբ նա դարձաւ 11 տարեկան, տնեցիք մի մեծ որոշում կայացրին, — բաժանուել նրանից որպէսզի նա կարողանայ Թիֆլիսում միջնակարգ ուսում առնել: Ճանապարհորդութիւնը երկար էր, տասն օր, որովհետեւ ոչ երկաթուղի կար, ոչ կառք: Եւ այս ուղեւորութիւնը հանդիսացաւ իբրեւ մի կարեւոր դէպք իր մերձաւորների եւ ողջ գիւղի համար, ինչպէս այն՝ երբ մէկը գնում է Համալսարան կամ Եւրոպա, աւելի ազատ եւ աւելի քաղաքակիրթ:

Աշակերտ Թիֆլիսի ռուսական գիմնազիայի՝ Քրիստափոր Միքայէլեանը շնորհիւ իր հոգեկան կազմի, որ բաց էր ամէն նոր գաղափարների եւ ամէն յանդուգն վճիռների առջեւ, յարեց ռուս նորածիլ յեղափոխութեան եւ սոցիալիստական շարժման: Յետոյ, երբ ձեռք բերեց ուսուցման վկայական, վերադարձաւ իր ծննդավայրը՝ որպէս գիւղական ուսուցիչ, եւ նոյն միջոցին՝ երբ ուսուցանում էր աշակերտներին տարրական գիտութիւններ, նա մասնակից էր անում այլ մարդկանց, — իր ընկերներին եւ իրենից տարիքաւորներին, — ա՛յն գեղեցիկ մտքերին, զորս ինքը իւրացրել էր, եւ այն օրուանից ահա սկսեց իր փրոփականտը ժողովրդի մէջ:

Այդ միջոցին տեղի ունեցաւ մի ծանր դէպք: 1885ին բիրտ ռուսացումը յաջորդեց նախկին համբերողութեանը.— Առաջին անգամ ռուս կառավարութիւնը փակեց բոլոր հայ դպրոցները եւ այսպիսով հազարաւոր երախաներ՝ տղայ աղջիկ՝ զրկուեցին ուսումից: Անձնական փորձով գիտեմ, թէ ինչքա՜ն վառ է ուսանելու տենչը հայ փոքրիկների մէջ, մանաւանդ ժողովրդական խաւերում. Ագուլիսի եւ այլ բազմաթիւ գիւղերի երեխաները՝ զրկուած դպրոցից՝ արտասուք էին թափում տանը եւ փողոցներում, իսկ զայրացած ընտանիքները արդէն նզովք էին կարդում ցարի բռնակալութեանը: **Քրիստափոր Միքայէլեանը** խորապէս ցնցուեց անցած — դարձածից, իր բոլոր **տեսածից**, եւ ինքը՝ որ ռուսական յեղափոխութեամբ էր տարուած, ամբողջացնել բոլոր հայրենասիրական, յեղափոխական հոսանքները, վարելու համար ազատագրութեան դատը:

— « Ոչ մի ժողովուրդ չի կարող իր անվերջ ճեճեծանքներով իրական ազատութիւն ստանալ արտաքին աշխարհից »:

Քրիստափոր եւ Վռամ չընկրկեցան որեւէ զոհողութեան առջեւ, իրենց անձին օրինակով ապացուցանելու համար այս ճշմարտութիւնը:

Օժտուած՝ սուր իմացականութեամբ եւ անխոնջ կամեցողութեամբ, Քրիստափոր ամբողջ սերունդներ խանդավառեց ոչ միայն իր միտքով, այլեւ գործքով:

Ի ծնէ առաջնորդ էր:

Տրամաբանելու եւ գործելու իր եղանակները զիրար կը լրացնէին:

Մինչեւ այսօր ալ, իրենց ուժը մեծ մասամբ կը պահեն իր « ամբոխային տրամաբանութիւնը » եւ « յեղափոխականի միտքերը »:

Ո՜րքան պիտանի ուժեր ասպարէզ նետուած են, շնորհիւ իր ներշնչումներուն եւ անդիմադրելի հմայքին:

Ն.

(1955, Մարտ 18, մահուան յիսնամեակին առթիւ):

ԱՄԲՈԽԱՅԻՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

= ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ =

Ամփոփենք մեր կարծիքները:

Ասել՝ թէ յեղափոխականները նախ քան գործնական քայլերի դիմելը պէտք է նախօրէն լաւ «կազմակերպուէին» եւլն. — դա միեւնոյն է թէ ասել, որ գործը պէտք է լաւ տանուէր: Պարզ է, որ այդպիսի «խորհուրդներ» ոչ ոքի համար ոչ մի նշանակութիւն չեն կարող ունենալ: Գործը, յեղափոխական գործը, լաւ տանելը — մեր իդէալն է արդէն. բայց ինչպէ՞ս այդ գործը պէտք լաւ տանուէր կամ տանուի, որ լաւ լինի, որ լաւ կազմակերպուենք եւլն. . ահա ամբողջ հարցը, որի դիմաց իրար խառնւում, իրար հակասում, իրար ոչնչացնում են մեր «խոհեմների» խորհուրդները, մեր «սօֆիստ — դպիրների» սալաւաթները, մեր «քննադատող» դատարկ կարծիքների ներդաշնակութիւնից զուրկ, անմիտ ու միապաղաղ ձայները:

«Զգուշաւորութեան» կամ «վաղաժամութեան» անմիտ ողբերի մէջ չէ կայանում մեր շարժման յաջողութիւնը (որովհետեւ իսկապէս երբ յեղափոխական նախաձեռնութեան մէջ մի բան կատարւում է կամ՝ կարելի է կատարել, դա ինքնըստինքեան արդէն նշանակում է, որ «ժամը» հասել է), այլ կռուի յարատեւութեան մէջ: Մեր դատը վաղուց է Հայերիս համար սոսկալի մի վէրքի նշանակութիւն ստացել: Շնորհիւ տաճիկ կառավարութեան կատարեալ կուրութեան՝ նոյն վէրքի նշանակութիւնն է ստացել նա Թուրքիայի համար եւս: Թէ մենք եւ թէ Թուրքիան ընտրել ենք այդ վէրքի դէմ վիրաբուժական միջոց. մենք դիմել ենք յեղափոխութեան, Թիւրքիան՝ մեզ կոտորելու միջոցին: Մեզ մնում է ուրեմն երկուսից մէկը — կամ սեփական ձեռքերով թաղել մեր դատը, կամ շարունակել մեր կռիւը այնքան, որ դա Թուրքերի դէմ մինչ այժմ ուղղուած դժգոհութիւնների, պաշտօնական բողոքների եւ թղթէ սպառնալիքների շրջանը անցնելով, վերջապէս մի վէրք դառնայ նաեւ այն ազգութիւնների ու պետութիւնների համար, որոնք կապ ունեն Թուրքիայի եւ մեր հարցի հետ: Այն օրը, երբ դրանք եւս համոզուեցին, որ այդ վէրքի դէմ պէտք է դիմել վիրաբուժութեան, մեր դատը ապահովուած կը լինի. այդ օրը կը լինի եւ մեր յաջողութեան օրը:

Չմոռանանք, որ մեր մօտիկ անցեալը — որքան եւ ծանր լինէր դա մեզ՝ ժամանակակիցներիս համար — պատմութեան մէջ շատ աննշան շրջան պէտք է համարուի, որպէսզի կարելի լինէր նրանից որեւէ համարձակ եզրակացութիւնների յանգել: Մի թոյլ, անզէն, ցիրուցան, բաւականաչափ անհատական եւ ռազմական բնազդներով աղքատ ժողովրդի ազատագրական շարժումը այնպիսի մի հասարակական երեւոյթ չէ, որ իր առաջին բողբոջները ձգելուն պէս հասունութեան հասնէր: Այդպիսի յաջողութիւն, ինչպէս տեսանք վերը, չեն ունեցել նոյնիսկ մեզնից աւելի լաւ պայմաններում գտնուող ազգերը - ո՞ւր մնաց նոյնը պահանջել հազիւ տասը տարուայ հասակը ունեցող մանուկ հայ յեղափոխութիւնից:

Այո՛, անցեալի կորուստները ճնշում, ճմլում են մեր սրտեր ու մտքերը, բայց չմոռանանք Թուկիդիդեսի այն հերոսին, որ կռուի միջոցին փոխանակ իր հակառակորդի հարուածներին դիմադրելու եւ աշխատելու նրա մարմնի ամենազգայուն տեղերին հարուածներ հասցնելու, ձեռքերը սեղմում էր մարմնի այն տեղերին, ուր ընկնում էին հակառակորդի հարուածները: Կասկած չկայ, որ այդպիսի մի ընթացք մեզ կը տանէր միմիայն դէպի անպայման կորուստ, այն ինչ յարատեւ կռիւը դեռ շատ բան կարող է խոստանալ մեզ: Եւ ո՞վ գիտէ՝ թէ ինչ գոյնով պիտի լուսաբանուեն այսօրուան մեր կորուստները 50 — 100 տարուց յետոյ, երբ դրանք կապուած կը լինեն հետեւողականութեամբ, յետագայ գալիք երեւոյթների հետ մեր կեանքում: Ո՞վ գիտէ, գուցէ ապագան՝ այսօր ողբացող դէպքերը արձանագրէ եւ ասէ՛ իբր մեր ազատագրութեան տարեշրջաններ: Ո՞ր մի ժամանակ ստրուկ եւ այսօր ազատ ազգը չէ մոռացել իր կրած դարհուրելի կորուստները: Ո՞րը դրանցից այսօր կը փոխէր իր ազատութիւնը նախկին վիճակին եւ անցեալ կեանքի այնպիսի մի ընթացքի հետ, ուր ոչ մի տեսակ զոհ եւ աւերումներ տեղի չլինէին ունեցած: «Չկայ մարդկութեան համար աւելի գեղեցիկ յոյս, քան մի ճնշուած ազգի յարութիւն առնելը», ստիպուած է եղել խոստովանել նոյնիսկ այնպիսի մի հրէշ, ինչպիսին էր Դիզրայէլի: Յարատեւ կռիւ, յաճախ և երկար ժամանակ գուցէ անյաջող չնայելով երբեմն նոյնիսկ իր լայն ծաւալին, — ահա ուր է մեր փրկութեան բանալին: Պահպանե՛նք, շարունակե՛նք կռիւը, որպէսզի նա լայնանայ, ընդարձակուի եւ ընդարձակուելով յաղթանակէ — ահա դէպի մեր նպատակը տանող միակ ճանապարհը: Չշեղուե՛նք այդ ճանապարհից, որ պատճառների եւ հետեւանքների կապով պատմութեան մէջ հաստատուած օրէնքի ուժ ունի. չշեղուե՛նք այդ միակ ճանապարհից, որ սփռուած է յուսատու ապագայի վառ ծաղիկներով...

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ

«ԴՐՕՇԱԿ»

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ)

Ծնած է Վերին Ագուլիս, պատմական Գողթն գաւառը, 1859 Հոկտ. 18ին: Փոքր տարիքէն որբ՝ նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ: 1876–1880 յաճախած ու շրջանաւարտ եղած է Թիֆլիսի Ուսուցչական Ճեմարանէն: Անդամակցած է ռուսական Նարոդնայա Վոլեա կուսակցութեան: Քանի մը տարի ուսուցչական պաշտօն վարած է իր ծննդավայրին մէջ: Նկատած է գիւղացիութեան զրկանքները ցարական իշխանութեան տակ: 1881ին, Թիֆլիսի մէջ հրապարակ դրած է ազգային հարցերով զբաղելու անհրաժեշտութեան գաղափարը: 1884ին նուիրուած է հայ ազատագրական խմբակներուն կազմակերպական գործին՝ քաղաքական դաստիարակութեան առաջադրութեամբ: 1885ին, Մարտին, միայն այս խմբակներն են, որ բողոքած են ցարական կառավարութեան որոշումին դէմ՝ փակել հայկական դպրոցները: 1885ի աշնան մեկնած է Մոսկուա: Իբրեւ ազատ ունկնդիր տարիուկէս հետեւած է Պետրովսկի Գիւղատնտեսական Ակադեմիային: Նիւթական պատճառներով կէս ձգելով ուսումը 1887ին վերադարձած է Թիֆլիս: Անոր անմիջական ազդեցութեան տակ 1889ին հիմնուած է Երիտասարդ Հայաստանի կազմակերպութիւնը: 1890ին կազմուած է Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւնը: Հիմնական դեր ըստանձնած է: Տարի մը ետք ձերբակալուած եւ աքսորուած է Պեսարաբիա՝ Քիշինեւ: 1892ի ամառը վերադարձած է աքսորէն եւ մասնակցած է Հ. Յ. Դ. Առաջին Ընդհ. Ժողովին, ուր մշակուած է կուսակցութեան ծրագիրը: Հեղինակներէն եղած է Քրիստափոր: Նոյն ժողովին կուսակցութիւնը ընդունած է ապակեդրոնացման սկզբունքը: Քրիստափոր ընտրուած է Բիւրոյի անդամ: Մինչեւ Բ. Ընդհ. Ժողովը, 1898, Թիֆլիսի մէջ մղիչ ուժը մնացած է Դաշնակցութեան, գործակցութեամբ Ս. Զաւարեանի: 1895 Հոկտեմբերին կրկին ձերբակալուած է. վեց ամիս մնացած է Բագուի բանտը: 1896 Մարտ 23ին ազատ արձակուած է 2000 ռուբլի փրկագինով, Թիֆլիսէն չհեռանալու պայմանով: 1898ի աշնան անցած է Ժընեւ, վարելու համար 'Դրօշակ'ի խմբագրութիւնը: Պաշտօնաթերթին շուրջը կեդրոնացած են երիտասարդ ուժեր՝ Է. Ակնունի, Ա. Ահարոնեան (Ղարիբ), Սիամանթօ, Մ. Վարանդեան, Յոնան Դաւթեան, Սարգիս Մինասեան (Արամ Աշոտ) եւ ուրիշներ: Քրիստափորի խմբագրութեան շրջանին հրատարակուած են թղթակցութիւններ Երկրէն, Ակնունիի «Կովկասեան խաղիկներ»ը, Սարգիս Մինասեանի «Թուրքիոյ շուրջը», Մ. Վարանդեանի պատմա-ընկերային տեսութիւնները, Ահարոնեանի յեղափոխական պատմուածքները, Սիամանթոյի դիւցազներգութիւնները: Գրած է խմբագրականներ, որոնք յետագային ամփոփուած են «Յեղափոխական մտքեր» հատորին մէջ: Իրենց շահեկանութիւնը չեն կորսնցուցած անոր «Պատմական չափիչ», «Հայ-Քրտական յարաբերութիւնները» (1901), «Կովկասահայ տագնապը» (1903) եւ «Ամբոխային տրամաբանութիւնը» (1899 – 1900) յօդուածաշարքերը:

Քրիստափորի ջանքերով հիմնուած է Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը: 1899ին անոր նախաձեռնութեամբ դիմում կատարուած է Լա Հէյի Խաղաղութեան Վեհաժողովին: Եւրոպայի մէջ կեանքի կոչուած են օտարներէ կազմուած կոմիտէներ՝ հայ ժողովուրդին իրաւունքները պաշտպանելու համար: Քրիստափորի աշխատանքով 1900 Նոյեմբերին հիմնուած է ֆրանսերէն Փրօ Արմենիա հանդէսը, Փիէր Քիյարի խմբագրութեամբ, Անաթոլ Ֆրանսի, Քլեմանսոյի, Տընի Քոշէնի, Փրէսանսի եւ Ժան Ժօրէսի մասնակցութեամբ, իբրեւ խմբագրական կազմ:

Գլխաւորած է փոթորիկը, որու նպատակը եղած է պարտադիր կերպով դրամ հաւաքել հայ մեծահարուստներէն՝ ազատագրական պայքարին ի նպաստ:

1904 Փետր. – Մարտին գումարուած Հ. Յ. Դ. Երրորդ Ընդհ. Ժողովը, Սոֆիա, որոշում առած է ահաբեկել Սուլթան Աբտիւլ Համիտը: Առաջարկը ներկայացուցած է Քրիստափոր: Ստանձնած է ահաբեկումին գործադրութեան պատասխանատուութիւնը: Կազմած է մահափորձին ծրագիրը՝ ահարկու ռումբը պայթեցնել Սելամլըքի արարողութեան ժամանակ: Անցած է Պոլիս հրեայ Սամուէլ Ֆայն կեղծ անունով:

1905 Մարտ 18ին, Սոֆիայի մօտ, Վիտոշի բարձունքին, ռումբի փորձի միջոցին, անակնկալ պայթումով զոհուած է գործակից ընկերոջ Վռամշապուհ Քէնտիրեանի հետ:

...պէս նուիրուեց տառապող Հայերի դատին.

Նա վճռեց նախ լրացնել իր ուսումը եւ դպրոցների փակումից յետոյ գնաց Մոսկուա, ուր նա նուիրուեց յատկապէս քաղաքատնտեսութեան եւ ընկերաբանութեան ուսումնասիրութեան եւ խելամուտ եղաւ մարքսիզմի բարձր դիալեկտիկային: Միաժամանակ նա հիմնեց հայ ուսանողների մի շրջան, ուր բոլորը պատրաստւում էին ապագայ գործունէութեան եւ իր պարզութեամբ, վարդապետութիւնների լայնութեամբ եւ անընկճելի կամքով նա ձեռք բերեց իր ընկերների մէջ մի դիւրաւ ընդունելի եւ հաւանելի հեղինակութիւն: Նա վերադարձաւ Կովկաս 1888ին, ա՛յն միջոցին, երբ խմորւում էր մտաւոր եւ յեղափոխական մի ազգային շարժում Թրքահայերի օգտին: Նա անմիջապէս նետուեց այդ հոսանքի մէջ ու մի քանի ընկերների հետ յղացաւ միտք՝ հիմնելու յեղափոխական մի մեծ կուսակցութիւն — Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, ունենալով իբրեւ օրգան «Դրօշակ»ը:

Տաս տարի շարունակ, Կովկասում, ենթարկուած ամէն տեսակ նեղութիւններով նա եղաւ Դաշնակցութեան հոգին: Առաջին անգամ բանտարկուելով Թիֆլիս, աքսորուելով մի տարի Պեսարաբիա եւ կրկին բանտարկուելով Բագու 1895ին, նա հայկական դատին նուիրեց այն բոլոր դադարները, որ ռուս ոստիկանութիւնը տալիս էր նրան՝ խուզարկութեան, բանտի եւ աքսորի միջեւ: Քաշքշուած, հալածուած տեղական իշխանութիւններից, ընտանեկան բաւական ծանր բեռը վզին, նա նուիրում էր փրոփականտին ոչ միայն իր ժամանակն ու ուժերը, այլեւ այն դրամական միջոցները, որ կարողանում էր ձեռք բերել մանկավարժական աշխատանքով:

Իր տունը՝ յեղափոխական օճախ էր, որտեղից դուրս էին գալիս պատուէրի խօսքեր, ուր մարդիկ գալիս էին խորհուրդ հարցնելու՝ ազատօրէն ընտրուած պարագլխից, որ իր հեղինակութեամբ պարտական էր ոչ թէ իրեն շնորհուած նուիրապետութեան, այլ դէպի ինքը տածած հանուր վստահութեան, մի տուն, որի դռները բաց էին բոլոր ընկերների համար, բոլորած ընդհանուր սեղանի շուրջը, եւ որոնց հետ Քրիստափորը բաժանում էր իր ծածկը եւ իր համեստ քաղը: Ահա այն ժամանակից է, որ նա դարձաւ բոլոր գիտակից Հայերի համար «Մեր Քրիստափորը»:

Վրայ հասան 1895 – 1896ի կոտորածները. ապա յանկարծ այդ մեծ աղէտին հետեւեց յետադիմութիւն (ռէակցիոն) եւ ժողովրդի մի մասի, աւելի ճիշդ ասած՝ ապահովուած եւ կեդրոնների հարուստ շրջանների անվստահութիւնը՝ դէպի հայ յեղափոխականները: Քրիստափորը անյողդողդ մնաց, չյուսահատուեց: Եւրոպական մեծ պետութիւնների ամօթալի անտարբերութիւնը նրան վայրացրին եւ տրտմեցրին. սակայն նա հասկացաւ միաժամանակ, որ այն անգիտութիւնը, որին մատնուած էին եւրոպական ժողովուրդները իրենց կառավարութիւնների շնորհիւ, թոյլ էր տալիս վերջիններին հեշտութեամբ շարունակելու իրենց ոճրալի անտարբերութիւնը: Նա հասկացաւ եւ ա՛յն, որ հայկական յեղափոխութիւնը ինքը մենակ բաւական չէ եւ որ բռնութեան դէմ ուղղուած դիմադրութիւնը, — մշտապէս անհրաժեշտ, — չէ կարող դրական հետեւանքի հասցնել՝ առանց այն ժողովուրդների համակրութեան, որոնք աւելի ուժեղ են՝ քան հայ ժողովուրդը, թողնուած իր բախտին եւ իր անզօրութեան:

Ահա ինչից դրդուած՝ նա եկաւ Եւրոպա, երկու երեք ընկերով, նուիրուելու երկու առաջադրութեան. — պաշտպանել Յեղափոխական Դաշնակցութեան ապագան եւ հայկական դատի կողմը գրաւել արեւմտեան երկրների հասարակական կարծիքը, վստահօրէն անցած – դարձածին: Առանց հանգստի, առանց մի րոպէ յուսահատուելու՝ նա աշխատեց այս երկու նպատակի համար եւ երբեք՝ հակառակ մասնակի անյաջողութիւնների, հակառակ եւրոպական կառավարութիւնների նորանոր ստորնութիւններին, նա չընկճուեց եւ չյուսահատուեց:

Դեռ ժամանակը չէ մանրամասն պատմելու, թէ ի՛նչպէս նա պարտահատոյց եղաւ այն ծանր աշխատանքին, որ դրել էր իր առջեւ եւ ոչ էլ այն, թէ ո՛րպիսի զուարթ հաւատքով այդ մարդը, — որ այնքան վիշտ էր կրել եւ տեսել, — դիմում էր՝ մի անգամ վճիռ կայացրած՝ դէպի ահարկու փորձանքներ:

Իր ընկերներն ու Սոֆիայի ժողովուրդը մի փառահեղ թաղում սարքեցին պուլկարական մայրաքաղաքի մէջ. իսկ Կովկասի աւաններում Հայերը նրա յիշատակին նուիրեցին այնպիսի սգահանդէսներ, որպիսին չէ եղել ոչ մի պետական մարդու համար: Եւ նա, որ երբեք չէր որոնել ամբոխի ծափերը, մտաւ յաւիտենականութեան գիրկը՝ ուղեկցուած համայն ժողովրդի ողբով...:

ՓԻԷՌ ՔԻՅԱՐ

1905, Փարիզ

> «... Կամայ ակամայ մեզ համար պարզւում է, որ այն բոլոր գանգատները, որոնք այսօր ծանրանում են յեղափոխական շարժման կամ ձեռնարկների վրայ, երբ կոտորածների պատճառ կամ առիթների վրայ, — իսկապէս ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ ամբոխային տրամաբանութեան յատուկ 'խառնիճաղանճ ճիչեր, որոնք անխուսափելի են դառնում, երբ մարդիկ կա՛մ անընդունակ են ըմբռնելու այդ շարժման ամբողջ նպատակայարմարութիւնը եւ կամ գաղափար չունեն դրա զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների մասին: Հազար ու մի տեսակ ձեռնպահութիւններ, պայմանական համաձայնութիւններ, «թէեւ» ու «բայց»երի հետ համեմատած համակրութիւններ կամ հակակրութիւններ — դրանք բոլորը խեղճուկ մտքի արտայայտութիւններ են, որոնց տակ թաքնւում է կամ փափուկ կեանքի սիրահար հակայեղափոխականի տգեղ ու անտարբեր դէմքը կամ եսամոլ իմաստակի ադէտիկ հոգին»:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Երբ կարդում էի քո լուսաւոր պիէսը՝ «Մեր կեանքի ժամանակը», որի մէջ այն ստոր արարածը՝ ոստիկան Պլիկը մտնում էր քո բարի հերոսների աշխարհը եւ խախտում նրանց հոգու եւ կեցութեան ներդաշնակութիւնը, մտածում էի, միթէ՞ վարպետ Սարոյեանը պիտի անպատիժ թողնի այդ ստոր արարածին, քանի որ մի տեղ գրել է, թէ «Պէտք չէ, որ քո պատմուածքի մէջ ռեւէ մէկին սպանես... Պէտք չէ, որ որեւէ մէկը բռնութեան գործի, որպէսզի հէնց դրանով օգնի քեզ՝ արուեստ ստեղծելու քո ջանքերի մէջ...» Բայց բռնութիւնը կար: Ու ի՞նչ, պիտի չսպանէի՞ր այդ բռնութիւնը... Եթէ չսպանէիր, ինչպէ՞ս պիտի ճանապարհ հարթէիր քո բարութիւնը...

Կարդում էի ու անհամբեր սպասում... Եւ, փառք աստծոյ, սպանեցիր բռնութիւնը.

Եթէ չսպանէիր, Սարոյեան չէիր լինի:

Ի՞նչ: Հակասութի՞ւն կար քո խօսքի ու գործի մէջ: Թերեւս: Քո խօսքը քո բարի ցանկութիւնն է, բայց ի՞նչ կարող էիր անել, եթէ ցանկութիւնդ ու կեանքը հակասութեան մէջ են: Եւ դու, հակառակ քո ցանկութեան, սպանեցիր Բլիկին, հակասութեան մէջ մտնելով ինքդ քեզ հետ: Բայց էլ ինչ մեծ գրող, եթէ նման հակասութիւններ չունենայ:

Կարդում էի քո պատմուածքները, մտնում էի քո մեծ ու բարի աշխարհը ու այնպէս ուզում էի հանդիպել քո նկարագրած մարդկանց, Հոմերին ու խանութպան Արային, Վէսլին, Ճօին, Նիքին, Քիդդի Տուվալին, Պէն Ալեքսանդրին, Մէք Կրեկորին...

Եւ քեզ հանդիպեցի Փարիզում, Ֆրեզնոյում, Հայաստանում: Քո մէջ ասայ քո բոլոր բարի հերոսներին...

Եւ ամէն հանդիպումը հոգուս մէջ նորից արթնացրեց հացի անխառն համը, հողի, արեւի, բարութեան համը... Երկու տարի է անցել մեր վերջին հանդիպումից: Այդ երկու տարում ես չգրեցի իմ տպաւորութիւնները, սպասելով, որ նստուածք տան, որ անկարեւորը մոռացուի, մնայ հիմնականը:

Եւ ահա այսօր, 1978 Թուի Հոկտ. 7ին, երբ նստած շարունակում եմ քո մասին գրել, դու, քո հեռագրի համաձայն, պէտք է Ֆրանսայից նաւով ժամանես Ռիգա, այնտեղից մի երկու օրով մեկնես Լենինկրատ, գնաս Մոսկուա եւ ապա գաս Երեւան...

Կը ժամանե՞ս արդեօք:

Ոչինչ չի՞ խանգարել քո ճամբորդութիւնը, մտադրութիւնդ չե՞ս փոխել:

Գիտեմ, ախր, քեզ... Մէկ էլ տեսար ամէն ինչ չուր տուիր ու...

Ոչ, կարծում եմ, որ ոչինչ չի խանգարել, որ դու կուգաս... Երկու օրից յայտնի կը լինի, «Լիտերատուրնայա Գազետա»յի թղթակից, իմ գրող ընկեր Զորի Բալայեանը մեկնել է Ռիգա, քեզ դիմաւորելու: Վաղը կը զանգի...

Այսպէս, ուրեմն, սպասելով քեզ, շարունակեմ գրել ու աշխատիմ մինչեւ գալդ աւարտել գործս, այլապէս նոր տպաւորութիւններ կը հեղեղեն ինձ, եւ այլեւս գլուխ չեմ հանի: Մինչդեռ քո մասին այնքան բան ունեմ պատմելու: Գառնի – Գեղարդում եղանք, նորից գնացինք համալսարան, մեծ, փառահեղ հանդիպում էր դա ուսանողութեան հետ, եղանք Զարենցի անուան դպրոցում, Խընկօ – Ապոր անուան մանկական գրադարանում, Ուջան գիւղում, ժամացոյցի ու գորգի գործարաններում...

– Գորգի գործարան կ'ուզեմ տեսնիլ, – ասել էր Երեւան ժամանելու հէնց առաջին օրը:

Յաջորդ օրը կրկնեց.

– Գորգի գործարան կ'ուզեմ տեսնիլ, բայց այնպիսի գործարան, ուր մեքենաներով չէ, ձեռքով գորգ կը շինեն...

Սկզբում չէի հասկանում թէ ինչու է յատկապէս գորգի գործարան ուզում տեսնել: Դա պարզուեց յետոյ: Եւ առաւել եւս պարզուեց, երբ կարդացի Մայքլ Առլէնի «Դէպի Արարատ» գիրքը:

(Շար.– 30)

Այրի Տիկին Աղնիւ Քիրէմիթճեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՐԷՄԻԹՃԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 19ին, ժամը 15.45ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուրկէն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Յովհ. Արապեան, Օր. Յասմիկ Արապեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց արկածահար եղբօր՝ պատուական հիւպատոս Մեքսիքայի Փիւէպլա քաղաքին

ՄԱՆՈՒԷԼ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողաց՝

ՌՈՒԲԷՆ եւ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

քրոջ՝

ՄԱՐԻՆԷԹ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

եւ Արապեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին Կիրակի, Հոկտ. 21, Տէսինի Հայոց Ս. Աստուածածին եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լուսնթագ Կիւլեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Ալֆորվիլէն՝ Ս. Թիրեաքեան ընտանիք 200 Ֆր. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, Մէօտոնէն Փիլիկեան ընտանիք 100 Ֆր. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, Շաւիլէն Ֆրանսացի ընտանիք մը՝ Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Կուավէ 300 Ֆր. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին, Պուլօնիէն Տիկին Զարուհի Տօղրամաճեան 100 Ֆր. «Յառաջ»ին։

×

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ե. Իչգալացեանի մահուան առթիւ, կը նուիրեն 100 Ֆր. Կապ. Խաչի Գանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին, 100 Ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին։

×

Տիկին Ա. Պապեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Որբերու Օգն. Մարմնին Տիկին Եսթեր Վ. Իչգալացեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 30ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ֆ-Մ.Մ.ի
Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՖԻԼՄԵՐ

Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 20.30ին
Պ. ԺԱՔ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ
Եւ ՏՂԱՄԱՐԴԻԿ
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75116 Paris
(Métro : Iena)

Տոմսերը ապահովել՝
Librairie Palouyan,
9, Rue de Trévise, Paris 9e
Alimentation Baltayan
27, Rue Bleue — Paris 9e
եւ Միութեան անդամներու մօտ։

Մուտք 15 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 Ֆր., Մարսէյլի իր բոլոր մասնաճիւղերէ, ի նպաստ կայանի։

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

Խասեանի սան եւ համակիրներու բարեկամական միութիւնը կ'ոգեկոչէ անուանի բանասէր և պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ծննդեան հարիւրամեակը, հովանաւորութեամբ Սամուէլ-Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու տեսուչներուն, ճոխ թէյասեղանի մը շուրջ, Կիրակի, Հոկտ. 28 ժամը 15.30ին Ա. Մանուկեան հանդիսասրահը։

Յոբելեարը կը ներկայացնէ՝

ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Յերեկոյթի հասոյթը կը յատկացուի զոյգ վարժարաններուն։

Ծանօթ երգիչ ՆՈՐԱՅՐ եւ եգիպտահայ երգչուհի ՄԱՐԳՐԻՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ իրենց տոհմիկ երգերով պիտի ողեւորեն մթնոլորտը։ Մէջ ընդ մէջ ասմունքներ։ Սահմանափակ սեղանները կանխաւ ապահովել, առաւօտ 7էն 10 հեռախօսելով 372.04.20 —

Մասնակցութիւն 30 Ֆր.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գ. Գրիգոր Կիւլեանի եւ Օրիորդ Շաքէ Կիւլեանի, իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր՝ Լուսնթագ Կիւլեանի մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Թէրէզ Պասմաճեանի մահուան առթիւ Տիկիններ Թաթիկեան, Գալուստեան, Իւղաբեր Էֆթեան եւ Մաքրուհի Էֆթեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Վարանդէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գապայեան իրենց շատ սիրեցեալ եղբօր Մկրտիչ Փիրգիկեանի մահուան 36րդ տարելիցին առթիւ (զոհ Բ. Աշխարհամարտին, 37 տարեկանին), կը նուիրեն 50ական Ֆր. Վարանդի Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻՉ

ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

հայկ. ժողովրդական երգերով
Դաշնաւորում՝
ՀԱՄԼԷՏ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ
Գեռնար Տէտէճեանի եւ իր նուագախումբին

Ուրբաթ, Հոկտ. 19, ժամը 21ին, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի սրահը, 26 Ռիւ Թրուայոն։

Տոմսերը ստանալ վարժարանէն։

---

gala et banquet

des Anciens Combattants d'Origine Arménienne, Section d'Issy-les-Moulineaux,
Clamart et environs, sous le patronage de
M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de M. BAKERDJIAN
Le Samedi, 3 Novembre à 20 h. très précises.
Réservations : 770.07.25 — 642.73.10 — 642.45.25
et Mme Palouyan, Rue de Trévise
AU PROFIT DES ECOLES ARMENIENNES
Orchestre Les Gaïdzag's et Musique traditionnelle Arménienne
Interprétée par le trio arménien de Radio France
Chanteuse : Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon : Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare : M. ARTO PEHLIVANIAN
MELANIA APOVIAN (d'Arménie)
Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25 Ave. Victor-Cresson.

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՓԱՐԻԶ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ և ներկայութեամբ՝
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ
ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՃԱՇ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ
18 Ավընիւ Սիւֆրէն, Փարիզ 15րդ
Շաբաթ Հոկտ. 20, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ *մինչեւ առաւօտ, առաջնորդութեամբ՝*
ԺԵՐԱՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ
խանդավառ նուագախումբին
Մասնակցութիւն ճաշի եւ պարահանդէսի՝ 200 Ֆր.
Միայն պարահանդէսի մուտքը ժամը 23էն ետք՝ 40 Ֆր.
Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 11, *Սքուար Ալպոնի, Փարիզ* 16րդ։ *Հեռ. Թիւ* 520.03.18

NOUVEAU
CHEZ
NORAIR
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84
SANS DINER
Excellente ambiance
Danses — Chansons
Au piano : GRICHA GRINN
Première consommation 30 F.
ensuite 15 F.
ouvert tous les jours
de 22h. à l'aube

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՐ

Կապ. Խաչի Իսիի պարի դասերը սկսած են, Երեքշաբթի օրերը իրիկուան ժամը 17 – 19։ Պզտիկները ժամը 17էն 18, մեծերը 18էն 19, Պուլվար Ռուսէն, Ժիմնազ Ռուսէն, Փլաս Քենետի, Իսի ՍԱԼ Ա.

Փափաքողներ կրնան առաջնորդել իրենց զաւակները՝ երկու սեռէ։

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ
ՎԱՐՈՒԺ
VAROUJ
PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14, Rue St. Bazile
13001 MARSEILLE
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Նախագահութեամբ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՓԻԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Հոկտ. 21 ժամը 13ին,
Վասպուրական սրահին մէջ

Հայկ. պար Մշ. Տան Անի պարախումբին կողմէ, երգ, հայկական մթնոլորտ։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի նախապէս ապահովել հեռաձայնելով՝ Մշ. Տուն (91) 50.15.09

Ճաշագին 70 Ֆր.

Banquet

Pour le 3ème anniversaire
de la Maison de la Culture
arménienne de Marseille
Dimanche 21 Oct. à 13 heures

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
19
VENDREDI
19 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.495

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55e ANNÉE — No 14.495

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՐ ՉԽԱՂԱՑ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ

ԵՒ

Խաղաղութեան «Նոպէլ»ը ստացաւ՝ Քոյր Թէրէզան

Անգամ մը համար գոնէ, կը թուի թէ քաղաքական տակարկութիւնները դեր չխաղացին խաղաղութեան Նոպէլի մրցանակին շնորհումին մէջ եւ անցեալ տարուան Սատաթ-Պեկինի բանավէճի նիւթ դարձած ընտրութենէն ետք, այս տարի «Նոպէլի Նորվեկեան Կոմիտէ»ի հինգ անդամները անառարկելի որոշում մը առին: Արդարեւ, քոյր Թերեզա եւ իր անձնուէրները, աւելի քան ոչ մէկը արժանի են գնահատումի եւ ապականուած աշխարհի մը մէջ, ուր օրուան «հերոսները» Մեսրինի կը կոչուին, մխիթարական է նկատել, որ դեռ կան մարդկային աղուոր խումբեր եւ նուիրեալ անձեր, որոնք բոլորովին չեն անտեսուիր: Ճիշդ է, որ հազուագիւտ դարձած էր օրաթերթերու առաջին էջին վրայ տեսնել ուրիշ նկար մը քան ոճրագործի մը կամ «հուլիկան»ի մը նկարը, այդ իսկ պատճառով, 69 տարեկան գթութեան այս «Քոյր Թերեզա»ի ազնիւ դիմագիծը որ «առաջինը» կ'ընէ թերթերուն, ինչպէս սիրտ կը բանայ:

Մայր կամ քոյր Թերեզա, երեսուն տարի է կը ծառայէ մարդկութեան Կալկաթայի մէջ, թեթեւցնելով տառապանքը, հացի կտոր մը տալով մանուկի մը կամ վէրքը մաքրելով հիւանդի մը: Ծնած Սկիւպ (Եուկոսլավիա) 1910ին, բուն անունով՝ Ագնէս Կոնքսա (ալպանական ծագում ունի) 12 տարեկանին իսկ կոչումը կը զգար օգնելու չքաւորին: 18 տարեկանին կը հեռանայ ընտանիքէն մտնելու համար կրօնական իրլանտական միաբանութեան մը մէջ, որ առաքելութիւն մը ունի Կալկաթա: Դասաւանդելէ ետք Հնդկաստան 1928էն 1948, Հոկտ. 50ին արտօնութիւն կը ստանայ աւելի ուղղակի դարմանելու շուրջը տիրող թշուառութիւնը: Նախ կը հիմնէ դպրոց մը պիտոնվիլներու երախաներուն համար, ապա կը հիմնէ կրօնական իր իսկ կարգը՝ «Գթութեան Ուխտաւորները» որու գլխաւոր գործունէութիւնն է անմիջական օգնութիւն հասցնել համաճարակի, ողողումի, սովի, գաղթի ժամանակ: Անխոնջ աշխատող, նուիրեալ անձ մը, որ յոգնիլ չէ գիտցած եւ յաջողած է «վարակել» ուրիշ կրօնաւորուհիներ, որոնք եկած են միանալու իրեն ու Գթութեան Ուխտաւորները, շուրջ հազար կիներ, սկսած են տարածել իրենց գործունէութիւնը Ափրիկէ, Ասիա եւ Լատին Ամերիկա: 1965ին նուիրագործուած է, անձնական որոշումով Պօղոս Զ. մայր Թերեզայի կարգը կը հռչակէ «Քահանայապետական միաբանութիւն» եւ հիմնադիրին կը շնորհէ «Յովհ. ԻԳ. խաղաղութեան մրցանակը»: Աշխարհէն մոռցուած այդ թշուառներուն հասնելու համար, մայր Թերեզա զանազան հաստատութիւններ ստեղծած է ինչպէս՝ մահամերձներու օջախ, բորոտանոցներ, մանկամսուր, դպրոց: Ամբողջ կեանք մը պայքար տարած է սովին, հիւանդութեան, յուսահատութեան դէմ եւ միայն նուիրումն ու քաջութիւնը չեն բաւեր, այլեւ անհրաժեշտ էր կազմակերպչական միտք ունենալ եւ դիմացկուն կազմ:

Նոպէլի այս պարգեւով 780 հազար Ֆր. մայր Թերեզա հաւանաբար «տուներ շինէ»: Գիտակից է թէ դէմ յանդիման աշխարհի մարդկային հսկայ թշուառութեան, իր ըրածը «կաթիլ մը ջուր է», բայց կ'աւելցնէ «Եթէ չըլլար սակայն, պիտի պակսէր ծովին» ու այս խօսքը վերյիշելով, Անրի Ֆէզէ կ'եզրակացնէ Մոնտի մէջ. «Կարելի է աւելցնել՝ եթէ մայր Թերեզա գոյութիւն չունենար, պիտի պակսէր Եկեղեցւոյ եւ Մարդկութեան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ, ըստ Էլիզէի բանբերին յայտարարութեան, «այդ նիւթին մասին արդարութիւն պիտի ընէ երբ առենը գայ»: Այդ նիւթը, անշուշտ Պոքասայի տուած ադամանդներու հարցն է, վասնզի մինչ փորձ կատարուած էր ըսելու թէ Պանկուի փաստաթուղթերը կեղծ են, շաբաթերթը, ուր օր ետք կը պնդէր եւ կ'ըսէր թէ չինծու ոչինչ կայ:

ՏԷՄԻՐԷԼ «[illegible]» ետք Էճէվիտը, մեծ խանդավառութիւն ցոյց չի տար կառավարութիւնը կազմելու համար:

ԿԱՍՊԻՑ ծովու ափին պարսիկ ձկնորսներու եւ «Յեղափոխութեան պահապաններու» միջեւ Թառաֆի կռիւը ցարդ 13 հոգիի մահուան պատճառ եղած է եւ 22 վիրաւորի: Առաջին հաշուեկշիռով միայն հինգ մեռեալի խօսք կար: Դրդապատճառը կը նկատուի կառավարութեան որոշումը կարգաւորելու Թառաֆի ձկնորսութիւնը (ձկնկիթ) ինչ որ ձկնորսները չեն ուզեր:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Շիքակօ բաւական ձախաւեր արտայայտութիւն մը ունեցած է (ճիշդը՝ կաֆ մը ըրած է բայց այս բառին ճշգրիտ հայերէնը, ըստ երեւոյթին, չկայ հակառակ անոր որ մեզի ալ այնքան օտար բան մը չէ...): Արդարեւ, կոչունքի մը ընթացքին, քաղաքապետը Տիկինին ըսեր է. «Իրլանտացիները խոզեր են» յանկարծ անդրադառնալով որ Տիկին քաղաքապետն ալ Իրլանտացի է: Շիքակոյի քաղաքապետը ձգած գացած է մինչ անգլիական շրջանակները կը ջանան հերքել եղածը:

ՓԱՐԻԶԻ Ամբաստանութեան ատեանը մերժեց «քաղաքական» բնոյթը Փիփերնոյի դիմումին եւ որոշեց յանձնել իտալական իշխանութեանց: Ծանօթ է որ ծայրայեղ ձախ բնագէտը՝ Ֆրանքօ Փիփերնօ ձերբակալուած է Փարիզ Օգոստ 18ին եւ Իտալիա իր յանձնումը կը պահանջէր, քանի ամբաստանուած էր իբրեւ մասնակից Մորոյի առեւանգումին եւ սպանութեան: Տրուած ըլլալով «իրեն վերագրուած ոճիրներու ծանրակշիռ բնոյթը՝ շարժառիթը, սպանութիւն, առոնք չեն կրնար քաղաքական նկատուիլ»: Հինգշաբթի առաւօտ Փիփերնօ Հռոմ «վերադարձուեցաւ» յատուկ օդանաւով:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳՆԱՑ

Սուրիոյ Նախագահը Զօր. Ասատ Մոսկուայէն Երեւան անցաւ, ուր քանի մը օր կը մնայ նախքան Դամասկոս վերադառնալը: Կը թուի թէ Ասատ մեծ բան ձեռք չէ ձգած Խորհ. Միութենէն եւ միացեալ զեկոյց մը կը հաստատէ միայն թէ «մտքերու նոյնութիւն կայ ծեծուած հարցերուն շուրջ, մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի մասին»:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐՈՎ

Թեհրանի «Ալիք»ը Հոկտ. 11ի իր թիւին մէջ հրատարակած է թեմական խորհուրդի բողոքի նամակին հայերէն պատճէնը: Բողոքը ուղղուած է Սահմանադրական Ժողովին Դիւանին, նոր Սահմանադրութեան 13րդ յօդուածին առընչութեամբ: Նամակը յանձնուած է Իրանահայութեան ներկայացուցիչ՝ Հրայր Խալաթեանի, որպէսզի փոխանցէ եւ հետապնդէ:

Ստորեւ նամակին բովանդակութիւնը.—

×

Յարգանօք՝ տեղեկացնում ենք, որ անդրադառնալով կրօնական փոքրամասնութիւնների ներկայացուցիչների կողմից հիմնական օրէնքի 13րդ յօդուածի առընչութեամբ ձեզ յղուած 7, 7, 1358 թ. գրութեան՝ նշում ենք, որ յիշեալ յօդուածը իր ներկայ ձեւակերպուած ու հաստատուած ձեւով՝ Իրանի հայ համայնքի մէջ եւս մտահոգութիւններ է առաջացրել, որի հիմնական պատճառը այդ յօդուածի մէջ «Իսլամական կանոնների սահմանում» նախադասութեան նշումն է:

Ինչպէս որ յարգելի նախագահը եւս տեղեակ է, Իրանի յեղափոխութեան առաջնորդ Այաթոլլա Օլ-Օզմա Իմամ Խոմէյնին եւ միւս բարձրաստիճան հոգեւորականները, ինչպէս նաեւ ժամանակաւոր կառավարութեան վարչապետ ճարտարապետ Բազարգանը, իրենց արտայայտութիւնների մէջ բազում անգամներ շեշտել են, որ Իրանի իսլամ հանրապետութեան մէջ կրօնական փոքրամասնութիւններն իրենց կրօնական արարողութիւնների եւ ուրիշ իւրայատուկ իրաւունքների մէջ կատարեալ ազատութիւն կ'ունենան, աւելի քան այն, որ ունեցել են նախկին վարչակարգի օրօք, մինչդեռ «Իսլամ կանոնների սահմաններում» նախադասութեան նշումը հաւանաբար յիշեալ ազատութիւնների մէջ կաշկանդումներ կը յառաջացնի, քանզի նշուած նախադասութիւնն այնքան մութ է որ Իրանի ժողովրդի մէջ անջատողականութեան սերմանողների համար կարող է առիթ ծառայել Հայոց կրօնական, աւանդական, հանրային, ընտանեկան ու ազգային որոշ արարողութիւնների կատարման դէմ պատրուակ ծառայեցնելու, նշելով թէ՝ դրանք հակասում են իսլամի կանոններին:

Ինչպէս որ դուք եւս կը հաստատէք՝ նկատի ունենալով որ Ս. Ղորանում բազում հատուածներ կան Ս. Գիրք ունեցող կրօնների հետեւորդների իրաւունքների ճանաչման եւ իրենց կրօնական արարողութիւնների կատարման ազատութեան կապակցութեամբ (Ալ Մաադէ սուրահ, թիւ 69 եւ 82 հատուածները, Բաղրէ սուրահի թիւ 62 եւ Անքաբութ սուրահի թիւ 46 հատուածը), ինչպէս նաեւ վերանայման ընթացքի մէջ եղող հիմնական օրէնքի որոշ յօդուածներում, յատկապէս 4րդ յօդուածում եւս ընդգծուել է որ՝ երկրում գործադրուող օրէնքներն ու կանոնները պիտի չհակասեն իսլամ օրէնքներին ու կանոններին, թւում է թէ հիմնական օրէնքի 13րդ յօդուածում յիշեալ նախադասութեան նշումը կրկնողութիւն է լինելու, որի անախորժ ու հաւանական հետեւանքները ձեր ուշադրութեան ենք յանձնում:

Վերոյիշեալ խնդիրներն ուշադրութեան առնելով, հայ համայնքի մէջ առաջացած մտահոգութիւնները վերացնելու նպատակով՝ խնդրում ենք կարգադրել որ սոյն նամակի բովանդակութիւնը արծարծուի հիմնական օրէնքի վերանայման ժողովում եւ հիմնական օրէնքի 13րդ յօդուածը, որ յիշեալ նախադասութեան մութ լինելու բերումով հաւանական սխալ մեկնաբանութիւնների առիթ պիտի դառնայ՝ յիշեալ նախադասութեան յապաւումով պարզանայ:

Յարգանքներով՝

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԹԵՄԱԿԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրես, Հոկտ. 12-15)

ԴԻՆԱՄՕ ԹԻՖԼԻՍ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

[illegible] խորհրդային 42րդ ախոյեանութեան մրցումներու շարքին «Արարատ» Թիֆլիսի մէջ պարտուեցաւ տեղւոյն «Դինամօ»էն (0-1): Խաղը լեցուն եղած է հետաքրքրական պահերով: Երեւանցիները երկու հիանալի առիթներ ունեցած են կոլ նշանակելու: Նախ Անդրանիկ Խաչատրեան, մինակը գտնուելով հակառակորդի բերդապահ Օթար Գաբելիային առջեւ, չէ կրցած արդիւնաւորել առիթը, ապա Սերգէյ Զաքարեան երկու-երեք մեթր հեռաւորութենէն վրիպած է եւ չէր կրցած նշանակել կոլը: «Արարատ»ի բերդապահը՝ Վլատիմիր Վասիլեւ շատ լաւ խաղացած է. քանի մը անգամ բերդը պաշտպանած է ստոյգ կոլերէ, նոյնիսկ փրկած է իր բերդը փենալթիէ մը: Թիֆլիսցիները 60րդ վայրկեանին է, որ շնորհիւ Մանուչար Մաճայիձէի, նշանակած են խաղին միակ կոլը:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Հոկտ. 12ի թիւով:

×

ԶԻՆԱՅԻԴԱ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Հրաձգութեան Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումներուն Երեւանցի Զինայիդա Սիմոնեան բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է: Բուլկարուհի Նոնկա Մատովայի հետ ան նուաճած է ախոյեանի տիտղոսը: Սիմոնեան հանդէս եկած է նաեւ ատրճանակով կրակող խորհրդային մարզիկներու խումբէն, որ արժանացած է բաժակի:

×

ՄԱՆՈՒԷԼ ՍԱՀՐԱԴԵԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Դասական ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան երիտասարդական ախոյեանութեան մրցումներուն (մինչեւ 23 տարեկան), որոնք տեղի ունեցան Զապորոժիէի, փայլուն յաղթանակներ տարած է Լենինականէն Մանուէլ Սահրադեան: Հայ մարզիկը 57 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ վեց անգամ յաղթական հանդիսացած է եւ դարձած Խորհ. Միութեան ախոյեան:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «ԱՆՈՒԱՐ» ԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Երկրորդ անգամ ըլլալով զինեալ բախումներ տեղի ունեցան Հայերու եւ Լիբանանեան Ճակատի կուսակցութիւններուն միջեւ։ Այս անգամ եւս կը կրկնուի նոյն հարցումը. ինչո՞ւ։

Նախագահ Շամուն ըսաւ. «Բախումները արդարացուցիչ ոչ մէկ պատճառ ունին»։ Շէյխ Փիէռ Ճեմայէլ եւս ըսաւ. «Բախումները օտարամուտ տարրերու գործն են. անոնք կ'ուզեն երկպառակութիւն յառաջացնել նոյն շարքերուն պատկանողներուն միջեւ»։ Հայ երեսփոխաններն ու կրօնական պետերը իրե՛նց կարգին հաստատեցին թէ պատահածը մեծ անակնկալ մըն էր։

Ուրեմն, ինչո՞ւ պատահեցաւ ինչ որ պատահեցաւ։

Ոմանք կ'ըսեն թէ Փուրճ Համուտի բարգաւաճումն էր պատճառը, ու Հայերը հարուածելը համազօր պիտի ըլլայ ոչնչացնել երկրի տնտեսութեան վերջին կարեւոր կայանը։

Ուրիշներ կ'ըսեն. Հայերու ինքնամփոփ վիճակն ու լիբանանեան ընկերութեան մէջ չձուլուիլը ինքնին վտանգաւոր տագնապ կը յառաջացնեն, որովհետեւ այդ վիճակը ինքնին օրինակ մըն է համայնքային մանր Պետութեան մը ստեղծումին։

Տակաւին ուրիշներ շատ աւելի հեռուները կ'երթան ու կը հաւաստիացնեն որ Հայերը նախապատրաստուած էին կռիւին, եւ թէ՝ դուրսը մարզուած Հայեր Փուրճ Համուտ եկան, իրագործելու համար պատրաստուած եւ ուսումնասիրուած ծրագիր մը, որ կը վայելէր որոշ օտար Պետութեան մը հովանաւորութիւնը։

Ճի՞շդ են այս բոլորը. եւ ի շահ ուրո՞ւ։

Այս ենթադրութիւններուն առաջին պատասխանը կու գայ Փուրճ Համուտէն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներէն. անոնք կ'ընդգծեն թէ կռիւը անակնկալ մըն էր իրենց համար, եւ թէ՝ չէին կրնար մտածել կռիւի մը մասին, որմէ վստահաբար վնասով դուրս պիտի գան։ Անոնք դիտել կու տան որ չունին թնդանօթներ կամ զինուորական կազմածներ, որոնցմով կարողանան նոյնիսկ մասնակի բախումներ ունենալ լիբանանեան կուսակցութիւններու հետ, «զորս կը նկատենք գրեթէ դաշնակից, ու հետեւաբար, ճիշդ չէ անոնց վրայ կրակ բանալն ու անոնց դէմ կռուիլը»։ Ու վերջապէս, օտար Պետութեան մը հովանիին մասին զրոյցները՝ պարզապէս արդիւնք են երեւակայութեան։ Որեւէ Պետութիւն ի՞նչպէս կրնայ զօրավիգ կանգնիլ մեկուսացած շրջանի մը, որ ռազմագիտական ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ։

Երկրորդ պատասխանը կու գայ Փուրճ Համուտի դուրսէն. այս տեսակէտը կ'ըսէ թէ Հայոց նկատմամբ վերապահութիւններ կան, սակայն անոնք բաւարար պատճառ չեն անոնց հետ բախումներու շղթայազերծման։ Իսկ ամէնէն մեծ անակնկալը այն էր, որ բախումներու ընթացքին, ռումբեր սկսան իյնալ թէ Էշրէֆիէի եւ թէ Փուրճ Համուտի վրայ, ինչ որ ամրապնդեց այն ենթադրութիւնը թէ երրորդ կողմ մը կ'ուզէր բախումներ արծարծել երկու կողմերու միջեւ, որոնք ոչ մէկ շահ ունին պատահածներէն։ Ու տակաւին, անոնք կ'ըսեն թէ Փաղանգաւոր կուսակցութիւնը չի կրնար մոռնալ անկախութենէն ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ իր կողքին կանգնելու կեցուածքը՝ երեսփոխանական թէ քաղաքական այլ պայքարներու ընթացքին։

Այսուհանդերձ, որքան ալ հեռու երթանք դէպքերուն անընդունելիութեան մասին կողմերու տարբերութիւններուն մէջ, պատահածը իրողութիւն է ու առիթ կու տայ հարցումներու, անգամ մը եւս արծարծելով Լիբանանի հաւատարիմ ըլլալու եւ լիբանանեան ընկերութեան մէջ չձուլուելու Հայոց դիրքորոշումը, ինչպէս նաեւ՝ Լիբանանի պարտադրուած պայմաններուն մասին իրենց ունեցած պատկերացումը։

Այս պատճառով, «Հայերու» թղթածրարը տարինք երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեանի (որ մթնոլորտը հանդարտեցնելու ճիգերուն մասնակցեցաւ սկիզբէն ի վեր) ու իրեն ուղղեցինք բոլոր այս հարցումները, այն յոյսով որ պիտի ստանայինք համոզիչ պատասխաններ ու վերջ պիտի դրուէր բոլոր ըսի–ըսաւներուն։

×

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Լիբանանը ի՞նչ կը ներկայացնէ հոս բնակող Հայերուն համար։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ըսինք ու կը կրկնենք, որովհետեւ կրկնութիւնը օգտակար է. Լիբանանը հայրենիքն է հոս բնակող Հայերուն, որոնց թիւը կ'անցնի 200 հազարը։ Ու երբ կ'ըսենք հայրենիք, ըսել կ'ուզենք ամէն բան։

Անիկա բնական է հոս բնակող Հայոց պարագային։ Զարմանալին այն է սակայն, որ Լիբանան հայրենիքի իմաստ մը ունի նաեւ աշխարհի տարածքին ցրուած բոլոր Հայերուն համար։

Ինչո՞ւ. որովհետեւ հայկական բոլոր հաւաքականութեանց համար, Լիբանանը կրօնական գերագոյն իշխանութեան կեդրոնն է, որովհետեւ Հայոց Կաթողիկոսարանը կը գտնուի Անթիլիասի մէջ։

Հայկական թեմերը՝ Նիւ Եորքէն մինչեւ Սան Ֆրանսիսքօ, Թեհրանէն մինչեւ Յունաստան, Հալէպէն մինչեւ Կիպրոս ու Հարաւային Ամերիկայի երկիրները, իբրեւ հոգեւոր պետ ունին կրօնաւորներ, որոնք յատուկ աչք ունին Լիբանանի հանդէպ, որովհետեւ անոնք ուսանողներն են եղած Պիքֆայայի վանքին։

Հոգեւոր այս կապը, աշխարհի որեւէ մէկ շրջանին մէջ հաստատուած Հայերուն համար, Լիբանանը վերածած են փարոսի մը, որմէ կը ստանան հոգեւոր եւ բարոյական ուղղութիւն։ Անիկա ազնիւ կապ մըն է, զոր չեն կրնար խզել քաղաքական աժան հարցեր։ Եւ իւրաքանչիւր Արտաքին նախարար, որ արտասահման այցելած է, ինչպէս նաեւ՝ իւրաքանչիւր դեսպան խորապէս զգացած է այն իրողութիւնը, թէ՝ Լիբանանը սիրելի է համայն Հայութեան սրտին։

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԱՐԳԻԼՈՒՄԸ

Հ.— Բարօրութեան եւ խաղաղութեան օրերուն, Հայերը կարեւոր դեր խաղացին տնտեսական եւ ընկերային գետիններու վրայ։ Հայերը ի՞նչ դեր խաղացին կամ պէտք է խաղային ներկայ պայմաններուն մէջ։

Պ.— Պարտականութեան կոչը չեմ կարծեր որ Հայերուն համար տարբեր ըլլայ ուրիշ այլ Լիբանանցիէ, ըլլա՛յ ներկայ պայմաններուն մէջ, ըլլայ՝ այլապէս։

Լիբանան կ'ապրի ողբերգութիւն մը, որուն սահմանները այլեւս ոչ ոք կարող է գնահատելու։ Արդէն մօտաւոր հինգ տարի անցած է պատերազմի սկզբնաւորումէն ու սակայն ոչ ոք լոյսի նշոյլ մը կը տեսնէ կացութենէն դուրս գալու համար։ Հետեւաբար, իւրաքանչիւր Լիբանանցի, ըլլա՛յ ան Հայ թէ ոչ-Հայ՝ վճռականօրէն պէտք է փրկէ Լիբանանը, ու իրարու քով բերէ ինչ որ ցրուած է, այլապէս՝ կրնայ պատահիլ մեծագոյն աղէտն ու կը հասնինք թշուառ ապագայի։

Իւրաքանչիւր քաղաքացիի առաջին պարտականութիւնն է ներկայ պայմաններուն մէջ կառչած մնալ իր հողին։ Այս նպատակով, արդէն տեսանք թէ քարոզչական արշաւ մը կատարեցինք Հայ համայնքէն ներս։ Ու կը վստահեցնեմ թէ այդ աշխատանքը խիստ դրական արդիւնք ունեցաւ։ Այս ուղղութեամբ մեր տարած աշխատանքներէն մէկն էր 1978 Հոկտեմբերին քանդուած բնակարաններուն վերաշինութիւնը։ Անոնց թիւը կ'անցնէր երկու հազարը։ Այս նպատակին համար ծախսուեցաւ մօտաւորապէս եօթը միլիոն լիբ. ոսկի։ Սակայն եթէ այս աշխատանքը տարուէր վարչական ընթացիկ ճամբով, պիտի արժէր 70 միլիոն ոսկի, եթէ ոչ աւելի։

ԺՈՐԺ ԹԱՐԱՊՈՒԼՍԻ

(Շար. – 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Ուսումնական - դաստիարակչական ժամանակակից միջոցներէն մէկն է, անկասկած, պատկերասփիւռով կատարուող հաղորդումները դպրոցական զանազան նիւթերուն շուրջ։ Հայաստանի մէջ այդ իմաստով մեծ ճիգ կը թափուի եւ աշխատանքը այլապէս օգտակար է։

Ներկայ՝ 1979 – 80 ուսումնական տարեշրջանին համար, կամ՝ ինչպէս կը կոչուի հոն՝ ուստարի, «հեռուստատեսային ուսումնական հաղորդումների» ընդարձակ ծրագիր մը մշակուած է եւ արդէն իսկ գործադրութեան դրուած է այս ամիսէն սկսեալ։

«Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթէն (Սեպտեմբեր 29) քաղելով, կը ներկայացնենք գլխաւոր գիծերը, կարգ մը նիւթերը եւ քանի մը տուեալներ, գաղափար մը տալու համար Յառաջի ընթերցողներուն։

Ծրագիրը կը բովանդակէ եօթը նիւթեր հետեւեալ կարգով.— Հայոց լեզու, հայ գրականութիւն, Ռուսաց լեզու, հայ ժողովուրդի պատմութիւն, Ֆիզիկա, քիմիա եւ ընդհանուր կենսաբանութիւն

Ամէնէն ծաւալունը հայերէնի ուսուցման ծրագիրն է։ Հաղորդումները տեղի կ'ունենան, միջին դասարանի ուսանողներուն համար, շաբաթը մէկ, Երկուշաբթի օրերը, ժամը 17.15ին։ Հոկտ. 1էն կը տարածուին մինչեւ Մայիս, 1980։ Քերականական – լեզուական կանոններու բացատրութիւններ են ընդհանրապէս, ինչպէս, օրինակ, շաղկապ, ձայնարկութիւն, տեսակները, կիրարկութիւնը, եւ–ի ուղղագրութիւնը, կամ՝ պարզ նախադասութիւն, խօսք եւ նախադասութիւն, պարզ նախադասութեան տեսակները, մ–ն բաղաձայններուն ուղղագրութիւնը, բարդ համադասական նախադասութիւն, կապակցութեան միջոցներ, կէտադրութիւն, համանուն բառեր եւայլն։

Հայ գրականութիւնը կը դասաւանդուի ամիսը երկու անգամ, Հինգշաբթի օրերը, ժամը 18.20ին։ Նոյնպէս կ'երկարի մինչեւ Մայիս, 1980։ Գաղափար մը ունենալու համար, տարբեր քանի մը նիւթեր.— Մուրացանի Գէորգ Մարզպետունի, Դ. Դեմիրճեանի Վարդանանք պատմավէպերը, Նար – Դոսի Մեր թաղը պատմուածքներու շարքը, Խ. Աբովեանի Վէրք Հայաստանին, Աւ. Իսահակեանի Աբու Լալա Մահարին, Պ. Դուրեանի քնարերգութիւնը, Մ. Մեծարենցի քնարերգութիւնը, Վ. Տէրեանի Մթնշաղի անուրջները, Ե. Չարենցի Բիբլիականը, Րաֆֆիի Սամուէլը եւայլն։ Ռուսերէնը կը դասաւանդուի նոյնպէս մինչեւ Մայիս, ամիսը երեք - չորս անգամ։

Հայոց պատմութիւնը կը դասաւանդուի ամիսը երկու անգամ։ Ի տարբերութիւն

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Լութֆի աղան Թուրք դերասան մըն էր։ Կինը՝ Տիկին Մալվինան – Լութֆի աղային բերնով՝ Մալվի՝ Յոյն էր։ Վեց տարեկան սիրուն աղջիկ մը ունէին՝ Ելէնան, որ նոյնպէս կրճատումով եղած էր Էլլա։ Պզտիկը Լութֆի աղայի հարազատ զաւակը չէր, այլ կնոջը կը պատկանէր նախորդ ամուսնութենէ մը։ Այս մանրամասնութիւնները ետքէն իմացուեցաւ, բայց ոչ ոք գիտցաւ՝ պաշտօնապէս ամուսնացած զո՞յգ մըն էին անոնք, թէ ոչ։

Շատ գեղեցիկ եւ քնքուշ էակ մըն էր Տիկին Մալվին, այնպէս թարմ ու ճըկուն, որ եթէ զաւակը չըլլար, կարելի էր օրիորդ կարծել։ Լութֆի աղան, ընդհակառակն, կոշտ դէմք մը ունէր, գլուխը կիսով ճաղատ, քունքերուն մազերը տեղ – տեղ ճերմակի զարնող եւ տարիքով շատ աւելի մեծ։ Հեզահամբոյր մարդ մըն էր սակայն, արտայայտիչ մեծ աչքերով, միշտ ժպտուն եւ բարութեամբ գեղուն։ Շատ տարիներ ետք, երբ ճանչցայ գրագէտ Համաստեղը, Լութֆի աղան յիշեցի։

Վարդան Գարիկեան անունով հայ ուսուցիչ մըն էր, որ այդ ընտանիքը բերաւ Մարսիլիա պանդոկը, միջնորդեց, բարեխօսեց եւ սենեակ մը վարձեցին ամսականով, զեղչ մըն ալ ապահովելէ ետք։ Լութֆի աղայենց մեկնելէն բաւական ետքը տեսայ թէ այս Վարդան Գարիկեանը ինքն ալ դերասան է եղեր, գուցէ Հալէպի առաջին հայ դերասանը։ Ամէն Բարեկենդանի Կիլիկեան Թատերախումբը «Վարդանանց Պատերազմը» կը ներկայացնէր սինեմա Օրիանթալի մէջ եւ միշտ Վասակ Սիւնին ինքն էր։ Նշանաւոր էր մանաւանդ վերջին պատկերը՝ «Վասակ բանտին մէջ»։ Գետինները կը գալարուէր, եղունգներով իրեն իր վէրքը կը ճանկռտէր, մարմնին փակած որդերը զզուանքով մէկ կողմ կը նետէր, յանկարծ Նահատակ Վարդանին ուրուականը կը տեսնէր՝ ու սոսկումով փախուստ կու տար բեմին մէկ ծայրէն միւսը, ոռնալով։ Անկէ ըլլալէ աւելի պժգալի Վասակ մըն էր…

Իսկ Վարդան Մամիկոնեանին դերը, նոյնպէս անփոփոխ, չէք կրնար գուշակել թէ ով կը կատարէր։ Գունաւոր թուղթէ սաղաւարտը գլխուն, հսկայական սուրը մէջքին, յաղթ ու լայնթիկունք Վարդան զօրավար մը, որ բեմը կը դղրդէր ու սրահը կ'ալեկոծէր իր ճառերով։ Ով կրնար հաւատալ թէ Օրիանթալի բեմէն դէպի Աւարայրի դաշտը սուրացող կայծակնային այդ Վարդանը օր մըն ալ պիտի վերածուի, յիսուն տարիներ ետք, խոհական ու ծանրագլուխ սա մարդուն, որ արաբական յորջորջումով այսօր կը համարուի Լիբանանի «Մէլէք էլ Հատիտ», որ կը թարգմանուի «Երկաթի թագաւոր», եւ որ, ի վերջոյ, կ'ըլլայ նոյնինքն բոլորիս ծանօթ… Յովհաննէս Գասարճեանը…

Այս նոյն փիէսը, որուն գիրքը չեմ տեսած բայց հաւանաբար Սմբատ Բիւրատի հեղինակութիւններէն ըլլալու էր, իր վէպերուն պէս անարուեստ ճառախօսութեանց շարք մը, օր մըն ալ Տիգրանակերտի բարբառով ներկայացուեցաւ, «քաղքըցիներէն», ինչպէս կ'ըսէին։ Տիգրանակերտցիները, թէեւ զանգուածով ոչ գերակշիռ Հալէպի մէջ – ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ըլլալով Այնթապէն, Մարաշէն եւ Կիլիկիոյ այլ վայրերէն – բայց խիստ բարգաւաճ համայնք մըն էին։ Շրջան մը նոյնիսկ իրենց մասնաւոր որբանոցը ունեցան, հայրենակցական միութեան դրամով քանի մը սեփական շէնքեր շինեցին, որոնց հասոյթէն կ'օգտուէին Տիգրանակերտցի որբեւայրիներ եւ անկարներ։

Քաղքըցի Վարդան Մամիկոնեանը չեմ յիշեր թէ ով էր, բայց ոչ – Տիգրանակերտցիներուս ականջին կատարեալ զուարճալիք էր գրական մաքուր հայերէնը այլափոխուած ու ծմռտկուած լսել այդ բարբառով։ Դժուար կը զսպէինք մեր խնդուքը եւ քանիցս սաստիչ բողոքներ լսեցինք խորին յուզումով հետեւող բազմութենէն։ Վստահաբար կրնային մեր խմբակը դուրս վռնտել, եթէ մեր լեզուները խածատելով չզսպէինք մեր ծիծաղները։

Կարելի չէ անշուշտ այդ բարբառին հնչական երանգները գրաւոր ներկայացնել եւ ինքնուրոյն համը տալ, բայց փորձեմ քանի մը մօտաւոր հատուածներ։

Վարդանը ժողովի մէջ է իր զօրականներով։ Յանկարծ բեմ կը մտնէ իր աղջիկը, Շուշանիկ, հսկայական եռագոյն դրօշակի մը կոթէն բռնած։

(Շար. 1)

Արամ Խաչատրեան

«ՓԱՏԸԼՈՒ»Ի ՄԷՋ

Ռուսիա կը նշանակէ փղոսկրեայ ամրական դուռ մը խորտակելով մտնել ներս: Ռուսիա այն պատճառով որ նուագահանդէսը այս անգամ եւս առաջին անգամ լսելով, տեղի կ'ունենար կիրակնօրեայ ցերեկային նուագահանդէսներու շարքին, պաշտօնապէս:

Տարաբախտ երգահանին մահէն յետոյ ...ական ապահովցինք որ տեղական երաժշտական կազմակերպութիւններ խորհին յարգանքի արդար վարձատրութիւնը տալ իր գործին, եւ վերջապէս հասաւ օրը:

Այն մահացող երաժիշտի համար մնայուն պարագայ մըն է, գիտնալ թէ իր գործը պիտի յաւերժանա՞յ թէ մոռացութեան պիտի տրուի:

Եթէ տարբեր երկիրներու մէջ լայն ժողովրդականութիւն գտած է մեր ազգային վաստակը, պէտք է ընդունիլ դժբախտաբար որ այդպէս չէր եղած Ֆրանսայի մէջ. պատճառները գուշակել դժուար չէ:

Կիրակի, Հոկտեմբեր 14ի նուագահանդէսը կը ղեկավարէր Վիքթոր Թրէթիաքով, երիտասարդ մը, որ Խաչատրեանի գործը լաւապէս ըմբռնած էր ու ընդարձակօրէն ղեկավարեց քան հեղինակը ղեկավարած էր, բան մը որ յաճախադէպ է երգահաններու մօտ, ղեկավարը իր ոգիէն բան մը աւելցուց արժեւորելու համար երկրորդ համանուագը, ամբողջ գործ մը որ վերջին պատերազմի օրերով ստեղծուած հոգեկան ապրումներու ազդեցութեան տակ յօրինուած է, ուր պատերազմի սրտակորոյ կառուցուածքն է կը յայտնաբերէ հեղինակը:

Ցայտագրին ամէնէն փայլուն թիւն էր Ջութակի քոնչերթօն, որ նուագեց կրկին երիտասարդ մը, Վլատիմիր Ցէտուէֆ:

Ոչ մէկ ջութակահար ցարդ կրցած է տալ այն փայլուն մեկնաբանութիւնը քան այս հազուագիւտ արուեստագէտը որ տասնապատիկ աւելցուց հեղինակին գործը եւ որ խանդավառ ծափահարութեանց ի պատասխան հինգ անգամ բեմ հրաւիրուեցաւ:

Անցողակի ըսենք որ այս հեղինակութեան մէջ առաւելապէս կը զգացուի հեղինակի Հայու ոգին, առաջին բաժնին մէջ նկատելի է մեր երկու տոհմիկ երգերու մթնոլորտը (Գարուն ա եւ Վիրաւոր լորիկ):

Զայքովսկիական անհուն թախիծ մը կը տիրէ երկրորդ բաժնին մէջ:

Նուագահանդէսը վերջ գտաւ Խաչատրեանի սկզբնական գործերէն Մասքարատի քանի մը հատուածներով, որուն երրորդ կտորը վալսը, արտակարգօրէն գունագեղ եւ հրապուրիչ է եւ ապահովաբար գերազանց Սիպելիուսի հանրածանօթ վալսէն, որ խանդավառ ծափահարութեանց մէջ՝ կրկնուեցաւ:

Այս պաշտօնական նուագահանդէսի յաջողութիւնը ազդարարութիւն մը կարելի է նկատել Գլազունովի եւ իր նմաններուն, որոնց անցեալին մէջ ցուցաբերած վերապահութիւնը արդարացի չէր:

Կը մաղթենք որ փարիզեան պաշտօնական նուագահանդէսներու կազմակերպիչներ եւ մանաւանդ ղեկավարներ անդրադառնան որ միջազգային շարք մը երաժիշտներու կարգին՝ Արամ Խաչատրեան մըն ալ կայ:

Այս բոլորին մէջ՝ ցաւալի անդրադարձում մըն էր նկատելը Հայերու խիստ անբաւարար ներկայութիւնը:

Ա. Մ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Ընդունելութիւն ի պատիւ Կարդինալ Էչէկարայի

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առաջին անգամ ըլլալով իր պատմութեան մէջ, Մարսէյլ կարդինալ մը ունի:

Ամբողջ քաղաք մը մեծ խնդութեամբ եւ հպարտութեամբ ողջունեց աննախընթաց դէպքը: Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կաստոն Տըֆէր անձամբ ներկայ եղաւ Հռոմ կարդինալութեան աստիճանի տուչութեան: Պէտք է ըսել որ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը Ֆրանսայի Եպիսկոպոսական ժողովի նախագահն է այսինքն մեծագոյն դէմքերէն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, յարգուած հեղինակութիւն մը եւ տէր ուժեղ անհատականութեան:

Իր յաճախակի շփումները, հանդիպումները Մարսէյլի հայ գաղութին հետ եղան միշտ փոխադարձ համակրութեամբ, բարեկամութեամբ եւ վստահութեամբ: Այսպէս կարդինալի աստիճանի բարձրացման առթիւ մեծ թիւով հայ միութիւններ, եկեղեցիներ, կրօնականներ եւ ազգայիններ յատուկ գիրերով շնորհաւորեցին նոր կարդինալը:

Պատեհ էր սակայն նաեւ հաւաքական արտայայտութիւն մը եւ այս գծով Փրատոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութեան կազմակերպած ընդունելութիւնը ի պատիւ բարձրաստիճան եկեղեցականին, Հինգշաբթի, Հոկտ. 11ին, գնահատելի նախաձեռնութիւն մըն էր:

Ժամը ճիշդ 19ին, Յակոբ Եպս. Վարդանեան կը հիւրընկալէր Մարսէյլի արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Էչէկարայը որ թափօրով եւ «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ մուտք կը գործէր եկեղեցւոյ խնկաբոյր կամարներէն ներս: Թափօրին մաս կը կազմէին Մարսէյլի եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ հովուապետ հայ կաթողիկէ համայնքին եւ եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներ:

Կը կատարուէր եկեղեցական կարճ արարողութիւն մը: Ընթերցուած սաղմոսի եւ Պօղոս առաքեալի թուղթերէն, ինչպէս նաեւ Յովհաննու աւետարանիչէն հատուած մը «Ես եմ քաջ հովիւը...»: Աւետարանը կարդաց Կարդինալ Էչէկարայ: Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Խ. Եըլմազեանի, երգեց «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ», «Սուրբ սուրբ» եւ «Տէր ողորմեա»: Ապա Յակոբ Եպս. Վարդանեան խօսք առնելով յայտնեց իր հոգեկան ցնծութիւնը ըսելով. «Սուրբ հոգւոյ ներգործութեամբ է որ Պօղոս – Յովհ. Բ. Պապը վարձատրեց Աստուծոյ ծառան՝ Էչէկարայ Արք.ը, որուն քահանայական նախանձախնդրութիւնը եւ սէրը հանդէպ իր նմանին սահման չեն ճանչնար»: Յետոյ, վեր առաւ Մարսէյլի Արք.ին արժանիքները եւ իր առաքելութեան վսեմութիւնը ու յայտնեց հայ հաւատացեալներու շնորհակալութիւններն ու յարգանքի եւ քրիստոնէական սիրոյ զգացումները: Յակոբ Եպիսկոպոս այս հանդիսաւոր առիթով որպէս ընծայ, յանձնեց Կարդինալ Էչէկարայի, Սուրբ Կոյսի գերեզմանէն, Երուսաղէմ, մասունքներ զետեղուած ձիթենիի փայտով պատրաստուած փոքր անօթի մը մէջ:

Կարդինալ Էչէկարայ յայտնապէս յուզուած իրեն եղած պատիւէն եւ արտասանուած սրտագին խօսքերէն, շատ ջերմ բառերով յայտնեց իր շնորհակալութիւնները եւ շեշտեց հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ սերտ կապերն ու յարաբերութիւնները որոնք հաւատարիմ էքիւմէնիզմի շարժումին կ'երթան դէպի եկեղեցիներու միութիւն: Վերյիշեց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի պատմական այցելութիւնը Հռոմ եւ իր ուղեւորութիւնը Հայաստան եւ Ս. Էջմիածին ընդգծելով հայ եկեղեցիներու ճարտարապետական ինքնատիպութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ մշակութային ու քաղաքակրթական հարստութիւնը: Կարդինալը փափաք յայտնեց որ եկեղեցիներու պետերուն միջեւ եղած հանդիպումները շարունակութիւն մը գտնեն ժողովուրդի մակարդակին որպէսզի բոլոր քրիստոնեաները զիրար ճանչնան աւելի լաւ եւ ձգտին դէպի յուսացուած միութեան: Կարդինալ Էչէկարայ աւարտեց իր խօսքը կարդալով աղօթք մը Ներսէս Լամբրոնացիէն: Եկեղեցական այս կարճ եւ տպաւորիչ արարողութիւնը վերջ գտաւ «Հայր Մեր»ով:

Ապա, յաջորդեց ընդունելութիւն Սահակ – Մեսրոպ մշակութային կեդրոնին Ա. Զըբաշեան սրահին մէջ: Բժ. Խաչինէճեան Եկեղեց. Կրօն. Ընկերակցութեան անունով արտասանեց շնորհաւորութեան խօսքեր եւ նուիրեց Կարդինալ Էչէկարային երկ մը նուիրուած հայ մշակոյթի գանձերուն: Ս. Մեսրոպ երգչախումբը մեկնաբանեց յաջող կերպով մի քանի հայկական երգեր: Յետոյ ազատ ընթացք տրուեցաւ ներկաներուն աւելի մօտէն ծանօթանալու Կարդինալին:

Կոկիկ եւ պատշաճ ընդունելութիւն մը որուն սակայն կ'ակնկալէինք աւելի մեծ բազմութիւն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ժամերուն՝ կ'երկարի մինչեւ Օգոստոսի վերջը:

Ստորեւ քանի մը նիւթեր:

Ուրարտական Պետութեան կազմութիւնը եւ վերելքը, հայ ժողովուրդին կազմաւորումը, հայկական կեդրոնական Պետութեան ծաւալումը, Արտաշէս Ա., Տիգրան Բ, հայկական Պետութեան զօրացումը, Հայաստան Բ – Գ դարերուն, հին Հայաստանի մշակոյթը, Մարզպանական Հայաստանը, 450 – 451ի Համաժողովրդական ապստամբութիւնը, հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթը Դ – Է դարերուն, Հայաստան եւ արաբական խալիֆայութիւնը, ժողովրդային շարժումները արաբական խալիֆայութեան դէմ, Բագրատունիներու թագաւորութիւնը եւ պետական կազմաւորումը Թ – ԺԱ դարերուն, Բագրատունեաց Հայաստանի քաղաքները, վերջինը՝ Թոնդրակեան շարժումը Հայաստանի մէջ Թ-ԺԱ դարերուն:

ԲԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԵԶՆՕՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Սեպտ. 16ին, նշուած է ընկ. Մելիք–Շահի ազգային – կուսակցական գործունէութեան 75ամեայ յոբելեանը: Բացումը կատարած է օրուան ատենապետը՝ բնորոշելով ձեռնարկին բնոյթը: Մհեր Շխրտըմեան տուած է յոբելեարին կենսագրականը, Եդուարդ Մկրտիչեան՝ գործը: Եղիշէ Ա. Քհնյ. Մխիթարեան ներկայացուցած է ընկ. Մելիք-Շահի հրապարակագրական եւ գրական գործերը եւ անոնց տեղը հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Գեղարուեստական բաժնին ընթերցումներ կատարուած են յոբելեարի գործերէն: Վերջին խօսքը արտասանած է Մելիք-Շահ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն հանդէպ ցոյց տրուած գնահատական արտայայտութեան համար:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ...

Վաճառականութեան տաղանդը մարդուս միտքը սրած է, համաձայն Տէօ Շփիկըլի: Գերման շաբաթաթերթը տարօրինակ ծանուցումներ գտած է ինքնաշարժներուն վերապահուած պիւլըթէններու մէջ: Ահա անոնցմէ երկուքը.

× Փոխանակութիւն: Փէօժէօ 504 մը, 1972ի մօտէլ, ձայնասփիւռով և Ֆիաթ 128 մը, շարժիչը ամբողջովին վերաքննուած, կը փոխանակենք առողջ ձիի մը հետ:

× Ծախու է ինքնաշխատ Ասքոնա Պէ մը, 1977ի մօտէլ, կառքին ընդունարանը լեցուն, առաւել՝ 20 լիթր ալ պահեստ:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Ամերիկայում, նաեւ ուրիշ երկրներում, Հայերը յայտնի են սոսկ որպէս գորգի վաճառականներ: Եւ Մայքըլ Արլէնին մտատանջել է այդ հարցը. միթէ՞ ոչ իր հայրենակիցները միայն գորգի վաճառականներ են եւ կորցրել են իրենց ցեղի ստեղծարար ձիրքը: Վիրաւորուած նման ինչ-որ բան է ապրել Մայքըլ Արլէնի հոգում:

Այդ վիրաւորանքն էր զգացւում նաեւ Սարոյեանի խօսքերում.

– Ամերիկայի մէջ Հայերը յայտնի են որպէս գորգի վաճառականներ: Աչքովս կուզեմ տեսնել ու համզուել, որ Հայեր ոչ միայն գորգ կը վաճառեն, այլեւ իրենք կրնան գորգ շինել:

Գործարանում գոյների հրավառութիւն էր. կարմիր, դեղին, նարնջագոյն, կանաչ, կապոյտ թելերի հիւսկէններ էին վառվռում ամենուրեք:

Գործարան գալուց առաջ Մինաս Աւետիսեանի տանն էր եղել, այցելել արրուն, դիտել գործերը:

Տեսնելով վառվռուն թելերի հիւսկէնները, ասաց.

– Մինաս Աւետիսեանի գոյներն են... Աշխարքի մէջ անոր պէս նկարիչ քիչ կայ, եթէ բնաւ՝ չկայ, հաւատացէք: Ինչ զօրաւոր է, հայկական է, հին ու բոլորովին նոր: Զարմանալի է...

Կանգնեց մի գորգագործուհու մօտ, երկար, մանրամասն դիտեց մատների շարժումները....

– Ոչ թէ կ'աշխատի, այլ կը նուագէ, ու այդ նուագէն ահա կը ծնուի այս գորգ...

Ու գոհ էր, անսահման գոհ, որ «Հայեր ոչ միայն գորգ կը վաճառեն, այլեւ իրենք կրնան գորգ շինել», այն էլ ի՜նչ գորգ...

– Ձեր շինած գորգերը հիանալի են, – ասաց գործարանի բակում, ուր մի փոքրիկ հանդիպում կազմակերպուեց բանւորների հետ, – պայծառ են ձեր գոյները: Բայց կ'ուզէի որ աւելի պայծառ ըլլան, կ'ուզէի ձեր գորգերուն մէջ աւելի շատ տեսնել վարպետ Մարտիրոս Սարեանի գոյներ, Մինաս Աւետիսեանի գոյներ... Հայը պայծառ գոյն շատ կը սիրէ...

Շուռ եկաւ իմ կողմը.

— Ինչպէս էր այն միջատի անուն, որմէ հին Հայեր կարմիր ներկ կը ստանային...

– Որդան կարմիր...

– Այո, որդան կարմիր... Կ'ուզէի ահա, որ այդ կարմիր ձեր գորգերուն մէջ շատ - շատ ըլլար, ատիկա հայկական գոյն է...

Մի փոքրիկ, վառվռուն գորգ նուիրեցին.

– Պզտիկ պատմութիւն մը ըսեմ, լսէք. Ամերիկա թելեվիզյան երբեմն մրցոյթներ կը կազմակերպէ. մարդիկ կը հաւաքուեն, դժուար հարցեր կուտան, ով այդ հարցերուն ճիշտ պատասխան կուտայ, թելեվիզյոն մը կը նուիրեն: Ատանկ մրցոյթ մը կը դիտէի, մարդ մը եկաւ, բոլոր հարցերուն արագ մը պատասխանեց, հիանալի պատասխանեց, ու երբ ուզեցին թելեվիզիան նուիրել, ըսաւ՝ չեմ՝ ուզեր, թելեվիզյոն ունիմ... Եղբայր, եթէ չէիր ուզեր, ինչո՞ւ եկար... Եկայ, ըսաւ, որովհետեւ հետաքրքիր է... Հիմա, այդ մարդու խօսք պիտի ձեզի ըսեմ, չեկայ, որ ինծի այս գորգ նուիրեք, եկայ, որովհետեւ հետաքրքիր է... Բայց այդ մարդու պէս պիտի չըսեմ, այս գորգ պիտի վերուցեմ, տանիմ, գրասեղանիս վրայ, աչքերուս դէմ դնեմ ու միշտ յիշեմ ձեզի...

(Շար. – 31)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Այրի Տիկին Աղնիւ Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Կեռար եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Քիրէմիթճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էտուար Քիրէմիթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Քիրէմիթճեան եւ զաւակները, Գ. Փօլ Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս եւ Եպրաքսէ Լուազօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քիրէմիթճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Քիրէմիթճեան, այրի Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տատայեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քիրէմիթճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Քիրէմիթճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ճելաթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Գեսիկեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՐԷՄԻԹՃԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Հոկտ. 19ին, ժամը 15.45ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Գուրկէն։

Թաղումը կը կատարուի Իսիի գերեզմանատունը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակ. Տան

Արաքսի Քիւփէլեանի յիշատակին Տիկ. Սարգիսեան եւ զաւակները, Գր. Քիւփէլեան եւ զաւակները, Տիկ. Գառնիկ Մուրատեան (Վիէն) եւ Ընէֆ – Էլէքթրիք – Ֆլիւքս ընկերութեան պաշտօնէութիւնը 100ական Փր.։ Նշան Քէհէեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկ. Սերոբ Քէհէեան 50 Փ.։ Կ. Տէր Կարապետեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկ. Մասիս Գարիկեան 100 Փր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Հոկտ. 21 հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցին, Հ.Բ.Ը.Մ.ի հայերէնի ուսուցիչ եւ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբի անդամ՝

ՇԱՀՆՈՒՐ ՃԻՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Պատարագին կը մասնակցի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը։

ԿԵԴՐ. ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Շաբաթ Հոկտ. 20ին ժամը 16ին, իր կեդրոնատեղին, 32, Թրէվիզ փողոց, 75009 Փարիզ։

ՕՐԱԿԱՐԳ՝ փոփոխութիւններ կանոնագրին մէջ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԻՉԳԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հայրութեան 500 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Եսթեր Իչգալայեանի մահուան առթիւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՐ

Կապ. Խաչի Իսիի պարի դասերը սկսած են, Երեքշաբթի օրերը իրիկուան ժամը 17 – 19։ Պզտիկները ժամը 17էն 18, մեծերը 18էն 19, Պուլվար Ռուտէն, Ժիմնազ Րուտէն, Փլաս Քենետի, Իսի ՍԱԼ Ա.

Փափաքողներ կրնան առաջնորդել իրենց զաւակները՝ երկու սեռէ։

sophocle

ASSADOURIAN
BARBARIAN

Tél. : 526-61-96
363-96-85

RESTAURATION — meubles
PEINTURE
MENUISERIE
TAPISSERIE
MOQUETTE
ELECTRICITE

— Devis gratuits —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի ՈՍԿԵԶՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտ. 28, առաւօտեան ժամը 11ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի « Նոթրը Տամ տը լա Կարտ »ի մէջ, հայկական տարեկան ուխտագնացութեան առիթով։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ժողովրդապետ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին։

BRUXELLES BRUXELLES

DINER et GRAND BAL ANNUELS

Organisés par le Comité des Arméniens de Belgique,
au profit des œuvres de la Communauté
Le Samedi, 17 Novembre à 20 h. 30 dans les Salons de l'Hôtel Sheraton,
Place Rogier à Bruxelles
La soirée sera animée par l'orchestre
Les Gaïdzag's de Paris
TENUE DE SOIREE SOUHAITEE
RESERVATION chez Mr. Gayda, à Bruxelles, soit par téléphone (322) 649-44-60, soit par écrit 103, Rue de Livourne, 1050 Bruxelles

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 1 – 4
կազմակերպութեամբ՝
Ս. ԽԱՉԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝
Անտոն Վ. Թիւթիւնճեանի
6 ter, Rue Charlot — 75003 PARIS
Tél. : 278-31-93

"LE GUI DE LA FORET,,
"Chez IDEAL,,

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ԻՋԵՒԱՆ
ՈՒԱԶԻ ԴԱԼԱՐԱԳԵՂ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

օժտուած է յարմարաւէտ առանձնասենեակներով
եւ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՃԱՇԱՐԱՆՈՎ

Ֆրանսական եւ հայկական ճոխ ճաշացուցակ, հսկողութեամբ
Սեփականատէր-Տնօրէնին

Տրամադրելի՝ հարսանեկան, նշանտուքի խրախճանքներու, ընկերային տօնախմբութեանց եւ հաւաքական հացկերոյթներու։
Յարմար կառատուն (փառքինկ)
1, Avenue de Boran — 60260 LAMORLAYE
Tél. : (4) 456-93-51
FERMÉ LE MARDI

DANS LE CADRE DU CINQUANTENAIRE DE LA CROIX BLEUE

BAL

de la Croix Bleue Arménienne d'Arfortville
Samedi 20 Octobre de 20 h. à l'aube dans la salle des Fêtes d'Alfortville
Rue Voltaire
Avec l'orchestre des « GAYDZAG'S »
AMBIANCE — CHANTS — DANSE
BAR — BUFFET — Spécialités arméniennes

ՄԻԱՅՆ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կապոյտ Խաչի ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ գիշերային դասընթացքները, սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար, կը վերսկսին Հոկտեմբերի սկիզբը։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Տիկ. ՆԱԶԵԼԻ ՖՈՒՐԹԻՒՆԻ 946-03-39

Pour Adultes Seulement

Les cours de LANGUE ARMENIENNE organisés par la Croix Bleue de CHAVILLE, reprennent début Octobre.

Initiation et perfectionnement.

Pour les inscriptions téléphoner à : Mme NAZELIE FOURTUNE 946-03-39

restaurant
EREVAN

ՀԱՅՑԱՏՈՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱԳՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի Նախկին Սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ « Զրբաշեան » սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եղիազեանի։ Պար՝ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ Տիկին Նուա Արզումանի։ Արտասանութիւն Տիկ. Սոնիա Մկրտիչեանէ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ. Ֆաքիրեանէ, իրենց սիրելի սանին Ռոժէ Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ 200 Ֆրանք։ Ինչպէս նաեւ Տոքթ. Սիմոնեան 700, Գ. Գապասայեան 500 Փր., Օր. Փապուճեան (Թուլուզ) 500, Տէր եւ Տիկ. Սարգիսեան 300, Տէր եւ Տիկ. Ֆաքիրեան 250, Ա. Քիւրքչեան 250, Տոքթ. Եղիշէեան 150, Գ. Սուրեան, Տիկ. Խաչիկեան, Գ. Գ. Զիչէրեան, Մասիս 100ական, Թորոս 50 Փր., փոխան ծաղկեպսակի Զատիկ Քոչեանի մահուան առթիւ Տիկին Արեգնազ Քէպէքեանէ 100 Փր.։

×

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Վահրամ Մանուկեանի մահուան քառասունքին առթիւ.— Տէր եւ Տիկ. Տոլորեան Մարիուս իրենց մօրեղբօր յիշատակին 50 Փր., այրի Տիկ. Սիրանոյշ Յակոբեան իրենց հօրեղբօր յիշատակին 20 տոլար (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկ. Ս. Ենովքեան 30 Փր., Տէր եւ Տիկ. Սըվաղըեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչատուրեան 20ական։

Նոյն առթիւ Խորոտէքեան ընտանիք 50 Փր. եւ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Տէր-Գալուստեան 30 Փր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ Ողբացեալ Աղնիւ Ավիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Վարդեվառ Գամպէրեան 20 Փր.։

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.496

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.496

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ մահուան լուրը տարածուած էր Հնդկաչինի բոլոր երկրէ երկիր, բացի բուն երկրէն՝ Խորհ. Միութենէն: Առաջին առթիւ Ուաշինկթընի առաջին նախարարութեան շրջանակներն էին աղբիւրը բայց որեւէ ձեւով, կարելի չէր եղած ստոյգ լուր մը գտնել Ուրբաթ առտու իսկ: Միակ ծանօթ կէտն այն էր որ Արեւելեան Գերմանիոյ 30ամեակի հանդիսութիւններէն վերադարձին Բրեժնեւ հաւանաբար առողջական խնդիր ունեցած էր քանի որ չէր կրցած ընդունիլ Սուրիոյ նախագահը՝ Ասատ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ անակնկալօրէն Վալ տը Կրասի զինուորական հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ: Առողջական առաջին զեկոյցի մը համաձայն, Պառ արեան գերճնշումի հարցեր ունի եւ իր անձնական բժիշկը անհրաժեշտ գտած է, որ քանի մը օր հիւանդանոցը մնայ եւ ընդհանուր քննութեան ենթարկուի: Կ'ըսուի թէ պատահածը գերյոգնութեան հետեւանք է:

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԿՕԼ նաեւ Վալ տը Կրաս փոխադրուած է բայց իր վիճակը մտահոգիչ կը նկատուի: 79 տարեկան, զօրավարին այրին, վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր քանի մը ամիս առաջ եւ իր վատառողջ վիճակը հետեւանք է այդ գործողութեան:

ԻՐԱՔ որոշած է հարիւրէն տասը յաւելում ընել իր քարիւղին վրայ, ինչ որ գէշ անակնկալ մըն է Ֆրանսայի (եւ հաւանաբար Ֆրանսացիներուն) համար, որ իր ներածումին մէկ քառորդը կ'ապահովէ Պաղտատէն:

ՆՈԲԵԼԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ մրցանակը շնորհուեցաւ յոյն բանաստեղծի մը, որու գործը քիչ ծանօթ է իր երկրէն դուրս, քանի բառ չէ թարգմանուած: Նոպելը, այս տարի կը շարունակէ իր անակնկալները, խաղաղութեան մրցանակէն ետք (որու մե՞ծ թեկնածուն էր Գարթըր...) Գրականութեան պսակաւորն ալ նախատեսուած անուններէն դուրս մէկը եղաւ: Արդարեւ « թեկնածուներու » մէջ կային Հարաւ – Ամերիկացի Խորխէ Լուիս Պորխէս, Հարաւ – Ափրիկեցի՝ Նատին Կորտիմէր կամ Անտրէ Պրինք, Ֆրանսուհի մը՝ Սիմոնն տը Պովուար, Թուրք գրագէտ մը՝ Ե. Քէմալ, կային նաեւ Կ. Կրինի, Մարկրիթ Եուրսանարի անունները, նոյնիսկ ուրիշ Յոյնի մը՝ Եանիս Ռիցոս: Եւ յանկարծ անծանօթ անուն մը մէկ վայրկեանէն հանրածանօթ դարձաւ. Ոդիսէուս Էլիթիս: Ծնած 1911ին Կրետէ, բուն անունն է՝ Ալեփուտելիս: Էլիթիս ընտրութիւնը իբրեւ գրչանուն կը համապատասխանէ իր իսկ վերլուծումով հելլենական մտքին կարգ մը ըմբռնումներուն՝ ինչպէս Յունաստանի անունն իսկ (Էլլաս), յոյսը (էլփիտաս), ազատութիւնը (Էլէֆթերիա) կամ Էլէնա՝ կինը որ կը խորհրդանշէ գեղեցկութիւնը: Կը նկատուի գերիրապաշտութեան Ոլիսեւոր: Էլիւառ եւ Ժընէ թարգմանած է, բարեկամ եղած է Պրըթոնի եւ Փիքասոյի: Ինչպէս յոյն նոր բանաստեղծութեան կրկնակ բնոյթն է, Էլէթիսի բանաստեղծութիւնն ալ հետեւելով հանդերձ եւրոպական մեծ հոսանքներուն, հաւատարիմ կը մնայ հելլենականութեան փիլիսոփայութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱրմԷնփրէս, Հոկտ. 12–15)

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Երեւանի « Դինամօ » մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած են Սարգիս Վարդանեանի յիշատակին նուիրուած դասական ոճի ըմբշամարտի համամիութենական մրցումները, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ ժամանած բազմաթիւ հայ ըմբիշներու: Երեք օր տեւած մրցումներէն ետք յաղթական հանդիսացած են Խաչատուր Յովհաննիսեան (48 քիլօ), Աւետիք Ղարիբեան (52 քիլօ), Աշոտ Ասլանեան (57 քիլօ), Նորիկ Յակոբեան (62 քիլօ), Սամուէլ Պօղոսեան (68 քիլօ), Ռոբեր Պօղոսեան (74 քիլօ), Արտաշէս Թումանեան (82 քիլօ), Ջօհրապ Սարգսեան (100 քիլօ) եւ Անդրանիկ Սարգսեան (ծանր կշիռ):

ԻՏԱԼԻՈՅ «երկինքի հսկիչները» հաւաքաբար հրաժարեցան ինչ որ տակնուվրայ ըրաւ օդանաւային երթեւեկութիւնը, ոչ միայն Իտալացիներուն համար, այլեւ բոլոր անոնց համար, որոնք ստիպուած են իտալական երկիրները օգտագործել իբրեւ անցք դէպի Ափրիկէ կամ Միջին Արեւելք: Հրաժարումին պատճառն այն է որ այս 1045 հսկիչները, ըստ իտալական կառոյցին բանակին կապուած են: Իրենք ալ կը պահանջեն քաղաքային կանոնագիր մը ունենալ:

ԽՈՄԵՅՆԻ հրահանգեց դադրեցնել առ այժմ բոլոր գնդակահարութիւնները:

ԱՏԸՆԱՄԱՆԻ (Թուրքիա) մէջ յարձակում գործած են ուսուցիչներու վարժարանին շէնքին վրայ եւ կրակ բացած ու տեղն ու տեղը սպաննած հոն գտնուող երեք ուսանողները: Ասոնք աջ համակիրներ են եղեր: Անգարայի մէջ ալ երկու հոգի սպաննուած է: Կիրակի օրուան ընտրութեան յաջորդող համեմատական հանդարտութիւնը հազիւ երեք օր տեւած է: Տէմիրէլի Ատալէթը, ուրեմն հինգ աթոռ շահեցաւ (արդէն միայն հինգ թափուր աթոռ կար) Ազգ. Ժողովին մէջ եւ 50ի վրայ 33՝ Ծերակոյտին: Ապահովութեան զինուորական ատեան մըն ալ երկու աջակողմեան, մահուան դատապարտած է: Ասոնք հինգ հոգի սպաննած եւ 12 հոգի ալ վիրաւորած էին 1978 Օգոստոսին սրճարանի մը վրայ յարձակումով մը: 26էն 36 տարի ալ բանտարկութեան պատիժներ ստացած են չորս ուրիշ ամբաստանեալներ:

ՇԻՐԱՔԻ Հ.Հ.Հ.ն ընդդիմութեան հետ քուէարկեց անցեալ օր, մերժելու համար 1980ի տուրքերու սակը (119ի դէմ 340 ձայն):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ թղթատարը գործադուլ պիտի ընէ Հոկտ. 25ին: Միւս կողմէ բողոքի ցոյցերը կը շարունակուին Փարիզի մէջ, Կիրակի օրերը խանութները բանալու ծրագրին դէմ:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Իրլանտացիները, որոնք իրենք զիրենք շատ նախատուած կը գտան իշխանուհի Մարկարէթի « խող » որակումէն Իրլանտացիներու մասին, որոշած են Անգլիոյ թագուհիին քրոջ ժամանումը ողջունել (Կիրակի) խոզերու բանակով մը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ԿԱՅԱՑԱԾ ԺՈՂՈՎԻՆ

Հոկտեմբեր 4էն 10 ժողով կայացաւ Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւններու ներկայացուցիչներուն միջեւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի վեհարանին մէջ: Ժողովին նպատակը եղաւ բանակցութիւններ վարել վերացնելու համար նուիրապետական երկու Աթոռներու միջեւ 1956էն ասդին ստեղծուած տարակարծութիւնները եւ վերահաստատելու Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ ամբողջական միութիւնը.

Մայր Աթոռը ներկայացուցին՝

Գերշ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան
Գերշ. Կոմիտաս Արք. Տէր–Ստեփանեան
Գերշ. Թորգոմ Արք. Մանուկեան
Գերշ. Շահէ Արք. Աճէմեան
Գերշ. Վաչէ Արք. Յովսէփեան:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայացուցին՝

Գերշ. Արտաւազդ Արք. Թրթռեան
Գերշ. Տաթեւ Եպս. Սարգիսեան
Գերշ. Մեսրոպ Եպս. Աշճեան:
Պ. Վահէ Սէթեան
Պ. Վարդգէս Տէր–Կարապետեան:

Ժողովի նիստերը փոխն ի փոխ վարեցին երկու ատենապետներ՝ Գերշ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Ատենադպրութիւնը կատարեցին՝ Գերշ. Թորգոմ Արք. Մանուկեան եւ Պր. Վարդգէս Տէր – Կարապետեան:

Ժողովը ունեցաւ հինգ նիստեր, որոնց ընթացքին քննարկուեցան Մայր Աթոռի կողմէ առաջարկուած հինգ կէտերը:

1. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան ընդհանրական հանգամանքը.

2. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կցուած թեմերու իրաւական վիճակը.

3. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնագրէն թիւ 32 եւ 33 յօդուածներու վերացումը.

4. Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին եւ նման կազմակերպութիւններու միակ պատուիրակութեամբ մը ներկայանալու հարցը.

5. Եկեղեցականներու նկատմամբ առնուած պատժական միջոցառումներու ճանաչումը բոլոր թեմերէն ներս:

Եղբայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ եւ Հայց. Եկեղեցւոյ միութիւնը իրապէս վերահաստատելու փափաքէն առաջնորդուած ժողովս խմբագրեց բանաձեւեր այն հարցերու մասին, որոնց շուրջ դրական արդիւնքներ արձանագրուեցան:

1. Ժողովականները ճամբաներ եւ լուծումներ փնտռեցին, որոնք կրնան վերացնել թիւր հասկացողութիւնները իւրաքանչիւր կաթողիկոսի հանգամանքի եւ իշխանութիւններուն վերաբերեալ, յայտարարելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընդհանրական հովուապետի հանգամանքը Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ:

2. Ժողովը նոյն ոգիով իր գոհունակութիւնը յայտնեց թիւ 32րդ եւ 33րդ յօդուածներու վերացումի մասին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնագրութենէն, հաւատալով որ այդ վերացումը ճամբայ կը յարդարէ թեմերու հարցի լուծումին:

3. Վերոյիշեալ թեմերու առընչութեամբ ժողովս կ'ընդունի վերադարձի սկզբունքը 1957 թուականէն առաջ դրութիւն ունեցող իրաւավիճակին, Վեհափառ Հայրապետներուն թողլով այդ ուղղութեամբ առնուելիք քայլերը:

4. Ժողովը չյաջողեցաւ համաձայնիլ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին միակ պատգամաւորութեամբ ներկայանալու հարցին շուրջ եւ այս հարցի վերստին քննարկումը թողուց յառաջիկայ ժողովին:

5. Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեցաւ եկեղեցականներու նկատմամբ առնուած պատժական եւ կարգազրկման որոշումներու փոխադարձ յարգումին սկզբունքը եկեղեցւոյ բոլոր իշխանութիւններուն կողմէ:

Հայց. Եկեղեցւոյ ներքին միութիւնը վերջնականապէս հաստատուելով, ժողովս ցանկալի կը գտնէ որ Հայց. Եկեղեցւոյ բարեկարգութիւնները կատարուին բոլոր նուիրապետական Աթոռներու մասնակցութեամբ:

Ժողովս որոշեց իր աշխատանքներուն արդիւնքը ներկայացնել Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներուն, տնօրինելու համար պարտն ու պատշաճը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչները ընդունեցան առաջարկը յաջորդ ժողովը գումարելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հրաւէրով: Յաջորդ ժողովին թուականը կը նախատեսուի 1980ի Մարտ ամիսը:

Ժողովականները իրենց կատարած աշխատանքը նկատեցին դրական կարեւոր նախաքայլ մը եւ յոյս յայտնեցին որ ապագային կայանալիք ժողովներով եւ փոխանակուելիք նամակներով համաձայնութիւն գոյանայ բոլոր հարցերու շուրջ, յիրագործումն մեր Եկեղեցւոյ միութեան եւ հայ ժողովուրդի միասնականութեան:

ԴԻՒԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

12 Հոկտ. 1979

Ս. Էջմիածին

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «ԱՆՈՒԱՐ» ԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Բ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲԱՐԴԱՒԱԾՈՒՄ

Հ.— Պուրճ Համուտի շրջանը տնտեսական գետնի վրայ զգալիօրէն բարգաւաճեցաւ վերջին շրջանին: Անիկա պիտի չըպատահէր, եթէ չձերբազատէր այն «դժուարութիւններէն», զորս պատերազմը ի յայտ կը բերէր ամէն կողմէ: Կ'ըսուի թէ այս կացութիւնը կը պարտիք Լիբանանեան Ճակատի կուսակցութիւններուն, որոնք ամէն ճիգ ի գործ դրին անոր համար. ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

Պ.— Լիբանանի պատերազմը, ինչպէս որեւէ երկրի մէջ, աղէտ մըն էր ու իր նոյն աւերակներէ ու քանդումներէ զատ ոչինչ ձգեց. ո՛չ Ճիւնիի բարգաւաճումը բարգաւաճում է, ոչ Էշրէֆիէի այս կամ այն թաղի, ո՛չ Քեսրուանի այս կամ այն գիւղին եւ ոչ ալ Պուրճ Համուտի երեւոյթը բարգաւաճում է:

Դէպքերէն առաջ, Պուրճ Համուտը թեթեւ ու միջակ ճարտարուեստի գլխաւոր կեդրոններէն մէկն էր. վարպետ արհեստաւորներ հոն կ'արտադրէին գեղեցիկ եւ արժէքաւոր բաներ: Այսօր, քեզի ցոյց կրնամ տալ ամայի փողոցներ ու անբնակ տուներ ու դուն անձամբ դատէ կացութիւնը: Ո՛չ ոք կը խօսի մնացած կամ նորաբաց խանութներու երեւոյթներէն:

ՀԱՅՑՈՅ ՉԷԶՈՔՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՐ.— Կ'ըսուի թէ երբ վտանգի ժամը հնչեց, Լիբանանեան Ճակատը ունէր միակ նպատակ մը՝ Լիբանանի փրկութիւնը, եւ այդ՝ անտեսելով արաբական կամ այլ երկիրներու մէջ Լիբանանցիներուն շահերը: Այս դիտանկիւնէն, Հայեր ի՞նչպէս կրնան արդարանալ պատերազմին չմասնակցելու իրենց կեցուածքին համար:

ՊԱՏ.— Կը յիշեցնեմ ընթերցողներուն, որ մէկէ աւելի առիթներով յայտարարեցինք Հայութեան դիրքորոշման պատճառները, սակայն կը թուի որ հոս ալ կրկնութիւնը օգտակար պիտի ըլլայ:

Հարցումը բնականաբար կը վերաբերի հայ համայնքի հաւաքականութեան եւ ոչ թէ անհատներուն, որովհետեւ անհատաբար թէ իբրեւ խմբաւորումներ, Հայեր միացան Լիբանանեան Ճակատին պատկանող կամ այլ կուսակցութիւններու շարքերուն: Սակայն ինչ որ բացայայտ է, հայ համայնքը իր բոլոր կուսակցութիւններով՝ հեռու մնաց 1975ի դէպքերու արշաւներէն:

Կը հարցնես թէ ինչո՞ւ:

Իմ կարծիքով, լիբանանեան իւրաքանչիւր համայնք իր իւրայատուկ դիրքորոշումը ունեցաւ 1975ի դէպքերուն առընչութեամբ: Համայնքէ համայնք դիրքորոշումներու տարբերութիւնը թելադրուած էր ազդակէ մը, զոր երբեք պէտք չէ մոռնալ ընել. ատիկա իւրաքանչիւր համայնքի պատմութենէն, ու անոր ընթացքին՝ իւրաքանչիւր համայնքի պատկաններուն միտքերուն մէջ կուտակուած փորձառութենէն կը բխի:

Օրինակի համար, մարոնի համայնքին դիրքորոշումը տարբեր էր յոյն ուղղափառ կամ յոյն կաթոլիկէ համայնքներու կեցուածքներէն (բոլորին ծանօթ են Իլիաս Դ. եւ Մաքսիմոս Հաքիմ պատրիարքներուն կեցուածքները), ու տակաւին չեմ յիշատակեր սիւննի, շիի, դիւրզի կամ այլ համայնքներու դիրքորոշումները: Ի՞նչպէս կը բացատրես այս կեցուածքները

Փառաւոր անցեալին իր կրած տառապանքներուն ու անարդարութեանց պատճառով, մարոնի համայնքը զարգացուցած է ինքզինքին ու Լիբանանի մասին վախի զգացում մը, ինչ որ ի յայտ եկաւ 1975ի դէպքերուն սկիզբէն ի վեր: Մտավախութիւն մը, որուն նմանը ի յայտ չեկաւ յոյն ուղղափառներուն կամ կաթողիկէներուն մօտ. ու հետեւաբար՝ հակազդեցութիւնն ալ եղաւ աւանդական վախերու եւ դառն փորձառութեանց համապատասխան մակարդակով:

Հայոց համար պարագան նոյնը չէր. Հայերը յարաբերաբար նորեկ են Լիբանանի մէջ ու հոս չեն ենթարկուած պատմական յիշեալ դժուարութիւններուն: Սակայն, գոյութիւն ունին հիմնական պատճառներ, որոնց պէտք է ծանօթանալ՝ ըմբռնելու համար իրենց դիրքը: Ամենակարեւորը այն է, որ դէպքերու պայթումի օրերուն, Հայերը կը պատրաստուէին հաւաքաբար տօնելու Եղեռնի վաթսունամեակը: Ջարդերէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով էր որ Հայերը միաձայնակամօրէն պիտի տօնէին այս առիթը, մինչդեռ անցեալին, անիկա առիթ մըն էր աջին ու ձախին միջեւ ամբաստանութեանց փոխանակումի:

Տեղին է յիշել որ Լիբանանի մէջ Հայոց կեցութիւնը երկար ժամանակի մը ընթացքին յատկանշուած էր աջի ու ձախի միջեւ պայքարով: Որեւէ դէպքի պարագային, զինեալ պայքար մը յառաջ կուգար ու տասնեակներով զոհեր կ'իյնային:

Այդպէս եղաւ նաեւ 1958ին, երբ աւելի քան հարիւր երիտասարդներ սպաննուեցան. Ու մինչ դէպքերէն ետք միւս համայնքները հաշտուեցան «ոչ յաղթական, ոչ պարտեալ» սկզբունքին շուրջ, Հայոց միջեւ արիւնալի պայքարը շարունակուեցաւ մինչեւ 1975, երբ կարելի եղաւ դառնութիւնները դարմանել, եւ այդ՝ նոյն տարուան Ապրիլ 24ին տեղի ունենալիք հանդիսութեանց առիթով (անիկա վաթսունամեակն էր աւելի քան մէկ ու կէս միլիոն Հայերու ջարդին, որ տեղի ունեցաւ 1915ին):

Արդ, եթէ մտաբերենք որ 1975ի դէպքերը ծայր տուին ընդհանուր առմամբ աջի եւ ձախի միջեւ պայքարի գունաւորումով, կրնանք ըմբռնել թէ իբրեւ հաւաքականութիւն՝ Հայերը ինչո՞ւ հեռու մնացին անկէ: Անոնց կարծիքով, 1958ի եւ անոր յաջորդած դէպքերուն կրկնութիւն էր տեղի ունեցողը:

Աւելի ուշ, պայքարը ստացաւ համայնքային գունաւորում. անհրաժեշտ չեմ նկատեր անգամ մը եւս բացատրելու թէ Հայ համայնքը ինչո՛ւ խուսափեցաւ նման այս ձեւի պայքարէն: Հայ համայնքները զարհուրեցան ու տակաւին կը վախնան ան վտանգներէն, որոնք կը սպառնան այս երկրի միութեան ու կառոյցի միասնականութեան. հետեւաբար՝ կծկուեցաւ ինքն իր վրայ ու նախընտրեց չնետուիլ փորձութեան մէջ դէպքերուն՝ որոնց կը տիրապետէ քայքայումի մթնոլորտ մը:

ԺՈՐԺ ԹԱՐԱՊՈՒԼՍԻ

(Շար. 2)

ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

Փարիզ ու արուարձանները, իրենց փապուղիով, երկաթուղիով եւ...

Մինչ ներկայ ժամանակներուս յառաջդիմութիւնը իր խելացնոր խոյանքով կը շարունակէ թաւալիլ բոլոր մարզերու մէջ, բնականաբար, մայրաքաղաքիս եւ իր անմիջական ու աւելի հեռաւոր արուարձաններու փոխադրական միջոցները զերծ պիտի չմնային նոր օրերու պատկառելի նուաճումներէն:

Սա վերջին տասնամեակին, հինաւուրց փապուղիին ընծայուած կատարելագործական բարելաւումները, առաւելագոյն դիւրութիւններ շնորհեցին անոր սպասարկութեան կապուած ամէնօրեայ միլիոնաւոր ճամբորդներուն:

1977 Դեկտեմբերին էր որ հսկայական աշխատանքի մը յաղթական պսակը նուիրուեցաւ շահագործման յանձնուած կարեւորագոյն յաւելուածական գիծերու, որոնք մեկնելով «Սէն Ժերմէն ան Լէ»էն կը հասնին մինչեւ «Պուասի Սէն Լէժէ» եւ փոխադարձաբար, ուրիշ երկարաձգում մը մինչեւ «Մառն լա Վալէ», եւ վերջապէս Շաթըլէէն ուղղակի մինչեւ Լիւքսէմպուրկի կայարանը, որուն շարունակութիւնը կը հասնի երկար տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող մինչեւ «Սէն Ռէմի լէ Շէվրէօզ»: Իսկ Հոկտեմբերի սկիզբին, երկաթուղին էր որ սպարէզ կ'իջնէր քաղաքին մէջ իսկ, թիկունք կանգնելու իր «աշխատակցին»՝ փապուղիին, երբ իր գիծերէն մին մեկնելով թագաւորաց երբեմնի բնակավայրէն՝ հոյակապ Վերսայլէն, կը հասնէր Քէ տ'Օռսէի կայարանը, զայն կապելով Ինվալիտի կայարանին, այսպէսով մէկ շունչով Վերսայլը կապելով արուարձանի կարեւոր կէտերուն՝ Սէն Քանթէն, Տուրտան եւ Էթամփ, ու իր ընթացքին վրայ շփում ստեղծելով երկաթուղիի մէկ քանի կարեւորագոյն այլ կայաններու հետ, ու նաեւ հաղորդակցական յարաբերութեամբ՝ շրջանային ճեպընթաց ցանցի գլխաւոր ճիւղերուն հետ, զգալի փոփոխութիւն մը յառաջ բերելով ժամախնայութեան եւ յոգնատանջութեան նուազումի, յօգուտ՝ հարիւր հազարաւոր աշխատաւորներու, բանուոր կամ պաշտօնեայ: Բայց յառաջիկայ տարիներուն, նոր փապուղիին եւ երկաթուղային նորաստեղծ գնացքներու դեռ ալ աւելի համատարած նուաճումները, մայրաքաղաքին ու հեռաւոր արուարձաններու միջեւ, յառաջդիմութեան յաղթանակը գործնականութեան կառոյցին մէջ, պիտի հասցնեն իր բարձունքին:

Մինչ կը խօսէի յառաջդիմութեան մասին, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, միտքս գրաւուեցաւ յանկարծ անցեալի յուշով մը, երբ այն օրերուն, գտնուելով շատ անգամ ճարտար կահագործ ողբացեալ հայրենակցի մը աշխատանոցին մէջ, հիացումս կը յայտնէի իրեն, տեսնելով որ փայտի կտորները յղկելով եւ մէկտեղելով, զանոնք կը վերածէր գեղեցկահիւս կարասիներու, կ'ըսէր, ոչ թէ ինքնագոհութեամբ, այլ պարզապէս սրամիտ անկեղծութեամբ՝ «փայտին, միայն հոգի չեմ կրնար տալ...»:

Ու այժմ, ո՛վ դուն յառաջդիմութիւն, կ'աղաղակեմ քեզի, դուն որ իրականացուցիր այն բոլոր հրաշալիքները, որոնց կատարելագործութեան վրայ մտածելն իսկ դեռ երէկ ցնորային երեւակայութիւն մը կը համարուէր լոկ, այո՛, երբ համայն աշխարհը ոգեւորեցուցիր եւ ապշեցուցիր մարդեր ղրկելով դէպի երկրէն չորս հարիւր հազար քիլոմեթր հեռու՝ Լուսնին, ու քալեցուցիր զանոնք իր հողերուն վրայ, երբ յաջողեցար, թէեւ ոչ ամբողջապէս, բայց քու գիտութեանդ կատարեալ կերտուածքներ ուղարկեցիր տիեզերքիս անծայրածիր հեռաւորութիւններուն, մինչեւ արեւուն շատ մօտիկը երերուն արբանեակներուն, լուսանկարեցիր զանոնք, ինչպէս պատկերահան մը պիտի լուսանկարէր զիս կամ միւսը:

Բայց ե՞րբ է որ պիտի կարենաս դուն հոգի տալ մեռեալին, կամ աւելի ճիշդ՝ մահամերձին, ինչպէս կը հայցէր ա՛յնքան սրտամորմոք, Սկիւտարի սոխակը երբ կ'ըսէր «մահամերձը ի՞նչ կ'ուզէ, նախ կեանքը...»:

Ո՞ւր տարիր զիս, ողբացեալ Թանկագին հայրենակից, եւ ո՞ւր փոխադրեցիր զիս, փապուղի՛...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Բոլորը ոտքի կը ցատկեն, միայն Վարդանն է որ կ'ըսէ, նստած տեղէն.

— Շի'ւշէնիկ, աղջիկս, դուն լէ մինի պաս...

Շուշանիկ հայրենասիրական բոցավառ խօսքեր կ'ըսէ, եւ այդ օրինակէն ներշնչուած, մարտիկներէն մէկը, խանդավառ, կը գոչէ.

— Վե'րջէն, էրթենք Տիգրօն, Ցաղկըրտին մէ'մը...

(Այստեղ կը հետեւի ներգործական բառ մը՝ որ չի գրուիր ոչ հայերէն, ոչ քաղաքցիերէն, եւ որ, բարեբախտաբար, կը կորսուի որոտընդոստ ծափերուն մէջ):

Վերջին արարը: Աւարայրի դաշտն է: Բոլորը մեռած են: Ղեւոնդ Երէցը կը շրջի դիակներուն մէջ, ծունկի կու գայ, կը քննէ, ծանօթ դէմքեր կը փնտռէ:

Ահա մէկը ճանչցաւ.

— Հո'մայակ (Համայակ Դիմաքսեանն է) դո՞ւն ալ ինկեր, որդեակ իմ:

Եւ կամ

— Խո'րէն (Խորխոռունին) դո՞ւն ալ կէնճութիւնդ զոհեցիր, արիւնիդ ծաղկանց մէջ խառնեցիր...

Յուզումի թաշկինակներ կ'երեւին սրահին մէջ:

* * *

Լութֆի աղան եկաւ շուկայէն բեռնակիրի մը հետ, որ մեծ կապոց մը ճերմակ կտաւ շալկած կը հետեւէր իրեն: Չափի մը վրայ մկրատով հաւասար մասերու բաժնեցին, կտորները մեքենայի կարով իրարու փակցուցին ու կազմուեցաւ լայնածաւալ սաւան մը, իրենց սենեակէն աւելի մեծ տարածութեամբ: Ընտանեօք բարձրացան տանիք եւ սաւանը փռուեցաւ այնտեղ: Տիկին Մալվին պէտք տեսաւ ներողութիւն խնդրել որ կը խանգարէն մեզ: Տանիքը մեր սենեակին բակը կը համարուէր եւ ի վերջոյ տէրը մենք էինք: Լութֆի աղան սաւանին վրայ ծունկ չոքած, սկսաւ մատիտով գիծեր քաշել: Թեթեւ հով մը կար, եւ սաւանը անշարժացնելու համար մայր ու աղջիկ ծայրերը գետին կը պահէին, բայց աղջնակին աչքը անկիւն մը կապուած եղնիկին կողմն էր, տանը մէկ կը թողուր ու կ'երթար կը գրկէր եղնիկը: Այդ պահերուն, հովէն ծփացող սաւանին թրթռացումներէն նեղուած, Լութֆի աղան կ'աղաղակէր.

— Էլլա, կէյիկը պրաք, իշինէ պաք...

Էլլա, եղնիկը ձգէ, գործիդ նայէ...):

Իսկ պզտիկը պաղատագին կը նայէր մօրը, շարունակելով սիրել եղնիկը: Ես, որ անկիւն մը կեցած լուռ կը դիտէի, կացի էլլային բացը գոցելու, արժանանալով Տիկին Մալվիի երախտապէտ ժըպիտին եւ Լութֆի աղային շնորհակալութեան: Մատիտը վերջացուցած, Լութֆի աղան սկսած էր ներկերուն: Մեծ վրձինը փոխն ի փոխ կը թաթխէր սեւ եւ կարմիր հեղուկներու թասերուն մէջ, ու կը շարունակէր ներկել թեւի լայն շարժումներով: Կէս ժամը բաւեց, որպէսզի ճերմակ պաստառը դառնայ սատանայի զարհուրելի գլուխ մը կոտոշներով ու լայնաբաց երախով: Քիչ մը սպասեցինք որ չորնայ: Լութֆի աղան մկրատով կտրեց եւ հանեց ճերմակ մնացած մեծ կտոր մը, որ սատանային բերանը կազմող բացուածքն էր, եւ գոյացաւ թիզ մը լայնքով ու կանգուն մը երկայնքով ծակ մը: Յետոյ զգուշութեամբ ծալուեցաւ ու տարին իրենց սենեակը, մեծ դժուարութեամբ բաժնելէ ետք էլլան եղնիկէն:

Քանի մը օր երթալ-գալով Լութֆի աղան տարօրինակ գործիք մըն ալ շինել տուաւ հայ արհեստաւորի մը: Կէս մեթր բարձրութեամբ իրարու վերեւ երկու գլաններ էին, երկաթեայ յենարանի մը հանգչած եւ բռնակներով կը դառնային: Կարմիր լաթ մը փաթթուեցաւ մէկուն վրայ, ծայրը ամրացուած միւս գլանին: Երբ դարձնէինք, մէկէն քակուելով կ'ոլորուէր միւսին վրայ, եւ այսպէս վեր-վար սահելով շարժում կը ստեղծուէր: Ամբողջութիւնը, սուրճ աղձնելու գործիքի մը տեսքն ունէր: Երբ սինեմային մէջ բեմին վրայ կախուեցաւ սատանային գլուխը, այն ատեն հասկցայ թէ ինչ բանի պիտի ծառայէ: Դըրուեցաւ բեմին ետեւը ու ծակը գոցեց: Երբ սկսէինք դարձնել գլանները, սրահէն դիտուած, այն տպաւորութիւնը կու տար, թէ սատանային բերնին մէջ բոցեր կը շարժին: Դժոխքին կրակները...

(Շար. 2)

ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՐԵԼՔԸ

150ԱՄԵԱԿ

Թուրքմէնչայի 1828ի պայմանագիրը, քաղաքական իմաստով, բարենպաստ պայմաններ ստեղծած է Արարատի հետազօտութեան համար: Գիտական արշաւախումբին ղեկավարը Ֆ. Պարրոտ, պրոֆեսոր Դորպատի, այժմ Տարտուի համալսարանը, 1811ին բարձրացած էր Կովկասեան լեռներուն վրայ: Քիչ ետք եկած էր Հայաստան: Արշաւախումբին մաս կազմած են երկրաբանական գիտութիւններու դոկտոր Փրոֆ. Բ. Ֆոն Բեհագէր-Քրոն, փիլիսոփայական գիտութիւններու թեկնածու, աստղագէտ Վ. Ֆեոդորով եւ ուսանողներ Կ. Շիման, պանեան ու Հ. Հէյն, բուսաբան:

Անոնք ճամբայ ելած են Դորպատէն 1829ին եւ Էջմիածին հասած են Սեպտեմբեր 9ին: Եփրեմ կաթողիկոսին համաձայնութեամբ արշաւախումբին միացած է 20ամեայ Խ. Աբովեան՝ իբրեւ թարգման եւ գործակից: Դժուար եղած է վերելքը: Նախ հարկ եղած է ուսումնասիրել ուղին, քանի մինչեւ ձիւնին շերտը լեռան լանջը կազմուած է կարծր, մեծ ժայռերէ եւ քարակոյտերէ եւ անոնց մէջ թաքնուած է հրաբխային բնոյթի աւազն ու մոխիրը: Իսկ ձիւնին շերտէն վեր արտասովոր ցուրտը, քամին եւ սառնադաշտերը անդադրելի դժուարութիւններու դուռ բացած են: Ի դէպ, Արարատի վրայ արձանագրուած են մօտաւորապէս 30 սառնադաշտեր, ամէնէն մեծն ըլլալով Ս. Յակոբի սառնադաշտը, որ ունի երկու քիլոմեթրէն աւելի երկարութիւն:

Երեք փորձ կատարուած է: Առաջինը ձեռնարկուած է Ս. Յակոբի վանքը հասնելէն ետք: Սեպտեմբեր 12 - 14ին զուտ հետազօտական նպատակներով փորձ մը կատարուած է, որուն չէ մասնակցած Աբովեան: Չորս հոգիէ կազմուած խումբը բարձրացած է մինչեւ 4.365 մեթր:

Երկրորդ փորձը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 18 – 20ին, արեւմուտքէն: Մասնակցած են 12 հոգի, մէջն ըլլալով «Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակը: Խումբին մեծ մասը հասած է 4.591 մեթր բարձրութեան: Ղեկավարը, իբրեւ յաջողութեան նշան, խաչ մը զետեղած է:

Երրորդը տեղի ունեցած է Սեպտ. 27–29ին, նոյնպէս արեւմտեան լանջէն: Սեպտեմբեր 27ին խումբին միայն կէսը յաջողած է գագաթ բարձրանալ: Վեց հոգի եղած են հասնողները՝ Ֆ. Պարրոտ, Խ. Աբովեան, Ա. Զդրովենկօ, Մ. Ջալպանով եւ երկու զինուորներ: Խաչ մը եւս, այս անգամ Աբովեանի ձեռքով, հաստատուած է լերան գագաթին:

Յաջող վերելքէն ետք, խումբը շարունակած է իր հետազօտութիւնները մինչեւ Հոկտեմբերի վերջերը: Մեկնած է Հայաստանէն Նոյեմբեր 2ին: 1829 Հոկտեմբեր 27ին, ութ հոգիէ բաղկացած խումբը նուաճած է նաեւ Փոքր Արարատի գագաթը:

Հետազօտութիւններուն արդիւնքները, յետագային, ամփոփուած են Ֆ. Պարրոտի եւ Խ. Աբովեանի աշխատութիւններուն մէջ՝ հայերէն, գերմաներէն եւ ռուսերէն:

Եզրակացութիւն: Արարատի Ա. վերելքը դէպի մեծ Մասիսի գագաթը, տեղի ունեցած է 1829 Սեպտեմբեր 27ին, իսկ փոքր Մասիսի վերելքը, յաջողութեամբ արձանագրուած է Հոկտ. 27ին:

Ուրեմն, Արարատի առաջին յաջող վերելքին 150ամեակն է այս տարի:

Ժ. Գ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Սեպտ. 22ին, տեղի ունեցած է «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան երկրորդական վարժարան»ին ի նպաստ հանգանակութեան ճաշ մը, մասնակցութեամբ մօտ 150 հոգիի: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է Խնամակալ Մարմնի փոխ-ատենապետը՝ Յակոբ Շիրվանեան, որմէ ետք Զարեհ Զարգուն ճառով մը անդրադարձած է օրուան հաւաքոյթի նպատակին: Հանգանակուած է մօտ 200 հազար տոլար, որուն հարիւր հազարը նուիրած են Տէր եւ Տիկին Կարիկեան:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Սեպտ. 23ին, նշուած է ՀՕՄի 69րդ տարեդարձը, միջմասնաճիւղային կազմակերպութեամբ, որ կը հովանաւորէ տեղւոյն 11 մասնաճիւղերը: Բացումը կատարած է Վանուշ Պալտասարեան: Բանախօսած է Ռիթա Օրբերեան, շեշտը դնելով հայ կնոջ ներկայի եւ ապագայի աշխատանքին վրայ: Խօսք առած է Միութեան Քալիֆորնիոյ ներկայացուցիչը՝ Զապէլ Ալահայտոյեան, ողջերթներ եղած են Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի եւ Հ.Ե.Դ.ի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Ցուցադրուած են հայ կնոջ տարազները: Թեմին առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապաքեանի փակման խօսքով վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

ԱԹԷՆՔԻ Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպութեամբ ուխտագնացութիւն մը տեղի ունեցած է դէպի Տիտիմոթիքոնի Ս. Կէորկի պատմական վանքը: Սեպտ. 28ի առաւօտեան 46 հոգինոց խումբը ճամբայ ելած է եւ երեկոյեան իջեւանած Գավալա, ուրկէ յաջորդ օր մեկնած է Քսանթի, այցելած Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ ապա՝ Գոմոթինիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Սեպտ. 30ի առաւօտեան ուխտաւորները ներկայ եղած են Տիտիմոթիքոնի վանքը, ուր պատարագած է Գեղարդ Քհնյ. Գապօղլեան, քարոզած է Վարուժան Վրդ. Հերկէլեան: Հոկտեմբեր 1ին, վերադարձի ճամբուն վրայ, խումբը անցած է Ալեքսանդրուպոլիսէն, ուր այցելած է Ս. Կարապետ եկեղեցին, զոր Մշեցիներ կառուցանած են ի յիշատակ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՀՕՄի «Մայր» մասնաճիւղի 1979 – 80 տարեշրջանի շաբաթօրեայ դասընթացքներու պաշտօնական բացումը կատարուած է Սեպտ. 15ին, «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանին մէջ, ծնողներու, աշակերտներու եւ ուսուցիչներու ներկայութեամբ: Խօսք առնելով վարժարանին տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, բացատրած է դասընթացքներու նպատակը: Վարչութեան կողմէ խօսք առած են ատենապետուհին՝ Տիկին Ինճէեան եւ դասընթացքներու պատասխանատուն՝ Տիկին Պետրոսեան:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 5ին, տեղի ունեցած է Խաչիկ Արարատեանի ասմունքի երեկոյթը: Յայտագրին մաս կազմած են Ե. Օտեանէ, Ա. Դարբինէ, Վ. Այգեկցիէ, Գայլ Վահանէ, Յ. Պարոնեանէ, Ա. Խնկոյեանէ, Յ. Թումանեանէ, Յ. Վարդանեանէ եւ Ն. Պէշիկթաշլեանէ երգիծական կտորներ եւ առակներ: Ներշնչումով եւ ապրումով Խաչիկ Արարատեանի մեկնաբանած գրական կտորները ջերմ ընդունելութեան արժանացած են ներկաներուն կողմէ:

լուրեր աշխարհէ

Ֆրանսական ձայնասփիւռի վարչական Խորհուրդը ի գնահատութիւն Արա Պարթեւեանի հայ հոգեւոր երաժշտութեան նուիրուած կարեւոր մէկ հեղինակութեան որ օրաթորիօ մըն է նուագախումբի ընկերակցութեամբ, որոշած է ի մօտոյ հրապարակային նուագահանդէսով մը ներկայացնել զայն հասարակութեան առաջին անգամ ըլլալով, որ տեղի պիտի ունենայ Թրինիթէ եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ 150 արուեստագէտներու, հեղինակին ղեկավարութեամբ:

Սոյն նուագահանդէսը նկատուած ըլլալով իբր մշակութային հանրօգուտ ձեռնարկ, ըստ ձայնասփիւռի ներքին կանոնագրութեան տեղի կ'ունենայ ազատ մուտքով:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՍՈՐ Կ'ԸՍԵՆ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանրացած կարծիքներէն մէկն այն է, թէ պետական հաստատութիւններու պաշտօնէութիւնը, գրեթէ քիչ մը ամէն տեղ, միջոցը գտած է շատ չյոգնելու: Քազապլանքայի Ալ Պայաձ օրաթերթը ասոր լաւագոյն օրինակը մատնանշած է:

— Ռամազանին, յատուկ ժամանակացոյց մը կիրարկութեան դրուած է՝ գրասենեակ ներկայանալ առաւօտեան ժամը 10ին եւ հոնկէ մեկնիլ ժամը 15ին: «Զարախօսներ», սակայն նկատել տուած են, թէ պաշտօնատուները շուտով այս կարգադրութեան ալ յարմարած են: Մտածած են, որ քանի պաշտօնատունը կը բացուի 10ին, ուրեմն պատճառ չկայ որ գործի չներկայանան, ըսենք, ժամը 11.30ին, նոյնիսկ կէսօրին: Այսուհանդերձ, այդպիսիները միշտ յարգած են մեկնումին պահը՝ վայրկեանը վայրկեանին:

Բայց միայն Ռամազանի ամսի՞ն է, որ այս սովորութիւնը նկատելի եղած է: Ո՛չ, համաձայն թերթին: Մտածեցէք, գրած է թերթը, թէ պաշտօնեան գործի կը ներկայանայ երկու բաճկոնով: Մէկը կը զետեղէ իր գրասեղանին աթոռին վրայ, ապա քովընտի սենեակէն կիսով լեցուն մոխրաման մը կ'առնէ ու կը դնէ գրասեղանին վրայ. այս գործողութիւնները տեսնելէ ետք, վարպետորդին արտի յամենայն հանգստութեամբ կը մեկնի: Եկող – գացողները կ'ունենան այն տպաւորութիւնը, թէ մարդը քանի մը վայրկեանի համար բացակայած է, որպէսզի... սուրճ խմէ:

Հնարամտութիւնը այսպէս կ'ըլլայ:

×

ԱՆՊԱՐԿԵՇՏ, ԲԱՅՑ ԲԱՐԵՍԻՐՏ

Լոնտոնցիք թերեւս միշտ պարկեշտ չեն, սակայն անպայման բարեսիրտ են: Օրինակ, եթէ ծերունի կնոջ մը դրամապանակը գտնեն, անմիջապէս ետ կը վերադարձնեն, բայց երբ բարեկեցիկ մարդու մը դրամը գտնեն՝ կը վերցնեն – կ'երթան:

Այս եզրակացութեան յանգած են երկու ոճրագէտներ, Քեմպրիճի համալսարանէն: Եւ ահա թէ ինչպէս: Լոնտոնի փողոցներուն մէջ «կորսնցուցած» են հարիւր պահարաններ, նախօրօք ամէն մէկուն մէջ զետեղելով մէկ սթերլին եւ մէկ պաշտօնաթուղթ: «Հարուստ»ներուն վերապահուած պահարաններուն պաշտօնաթուղթերն են եղած անդամակցութեան դիմումնագիրներ կամ անդամի քարթեր թենիսի, կոլֆի, առագաստանաւերու ակումբներու: «Աղքատ» կիներուն վերագրուած պահարանները, ընդհակառակն, բովանդակած են հանգստեան թոշակի, դեղագիրի թղթիկներ: Այս դասին պատկանող պահարաններուն աւելի քան 80 առ հարիւրը ճշդուած հասցէին վերադարձուած է: «Հարուստներուն» մէկ քանին միայն բախտին արժանացած են:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Երկու տարի է անցել, այո, մեր վերջին հանդիպումից: Շատ մանրամասներ մոռացել են յիշողութեանս մէջ եւ եթէ մոռացել են, ուրեմն կարեւոր չեն եղել: Չեմ լարելու յիշողութիւնս դրանք վերականգնելու համար: Բաց եմ թողնելու նաեւ մի շարք այլ դրուագներ, քանի որ դրանց մասին արդէն գրել են ու պատմել: Գրել են Լեւոն Մկրտչեանը, Ռազմիկ Դաւոյեանը, Ղարիբ Հայրապետեանը... Չեմ գրելու նաեւ գրողների, համալսարանի ուսանողների հետ անցած նրա հանդիպումների մասին, որ դրանք ձայնագրուել են եւ, համոզուած եմ, մի օր կը հրապարակուեն պատմական ճշգրտութեամբ ու մանրամասնութեամբ: Բայց այդ հանդիպումներից առանձին մանրամասներ կ'ուզեմ վերյիշել, որովհետեւ ոչ մի ձայնագրութիւն պատկերացում չի կարող տալ, ասենք, այն պահի մասին, երբ նա Գրողների Տան Դահլիճում պատասխանում էր «Ո՞րն է ձեր մօր ամենասիրած երգը» հարցին:

Թատերական մի փոքրիկ ներկայացում էր դա:

Ընդոստ վեր թռաւ նստած տեղից, նետուեց բեմի առաջամասը, սկսեց մի զարմանալի եռանդով յատակը աւլելու շարժումներ անել ու հետը բարձր ձայնով երգել.

Անդրանիկը բաշ իր զինուորներով···

Եւ որքան շարժումներն արագացնում էր, ձայնն այնքան բարձրացնում էր, այնքան աւելի «պարում»...

– Մայրս ամէն առաւօտ այսպէս կ'աւլէր յատակը ու այդ երգ կ'երգէր...

Դահլիճը որոտում էր ծափերից ու հրճուանքից:

Եւ պարզ տեսանք, որ Սարոյեանը թատերական ու երաժշտական հիանալի ձիրք ունի նաեւ:

Մի առիթով պատմեց.

– Օր մի մօրաքրոջս որդի Սիփան Բաղդասարեանին հետ Սան – Ֆրանսիսկոյէն ինքնաշարժով Ֆրեզնօ կու գայինք: Երկա՜ր ճամբայ... Քիթիս տակ սկսեցի երգ մը տնտնալ: Անդրադարձայ, որ այդ եղանակ ուրիշ տեղ լսած չեմ, ներսէս կու գայ: Մեր հայկական հին երգերուն կը նմանի: Սիփան միացաւ ինծի ու ան սկսեց երգել: Երգեցինք, բան մը ան փոխեց, բան մը ան աւելցուց, աղուոր եղանակ մը ստացուաւ: Տեղն ու տեղը բառեր շինեցի այդ եղանակի համար: «Եկուր իմ պզտիկ տունս, քեզի շամիչ տամ». այդպէս կը կոչուի այդ երգը: Հազարաւոր տիսք հանեցինք: Ամերիկացիները այդ երգ շատ սիրեցին, տիսքեր խելոյն վաճառուեցան: Եթէ ըսեմ, թէ այդ մէկ երգէն մէկ միլիոն տոլար շահեցինք, պիտի հասկնաք թէ ինչ ապուշ երկրի մը մէջ կ'ապրինք: Կէս միլիոն տուի Սիփան Բաղդասարեանին: Գինիի գործարան մը բացաւ: Ինծմէն հարուստ եղաւ: Բայց, ափսոս, շուտ մեռաւ Սիփան, այդ հարստութեան մէջ մեռաւ: Ամերիկացիք մինչեւ հիմա ալ կ'երգեն այդ երգ. «Եկուր իմ պզտիկ տունս...»:

Ու երգեց այդ երգը: Տաք, արեւելեան ծորուն թախիծ կար այդ երգի մէջ, թախիծ՝ հեռաւոր, փոքրիկ տան համար...

Մի այլ առիթով պատմեց.

– Նիւ Եորք «Ձեր Կեանքի Ժամանակը» խաղը կը բեմադրէին: Բեմադրիչը հեռաձայնեց Ֆրեզնօ, ըսաւ. բեմադրութիւն հիանալի ստացուաւ, շատ հիանալի... Քանի մը անգամ դարձեալ կրկնեց այդ «հիանալի» բառը... Այդքան որ կրկնեց, հասկցայ, հիանալի չէ, ու Նիւ Եորք թռայ: Հիանալի չէր: Ամէն ինչ աւրեցի ու ինքս նորէն շինեցի այդ բեմադրութիւնը: Այս անգամ, իրաւ, հիանալի էր... Գիտե՞ս, ես շատ լաւ կրնամ բեմադրել: Կ'ուզեմ Ֆիլմ մը ընել հոս: Դէմքեր – քարեր, դէմքեր – քարեր... Երախայի դէմք, Վիքթոր Համբարձումեանի դէմք, գիւղացիի դէմք... Քարեր... Քարերն ալ դէմք ունին, շատ կը սիրեմ քար... Նաեւ քայլեր կ'ուզեմ նկարել... Ոչ առաւօտեան, առաւօտեան ամէնքին քայլեր նման են իրար, գործի կը շտապին: Երեկոյեան պիտի քայլերուն նայիս, ամէն մարդ ուրիշ ձեւով կը քալէ... Այո, շատ լաւ Ֆիլմ կրնամ ընել...

(Շար.– 32)

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ս. Թադէոս Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած միօրեայ դպրոցի հայերէն լեզուի դասընթացքներու տարեշրջանը սկսած է Չորեքշաբթի Հոկտ. 17, առաւօտեան ժամը 9էն 12:

Ուսուցչուհին է երէցկին Գոհարիկ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԳԱՐ

Կապ. Խաչի Իսիի պարի դասերը սկսած են, Երեքշաբթի օրերը իրիկուան ժամը 17 – 19: Պզտիկները ժամը 17էն 18, մեծերը 18էն 19, Պուլվար Ռոտէն, Ժիմնազ Րոտէն, Փլաս Քենետի, իսի ՍԱԼ Ա.

Փափաքողներ կրնան առաջնորդել իրենց զաւակները՝ երկու սեռէ:

ԱՐՇԱԿ ԱԼՓՕՅԱՃԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

Խաչենի սան եւ համակիրներու բարեկամական միութիւնը կ'ոգեկոչէ անուանի բանասէր և պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ԱԼՓՕՅԱՃԵԱՆԻ

ծննդեան հարիւրամեակը, հովանաւորութեամբ Սամուէլ – Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու տեսուչներուն, ճոխ թէյասեղանի մը շուրջ, Կիրակի, Հոկտ. 28 ժամը 15.30ին *Ա. Մանուկեան հանդիսասրահը:*

Յոբելեարը կը ներկայացնէ՝

ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ցերեկոյթի հասոյթը կը յատկացուի զոյգ վարժարաններուն:

Ծանօթ երգիչ ՆՈՐԱՅՐ եւ եղիպտահայ երգչուհի ՄԱՐԳՐԻՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ իրենց տոհմիկ երգերով պիտի ոգեւորեն մթնոլորտը: Մէջ ընդ մէջ ասմունքներ: Սահմանափակ տեղերը կանխաւ ապահովել, առաւօտ 7էն 10 հեռախօսելով
372.04.20

Մասնակցութիւն 30 փր.

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտ. 28ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն մինչեւ 20, խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ նուագախումբին:

Այս առթիւ դաշտահանդէսին ծախուած տոմսերուն թիւերը պիտի քաշուին:

Գաթ, պաղ պիւֆէ՝ տեղւոյն վրայ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ
Նոյեմբեր 1 – 4
կազմակերպութեամբ՝
Ս. ԽԱՉԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝
Անտոն Վ. Թիւթիւնճեանի
6 ter, Rue Charlot — 75003 PARIS
Tél. : 278-31-93

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 27 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ — պարահանդէսի կազմակերպութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայոց լեզուի դասաւանդման եւ հայ մշակոյթի տարածման կեդրոն
Centre d'Enseignement et de Diffusion de la Culture Arménienne (C. E. D. C. A.)
MTP Tivoli, 66 Cours Fr. Roosevelt
13005 Marseille — Tél. : 47-92-02

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Տասը ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու ղեկավարութեամբ պիտի աւանդուին հետեւեալ նիւթերը.

Լեզու եւ գրականութիւն, Պատմութիւն եւ քաղաքակրթութիւն (Ֆրանսերէն), Պաքալօրէայի մասնաւոր յայտագրի պատրաստութիւն, *Հայերէնի պարզ խօսակցութիւն ձայնա – լսողական արդիական միջոցներով:*

Ձեռք բերուած գիտելիքներու գործածութիւն հետեւեալ միջոցներով.—

Թատերական արտայայտչութիւն, ժողովրդական բանահիւսութիւն, Երգ եւ բանաստեղծութիւն, Դասընթացքներ չափահասներու համար, Հետազօտական եւ վաւերագրական ղեկավարուած գործունէութիւններ:

Դասընթացքները սկսան Շաբաթ օր, Սեպտ. 27ին:

Արձանագրութիւնները թուականէս սկսեալ ամէն օր յետ միջօրէին, ժամը 15–20:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկ. Վ. Վարդանեան (Թեհրան) 1000 *Ֆր., Օր. Գ. Քէօշէեան* 100 *տոլար, Տիկ. Ա. Գազըրճեան, Օր. Է.* Հազարապետեանի *մահուան առթիւ* 50 *Ֆր., Տիկ. Ա. Մանուկեան իր ամուսնոյն* Կիւրեղ Մանուկեանի *մահուան Բ. տարելիցին առթիւ* 100, *Տիկ. Ա. Գազըրճեան* Օր. Լ. Փափազեանի *մահուան առթիւ* 50, *Տէր եւ Տիկ. Գ. Էրմաօղլու* Ղազարոս Պէքարեանի *մահուան առթիւ* 300, *Տէր եւ Տիկ. Ս. Արզումանեան* Պերճ Գլըճեանի *մահուան առթիւ* 200 *Ֆր.:*

DEMAND D'EMPLOI

Homme 40 ans, licencié en littérature anglaise et pédagogie, comptabilié 2ème degré — cherche sur Marseille, Nice, Valence ou Paris une place dans :

1) l'enseignement des langues arménienne et anglaise, ou
2) travaux de bureau — aide-comptable, interprète anglais - français, réceptionnaire d'hôtel, dactylo arménienne etc.

S'adresser : M. Sarkis TACHEDJIAN
7, Traverse St-Sébastien,
83700 ST-RAPHAEL

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեօի հայկական շրջանակին մէջ, երկրորդ յարկի վրայ, երեք յարկանի շէնքի մը մէջ երեք սենեակ, մեծ խոհանոց, բաղնիք, հանդերձարան, արտաքնոց, կառատուն, քաւ:

Դիմել հեռաձայնով 663.38.83 *կամ գրաւոր ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ*
53. Rue Gustave Courbet
92220 Bagneux

restaurant
A N Y

Spécialités Caucasiennes et Orientales
AMBIANCE MUSICALE
DINER AUX CHANDELLES

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
Ա Ն Ի

Հաճելի մթնոլորտ, կովկասեան եւ արեւելեան համեղ ճաշեր, երաժշտական մթնոլորտի մէջ
Կոչունքներու կամ հարսանիքի համար պայմանաւորուիլ Տնօրէնութեան հետ
52, Rue Jean-Pierre Timbaud
92130 ISSY LES MOULINEAUX
Tél. : 638-78-58
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28 տօն Գիւտ Խաչի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Խաչիկ Քհնյ. Հէքիմեան:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Մարթէն Օֆլայի:

au Theatre Daunou
7, Rue Daunou, — 75002 Paris
Tél. : 261-69-14
Vendredi 26 Octobre à 20 h. 30
L'Etude Artistique
ALINE ARTINIAN
Représentant en France et à l'étranger l'orchestre de chambre de Munich
PRO ARTE
Dirigé par le grand
KURT REDEL
a la joie de porter à la connaissance du public arménien qu'elle présente un unique Concert et que par souci de renouveler le répertoire musical, Kurt Redel présente outre le répertoire classique celui de
KOMITAS
((*Danses populaires*)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի ՈՍԿԵՁՕՃ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ. ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտ. 28, առաւօտեան ժամը 11ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի « Նոթրը Տամ տը լա Կարտ »ի մէջ, հայկական ուխտագնացութեան առիթով:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Ժողովրդապետ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին:

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance
organise
des Cours d'Arménien
niveaux débutant, moyen et supérieur
préparation au baccalauréat ainsi que des cours de civilisation
tous les Samedis de 14 h. à 16 h.
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue des Coucelles — Paris 17e
Début des cours :
le Samedi 20 Octobre
Inscription : 11 Sq. Alboni
Tél. 520-03-18 ou 118 rue de Courcelles (les soirs), Tél. 924-86-71

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

gala et banquet

des Anciens Combattants d'Origine Arménienne, Section d'Issy-les-Moulineaux, Clamart et environs, sous le patronage de
M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de M. BAKERDJIAN
Le Samedi, 3 Novembre à 20 h. très précises.
Réservations : 770.07.25 — 642.73.10 — 642.45.25
et Mme Palouyan, Rue de Trévise
AU PROFIT DES ECOLES ARMENIENNES
Orchestre Les Gaïdzag's et Musique traditionnelle Arménienne
Interprétée par le trio arménien de Radio France
Chanteuse : Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon : Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare : M. ARTO PEHLIVANIAN
MELANIA APOVIAN (d'Arménie)
Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25 Ave. Victor-Cresson.

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ « Զօրաշեան » սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի: *Պար՝ Մշակոյթի Տան* Անի *պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ* Տիկին Նուա Արզունեանի: *Արտասանութիւն* Տիկ. Սոնիա Մկրտիչեանի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
23
MARDI
23 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.497
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14 497

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 16–18)

« ԱՐԱՐԱՏ » ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ « ՍՊԱՐՏԱԿ » ԷՆ 0–1

Արարատ»ի տղաքը Հոկտ. 17ին դարձեալ հեռացած են դաշտէն առանց միաւորի, Մոսկուայի մէջ պարտուելով տեղւոյն «Սպարտակ»էն՝ 0–1: Միակ կոլը՝ ...րդ վայրկեանին նշանակած է Ալեքսանդր Միրզոյեան՝ փենալթիով: Միրզոյեան Բագուի « Նեֆթչի » խումբին ... կարմիլէ եկօ, քանի մը տարի խաղացած է « Արարատ »ի մէջ եւ ներկայիս «Սպարտակ»ի կեդրոնական պաշտպանն է: Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները ջանացած են դարձնել մրցակիցին ...: կազմակերպած են բազմաթիւ գրոհներ, սակայն առանց արդիւնքի:

Ներկայիս Սպարտակ առաջին է և ունի 44 միաւոր, Կիեւի Դինամօն՝ 41, Դոնեցքի Շախտեօրը՝ 40, Թիֆլիսի Դինամօն՝ 38 միաւոր: «Արարատ» 26 միաւորով կը գրաւէ 10րդ տեղը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՇԷ ՏԱՅԱՆ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

O

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ՊԵԿԻՆԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Առաջին տպաւորութիւնն այն էր, որ Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը կրնայ հրաժարած ըլլալ առողջական պատճառներով, քանի որ գաղտնիք չէ թէ վերջերս գործողութեան ենթարկուեցաւ աղիքի խիլրդի համար: Բայց կը հաստատուի որ այդ չէ պատճառը, այլ Տայեան բոլորովին դէմ է Պեկինի վարած պաղեստինեան քաղաքականութեան: Լուրը մեծ իրարանցում ստեղծած է Իսրայէլի մէջ եւ հակառակ անոր որ բոլորովին անակնկալ մը չէր լաւատեղեակ անձերուն համար, ռումբի ազդեցութիւն ըրած է: Մոշէ Տայեան ճկուն եւ իրատես քաղաքականութեան կողմնակից է մինչ Պեկին կը մնայ ծայրայեղ ազգ. կրօնական կուսակցութեան: Եւ Տայեան այդ քաղաքականութիւնը դէմ կը գտնէր Իսրայէլի շահերուն եւ կը վախնար որ այդ ... փճանայ նոյնիսկ Եգիպտոս – Իսրայէլ հաշտութիւնը եւ Իսրայէլ բոլորովին կղզիանայ միջազգային ճակատի վրայ:

Նախարարը ըսած է թէ հրաժարումէն վերջ « տողերը պիտի պարպէ » եւ կը պատրաստուի մամուլի իր ասուլիսին: Բայց յայտնի է, որ իր ուզածը այն էր որ միայն նամրայ մը գտնուի Պաղեստինցիներու հարցին կարգադրութեան համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ «ՓՈԼԻԹԻՔԱ»Ի ԵՒ «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»Ի

ՄԷԿԸ՝ ՋԷՔԻ, ՊԱՐԶ ՀԱՅ ՄԱՐԴ ՄԸՆ Է, ԲԱՅՑ՝ ՄԱՐԴ Է ՄԻՒՍԸ՝ ՏԻԳՐԱՆ, ԹԱՂԱԿԱՆ Է, ՎԱՐԺԱՊԵՏ Է, ԲԱՅՑ՝ ՈՉ ՀԱՅ Է, ՈՉ ԻՍԿ ՄԱՐԴ...

ԻԶՄԻՐ.— *Փոլիթիքա* ձախ հակում ունեցող թուրք այն *հազուագիւտ* թերթն է, որ ճշմարտութիւնը ըսելու քաջութիւնն ունի երբեմն: Այս նոյն շաբաթաթերթին մէջ էր, որ Թալէաթ անուն (ի՜նչ զուգադիպութիւն) լրագրող մը, 1975 Հոկտ.ին յօդուած մը ստորագրած էր, ուր կ'ըսէր որ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՄԸ կայ: Այս անգամ, նոյն թերթը հրատարակած է իր մէկ ընթերցողին (հայ) այլապէս յատկանշական մէկ նամակը: Հազուագիւտը միայն այս թուրք թերթը չէ, այլ մանաւանդ այն Հայը, որ Թուրքիա ապրելով, քաջութիւնն ունեցած է իր ծագումին հպարտութիւնն ունենալ եւ չստրկանալ նման ուրիշ թշուառական Հայերու որոնք չեն վարանիր *անիծել* այն ձեռքերը, որոնք փամփուշտ կը պարպեն Թուրքերու վրայ եւ *Հիւրրիյէթ*ին կը գրեն. « Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք վաթսուն տարիներու ոխը չեն մոռցած »: Այս երանելին, որ կը կոչուի Տիգրան Գէորգեան, Գանտիլլիի Թաղական Խորհուրդի ալ ատենապետ է եղեր... մինչ *Փոլիթիքա*յի նամակագիրը պարզ մարդ մըն է, թաղական չէ, բայց չի վախնար ըսելու Թուրքին.— « ... Պիտի հանդիպին հօրս պէս մարդոց, որոնք վախնալով պահած են իրենց Սարգիս անունը եւ առած են *Ջէքի* անունը »: Գանտիլլիի թաղականը ամբողջ Այրիլեան Սերունդը կ'անիծէ, վալուածներէն Չարդարեան, չես գիտեր ի՞նչ փրկելու համար — երեւի իր թանկագի՞ն մորթը — մինչ Ջէքի – Սարգիսը Հայոց քաղաքակրթութիւն կը դասաւանդէ Թուրքին: Մենք չէ որ պիտի ուրանանք Թուրքիա ապրող Հայուն « տագնապը » բայց Հայերուն անէծք կարդալով չէ որ Թուրքին աչքը պիտի մտնեն հայանուն նման թաղականներ, որոնք միայն նողկանք կրնան պատճառել ոեւէ մարդու, որ ազգ. արժանապատուութիւն ունի, նոյնիսկ՝ Թուրքին:

Ստորեւ երկու նամակները, այնքան յատկանշական:

Հոկտ. 16ի Փոլիթիքան *հեռատեսիլի բաժնին մէջ կը հրատարակէ նամակ մը, ստորագրուած Ջէքի Էքմէքճիօղլու (Սարգիս) ստորագրութեամբ: Նամակը հրատարակելէ առաջ թերթը կուտայ սա ծանօթութիւնը:*

Նոյնութեամբ կը հրատարակենք շահեկան նամակը մեր մէկ ընթերցողին որ դիտած է անցեալ շաբաթ հեռատեսիլէն ցուցադրուած « Շամրան վանա Ազար » յայտագիրը: Այս նամակը ցոյց կուտայ ազգաբանակչական խումբերու վրայ քաղաքենիութեան շովէն ննջումն ու վերաբերումը:

Յայտագիր մը կար հեռատեսիլի մէջ: Քանի մը հոգիի կողմէ Ուրարտուի քաղաքակրթութեան մասին պատրաստուած յայտագիր մը: Խօսնակը պատմել կը սկսի. « Էֆէնտիմ, Ուրարտուները սանկ, Ուրարտուները նանկ »: Կը մտաբերեմ կարգ մը բաներ, զորս սորված եմ ատենօք: Ուրարտուները հայ ժողովուրդին նախնիներն են: Եւ ասոր ալ փաստերը գոյութիւն ունին: Թիթիի մօտ այս մասին ձայն չկայ եւ կը շարունակէ: Ցոյց կուտայ Վանայ լիճի կեդրոնը Ախթամար կղզին: Մեծ յուզումով եւ ոգեւորութեամբ կը պատմէ հոնտեղի եկեղեցին եւ անոր ճարտարապետական մանրամասնութիւնը: Միայն թէ « հայ »ի ոչ մէկ յիշատակութիւն, ոչ մէկ ձայն: Եւ յետոյ սուտ. մուտ, ճիշդ. սխալ պատմութիւն մըն ալ կը պատմէ թէ ինչպէս աս կղզին առած է Ախթամար անունը: Մինչդեռ մենք դեռ մեր մեծ մայրերուն ծունկերուն վրայ լսած էինք թէ այս կղզին ինչպէս առած է Ախթամար անունը: (Հոս նամակագիրը կը պատմէ Ախթամարի պատմութիւնը): Ուրեմն հեռատեսիլի մարդոց ըսածին պէս Ուրարտուներու թագաւոր մը կամ իշխան սուլթան մը չկայ այս պատմութեան մէջ: Անոնք շովինականութեան հրահրում են, պառակտում են: Չես գիտեր թէ մարդիկ ինչ կը շահին ճշմարտութիւնը պահելով: Բայց այսպէս շարժողները չե՞ն գիտեր արդեօք որ իրենց մշակոյթը պաշտպանել ուզողներ մէջտեղ պիտի ելլեն անպայման: Եւ չե՞ն գիտեր որ Հայերը Քրիստոսէ շատ առաջ Վանի - Բիթլիսի եւ Մուշի շրջակայքը քաղաքակրթութիւն մը հիմնած եւ ապրած են: Թող երթան ու նային անգամ մը այդտեղի գիւղերուն: Անպայման Հայերու պիտի հանդիպին հոն: Պիտի հանդիպին հօրս նման մարդոց, որոնք վախնալով, պահած են իրենց Սարգիս անունը եւ առած են Ջէքի անունը: Եօմէր Փոլաթի « Դեղին վարդը » անուն գործը այս մասին լաւագոյն նմոյշ մըն է: Այս վէպին մէջ կը պատմուին հայ եւ քիւրտ ժողովուրդներուն եղբայրական ապրումները եւ թէ անոնք ինչպէս զարգացուցած են իրենց քաղաքակրթութիւնները, մինչեւ որ աս զարգացումէն անհանգիստ եղող աղաներու շովէն զգացումները պառակտում սերմանած են անոնց միջեւ եւ երկու ժողովուրդները իրար ձգած:

Այո, թէ – Վէի յայտագիր պատրաստողնե՛ր: Դուք զուր տեղ յոգներ էք: Մենք Ուրարտուներու թոռներն ենք: Մենք տէր կ'ելլենք մեր արուեստին, ինչպէս տէր կ'ելլենք արուեստին՝ բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք խաղաղութեան կողքին են: Մենք Սամանտաղի Վաքըֆներ գիւղին մէջ ասեղնագործութիւն ընող, Գայսէրիի Գիւնեանի մէջ գորգ եւ ասեղնագործութիւն բանող մեր քոյրերուն, Իսթանպուլի մէջ (անունը վրան) Ջուխաճեան Խանի մէջ աշխատող մեր եղբայրներուն հետ ձեռք ձեռքի տուած, կը փաստենք ահաւասիկ մեր վերը ըսածը: Ուրեմն դուք պարապ տեղ մի յամառիք այդ կերպ շեղումներու վրայ:

Այո, մենք այս ենք եւ լաւ գիտենք թէ ինչ է ընկերվարական ճշմարտասիրութիւնը: Չենք կրնար այդպիսի շովէն եւ պառակտիչ խաղեր: Մենք ունինք մեր սեփական փոլքլորը, սազը եւ խօսքը: Մենք ունինք մեր սեփական կարն ու զարգագործութիւնը եւ ունինք նաեւ անհամար աշխատաւոր մայրեր, քոյրեր եւ եղբայրներ որոնք մասնակցած են Գէզիա Օնկէրի միթինկներուն: Մենք այս ենք, չենք պահեր: Ճիշդ է որ մեր միջեւ գոմփրատորներ ալ կան: Վարուժան Չիֆթէչեան մը ամենաբարձր տուրքը տուեր է, Արշաւիր Փափազեան մը իր գործարանին մէջ լոքաւթ պիտի ընէ եղեր. Վատեր շատ կան: Անոնք թող ողջագուրուին եւ համբուրուին իրենց դասակարգային եղբայրներուն հետ: Մենք ալ ունինք մեր դասակարգային եղբայրները « բանուորներու դասակարգը »:

Եւ մենք մեր արուեստը այլեւս այս նպատակին պիտի նուիրենք, որքան ալ դուք ճշմարտութիւնները պահել աշխատիք: Փայտը, զոր ջուրին մէջ կը նետէք, պիտի լողայ ջուրին մակերեսին վրայ:

Ապրի ժողովուրդներու եղբայրութիւնը:

Ապրի իր արուեստը իրաւ ճամբու մէջ գործածողը:

ՋԷՔԻ ԷՔՄԷՔՃԻՕՂԼՈՒ (ՍԱՐԳԻՍ)

* * *

ՏԻԳՐԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ «ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ»Ի

ԱՆԻԾԵԱ՜Լ ԸԼԼԱՆ....

Թոփգափուի վարժարանի հիմնադիր եւ Գանտիլլիի Թաղային Խորհուրդի ատենապետ Տիգրան Գէորգեան նամակ մը կը հրատարակէ « Հիւրրիյէթ »ի Ազատ Բեմի սիւնակին մէջ, ուր յիշեցնելէ վերջ, թէ « վրիժառութիւնը Աստուծոյ տըրուած է », կը նզովէ բռնութիւն գործողներն ու սպանութիւն կատարողները եւ կը գրէ..

« Անիծեա՜լ ըլլան այն ձեռքերը, որոնք փամփուշտ կ'արձակեն դաւադրաբար:

« Անիծեա՜լ ըլլան այն ձեռքերը, որոնք վատօրէն փամփուշտ կ'արձակեն օտար երկիրներու մէջ Թուրքը ներկայացնողներուն դէմ:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք կը մոռնան, թէ վրիժառութիւնը միայն Աստուծոյ է տրուած:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք 60 տարիներու ոխը չեն մոռնար:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք հեռաձայնով մը կ'իւրացնեն գործուած ոճիրը:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք իրենց գործած ոճիրներուն պատասխանատուութիւնը կը ձգեն ուրիշներու վրայ:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք գետնին տակը կ'անցընեն իրենց քաղաքացիական բոլոր իրաւունքները վայելող հայկական ծագումով Թուրք հայրենակիցները:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք Թուրքին համբերութիւնը կը սպառեն, հանրային կարծիքը խռովքի կը մատնեն:

« Անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք չեն գնահատեր Աթաթիւրքեան սերունդի մը մարդասիրութիւնը, քաղաքակիրթ տեսութիւնները եւ գրգռութիւն կը սերմանեն:

« Եւ անիծեա՜լ ըլլան բոլոր անոնք, որոնք իրենց սրտերը կը փակեն սիրոյ եւ խաղաղութեան զգացումներուն առջեւ ու վրէժը եւ ատելութիւնը կը հրահրեն »:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «ԱՆՈՒԱՐ» ԹԵՐԹԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Գ. և Վերջին Մաս)

ՀԱՅՈՑ ԴԵՐԸ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ.— Հիմա որ պատկերը աւելի յստակ դարձած է, ի՞նչ է Հայոց դիրքը:

Պ.— Դիրքը յստակ է եւ հարցադրումի առիթ չի ձգեր. դէպքերու ընթացքին, վայրագութեան եւ սպանութեան ալիքէն հեռու մնացած հայ համայնքները չեն կրնար չէզոք եւ ձեռնածալ մնալ որեւէ հարցի նկատմամբ, որմէ կախում ունի Լիբանանի ապագան:

Հայերը, որոնք իրենց ամենասուրբ սրբութիւնները հաւաքած են Լիբանանի մէջ, սկսելով կրօնական կեդրոնէ մը՝ որ կը լուսաւորէ ամբողջ աշխարհի Հայութեան միտքը, ու հասնելով եկեղեցիներուն, ընկերային, մշակութային եւ արուեստի անհաշիւ կեդրոններուն, խորապէս կը ցաւին Լիբանանի կրած որեւէ պատուհասին համար: Քաղաքական որեւէ պայքարի ընթացքին, հայկական երեսփոխանական պլոքը կը կանգնի առաջին շարքի վրայ. ու իր բոլոր ճիգերը կը դնէ ի սպաս Լիբանանցիներուն միջեւ խօսքի միութեան յառաջացման, որպէսզի Լիբանան փրկուի իր շուրջ լարուող դաւերէն:

Դէպքերու սկիզբէն ի վեր, տիալոկի ու փրկութեան նպատակով, հոս թէ արտասահմանի մէջ, կազմուած որեւէ յանձնախումբէ չբացակայեցաւ Հայ համայնքը, լսելի դարձնելու համար համախոհութեան եւ շարքերու միասնականութեան անհրաժեշտութեան խօսքը, որպէսզի երկիրը կարելի ըլլայ փրկել «կանաչն ու չորը» ոչնչացնող ողբերգութենէն: Ու տակաւին կը մնանք մեր այն հաստատ համոզումին վրայ, թէ Լիբանան կրնայ փրկուիլ միայն իր զաւակներուն ձեռքով, եթէ անոնք վճռեն վտանգները դիմագրաւել «միացեալ շարքերով»…

Գիտենք որ Լիբանանի աւանդական դրութիւնը ունի բազմաթիւ թերութիւններ. ոմանք լուծումը կը գտնեն [illegible] ապակեդրոնացումով, ուրիշներ՝ 1943ի տարուան վերականգնումով, իսկ ուրիշներ՝ այս երկուքին միջինով: Այս բոլորը կարելի են եւ ոչ մէկ անպատեհութիւն կայ, որ նոյն հայրենիքի զաւակները անոնց շուրջ տիալոկի նստին: Սակայն ինչ որ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը կը զատորոշէ նախնական ու կենդանական բնազդներով տարուող ժողովուրդներէն, ա՛յն է որ բոլոր հարցերը, ու մասնաւորաբար ճակատագրական հարցերը (ինչպէս՝ սահմանադրութիւնը, պետութեան կառոյցը, հաստատութիւնները, վարչաձեւը) կրնան կարգադրուիլ տրամաբանութեան վրայ հիմնուած տիալոկով, փոխադարձ յարգանքի մթնոլորտի մը մէջ եւ ո՛չ թէ վայրագութեան, զէնքի ու սպանութեան ճամբով, որովհետեւ ազգային համերաշխութիւն կը նշանակէ համոզում եւ ոչ թէ կամքի պարտադրանք:

Եթէ Լիբանանցի մեր եղբայրները համակարծիք են մեզի, մեզի կը մնայ պարզապէս աշխատիլ միասնաբար, ստեղծելու համար յարմար մթնոլորտ մը ու փարատել «մտավախութիւնները», նախապատրաստելու համար տրամաբանութեան վրայ հիմնուած ու շինիչ տիալոկ մը, որուն միջոցով Լիբանանցիները համախոհութիւն մը գոյացնեն իրենց ձգտումները մարմնաւորող դրութեան մը եւ հաստատութիւններու շուրջ: Ի զուր մենք մեզ կը խաբենք, եթէ ապագան դիտենք անցեալի հայեցողութեամբ ու եթէ մենք զմեզ չպատրաստենք ապագայի մը, որ, ուզենք կամ չուզենք, պիտի ըլլայ անցեալէն տարբեր: Ու այսօրուան ղեկավարութեանց համար լաւ պիտի ըլլայ իրագործել այս առաջադրանքը եւ բանաձեւել ապագան, որպէսզի չգայ այն օրը, երբ յառաջիկայ սերունդները գան ու տակ ու վրայ ընեն լիբանանեան վարչաձեւը՝ հրդեհը մարելու եւ ողբերգութեանց վերջ տալու անյոյս փորձով մը:

ԱՆԻՄԱՍՏ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ ՈՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆ

Հ.— Հայոց եւ լիբանանեան կուսակցութեանց միջեւ վերջին բախումներուն պատճառը ի՞նչ էր:

Պ.— Կռիւը վերջ գտած է, փառք Աստուծոյ: Անոր անմիջական պատճառները անիմաստ էին ու անձնական տարակարծութիւններ: Սակայն ինչ որ պատահեցաւ անկէ առաջ - եւ հոս է բուն հարցը-, ի յայտ բերաւ վտանգաւոր կէտակէտներ, զորս պէտք էր դարմանել բարդութեանց առաջացումէն առաջ: Զարմացած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ տրամադրութիւնները լարուած էին դրդրիչ քարոզչութեանց պատճառով, որոնց ոմանք մասնակցեցան գիտակցաբար, իսկ ուրիշներ՝ առանց գիտնալու թէ ուր կը տանին անոնք:

Կուսակցութեանց ու համայնքներու ղեկավարներուն միջեւ տեղի ունեցած ժողովը շատ օգտակար եղաւ, որովհետեւ բոլորն ալ համաձայնեցան վերջ տալու ոտնձգութեանց, ըսի – ըսաներուն ու ամբաստանութեանց, որոնց վարժութիւնը ձեռք բերած են կարգ մը կողմեր՝ 1975ի դէպքերուն նկատմամբ Հայոց որդեգրած դիրքորոշման դէմ: Ժողովականները անհրաժեշտ նկատեցին որ նոր էջ մը պէտք է բանալ Լիբանանեան ճակատի եւ հայ համայնքերուն միջեւ յարաբերութեան գծով՝ փոխադարձ յարգանքի եւ դիրքերու ըմբռնումի ճիգի ճամբով: Տակաւին տեղի պիտի ունենան այլ ժողովներ, համակարգելու համար այն՝ ինչ որ կը նպաստէ երկրի շահերուն ու առաջքը կ'առնէ նման ճակատումներու, ինչ որ տրամաբանող միտքին համար անըմբռնելի է, նկատի ունենալով որ խնդրոյ առարկայ խմբաւորումները, անկախութենէն ի վեր, քալեցին ձեռք ձեռքի, ի խնդիր Լիբանանի անկախութեան ամրապնդման, բարգաւաճումին ու բոլոր մարզերու մէջ զարգացումին:

Հ.— Ապահովութեան հսկող խառն շրջուն ջոկատները մնայուն պիտի ըլլա՞ն:

Պ.— Կը յուսամ որ մնայուն ըլլան: Սակայն այս մասին մանրամասնօրէն խօսիլը ինծի համար յարմար չէ, որովհետեւ անիկա գործն է զինուորական յանձնախումբերուն:

Հ.— Բախումներու վերարծարծումը հաւանակա՞ն է մօտիկ ապագային:

Պ.— Նկատի ունենալով որ համախոհութիւն գոյացած է անհրաժեշտ միջոցառումներուն, մթնոլորտի յստակացման ու Հայերու եւ ոչ – Հայերու միջեւ գործակցութեան վերահաստատման շուրջ, անհաւանական կը նկատեմ բախումներուն վերսկսումը:

Հ.— Կարգ մը սեփական ռատիոկայաններ ըսին թէ Հայեր նախապատրաստուած էին բախումներուն. ճի՞շդ է:

Պ.— Այս հարցումը չի կարօտիր որեւէ ձեւի հերքումի, որովհետեւ անիկա աժան ամբաստանութիւն մըն է. կը նախընտրեմ չիջնել անոր մակարդակին:

Հ.— Ի՞նչ կրնաք ըսել Նիւ Եորքի գրասենեակին մասին:

Պ.— Ի՞նչ գրասենեակ:

Հ.— Կ'ըսուի թէ հայկական կուսակցութիւնները իրենց հրահանգները կը ստանան հայկական համախմբումի Նիւ Եորքի գրասենեակէն, եւ որուն պահանջները հրամաններ են…

Պ.— Արդէն ըսի որ Նիւ Եորք կամ ուրիշներ իրենց կրօնական ու աշխարհիկ թելադրանքները կը ստանան Լիբանանէն, ուր Հայերը իրենց կրօնական գերագոյն հեղինակութիւնը կը նկատեն:

Հ.— Հայկական Գաղտնի Բանա՞կը…

Պ.— Անոր մասին տեղեկութիւններս չեն անցնիր այն սահմանը, որուն ամէն մարդ ծանօթ է թերթերու ընթերցումէն: Ո՛վ գիտէ, թերեւս այդ ալ կարգ մը դեսպաններու կամ կողմերու երեւակայութեան արդիւնքն է, եւ որոնց նպատակն է երկպառակութիւն ստեղծել նոյն երկրի զաւակներուն միջեւ:

Հ.— Ինչպէ՞ս կը բացատրէք հայ երիտասարդներուն մօտ գտնուած զէնքի առատութիւնը:

Պ.— Հայկական կուսակցութիւնները հրասայլեր, զրահապատներ կամ զինուորական փոխադրակառքեր չունին: Ինչո՞ւ համար ամէնքը Հայոց աչքի շիւղը կը տեսնեն ու կոյր կը ձեւանան իրենց աչքի գերաններուն հանդէպ…

ԺՈՐԺ ԹԱՐԱՊՈՒԼՍԻ

«Անուար», 24 Սեպտ. 1979

ՈԳԵՂԷՆ ԿԱՄՈՒՐՋ

ՀԱՅ ԵՒ ՉԵԽ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՊԵՐԸ

Քանի մը դարերու անցեալ ունեցած են անոնք: Սակայն, հետաքրքրութիւններն ու կապերը աշխուժացած են յատկապէս անցեալ դարու կէսէն սկսեալ, երբ երկու ժողովուրդներն ալ ազգային ազատագրական պայքարի լծուած էին եւ, միաժամանակ, սկսած էին ձգտիլ ազգային ինքնատիպ մշակոյթը վերակենդանացնելու աշխատանքին: Հայ եւ չեխ մտաւորականները, բնականաբար, ջանացած են թարգմանութիւններու ճամբով զօրացնել իրենց գրական – մշակութային կեանքին տար օղակները:

Անշուշտ, յատուկ հետաքրքրութիւն մը ներկայացուցած է ԺԹ դարու չեխ մտաւորական Վոյթա Նոյպաուերին հետեւեալ նոթագրութիւնը: Ճամբորդութեան նախօրէին արձանագրած է. « Ես կը մեկնիմ, հետս կ'առնեմ ճամբորդական իրեր եւ հայերէն գիրքեր »: Դժբախտաբար, դեռ մինչեւ հիմա յայտնի չեն, թէ ինչ գիրքերու մասին եղած են իր խօսքերը: Բայց ըստ կցկտուր տեղեկութիւններուն, գրագէտը ժամանակին, այսինքն՝ անցեալ դարու 80ական թուականներուն, թարգմանած է հայկական առասպելներ: Ծանօթ է սակայն, որ ԺԹ դարու վերջերը կամ Ի դարուն սկիզբները Վեստի անունով գրագէտը բնագիրէն թարգմանած եւ Փրակայի մէջ լոյս ընծայած է Րաֆֆիի Խենթ-ն ու Կայծերը, ինչպէս նաեւ քանի մը հեղինակներու այլ աշխատութիւնները:

Անոր յաջորդած է չեխ ականաւոր լեզուաբան Բոհումիլ Բարէշ, որուն թարգմանութեամբ լոյս տեսած են հին հայկական առասպելներու հաւաքածոն եւ Շիրվանզադէի Քաոսը: Հեղինակը, որ ներկայիս 73 տարեկան է, բազմաթիւ լեզուներու շարքին գիտէ գրաբար, միջին հայերէն, աշխարհաբար՝ արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն: Այժմ ծերունազարդ հայագէտը թարգմանելու վրայ է Նարեկացիի Մատեան ողբերգութեանը: (Լոյս պիտի տեսնէ Օտէօն հրատարակչականին կողմէ):

Չեխոսլովաքիոյ մէջ հայագիտական

ԵՐԱԶԱՑԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Լութֆի աղան արդիւնքէն գոհ մնաց եւ անցաւ ուրիշ գործերու: Դեռ «Ֆաուստ»ը չէր կարդացած եւ գաղափար չունէր թէ ինչ է ներկայացումը, բայց որոշ էր թէ սատանան հիմնական դեր մը պիտի ունենայ: Տիկին Մալվին եւս կեդրոնական անձերէն էր, Լութֆի աղային հետ: Մազերը ուսերէն վար արձակ, հարսանեկան ճերմակ հանդերձանքով, աննմանօրէն հրաշալի էր Տիկին Մալվին ներկայացման օրը: Ես շատ բան չտեսայ, որովհետեւ Լութֆի աղան ինծի վստահած էր դժոխքին բոցերը արծարծելու պարտականութիւնը եւ կը մնայի վարագոյրին ետեւը, կազմ ու պատրաստ, իր նշանին վրայ գլանները դարձնելու: Վերջին օրը Լութֆի աղան յանձնում մը եւս ըրաւ: Կարմիր կտաւը լաւ մը թրջեցին օսլայուած ջուրով, յետոյ արդուկեցին, եւ ստացաւ որոշ չորութիւն մը: Երբ սկսէր փաթթել, կարմիր կտաւը «խըշ – խըշ» ձայներ կը հանէր եւ, այդպէսով, ճարճատող բոցերուն պատրանքը աւելի կը շեշտուէր:

Այնքան անգամներ փորձած էի, որ այլեւս խաղալու պէս բան մըն էր ինծի համար գլանները փաթթել ու պարպել: Բայց ներկայացման օրը փայլուն դուրս չեկայ:

Լութֆի աղան բեմէն ձայն տուաւ ու ես սկսայ դարձնել: Մեքենական շարժում մըն էր գործս եւ այդպէս պէտք է շարունակուէր արարին ամբողջ տեւողութեան: Մեծ կեդրոնացում մը չէր պահանջեր ու ես, աշխատանքը ձեռքերուս վստահած, շուրջս կը դիտէի, կարգի սպասող դերակատարներուն մէջէն: Յանկարծ կտաւը ամբոխուեցաւ վարի գլանին վրայ, հաւաքուածը անշարժացաւ ու չկրցայ վեր հանել: Որքան կը փորձէի չէր շարժեր, չեմ գիտեր ինչու: Կը ցնցէի, բռունցքի հարուածներ կու տայի կտաւի բուն կոյտին, բայց անօգուտ: Բան մը կը խանգարէր հոսանքը եւ կարմիր լաթը կարկատանի մը պէս փակած կը մնար սատանայի բերանը:

Միւս կողմէն, լսեցի Լութֆի աղային յանդիմանութիւնը, շշուկի ձայնով, բայց ջղային ու դժգոհ:

– Չէվի՛ր, օղլում, չէվի՛ր… (դարձո՛ւր, տղաս, դարձո՛ւր…

Յուսահատօրէն կը դարձնէի, բայց պարապի կ'երթար: Կտաւը կը դիմադրէր…

Տիկին Մալվին, որ այդ պահուն բեմին ետեւն էր, օգնութեան հասաւ: Միասին աշխատեցանք եւ կերպով մը սկսաւ դառնալ: Բայց հոսանքը ճամբայ հանելու մեր ճիգերուն մէջ, գործիքը շարժած էինք եւ բաւական մը հեռացուցած տեղէն: Սրահէն խնդուքի ձայներ լսեցանք, որուն պատճառը չհասկցանք: Տիկին Մալվին խիստ մտահոգուեցաւ: Լութֆի աղան ամէնէն յուզիչ տեղերը հասած էր, եւ այդ ծիծաղները դէշ նշան էին: Բայց կարճ տեւեց: Լութֆի աղային զօրեղ մենախօսութիւնները դարձեալ տիրեցին սրահին, եւ խաղը շարունակուեցաւ, մինչ ես անսայթաք կերպով շարունակեցի դարձնել ու դարձնել, առանց գիտնալու, թէ այլեւս զուր կ'աշխատիմ..

Բանը աւելորդ է, բոլոր հանդիսականները Հայեր էին. երեսունական թուականներն ենք — ու երկիւղածութեամբ կը հետեւէին Լութֆի աղային արտասանութեան, եւ մարդն ալ, պէտք է ըսել, լաւ դերասան մըն էր եւ ազդու ձեւով կ'արտայայտուէր, ինչպէս տեսայ միւս յաջորդ բեմադրութեան, քանի որ ներկայացումը կրկնուեցաւ, ու ես այլեւս «պաշտօնէ ազատուած»՝ սրահին մէջն էի: Պատահածը պզտիկ բան մը չէր սակայն: Որեւէ դերասանի համար կրնար բեմական լուրջ միջադէպ մը համարուիլ, տպաւորութիւնը չքացնող արկած մը, բայց Լութֆի աղան չնեղուեցաւ: Աղէտը դարմանելու իր հնարագիտութենէն այնքան գոհ էր, որ շատ չծանրացաւ եղածին վրայ: Իսկ ի՞նչ էր եղածը:

Մենք, Տիկին Մալվինին հետ անխնայ գործիքը կարգի դնելու մեր աճապարանքին մէջ, չենք անդրադարձած թէ սատանային բերանին մէջ, բոցերու տեղ, կ'երեւին իմ ձեռքերս, Տիկին Մալվինի մազերը, ճերմակ ուսերը եւ տակէ՝ խանգարիչ խնդուքները: Իսկ Լութֆի աղան, իսկոյն ըմբռնելով կացութիւնը, անմիջապէս կը տեղափոխուի, կու գայ իր մարմնով կը ծածկէ ծակը եւ այդպէս կը շարունակէ խօսիլ, վերստին սրահը կապելով իրեն:

– Հէմէն սէզտիմ, կէլտիմ շէյթանըն աղզընը գափատըմ… (իսկոյն կասկածեցի, եկայ սատանային բերանը փակեցի…)

×

(Շար. – 3)

…ութին զարգացումին և հայ–չեխ գրական կապերուն ամրապնդումին մէջ անգնահատելի դեր խաղացած է ականաւոր արեւելագէտ Եարոմիր Եդլիչկա, Ան միայն ուսուցիչը եղած է հայագէտներու եւ վրացագէտներու նոր սերունդին, այլեւ թարգմանած ու հրատարակած է արժէքաւոր աշխատութիւններ: Անոնց շարքին՝ Վ. Անանեանի Սեւանի ափին եւ Յովազաձորի գերիները վէպերը:

Հայ գրականութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ տարածելու աշխատանքին լծուած է Փրակա հաստատուած արեւմտահայ արձակագէտ Նշան Մարտիրոսեան:

Այսուհանդերձ, ամէնէն բեղունը եղած է վաղամեռիկ Լուդմիլա Մոտալովա: Կարճատեւ կեանքին ընթացքին (1935–1975) թարգմանած ու հրատարակած է շուրջ երկու տասնեակ գիրքեր եւ հատուածներ ու արժէքաւոր աշխատութիւններ. Անոնցմէ թուենք մէկ քանին.— Իսահակեանի պատմուածքները, Աբու Լալա Մահարի, Թումանեանի Գիքորը, [illegible], Չարենցի քերթուածները, Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոն, Մկրտիչ Արմէնի Հեղնար աղբիւրը, Գէորգ Արշակեանի Թրաշանները, Զօրայր Խալափեանի Որտե՞ղ էիր, մարդ Աստծոյ, հայկական ժողովրդական հէքեաթներու երկու հատորները եւայլն:

Որոշ աւանդներ ստեղծուած են նաեւ չեխ գրական արժէքները հայացնելու աշխատանքին մէջ: Առաջին հեղինակը հանդիսացած է Սվատոպլուկ Չեխ, որուն Ֆիւզին Սուրբը տպուած է «Արձագանգ» շաբաթաթերթին մէջ 1882ին, ապա լոյս տեսած է առանձին հատորով 1892ին, թարգմանութեամբ Գիւտ Աղայեանի:

Հայ ընթերցողը Հաշէկի Շվէյկի արկածները հայերէն կարդացած է 1936ին, թարգմանութեամբ Վահան Տէր–Առաքելեանի: Քառասնական թուականներէն ցայսօր թարգմանութեան արժանացած են բազմաթիւ ականաւոր գրագէտներ.— Եուլիուս Ֆուչիկ, Կարել Չապէկ, Եան Դրդա, Եան Օտչենաշէկ, Վացլաւ Ռեզաչ եւ ուրիշներ: 1966ին, հրատարակուած են նոյնպէս չեխ բանաստեղծներու եւ արձակագիրներու հաւաքածոները:

Վացլաւ Ձեռնի.— Ծնած է 1931ին: Փրակայի համալսարանը աւարտած է 1955ին: Իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է Աբովեան եւ անոր Վէրք Հայաստանի վէպը: Հայերէն սկսած է սորվիլ տասնեւհինգ տարեկանին: Մոտալովայի մահէն ետք բոլորովին նուիրուած է հայ գրականութեան:

Շուտով կ'աւարտէ Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպին թարգմանութիւնը: Առընթեր կը թարգմանէ Ա. Բակունցի Սեւ ցելերի սերմնացանը (լոյս կը տեսնէ 1982ին): Սկսած է թարգմանել Հրանտ Մաթեւոսեանի երկերը: Մտադրած է թարգմանել անպայման Սայաթ Նովա, Պարոյր Սեւակ, Յակոբ Պարոնեան, Դ. Վարուժան, Սիամանթօն «Յաւալի է, կ'ըսէ ան, որ Վարուժանի եւ Սիամանթօյի նման մեծութիւնները դեռ իրենց արժանի տեղը չեն գտած համաշխարհային գրականութեան գանձարանին մէջ»:

Լադիսլաւ Կրժենկա.— Ծնած է 1945ին: Աւարտած է Փրակայի համալսարանին լրագրութեան բաժինը: Հայերէնով զբաղած է 1968էն սկսեալ: 1970–1971ին ուսանած է Երեւանի պետական համալսարանին բանասիրական ճիւղին մէջ: Առաջին թարգմանութիւնը եղած է Վարդգէս Պետրոսեանի Անտառը պատմուածքը: Այնուհետեւ թարգմանած է Զարենց, Ռուբէն Յովսէփեան: Շուտով լոյս կ'ընծայէ Վ. Պետրոսեանի Ապրած եւ չապրած տարիներ, Դեղատուն Անի վիպակները: Երիտասարդ բանաստեղծներ Գէորգ Կովարժիկի եւ Իրժի Ժաչեկի հետ կը թարգմանէ հայ միջնադարեան բանաստեղծները: Մօտ ապագային կը թարգմանէ Խորենացիի Հայոց պատմութիւնը: «Չեխ հայագէտներս, կ'ըսէ ան, հիմա շատ ներտ կապ հաստատած ենք, նախաձեռնող ոգին է Վացլաւ Ձեռնի, որ շարադրելու վրայ է հայերէնի ինքնուսոյց մը: Այս տարեշրջանէն սկսեալ հայերէնի դասընթացքներ պիտի սկսին Փրակայի Լեզուի դպրոցին մէջ: Դասաւանդութիւնը պիտի կատարէ լեզուաբան Բոհումիլ Գալեկ»:

Փրակայի մէջ 1934ին լոյս տեսած մշակոյթի գործիչներու բառարանը հետեւեալը արձանագրած է Կարել Հանսայի մասին.— Արեւելեան ուղեւոր, գրագէտ: Ծնած է 1890 Սեպտեմբեր 25ին, Վիեննա: Ճամբորդած եւ ուսումնասիրած է աշխարհագրութիւն, տնտեսութիւն, մշակոյթ եւ կրօնք: Զանազան հիմնարկութիւններու մէջ պաշտօնավարած է: Հանսայի աշխատութիւններն եղած են Արեւելքի սարսափները, Հայէմը ճշմարտութեան լոյսին տակ, Ամառը Եուկոսլավիոյ երկինքին տակ, Թափառումներ Արեւելքի մէջ:

Այս տեղեկութիւնները ձեռք ձգուած են, երբ պատահաբար գտնուած է Արեւելքի սարսափները գիրքը: Նիւթը վերաբերած է Հայաստանի եւ հայկական Եղեռնին: Նաեւ անոր կատարած անձնազոհ գործերուն: Հետաքրքրական է այն, որ գիրքը լոյս տեսած է 1923ին, Չեխոսլովաքիոյ Պերռու քաղաքը: Այժմ, գիրքը բոլորովին անծանօթ է չեխ ընթերցողներուն: Յամենայն դէպս, այս աշխատութեան մասին չէին գիտեր նոյնիսկ չեխ հայագէտները:

Գիրքը ունի երեք բաժին: Առաջինը կը վերաբերի Հայոց պատմութեան, Հայոց կրօնքին, Հայոց լեզուին եւ հայ գրականութեան, Մխիթարեաններու միաբանութեան պատմութեան, Հայերու եւ Հայաստանի մշակութային ու տնտեսական կարեւորութեան մասին: Կարել Հանսան իր ընթերցողներուն մանրամասն ծանօթացուցած է մեր ժողովուրդին պատմութիւնը, մշակոյթը. ընդգծած է դերն ու արժէքը Հայերուն՝ քաղաքակիրթ ազգերու ընտանիքին մէջ: Գիրքին երկրորդ բաժինը նուիրուած է բուն Եղեռնին, նկարագրուած են Հայերու տեղահանութիւնն ու աքսորը: Կարել Հանսա նկարագրած է կոտորածներուն եւ գաղթին սարսափները, վերլուծած է Թուրք բարբարոսներուն հայաջինջ քաղաքականութեան պատճառները:

Գիրքին երրորդ բաժինը նուիրուած է արաբական երկիրները ապաստանած հայ գաղթականներուն՝ կոտորածներէն հրաշքով փրկուած սովեալներուն եւ որբերուն կեանքին: «Հայ ժողովուրդին փրկուած բեկորներուն կեանքն այսօր», «Երախաներն են, որ կ'երթան», «Պատկերներ գաղթակայաններէն», «Օգնութիւն գաղթականներուն», «Լիբանանի հայ որբերուն շրջանակին մէջ», «Օրաթերթերու լուրերէն», «Յուշագիր» գլուխները անգնահատելի նիւթեր, պատմական ճշգրիտ վաւերագիրներ կը բովանդակեն: Հոսկէ յայտնի կը դառնայ նոյնպէս, որ Կարել Հանսա մինչեւ 1922 մնացած է հայ գաղթականներուն հետ եւ եղբայրական, անձնազոհ օգնութիւն ցոյց տուած է մեր ժողովուրդին հալածական բեկորներուն: Անսահման երախտագիտութեան է արժանի այն փաստը, որ Հանսա, հայրենիք վերադառնալով, ոչ միայն լոյս ընծայած է «Արեւելքին սարսափները» հատորը, ոչ միայն հայանպաստ դասախօսութիւններ տուած է, այլեւ կազմակերպած է «Հայ որբերուն օգնելու Հանսայի Ֆոնտը»: Այս ուղղութեամբ հանգանակութիւններ կատարած է:

Այս ձեւով կը ծնին ժողովուրդներուն եղբայրութիւնն ու բարեկամութիւնը, այսպէս կը ստեղծուին հոգեւոր մերձեցումին ծառայող կամուրջները:

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Գրական թերթ»
(Յապաւումներով)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողական Միութիւնը, 1979 Երկուշաբթի Հոկտ. 8ին գումարեց իր տարեկան առաջին ընդհ. ժողովը, վարժարանի մեծ դահլիճին մէջ: Ներկայ էին 65 անդամներ, հայրերէ եւ մայրերէ կազմուած:

Օրակարգի վրայ էր 1) Վարժարանի Ծնողական Միութեան երկու վերջին տարիներու գործունէութեան հաշուետուութիւնը: 2) Միութեան նոր վարչութեան ընտրութիւն: 3) Եկող երկու տարիներու ընթացքին՝ ի նպաստ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան ձեռնարկուելիք գործեր եւ հանդէսներ:

Անցեալ երկու տարիներուն կատարուած Միութեան գործունէութիւնը՝ դրական ու գոհացուցիչ նկատուեցաւ, նկատմամբ ազգային կրթական մեծ եւ հիմնական գործին, վարչութեան մեղուաջան, անխոնջ անդամներուն անվերապահ նուիրումին շնորհիւ:

Նոր վարչութեան ընտրութիւնը տուաւ հետեւեալ անձնակազմը.— Տիկիններ՝ Տէր–Գալուստեան Աստղիկ նախագահ, Մելքոնեան Մարլէն Ա. փոխ–նախագահ, Պետրոսեան Ալիս Բ. փոխ–նախագահ, Թիւֆէնքճի Սիւզի քարտուղար, Միսաքեան Քրիստին գանձապահ, Բարսեղեան Նաթալի, Ովրէ Ալիս, Կանիմեան Պէրնատէթ, Սարուխանեան Սեդա, Սապունճեան Ֆիլոր, Քոնդաքճեան Մելինէ, Հանէմեան Քրիստիան, Մազպանեան Մարի եւ Պարոններ՝ Տէր–Գալուստեան Կարպիս, Մելքոնեան Միհրան, Միսաքեան Յարութիւն, Հանէմեան Դանիէլ, Պալտիկեան Անթուան, Բարսեղեան Սիմոն օժանդակ–խորհրդականներ:

Օրակարգի երրորդ բաժինը, նոր սերունդին տոհմային դաստիարակութեան ի նպաստ ձեռնարկներու առաջարկութիւնները՝ առ այժմ դասաւորուեցան, որպէսզի մանրամասն ուսումնասիրուին, եւ յաջորդական վարչական գումարումներուն քննուին եւ վճռուին:

Նուիրումի եւ գոհունակութեան պատրաստ տրամադրութիւններով ընտանեկան համակրելի մթնոլորտի մէջ փակուեցաւ ժողովը:

ԴԻՒԱՆ Ս. Մ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(Սեւր)

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Վիէն.— Հոկտ. 6ին, Շաբաթ գիշերուան պարահանդէսը, կազմակերպուած Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ, եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու միութեան ժողովրդականութիւնը:

Ժամը իննին սկսան հասնիլ խաչուհիներ, համակիրներ, բարեկամներ: Սրահը երկու ժամ վերջ լեցուն էր ստուար բազմութեամբ՝ վարդերով զարդարուած սեղաններու շուրջ:

Այդ գիշեր Քօծաքեան նուագախումբը ինքզինքը գերազանցեց, տոհմիկ պարերով խանդավառելով օտարներն անգամ:

Վարչութեան կողմէ բարի գալուստի խօսք ըսին եւ երկու խօսքով Միութեան նպատակը պարզեցին վարչութեան անդամուհիներէն Տիկ. Ալիս Քլումճեան, ֆրանսերէն, Տիկ. Ա. Մուրատեան հայերէն:

Երեկոյթը յաջողութեան գագաթնակէտին հասաւ, շրջանիս սիրուած երգչուհի Ալիս Գալուստեանի երգերով, բուռն ծափեր խլելով ներկաներէն: Ձեռնարկ մը, որուն յաջողութեան Վիէնի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիներով մասնակցեցաւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Ինչպէս բոլոր մեծերը, իր արժանիքների խոր գիտակցութիւնն ունի:

Մէկը հարց տուեց.

– Ինչպիսի՞ն կը լինէր ձեր գրական ճակատագիրը, եթէ հայերէն գրէիք...

Առանց այլեւայլութեան պատասխանեց.

– Դարձեալ մեծ պիտի ըլլայի եւ այս անգամ պիտի թարգմանուէի անգլերէն:

Կինոյի տանը մի քանի ֆիլմեր դիտելուց յետոյ հարց տուեց.

– Ի՞նչ է ձեր նպատակ...

Պատասխանեցին թէ ձգտում են ստեղծել այնպիսի ֆիլմեր որ միջազգային ասպարէզ դուրս գան:

– Եթէ այդ է ձեր նպատակ, դուք իմ կարիք ունիք...

Այո, ունի այդ գիտակցութիւնը, բայց երբ ուրիշներն էին խօսում այդ մասին, անյարմար էր զգում, կատակի էր տալիս, կանխում:

Մէկը սեղանի շուրջ սկսեց շատ գովաբանել նրան:

Ընդհատեց:

– Պզտիկ պատմութիւն մը ըսեմ, լսէ: Օր մը Ֆրեզնոյի հայերէն մէկը քանի մը հոգու հիւր կը կանչէ, շիշ–քէպապ կ'ընէ, կը դնէ մէջտեղ: Հիւրերէն մէկ, որ լաւ ախորժակ ունէր, անմիջապէս մեծ բաժին մը կ'առնէ, կը դնէ առաջ, կը սկսի ուտել: Նորէն կը քաշէ, նորէն կ'առնէ: Տանտիրոջ աչք հեռը կ'երթայ, կ'ըսէ. դուն գիտե՞ս, թէ այդ շիշքէպապին մէկին քիլօն ի՞նչ արժէ, 3 տոլ. 75 սենթ արժէ... Մարդ կը շարունակէ ուտել ու հանգիստ կ'ըսէ. այո, կ'արժէ.. Դարձեալ բաժին մը կը վերցնէ ու դարձեալ կ'ըսէ. այո, այո, կ'արժէ... Հիմա, որ դուն ինծի այդքան կը գովես, այդ մարդու խօսք պիտի ըսեմ. այո, կ'արժէ... Ու այդ խօսքով ալ պիտի վերջացնենք այդ պատմութիւն...

Մի այլ անգամ, երբ մէկ ուրիշը ըսկըսեց մեծարանքի խօսքեր ասել, դարձեալ միջամտեց.

– Ախպար, ես ամէն օր կը գրեմ: Առաւօտ կանուխ դարձեալ պիտի ելլեմ ու գրեմ: Հիմա, որ դուն ինծի այդքան կը գովես, ինչպէ՞ս գրեմ, կ'աւրուիմ ու չեմ կրնար գրել...

Կարծեմ Հրաժեշտի ընթրիքի սեղանին շուրջն էր, որ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի Նախագահ Վարդգէս Համազասպեանը ասաց.

– 1978ին ձեր ծննդեան 70ամեակն է լրանում, շատ կ'ուզէինք, որ գայիք ու Հայաստանում նշէինք ձեր յոբելեանը...

– Պզտիկ պատմութիւն մը ըսեմ, լսէ.. Օր մը մտայ Չմշկեզէկցի սափրիչ Նշան Փափազեանի արհեստանոց: Լոթարէի տոմս էին բերած, որ առնէ: Այդ տոմսով կարելի էր մէկ միլիոն շահիլ: Գիտէի, Նշան Փափազեան 18 տարի անընդհատ այդ նոյն տոմսէն կ'առնէր, բայց սենթ մը անգամ շահած չէր: Ու, ըսի, այս անգամ պիտի շահիս: Բերանը աստանկ լայն մը բացաւ ու շատ հանգիստ ըսաւ. աստուած տայ... Հիմա Նշան Փափազեանի խօսք պիտի ըսեմ ձեզի...

Ու ինքն էլ «բերանը լայն մը բացաւ» ու շատ հանգիստ ասաց.

– Աստուած տայ... Աստուած տայ, որ մինչեւ այդ օրը ողջ առողջ մնամ ու նորէն գամ: Ես կ'ուզեմ շատ ապրիլ, կ'ուզեմ նոր դար դիմաւորել, գիտես, ծերութիւն ալ իր անուշութիւն ունի... Բայց երկար ապրիլ կամքէն կախուած չէ, յանկարծ գլխուդ մը կու գայ վրադ ու կը մեռնիս... 78ին կ'ուզեմ գալ, բայց ոչ իմ յոբելեան ընելու, կ'ուզեմ գալ Հայաստան Ռուսերու միանալու 150 տարուայ առիթով, կ'ըսեն, պիտի շատ մեծ նշէք...

– Այո:

– Ահա այդ առիթով պիտի գամ:

Մի երկու ամիս առաջ նամակ ստացանք, գրել էր, որ Հոկտեմբերին ուզում է գալ, նամակում նորից նշել էր, որ եթէ փորձենք իր յոբելեանն անել, ապա նոյն օրն իսկ ինքնաթիռ կը նստի ու կը վերադառնայ...

Ինչ արած, վարպետ Ուիլեամ Սարոյեան, չենք անի յոբելեանդ: Բայց գիտեմ, ուր էլ երեւաս, ժողովուրդը ինքնաբերաբար պիտի յոբելեանդ նշի, նշի ծափերով, սիրոյ ցոյցերով, որոնք աւելի են, քան յոբելեանական բոլոր նիստերը, խօսքերն ու ճառերը:

(Շար.— 33)

Պ. Գուրգէն Տարագճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տարագճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Տարագճեան, Ճերմակեան, Մարկարոսեան, Սաղաթէլեան, Լիւլէճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճերմակեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 19ին Սէնթ Անթուան հիւանդանոցը, 59 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Հոկտ. 24, ժամը 14.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ժան Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կի Նիքոլա եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փօլ Կրօ՛սոն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճամճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անրի Ճանիկեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները, Մարդարեան ընտանիքն ու զաւակները (Միյօ), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Տաւուտլարեան)

մահը որ պատահեցաւ 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Հոկտ. 22, ժամը 15ին, Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Ճանիկեան եւ Շալճեան ընտանիքներուն:

---

au Theatre Daunou

7, Rue Daunou, — 75002 Paris
Tél. : 261-69-14
Vendredi 26 Octobre à 20 h. 30
L'Etude Artistique
ALINE ARTINIAN

Représentant en France et à l'étranger l'orchestre de chambre de Munich

PRO ARTE

Dirigé par le grand
KURT REDEL

a la joie de porter à la connaissance du public arménien qu'elle présente un unique Concert et que par souci de renouveler le répertoire musical, Kurt Redel présente outre le répertoire classique celui de
KOMITAS
(*(Danses populaires)*

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 27 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ — պարահանդէսի կազմակերպութիւն.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԲԱԶՄԱԶԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28 տօն Գիւտ Խաչի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Խաժակ Քհնյ. Հէքիմեան:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Մարթէն Օֆլազի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Արամ Յովհաննէսեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք քառասունքի հոգեհանգստեան իրենց ներկայութեամբ յարգեցին ողբացեալ Արամ Յովհաննէսեանի յիշատակը, եւ այդ առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ --- 200 Ֆր. Դպրոցասէրին, 100 Ֆր. Կապ. Խաչին, 100 Ֆր. Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

ՕՊԸՆԱՅԷՆ Տիկին Նուարդ Կրկըզեան իր ամուսնոյն Նիկողոս Կրկըզեանի մահուան 10րդ տարելիցին (Հոկտ. 19) առթիւ 40 Ֆր. կը նուիրէ սիրելի «Յառաջ»ին նաեւ 40 Ֆր. «Յառաջ»ին հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation. téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Եւլինէ Պօղոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Օր. Լուիզ Փափազեանի անմոռաց յիշատակին համար (ստանալ Յառաջէն):

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Պէյրութի «Արարատ» օրաթերթի վերականգնումին համար կազմուած է մասնաւոր մարմին մը, բարձր հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, եւ մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ մամուլին:

Կը խնդրուի որ դրամական ամէն առաքում կատարուի հետեւեալ անունին ու հասցէին.

BAKERDJIAN Kévork
(pour le journal « ARARAD »
35, Rue de Trévise — 75009 PARIS
C. C. P. 7279-24 Paris

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
PRIX ETABLI LE 1ER FEVRIER 1979
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980
nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
87 la Cancbière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France — Org. Lic. 97

ԾԱԽՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Պանեօի հայկական շրջանակին մէջ, երկրորդ յարկի վրայ, երեք յարկանի շէնքի մը մէջ երեք սենեակ, մեծ խոհանոց, բաղնիք, հանդերձարան, արտաքնոց, կառատուն, քալ:

Դիմել հեռաձայնով 663.38.83 կամ գրաւոր ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ
53, Rue Gustave Courbet
92220 Bagneux

ԽՆՃՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտ. 28ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն մինչեւ 20, խնճոյք մը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ նուագախումբին:

Այս առթիւ դաշտահանդէսին ծախուած տոմսերուն թիւերը պիտի քաշուին:

Գառ, պաղ պիւֆէ՝ տեղւոյն վրայ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի ՈՍԿԵՁՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտ. 28, առաւօտեան ժամը 11ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի « Նոթր Տամ տը լա Կարտ »ի մէջ, հայկական տարեկան ուխտագնացութեան առիթով:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
ժողովրդապետ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին:

---

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի - պարի պետական անսամբլի առաջին շրջագայությունը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ « Զօրաչեան » սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժին — Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի: Պար՝ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ Տիկին Եւա Արզումեանի: Արտասանութիւն Տիկ. Սօնիա Մկրտիչեանէ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
24
MERCREDI
24 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆ ր ա ն ս ա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.498
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.498

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 128ի դէմ 198 ձայնով մերժեց 1980ի պիւտճէն, առաջին ընթերցումէ մը ետք: Կոլխոզնները (ՀՀՀ) ձեռնպահ մնացած էին քանի չէին յաջողած ...ոք ձգել 2 միլիառի խնայողութիւնը զոր կը պահանջէին Պետութեան ծախքերու մէջ: 1958էն ի վեր, այլ խօսքով Ե. Հանրապետութեան պատմութեան մէջ, առաջին անգամն է որ նման բան կը պատահի:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ վերաբերող լուրերը հակասական են: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Շաբաթ եւ Կիրակի տեղի ունեցած կռիւները չեն դադրած, իրանեան բանակի եւ Քիւրտերու միջեւ: Այդ բախումներու ընթացքին 74 հոգի մեռած է, ըստ Խոմէյնիի յատուկ բանագնացին՝ Շէյխ Քերմանի: Մահապատի մէջ ջուր, ուտեստեղէն եւ վառելանիւթի պակաս կայ:

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍԻ Թաղապետական ընտրութիւնները յատկանշական բնոյթ ունին, որմէ հաւանաբար ձախը պէտք է քաղէ իր դասը: Արդարեւ մեծամասնութիւնը, առաջին շրջանին իսկ յաղթեց, ցանկին գլուխը ունենալով հրաժարեալ քաղաքապետը: Միացեալ ձախը հազիւ 41 առ հարիւրը ձեռք ձգեց ձայներու: Ռընէ Անտրիէօ այս առթիւ խմբագրական մը ստորագրած է Իւմանիթէի մէջ (էքսի դասը) ուր կը ջանայ փաստել թէ ձախողութեան պատասխանատուն միւսն է, այսինքն Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ աջի խաղը կը խաղայ: Ամէն պարագայի մէջ մէկ կէտ յստակ է՝ դէպքերը կը հերքեն այն տեսակէտը (Միթերան) թէ ձախը կը յաղթէ երբ միացած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարութեան քաղաքական հարցերու տնօրէնը Պէյրութ գացած է եւ տեսնուած նախագահ Սարգիսի հետ: Նախապէս տեսնուած էր Արաֆաթի հետ բայց մերժած է ճշդել թէ այդ առթիւ Ֆրանսա հրաւիրա՞ծ էր Արաֆաթը: Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ դեր մը խաղալ Լիբանանի տագնապին մէջ, Հարաւ - Լիբանանի կացութեան ալ նպաստելով:

ԹԱՌԳԻ մօտ հանրակառքի մը վարորդը տեսնելով հանդերձ թէ երկաթուղիին անցքը փակ է, չէ կրցած (ըստ իրեն) կեցնել կառքը եւ ծանր բախում մը ունեցած է արագօրէն հասնող վայրաշարժի մը հետ: 21 մեռեալ եւ 32 վիրաւոր կայ:

ՖՈՒՐՈՆՍԻ (Պելժիա) վեց արուարձանները թէեւ « պատերազմական վիճակի » մէջ էին եւ լուսարձակ իսկ հաստատուած էր բայց եւ այնպէս կարելի չէ եղած առաջքը առնել Ֆրանսախօս եւ Ֆլաման ծայրայեղներու միջեւ բախումներու: 30 վիրաւոր կար, 150 ձերբակալութիւն կատարուած էր:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ բացուած է այլախոհներու դատավարութիւնը եւ ոստիկանութիւնը բրտօրէն վռնտած է անոնք որոնք կ'ուզէին ներկայ ըլլալ նիստերուն: Այս « հրապարակային » դատավարութեան մուտքը արգիլուած է լրագրողներուն եւ օտար փաստաբաններուն: Կը դատուին մարդկային իրաւունց պաշտպան վեց հոգի: Այս դատավարութեան դէմ բողոքած է Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոն: Կը բողոքեն արդէն շատ շատեր, նաեւ Հռոմի Ունիթան: Երկու ցոյցեր ալ եղան Փարիզ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

◆ ◆ ◆

Լա Հէի թուրք դեսպանին զաւկին դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ (տէր եղած էր « Հայերու Ցեղասպանութեան Արդարադատներու » ֆաղանգ մը) Թուրքերը կրկին կը քրքրեն պատմութիւնը, խեղաթիւրելու համար ճշմարտութիւնը եւ պատմելու համար թրքական մասալներ: Ստորեւ երկու նմոյշ, մէկը գլխաւոր մասերը Հոկտ. 18ի Ճումհուրիյէթէն, միւսը՝ Հիւրրիյէթէն: Աւելորդ է ըսել թէ մեկնաբանութեան չի կարօտիր····:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

1979 Հոկտ. 12ին Հոլանտայի Թուրք դեսպանին տղան՝ Ահմէտ Պենլէր սպաննուեցաւ: Այս ոճիրին տէր եղաւ « Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատ քոմանտոները » կազմակերպութիւնը:

Օտար երկրի մը Թուրք դեսպանին դէմ գործուած այս ոճիրը, առաջինը չէ: Իրականութեան մէջ, այս ոճիրները 1918ական Թուականներուն իսկ սկսած էին: Այնպէս որ, այդ Թուականներուն, Թալէաթ փաշան՝ Պերլին, Ճէմալ փաշան ալ Կովկասի մէջ սպաննեցին:

1915ական Թուականներու Հայոց Անատոլուէն բռնագաղթի վրայէն 64 տարի անցաւ: Այդ Թուականներուն, այսինքն Ա. Աշխարհամարտի սկիզբներին, Հայերը, մեր թշնամիներուն իսկ թելադրութեամբը, մեր պատերազմած բոլոր ճակատներուն վրայ ապստամբեցան: Թուրքիոյ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան շրջանին մէջ հայկական անկախ Պետութիւն մը հիմնելու տենչով կազմակերպուեցան և նոյնիսկ մեր բանակը հաւելէն զարնելու յանդգնեցան: Անոնց, այդ նըպատակով իսկ կազմակերպած հրոսակախումբերու (չէթէ) եւ մեր միջեւ կռիւուած եղան, Անատոլուն բռնագրաւող շատ սպանութիւններ եղան: Այդ օրերուն իշխանութեան գլուխը գտնուող Իթթիհատական կառավարութիւնը, կացութիւնը դժնդակ տեսնելով, Անատոլուի ամբողջ Հայութիւնը նոյէն այդ օրերուն օսմանեան նահանգ մը եղող՝ Լիբանան գաղթել տուաւ: 1918ին, Ա. Աշխարհամարտի աւարտին, երբ Թուրքիա եւ Դաշնակցային Գերմանիա պատերազմէն պարտուած եղան, Անատոլուն բռնագրաւող Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն հետ Հայերն ալ Անատոլու վերադարձան: Եւ սակայն, երբ մեր « Ազատագրման պատերազմը » մեր իսկ յաղթանակով վերջ գտաւ, այս անգամ Հայերը պարտեալ Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու հետ միասին կրկին Անատոլուէն հեռացան: Եւ, այսպէսով, անոնք ալ Յոյներու անցեալի բախտին վիճակուեցան, այսինքն թէ՝ « Տիմեաղ բբինձի գացին, բայց տանի ձաւարէն ալ եղան » («Շամը կ'ուզէին, բայց քիչէն ալ զրկուեցան» ըսել կ'ուզէ):

Արդ, առանց այս պատմական դէպքերու մանրամասնութիւններուն մէջ մտնելու, այս առթիւ կ'ուզեմ յիշել Էվլիյա Չէլէպիի (Թուրք պատմաբան) անցեալի Օսմանեան կայսրութեան օրով տեղի ունեցած ներքին ապստամբութեան մը զբոսպտոյտին վերագրող (եւ արժէնալի դէպքերը արդարացուցիչ) շատ պարզ մէկ եզրակացութիւնը՝ « Պատերազմ էր, այսպէս եղաւ »····:

Այդ օրերու հայ հրոսակախումբերու հետ ունեցած մեր բախումներու ընթացքին, շատ Հայեր մեռան, եւ սակայն անոնք ալ շատ-շատ Թուրքեր սպաննեցին:

Այսօր, Լիբանան, Ամերիկա եւ Եւրոպա բնակող գաղթական Հայերը, հին հաշուի մը արեան վրէժխնդրութիւնը դեռ կը շարունակեն: Անոնք՝ որոնք այսօր Անատոլուի հին հայ շրջանակներուն մէջ ցեղային փոքրամասնութենէ մը իսկ զուրկ են, կարելի չէ ըմբռնել թէ՝ ի՞նչպէս հոն հայկական Պետութիւն մը պիտի կարենան հիմնել:

Ինչպէս որ անհատական վրէժի բոլոր հաշիւները ձախողած են, Հայերուն ալ այս հաւաքական վրէժխնդրական արարքները իրենց այդ նպատակին յաջողութեան պիտի չկարենան նպաստել:

Կէս դար մը առաջ, Օսմանեան Պետութեան մղած Ա. Աշխարհամարտի այս արդիւնքներուն մեղաւորը այժմու Թուրք Հանրապետութիւնը համարելը անխղճութիւն է: Եւ աւելին, այսօր Հայերը Սովետ. Միութեան մէջ Հանրապետութիւն ունին, ո՛ւր իսկ է իրենց բո՛ւն հայրենիքը:

Այժմ, հայկ. վրէժխնդրական քոմանտոներուն եւ անոնց աշխարհակալ օժանդակիչ եւ դրդրիչներուն՝ Արեւմտեան աշխարհին բաներ մը հասկցնելու ժամանակը հասած է····:

Մենք, այս առթիւ, կոչ կ'ուղղենք մեր պատմաբաններուն եւ մեր պատասխանատու հաստատութիւններու եւ անձնաւորութիւններուն, անմիջապէս սկսիլ այդ դէպքերու եւ արդարացիօրէն դրդապատճառնել պարզել գրքոյկներով, զորս պէտք է Թարգմանել անգլերէնի, այլ լեզուներու եւ նոյնիսկ հայերէնի, այս կերպով ուղղելու հանրային անպատեհ կարծիքը:

ՍԱՄԻՄ ԳՕՃԱԿՕԶ

(Ճումհուրիյէթ, 1979 Հոկտ 18)

——×——

Կարգ մը հայկական շրջանակներէ յայտնեցին, թէ կ'ուզեն նոր Պետութիւն մը հիմնել Թուրք եւ սովետական հողերէ բաղկացեալ շրջանի մը մէջ:

Պէյրութի « Հայկական Հանրապետութեան Բանակ » անուն կազմակերպութեան կողմէ կարգ մը Թռուցիկներ ցրըուեցան: Այս Թռուցիկներուն մէջ կ'ըսուի, թէ Թուրքիոյ եւ Սովետական Միութեան շրջանին մէջ գտնուող հայկական հողամասերը պիտի ազատագրուին եւ բոլոր Հայերը հոն պիտի միանան՝ ազատ Հայկական Հանրապետութիւն անունին տակ:

Նոյն Թռուցիկներուն համաձայն, կազմելի նոր Հայկական Հանրապետութիւնը կը մերժէ թէ՛ համայնավարութիւնը եւ թէ դրամատիրական դրութիւնը, որոնց փոխարէն՝ սերտ գործակցութիւն մը պիտի հաստատուի Պաղեստինի Ազատագրական ճակատին հետ եւ ճիգերը պիտի միացուին՝ պաղեստինցի ժողովուրդին բռնագրաւեալ արդար իրաւունքներն ալ ազատագրելու համար:

« Հիւրրիյէթ »

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—— ⊙ ——

Սուրիոյ Նախագահ Հաֆէզ Ասատ, Հոկտ. 17ին, ժամանած է Երեւանի օդանաւակայանը, ուր դիմաւորուած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, նախագահ Բաբկէն Սարգիսովի եւ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի կողմէ: Ըստ հայկական սովորութեան, ազգային տարազներով աղջիկները նախագահ Ասատի եւ իր ընկերակիցներուն մատուցած են գինի եւ Արարատեան դաշտի բարիքներ:

×

Կուսակցութեան կեդրոնատեղին հանդիպում մը տեղի ունեցած է Հայաստանի եւ Սուրիոյ ղեկավարներուն միջեւ: Կարէն Դեմիրճեան խօսած է Հայաստանի նուաճումներուն մասին՝ տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի մարզերէն ներս: Շնորհակալութիւն յայտնելով Սուրիոյ պատուիրակութեան եւ իր անձին հանդէպ ցոյց տրուած ջերմ ընդունելութեան համար, նախագահ Ասատ ըսած է. «Մենք նախապէս պատկերացում մը ունէինք հայ ժողովուրդի մասին, բայց Կարէն Դեմիրճեանի հետաքրքրական պատմութիւնը զգալի կերպով ամբողջացուց Հայաստանի մասին մեր գիտցածը: Ձեր Հանրապետութիւնը այսօր մեծ յառաջդիմութեան հասած է կեանքի բոլոր կալուածներուն մէջ: Հայ ժողովուրդը հարուստ պատմութիւն ունի: Մենք լաւ գիտենք ձեր ժողովուրդի պատմութեան ողբերգական եւ հերոսական էջերը: Մենք Սուրիոյ մէջ, իր ժամանակին, յուզուած ենք այն ողբերգական դէպքերուն առթիւ, որոնք վիճակուած են հայ ժողովուրդին: Խօսելով հայ ժողովուրդի ներկայի մասին, պէտք է նշել, որ Սուրիա ապրող Հայերը գործօն մարդիկ են, որոնք ամենուրեք յարգանք կը վայելեն: Անոնք մեր երկրի իրաւահաւասար քաղաքացիներն են: Ըլլալով աշխատասէր եւ նուիրուած քաղաքացիներ, Հայերը զգալի դեր կը խաղան մեր երկրի կեանքի բոլոր կալուածներէն ներս: Ես շատոնց կ'երազէի այցելել Հայաստան, բայց այս կամ այն պատճառով չէր յաջողեր: Այսօր ուրախ եմ, որ վաղեմի ցանկութիւնս իրականացաւ: Մեզի հանդէպ ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տրուեցաւ: Երեւանի բնակիչները մեզի հանդէպ տածեցին անկեղծ եւ բարեկամական զգացումներ: Մենք սիրեցինք զիրենք, ինչպէս անոնք՝ մեզ »:

×

Նախագահ Ասատ եւ իր ուղեկիցները այցելած են Երեւանի տեսարժան վայրերը, ուսողագիտական մեքենաներու հետազօտական հիմնարկը, ուր ծանօթացած են հաշուիչ մեքենաներու նախագծման եւ արտադրութեան եղանակներուն: Այցելած են նաեւ Մատենադարան եւ դիտած հայ-արաբական կապերու վերաբերեալ փաստաթուղթերը:

Նախագահ Ասատ ծաղկեպսակ մը դրած է Ծիծեռնակաբերդ, ի յիշատակ 1915ի նահատակներուն:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ — ԿԵՆՑԱՂԻ ՀԱՐՑԵՐ

«Լենինեան Ուղիով» ամսաթերթին մէջ (*) լոյս ընծայած երկար յօդուածով մը, Ազօ Աղոյեան ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած է Խորհ. Միութեան ընտանեկան պատկերը՝ յարակից երեւոյթներով: Անցեալին, 1970ին, առաւել սեղմ գիծերով պատկերացումը կատարած էր Հայաստանի ընտանեկան կեանքին, Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին մէջ: Քանի մը կէտեր կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը, նոյնիսկ եթէ տուեալները բնական հոլովոյթով փոփոխութիւններ կրած ըլլան:

Մասնաւորաբար առաջին կէտն այն եղած էր, որ ամուսնական եւ ընտանեկան այլ երեւոյթներուն մասին գիտական լուրջ ուսումնասիրութիւններ հրապարակ չեն եկեր, մինչ անցեալին, արեւմտահայ եւ արեւելահայ հեղինակներ կարեւոր թիւով գիրքեր լոյս ընծայած են այս նիւթերուն շուրջ: Սեռային հարցերը պէտք չէ թաքուն նկատուին եւ տեսակ մը «արգիլեալ գօտի» հռչակուին: Ընդհակառակն, կըրթարաններէն ներս հարկ եղած դաստիարակութիւնը ապահովելու է: Հաստատած էր, թէ մինչ մէկ կողմէ կը նուազի ամուսնութիւններուն թիւը, անդին միւս կողմէ կ'աւելնայ ամուսնալուծումներուն շարքը: Երիտասարդութիւնը տրամադրութիւնն ունի ուշ ամուսնանալու եւայլն:

Այժմու ուսումնասիրութիւնը կեդրոնացած է Խորհ. Միութեան վրայ: Տուեալներն ու պարզաբանութիւնները ցոյց կու տան երեւոյթ մը, որ ընդհանրական կարելի է նկատել, այլ խօսքով առաւել կամ նուազ չափով նոյն պատճառներն ու պատկերները կը տեսնուին Արեւմուտքի մէջ եւս: Այսպէս, կիներուն յաճախուն ներկայութիւնը տնտեսութեան, մշակութային, գիւղատնտեսութեան, կենցաղի, ընդհանրապէս բոլոր բնագաւառներուն մէջ, իբրեւ աշխատող ձեռք կամ մշակող միտք: Ասիկա, ինչպէս դիտել կու տայ յօդուածագիրը, յեղաշրջած է, իր իսկ խօսքով՝ յեղափոխած է ընտանեկան պատկերը: Արձանագրելիք կէտը այն է, որ խորհրդային բանուորներուն, պաշտօնեաներուն կէսէն աւելին, մասնաւորաբար բնագաւառներէն ներս, կիները կը ներկայացնեն: Միւս կողմէ, ձայն – պատկերասփիւռը, ձայներիզը, տնական առօրեայ գործածութեան մեքենաները հիմնական փոփոխութիւններ մտցուցած են ընտանեկան կեանքէն ներս: Յարաբերութիւնները այրերուն եւ կիներուն միջեւ, տունէն ներս թէ դուրս կատարուող աշխատանքներուն բաժանումները, աստիճանաչափերը փոփոխութեան ենթարկուած են: Համաձայն յօդուածագիրին, խորհրդային ընտանեկան կեանքը հետազօտող մասնագէտներուն հաստատումով, վերջին 10–15 տարիներու ընթացքին «ներընտանեկան և արտաընտանեկան» այսինքն ընտանիքէն ներս թէ դուրս նկատելի դարձած բախումներն ու տարաձայնութիւնները, անհասկացողութիւնները «կրկնուելու միտում ունեն»: Ակներեւ կերպով նուազած է ծնունդներուն թիւը: Նիւթական աշխարհը առաւելագոյն չափով իր տիրապետութիւնը հաստատած է, հեւ ի հեւ վազքը դարձած է առօրեայ երեւոյթ: «Այժմ «միմիանց հետ աւելի շատ ենք բախւում և յաճախ չենք նկատում մեր իսկ շրջապատի մարդկանց: Այժմ աւելի շատ կարօտ ենք սրտբաց զրոյցի, միմիանց հիւր չենք գնում: Միմիանց վիրաւորելու առիթներ աւելի շատ ենք ունենում, քան վշտացած պահերին՝ սփոփելու»: Դպրոցին եւ ծնողքներուն հեղինակութիւնը պատանիներուն վրայ յաճախ թէական դարձած է: Փոփոխութեան ենթարկուած է ամուսնական – ընտանեկան երբեմնի մթնոլորտը, բազմաթիւ երիտասարդներ կ'ամուսնանան առանց սիրելու, կը բաժնուին դիւրութեամբ եւայլն:

Հիմնական փոփոխութիւններէն մէկն ալ եղած է բազմանդամ ընտանիքներուն նըւազումը: Այժմ, դիտել տուած է Աղոյեան, արդէն անվիճելի է, որ երբեմնի «մեծ ընտանիքը» վերածուած է փոքր ընտանիքի:

Յօդուածագիրը թիւ կամ տոկոս չէ ներկայացուցած: Հայաստանի մասին հարեւանցի կարծիք կարելի է կազմել անցեալին կատարուած շատ փոքր քննութեան մը հիմնելով. Արդարեւ «Գարուն» ամսագիրը հարցախուզութիւն մը կատարած էր 1969 Մարտին: Պատասխանած էին 810 հոգի: Ասոնցմէ 601ը ամուսնացածներ էին եւ բոլորը միասին 1348 զաւակի տէր եղած էին, այլ խօսքով երկու երախայ ընտանիքի հաշուով: Հարցախուզութենէն պարզուած էր, որ կիները եւ այրերը մօտաւոր հաշուով չորս զաւակ կը փափաքէին ունենալ, մինչդեռ ունէին երկու զաւակ: Իբրեւ պատճառ ներկայացուցած էին առողջութիւնը, նիւթական դժուարութիւնները, տնային աշխատանքը, դաստիարակութեան հարցը եւայլն:

Խորհ. Միութեան դալով, համաձայն յօդուածագրին, կիներուն մասնաւոր թէ մասնագիտական մակարդակը բարձրացած է: Գիւղատնտեսներուն, անասնաբոյժներուն քառասուն, տնտեսագէտներուն 64, բժիշկներուն 72, մանկավարժներուն, կենցաղի – մշակոյթի ճիւղերէն ներս աշխատողներուն 69 տոկոսը կիներ են: Միւս կողմէ, սակայն, «աշխատող կնոջ կուլտուրական զարգացման համար նախապայմանները երկու անգամ նուազ են տղամարդկանց ռէալ նախապայմաններից, կանանց միջին աշխատավարձը տակաւին ցածր է տղամարդկանց աշխատավարձից, որովհետեւ բարձրավճար պաշտօններում կանանց թիւը անհամեմատ նուազ է»:

Հակառակ շինարարութեան լայն թափին, զգալի է բնակարաններուն պակասը. եղածներուն մէկ մասն ալ զուրկ է կենցաղի տարրական բոլոր յարմարութիւններէ:

Տնական աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ մանուկներուն խնամքին եւ դաստիարակութեան ասպարէզին մէջ ամուսինին դերն ու բաժինը աննշան են: Աւանդական, հին մտայնութիւններն ու սովորութիւնները բոլորովին անհետացած չեն: Յօդուածագիրին համաձայն, «Սովետական ընտանիքը դեռեւս լիովին զերծ չէ անցեալի ամուսնա - ընտանեկան վարք ու բարքի հետքերից, սեռերի անհաւասարութեան պրակտիկայից: Անհերքելի է, որ կինը քաղաքում (տանը) շաբաթը քառասուն ժամ ամուսնուց աւելի է աշխատում, իսկ գիւղում՝ 55 ժամ»:

Հիմնական բաժանում մը կայ երկու սեռերուն թիւերուն միջեւ: Ասիկա ճիշդ է: Փակագիծ մը բանալով ըսենք, թէ վերջին, այս տարուան Յունուար ամիսին կատարուած մարդահամարին տուեալներով, կիները 140 միլիոն, իսկ այրերը 122·400·000 ներկայացուած էին Խորհ. Միութեան մէջ: Տոկոսներուն հաշուով՝ ընդհանուր բնակչութեան 53,3ը կին, 46,7ը այր: Նոյն մարդահամարին՝ Հայաստանի պարզած պատկերը հետեւեալը եղած էր.– 1·554·300 կին, 1·476·500 այր, առաջինը ներկայացնելով ընդհանուր բնակչութեան 51,3ը իսկ երկրորդը՝ 48,7 տոկոսը: Յառաջիկայ տարիներուն պիտի վերահաստատուի հաւասարակշռութիւնը Հայաստանի մէջ, քանի այժմ իւրաքանչիւր հարիւր աղջկան դիմաց կը ծնի հարիւրչորս տղայ:

Յօդուածին պարզած կէտերէն մէկն այն եղած է, որ Խորհ. Միութեան մէջ նըկատելի կը մնայ միայնակ մայրերուն, կարեւոր թիւով չամուսնացած կիներուն եւ այրերուն գոյութիւնը: Ճիշդ է, որ վերջին տարիներուն նուազած է ամուսնական ոլորտէն դուրս ծնած զաւակներուն թիւը, բայց եւ այնպէս այսպէս կոչուած «թերի ընտանիքները», այսինքն՝ միայն մայրեր կամ միայն հայրեր՝ զաւակներով, ընտանիքներուն 14,8 տոկոսը ներկայացուցած են:

Ա. Աղոյեան նկատել տուած է, թէ մեր ապրած ժամանակաշրջանին մէջ հիմնական փոփոխութիւններ կատարուած են նաեւ «բուրժուական երկրների ընտանիքներում»: Օրինակ բերած է ամերիկացի ընկերաբան Քրիստենսի այն հաստատումը, թէ արդի ընտանիքին իւրայատկութիւններն են «կիների ազատագրութեան շարժումը» եւ այսպէս կոչուած «սեռային յեղափոխութիւնը»: Նախամուսնական սիրահարութիւնները կարճ կը տեւեն, միւս կողմէ կ'աւելնան նախամուսնական յարաբերութիւնները: Արձանագրած է տոկոսներ օտար երկիրներու համար՝ Դանիա, Շուէտ, Մ. Նահանգներ, Ֆորմոզ: Այս շրջագիծին մէջ կարելի էր դիտել, անշուշտ, նման կապերուն տոկոսը, ասոր տարբերութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ: Յօդուածագիրը, դժբախտաբար, խուսափած է մատնանշելէ: (Կամ՝ տուեալներ չէ ունեցած):

Անցողակի արձանագրենք, թէ Աղոյեան տարիներ առաջ հրապարակած իր յօդուածին մէջ, «Գրական Թերթ», դիտել տուած էր, թէ «մինչեւ ե՞րբ մնանք ջայլամի վիճակում ու չտեսնենք կամ, աւելի ճիշդ չկամենանք տեսնել, որ ամուսնութիւնը վաղուց կորցրել է սեռական հաճոյքի նախաշեմ լինելու իր երբեմնի մենաշնորհը: Գնալով աճում է այն երիտասարդների թիւը, որոնք սեռային վայելքն անջատում են ամուսնական հաստատութեան հիմնադրումից: Այդպէս է վիճակն ամբողջ աշխարհում»: Եւ ներկայացուցած էր խորհրդային կարգ մը փրոֆեսէօրներու հարցախուզութիւններուն արդիւնքները: Այսպէս, Լենինգրադի բարձրագոյն ուսումնարանները յաճախող հինգհարիւր երիտասարդներ հետեւեալը արտայայտած էին. 52,4 տոկոսը արդարացուցած էր նախամուսնական սեռային կապը, 15,3ը՝ դատապարտած, 32,3ը պարզապէս անտարբեր գտնուած էր: Երիտասարդուհիներուն 36,4 տոկոսը արդարացուցած, 27,6ը դատապարտած, իսկ 36ն ալ անտարբեր գտնուած էր: Խորհրդային փրոֆեսէօրի մը համաձայն, այդ թուականներուն, 1969 – 70ին, նախամուսնական կապեր ունեցած էին այրերուն 88, կիներուն 46 տոկոսը:

Աղոյեան զանազան երկիրներու ամուսնալուծումներուն տոկոսը պարզած է: Իւրաքանչիւր տասը հազար բնակիչի հաշուով, 1976ին, ամուսնալուծումներու թիւը Խորհ. Միութեան մէջ 24 եղած էր: Թէեւ նուազ Մ. Նահանգներէն, Շուէտէն, Արեւելեան Գերմանիայէն, Անգլիայէն, բայց առաւել կամ նուազ չափով աւելի Հունգարիայէն, Քանատայէն, Եուկոսլաւիայէն, Պուլկարիայէն, Լեհաստանէն, Դաշնակցային Գերմանիայէն, Աւստրիայէն, Ռումանիայէն, Ֆրանսայէն, որուն տոկոսը այդ թուականին նոյն համեմատութեամբ 9,5 եղած էր: Ի դէպ, Խորհ. Միութեան մէջ ամուսնալուծումներուն պատճառներէն մէկը կը մնայ ալքոլամոլութիւնը: «Մեզ մօտ ամուսնալուծութիւնների 21,5 տոկոսը հարբեցողութեան հետեւանք է»:

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Լութֆի աղան շարունակեց ներկայացումներուն շարքը, իր անսպառ խաղացանկէն երկու շաբաթը անգամ մը յայտագիր փոխելով: Իր ներկայացումներուն ոչ անունները գիտեմ եւ ոչ ալ կը հասկնայի, բացի մէկէն, որուն մէջ դեր մը ունեցաւ նաեւ... եղնիկս եւ այդ ճամբով ալ անհետացաւ, իր կարգին զոհ դառնալով, անուղղակիօրէն, Թուրք բեմին: Թէ յիշեալ ներկայացումը ինչպէս սկսաւ եւ ինչպէս վերջացաւ, ի սպառ ջնջուած է յիշողութենէս: Կը մընայ միայն բառ մը, «ժընէվրէվ» – որ հաւանաբար փիէսին անունն էր – մէյ մըն ալ՝ եղնիկին տեսարանը:

Անտառ մըն է բեմը: Երկու դահիճներ, վերէն վար կարմիր հագած, փայլուն սուրերը մերկ շողացնելով, մանուկ մը կը բերեն – էյլան է – եւ կը պատրաստուին գլխատել: Դահիճներէն մէկը սուրը բարձրացուց, հարուածը պիտի իջնէ, բայց ընկերը թեւը կը բռնէ, երկար զրոյց մը կ'ունենան, կը համաձայնին, կը մեղքնան եւ կ'որոշեն խնայել պզտիկին: Կենդանի մը պիտի մեռցնեն, իրենց յանձնուած մահապարտին շապիկը պիտի թաթխեն անոր արեան մէջ, տանին թագաւորին, թէ թագուհիին – այս կէտը յստակ չէր – եւ պիտի ըսեն. «Տէր արքայ, կատարեցինք հրամանդ, ահա իր արիւնով ներկուած շապիկը»: Այդպէս ալ կը վճռեն ու կը մեկնին, անտառին մէջ լքելով պզտիկը, որ Լութֆի աղային ծպտումի եւ դիմայարդարման արուեստին շնորհիւ աւելի պզտիկցուած, քանի մը տարու մանկիկի վերածուած էր:

Դահիճներուն մեկնումէն ետք, մանկիկը կը սկսի լալ եւ կը կանչէ միայն մէկ բառ. «Մամմա՛, մամմա՛...»:

Էյլան լաւ վարժեցուած էր: «Մամմա»ները սրտաճմլիկ էին, բայց չափազանցուած չէին, ոչ ալ բռնազբօսիկ: Քիչ մը երթեւեկեց «անտառին» մէջ, յուսահատական շարժումներ ըրաւ, երկինքէն օգնութիւն պաղատողի ձեւեր, եւ, ի վերջոյ, գլխահակ, յուսաբեկ՝ ծնրադրեց բեմին կեդրոնը, լուռ ու ցաւագին..

Եւ ահա այդտեղ է որ բեմ կը մտնէ եղնիկս, կու գայ շիտակ պզտիկին քով, դունչը կը քսէ անոր դէմքին, կը հոտուըտայ: Պզտիկը ալ չի լար: Փաթթուած է եղնիկին, դարձեալ «մամմա» կ'ըսէ, բայց այլեւս ուրիշ ձայնով եւ ուրիշ իմաստով «մամմա»ներ են, գոհունակ, ուրախ, երջանիկ «մամմա»ներ: Եղնիկն ու աղջիկը պահ մը այդպէս կը սիրուըտին եւ դանդաղ, շատ դանդաղ, կը հեռանան բեմէն, ու վարագոյրը կ'իջնէ ցնծագին ծափերու մէջ: Բայց ներկայացումը չէ աւարտած, ուրիշ արարներ ալ կան: Շարունակութիւնը ինչ կ'ըլլայ՝ չեմ գիտեր, չեմ յիշեր: Գիտեմ միայն եղնիկս, որ պատուով կատարեց իր դերը:

Ասիկա Լութֆի աղային գլուխ – գործոցը համարուեցաւ, քանիցս կրկնուեցաւ եւ անգամ մըն ալ, ցերեկ մը, հայ մայրապետներու աղջկանց վարժարանին համար: Խիստ բարոյականից պէտք էր ըլլար, քանի որ մայրապետները իրենք ալ ներկայ էին ամբողջ խումբով: Այդ օրն էր որ գնաց եղնիկս: Իսկ թէ Լութֆի աղան բեմադրիչի եւ դերուսոյցի ինչ հանճարով յաջողեցաւ անբան անասունին պարտադրել նման անթերի խաղարկութիւն մը՝ ահա իր հնարքը:

Փայտէ օղակ մը շինած էր եւ անցուցած կենդանիին վիզը, ճիշդ իր չափով եւ գոյնով: Բարակ չուան մը կապած էր օղակին, կանաչ տերեւի գոյն ներկելէ ետք: Երկար չուանը երկու ծայր ունէր եւ ծայրերը կ'երկարէին երկու կողմի քուլիսներուն մէջ: Երբ եղնիկին կարգը գար, դիմացի կողմէն կը պրկուէր չուանը ու մեղմօրէն կը քաշուէր: Կենդանին ստիպուած է առաջանալ, մինչեւ որ հասնի լացող մանուկին: Եթէ փորձէ անտեսել պզտիկը եւ ուզէ շարունակել ճամբան, այս անգամ դիմացէն թոյլ կու տան եւ պարանին միւս ծայրը կը պըրկուի ու կ'արգիլէ առաջանալը: Եւ այսպէս երկու կողմէն թուլցնելով ու պըրկելով կը յաջողին եղնիկը անշարժացնել բեմին կեդրոնը, մինչեւ որ ճշդուած արարքները կատարուին, որմէ ետք, մուտքի կողմէն չուանը կը սկսի քաշուիլ եւ եղնիկն ու աղջիկը կ'երթան... եղնիկին տունը: Թաւ անտառ մը ներկայացնող ֆոնին եւ առջեւը տեղ – տեղ դիզուած կանաչ ճիւղերուն մէջէն, դըժուար թէ զգացուէր կանաչ թելին ներկայութիւնը: Կատարեալ էր Լութֆի աղային հնարագիտութիւնը, ու եղնիկս ալ յաջող դուրս եկաւ:

(Շար. – 4)

ՊԱՆԾԱԼԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

(Մարսէյլի տօնակատարութեան առթիւ)

Հարիւր տարիներ անցած են այն օրէն ի վեր, երբ 1879ին, Պոլսոյ մէջ, հոյլ մը Հայուհիներ, յանձինս Թագուհի Գալֆայեանի, Արմաւենի Մինասեանի եւ Սրբուհի Սիմոնեանի, վեհ գաղափարը յղացած են հիմնելու աղջկանց վարժարան մը, հոն պատրաստելու համար ուսեալ, կիրթ եւ տոհմային առաքինութիւններով օժտուած Հայուհիներ, որոնք ապագային պիտի ըլլային անձնուէր ուսուցչուհիներ: Այդ շրջանին համար յանդուգն գաղափար մըն էր, երբ նկատի առնենք որ, կարգ մը հայաբնակ քաղաքներու մէջ հայերէն խօսիլն իսկ արգիլուած էր: Նորաստատ Դպրոցասէրի վարժարանը, սկզբնական տարիներուն իսկ, ունեցաւ փայլուն ու խանդավառ շրջանաւարտուհիներ, որոնք զրկուեցան ներքին գաւառները: Այդ նուիրեալները, տուին հայ պարմանուհիին եւ հայ կնոջ ոչ միայն ուսում, այլեւ անշիջանելի սէրը դէպի մայր հայրենիքը, մայրենի լեզուն եւ պաշտամունքի խոր զգացումներ դէպի հայ ընտանեկան բոյնը: Յետագային, նուիրեալ այդ Հայուհիներու փաղանգին պիտի միանար իբրեւ տնօրէնուհի, իր շրջանաւարտներէն՝ Օրիորդ Ակիւլինէ Ճելալեան, որ ամուսնանալով յայտնի յեղափոխական եւ Մեծ Եղեռնի առաջին նահատակներէն Համբարձում Պօյաճեանի հետ, պիտի դառնար Տիկին Մուրատ, մայր Մուրատ: Տիկին Մուրատ, անհուն գուրգուրանքով մօտեցաւ այդ նուիրական գործին: Եղաւ համակ աշխատանք, արթուն պահակ եւ կայուն սիւնը Դպրոցասէրի:

Աւաղ... բեղնաւոր ու երջանիկ տարիներուն յաջորդեցին Մեծ Եղեռնի սեւ օրերը: Ժողովուրդ մը ամբողջ ջարդուեցաւ, եւ մնացեալներն ալ՝ իրենց ետին ձգելով իրենց տունն ու տեղը, եկեղեցին ու դպրոցը, բռնեցին օտարութեան ճամբաները: Տիկին Մուրատ, իր աշակերտուհիներով նախ հասաւ Յունաստան: Այդ հեռատես ու առաքինազարդ կնոջ համար, Սելանիկ քաղաքը շատ փոքր կը թուէր: Հելլենական հիւրընկալ հողն ու ջինջ երկինքը, բաւարարութիւն չէին տար իր երախաներուն կարիքներուն: Հոն, ոչ դրամագլուխ ունէր եւ ոչ ալ բարերար: Ստիպուեցաւ տեղափոխուիլ Ֆրանսա: Ատեն մը Մարսիլիա հաստատուեցաւ իր որբուհիներով: Վարձեց վեղեցիկ շէնք մը, ուր շարունակուեցաւ կիսատ մնացած կրթական տարեշրջանը: Դպրոցը ունեցաւ արժանաւոր շրջանաւարտուհիներ, որոնք նեցուկ եղան դպրոցին եւ մայր Մուրատին: Ահա այս շրջանին էր, որ հակառակ դժուարին պայմաններուն, Դպրոցասէրի Խնամակալութիւնը ընդունեցաւ երեք հարիւր որբուհիներ եւ յիսուն որբուհիներ ալ՝ Պէյրութէն: Ամերիկեան Նպաստամատոյցի խնամքին տակ գտնուած որբուհիներ էին ասոնք: Ծանր էր բեռը: Շէնքը փոքր կուգար այլեւս: Միակ նեցուկը, գերագոյն նեցուկը հայ ժողովուրդն էր: Հայ ժողովուրդին լումաները միշտ կանգուն պահած են մեր կրթական օճախները, ի մասնաւորի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը: Քանի Մարսիլիայէն չենք հեռացած, նուիրական պարտականութիւն մը ունինք, յիշելու համար մեր ուսուցիչներէն գոնէ երկու հոգիի անունները, որոնք մեզի տուին լոյս, յոյս, հայ մշակոյթի սէր եւ հայերէն լեզուի հանդէպ պաշտամունք: Հայագէտ եւ հմուտ մտաւորական Երուանդ Տէր - Անդրէասեան եւ հայ բանասիրութեան իշխաններէն՝ Ահարոն Տատուրեան: Օրհնեալ ըլլայ իրենց յիշատակը:

Ի վերջոյ, որոշուեցաւ հաստատուիլ Փարիզի արուարձաններէն՝ Ռէնսիի մէջ: Շնորհիւ մեծ Հայուն՝ Տիգրան Խան Քէլէկեանի մեծագումար նուիրատուութեան, Դպրոցասէրը ունեցաւ այդ հոյակապ շէնքը իր հարիւրամեայ ծառերով, որոնց հովանիին տակ որբուհիները գտան իրենց հանգիստ կայանը, ազատելով Թափառական վիճակէն: Շատ ընկերներ կային: Ժրաջան մեղուներու նման աշխատանքներ տարուեցան: Ունեցանք նոր տնօրէնութիւն, նոր խնամակալներ, նոր բարերարներ, մանաւանդ՝ ուսուցչական խղճամիտ ու պատրաստուած կազմ մը, տնօրէնութեամբ Վահագն Իչգալացեանի: Գր. Գույումճեան կը դասաւանդէր մեզի քիմիագիտութիւն, բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեան՝ հայ գրականութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ, տեսչուհի Օրիորդ Աճէմեան՝ ազգերու պատմութիւն, երաժշտագէտ Գ. Գասմաջեան եւ յետոյ՝ Գուրգէն Ալէմշահ մեզի ընծայեցին հայ երգին քաղցրութիւնը եւ արուեստի գեղեցկութիւնը: Կազմուեցան ձեռագործի եւ կարի արհեստանոցներ:

Անտարակոյս, Դպրոցասէրի յարկին տակ գտանք կեանքին ճշմարիտ արժէքը եւ, մեր սառած սրտերը լեցուեցան գուրգուրանքի ջերմիկ շունչով: Այսպէս ապրեցանք տարիներով, հին ու նոր յիշատակներ իրարու խառնած, մեր դառնութիւններն ու ապագայի անորոշութիւնը մեր աչքերուն մէջ:

Այս պահուս, աչքերուս առջեւ կ'աշտարակուի մեծն Տիկին Մուրատը: Այս քաջարի կինը, որ առաքինութեան տիպարն էր, հակառակ իր վաստակաշատ վիճակին, ովկիանոսներէ անցաւ, հովերուն եւ փոթորիկներուն դէմ գնաց, գնաց մինչեւ Հնդկաստան, զոյգ Ամերիկաները, Քանատա եւ այլ վայրեր, զարկաւ Հայերու դռները, ապահովելու համար Դպրոցասէրի կեանքը: Եւ յաջողեցաւ: Յարգանք իր յիշատակին:

Եւ երբ, Ֆրանսայի հայ գաղութը արմատ նետեց, եւ սկսան եկեղեցիներ շինել, ամէն մէկ եկեղեցիին կից սրահ մը շինուեցաւ: Այդ սրահներուն մէջ հայերէնի դասաւանդութիւնները կատարողները եղան Դպրոցասէրի շրջանաւարտուհիները:

Դպրոցասէրը, հարիւր տարեկան է այսօր: Իր գործունէութեան վերջին յիսուն տարիները տեղի ունեցած են ֆրանսական ասպնջական հողին վրայ: Այսօր, երբ կը փորձեմ ակնարկ մը նետել Դպրոցասէրի անցուցած հայաշունչ կեանքին վրայ, հիացումն ու երախտագիտական զգացումները կը պարուրեն հոգիս: Մեր հոգիները: Երբ հիմա, արդէն մեծ մայրեր ենք, եւ շատ լաւ պայմաններու տակ ալ կ'ապրինք, մեր մտածումներու ծիրին մէջ միշտ կանգուն մնացած է Դպրոցասէրը: Պէտք է որ, այսուհետեւ Դպրոցասէրը խորհրդանշան մը ըլլայ մեզի յաջորդողներուն, թէ ինչպէս հայ կիները կրցան յաջողիլ իրենց առաքելութեան մէջ:

Մայր չունէինք: Տիկին Մուրատի եւ անոր նմանողներուն մէջ մեր մայրերը տեսանք: Հայր չունէինք: Իչգալացեաններու եւ Ահարոններու մէջ մեր հայրերը տեսանք: Տուն չունէինք: Դպրոցասէրի շէնքին մէջ, մեր հօրենական տուները տեսանք: Եւ որբանոցներու եւ ի չորս անկիւնց՝ Դպրոցասէրի մէջ կերած մեր հացին խորհո՛ւրդը վկայ, երբե՛ք պիտի չմոռնանք այն բոլոր սիրելի դէմքերը, որոնք մեզ սիրեցի՛ն, գուրգուրացի՛ն մեր վրայ:

Փառապա՛նծ հարիւրամեակ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի...:

Յարգա՛նք վաստակիդ, յարգա՛նք հիմնադիրներուդ, յարգա՛նք քեզ պահող – պահպանող հոգատար ձեռքերուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ
ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՀԻ ՄԸ

Մարսէյլ

Ամուսնալուծումներու թիւը օր աւուր աճած է Խորհ. Միութեան մէջ: «Վերջին 25 տարում ամուսնալուծութիւնը ՍՍՀՄ-ում աճել է հինգ անգամ: Միայն 1967 թ. ՍՍՀՄ–ում կատարուել է 646 300 ամուսնութիւն, բայց նոյն տարում 353.700 տղամարդ եւ 212.900 կին երկրորդ անգամ են ամուսնացել»:

Ա. Աւոյեան, «Գրական Թերթ»ին յօդուածով պարզած էր Հայաստանի պատկերը ամուսնութիւններուն եւ ամուսնալուծումներուն համար: Հազար բնակիչի հաշուով, 1960-68 ամուսնացածներուն թիւը աւելի քան 11էն իջած էր շուրջ 8ի, իսկ ամուսնալուծուածներունը՝ 0,3էն բարձրացած էր 1,0ի: Բաղդատմամբ խորհրդային եւ այլ երկիրներու չափանիշներուն, բնականաբար, աննշան էին: Անշուշտ, փափաքելի պիտի ըլլար, որ նոր տուեալներ ձեռքի տակ ունենայինք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յունիս, խորագիրը՝ «Պրոգրեսի Դիալեկտիկան»:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԱՀԱՆԴԷՍ

Հաճնոյ հերոսամարտի 59րդ տարեդարձը նշուեցաւ Հոկտ. 12ին, ճաշ–հանդէսով մը, Օփերա Լաֆայէթ ճաշարանը: Կիրակի առաւօտեան Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօնի ընթացքին ոգեկոչուեցաւ յիշատակը վեց հազար նահատակներու: Դիւան Եպիսկ. Նազգաշեան վեր առաւ Հաճնոյ հերոսներու ոգին:

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ ճաշ-հանդէսը: Ներկայ էին Փարիզէն, հեռաւոր գաւառներէն Հաճընցիներ եւ Կիլիկեցիներ, որոնք եկած էին միաբանաբար վերակենդանացնելու հին յուշերը եւ հայ նահատակներու յիշատակը:

Մարտիրոս Գրաճեան վարեց հանդէսը: Մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուեցաւ նախ յիշատակը նահատակներուն, Մ. Գրաճեան բացման իր խօսքով բացատրեց օրուան իմաստը եւ վեր առաւ Հաճընցի հերոսներու սխրագործութիւնը:

Խօսք առաւ Տոքթ. Յակոբ Գրգեաշարեան եւ անդրադարձաւ Հաճնոյ անկման դրդապատճառներուն: Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) քանի մը խօսքով ուրախութիւն յայտնեց Փարիզի Հաճընցիներու համերաշխ գործակցութեան համար: Վահան Մնակեան խօսք առնելով ըսաւ թէ Փարիզի մէջ 45 տարի առաջ հայրենակցական երեսուն միութիւններ կային, ներկայիս անոնցմէ հազիւ երկու-երեքը մնացած են եւ որոնցմէ մէկը Հաճնոյ Հայր. Միութիւնն է:

Տոքթ. Խրիմեան խօսեցաւ երիտասարդութիւնը Հայ պահելու միջոցներու մասին: Յուշեր պատմեցին Գաստրիկ Կէնճեան, Նազարէթ Պշտիկեան եւ Կեսարիոյ Հայր. Միութեան կողմէ Միսաք Կիւլպէնկեան:

Գեղարուեստական բաժնին Գ. Ֆնտըգեան իր կիթառով եւ հայկական տոհմիկ երգերով ուրախ պահեր ստեղծեց: Միսաք Գրաճեան արտասանեց երկու քերթուածներ, Գ. Գապայեան երգեց «Անդրանիկի երգը», փոքրիկն Գեւորգ Բամպուքճեան երգեց մանկական երգ մը: Տիկին Արմենուհի Գրաճեանի արտասանած քանի մը քերթուածներէն ետք «Կիլիկիա» երգի խմբական մեկնաբանութեամբ վերջ գտաւ ճաշ-հանդէսը:

Մ. Գ.

ԴՊՐՈՑԷ ԴՊՐՈՑ

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) «Ջաւարեան» վարժարանի աշակերտութիւնը, Հոկտ. 13ին, ներկայ եղած է Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կատարուող յատուկ արարողութեան, Թարգմանչաց տօնին առթիւ: Վարանդ Քհնյ. Ամիրալեան խօսած է հայկ. տառերու գիւտին եւ Թարգմանչաց գործին մասին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Բայց պիտի գա՞ս արդեօք:
Այս անգամ ո՞ւր պիտի ուզես գնալ:
Զանգեզուրը չտեսար:

Գառնի – Գեղարդի ճանապարհին ասացիր, որ շատ կ'ուզես տեսնել Զանգեզուրը: Եթէ գաս, անպայման կը գնանք Զանգեզուր...

Բայց քանի որ Գառնի – Գեղարդը յիշեցի, պատմեմ նաեւ այդ ճամբորդութեան մասին:

Այս անգամ մեծ խմբով, մի քանի մեքենայով ճանապարհ ընկանք: Մեր մեքենայի մէջ ինքն էր՝ Սարոյեանը, Հրանտ Մաթեւոսեանը, Զօրի Բալայեանը ու ես: Ուրիշ մեքենաներով գալիս էին Շիրազը, Համազասպեանը, Սերօ Խանզադեանը, Լեւոն Մկրտչեանը, Ռազմիկ Դաւոյեանը, դուդուկահար Վաչէ Յովսէփեանը իր խմբով, հեռուստատեսութեան տղաներն ու էլի շատերը..

Ճանապարհին մեր մեքենայի մէջ խօսակցութիւնը գրականութեան մասին էր, Տոլստոյի, Դոստոեւսկու, Գոգոլի, Չեխովի, Ֆոլքների, Հեմինգուէյի, Ֆիցջերալդի, շատ ու շատ ուրիշների մասին, երաժշտութեան, քննադատութեան, փիլիսոփայութեան մասին:

Եւ ահա այստեղ ուզում եմ մի խոստովանութիւն անել. Փարիզում ու Ֆըրեզնոյում Սարոյեանի հետ ունեցած հանդիպումներից, որոնք, ինչպէս նըշել եմ, կարճ են եղել ու հպանցիկ, այն տպաւորութիւնն էի ստացել, թէ նա սոսկ բնատուր տաղանդ է, մեծ տաղանդ, աստծոյ մատն ունի ճակատին ու գրում է միայն վերուստ տրուած շնորհով: Իմ տպաւորութիւններում գրել էի անգամ, թէ նա նման է մեր ժողովրդական այն թափառիկ գուսաններին ու բանաստեղծներին, որոնք բնատուր մտքով սքանչելի ասքեր ու վիպերգութիւններ են հիւսել:

Բայց ահա այս հանդիպման ժամանակ, երբ աւելի սերտօրէն առընչուեցի հետը, անընդմէջ լսեցի զրոյցները, ներկայ եղայ ուսանողների, աշխատաւորների, գրողների, երեխաների հետ ունեցած նրա հանդիպումներին, հետեւեցի նրան ուղղուած բազմաթիւ ու բազմաբնոյթ հարցերի պատասխաններին, մի խօսքով ինչ–որ չափով աւելի մօտեցայ նրա էութեանը, իմ առաջին տպաւորութիւնները հիմնաւորապէս փոխուեցին:

Զգացի ու համոզուեցայ, որ բնատուր մեծ տաղանդ լինելով, Սարոյեանը նաեւ մեր ժամանակի ամենազարգացած ու ամենաբարձր մտաւորականներից է, որ նա, ինչպէս ասում են, մաղից է անցկացրել աշխարհի հին ու նոր փիլիսոփայական սիստեմները, քաջատեղեակ է աշխարհի հին ու նոր գրական ուղղութիւններին, դպրոցներին ու տեսութիւններին, բոլոր քիչ թէ շատ նշանաւոր գրական ստեղծագործութիւններին, հիանալի գիտէ ռուս գրականութիւնը, մանաւանդ հմտութեամբ կարող է խօսել կերպարուեստի ու երաժշտութեան մասին իրեն քաղաքականութիւնից հեռու մարդ համարելով, նրբագոյն քաղաքագէտ է նաեւ: Մի խօսքով, աշխարհի ամբողջ հին ու նոր քաղաքակրթութիւնը ներծծած ու մարսած բարձրագոյն մտաւորական, իր ժամանակի համարեա բոլոր մեծերի հետ սեղան նստած, մտքեր փոխանակած ու յաճախ բուռն վէճերի մէջ մտած մտաւորական:

Բայց... Բայց այդ ամէնը զարմանալիօրէն «չի երեւում» նրա ստեղծագործութիւնների մէջ: Ստեղծագործելիս նա կարծես «մոռանում» է այդ ամէնը եւ կրկին նմանւում մեր ժողովրդական այն թափառիկ գուսաններին ու բանաստեղծներին, որոնք միայն բնական մտքով ու ձիրքով սքանչելի ասքեր ու վիպերգութիւններ են հիւսել: Այո, այսպէս ասած, «մոռացումը» մեծերի մենաշնորհն է, փոքրերն են, որ ընթերցողին զարմացնելու յաւակնութեամբ, իրենց բոլոր գիտելիքներն ու իմացութիւնները ցուցադրականօրէն սփռում են իրենց ստեղծագործութիւնների մակերեսին, մինչդեռ մեծերն այդ ամէնը այնպէս են տարրալուծում գեղարուեստական պատկերների ու կերպարների, երկի խորքի ու էութեան մէջ, որ դառնում է «աննկատելի»:

Մեծ արուեստի գաղտնիքներից է դա, որին այնպէս հիանալիօրէն տիրապետում է Սարոյեանը:

(34 – Շար.)

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Գալուստեան եւ աղջիկը Ֆլորա, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալուստեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ֆլորա Գալուստեան եւ զաւակը՝ Ճոն (Ամերիկա) ինչպէս նաեւ Տօնականեան (Ամերիկա), Գալուստեան (Երեւան), Չիթճեան (Սոխում) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 21ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Հոկտ. 24, ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփարնասի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբելեան եւ զաւակները, Բամպուքճեան, Եկէնեան, Դամադեան, Գալփաքեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ (ԱՐՏԱՇԷՍ) ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 22ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Հոկտ. 25ին ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թոնիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 27 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ — պարահանդէսի կազմակերպութիւն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հմայեակ Շիրաքեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Հոկտ. 28, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Գուրկէն (Մեթրօ Մէրի տ'Իսի) իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ՇԻՐԱՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Հաուըրտ Գարակէօզեան նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 28) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մեծ բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՈՒԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Արամ եւ Սարգիս Գարակէօզեանի, Տոքթ. եւ Տիկին Դաւիթեանի եւ վարժարանի ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին։

Նոյն առթիւ ցաւով կը հաղորդէ մահը՝ վերջերս (Սեպտ. 5) Ամերիկա՝

ՏԻԿԻՆ ՋԱԳԷԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

որու յիշատակն ալ կ'ոգեկոչուի։

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԲԱԶՄԱԶԱՅՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 28 տօն Գիւտ Խաչի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի. կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Իսահակ Քհնյ. Հէքիմեան։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ ղեկավարութեամբ Գ. Մարթէն Օֆլազի։

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ « Զըրպաշեան » սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի։ Պար՝ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ Տիկին Նւա Արզումանի։ Արտասանութիւն Տիկ. Սոֆիա Մկրտիչեանէ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂ.
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 77ՐԴ ԵՒ
ՕԾՄԱՆ 75ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐՈՒՆ
ԱՌԹԻՒ

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿ. 28 ՏՕՆ Է ԳԻՒՏԻ ԽԱՉԻՆ։

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հիմնարկութեան 77րդ եւ Օծման 75րդ Տարեդարձներուն առիթով, ժամը 10ին, բազմաձայն հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի Եկեղեցւոյս ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ հոգիներուն համար։

Նոյն ատեն ԱՐԵՒՇԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔ եւ ՄԱՂԹԱՆՔ Կ'ԸԼԼԱՆ Եկեղեցւոյս ի ԿԵԱՆՍ ԵՂՈՂ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ եւ անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար։

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ պայծառութեան համար։

ԵԿԵՂԵՑՒՈՅՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՆ ԵՆ.—

Եկեղեցաշէն Բարերար՝ Աղեքսանդր Մանթաշեան, Աթանագինէ Էգնայեան, Թափայճել Մարգոսեան, Արմենակ Համբարձումեան, Պօղոս Նուպար Փաշա, Սիրանոյշ Ֆրէնկեան, Երուանդ Գարկէրճըեան, Կարապետ Յակոբեան, Յակոբ Տէր-Յակոբեան, Գէորգ Գազըրճեան, Վահագն Ինճիլացեան, Խաչատուր Պետրոսեան, Սոֆիա Պետրոսեան, Եդուարդ Գապեան, Զապէլ Գէօճէքեան, Յակոբ եւ Մարիամ Տամլամեան, Միհրան եւ Թագուհի Գավէզեան, Յարութիւն եւ Մարի Ժամկոչեան, Հմայեակ եւ Աննիճա Ալեքսանեան, Աշոտ Ֆրենկեան, Նուրհան Ֆրէնկեան, Գրիգոր Փաթթուքեան, Աբրահամ Ղուկասեան, Յարութիւն եւ Արշալոյս Միւթէվէլեան, Վեհանոյշ Զըրպաշեան, Զապէլ Ալթունեան, Տիրուհի Միքայէլեան, Արմինէ Մելիք Գալէնտէրեան, Զուէն Տէր-Սարգիսեան, Հայկ Զըրւանեան, Սրբուհի Զատիկեան, Յովհաննէս Մալեանց, Ռօզա Գազըրճեան, Արմէն Պետրոսեան, Մելգոն Պետրոսեան, Հերմին Քանթար, Յարութիւն Սետիկեան, Մարի Ա. Տէտէեան, Մօրիս Օպէր, Իրէն Էնկէլ-Գույումճեան, Գերճ Գույումճեան, Զարուհի Թորոսեան, Եւփիմէ Աւետիսեան (Անայիս), Ասպրա Թորոսեան, Վրոյր Հալէպլեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Թադէոս Սթաթեան, Մարգրիտ Շմաւոնեան, Խաչիկ Թորոսեան, Սրբուհի Թորոսեան, Վերժին Աղապէկեան, Հայկ Աղապէկեան, Սօֆի-Ռօզ Գանճեան, Նոյեմի Ամպէրեան, Գառնիկ Մոմճեան, Գաբրիէլ Համբարձումեան, Մովսէս եւ Նարդուհի Տէմիրճեան, Ս. եւ Զ. Սանթուրճեան-Հալէպլեան, Տիգրան եւ Մարիամ Կակաչեան, Վահրամ Արսլանեան, Վիքթորիա Արսլանեան, Վալանթէն Ղուկասեան, Մարիամ եւ Ոսկի Գուրգէն Ակոնայեան, Ստեփան Քոչարեան, Մանիա Քոչարեան, Սեդրակ Քարեան, Վարդան եւ Նրանուհի Թիւթիւնճեան, Աննիճա Ձիհանեան, Մարգրիտ Փափազեան։

le restaurant
LA CAPPADOCE
67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER
le groupe HARTAR
du 15 au 31 octobre
Adiss HARMANDIAN
du 1 au 11 novembre
tous les soirs
VORGANTZ
et l'orchestre CAPPA avec Garbo au piano
Consomation après 23 h. FERME LE LUNDI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ հետեւեալ նուէրները.— 500 Փր. Տէր եւ Տիկ. Կ. Զըրպաշեան (փոխան ծաղկեպսակի), 500 Փր. Տէր և Տիկ. Հ. Մումճեան (փոխան ծաղկեպսակի), 50 Փր. Տիկ. Ա. եւ Օր. Ս. Գալըրճեան Տիկ. Եսթեր Ինճիլացեանի կսկծալի մահուան առթիւ որուն ողբ. ամուսինը վարած էր Դպրոցասէրի Տնօրէնութիւնը եւ որ անձնապէս միշտ իր զուրգուրանքին առարկայ դարձուցած է վարժարանը։ Տիկ. Մ. Սամուէլեան 250 Փր., Տ. Դանիէլեան եւ Երեւան ճաշարան 200ական։ Ղազարոս Գէքարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ա. Բ. (Լիոն) 1000 Փր. վերամուտի առթիւ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

40 տարեկան վկայեալ եւ փորձառու հայ ուսուցիչ մը պաշտօն կը փնտռէ Մարսէյլ, Նիս, Վալանս կամ Փարիզի մէջ։

1) Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու դասաւանդութեան, կամ

2) Գրասենեակի աշխատանքի՝ հայ. ուսապահի օգնական, անգլերէն – ֆրանսերէնի թարգման, պանդոկի հիւրընկալ, հայերէն մեքենագրութիւն, տարբեր եւայլն։

S'adresser : M. Sarkis TACHEDJIAN
7, Traverse St-Sébastien,
83700 ST-RAPHAEL

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՐԻ
ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ
ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ԽՆՋՈՅՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտ. 28ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն մինչեւ 20, խնջոյք մը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ նուագախումբին։

Այս առթիւ դաշտահանդէսին ծախուած տոմսերուն թիւերը պիտի քաշուին։

Պար, պաղ պիւֆէ՝ տեղւոյն վրայ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի
ՈՍԿԵԶՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտ. 28, առաւօտեան ժամը 11ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի « Նոթրը Տամ տը լա Կարտ »ի մէջ, հայկական տարեկան ուխտագնացութեան առիթով։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ժողովրդապետ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին։

au Theatre Daunou
7, Rue Daunou, — 75002 Paris
Tél. : 261-69-14
Vendredi 26 Octobre à 20 h. 30
L'Etude Artistique
ALINE ARTINIAN
Représentant en France et à l'étranger l'orchestre de chambre de Munich
PRO ARTE
Dirigé par le grand
KURT REDEL
a la joie de porter à la connaissance du public arménien qu'elle présente un unique Concert et que par souci de renouveler le répertoire musical, Kurt Redel présente outre le répertoire classique celui de
KOMITAS
((Danses populaires)

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
25
JEUDI
25 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.499
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.499

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Փրակայի Վճիռները

ԿԱՄ՝

Ոչ Մէկ Նորութիւն Արեւելեան Կողմն Աշխարհի

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Երեւի վերջ տալու համար միջազգային բողոքներու տարափներուն, չեխ դատարանը որոշեց « կարճ կապել » եւ նախատեսուած չորս օրերն իսկ չօգտագործուեցան մարդկային իրաւանց պաշտպան վեց ամբաստանեալներուն համար: Ջանք թափուեցաւ ուրեմն ժամ առաջ վերջացնելու այս դատավարութիւնը ծանր պատիժներ սահմանելով: Գլխաւոր « յանցաւորը » Փէթէր Ուլ, 38 տարեկան « խիստ դրութեան տակ » հինգ տարի ազատազրկման կայանի դատապարտուեցաւ, Թատերագիր՝ Վացլաւ Հավէլ, 43 տարեկան՝ չորսուկէս տարի բանտարկութեան: « 77ի Ուխտ »ի երկու բանբերները՝ Վացլաւ Պէնտա 33 տարեկան եւ Իրժի Տիէնսթպիէ 42 տարեկան չորս տարի եւ երեք ամիս բանտարկութեան արժանացան, ուրիշ լրագրող մը՝ Օթա Պետնարովա երեք տարի բանտարկութեան: Միայն մէկ հոգի, Տանա Նեմցովա երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ յետաձգումով (մայր է 7 զաւակի) եւ հինգ տարի փորձի շրջանի:

Այս պարագայի մէջ, եթէ հարկ էր, այս դատավարութիւնը ցոյց կու տայ թէ ոչինչ փոխուած է արեւելեան կողմն աշխարհի եւ եթէ նոյնիսկ Ստալին մեռած է 1953ին, 26 տարիէ թաղումը չէ վերջացած:

×

« Անարդար վճիռ Փրակայի մէջ » խորագրին տակ Իւմանիթէ կը շեշտէր Զորքըլարթի առաջ ֆրանսացի համայնավարներու վրդովումը այս առթիւ ու կը գրէր ի մէջ այլոց — «Փրակայի վճիռին մեզի ներշնչած պարտաւը հիմնուած է սկզբունքի մը վրայ, զոր կենսական կը նկատենք՝ այն է որ Ընկերվարութիւն եւ ժողովրդավարութիւն անբաժանելի են »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՕԼՆԻ մէջ բացուեցաւ երեք նացի դահիճներու, որոնց գլխաւորն է Քուրթ Լիշքա, դատավարութիւնը: Հրէական զանազան կազմակերպութիւնները ցոյցեր ըրած են: Այս երեք ամբաստանեալները Ֆրանսա գործած են: Լիշքա պատասխանատու էր հրէական խնդիրներու « գործադիր հարցերուն » այլ խօսքով՝ տեղահանութեան:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ամերիկեան վիզայի մը արժանացաւ միայն « մարդասիրական պատճառներով » այսինքն՝ գրեթէ մահամերձ ըլլալուն շնորհիւ: Արդարեւ Մոհամմէտ Ռեզա Փահլաւի երիկամունքի խիրդ ունի եւ ծայր աստիճան տկարութեան հասած է այլեւս: Շահը 60 տարեկան բաժնին Լուսինէ Զաքարեան եւ Յոոը շատ շուտ « մոռցաւ » թէ ինչ հաւատարիմ բարեկամ էր Շահը, ստիպուած կը զգայ նոյնիսկ արդարացնել վիզա մը շնորհելը... Եւ դեռ կան մեզի պէս միամիտներ, որոնք 64 տարիէ զարմացած կը մնան որ դաշնակիցները շուտ մոռցան « իրենց պզտիկ զինակիցը »...:

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆ ՎԷՅԼ բաւական դժուարութիւն ունի իր պաշտօնը վարելու եւ այդ պաշտօնը, ըստ մասնագէտներու իր կարողութենէն շատ վեր է: Օրէ օր հաստատուած է որ Եւրոպայի Խորհրդարանի մը նախագահէն այլ յատկութիւններ կը պահանջուէին: Նախ խորհրդարանական ոչ մէկ փորձառութիւն ունի, ապա (մեծ թերութիւն մը) Ֆրանսերէն զատ եւրոպական ոչ մէկ լեզու գիտէ եւ ոչ Ֆրանսացի բոլոր խորհրդականներու անունները սխալ կ'ըսէ: Վերջերս անգլիացի մը նեղուած շեշտած է. « նոյն ձեւով կը կոչուիմ ծնունդէս ի վեր եւ պիտի ուզէի որ շարունակուէր »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ գործադուլը 90 առ հարիւր համեմատութեամբ գործադրուեցաւ, ստիպողական պարագաներու համար միշտ « պահակ » բժիշկ կար: Դժգոհ են կառավարութեան այն ծրագրէն որ կը վերաբերի « առողջապահական ծախքերուն »:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 16–22)

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է գրական – երաժշտական երեկոյթ մը, նուիրուած Կոմիտասի ծննդեան 110ամեակին: Երաժիշտ Տիգրան Մանսուրեան խօսած է Կոմիտասի կեանքին ու գործին մասին: Դասախօսութենէն ետք մեկնաբանուած են Կոմիտասի գործերը՝ երիտասարդութեան եւ ուսանողներու համաշխարհային փառատօնի դափնեկիր Մելանեա Աբովեանի, Կոմիտաս Երաժշտանոցի քառեակի եւ Երկրաբանութեան Հիմնարկի երգչախումբի կողմէ:

×

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 110ԱՄԵԱԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտասի ծննդեան 110ամեակին նուիրուած գրական – երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Էջմիածնի Կոմիտաս մշակոյթի պալատին մէջ: Խորէն Գալեան դասախօսած է « Կոմիտաս եւ իր գործը » նիւթին շուրջ: Գեղարուեստական բաժնին Լուսինէ Զաքարեան եւ Խորէն Գալեան մեկնաբանած են Կոմիտասի մեղեդիները: Պարոյր Սեւակի « Անլռելի զանգակատուն »էն հատուածներ կարդացած է Թամար Դեմուրեան:

×

ԱՇՈՏ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան տան մէջ տեղի ունեցած է սփիւռքի հայ երաժիշտ Աշոտ Պատմագրեանի ծննդեան 80 եւ երաժշտական գործունէութեան 60ամեակին նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան եւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէին: Բացման իր խօսքին մէջ յոբելեարը ողջունած է Եդուարդ Միրզոյեան: Ա. Պատմագրեանի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Վահան Յարութիւնեան: Խօսք առած են Վահագն Դաւթեան եւ Շահէն Թաթիկեան: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Աշոտ Պատմագրեան: Լուսինէ Զաքարեան, Եդուարդ Բաղդասարեան, Մարիաննա Յարութիւնեան եւ Էլիզ Թաշճեան մեկնաբանած են յոբելեարին գործերը:

×

ԴՈՒԻՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԷՆ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ ՄԸ

Դուինը՝ Հայաստանի հին մայրաքաղաքը, ուր պեղումներ կը կատարուին չորս տասնամեակներէ ի վեր, գիտնականներուն նոր անակնկալ մը վերապահած է: Հայաստանի Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկի գիտական խումբը աւարտած է յուշարձանի մը՝ Ե. դարու պալատի մը պեղումները: Պալատը կառուցուած է ոչ թէ տուֆով, այլ մեծ աւազաքարերով, պատերուն վրայ կ'երեւան կաւէ ծեփը եւ անոր վրայ՝ գունաւոր որմնանկարներու հետքերը: Շէնքին տակ յայտնաբերուած է նկուղային շինութիւն: Հոս գտնուած են զանազան թեքնիքով մշակուած ապակիէ անօթներ, մետաղէ առարկաներ, խեցէ ամաններ, հին մետաղադրամներ: Այս բոլորը կը վկայեն, թէ այդ ժամանակաշրջանին բարձր զարգացման հասած են արուեստները, մշակոյթը եւ առեւտուրը: Դուինի Ե. դարու պալատի պեղումները մեծ նշանակութիւն ունին միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

×

Թ. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՆՈՐ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի որոշումով « Թորոս Թորամանեան մրցանակ »ներ շնորհուած են Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի ճարտարապետութեան ամպիոնի վարիչ Վարազդատ Յարութիւնեանի եւ ճարտարապետութեան տեսութեան եւ պատմութեան կեդրոնական գիտա – հետազօտական Հիմնարկի (Մոսկուա) մէկ բաժնի վարիչ Յովհաննէս Խալփախչեանի: Զուարթնոցի մէջ տեղի ունեցած Ակադեմիայի նախագահութեան ժողովի ընթացքին մրցանակները յանձնած է Ակադեմիային նախագահը՝ Վիկտոր Համբարձումեան վեր առնելով մրցանակակիրներու նպաստը հայկ. ճարտարապետութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան եւ անոր նուաճումներու տարածման գործին մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՆԵՏԱՁԳՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի « Հրազդան » մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է « Հայկի Նետ » աւանդական մրցաշարքը, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան 13 քաղաքներէ եկած մօտ հարիւր մարզիկներու: Առաջին հանդիսացած է Քիշնեւցի Ե. Գլադիշ 2492 միաւորով, երկրորդ՝ Բաքուցի Է. Զաքմազով, 2475 միաւորով, իսկ Երեւանէն Ա. Տօնեան 2472 միաւորով գրաւած է երրորդ տեղը:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Ռիօ տէ Ժանէյրոյի մէջ տեղի ունեցող ճատրակի աշխարհի ախոյեանութեան մրցումները կը հասնին իրենց աւարտական հանգրուանին: Կանանց մէջ՝ նախավերջին շրջանին, առաջինն է Նանա Իոսելիանի՝ 14 միաւորով: Այրերու շարքին Ռոբեր Հիւբնէր շահած է 11 միաւոր եւ ունի յետաձգուած խաղ մը: Տիգրան Պետրոսեան ունի 10,5 միաւոր, Լայոշ Փորթիշ՝ 10, Դիւլա Սաքս՝ 9, Բորիսլաւ Իվկով, Էուժենիօ Թորէ, Ռաֆայէլ Վահանեան եւ Եուրի Բալաշով՝ 8ական միաւոր:

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Բաքուի մէջ տեղի ունեցած դինամօյական կազմակերպութիւններու ազատ ոճի ըմբշամարտի երիտասարդական առաջին միջազգային մրցումները վերջ գտած են: Մասնակցած են Խորհ. Միութեան, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ խումբերը եւ Սուրիայէն հրաւիրուած ըմբիշներ: Կէս թեթեւ ծանրութեան դասակարգին մէջ առաջին հանդիսացած է Երեւանցի Գուրգէն Թորոսեան, հինգ յաղթանակ տանելով: Երկրորդ հանդիսացած են Արարատ Սարգսեան (ամէնէն թեթեւ ծանրութիւն), Լեւոն Մարտիրոսեան (թեթեւ) եւ Գէորգ Յովհաննիսեան (կէս թեթեւ):

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉԻ ՏՕՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

«Մարմարա» կը գրէ Հոկտ. 16ի իր թիւով.—

Տիյարպաքըրէն կը գրեն.—

Աւանդութիւնը շարունակուեցաւ եւ Վարագայ Խաչի տօնը նշուեցաւ քաղաքիս դարաւոր Ս. Կիրակոս եկեղեցիին մէջ՝ ձեռամբ հոգեւոր հովիւ Վարագ Քհնյ. Գէյլէրեանի: Առաւօտեան ժամերգութենէ վերջ, պատարագիչ Տէր Հայրը իր փոքրիկ դպիր եւ դպրուհիներով շրջապատուած կատարեց օրուան արարողութիւնները մասնակցութեամբ նաեւ Զաւէն Ուզաթմաճեանի:

« Հայր Մեր »էն առաջ Տէր Հայրը տուաւ իր օրուան յորդորը եւ խօսելով օրուան տօնին իմաստը եւ արժէքը մեզ Հայերուս համար, մխիթարեց ներկայ հաւատացեալները: Քարոզին բնաբանն էր « Համբարձի զաչս իմ ի լերինս, ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն » եւ այս առթիւ կատարուեցաւ նաեւ հայրապետական մաղթանք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի արեւշատութեան համար:

Պատարագէն վերջ, հին եւ նոր հոգաբարձու անդամները եւ ժողովուրդը այցելեցին Տէր Հօր բնակարանը եւ շնորհաւորեցին իր անուան տօնը՝ մաղթելով իրեն եւս առողջութիւն եւ կարողութիւն: Ընդունելութենէն վերջ Տէր Հայրը կարճ խրատականով մը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ իր օրհնութիւնը տուաւ ժողովուրդին, թելադրելով անոնց միշտ իրենց հոգածութիւնը, գուրգուրանքն ու հետաքրքրութիւնը անպակաս ընել իրենց այս դարաւոր աղօթատեղիին վրայէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1879 – 1979։ Հարիւրամեակ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի։

Հետեւելով 19րդ դարու երկրորդ կիսուն գրական, քաղաքական, կրթական վերելքի շարժումին, հայ կինը գաղափարական բարձր զգացումներով տոգորուած ասպարէզ նետուէ իր ժողովուրդի վերականգնումի գործին մէջ։ Մասնակցեցաւ յեղափոխական պայքարին ցոյց տալով հայ կնոջ ազատութեան ձգտումն ու նուիրումի ոգին։ Մասնակցեցաւ կրթական աշխատանքին ցոյց տալով թէ լաւ ըմբռնած եւ իւրացուցած էր իր կոչումն ու առաքելութիւնը նուիրուելով հասնող սերունդներու հոգեկան, մտաւոր եւ ազգային դաստիարակութեան վեհ գործին։

Այսպէս, նուիրեալ տիկիններու եւ օրիորդներու փաղանգի մը նախաձեռնութեամբ եւ գործնական ճիգերով 1879ին, Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ՝ հիմնուեցաւ Դպրոցասէրը նպատակ ունենալով ուսուցչուհիներ պատրաստել գաւառի հայկական դպրոցներուն համար։ Վարժապետանոց մը դառնալ քանի վարժուհիներու պակասը եւ անհրաժեշտութիւնը զգալի էր։ Եւ այսպէս շրջանաւարտ սանուհիներ փութացին գաւառի ամէնէն մութ անկիւնները գիտութեան ու հայկականութեան ջահը ձեռքին եւ կազմաւորեցին մատաղ սերունդներու միտքերը։

Դպրոցասէրը համիտեան հալածանքներէն, Ատանայի ջարդերէն, համաշխարհային պատերազմի հուրէն, Ապրիլեան Եղեռնէն մինչեւ քեմալականներու մուտքը Պոլիս, յաջողեցաւ պահել իր գոյութիւնը բազմաթիւ դժուարութիւններու յաղթահարելով։ Հարիւրներով, հազարներով որբուհիներ առաւ իր հոգատարութեան տակ։ Սնուց, կրթեց, դաստիարակեց եւ դարձուց տիպար ու օրինակելի Հայուհիներ թօթափելով տարագրութեան տառապանքի երեւոյթները։

1922ին փոխադրուեցաւ Սելանիկ, իսկ յաջորդ տարին Մարսէյլ։ Երկու վայրերու մէջ ալ վերաբացուեցաւ վարժարանը, որ ի վերջոյ, 1928ին փոխադրուեցաւ Փարիզ, մերձակայ Ռէնսի արուարձանը, այն շէնքը որ այժմ դպրոցին սեփականութիւնն է։

Այս շրջանին կարելի է յիշել հիմնադիրներէն՝ Սրբուհի Տիւսաբ, Օր. Թագուհի Պալթազարեան, Տիկին Արմաւենի Մինասեան, Նուիհա Սիմոնեան, Արաքսի Կիւլպէնկեան, Մ. Պիպէրճեան, Տիկին Գաբրիէլ Կիւլպէնկեան, Տիկին Զապէլ Ֆնտըգլեան, Տիկ. Մարեան, Վահան Իշղալացեան որոնք փառքի, յարգանքի եւ գնահատանքի արժանի տեղ կը գրաւեն Դպրոցասէրի հարիւրամեայ պատմութեան մատեանին մէջ։ Վարժարանի կեանքին մէջ սակայն մեծ դեր ունեցած է Օր. Ակիւլինէ Ճէլալեան, որ Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ ամուսնանալով յայտնի յեղափոխական եւ Մեծ Եղեռնի նահատակ Համբարձում Պոյաճեանի (Մուրատ) հետ, պիտի դառնար Տիկին Մուրատ։ Դպրոցասէրը իր յարատեւութեան համար շատ բան կը պարտի ձեռներէց, գործնական ոգիի եւ անընկճելի կամքի տէր այս կնոջ, որ Պոլսէն մինչեւ Սելանիկ, Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ կրցաւ կանգուն պահել վարժարանը։ Պաշտօնին վրայ մնաց մինչեւ մահը։

Դպրոցասէրը մինչեւ 1914ի աշխարհամարտը լիուլի իրագործեց հայրենասիրական ու նուիրական առաքելութիւնը՝ պատրաստել ուսուցչուհիներ։ Մեծ Եղեռնը արմատախիլ ընելով գաւառի Հայութիւնը, ոչ հայկական գաւառ մնաց եւ ոչ ալ հայկական դպրոց։

Բ. Աշխարհամարտէն յետոյ, 1946ին, կը բացուի նոր շրջան մը։

Վարժարանը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կը վաւերացուի որպէս երկրորդական ուսման հաստատութիւն, կիրարկելով Ֆրանսական վարժարաններու, լիսէներու ուսումնական պաշտօնական ծրագիրը։ Դպրոցասէրը սակայն որոշ դժուարութիւններու հետեւանքով ունի միայն երկրորդական ուսման առաջին շրջանը, մինչեւ Գ. դասարանը, այսինքն Պէ. Ը. Է. Սէ.։ Անոր կողքին կայ նախակրթարանի բաժին մը։

Որպէս հայկական վարժարան եւ Ֆրանսական ուսուցման առընթեր նպատակն է իր աշակերտուհիներուն ջամբել հայեցի դաստիարակութիւն։ Լեզու, պատմութիւն, գրականութիւն կը կազմեն կարեւոր նիւթերը հայերէնի դասերուն։

Հայ աղջկան տալով ուսում, կրթութիւն, հոգին լեցնելով հայկականութեամբ, լոկ անհատ մը չէ որ դաստիարակուած կ'ըլլայ, այլ ապագայ կազմուելիք ընտանիքի մայր մը։ Եթէ հայկական ոգիով սերունդ մը պիտի դաստիարակուի նախ հարկ է կրթել ու պատրաստել այդ սերունդին մայրերը։ Ամէնէն առաջ, մօր մը գուրգուրանքին, շունչին, խնամքին եւ դաստիարակութեան տակ է որ մանուկ մը կը բացուի աշխարհի վրայ։

Այս առաքելութեամբ է որ անձնուէր տիկիններէ բաղկացած խնամակալութիւն մը կը զբաղի դպրոցին վարչական ու մատակարարական գործերով։ Տարիներէ ի վեր վարժարանի տեսչուհին Օր. Հռիփսիմէ Գարագաշեան, գիտակից իր պաշտօնի կոչումին, լուռ բայց վճռակամ կերպով լծուած է այս երբեմն ապերախտ բայց որքան վսեմ ասպարէզին։

×

Տեւել մէկ դար լաւագոյն փաստն է Դպրոցասէրի ծրագիրներու յաջողութեան։

Ֆրանսահայութիւնը պէտք է գիտնայ գնահատել իր արժէքները ու գուրգուրալ, գնահատել իր լոյսի վառարանները ու քաջալերել որպէսզի հայ դպրոցը, այս պարագային Դպրոցասէրը, աճի ու բարգաւաճի, որպէսզի մեր հաւաքական կեանքը այս հիւրընկալ բայց օտար աստղերուն տակ ըլլայ անխոցելի, մինչեւ իրականացումը հայ ժողովուրդի երազներուն, մինչեւ մեր զանգուածային երթը դէպի մեր պապենական հողերուն վրայ, հայկական բռնագրաւուած գաւառներուն վրայ, որոնց համար կեանքի կոչուեցաւ Դպրոցասէրը եւ որոնց համար ալ միշտ պատրաստ է ծառայելու։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒԹԸՆ – ՈՒԷԼԶԻ (Միացեալ Նահանգներ) մէջ, Հոկտ. 11ին, մեռած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վաստակաւոր սկաուտապետը՝ Լեւոն Գալլուզեան։ Ողբացեալը ծնած էր 1907ին՝ Զէյթուն։ 1920 – 1928 եղած է Յունաստան, ապա Միացեալ Նահանգներ՝ ուր ճարտարագիտական իր մասնագիտութիւնը ստանալէ ետք, վերադարձած է Հալէպ 1933ին։ Հայահոծ այս քաղաքին մէջ ապրած է մինչեւ 1957, վարելով տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտապետութիւնը եւ դաստիարակելով պատանի ու երիտասարդ սերունդներ, արժանանալով երէց թէ երիտասարդ սերունդներու անվերապահ համակրանքին։ Այնուհետեւ հաստատուած է Միացեալ Նահանգներ, ուր կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած է ՆԱՍԱյի անջրպետային հետազօտութիւններուն մէջ, կարգ մը գիւտերով՝ որոնք օգտագործուած են դէպի լուսին ամերիկեան աստղանաւորդութեան մէջ։ Լեւոն Գալլուզեանի մահով կ'անհետանայ իր ազգային ապրումներով, Հայութեան հանդէպ պաշտամունքով, հայ մարզական շարժումին անվերապահ ծառայութեամբ եւ անբասիր նկարագրով դէմք մը։ Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուած են Հոկտեմբեր 13ին։

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ « Շէրաթըն » պանդոկին մէջ, Հոկտ. 6ին, Արեւելեան Ամերիկայի Հայկ. Դատի յանձնախումբը մեծարած է Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Սփիրոս Քիփրիանուն։ Ներկայ եղած են մօտ 125 հոգի։ Հանդիսութիւնը վարած է Տոքթ. Արա Գաբրիէլեան։ Ցուցադրուած է ՄԱԿի մէջ Քիփրիանուի 1965ի Յունուարին արտասանած ճառը ներկայացնող շարժանկարը, որ ցոյց կու տար հայկական ջարդերուն անդրադառնալը, ինչպէս նաեւ Թուրք պատուիրակին հակազդեցութիւնը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին։ Խօսք առած է Հէրի Տէրտէրեան, որմէ ետք Արեւելեան Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկ. Մայք Թօփալեան Նախագահ Քիփրիանուի յանձնած է Հայկ. Դատի տարեկան նշանատախտակը։ Խօսք առնելով Կիպրոսի նախագահը ըսած է. « Հայ ժողովուրդը պէտք է տիրանայ իր իրաւունքներուն։ Մենք կը հաստատենք մեր ամբողջական նուիրումը, մինչեւ որ ձեր ազատութեան, անկախութեան եւ մարդկային իրաւունքներուն տիրանաք »։

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) « Յակոբեան » վարժարանի « Աւետիքեան » սրահին մէջ, Հոկտ. 8ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ժողովը, որուն ներկայ եղած են նաեւ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։ Կարդացուած է երկամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի, որ շրջանը ունի 200 օժանդակ եւ գործօն անդամներ եւ 60 մարզիկներ։ Ոտնագնդակի եւ պասքէթ ու վոլէ-պոլի խումբերը ունեցած են բազմաթիւ մրցումներ, կազմակերպուած են արշաւներ, սկաուտական բանակումներ։ Կատարուած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը։

ՎԱՆՔՈՒՎԸՐԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹԸ

Վանքուվըրի (Քանատա) մէջ կայ փոքրաթիւ հայկական գաղութ մը, որ ներկայիս կը հաշուէ շուրջ 650 հոգի։ Միջին Արեւելքի երկիրներէն՝ Եգիպտոսէն, Պարսկաստանէն, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Հայեր հաստատուած են Վանքուվըր եւ առեւտրական կեանքին մէջ յաջողութիւն արձանագրած։ Թէեւ իրարու հետ անհատապէս հաշտ եւ ջերմ կապերով միացած են, Հայերը սակայն բաժնուած են երեք հատուածներու.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ռ. Ա. կուսակցութիւն եւ Մշակութային Միութիւն։ Այս վերջինը բաղկացած է գրեթէ բոլոր խաւերէ եւ տարրերէ։ Երեք հատուածներն ալ ճամբայ ելած են սեփական ակումբ հաստատելու։

Հայերը տէր են հիւսուածեղէնի գործատան, առեւտրական խանութներու եւ ընկերութիւններու, կառքի վերաբերեալ աշխատանոցներու. անոնց մէջ կան նաեւ պետական պաշտօնեաներ։

Գաղութին հաւաքոյթները, ձեռնարկութիւնները, ժողովները տեղի կ'ունենան վարձու սրահներու մէջ։ Տարին քանի մը անգամ, զանազան առիթներով, Թորոնթոյէն, Մոնրէալէն եւ Լոս Անճըլըսէն այցելուներ կու գան եւ հրապարակային դասախօսութիւններ կու տան, հանդիպումներ կը կազմակերպուին եւ ժողովներ տեղի կ'ունենան։

Գաղութը ունի հայերէնի շաբաթօրեայ դպրոց, ուր կը յաճախեն բոլոր երախաները, առանց խտրութեան։ Եկեղեցական արարողութիւնները կը կատարուին պարբերաբար, այլ յարանուանութեանց եկեղեցիներուն մէջ։

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Մարսիլեայէն մինչեւ Օրիանթալ կարճ ճամբայ մըն էր, փողոցին միւս կողմը, յիսուն – վաթսուն քայլ։ Բայց այդ տարածութիւնը ապահով անցնելու համար Լութֆի աղան հայ բեռնակիրի մը վստահած էր եղնիկին փոխադրութիւնը։ Մարդը գրկած, ապահով կը տանէր, յետոյ կը բերէր կը կապէր իր տեղը։ Աղէտը պատահեցաւ մայրապետներուն օրը, որ բարեբախտաբար շարքին վերջինն էր։ Ամէն ինչ յաջող ընթացած էր ու ներկայացումէն ետք խումբով կը դառնայինք պանդոկ։ Եղնիկը միշտ մարդուն գիրկն էր։ Էլլան այնքան աղաչեց – պաղատեցաւ, որ եղնիկը յանձնեցին իրեն։ Պարանէն բռնած կը քալէր խումբին առջեւէն։ Սինեմային մօտերը թափառող արաբ տղաքները խրտչեցուցին կենդանին, որ անսպասելիօրէն ուժգին ցնցումով մը յանկարծ կապը ազատեց Էլլային ձեռքէն ու սլացաւ։ Լակոտները պոռպռալով ինկան ետեւէն, ուրիշներ դիմացէն կ'ուզէին ճամբան փակել եւ արգիլել, բայց եղնիկը այնպէս կը ցատկէր... կը ցատկէր... Զոյգ ոտքերը մէկ փունջ կ'ըլլային, միակտուր, խուրձ մը գաւազաններու պէս, հարուած մը գետին՝ եւ օդին մէջ էր, մարդահասակ բարձրութեամբ...

Գալ էլ Ֆարաճի ամբողջ երկայնքէն – դեռ կը տեսնեմ, յիսուն տարիներ ետք, եղնիկիս շլմորեցնող սլացքն էր, անցորդներու զուարթ գոչիւններուն եւ բռնելու ապարդիւն փորձերուն մէջէն, մինչեւ որ անհետացաւ ժամացոյցի աշտարակին ետեւի փողոցներէն, լաճերու աղմկոտ ջոլիրը ետեւէն..

Յուսահատական էր Լութֆի աղային վիճակը։ Շատ զառնացաւ, յանդիմանեց բեռնակիրը տեղի տալուն համար, կարեւոր նուէր մը խոստացաւ եւ ղրկեց եղնիկին ուղղութեամբ, բայց չգտնուեցաւ։ Էլլան լացուկոծ փրցուց, Տիկին Մալվին հազար փաղաքշանքներով մխիթարեց զինք։ Խոստովանիմ, կարծուածէն աւելի թեթեւ անցաւ ինծի համար եղնիկիս կորուստը։ Իրենց անկեղծ ցաւը եւ յանցապարտութեան վիճակները կը ստիպէին, որ աւելի հասկցող երեւիմ եւ ցաւս յայտնի չընեմ։ Բայց մխիթարուելու թաքուն պատճառ մը ունէի։ Միհրան էֆէնտին, թէեւ կատակով եւ յայտնապէս զիս վախցնելու համար, առնը մէկ կ'ըսէր մայրիկիս.

– Երանուհի, տա վէրի կէյիկը մորթելու առնը չեկա՞ւ...

Մորթելու հարց չէր կրնար ըլլալ։ Բայց ի վերջոյ ի՞նչ պիտի ընէինք։ Սկսած էր մեծնալ, եւ բառ մանց, կրնար շատ աւելի մեծնալ եւ հօրթուկի մը վերածուիլ։ Բայց մայրիկս ինծմէ աւելի ցաւեցաւ, կը զգայի։ Վարժուած էր եւ պակասը կը զգար։ Մանաւանդ, երբ պտուղի կեղեւներ եւ կերակուրի յարմար աւելցուկներ ըլլային, կ'ըսէր.

– Եղնիկն ալ չկայ որ ասոնք առջեւը նետիմ...

Բայց եղնիկին կորուստը, մեզի պատճառած ցաւէն աւելի, չարաբաստիկ անկիւնադարձ մը կազմեց Լութֆի աղային ընտանիքին համար։ Ճակատագրին մէկ տխուր ազդանշանը ըլլար կարծես, այդ օրէն իրենց բախտին անիւը սկսաւ հակառակ ուղղութեամբ դառնալ։ Միշտ ուրախ եւ կենսալից անոնց դէմքերը մըռայլեցան, Տիկին Մալվին անոյշ ժպիտները ցամքեցան, Լութֆի աղան խոժոռեցաւ, դիմագիծները կարծրացան։ Որովհետեւ Պոլսէն Հալէպ հասաւ Մանոլին...

×

Մանոլին Տիկին Մալվին մեծ եղբայրն էր, անուանի ջութակահար մը եւ ծայր աստիճանի թղթախաղաւոր։ Թաշկինակը միշտ ձեռքն էր եւ կորուկ, բայց յաճախական հազ մը ունէր։ Առաջին գիշերը միայն տեղ տրուեցաւ իրեն պանդոկին մէջ եւ յաջորդ օրն իսկ ըսուեցաւ թէ չի կրնար հոն մնալ։ Ուրիշ պանդոկ մը գնաց, եւ այնտեղէն ալ ճամբու դրուեցաւ։ Թոքախտը, այն օրերուն ոչ միայն անբուժելի կը համարուէր, այլեւ ամէնէն սոսկալի եւ տարափոխիկ հիւանդութիւնը կը նկատուէր։ Ժողովրդային նախապաշարումները պատճառ էին, որ մարդիկ չափազանցեալ զգուշութեամբ վարուէին անոնց հետ։ Իսկ Մանոլին դէմքը տեսնողը կասկած չէր ունենար, թէ յետագոյն կէտին հասած թոքախտ մը առջեւ կը գտնուէր։ Բարձրահասակ, նիհար, հիւծած երիտասարդ մը, որ թերեւս երեսուն տարեկան մը կար, բայց կարելի չէր տարիք տալ իրեն։

(Շար. – 5)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵԹՐՕՆ

ին Հոկտեմբերի վերջաւորութեան, Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերու աստատման 60ամեակի օրերուն, կը սկըբանիլ Երեւանի Մեթրօն: Այդ օր ամեայ մայրաքաղաքը կը հարստայ տեսակի նոր վայրով մը՝ մեթրով:

Տարիներ առաջ, Երեւանի գլխաւոր ապետի վերանայումի շրջանին, քաղաքաշինարարները մտածած էին նաեւ եայ ստորերկրեայ երկաթուղիի կառուցման մասին: Այլ կերպ չէր կրնար ըլլալ. երբ քաղաքի բնակչութեան թիւը ներու մէկ միլիոնը (ինչպէս Երեւանը) աւելութիւնը կը դժուարանայ: Մարդատար փոխադրութեան միջոցները չեն րնար այլեւս եւ ստորերկրեայ ելեկտրական երկաթուղին կը դառնայ կենսական անհրաժեշտութիւն: Սակայն Երեւանի պարագային այնքան ալ դիւրին լ մեթրօ շինել:

Երեւանի վայրը, բնակլիմայական պայմանները բաւական քմահաճ էին մեթրօ ցող միւս քաղաքներու համեմատութեամբ: Նախ, կեդրոնի եւ մօտակայ թաղամասերու միջին բարձրութիւնը իրարմէ տարբեր է 500 մեթրով, իսկ ընդհանուր առմամբ քաղաքը ծովու մակերեւոյթէն հազար մեթր բարձր է: Նման ւր ունեցող մեծ քաղաք չկայ Խորհ. Միութեան մէջ (դուցէ նաեւ՝ աշխարհի ին): Նոյնիսկ պողոտաներու թեքութիւնը կը հասնի 6–9 աստիճանի, տեղ կ'անցնի 16 աստիճանը, որ շատ կը դժուարացնէ նոյնիսկ քաղաքային սովորական փոխադրական միջոցներու՝ հանրակառքի, տրամվայի եւ տրոլէյպուսի աշխատանքները:

Այս բոլորը վճռական նշանակութիւն ունէին նաեւ մեթրօն կառուցանելու կամ կառուցանելու հարցին մէջ: Մոսկուայի մեթրոյով ընթանալու միջին տացութիւնը ութ քիլոմեթր է, իսկ Երեւանի մէջ՝ չորս: Երեւանի մեթրոյի իւրաքանչիւր քիլոմեթրին տարեկան կը ի 10 – 12 միլիոն ուղեւոր: Ասկէ , ներկայիս Կոմիտաս հրապարակէն ղարեան հասնելու համար կը դրուի լ ժամ, իսկ մեթրոյով՝ 16 վայրկեան: ր հաշիւները ի նպաստ էին Երեւանի մեթրօ կառուցանելու ծրագրին: Սայն ինչ տեսակ նախագիծ պէտք էր ել այսպիսի մեթրոյի համար:

Սկզբնական շրջանին նախատեսուած էր ոյ Աջափնեայ թաղամասէն, մեթրօն ւորելով կարելու էր Հրազդան գետը կամուրջի փորուածքով դուրս ելլելու Կիեւեան, Բարեկամութեան եւ Հրաչյ Քոչար փողոցներու հատման կէտը: ռանեւ ստորերկրեայ ճամբան եր կար էր մինչեւ երկաթուղիի կայանը եւ Թամանցիներու փողոցով հասնէր Սպանդարեան հրապարակը: այն հետազօտութիւններու ընթացքին պարզուեցաւ, որ անիկա թէեւ հիմնականին մէջ ճիշդ է, բայց որոշ ուղղութիւններու կարիք ունի՝ մեկնելով ուղեւորներու շահերէն եւ գործնական նպատակներէն: Կառուցուող Մեթրօն պիտի սկսի Կիեւեան փողոցէն եւ պիտի ունենայ 9 կայան՝ 11,3 քիլոմեթր ընդհանուր երկարութեամբ:

Նախագծողները քիչ չմտահոգեց նաեւ կարգ մը հատուածներու հորատումը: Մասնաւոր դժուարութիւն կը յարուցանէր երկաթուղիի կայարանէն մինչեւ Թամանցիներու փողոցը գտնուող հատուածը: Եթէ ստորերկրեայ ելեկտրական ուղին անցնէր գետնի տակէն, Հոկտեմբերեան պողոտան պէտք է չրանէր երեքէն չորս տարի: Անիկա գրեթէ անկարելի էր, որովհետեւ անոր զուգահեռ կամ օժանդակ ուրիշ ճամբայ չկայ, իսկ պողոտան ամէնէն խճողուածն է Երեւանի մէջ: Ասկէ զատ, աշխատանքները սկսելէ առաջ ալ յայտնի էր, որ զգալի խոչընդոտ են ստորերկրեայ ջուրերը: Այսպիսի կացութեան մէջ էր որ նոր միտք մը ծագեցաւ նախագծողներուն մէջ: Հոկտեմբերեան պողոտայի կէսէն մինչեւ վերջ զուգահեռ երկաթուղի մը կ'անցնի, մօտակայքը չկան մեծ կառոյցներ եւ ասկէ զատ քաղաքի գլխաւոր յատակագիծին ոչինչով կը խանգարէ, եթէ Մեթրոյի գիծերը անցնէին երկաթուղիին զուգահեռ: Ճիշդ է, որ քաղաքը չմասնատելու, յետագայ աճը չխանգարելու համար ընդհանուր առմամբ կ'արգիլուի Մեթրոյի շինարարութեան մէջ գետեղել գետնէն բարձր ուղիներ, սակայն տուեալ պարագային այնպիսի միջանցք մը ստեղծուած էր, որ ոչ մէկ ձեւով կը խանգարէր քաղաքին յետագայ աճը:

Երկաթուղիի կայարանէն ետք Մեթրօն դուրս կ'ելլէ ընդերքէն, մինչեւ «Թամանցիներ» կայան, կ'անցնի գետնէ բարձր ուղիէն, իսկ այնուհետեւ կը մտնէ գետնին տակ մինչեւ «Հայէլեկտրագործարան» կայան: Այդ հատուածին կառուցումը ոչ միայն ժամանակի խնայողութիւն կու տայ, այլեւ 7 – 8 անգամ քիչ ծախք կը պահանջէ:

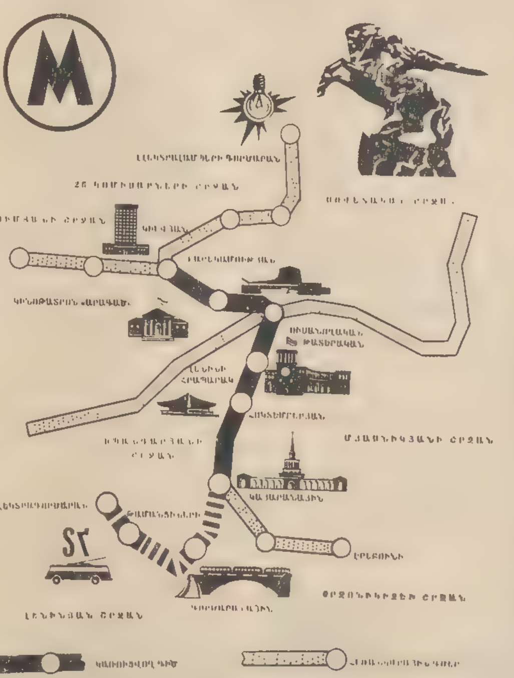

Շինարարութիւնը խանգարող կարծես ոչինչ մնացած էր եւ Մեթրօն կառուցանողները սկսան աշխատանքը: Առաջին իսկ մեթրերէն պարզուեցաւ, որ Երեւանի ընդերքը բաւական քմահաճ է եւ իւրաքանչիւր սանթիմեթր դժուարութեամբ «կը յանձնուի»: Չէր բաւեր փապուղիին մեծ մասին քարերու եւ ապարներու մէջէն անցնիլը, շինարարներու ճամբան կը փակէին նաեւ ստորերկրեայ ջուրերը: Անոնք կը հոսէին ամէն տեղէ եւ կարելի չէր մեծածաւալ աշխատանքներ տանիլ: Պէտք է իջեցնել ստորերկրեայ ջուրերու ընդհանուր մակարդակը: Այդ նպատակով շուրջ 40 հորատանցքներ փորուեցան գլխաւոր ուղիի երկայնքով: Ստորերկրեայ ջուրերու ուժն ու ծաւալը պատկերացնելու համար կը բաւէ ըսել, որ առանձին հորատանցքերէն այժմ մէկ ժամուան մէջ դուրս կը մղուի շուրջ 6000 խորանարդ մեթր ջուր:

Երեւանի Մեթրօն կը կառուցանեն փորձառու եւ հմուտ աշխատաւորներ: Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներէն օգնութեան եկած են շատ մը անուանի եւ հմուտ մասնագէտներ, որոնք մասնակցած են մեծ փապուղիներու կառուցման աշխատանքներուն: Շինարարները արդէն փորած են տասը քիլոմեթրէն աւելի փապուղի: Ճիշդ է, որ ստորերկրեայ ելեկտրական ուղիի աշխատանքին համար կը պահանջուին երկկողմանի փապուղիներ, բայց այդ ալ քիչ չէ, եթէ նկատի ունենանք՝ որ ծրագրով նախատեսուած է յառաջիկայ տարուան վերջաւորութեան մինչեւ երկաթուղիի կայարան Մեթրօն բանեցնել: Այսօր «Կիեւեան» կայանէն ոտքով կարելի է անցնիլ մինչեւ «Հոկտեմբերեան» կայանի մօտերը: Այդ երեւոյթը կարելի է փապուղիի շինարարներուն մեծ նուաճումը համարել: Երեւանի Մեթրօն, որ ըստ նախատեսութեան Խորհ. Միութեան մէջ 12րդը պիտի ըլլար, կը դառնայ 8րդը:

Փապուղիի շինութենէն ետք յարդարման ու ձեւաւորման աշխատանքները սկսած են որմնադիրներն ու քանդակագործները: Արդէն իսկ ձեւաւորման մէջ են «Կիեւեան», «Բարեկամութեան», «Ուսանողական – Թատերական», «Լենինի հրապարակ» եւ «Հոկտեմբերեան» կայանները:

Ի հարկէ ասով չի վերջանար Մեթրոյի շինարարութիւնը: Ծրագրով հաստատուած է նաեւ երկրորդ հանգրուանը, որ գլխաւոր ուղիին պիտի միացնէ քաղաքի Նորքի, Էրեբունիի, Շահումեանի եւ Քանաքեռի թաղամասերը:

ՎԱՀԱՆ ՄԵԽԱԿԵԱՆ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

եւ այդ իմաստով շատ է նման Իսահակեանին: Իսահակեանի շատ գործերից է այն տպաւորութիւնն ստացւում, թէ ի հետ երբեւէ առընչութիւն չունեցող Գիւմրեցի գեղջուկ է այդ գործի հեղինակը: Մինչդեռ նա էլ աշխարհի ամբողջ մշակոյթը ներծծած բարձրագոյն մտաւորական էր: Բիթլիսեցի գեղջուկ էր Սարոյեանը, որ մի զարմանալի անհատական համաձուլուածքով սերտ կապուել է ժամանակակից բարձր մտաւորականի հետ:

Զարմանալի էր զարմացնում Հայ նահապետական կեանքի, ժողովրդական հոգեբանութեան իմացութեամբ:

– Մենք՝ Բիթլիսցիներս, հիւանդութիւններէն այնքան կ'ամչնայինք, որ կը պահէինք…

ի յիշեցի Համօ Սահեանի՝ նահապետական առաքինութեան փիլիսոփայութեամբ թաթախուած «Պապը» բանաստեղծութեան տողերը.

Մի օր էլ երբ յանկարծ
Ծալուել են ծնկները,
Զարմանքից քարացել,
Ամօթից շիկնել է…

– Ես իմ փափսոց, տնքանքնոց զաղանի կը պահեմ, կ'ամչնամ, գիշեր ինքս ինծի կը տնքամ, կը փսսամ, առաւօտ ցոյց կու տամ, թէ առողջ, առոյգ եմ… Ու գիտե՞ս, առողջ, առոյգ կը մնամ: Հայը այդպէս է: Մէկ ուրիշ պատուական յատկութիւն ալ ունի, գիր շատ կը սիրէ: Ամերիկա կարգ մը Հայերու կը հանդիպիմ, գրպաններէն բանաստեղծութիւն կը հանեն, կը կարդան, կը հարցնեմ, ո՞ւմն է, Նարեկացիի՞ն է, Չարենցի՞ն է… Ոչ, իմս է… Բայց դուն կօշկակար ես… Կը պատասխանէ, այդ ցերեկուան գործս է… Չեմ գիտեր ինչու, ակրոստիքոս շատ կը գրեն: Այդ շատ հետաքրքիր է իրենց համար: Այսպէս մէկը, ատաղձագործ, իմ մասին ակրոստիքոս գրած էր, բերաւ, մօտս կարդաց… Ուր որ ալ երթայ Հայ, առաջին գործ կ'ըլլայ եկեղեցի շինել, երկրորդ՝ տպարան…. Զարմանալի է, պատուական…

Բայց շեղուեցի: Գառնի – Գեղարդ էինք մեկնում, ու շեղուեցի…

Գեղարդում նախ մտանք ըստ աւանդութեան Գրիգոր Լուսաւորչին վերագրըւող ժայռափոր խուցը:

– Գրիգոր ա՞յն է, որուն թագաւոր շատ չարչարեց…

– Այո, այդ է…

Խուցը դիտելուց յետոյ ասաց.

– Ես ալ կրնայի այսպէս տեղ բնակուիլ, այսքան տեղ ինծ բաւական է աշխատելու համար… Գրիգոր ի՞նչ ըրած է հոս…

– Ճգնել է…

– Ի՞նչ ըսել է ճգնել…

– Շատ քիչ է կերել, միայն հաց ու ջուր, կոշտ-կոպիտ շոր է հագել, աղօթել է…

– Հասկցայ, քիչ ուտել լաւ է, երբ քիչ կ'ուտեմ, լաւ կը գրեմ…

Գեղարդում շատ խաչքարեր կան, նըրանց մէջ նաեւ՝ գլուխ-գործոցներ, ասեղնագործ հրաշալիքներ: Բայց ամէնից շատ հաւանեց նախնական, ամենապարզունակ խաչքարը:

– Այդ բոլոր գեղեցիկ, շատ գեղեցիկ էին, բայց ամէնէն շատ ահա այս մէկը սիրեցի, որովհետեւ, երբ աչքերդ քիչ մը կը խփուցես ու երկար կը նայիս, խաչ կը փոխուի, կը դառնայ մարդու դէմք…

Աչքերս կկոցեցի ու երկար նայեցի, իսկապէս խաչքարից սկսեց դուրս մղուել մարդկային արտայայտիչ մի դէմք, լեռնականի խիստ, կոպիտ, առնական դէմք:

Ինձ համար շատ հետաքրքիր էր, թէ ի՞նչ պիտի ասի երբ կանգնի Գեղարդի նշանաւոր առիւծների դէմ:

Բայց շուրթերից պոկուածը բառ չէր, զարմանքի, հիացմունքի ճիչ էր: Երկար, շատ երկար նայեց ու յետոյ միայն խօսեց.

– Հիմա այս է, որ կ'ուզեն ըսել աշխարհի շատ մը արուեստագէտներ ու չեն կրնար… Զօրաւոր է, շատ զօրաւոր…

Գնացինք Գառնոյ գետակի ափը: Աշնանային վճիտ ջրերի ձայնը թախծոտ երգի էր նման: Դարձաւ ինձ.

– Լսէ՛, բանաստեղծութիւն է… Հիմա այս ջուրի ձայնին մասին ես անգլերէն բառ մը պիտի ըսեմ, դուն՝ հայերէն…

Ու ասաց անգլերէն մի բառ, որի մէջ «շ»եր կային:

— Խշշոց, ասացի ես:

– Կը տեսնես, բառեր բնութեան ձայներէն են առաջացեր:

(Շար. — 35)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Եղիա Թօփալեան եւ զաւակը՝ Սեւրիկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Հոկտ. 28, Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց վաղամեռիկ զաւկին՝

ԱՌՆՕ-ԱՐԱՄ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն տարաբախտ փոքրիկին յիշատակը յարգողներուն:

Գ. Կարապետ Պըլըքեան, Տէր եւ Տիկին Թուրէն Պըլըքեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՊԸԼԸՔԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Հայրապետ Գարակէօզեան նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 28) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մեծ բարեբար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

զաւկին՝

ՀԱՌԻԸՐՏ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ Արամ եւ Սարգիս Գարակէօզեանի, Տոքթ. եւ Տիկին Դաւիթեանի եւ վարժարանի ողբացեալ ուսուցիչներու եւ սաներու յիշատակին:

Նոյն առթիւ ցաւով կը հաղորդէ մահը՝ վերջերս (Սեպտ. 5) Ամերիկա՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

որու յիշատակն ալ կ'ոգեկոչուի:

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, առ ի գիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին կը յայտնէ թէ Կիրակի, Հոկտ. 28, հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ Թաղի ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Գալուստ Գալուստեանի մահուան առթիւ, Պ. Փիէր Պապալեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

Պ. Հաքիմ եւ Տիկին Աչնեան նոյն տխուր առթիւ 100 Ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

(Ստացանք «Յառաջ»էն):

×

ԻՍԻ.— Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Տատալեանէ 300 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Քիրէմիթճեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկ. Զաւէն Եկաւեանէ 300 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Զապէլ Թէվէքէլեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

Խաչենի սան եւ համակիրներու բարեկամական միութիւնը կ'ոգեկոչէ անուանի բանասէր և պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ծննդեան հարիւրամեակը, հովանաւորութեամբ Սամուէլ - Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու տեսուչներուն, ճոխ թէյասեղանի մը շուրջ, Կիրակի, Հոկտ. 28 ժամը 15.30ին Ա. Մանուկեան հանդիսասրահը:

Յոբելեարը կը ներկայացնէ՝

ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Յերեկոյթի հասոյթը կը յատկացուի զոյգ վարժարաններուն:

Ծանօթ երգիչ ՆՈՐԱՅՐ եւ եգիպտահայ երգչուհի ՄԱՐԳԻՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ իրենց տոհմիկ երգերով պիտի ոգեւորեն մթնոլորտը: Մէջ ընդ մէջ ասմունքներ: Սահմանափակ սեղանները կանխաւ ապահովել, առաւօտ 7էն 10 հեռախօսելով

372.04.20

Մասնակցութիւն 30 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գրիգոր Կիւլեան, Օր. Շաքէ Կիւլեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

SAMEDI 27 OCTOBRE de 21 h. 30 à l'aube
AU CASINO DE CHARBONNIERES

BAL

(J A F)

Animé par l'orchestre
ROBERT LUMBE
danseuses et animateur
et la participation de l'ensemble instrumental « SASSOUN » de Marseille
Réservation : Bernadette Marquet
Tél. 49-32-59 de 19 h. à 21 heures
sauf Mardi et Vendredi.
Foyer Eglise arménienne
le Vendredi de 21 h. à 22 h. 30

restaurant ՃԱՇԱՏՈՒՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

100ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ. 28ին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ « Զըրպաշեան » սրահին մէջ Կիրակի օր, կէսօրէ վերջ ժամը 15ին

Նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Բանախօսութիւն ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժին.— Երգ, Ս. Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Նըլմազեանի: Պար՝ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը պարէ առաջնորդութեամբ Տիկին Եւա Արզումանի: Արտասանութիւն Տիկ. Սոնիա Մկրտիչեանէ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 10.30ին Մշակոյթի Տան

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 27 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ — պարահանդէսի կազմակերպութիւն:

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 28 Octobre

ALFORTVILLE

STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-aller :
ALFORTVILLE UJA -
LONGUEVILLE
à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30

CHARLY - PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԲԱՐԵՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂ.
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 77ՐԴ ԵՒ
ՕԾՄԱՆ 75ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐՈՒՆ
ԱՌԹԻՒ
ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿ. 28 ՏՕՆ Է ԴԻՒՏԻ ԽԱՉԻՆ:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հիմնարկութեան 77րդ եւ Օծման 75րդ Տարեդարձներուն առիթով, ժամը 10ին, բազմաձայն հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի եւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ կը կատարուի Եկեղեցւոյս ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ հոգիներուն համար:

Նոյն ատեն ԱՐԵՒՇԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՂՕԹՔ եւ ՄԱՂԹԱՆՔ Կ'ԸԼԼԱՆ եկեղեցւոյս ի ԿԵԱՆՍ ԵՂՈՂ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒՆ եւ անոնց սիրեցեալ հարազատներուն համար:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱՅԳԱՇԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Փարիզի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու Պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ անսասանութեան եւ պայծառութեան համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

« ՆՈԹՐԸ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ »Ի
ՈՍԿԵԶՕԾ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ - ՄԱՐՍԷՅԼ

Կիրակի, Հոկտ. 28, առաւօտեան ժամը 11ին հայկական ծէսով ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի, Մարսէյլի « Նոթր Տամ տը լա Կարտ »ի մէջ, հայկական տարեկան ուխտագնացութեան առիթով:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ժողովրդապետ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին:

gala et banquet

des Anciens Combattants d'Origine Arménienne, Section d'Issy-les-Moulineaux,
Clamart et environs, sous le patronage de
M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de M. BAKERDJIAN
Le Samedi, 3 Novembre à 20 h. très précises.
Réservations : 770.07.25 — 642.73.10 — 642.45.25
et Mme Palouyan, Rue de Trévise
AU PROFIT DES ECOLES ARMENIENNES
Orchestre Les Gaïdzag's et Musique traditionnelle Arménienne
Interprétée par le trio arménien de Radio France
Chanteuse : Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon : Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare : M. ARTO PEHLIVANIAN
MELANIA APOVIAN (d'Arménie)
Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25 Ave. Victor-Cresson.

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ
ՎԱՐՈՒԺ
VAROUJ
PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՈՒՐԲԱԹ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
26
VENDREDI
26 OCTOBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

Տարի — Թիւ 14.500

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.500

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

...ՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՒԼԷՅՄԱՆ ՏԷՄԻՐԷԼ կը փորձէ ...ութիւն նոր կառավարութիւնը կազ-...ը կորսնցնելէ ետք, մեծամասնու-...ը Խորհրդարանին մէջ, Էճէվիթ հը-...ժարեցաւ եւ [illegible] պարապմունքին ...ունեցաւ կառավարութեան կազմու-...ը։ Տէմիրէլի գործը դիւրին չէ քանի ... ալ բացարձակ մեծամասնութիւն ... եւ պէտք է իրեն հետ ունենայ եր-...ու կուսակցութիւնները՝ Էրպաքանի ... Թիւրքէշի։ Այս վերջինը կողմնակից ...ծայրահեղ ընտրութեանց։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարը՝ ... չինք ըրինք այն պաշտօնական այցելու-...ը զոր պիտի կատարէր ի մօտոյ ...։ Բողոքի ցոյց մըն է Փրակայի ...ավարութեան դէմ։

ԱՄՍԻՑ ՇԱՀԸ վիրաբուժական գոր-...ութեան ենթարկուեցաւ առջի օր։ ... հաստատ է որ քանսերէ կը տա-...ի եւ վեց տարի է արդէն քիմիա-...ական դրութիւն կիրարկած է։ Առջի ...մաղձապարկը ամբողջովին հանած են ...քրուի թէ աւելի խլիրդ ունի բայց ...մաքար աւելի տարածուած։ Այս ...թիւ կը յիշուի որ անցեալ Յունիսին ...րանի Յեղափոխական Ատեանի դա-...ը՝ Խալխալի որ մարդասպաններու ...ակ մը ճամբայ հանած էր Շահն ու ...նիքը սպաննելու, կոչ ըրած է Ամե-...կայի մահմետականներուն որ ցոյց մը ... հիւանդանոցին առջեւ։ Թեհրանի ... թերթն ալ Մեքքէ ճամբորդութիւն ...կը նուիրէր անոր որ Շահը կը ...նէ։ Խալխալի նաեւ հակասիոնական ... հակաչխարհակալական ելոյթ մը ու-...ած է եւ չէշտած թէ Գարթըր ընդու-...ած է որ Շահը Նիւ Եորք խնամուի, ...չեւ Ամերիկա անոր հարստութիւնը ...ացնէ։ Ըստ երեւոյթին Ուաշինկթը-...ն «խոհեմութիւնը եւ «փութկո-...թիւնը» յայտարարելու թէ միայն ...մարդասիրական» պատճառներով ըն-...ած է Շահը, Խոմէյնիի «խաթրը» ...ելու համար, օգուտ ալ չեն ունե-...։ Ինչ՞ը՞ Գարթըր, բոկոպէս բախտ ...։ ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան լուրերու ...ին մէջ, տողերը սխալ փոխուած ըլ-...ով, Քանի մը տողուլին մէջ. Բ. լու-...ին մէկ մասը անհասկնալի դարձած էր։ ... վերջին տողէն պէտք է ըլ-...՝ «... Շահը 60 տարեկան կ'ըլլայ ... օր, Ուաշինկթըն որ շատ շուտ ...ացաւ...» եւայլն։

ԲՐԵԺՆԵՒ (զոր Ուաշինկթընի Արտա-... Նախարարութեան «լաւատեղեակ» ...րները թաղած էին 10 օր առաջ), ...ոյլէն վար 7 ատտիճան ցուրտով, Վր-...կոլվայի օդակայանը փութաց առջի օր ...ելու համար Հարաւային Եմէնի ...։

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆԻ հրաժարումին ... կարելի է ըսել թէ լեռը մուկ մը ..., վասնզի նախկին Արտաքին Նախա-...ը խոստացած «տապրակը» չպարպեց ... ընդհակառակն նսեմացուց Պէկինի հետ ... տարակարծութեան տարողութիւնը։

«ԼԸ ՄՈՆՏ»
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հոկտ. 25ի Մոնտը գեղարուեստի էջերուն մէջ, յօդուած մը հրատարակած է պարսկահայ բեմադիր՝ Արբի Յովհաննէսեանի մասին։

Մաթիլտ լա Պարտոնի կը յիշէ որ Յովհաննէսեան ծնած է Իրան, 1942ին եւ մինչեւ վերջերս հոն կը գրաւէր «Թատերական արտայայտութեան աշխատանոց»ով մը բայց իսլամական նոր վարչակարգէն ի վեր, իր ընկերութիւնը այլեւս գոյութիւն չունի։ Եկած է Ֆրանսա Աշնան Փառատօնի հրաւէրով, կը ծրագրէ Նիւ Եորք ալ երթալ։ Լրագրողուհիին կը բացատրէ.— «Թատրոնը զոր կ'իրագործեմ, քաղաքական չէ։ Չեմ խորհիր թէ քաղաքականութիւնը ազդակի իր տեղն ունենայ թատրոնին մէջ։ Ինծի համար պարկեշտութեան հարց մըն է հանրութեան հանդէպ»։ ... Եթէ որոշ տեղ մը իմ իսկ զգայնութիւնս այլեւս չի համապատասխաներ կարիքի մը, կը մեկնիմ։ Առնուազն ինծի հանդէպ անկեղծ ըլլալու համար։ Որովհետեւ պէտք է շարունակեմ աշխատիլ։ Պէտք չէ անձնապաշտ ըլլամ։ Արուեստագէտին համար միակ հարցը այն է որ կարենայ ըսել ինչ որ կ'ուզէ։

Յեղափոխութեան մը գալը չի նշանակեր որ արուեստագէտը ինքզինք կը յեղափոխականացնէ, բայց կը նշանակէ որ այն՝ ինչ բանին, որ կը հաւատար տեղ մը կը յանգի։ Ստեղծագործութիւնը միշտ յեղափոխական է, բայց միշտ կը յեղաշրջէ, մինչ քաղաքական ճակատի վրայ, կը պատահի որ բաները դադրին...»։

Փարիզի մէջ Յովհաննէսեան կը ծրագրէ կրկին բեմադրել Չեխովի՝ Պզտիկ շնիկով Տիկինը։

Ծանրանալէ ետք վերոյիշեալ թատերգութեան եւ մանաւանդ Չեխովի թատրոնին վրայ, յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ.— «Յովհաննէսեան լուրջ կը մնայ, ակնոցներուն ետին։ Ֆրանսերէն չխօսիլը զինք բնաւ չի խանգարեր։ Լեզուն խոչընդոտ մը չէ։ Բազմաթիւ լեզուներ գիտէ եւ ամէնէն առաջ՝ իր՝ Հայերուն լեզուն.— «Հայ ըլլալ, կ'ըսէ, նման է Հրեայ ըլլալու։ Երբեք վստահ չես որ պիտի մնաս ուր որ ես»։ Աշխարհաքաղաքացի՞։ Ո՛չ, բայց կը պատկանի ժողովուրդի մը որ ծանօթ է աքսորին։

Ի վիճակի է ինքզինք հասկցնել տալու բոլոր երկիրներուն մէջ»։

Շեշտեց թէ դէմ է որ հրեայ գաղութներ տեղաւորուին գրաւեալ հողերուն վրայ։

ՖՐԱՆՍԱ որոշեց 5000 քամպոճացի գաղթական եւս ընդունիլ։

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը մեծ համեմատութեամբ գործադրուեցաւ Հինգշաբթի Հոկտ. 25ին քանի երեք սենտիքաները միացած էին։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ թագուհին 48 ժամուան անհատական բնոյթ ունեցող այցելութիւն մը կատարեց Ֆրանսա։ Պտըտեցաւ Լուարի դղեակները, ապա Փարիզ վերադարձաւ ու հիւրն եղաւ Նախագահ Ժիսքարի։

ՊՈԼԻՍ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՀԱՅՈՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԷՄ

Հոկտ. 17ին ռումբ մը պայթած է Գումգաբուի Մայր Եկեղեցւոյ դրան առջեւ։ Ստորեւ մանրամասնութիւններ եւ նկարը («Մարմարա»ի Հոկտեմբեր 19ի թիւէն).—

Գումգաբուի Մայր եկեղեցւոյ դրան առջեւ նախընթաց գիշեր պայթող ռումբը խոր յուզում յառաջ բերած է համայնական շրջանակներու մէջ։ Այս երրորդ անգամն է որ ռումբ մը կը պայթի եկեղեցիին դրան կամ Պատրիարքարանի մուտքին առջեւ։ Չորրորդ անգամ մըն ալ անծանօթներ փորձած էին կրակի տալ Պատրիարքարանի շէնքը, դրան առջեւ մազութ թափելով։

Նախընթաց գիշերուան ռումբը կրնար տեղի տալ աղէտի մը, տրուած ըլլալով որ ներսը Թաղական Խորհուրդը ժողով կը գումարէր։ Միջոց մը Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Պր. Խաչիկ Մերտինեան, մխացող ծրար մը կը տեսնէ։ Կը զարմանայ ու կը մօտենայ զայն վերցնելու, կարծելով որ տղաք բոցավառ քուրջի կտոր մը նետած են։ Խուճապ չստեղծելու համար լուր ալ չի տար բարեբախտաբար Թաղական ընկերներուն։ Բայց ժամկոչը արթուն կը գտնուի եւ իսկոյն կը պոռայ Պր. Մերտինեանի որ ձեռք չդպցնէ։ Պր. Մերտինեան կ'անդրադառնայ սպառնացող վտանգին եւ կը ջանայ հեռանալ։ Հազիւ քանի մը քայլ նետելէ վերջ՝ ռումբը կը պայթի ահաւոր աղմուկով։

Այս կերպով առաջքը կ'առնուի աղէտի մը, որ կրնար պատահիլ եթէ Թաղականները դէպքը լսելով դուրս վազէին, կամ եթէ Պր. Մերտինեան առանց անդրադառնալու ձեռքերուն մէջ առնէր ռումբը։

Եկեղեցիին մուտքը շատ վնասուած է եւ աղօթատեղիին աւելի քան 150 ապակիները փշրուած են։ Միլլիյէթ այսօր կը հրատարակէ լուսանկար մը եւ կը գրէ թէ հաւանաբար առիկա փոխադարձութիւն մըն էր Լա Հէի դեսպանին որդիին սպանութեան։

Պատրիարքարանը երէկ դիմեց տեղւոյն ոստիկանութեան եւ խնդրեց որ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնուին Պատրիարքարանի եւ եկեղեցիի շրջափակը։ Արդարեւ երէկ գիշեր երկու պահակներ կը հսկէին տեղւոյն վրայ։

ԴՊՐՈՑ, ԴՊՐՈՑԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ

Նիւթը նոր չէ, սակայն միշտ այժմէական։

Մշակոյթի, լեզուի դերը առնէ մը ի վեր ստորագծահաստուած է, օրուան կարգախօսքն ըլլալով՝ զանգուածներու քաղաքականացումը։ Միթէ մշակոյթը քաղաքականութիւն չէ՞։ Գուցէ առաջին հանգրուանը, բայց կարեւոր եւ անհրաժեշտ։ Եթէ մինչեւ այսօր Սփիւռքի քաղաքական գիտակցութիւնը չէ արթնցած ու զարգացած, ակնկալուած համեմատութեամբ, մեր ազգային հարցերու եւ դատին շուրջ, մեծ մասամբ զանգուածներու հայ լեզուի, հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան, հայ իրականութեան ծանօթութեան, ճշմարիտ ծանօթութեան պակասէն կու գայ։ ՃՇՄԱՐԻՏ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆ Է ՈՐ Կ'ԱՌԱՋՆՈՐԴԷ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ, ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ։ Արդ, գիտութեան ճամբով է որ կրնանք լսել մեր անցեալին ձայնը, մղելու համար այսօրուան ու վաղուան պայքարը։

Եւ դպրոցը, հայ դպրոցը կոչուած է այդ առաքելութիւնը կատարելու, ճշմարիտ գիտութեան ճամբան բանալու։

Զարմանալի կերպով Մշակոյթ եւ Լեզու ստորագծահաստուած են առաւելաբար այն գաղութներու կողմէ որոնք ունին դպրոցական կառոյց։ Զարմանալի կերպով լեզուն առաջնահերթ չի նկատուիր այն անհատներու կողմէ, որոնք կու գան այդ գաղութներէն։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս։ Պարզապէս որ դպրոց եւ դպրոցաշինութիւն բոլորովին տարբեր բաներ են։ Չի բաւեր դպրոցներ, շէնքեր բարձրացնել եթէ անոնք պիտի չդառնան զօրաւոր հիմքերը հայ մտքին եւ հայ հոգիին։ Հայ դպրոցը ազգային դաստիարակութեան եւ ազգ. գիտակցութեան ճամբով է որ պէտք է ներմուծէ գիտութիւնը.

Դպրոցաշինութիւնը լոկ նիւթեղէն ձեռնարկ մըն է։ Նոյնիսկ եթէ կը կարօտի հսկայական գումարներու միշտ իրագործելի է։ Կը բաւէ որ Նախաձեռնող հաստատութիւնը կամ անհատները ըլլան ատակ գործին եւ վայելեն համակրութիւն ու վստահութիւնը ժողովուրդին։ Այս կէտը մանրամասնութիւն մը չէ, այլ ուղղակի յաջողութեան առաջին պայմանը։ Նաեւ, մեկնելով դպրոցական կառոյց ունեցող գաղութներէն, պէտք չէ փնտռել հոն օրինակներ։ Միջերկրականի մէկ ափէն միւսը կը հանդիպինք տարբեր աշխարհներու իրենց իւրայատուկ քաղաքական, ընկերային, տնտեսական, կրօնական, մշակութային դիմագիծով եւ նաեւ մտայնութիւններով, նկարագիրներով եւ քաղաքակրթական արժէքներու չափանիշով։ Միջին Արեւելքի երկիրներու եւ Ֆրանսայի կրթական եղանակներու միջեւ բաղդատութեան կէտեր, եզրեր կարելի չէ գտնել։ Հետեւաբար հայկական գաղութներու համար ալ դպրոցական կառոյցները յատուկ են հիւրընկալող երկիրներու պայմաններուն եւ ընդհանուր կեանքին։

Մեր խօսքը կը սահմանենք Ֆրանսահայուն եւ Ֆրանսահայութեան։

Թէպէտ անբաւարար, նայած իր թիւին եւ կարելիութիւններուն, բայց եւ այնպէս Ֆրանսայի Հայութիւնը ունի դպրոցական կառոյց մը։ Մեր խօսքը շաբաթօրեայ դպրոցներու եւ դասընթացքներու մասին չէ որոնց սահմանները մէկէ աւելի անգամներ շեշտած ենք, այլ ամէնօրեայ դպրոցներու։ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը որ 1973ին տօնախմբեց իր հիմնադրութեան 125ամեակը. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը որ Պոլսէն Ֆրանսա կը տօնէ այս տարի իր հիմնադրութեան հարիւրամեակը։ Անարատ Յղութեան քոյրերու ուսումնարանը Մարսէյլի հայաշատ գաղութին մէջ իր մանկապարտէզով բացուած 1960ին եւ իր նախակրթարանով բացուած 1966ին։ Նարեկեան վարժարանը՝ Լիոն։ Եւ Ալֆորվիլի նորահաստատ Ս. Մեսրոպ կրթարանը իր մանկապարտէզով։

Արդ, բաւականանալ սա՞ով. ո՛չ։ Զօրացնել եղա՞ծը, անպայման։ Մտածել դպրոցաշինութեա՞ն, ինչու չէ։ Բայց մտածել, ծրագրել եւ ճամբայ ելլել տեղական ակնոցով այսինքն Ֆրանսական կրթական եղանակի համաձայն։ Եւ այս մարզին մէջ կարելի չէ նորութիւն բերել։ Ֆրանսայի կրթական եղանակը կ'ընծայէ երկու կարելիութիւններ։ Բոլորովին փրիվէ դպրոց, ազատ եւ անկախ, ինչ որ պարագան է Ս. Մուրատեան վարժարանին, Դպրոցասէրին եւ Նարեկեան վարժարանին։ Կամ ալ կէս–փրիվէ դպրոց, եթէ կարելի է ըսել, այսինքն կապուած Պետութեան «պարզ պայմանագրութեամբ» ինչ որ կը նշանակէ թէ Կրթական նախարարութիւնը կը տրամադրէ ուսուցչական կազմը։ Այս երկրորդ ձեւը պարագան է Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերու ուսումնարանին։

Երկու ձեւերն ալ ունին իրենց առաւելութիւններն ու անպատեհութիւնները։ Առաջինը կը թոյլատրէ ազատօրէն կազմակերպել նիւթերու դասաւորումը, ժամանակացոյցը։ Հայերէնի ուսուցման համար առաւելութիւն մըն է քանի կարելի է զայն դնել շաբթուան որեւէ օրը եւ որեւէ ժամուն, ինչպէս միւս նիւթերը։ Ուրեմն հաւասարէ հաւասար։ Նաեւ դպրոցը կրնայ ստանալ իր ուզած աշակերտները, այսինքն ընդունիլ միայն Հայեր։ Սակայն նման հաստատութիւններ լաւագոյն կերպով բանելու համար կը կարօտին նիւթական կարեւոր գումարներու։ Ամբողջ պիւտճէն կը ծանրանայ հաստատութեան վրայ։ Կրթաթոշակները ընդհանրապէս բարձր են եւ ոչ շատ մատչելի համեստ պայմաններ ունեցող ընտանիքներուն։

Երկրորդ ձեւը, մանկավարժական պաշտօնական տուեալներու հիման վրայ, հարկադրուած է հետեւիլ Կրթական Նախարարութեան ցուցմունքներուն եւ ի մասնաւորի օրուան մէջ նիւթերու դասաւորման համար։ Կարելի չէ հայերէնը դնել պաշտօնական ժամանակացոյցին մէջ, քանի ուսուցիչները պետական պաշտօնեաներ են եւ նշանակուած, վճարուած եւ ստուգուած Կրթական Նախարարութեան կողմէ եւ հետեւաբար գործ չունին հայերէնի ուսուցման հետ։ Այս պարագային հայերէնի դասընթացքները կրնան տեղ գտնել միայն օրուան դասընթացքներու աւարտին կամ ալ ազատ օրերուն, Չորեքշաբթի կամ Շաբաթ, ինչ որ աշակերտի մը համար կրնայ պատիժի մը ձեւը ստանալ։ Հաստատութիւնը ստիպուած է ընդունիլ նաեւ ոչ–հայ աշակերտներ։ Կրնայ մերժել եթէ աշակերտութեան թիւը ըլլայ լրիւ (Հայերով)։ Սակայն այս կարգի հաստատութիւններու պիւտճէն աւելի թեթեւ է։ Կրթաթոշակները շատ աւելի աժան, հետեւաբար աւելի մատչելի համեստ պայմաններ ունեցող ընտանիքներուն։

Ուստի, մէկ կամ միւս ձեւին մէջ հայերէնի զանազան դասընթացքներու հաւասարակշռութեան հարց մը կայ ուսուցման ընդհանուր ծրագրին մէջ։

Դպրոցը նաեւ միջավայր է եւ մթնոլորտ։ Հայ դպրոցէն ներս պէտք է ստեղծել հայեցի հարազատ միջավայր եւ հայաբոյր մթնոլորտ յարակից այլ գործունէութիւններով եւ զբաղումներով։ Այս կը շեշտենք որովհետեւ միշտ ակներեւ չէ։

Արդ, Նիւթեղէն շէնքէն անդին ուսումնարան մը աշխատանքի, կրթութեան, զարգացումի, սերտողութեան, դաստիարակութեան, յարաբերութիւններու, հաղորդակցութեան, փոխանակութիւններու վայր մըն է որ միշտ բաց պէտք է ըլլայ կեանքին վրայ, ու հայ դպրոցի պարագային նոյն ատեն հայ կեանքին վրայ։ Ասոր համար իւրաքանչիւր երկրի մէջ ուր մտայնութիւնները, չափանիշները, հրամայականները իւրայատուկ են, ընկերային հիմքերը տարբեր են, անհրաժեշտ է որ տեղական կնիքով կազմակերպուին ու ղեկավարուին։ Ֆրանսահայ դաստիարակն է որ զրահուած ֆրանսական քաղաքակրթութեամբ, զարգացումով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ, կրնայ առաւելապէս լուսաւորել իր դպրոցները, ինչպէս Ամերիկահայը Ամերիկայի մէջ, Լիբանանահայը՝ Լիբանանի մէջ։

Ամէն ինչ կարելի է վճռական կամքերու, համակրութիւն, վստահութիւն վայելող, գործին ատակ մարդոց, նուիրեալ եւ գործնական անհատներու եւ միութիւններու համար։

×

Դպրոց, դպրոցաշինութիւն լաւ, բայց նաեւ ուսուցչութեան հարցը հիմնական է։

Աւելորդ է ըսել թէ առանց ուսուցչի մանաւանդ որակեալ ուսուցչի եւ դաստիարակի, դպրոցը երբեք չի կրնար մնալ իր կոչումին բարձրութեան վրայ։ Մի միայն ընդհանուր զարգացում մը ունենալ եւ բարձրագոյն վարժարանի մը վկայականը ձեռք ձգելը ուսուցչութեան արուեստին տիրացած ըլլալ չի նշանակեր։ Ծանօթութիւններու, գիտութիւններու գումար եւ ուսուցում ու մանկավարժութիւն տարբեր բաներ են։ Սփիւռքը այսօր, նոյնիսկ դպրոցական կարեւոր կառոյց ունեցող գաղութներու մէջ, կը տառապի որակեալ ուսուցիչներու պակասէն։ Կը տառապի որովհետեւ չունի վարժապետանոց։ Կը գիտակցի՞նք դժուարութիւններուն։ Մեծ են, շատ մեծ, չըսելու համար անյաղթահարելի։ Եւ քանի որ դիւրութիւններ կը պակսին մեր ուսուցիչներուն մասնագիտական ուսում մը ստանալուն, անհրաժեշտ է որ իրենց ասպարէզ ընտրած այդ պաշտօնին կիրարկման ատենին, լայն միջոց տրամադրեն մանկավարժական եւ յարակից նիւթեր շօշափող հրատարակութեանց ուսումնասիրութեան։ Այլ խօսքով դիմեն ինքնազարգացումի, ինքնակատարելագործումի։ Այս ըսելէ յետոյ, որ միակ լաւագոյն եւ հնարաւոր միջոցն է, գոնէ այսօր, իրականութիւնը սակայն տարբեր է։ Ուսուցիչները մանկավարժութիւն չեն կարդար։ Ի՞նչ պէտք կայ, քանի որ առանց ատոր ալ ուսուցչութիւն կրնան ընել.

Ուստի, դպրոց, դպրոցաշինութիւն եւ ուսուցչութիւն ամբողջութիւն մը կը կազմեն։ Թեթեւօրէն կարելի չէ մօտենալ հարցին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Լութֆի աղան ստիպուեցաւ ինքն ալ թողուլ պանդոկը եւ մօտիկ Պահսիթա Հրեաներու փողոցին մէջ պզտիկ տուն մը վարձեցին ու հոն փոխադրուեցան։ Հալէպի Հրեաները կեդրոնացած էին երկու շրջաններու մէջ, իրարմէ շատ հեռու։ Հարուստները Ճէմիլէ թաղը կը բնակէին, ունեւոր արաբներու հետ խառն։ Պահսիթան աղքատներու տեղն էր, զուտ հրէական։

Պզտիկ բակով քանի մը սենեակնոց տուն մըն էր։ Այդ բնակարանին մէջ ուրիշ մարդիկ էին կարծես։ Անտեսանելի մոխիր մը ցանուած էր վրանին։ Լութֆի աղան Մարսիլիայի Լութֆի աղան չէր, Տիկին Մալվին ինքն իր շուքն էր։ Նոյնիսկ էլլային վրայ կանխահաս լրջութիւն մը իջած էր եւ պզտիկը առաջուան պէս ա՛լ չէր փորձեր վիզս ցատկել։ Մանոլին էր որ մթնոլորտ կու տար տունին իր ողբերգական ներկայութեամբ եւ Պոլսէն հետը բերած դժբախտ պատմութիւնով։ Տիկին Մալվին աչքերը միշտ կարմիր էին գաղտնի արցունքներէն։ Ես ծածուկ կ'երթայի իրենց քով, որովհետեւ Միհրան էֆէնտին արգիլած էր — «Վերեմի բռնուողին քով չեն կենար»։ Անգամ մը նոյնիսկ շատ խիստ բարկացաւ եւ սպառնաց, վստահ եմ մայրիկիս թելադրանքով.— «Նորէ՞ն գացեր ես Վերեմին տունը… մէյ մըն ալ չլսեմ»։

Բայց ես կ'երթայի։ Ինծի համար քաշողութիւն մը ունէր Մանոլին։ Պետրոս Դուրեանն ալ այդպէս ըլլալու էր։ Մանոլիէն վարակուելու պատմութիւնը սուտ կը համարէի, միշտ Պետրոս Դուրեանին ապաւինելով։ Ան ալ թոքախտ էր, բայց մէկ տունի մէջ ապրեցան ամբողջ ընտանիքով։ Ինչո՞ւ միւս եղբայրները չվարակուեցան։ Մեր հայերէնի դասագիրքին մէջ գտնուող Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքին նկարը փաստ՝ խոր ծերութեան փարթամ մօրուքով, որ կը հերքէր Միհրան էֆէնտիին ըսածը։ Իսկ Մանոլին ջութակը հրաշալի էր։ Սենեակին մէջ փակուած, միայնակ, տխուր եղանակներ կը նուագէր, մինչ միւս սենեակին մէջ Տիկին Մալվին, էլլան քովը, տխուր նստած գլուխը կ'օրօրէր ներքին տագնապի մը ցաւագին տատանումներով։

Երբեմն Մանոլին բակ կ'ելլէր, ջութակը ձեռքը, էլլան կը կանչէր ու կը սկսէր զուարճացնել թռչունի ձայներ հանելով։ Այնքան յաջող կ'ընէր, որ եթէ մէկը ջութակը չտեսնէր, պիտի կարծէր թէ իրապէս պզտիկ թռչուններ կը ճռուողեն։ Այդպէս բաւական շարունակելէ ետք, յանկարծ սուր եւ կտրուկ կռինչներ մը կը հանէր ջութակէն, վախի արտայայտութիւն մը կու տար դէմքին, կը դողդղէր ու կ'ըսէր էլլային թուրքերէն բառերով, բայց յունական հնչումով.

— Սիմտի ղառղա կէլտի, քուշլար քաչտի… (հիմա ագռաւը եկաւ, թռչունները փախան…)

Լութֆի աղան յաճախ դուրսը կ'ըլլար եւ քոյր ու եղբայր կը վիճէին։ Յունարէն էր, չէի հասկնար, բայց մօտաւորապէս գիտէի թէ ինչի շուրջ կը դառնայ։ Քոյրը դժգոհ էր Հալէպ գալուն, կը մեղադրէր, կ'ուզէր որ Մանոլին Պոլիս դառնայ։ Պատահեցաւ օր սաստիկ վիճաբանութեան մը ընթացքին Մանոլին տագնապ մը անցընէ։ Սկսաւ հազալ, եւ հազը չդադրեցաւ։ Կը հազար ու կը հազար, թաշկինակը բերնին։ Տիկին Մալվին, որ մինչ այդ վճռական ու խիստ կը խօսէր, յանկարծ փղձկեցաւ, փաթթուեցաւ եղբօր վիզը եւ լալով ներողութիւն կը խնդրէր, մինչ հազը կը շարունակէր, եւ ճմռթկուած թաշկինակի ծալքերէն կարմրութիւններ երեւցան…

Նոյն պահուն ներս մտաւ Լութֆի աղան եւ կնոջը հեծկլտուքներուն մէջէն լսուած կցկտուր բառերէն հասկցաւ խնդիրը։ Ես ալ հասկցած էի։ Մանոլին կ'ուզէր տեղ մը երթալ, իսկ Տիկին Մալվին պաղատագին կը պնդէր որ չերթայ։ Լութֆի աղան կնոջ կողմը բռնեց, ու մեղմօրէն փայփայելով Մանոլին ուսը, ըսաւ փաղաքշական շեշտով.

— Կիտմէ, ազիզիմ, կիտմէ, խազըք–ալը… (Մի երթար, սիրելիս, մի երթար, մեղք ես…)։

Բայց Մանոլին գնաց։ Նոյն օրը չէր, յաջորդ օրն էր։ Ես ալ հետը գացի, իր խնդրանքով ջութակը բռնած։ Իմս պարզ ընկերակցութիւն մըն էր, մինչեւ սրճարանին դուռը, բայց այնտեղ, երբ կը պատրաստուէի տուփը իրեն յանձնել, ու ետ դառնալ, տեսայ որ Մանոլին երկուքիս համար վճարեց մուտքի դրամը եւ ինքնաբերաբար հետեւեցայ իրեն։

Գորտախաղի ամէնէն մեծ սրահն էր։ Առաջին անգամն էր որ կը մտնէի նման վայր մը։ Ցած բեմին վրայ խումբ մը նուագածուներ կային եւ գիրուկ կին մը կ'երգէր։

(Շար.— 6)

ԶՐՈՅՑ ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻՆ

> «Եթէ ես մեռնիմ, եղնիկ մը բերէ՛ք
> Հովի պէս թեթեւ, աչքերս լիզէ»
> Ա. ԵՐԿԱԹ

Աշնանային այս օրերուն, տխրութեան ւանը եկած նստած է: Հեռու դաշ– երկն, հովիտներէն ու լեռներէն, մին– ն գիւղերն ու քաղաքները:

Ու ես դարձեալ կ'ուզեմ կեանքին գե– ղեցիկ էջերը քերքել՝ ապրելու համար անց հետ, որոնք երէկ մեզի հետ էին: Անոնք չկան այսօր: Ըսէ՛ք, ո՞ւր են. անձանները որ երէկ Լուսաւորչի ճրագին պէս կը վառէին, հոգիի ու մտքի ճամ– բաներ ցոյց կուտային մարդկային գե– ղեցկութեան խորաններ կուտային:

Ըսէ՛ք, ո՞ւր են անմահները: Ջամալ– եանն ու Վրացեանը, Գիւլխանդանեանն ու Միսաքեանը, Շուշանեանն ու Նար– դունին, Սարաֆեանն ու Շահնուրը: Ու, վերջին ախոյեանները Փարիզի եւ ատան՝ Հր. Սամուէլն ու Սիսլեանը, ոնք գիշեր եւ տիւ Հայութիւն քարո– զեցին, Հայութիւն փնտռեցին, Հայու– թեան դիմագիծը անշէջ պահեցին:

Աշուն է, ու տխրութեան սաւանը ե– կած նստած է ամէն կողմ:

Դաշտերը տխուր են: Ոսկեգոյն տե– րեւները մէկիկ մէկիկ կը թափթփին ու տերեւներուն վրայ, արցունքի կա– թիլներ կան, ու դաշտը՝ իր երեսը ծած– կած, ողբաձայն ու տխուր կուլա՛յ, կուլա՛յ:

> «Եթէ ես մեռնիմ, եղնիկ մը բերէ՛ք
> Հովի պէս թեթեւ աչքերս լիզէ»:

Աշնանային այս օրերուն տխուր, ա– մէն իր ջերմութեամբ կը ժպտի: Ու ես կ'երթամ դէպի Արծուաբոյնը՝ Ցէսինի նչելի Հայու մը թաղման առթիւ: Հասած Ցէսին, նախ կ'երթամ մատուռը Հայոց: Կը դիտեմ բոլորը, որ վայրերը ուրտեղ Հայութեան հին քերը այս մատուռը շինեցին: Այս ծուաբոյնը շինեցին: Այս տուները շի– նեցին: Հարիւրներ, հազարներ, քար առ քար. աղիւս առ աղիւս, այս լքուած ու մայի հողին նոր դիմագիծ տուին, նչելի ու փոքրիկ քաղաքի մը պատ– կեր տուին:

Ո՞ւր է մշտաժպիտ ու պատուաւոր Տաքէլեանը, որ Ցէսինի Հայութեան ո– գին էր, Ցէսինի Հայութեան լուսաւոր դը: Անգործներու եւ անճարակնե– րու վարպետը:

Մեր Սարգիսը չկայ: Տխրութեամբ պիտում մը կ'ունենամ Մշակոյթի ը, ուրտեղ յիսուն տարիներ ողջա– գուրեցան, հայրենիքի գաղափարին հա– մար, եւ ծառայեցին Հայութեան վերելքին համար: Նահատա՛կ ոգիներ, խնկելի նահատակներ:

Ինծի համար հասարակութիւն գոյութիւն չունի, այլ միայն ու միայն Հայութեան ոգին:

Ես կ'ուզէի որ հեթանոս Հայու պէս, մերկացած պոռայի՛, պոռայի մարդկութեան երեսին, Հայութեան երեսին, թէ Հայոց լեզուն, լեզուներու թագուհին է, Աստուծոյ ատեկծագործ հրաշքը:

Արեւը հոգւոյս մէջ, ողջ Հայութեան դէմքերը կը դիտեմ:

Ահա՛ ամբոխին մէջ, մշտաժպիտ Հարէլեանը: Պարտիզակցի այս տոհմը, որ Հայոց տաճարներուն քաղցրահնչուն երգն է, վարպետն է, ու կը համբուրուինք կարօտագին ու մտերմիկ:

Ամբոխին մէջ կը փնտռեմ Գուրգէնը՝ որ կարօտի ոգիով սեղմեմ թեւերուս մէջ, բայց փնտռտուքս ի զուր կ'անցնի:

Գուրգէնը՝ խորհրդաւոր արտասուով, լռութեամբ, կը ստեղծագործէ, բարեկամ, կ'ըսէ անծանօթ մը:

Աշնանային արեւը իր փէշերը ժողված, փողոցներէն ու պերճափայլ տուներէն, կ'երթայ տաճարը Աստուծոյ:

Ու ես տխրութեամբ տուն կը վերադառնամ առանց տեսնելու տխուրները Ցէսինին:

Ու ես, վերստին Արսէն Երկաթին հետ կ'երգեմ.

> «Եթէ ես մեռնիմ, եղնիկ մը բերէ՛ք
> Հովի պէս թեթեւ, աչքերս լիզէ»:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

[illegible]

ՍԵՊՈՒՀ ՍԱՐԵԱՆ

ԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԻ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՌԷՅՄՈՆ ՊԱՌԻ ՁԵՌԱՄԲ

— O —

ԼԻՈՆ.— 1978 Դեկտ. 31ի «Ժուռնալ Օֆիսիէլ»ի մէջ հրատարակուած էր Լիոնի Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ս. Սարեանի «Լէժիոն տ'Օնէօր» պատուանշանին արժանացած ըլլալը: Կը մնար ուրեմն, պաշտօնական յանձնումը, որ տեղի ունեցաւ 1979 Սեպտ. 28, Ուրբաթ ժամը 18ին, Ռոնի (Լիոն) Նահանգապետարանի մեծ եւ շքեղ սրահին մէջ:

Այս արարողութեան հրաւէրը ստորագրուած էր Փրէֆէ տը լա Ռեժիոն Ռոն-Ալփ, Փրէֆէ տիւ Ռոն Պ. Օլիվիէ Ֆիլիփի կողմէ, հայ եւ ֆրանսական շրջանակներուն, նշելով միաժամանակ վարչապետ Պ. Ռեմոն Պառի պատուանշանին անձամբ զետեղելու պարագան:

Որոշեալ ժամուն, վարչապետ Ռեմոն Պառ, կողքին ունենալով նահանգապետ Օլիվիէ Ֆիլիփ եւ Պ. Սարեան, պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններ, բազմահարիւր հայ եւ ֆրանսացի հասարակութեան ներկայութեամբ, մուտք կը գործեն սրահէն ներս:

Երբ պաշտօնական պետական անձնաւորութիւնները գրաւեցին իրենց յատկացուած աթոռները, Ազգ. Միութեան անդամ փաստաբան Ստեփան Վանէսեան հանդէսի բացման խօսքին մէջ ըսաւ. «Պ. Վարչապետ, մեզի համար մեծ պատիւ մըն է զոր կ'ընէք, յանուն Ֆրանսայի Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի, գալ մեր ազգայիններէն Պ. Սարեանի շնորհուած պատուանշանը անձամբ յանձնելու, ուստի երախտագիտութեամբ կը հրաւիրեմ, Պ. Վարչապետ, օրուան առթիւ ձեր խօսքը ըսելու:

Վարչապետ Ռեմոն Պառ, խոր լռութեան մէջ կարդաց ներբողական ճառը, հետեւեալ պարզաբանութեամբ. «Պ. Նախագահ, երբ ինծմէ խնդրեցիք, Լէժիոն տ'Օնէօր պատուանշանի յանձնման կնքահայրութիւնը, ես հաճոյքով ընդունեցայ, որովհետեւ ձեզ նման տաղանդաւոր անձի մը հատուցման արժանիքը, բացառիկ պարագայ մը կը ներկայացնէ, առաւելապէս, այս արարողութեան առիթով ջերմեռանդ հայ հասարակութեան հանդիպելու պատեհութիւնը եւս, ինծ ուրախութիւն պատճառեց, որով ջերմօրէն կ'ողջունեմ ձեզ»:

Ու այնուհետեւ, գնահատական ակնարկով, վեր առաւ Պ. Սարեանի անցեալն ու ներկայիս կատարած անձնուէր, միեւնոյն ատեն քաղաքացիական ծառայութեամբ տարած օգտակար գործունէութիւնը, Ֆետերասիոն Ֆրանսէզ տը Ֆութպոլի, Լիկ Լիոնէզ տը Ֆութպոլի մարզական կազմակերպութեան մէջ, երկար տարիներ պատասխանատու պաշտօններ ստանձնած ըլլալը, Ֆետերասիոնի Կեպր. Կրասեննակի ընդհ. քարտուղարի եւ ութիչ շրջանի գանձապահութեան, եւ Հայկ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի, իսկ այժմ Լիոնի Ազգ. Միութեան նախագահութիւնը, ու ըսաւ. «Նկատելի թուեցաւ ինծ, միջամտելու Հանրապետութեան նախագահ Պ. Ժիսքար տ'Էսթէնի մօտ, եւ ինծի համար հաճոյք մը եղաւ այս պատուանշանի նուիրումը: Ասոր արդիւնքը մասնաւորապէս Ֆրանսայի հանդէպ, ձեր սերտ կապակցութիւնը ըլլալ ապացոյցն է որ կրցիք արժանանալ այս պատուանշանին»: Աւելցնելով ըսաւ. «Եմ հաճոյքն ունեցայ ոչ միայն Պ. Սարեանի պատուանշանի յանձնման համար, այլեւ միանգամայն Ֆրանսայի հայ գաղութին հանդէպ ունեցած համակրութիւնս յայտնելու պատեհութիւն մը եղաւ ինծ, որովհետեւ ձեր աշխատասիրութեամբ, շինարարութեամբ եւ պարկեշտ կենցաղավարութեամբ օգտակար ծառայութիւն մատուցիք Ֆրանսայի: Խաղաղութեան թէ պատերազմի շրջանին, հաւատարմութեամբ կատարեցիք քաղաքացիական պարտականութիւնները, որոնց համար Ֆրանսա հպարտ է ձեզմով, հաճոյք է նաեւ իր մեծ ընտանիքին մաս կազմելնուդ համար»:

Վարչապետ Ռեմոն Պառ, խանդավառ տրամադրութեամբ, յառաջանալով դէպի Պ. Սարեան, ըսաւ. «Յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Ժիսքար տ'Էսթէնի, իրաւախոհական սահմաններու մէջ, կը զետեղեմ Շըվալիէ տը լա Լէժիոն տ'Օնէօր պատուանշանը»:

Պ. Սարեանի յուզմունքը ակներեւ էր այդ պահուն: Բայց կրցաւ իր երախտիքի եւ շնորհակալութեան խօսքը ուղղել Ֆրանսական կառավարութեան, ի մասնաւորի Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի, որ բարեհաճ տրամադրութեամբ ընթացք է տուած, իմ կնքահայր Պ. Վարչապետ Ռեյմոն Պառի միջամտութեան: Կը յայտնեմ անհուն շնորհակալութիւնս: Եւ ըսաւ՝ շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ Պ. Վարչապետին, որ Փարիզէն մինչեւ Լիոն գալու ձանձրոյթը յանձն առնելով, եկած էք համեստ հայ ազգայինի մը կուրծքին զետեղելու ձեր միջամտութեամբ տրուած պատուանշանը: Կրկին եւ կրկին շնորհակալութիւն: Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք նահանգապետ Պ. Օլիվիէ Ֆիլիփի, որ ամէն անգամ, երբ որեւէ խնդրոյ համար ձեր աջակցութիւնը խնդրուէր, յատկապէս լիբանանեան աղէտէն խոյս տուող հայրենակիցներու վերաբերեալ, բարւոք կարգադրութեամբ կը վերջացնէք ձեր ազնիւ միջամտութեամբ: Պ. Նահանգապետ, յանուն Լիոնի եւ շրջանի Հայութեան կրկնապէս կը յայտնեմ երախտիքի զգացմամբ անհուն շնորհակալութիւններ: Պ. Սարեան աւելցնելով ըսաւ. «Մենք Հայերս, երախտապարտ զգացումով շնորհակալութիւն կը յայտնենք ասպնջական Ֆրանսայի կառավարութեան, որ ազնիւ հոգածութեամբ իր մէջ ընդունեցաւ տառապեալ ժողովուրդ մը, որ այսօր կ'ապրի երջանիկ եւ ազատ պայմաններու տակ մեր երկրորդ հայրենիք Ֆրանսայի մէջ: Բայց չմոռնալով մեր ծագումը, որպէս ժառանգորդը մեր նախահայրերուն, ժողովուրդի մը մասնիկը, որ ունեցած է քաղաքական, տնտեսական, գիտական եւ մանաւանդ մշակութային պանծալի պատմական անցեալ մը: Մնանք միշտ Ֆրանսայի կողքին, ինչ որ ալ պատահի բաժնեկից դառնանք ինչպէս երջանկութեան, նոյնպէս դառնութեան պարագային»:

Շնորհակալութիւն յայտնեց իր վաղեմի գործակից ընկերներուն, Ֆետերասիոնի եւ Լիկ Ֆրանսէզի ընկերներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն, Լիոնի եւ շրջանի հայ հասարակութեան, յիշելով որ իր ստացած պատուանշանին մաս կազմած եղան, քանի որ ինքը առանձին չէր կրնար արժանանալ առանց իրենց բարոյական աջակցութեան:

Ի վերջոյ, կրկնապէս շնորհակալութիւն յայտնելով Ֆրանսական կառավարութեան լայնախոհ միջոցառումներուն, երախտապարտութեամբ գոչեց.— «Կեցցէ Ֆրանսան, կեցցէ՛ ֆրանքօ-հայկական բարեկամութիւնը»: Բուռն ծափերով կը վերջանայ այս պատմական եւ մանաւանդ պատուաբեր հանդիսութիւնը, անգամ մը եւս արձանագրուելով Լիոնի հայ պատմագրքին մէջ ժամանակակից դրուագներէն կարեւորագոյններէն ազգային մէկ դէպքը:

Այնուհետեւ, յատուկ սպասարկութեամբ, ներկայ հասարակութիւնը բաժնեկից եղաւ ամէն կարգի ըմպելիներով եւ աղանդերներով պատրաստուած ճոխ սեղանին:

Պ. Ռեյմոն Պառ, երկար ատեն մնաց սրահին մէջ, համակրական զգացումներով կը պատասխանէր եղած հարցումներուն:

Ներկայ հասարակութիւնը ուրախութեամբ եւ պահ մըն ալ հպարտ երեւոյթով կը մեկնէր յայտնելով իր շնորհաւորութիւններն ու լաւագոյն մաղթանքները:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Գեղարդայ վանքի բակը զբօսաշրջիկներով էր լցուել: Արտաշատի գիւղերից եկել երեխաներն էին, որ Էջմիածնայր յին եկել: Իմանալով, որ Սարոյեանը պարդում է, խմբուել էին, ու երբ երեւաց, ծափահարութեամբ դիմաւորեցին:

Երեխաների հանդիպելիս մտնում էր իր րերի մէջ: Նախ բոլորի անուն - ազգանուններն էր հարցնում, ապա տալիս իր երկրորդ մշտական հարցումը.

– Ուսկի՞ց կու գաք...

Սովորաբար սկզբում չէին հասկանում րցը:

ժպտում, Կոմիտասի արձանի մօտ ագանորդ աղջիկների հանդիպեց.

– Ուսկի՞ց կուգաք...

– Ապարանից, – ասացին աղջիկները:

Սխալուեց:

– Հիանալի պատասխան: Դուք կրնաք պարայէն գալ:

Բացատրեցի, որ մօտիկ գիւղ կայ, անունը Ապարան, այդ գիւղից են եկել:

– Հասկցայ: Բայց միեւնոյն է, հիանալի պատասխան տուին, ասոնք իսկապէս այն միւս Ապարանէն կու գան...

Եւ ահա նորից.

– Ուսկի՞ց կու գաք, ընիկ որտեղացի՞ էք...

Երեխաներու հետ խօսելու, նրանց հետ մտերմանալու զարմանալի յատկութիւն ունի: Ոչ, ինքը չի մանկանում, երեխաներին հասուն մարդկանց տեղ է դնում ու հետները սկսում խօսել իբրեւ հաւասարը հաւասարի, ու երեխաներն իսկոյն վստահում են նրան:

Շէկ, կարմրաւուն մազերով մի աղջկան հարցրեց.

– Քու անունդ ի՞նչ է...

– Լա–ու–րա,– վանկ առ վանկ, բարձր, համարձակ, համարեա գոռալով ասաց աղջիկը:

Յետոյ յաճախ էր յիշում նրան:

– Կը յիշե՞ս այն կարմիր գլուխով աղջկան, այդ ինչ ազատ, համարձակ պատաց. Լա–ու–րա... Քէֆս եկաւ... Երեխաներ պիտի այդպէս ազատ, համարձակ մեծնան:

Յետոյ Գեղարդայ ձորի փոքրիկ ճաշարանում սեղան նստեցինք:

Շիրազը Սարոյեանի կենացի վրայ բանաստեղծութիւններ արտասանեց:

– Ե՞րբ գրեցիր այդ բանաստեղծութիւններ...

Շիրազը պատասխանեց «Վիրազավարի».

– Հազար տարի առաջ եւ... հազար տարի յետոյ...

Սարոյեանը որոտաց.

– Հօ–հօ–հօ, հիանալի՛ է, քո այդ պատասխան շատ հաւնեցայ... Գիտես, թէ ինչ կ'ըսեմ, շատ հաւնեցայ...

Շատ պիտի հաւնէր, այո, որովհետեւ այդ նոյն խօսքերն ինք վաղուց էր գրել: Գրել իր «Քաղցածները» պիէսի նախաբանում. «Ես մոռացել եմ, թէ երբ է գրուել այս պիէսը: Ինչ կարեւորութիւն: Այն կարող էր գրուած լինել հազար տարի առաջ եւ կարող է գրուել հազար տարի յետոյ»:

(36 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազնիւ Քիրէմիթճեան, զաւակներն ու թոռները, Քիրէմիթճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՐԷՄԻԹՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿ

Էսաեանի սան եւ համակիրներու բարեկամական միութիւնը կ'ոգեկոչէ անուանի բանասէր և պատմաբան

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ծննդեան հարիւրամեակը, հովանաւորութեամբ Սամուէլ – Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու տնօրէններուն, նոր թէյասեղանի մը շուրջ, Կիրակի, Հոկտ. 28 ժամը 15·30ին Ա. Մանուկեան հանդիսասրահը։

Յօբելեարը կը ներկայացնէ՝

ՕՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ցերեկոյթի հասոյթը կը յատկացուի զոյգ վարժարաններուն։

Ծանօթ երգիչ ՆՈՐԱՅՐ եւ եգիպտահայ երգչուհի ՄԱՐԳՐԻՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ իրենց տոհմիկ երգերով պիտի ոգեւորեն մթնոլորտը։ Մէջ ընդ մէջ ատմունքներ։ Սահմանափակ տեղերը կանխաւ ապահովել, առաւօտ 7էն 10 հեռախօսելով

372·04·20

Մասնակցութիւն 30 փր.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր վեթերան ընկ. Օր. Փափազեանի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Փափազեան ընտանիքներուն եւ իր պարագաներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պր. Հայկ Թոփաքեանէ 300 Ֆր. Կարապետ Թոփաքեանի մահուան առթիւ, Պր. Յակոբ Երամեանէ 300 Ֆր. Յարութիւն Թոփալեանի եւ 200 Ֆր. Պերճ Համամճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի.

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մանուկ Միլիտոսեանի մկրտութեան՝ Յակոբ Գէտէճեան 250 Ֆր.։ Փերուզ Նազաշեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Հայազատ Մսրեան, Տէր եւ Տիկ. Վաղարշակ Ազատեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Եղիազարեան 50ական։ Կարապետ Շիրինեանի մահուան առթիւ՝ Տիկ. Մանուշ Շահմիրեան 100, Թոլէր Շէլլէկեան 50, Շիրինեան ընտ. 200 Ֆր.։ Վարուժ Ֆանիլիօի մկրտութեան առթիւ Ֆանիլիօ եւ Գալուստեան ընտ. 150 Ֆր.։ Մարգրիտ Պիանքոյի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Հիւլէեան 150, Տընկոյեան ընտ. 100, Սարաճեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Մինաս Մինասեան, Տիկ. Մեծիկեան 50ական Ֆր.։ Քաջունեան, Քէնէեան եւ Բերթրոնի գերդաստաններու հոգեհանգստեան առթիւ՝ Քաջունեան քոյրեր 50, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Սեմէրճեան 10 Ֆր.։ Վահէ Փիլիկեանի մկրտութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Ռոստոմ Փիլիկեան 400 Ֆր.։ Լեոն Քէլէշեանի թաղման առթիւ՝ Քէլէշեան ընտ. 600, Սարգիս Դանիէլեան 50 Ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պոլ. Օտտոյի Թաղականութենէն հետեւեալ նուէրները.— Ընկ. Ֆրանկիւլեան, Տիկ. Կիւզէլ Յովակիմեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր, Տէր եւ Տիկ Ե. Մելքոնեան Տիկ. Աշխէն Գօզոսեանի մահուան տարեդարձին առթիւ 50 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՓ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյ. 4, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ազգիս Հայոց բոլոր ննջեցեալներուն եւ ի մասնաւորի եկեղեցւոյ բարերարներու հոգիներուն համար։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը իր լրիւ կազմով, Առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Նըլմազեանի։

Սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 11·45ին։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, առ ի գիտութիւն հաւատացեալ ժողովուրդին կը յայտնէ թէ Կիրակի, Հոկտ. 28, հանդիսաւոր պատարագ եւ ընդհ. հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ առ ի երախտագիտութիւն բոլոր այն կրօնական հայրերուն եւ Թաղի ազգայիններուն, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայած, գործած ու անցած են։

Ա Ց Ց

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը յարգանքի այց մը կը կատարէ Նոյ. 1ին, Հինգշաբթի մտաւորականներու շիրիմին։

Փորթ տ'Օռլեանէն առնել 128 թիւ օթօպիւսը, իջնել
CIMETIERE PARISIEN DE BAGNEUX

Ժամադրավայր՝ գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ ժամը 15ին։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարսէյլի Քամբ. Ֆրէյի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Նոյեմբեր 1ին։

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու, մեզմէ անդարձ բաժնուած եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու հոգւոյն ի հանգիստ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10·30ին։

restaurant
A N Y

Spécialités Caucasiennes et Orientales
AMBIANCE MUSICALE
DINER AUX CHANDELLES

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ
Ա Ն Ի

Հաճելի մթնոլորտ, կովկասեան եւ արեւելեան համեղ ճաշեր, երաժշտական մթնոլորտի մէջ
Կոչունքներու կամ հարսանիքի համար պայմանաւորուիլ Տնօրէնութեան հետ
52, Rue Jean-Pierre Timbaud
92130 ISSY LES MOULINEAUX
Tél. : 638-78-58
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԻՖԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳԸ
Դեկտ. 9ին, Կիրակի
ղեկավարութեամբ՝
ՆԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
գործերուն
ծննդեան 110ամեակին առթիւ
Նոր յայտագրով

Imprime sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Արաքսի Քիւփէլեանի յիշատակին՝ Գաբրիէլեան քոյրեր 300, Տիկ. Ազատուհի Ջերչեան 100, Գուրգէն Զուքուրեան 50, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Սեմէրճեան 50, Քաջունեան քոյրեր 25 Ֆր.։ Պարոյր Պոֆասեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Միրիճան Գօքասեան 100, Տիկ. Շաքէ Գօքասեան 200, Յակոբ Եսայեան եւ Մարսէլ Փոնսէ 50ական։ Խաչվարդ Թադոյեանի յիշատակին՝ Նշան Մարգարեան 30, Խօժէնի Օթճեան 50։ Մակարեան գերդ. հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տիկ. Պօլէ Մակարեան 100 Ֆր.։

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Խաչիկեանէ (Վալանս)ի իրենց այցելութեան առթիւ, գեղեցիկ պատի ժամացոյց մը որ զետեղուեցաւ Վասպուրական սրահին մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

LES ARMENIENS

Par David Marshall Lang et Christofer J. Walker, traduction Jacques Monnot. Préface : Yves Ternon, postface : « Le génocide arménien » par Claude Gambiez.

Prix 10 F. + frais d'envoi à commander AU GROUPEMENT POUR LES DROITS DES MINORITES, 12 Rue Honoré Chevalier, 75006 Paris.

APRÈS AMÉNAGEMENT
à partir du 1er novembre

RESTAURANT ARMENIEN
NORAÏR
DINER DANSANT
Orchestre

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F
Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

SAMEDI 27 OCTOBRE de 21 h. 30 à l'aube
AU CASINO DE CHARBONNIERES

BAL

(J A F)

Animé par l'orchestre
ROBERT LUMBE
danseuses et animateur
et la participation de l'ensemble instrumental « SASSOUN » de Marseille
Réservation : Bernadette Marquet
Tél. 49-32-59 de 19 h. à 21 heures
sauf Mardi et Vendredi.
Foyer Eglise arménienne
le Vendredi de 21 h. à 22 h. 30

sophocle

ASSADOURIAN
BARBARIAN

Tél. : 526-61-96
363-96-85

RESTAURATION — meubles
PEINTURE
MENUISERIE
TAPISSERIE
MOQUETTE
ELECTRICITE
—— *Devis gratuits* ——

pour la premiere fois en France
ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF
la tournée de l'ensemble national
des chants et danses d'Arménie
Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.
Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.501
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.501

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՐԹԻԱ

Տեմիրէլ Ընտրութիւն Կ'ուզէր Անմիջականին Համար

—o—

ՉՈՐՍ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կրկին Ծանր Միջադէպեր

—×—

Պոլսոյ մէջ ութ հոգի սպաննուած է ալի գիշեր երբ Խորհրդարանը նիստ մէր երկարաձգելու համար, երկու ա-թով, պատերազմական վիճակը որ ի ուժ է 19 նահանգներու մէջ (67ի վրայ): կի մէջ ալ իրենց դէմքը ծածկած ուրիշ սրճարանէ մը ներս մտած են եւ ւոյ բացած ներկաներուն վրայ: Բար-գոյն վարժարանի ուսանող մը սպանուած է, ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած: իրի մէջ, մրցակից երկու ձախ ու-սանողական խմբակներ բախում ունե-ցած են գաղափարական տարակարծու-թեանց պատճառով: Ուսանող մը մեռած

×

Եւ այս խառնակ մթնոլորտին մէջ որ Տէմիրէլ կը ջանայ կազմել նոր կառավարութիւնը: Միշտ կողմնակից է կանխահաս ընտրութիւններու, բայց ոչ անմիջապէս եւ կը նախընտրէ որ կառավարութիւն մը կազմուի: Վստահ է, որ պիտի վայելէ ազգայնական կուսակցու-թեան օժանդակութիւնը բայց Միլլի Սե-լամէթը շատ կողմնակից չէ կանխահաս ընտրութեանց թէեւ պիտի օգնէ Ատալէ-թին « դուրսէն »: Տէմիրէլ կ'ուզէ որ ամենայն կառավարութիւնը հարկ եղա-ծին չափ ամուր ըլլայ որպէսզի կարենայ վերջ դնել ներկայ խառնակ կացութեան: Ազգ. Ժողովին մէջ պատկերը հետեւեալն է — Ատալէթը ունի 185 աթոռ, Միլլի Սելամէթը՝ 22, Միլլի Հարէքէթ՝ 17 եւ ուտ է որ Տէմիրէլ պիտի գործէ:

×

Անգարայի պատերազմական վիճակի ատարանը մահուան դատապարտեց այն չորս Պաղեստինցիները, որոնք Յուլիսին գրաւած էին Թրքական մայրաքաղաքին Եգիպտական դեսպանատունը: « Պաղես-տինեան Յեղափոխութեան Արծիւներ », ինչպէս իրենք զիրենք մկրտած էին, այդ ահաբեկումին հեղինակները, գոր-ծողութեան ընթացքին, երկու Թուրք ոստիկան եւ մէկ պատանդ սպաննած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՄԱՀ ՇԱՀԻՆ » բնաբանն է այն ա-ղմուկին, զոր կ'ընեն պարսիկ ուսանող-ները Նիւ Եորքի այն հիւանդանոցին առջեւ, ուր մահուան դէմ կը պայքարի Ռեզա Փահլավի: Արդէն Ղոմի մէջ, Խոմէյնի ըսած է. « Կ'ըսուի թէ Շահը խլիրդ ունի, կը յուսամ որ ճիշդ է, ինչա՛լլահ»: Միւս կողմէ կաւինները վերցուած են Քիւրտիստան:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ կատարուեցաւ այն հանրաքուէն, որ կը վերաբերէր պասք գաւառի եւ Քաթալոնիոյ ինքնավարութեան, որ դրական արդիւնք տուաւ: Լայն մասնակցութիւն մը կար քուէարկութեան եւ չափաւոր Պասքերը կը յուսան, որ այս ձեւով կը կղզիանայ Էթան:

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇԸՆԸԼ տեղեկագրի մը մէջ կը դատապարտէ այն վարուելակերպը, որու ենթակայ են Սուրիոյ քաղաքական բանտարկեալները, որոնցմէ 9ը մեռած են չարչարանքի տակ, 1975էն 1977: Կազմակերպութիւնը կը խոստովանի որ ի վիճակի չէ թիւ տալու բայց գիտէ որ չարչարանքները օրէ օր աւելի սաստկացած են հարցաքննութեանց ատեն, էմնըսթի որոշեց « որդեգրել » նաեւ Փրակայի վեց դատապարտեալները:

ՉԻՆԱՑԻ մարզիկները պիտի մասնակցին 1980ին, Մոսկուայի մէջ տեղի ունենալիք Ողիմպիական խաղերուն: 1952էն ի վեր Չինացիք չէին մասնակցեր:

ՊԱՊԻՆ ճաշի հիւրն եղած է Իտալիոյ նախագահը՝ Ալեսանտրօ Փերթինի: Օսսերվաթօռէ Ռոմանօ քանի մը տողով կուտայ այս լուրը, որ նախընթաց չունի եւ տրուած պատրուակն ալ (« Երկու Հռոմ »երու պետերը կ'ուզէին վերջին համբորդութիւններու տպաւորութիւնները փոխանակել) համոզիչ չէ: Պարզապէս Յովհ. – Պօղոս Բ. շատ ձեւակերպութեան մարդ չէ, ոչ ալ Փերթինի եւ ինչ որ Իտալացի Պապ մը չէր համարձակած ընել, այնինչ ճաշել գլուխ գլխի Իտալիոյ Դէմօ – Քրիսթիանի մէկ Նախագահին հետ, համարձակեցաւ Լեհ մը՝ գլուխ գլխի ճաշելով 83 տարեկան ընկերվարական եւ « աշխարհական » նախագահի մը հետ:

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

« ԼԷՔՍՓԱՆՍԻՈՆ » ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսական տնտեսական երկամսեայ Լէքսփանսիոն պարբերաթերթը իր վերջին թիւին մէջ (1629 Հոկտ. 19 – Նոյ. 8) արձագանգ կը հանդիսանայ « Այլուր կարդացուած » բաժնին մէջ Լիտերա–տուրնայա կազետայի մէկ գրութեան (5-9-79) ուր կ'ըսուի. — « Շատ դրական հաշուեկշիռ՝ Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի « Բաց դուռներ հիւանդանոցը » գործողութենէն: Ամէն շաբաթ, երեք տարիէ ի վեր, հիւանդները կրնան գալ իրենց ընտրած մասնագէտէն խորհուրդ առնել: Անսովոր դրութիւն մը Խորհ. Միութեան մէջ, ուր հիւանդը կրնայ մասնագէտի մը դիմել միայն իր թաղին բժիշկին վճռական յանձնարարութեամբ: Հայերը կը խուժեն Հանրապետութեան բոլոր անկիւններէն քննուելու համար հռչակ ունեցող փրոֆեսէօրներու կողմէ: Տոքթ. Ա. Շարաշ գրած է Առողջապահութեան նախարարին առաջարկելու համար որ այս փորձառութիւնը տարածուի ամբողջ Խորհ. Միութեան: « Ամէն ոք կրնայ իր դերձակը կամ վարսայարդարը ընտրել, կը գրէ Լիտերատուրնայա Կազետա: Ինչո՞ւ զրկել մարդ մը իր բժիշկը ընտրելու իրաւունքէն »:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 16-22)

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Պատանի Հանդիսատեսի Թատրոնին մէջ մէկ ներկայացումով հանդէս եկած է Պուլկարիոյ « Երեւան » մշակութային Միութեան Սոֆիայի մասնաճիւղի Գ. Սունդուկեան թատերախումբը, բեմադրելով պուլկար թատերագիր Կոլիա Գէորգիեւի « Իրենց իսկ անձի դատաւորները » թատերախաղը: Թատերախումբը երկրորդ անգամն է, որ կ'այցելէ Հայաստան: Բեմադրիչն է Միհրան Պօղոսեան: Հիմնուած է 1925ին եւ ցարդ ներկայացուցած է 60 գործեր՝ հայ դասական եւ ժամանակակից, ինչպէս նաեւ պուլկար եւ ռուս հեղինակներէ:

×

ԵԼԵԿՏՐՈՆԻՔ ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է տեղեկատու – հաշուիչ դրոյթներու օգտագործման, ծրագրման եւ կառավարման հարցերու նուիրուած խորհրդային – ամերիկեան սեմինար մը, որուն մասնակցողները հանդիպում եւ զրոյց ունեցած են Հայաստանի Պետպլանի նախագահի տեղակալ Նուբի Խոջամիրեանի եւ Առողջապահութեան նախարար Է. Գաբրիէլեանի հետ, ծանօթացած են վիրաբուժութեան համամիութենական գիտական կեդրոնի Երեւանի մասնաճիւղի տեղեկատու – հաշուիչ սպասարկութեան եւ դիտած են Հայաստանի տեսարժան վայրերը:

Նախ քան Երեւանէն մեկնիլը, սեմինարին մասնակցողները իրենց տպաւորութիւնները յայտնած են «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին: Նուսթընի (Միացեալ Նահանգներ) համալսարանի փրոֆեսէօր Հ. Մակմէյնս ըսած է, թէ ամերիկեան եւ խորհրդային մասնագէտները կը զբաղին բարդ դրոյթներու կառավարման գործին մէջ ելեկտրոնիք – հաշուիչ մեքենաներու կիրառման հետ կապուած միեւնոյն հարցերով: Երկու երկիրներու գիտնականները այդ կալուածին մէջ հասած են յըստակ արդիւնքներու: Եօթը տարի առաջ սկսած համագործակցութեան նպատակն է փորձառութեան փոխանակութիւն կատարել եւ ներդաշնակել կառավարման եղանակներու եւ միջոցներու միատեղ գիտական որոնումը: Ամերիկացի գիտնականի կարծիքով, Երեւանի սեմինարը՝ իբրեւ երկու երկիրներու Մոսկուայի մէջ ունեցած հանդիպումի շարունակութիւն, արդիւնաւէտ էր ոչ միայն գիտական խոր բովանդակութիւն ունեցող պաշտօնական զեկուցումներու տեսանկիւնէն, այլեւ գիտական ու գործնական կապերու յետագայ ամրապնդման առումով: Ամերիկեան պատուիրակութեան անդամներուն վրայ անջնջելի տպաւորութիւն թողուցած են հայ ժողովուրդի հին պատմութիւնն ու մշակոյթը, իմացական եւ տնտեսական զարգացման մարզին մէջ անոր ձեռք ձգած յաջողութիւնները:

Խորհ. Միութեան Պետպլանի գլխաւոր հաշուիչ կեդրոնի պետի տեղակալը՝ Վ. Բեզրուկով, նշած է թէ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու գիտական համագործակցութեան ծիրին մէջ տարուած աշխատանքներու արդիւնք են կարծիքներու, փորձառութեանց փոխանակութիւնները, ռուսերէն եւ անգլերէն նիւթերու հրատարակութիւնը: Արդէն իսկ լոյս տեսած են փոխադրութեան, երկրագործական–արդիւնաբերական համադրոյթներու կառավարման գործին մէջ ելեկտրոնիք հաշուիչ – մեքենաներու կիրարկութեան նուիրուած զեկուցումներու հաւաքածոներ: « Խորհրդային եւ ամերիկեան գիտնականները ունին բազմաթիւ ընդհանուր տեսակէտներ, նոյն տեսակի հարցեր, որոնց վրայ պէտք է աշխատինք միասին: Կարգ մը հարցերու լուծման համար կ'ուզենք մեր մէջ ունենալ նաեւ հայ մասնագէտներ, որոնք զգալի նուաճումներու հասած են մեծ դրոյթներու կառավարման մէջ ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու կիրառման եւ օգտագործման կալուածին մէջ »:

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐԷՆ ՔՍՏՄՆԵԼԻ ՈՃԻՐՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մեր պաշտօնակից « Ազդակ » Հոկտ. 23ի իր թիւով կուտայ հետեւեալ լուրերը, վերոյիշեալ խորագրին տակ.—

Վերջին երեք օրերուն, Պաուշըրրիէի եւ Համրա շրջանին մէջ տեղի ունեցան քստմնելի երկու ոճիրներ, որոնց զոհ գացին երկու Հայեր՝ Հայկազ Քէշիշեան եւ Ժորժ Շիրիքճեան:

Հայկազ Քէշիշեան պաշտօնեայ մըն էր Լիբանանեան Ռեժիի մաքսանենգութեանց դէմ պայքարի բաժանմունքին: Ցարդ անծանօթ պատճառներով, անցեալ Շաբաթ երեկոյ, քանի մը զինեալներ կը ներկայանան Քէշիշեանի բնակարանը՝ Պաուշըրրիէ, եւ կը պահանջեն որ տանտէրը ընկերանայ իրենց: Հայկազ Քէշիշեան կը տարուի անծանօթ վայր մը, ուր խոշտանգումի կ'ենթարկուի եւ ապա՝ կը սպաննուի:

Ոճրային երկրորդ դէպքը պատահեցաւ երէկ Համրայի կողմնակի փողոցներէն մէկուն մէջ: Կէսօրէ առաջ, անծանօթ զինեալներ մուտք կը գործեն Ժորժ Շիրիքճեանի վաճառատունը (ոսկերիչ), խանութին սեփականատէրը կը սպաննեն (հաւանաբար՝ անձայն զէնքով մը) ու վաճառատունը կողոպտելէ ետք, խոյս կուտան առանց նկատուելու:

Նմանօրինակ անարգ ոճիրներ կը պատահին ամէն օր եւ քիչ մը ամէն տեղ: Կողոպուտներ ու մարդասպանութիւն տեղի կ'ունենան օր ցերեկով ու ցաւալի է որ Պետութիւնը եւ անոր պատկան սպասարկութիւնները — որոնց առաջնահերթ ու հիմնական պարտականութիւնն իսկ է ապահովել քաղաքացիի անվտանգութիւնը — կը մնան պարզ հանդիսատեսի դերին մէջ, անով իսկ անուղղակիօրէն քաջալերելով նման դէպքերու կրկնութիւնը:

•

× ՊՏԷՏՈՒՆ գիւղին մէջ, փաղանգաւոր պատասխանատու Միշէլ Հայէք երէկ զոհ գնաց ահաբեկչական արարքի մը, երբ պայթեցաւ իր ինքնաշարժին տակ զետեղուած ռումբ մը:

« Լիբանանի ձայն » ռատիոկայանը հաղորդելէ ետք այս լուրը, յայտնեց թէ Ալէյի շրջանի կուսակցական պատասխանատուները արտակարգ ժողով մը գումարած են այս պարագայի քննարկումին եւ ոճիրի հեղինակին հետապնդումին նպատակով:

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԵՐԲ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ...

Առաջին անգամ Ֆրանսայի մէջ հիմնուեցաւ գրականութեամբ զբաղող «Գրագէտ բժիշկներու Միութիւն»ը, նախաձեռնութեամբ ծանօթ գրագէտ եւ բժիշկ Անտրէ Սուպիրանի՝ 1956ին: Շարժումը օր ըստ օրէ տարածուեցաւ եւ այսօր Միութիւնը 300 անդամ ունի: Միութեան անդամ ընդունուելու համար պէտք է հրատարակուած եւ գրական հանգամանք ունեցող գիրքի մը հեղինակը ըլլալ: Կեդրոնական վարչութենէն երկու «կնքահայրեր»ու առաջարկութեամբ վարչութիւնը կ'ընդունի թեկնածուն, երբ ան կը լրացնէ բոլոր պայմանները:

Շարժումին յաջողութիւնը կը պարտինք նաեւ անոր ընդհանուր քարտուղարին Փօլ Նոէլի, Շաւիլէն, սիրուած եւ հմուտ բժիշկ մը (վերջերս մեռաւ), որ մեծ հաւատքով, զոհողութեամբ եւ ջանքերով յաջողեցաւ յարաբերութեան մէջ մտնել Եւրոպայի միւս երկիրներու գրող բժիշկներուն հետ. շուտով Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Յունաստանի եւ Պելժիոյ մէջ կազմուած միութիւնները հաւաքելով կը հիմնէին «Բժիշկ Գրողներու Համաշխարհային Միութիւն»ը:

Առաջին ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենար Սան Ռեմօ, Իտալիա, ուր կ'ընտրուէր միջազգային կոմիտէ մը: Յաջորդաբար Միութեան մէջ կը մտնէին Հոլանտա, Հունգարիա, Աւստրիա, Լեհաստան, Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա եւայլն:

Ամէն տարի տեղի կ'ունենան հաւաքոյթներ՝ գրական եւ բանաստեղծական յայտագրով: Զանազան երկիրներէ հաւաքուած բժիշկները կարդալու կը բերեն իրենց գրական աշխատանքները եւ կամ ասուլիսներու ընթացքին կը խօսին իրենց երկրին գրական կեանքին եւ հեղինակներուն մասին: Շատ մտերիմ եւ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ զիրար կը ճանչնան եւ կը ջանան ստեղծել մտաւորականներու միջազգային բարեկամութեան եւ իրարհասկացողութեան կլիման, մշակոյթի տարածման ի նպաստ աշխատելով:

1979ի համաշխարհային 23րդ հաւաքոյթը Գերմանիոյ Վիւրթէմպէրկի երկրամասի Պատ Մէրկընթհայմի հանրածանօթ ջերմուկներու քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենար Հոկտ. 17–21, հովանաւորութեամբ գերմանական կառավարութեան եւ կազմակերպուած գերմանական գրագէտ–բժիշկներու Միութեան կողմէ:

Ներկայ են 14 երկիրներու միութեան անդամները, ինչպէս նաեւ առաջին անգամ ըլլալով պատուիրակներ եկած են Պրազիլիայէն, Փորթուկալէն եւ Լեհաստանէն: Ֆրանսայէն կը մասնակցին տասնեակ մը բժիշկներ եւ բժշկուհիներ:

Ամէն երկիր նշանակած է նաեւ երկու պաշտօնական պատուիրակներ՝ միւս մասնակցողներէն զատ: Պաշտօնակիցի մը հետ միասին կը ներկայացնենք Ֆրանսան: Նորութիւն մըն է ինծի համար այս շարժման միջազգային հանգամանքը եւ ստեղծած ընդհանուր համակրանքը. դժուար կ'երեւի ներկայացնել Ֆրանսայի գրականութեամբ ալ զբաղող բժիշկները իրենց գրական աշխատանքներով, մասնակցիլ վարչական եւ կազմակերպական աշխատանքներու եւ յայտարարել միեւնոյն ժամանակ իմ «հայկական էութիւն»ս:

Համաժողովը մեծ փայլով եւ պատիւներով կը բացուի Հոկտ. 18ին: Բացման ճառը կ'արտասանէ հանրային առողջապահութեան եւ ընկերային հարցերու նախարարը: Ներկայ են նաեւ կեդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչները, շրջանին քաղաքապետները, ինչպէս նաեւ գերմանական բժշկական կաճառին նախագահը եւ ուրիշ շատ մը անձնաւորութիւններ: Ողջերթներէ եւ շնորհաւորական ճառերէ ետք նուագահանդէսով մը կը շարունակուի հաւաքոյթը:

Համաժողովը կը սկսի իր աշխատանքները: Ամէն օր տեղի կ'ունենան զանազան հաւաքոյթներ, բանաստեղծական եւ գրական նիւթերու ընթերցումներ, բանաստեղծական եւ գրական նիւթերու ընթերցումներ, կարծիքներու փոխանակումներ եւ մշակութային հարցերու մասին կարծիքի փոխանակութիւններ. Բարեկամական տաք մթնոլորտը միշտ կը տիրէ եւ բոլորս ալ ուրախ ենք այս հանդիպումին համար: Շատեր կարդացած են արդէն եւ ծանօթ «Լռութեան աքսորեալ»ներուն եւ զանազան առիթներով կը խօսինք հայկական անցեալէն եւ ներկայ վերածնունդի մասին: Համակրութիւնը մեծ է եւ անկեղծ: Պտոյտներ, ընդունելութիւններ կը յաջորդեն իրարու եւ քաղաքին բնակչութիւնը եւ շրջանի մամուլը տեղ կուտայ այս համաժողովին իր էջերուն մէջ:

Յիշենք նաեւ Գերմանիոյ Բժշկական Միութեան նախագահին ճառին վերջաբանը. «Քառասուն տարիներ առաջ խօսքը եւ ճառերը հասցուցին մեր ժողովուրդը պատերազմի, թշուառութեան եւ մեծ տառապանքի. այդ ժամանակները Գրիչը չկրցաւ արգելք ըլլալ պատերազմին: Կը մաղթեմ որ ձեր գրիչը եւ ձեր արուեստը զօրանայ եւ ունենայ մեծ հեղինակութիւնը յաղթելու ապագային սպառնացող ահռելի վտանգներուն, ձեր ունեցած եւ տարածած միակ զէնքին շնորհիւ, այսինքն՝ «բարեկամութեան»:

Տեսանք նաեւ Հարաւային Գերմանիոյ ժողովուրդը, ընտրանին: Խաղաղ եւ բնական կեանք մը, անցեալին դասերը չեն մոռցուած, ապագային հոգերը միշտ ներկայ են. կայ նաեւ որոշ յոռետեսութիւն մը, բայց միեւնոյն ժամանակ բան մը փոխուած կ'երեւի Գերմանիոյ մէջ, իրարհասկացողութեան եւ բարեկամութեան փափաք մը, որ պիտի կրնայ զերծ պահել մարդկութիւնը իրեն սպառնացող ջնջումի վտանգէն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Յուշեր
Արշակ Ալպօյաճեանէ

1922ի վերջաւորութեան, երբ Իզմիրը ինկած էր քեմալականներու ձեռքը, Պոլսոյ մէջ ալ սկսան երկդիմի շարժումներ յառաջ գալ: Արդէն Կեդրոնական վարժարանի տնօրէնը՝ Վահան Թէքէեան, հեռացած էր Պոլսէն: Թրքական ցոյցեր տեղի կ'ունենային: Պոլսոյ խնամատարութիւնը սկսաւ որբանոցի տղաքը մաս առ մաս ղրկել արտասահման: Մէկ մասը ճամբայ ելաւ դէպի Ռումանիա, իսկ մեր Թաղամասի Մահմուտ փաշայի տղաքս, տարբեր կարաւանով, չէինք գիտեր թէ որ կողմ պիտի երթանք: Մեր տնօրէնը՝ Գ. Թաշճեան, յայտնեց որ երկու օրէն պէտք է պատրաստ ըլլանք դէպի Յունաստան մեկնելու:

Ձիւնախառն առաւօտ մը, իւրաքանչիւրս պարկերը ուսերուն շարք – շարք յառաջացանք դէպի Վոսփորի եզերքը եւ մտանք կայմ նետած Էժիփթ շոգենաւը: Մեզի հետ կային բազմաթիւ երեւելի անձնաւորութիւններ, որոնք իբրեւ հսկիչ միացան մեզի: Անոնց մէջ էր նաեւ Արշակ Ալպօյաճեան:

Նաւը դանդաղ սկսաւ յառաջանալ դէպի Մարմարայի բացերը, հանդիպելով Փիրէա յունական նաւահանգիստը, շարունակեց իր ճամբան դէպի Կորնթոսի նեղուցը: Վերջապէս հասանք Գորֆու կղզին: Իջանք նաւէն եւ քիչ մը հանգստանալէ ետք տասը քիլոմեթր քալեցինք մինչեւ Աքիլոնի պալատը, բարձր բլուրի մը վրայ, պուրակներով շրջապատուած գեղեցիկ տեսարանով: Գերմանիոյ թագաւորին ամարանոցն էր, սակայն Ա. Աշխարհամարտին Սերպիոյ զինուորական սպայակոյտը եւ զինուորները ապաստան գտած են հոն:

Հոս է, որ 800 որբերը մասերու կը բաժնեն. անոնք որ բարձր ուսման կը հետեւէին Պոլիս, քանի մը դասարաններու բաժնուեցան: Արշակ Ալպօյաճեան իբրեւ հայերէնի եւ պատմութեան ուսուցիչ սկսաւ դասաւանդել մեզի: Շատ կը սիրէինք զինք, որովհետեւ բացատրելու իր կարողութեամբ եւ իր համեստ բնաւորութեամբ գիտէր գրաւել մեզ ու խրախուսիչ խօսքերով խանդավառել

Գորֆուի մեր կեանքը տեւեց գրեթէ վեց ամիս. Նիրիսթրիլիֆի կեդրոնէն հրահանգ եկած էր որբերը ցրուելու: Առաջին անգամ արհեստաւորները տարին Սիրիա կղզին, հոն քանի մը շէնքեր կառուցանելու, իսկ ուսանողները երկու ամիս ետք ղրկեցին Մակեդոնիա: Մեզ տարին Գավալա, մեր ուսուցիչները ցրուեցին: Յոյն գիւղացիները եկան զատեցին մէկիկ – մէկիկ որբերը եւ տարին ծխախոտի դաշտերուն մէջ աշխատցնելու: Ընկերոջս՝ Ե. Տէր–Սարգիսեանի հետ, որոշեցինք ազատիլ Նիրիսթրիլիֆի հովանաւորութենէն: Սկսանք առեւտուրով ապրիլ: 1923ի աշնան էր, որ բախտի բերումով հանդիպեցայ Արշակ Ալպօյաճեանի, փողոցին մէջ: Իր խնդրանքով զինք առաջնորդեցի Նիրիսթրիլիֆի գրասենեակը: Եկած էր Բարեգործականի թելադրութեամբ տեղեկութիւններ առնելու այն որբերու մասին՝ որոնք ագարակներու մէջ ցրուած էին:

Անցան տարիներ: Օր մը Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին մէջ հանդիպեցայ Արշակ Ալպօյաճեանի գրած «Կեսարիոյ պատմութիւնը» երկու հատորնոց աշխատութեան: Թղթատեցի քանի մը էջեր, մեծ յափշտակութեամբ կարդացի զիս հետաքրքրող բաժինները: Հոյակապ աշխատութիւն մը, որուն մէջ մանրազննին ուսումնասիրուած է իւրաքանչիւր վայրի ու շրջանի բնակչութեան կատարած դերը:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

Լրատու արուեստի

Le Nouveau Salon de Paris
1979

Վերոյիշեալ ընդհանուր անունին տակ Նոյեմբեր 6էն 30 տեղի կ'ունենայ ցուցահանդէս մը ուր կը ներկայացուին ջրաներկեր, իւղաներկեր, գծագրութիւններ, արուեստի լուսանկարներ, արձանագործութիւններ, խեցեգործութիւն եւայլն: Մասնակցող բազմաթիւ արուեստագէտներու կարգին են՝

ԱՐԱՄ ԱԼԵՍԵԱՆ
ԱՆՐԻ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
ԿՐԵԿՈՐ

Ցուցահանդէսը (34, Ռիւ տիւ Լուվր, Փարիզ 1) բաց է ամէն օր ժամը 12էն 18 բացի՝ Երկուշաբթիէ:

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Նստած՝ ուրիշ պարուհիներ ալ կային, բայց սրահը անոնց համար չէր որ կը յորդէր, այլ երգողին: Քաղաքին մէջ տարածուած էր արդէն անունը: Պոլսէն նոր ժամանած մատամ Էֆրազն էր: Վարդագոյն պարզ շրջազգեստին մէջ վարդի մը պէս կը փայլէր, եւ որուն երկրպագուն էր Մանոլին: Միակողմանի եւ անյոյս սէր մը:

Երգչուհին տեսաւ մեր մուտքը եւ, շարունակելով երգել, ձեռքի նշան մը ըրաւ Մանոլին, ցոյց տալով առաջամասը: Նստանք բեմին մօտիկ սեղանի մը առջեւ: Սեղանները մեծ մասով գրաւուած էին զանազան խումբերէ, բայց որոշ սեղաններ, միւսներէն զգալիօրէն անջատ եւ առանձնակի, միայն մէկ անձի համար էին: Ատոնք այն սեղաններն են, ուր նստողը անկաժէ մը պիտի ունենայ քիչ ետք, այսինքն յայտագրէն ետք պարուհի մը պիտի նստի քովը: Այդ սեղաններուն վրայ գարեջուրի չրացուած շիշեր կը սպասեն: Տեղ մը երեք շիշ, տեղ մը չորս կամ հինգ: Իսկ սեղանի մը վրայ լման տասներկու շիշ անտառացած են: Ցայտնապէս, օրուան հերոսուհին, մատամ Էֆրազին սեղանն էր: Շիշերու լեզուով կատարուած այս համաձայնութիւնները կը ճշդեն նաեւ պարուհիներուն նուիրապետական կարգը, ըստ արժանեաց: Շիշերը որքան շատ, հրաւիրեալին հմայքը այնքան բարձր:

Գեղեցիկ ըլլալը գեղեցիկ էր մատամ Էֆրազ, ձայնը համակրող եւ տաք: Բայց ձայնէն աւելի, վերէն վար թրթռացող մարմինն է, բարեձեւ ու ճկուն, ժպիտները, ծեքծեքումները եւ բոլոր այն բաները որ էգ մը էգ կ'ընեն՝ կը խտանան իր անձին վրայ, եւ այդ ձգողութիւնն է, որ հոդ հաւաքած է քաղաքին բոլոր կենցաղասէրները, Քիւրտ Տաղէն քաղաք իջած ձէթի վաճառականները, հարուստի փայլուն տղաքը:

Երգչուհին վերջացուց, բայց վար չիջաւ: Նշան ըրաւ նուագողներուն որ լռեն, դարձաւ սրահին եւ յայտարարեց.

— Այսօր մեր մէջ կը գտնուի մեծ վարպետ Քեմանի Մանոլին: Ես իրեն համար երգ մը պիտի երգեմ, ինքն ալ մեզի համար պիտի նուագէ: Ու կը սկսի երգել.

Զարշամպայը սէլ ալտը,
Պիր եար սէվտիմ էլ ալտը,
Պէն սէվտիմ էլլէր ալտը,
Էլիմ գօյնումտա գալտը:

(Զարշամպան հեղեղ բռնեց,
Եար մը սիրեցի ուրիշը խլեց.
Ես սիրեցի ուրիշներ տարին,
Ձեռքս ծոցիս մէջ թողուցին):

×

Օֆ, նէ իմիշ, նէ իմիշ,
Քատէրիմ պէօյլէ իմիշ.
Կիզլի սէվտա չէքմէսի
Աթէշտէն կէօմլէք իմիշ:

(Օֆ, ինչ է եղեր, ինչ է եղեր,
Իմ բախտս այս է եղեր,
Եւ գաղտնի սէր քաշելը
Կրակէ շապիկ է եղեր):

Երկրորդ տունին վերջին երկու տողերը յանկերգ են ու կը կրկնուին «քաման ալլահ»ներով, բայց բառերը բաց պահուն, քածը այնպէս խոր կը նայի Մանոլին, որ կարծես կ'ըսէ.— «Կրակէ շապիկդ ես եմ, հագած ես, չես կրնար հանել»: Պզտիկ դադար մը ու մէկէն նոր թափով եւ ամբողջ մարմնին նոր թրթիռ մը տալով կ'անցնի վերջին տունին.

Սուլար աքար քայատան,
Պէն էօլմէն պու խաբատան,
Քավուշտուր իքի եարի
Եէրի, կէօյիւ եարատան:

(Ջուրերը կը հոսին ժայռէն,
Ես չեմ մեռնիր այս վէրքէն,
Երկու եարերը միացուր
Երկրի, երկնի Արարիչ):

Վերջին տողերուն Մատամ Էֆրազին թեւերը պարզուած են դէպի Մանոլին, այդ դիրքով պահ մը կ'անշարժանայ ծափերու մէջ եւ կ'իջնէ վար: Մեր մօտ կանգ կ'առնէ պահ մը, շատ կարճ պահ մը, ու կը հարցնէ նազանքով. «Նասըլսըն, Մանօլիճիքիմ» (Ի՞նչպէս ես Մանոլիկս...) ու կ'երթայ շիշերու ծանրութեան տակ հեւացող սեղանը, որուն առջեւ նստած մարդն ալ սկսած է հեւալ անհամբերութենէն: Խոզանակի պէս հաստ պեխերով, հաստ շրթունքով, հաստ գլուխով անասուն մը: Երգչուհիին քալուածքը սեղաններուն մէջէն դէպի իր անկաժէն, աւելի թելադրական է եւ գրգռիչ, քան բեմին վրայ տեսնուած կիսամերկ պորտախաղերուն կոտրտուքները: Բոլոր նայուածքները կը հետեւին իրեն ու կը լափեն...

(Շար. – 7)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, ղութը ընդհ. ժողովի հրաւիրուած էր տ. 18, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ն Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ: Ազգային Միութեան նախագահ Տոքթ. որք Գոհարեան ժողովը բացուած յայտարարելով, նախ շնորհակալութիւն անեց ներկաներուն որ սիրով պատասխանած էին եղած հրաւէրին: Յետոյ տրուեցաւ օրուան ժողովի դիւանը.— ագահ Նարեկ Քէնյ. Վարդանեան՝ ատենադպիր, վարդապետ Զանտրեան քարտուղար:

Հրաւիրուեցաւ Ազգ. Միութեան ատենադպիր Գ. Վ. Վարդանեան, որ բաւական ճեռնհասութեամբ դաց 1977 Յունիս 13էն 1979 Հոկտ. 15ի ունէական զեկուցումը իր բոլոր կողմերով, որ ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ:

Նիւթական հաշուետուութիւնը ըրաւ ապահ Գ. Յ. Քէճէճեան, (հաշուեքննիչ մարմինը նախապէս քննած եւ վաւերացուցած էր) իսկ հաշտարար մարմինի կողմէ Գ. Յ. Կօշկակարեան, ուրախութեամբ յայտարարեց թէ բաղդատմամբ նախանցեալ շրջանի, միայն մի քանի փոքր վէճեր պատահած են...: Ընտրողական մարմինի կողմէ խօսք առնելով այս տողերը գրողը, գնահատելով կատարած Ազգ. Միութեան կատարած գեղեցիկ գաղութի հայ կեանքին ներս, դիտել տուաւ որ ընտրողական մարմինի եւ Ազգային Միութեան միջեւ գործակցութեան պակասը թոյլ եղած է:

Ազգ. Միութեան Նախագահ Տոքթ. Գոհարեան խօսք առնելով ըսաւ. «Եղած դժգոհութիւնը տեղին է. կը յուսանք որ ապագային նման թիւրիմացութիւններ կամ մոռացումներ պիտի չկրկնուին»: Տոքթ. Գոհարեան յուզումով դիտել տուաւ Միջին Արեւելքէն եկած մեր դժբախտ եղբայրներուն եւ քոյրերուն երբեմն տխուր պարագաները, եւ անոնց օգնելու Ազգ. Միութեան ձեռք առած միջոցները: Թուղթերու կարգադրութեան հարց, բնակարանի հարց, աշխատանքի եւ ոմանց ալ նիւթապէս օգնութեան հարց. Այս բոլորը կարգադրելու համար ամէն միջոցի դիմած ենք: Եւ գոհունակութեամբ թուեց իր գործակիցները՝ Տոքթ. Է. Թորոսեան, Գ. Գ. Յ. Կեեան, Գ. Ահարոնեան, որոնք հակառակ իրենց անձնական գործերուն բազմաթիւ անգամներ գացած են նահանգապետարան, քաղաքապետարան, եւ բացի ատկէ հանդիպումներ ունեցած են դանազան պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ, որպէսզի կարենանք բան մը աւելի ընել ըրին որքան որ կարելի էր:

Տոքթ. Գոհարեան իր խօսքը վերջացուց առաջ շնորհակալութիւն յայտնեց ամսի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր կազմակերպութիւններուն, որ գիտակից իրենց կոչումին, նիւթապէս թէ բարոյապէս կը քաջալերեն զիրենք: Եւ նոյնիսկ ուրախութիւն յայտնեց գաղութիս մէջ տիրող համերաշխութեան համար:

Յետոյ եռապատիկ ցանկի մը վրայ, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան երեք անձեր որպէս ընտրողական մարմին:

Կը մաղթենք յաջողութիւն:

Ն. ԹԷՔՈՅԵԱՆ

ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Հոկտ. 19, երեկոյեան ժամը 21·30ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան – Դուրեան Մ. Ալէմշահ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պարսկահայ երգիչ Հրայր Սարեանի երգահանդէսը:

Կոկիկ, թծախնդրութեամբ եւ ճաշակով կազմուած յայտագիր մըն էր որ հրամցուց պարսկահայ երգիչը իր ունկնդիրներուն: «Կռունկ»ի հայրենակարօտ մեղեդիներով կը բացուէր բեմին վարագոյրը: Գեռնար Տէտէճեան եւ իր նուագախումբը առաջին իսկ պահէն կըրցան ստեղծել հաղորդութեան կապ մը բեմին եւ ներկաներուն միջեւ: Դաշնակով կ՚ընկերանար յայտագրի երգերը դաշնաւորող երաժիշտը՝ Համլետ Մինասեան:

Հրայր Սարեան իր տաք ու հաղորդական ձայնով, յստակ առոգանութեամբ եւ արուեստագէտի մը վայել ապրումով մեկնաբանեց հայկական ժողովրդական եւ դասական երգերը: Յատկապէս խորունկ տպաւորութիւն թողուցին «Դու նորեց եկել ես», «Սակայն դարձիր», «Այնպէս անքուն», «Ազգ փառապանծ», «Արագիլ» եւ «Հոտովել» երգերը, որոնց մէջ Հրայր Սարեան կրցաւ արտայայտել մեկնաբանական արուեստի իր յատկանիշները՝ լայն շունչ, պայծառ հնչականութիւն, ճկուն անցքերու նուրբ կատարում եւ, մանաւանդ, երգին բովանդակութիւնը բնորոշող մթնոլորտի ստեղծում:

Գնահատելի է երաժիշտ Համլետ Մինասեանի կատարած դաշնաւորումները եւ նուագախումբի համար յօրինած չարադրանքները՝ որոնք հաճելի ընկերակցութիւն մը կ՚ապահովեն երգիչին:

Հայկական երգարուեստի ներկայացման բովանդակալից եւ վայելքի երեկոյթ մըն էր Հրայր Սարեանի երգահանդէսը, զոր կ՚արժէ կրկին կազմակերպել աւելի լայն հասարակութեան մը համար:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՎԻՍԷՆԹԷ ԼՈՓԷՍԻ (Արժանթին) Ազգ. վարժարանի «Գարլոս Կարապետեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Այնթապի Հայրենակցական Միութեան հիմնադրութեան 50ամեակի ճաշ – պարահանդէսը: Խօսք առնելով վարչութեան ատենապետը՝ Լ. Լեւոնեան, անդրադարձած է այն աշխատանքներուն զորս տարած է Միութիւնը յիսուն տարուան ընթացքին, իր աջակցութիւնը բերելով գաղութի մշակութային եւ բարեսիրական գործերուն: Խօսք առած են նաեւ Մարաշի, Հաճնոյ Հայր. Միութեանց ներկայացուցիչները: Ապա, «Դուրգէն Մ. Ալէմշահ» նուագախումբը ստեղծած է խանդավառ մըթնոլորտ մը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Սեպտ. 29ին, տեղի ունեցած է Պոլսահայ Միութեան տարեկան պարահանդէսը, մասնակցութեամբ 300 հոգիի: Ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը եւ ձեռնարկը ապահոված է 14 հազար տոլարի եկամուտ մը ի նպաստ շէնքին:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ալեք Մանուկեան վարժարանի Կէօնճեան սրահին մէջ, Սեպտ. 22ին, տեղի ունեցած է դինեձօն մը, նուիրուած բանաստեղծ Զարեհ Մելքոնեանի՝ «Լեռներ վիհերու մէջ» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

Բացումը կատարած է Վարդուհի Գալեան: Տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան ներկայացուցած է բանաստեղծը: Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան՝ Նիւ Հեմշայրէն, խօսած է Զարեհ Մելքոնեանի կեանքին ու գործին մասին: Արտասանուած են բանաստեղծին քերթուածներէն նմոյշներ: Շնորհակալութեան իր խօսքին» մէջ բանաստեղծը ըսած է թէ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած պատիւը կ՚երթայ հայ գրականութեան բոլոր մշակներուն:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ «Փիփըլ» շաբաթաթերթի Հոկտ. 8ի թիւին մէջ, Ճովաննա Գրէօյ յօդուած մը ստորագրած է բժիշկվիրաբոյժ եւ ոսկրային գործողութեանց հռչակաւոր մասնագէտ Տոքթ. Համբարձում Քեքլիկեանի մասին: Յօդուածագիրը հիացումով արտայայտուած է ութսունամեայ վիրաբոյժի հմտութեան եւ հեղինակութիւններուն մասին, անդրադարձած անոր կեանքի ու գործունէութեան գլխաւոր հանգրուաններուն, Նորթուէսթըրն համալսարանի հիւանդանոցին մէջ (Շիքակօ) մօտ 40 տարիներու պաշտօնավարութեան: Տոքթ. Քեքլիկեան ծանօթ է իր մարդկայնական զգացումներով: Հարիւրաւոր գործողութիւններ կատարած է իրեն դիմող Հայերու ոսկրային հիւանդութիւնները եւ խանգարումները դարմանելու համար, առանց նիւթական վարձատրութեան: Նոյն անշահախնդրութիւնը ցոյց տուած է նաեւ չքաւոր օտարներու հանդէպ:

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Հայ Կեդրոնի ի նպաստ հանգանակութիւն – ճաշը տեղի ունեցած է Սեպտ. 29ին, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահը: Հանդէսը վարած է Արամայիս Մոլոյեան: Խօսք առած են Փրոֆ. Սարգիսեան եւ Հրայր Թուխանեան: Հանգանակութենէն գոյացած է 52·000 տոլ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Համակ նուիրում ու եռանդ: Համեստ ուսուցչուհիի լաւագոյն տիպարը: Սիրուած՝ իր հին ու նոր աշակերտուհիներէն, եւ սիրուած՝ բոլոր զինքը շրջապատողներէն:

Ճանչցայ զինքը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին մէջ պաշտօնավարած շրջանին: Ներկայ եղած եմ իր մի քանի հայերէնի քննութիւններուն:

Գաղտնիքը ունէր ոգեւորելու փոքրիկները, գաղտնիքը ունէր զանոնք կապելու դպրոցին ու հայերէն լեզուին: Աչխուժով կը պատասխանէին իր հարցումներուն ու ինք իր մայրական ժպիտով, գոհունակութիւնը կը յայտնէր:

Զունեցաւ ընտանիք: Դպրոցը եղաւ իր ընտանիքը: Զունեցաւ զաւակներ, աշակերտուհիները եղան իր զաւակները:

Իր պաշտօնավարութեան վերջին տարիներուն կը զգայինք որ հիւանդ էր, շատ հիւանդ: Բայց կը ջանար ցոյց չտալ իր տառապանքը: Կը ժպտէր, տխուր, դառն ժպիտով...:

Դպրոցէն մեկնեցաւ արցունքը աչքերուն:

Այնուհետեւ զինքը գտանք Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան մէջ: Հազիւ կազդուրուած, իր կարելին կ՚ընէր բոլոր անոնց՝ որոնք իր օգնութեան կը դիմէին:

«Յառաջ»ի մէջ կը կարդայինք հանդէսներու իր նկարագրութիւնները խանդավառ բայց պարզ ոճով: Ուսուցչուհիի իր կոչումը միշտ վառ մնաց իր մէջ: Թէեւ մզոններով հեռու, բայց անքակտելի կապերով նոյնացած մնաց դպրոցին հետ:

Մինչեւ այն առեն որ անագորոյն հիւանդութիւնը զգետնեց զինք: Գնաց առյաւէտ միանալու հայ սիրուած ու յարգուած դաստիարակներու փաղանգին:

Յարգանք ու օծք իր յիշատակին:

ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Նորից չուտ եկաւ Շիրազի կողմը, գլուխը վարուվերեց ու նորից որոտաց.

- Հիանալի էր...
- Իմ պէս խելառ է,— ասաց Շիրազը:
- Ի՞նչ բան է խելառ...

Բացատրեցի:

- Այո՛, այո՛, կ՚ընդունիմ: Այն բոլոր մարդիկ որ կը գրեն, քիչ մը խենթ են արդէն:

Յետոյ, մի այլ առիթով ինձ պատմեց.

-Եղաւ, որ խենթացայ... Պատերազմի ժամանակ էր: Երեսուներեք օրէն «Վէյլի Ճէքսոնի Արկածները» գրեցի ու խենթացայ... 72 ժամ խենթ եղայ, խենթութիւն եկաւ վրաս: Մարդ չիմացաւ: Ես ու իմ աստուած կռուեցանք, կռուեցանք... Ես յաղթեցի...

Մի փոքր լռեց ու աւելացրեց.

- Ոչ, իմ աստուած յաղթեց... Իմ աստուած ես եմ... Գիտես, ամենամեծ ստախօսութիւն, ամենամեծ կեղծիք պատերազմ է: Բան մը պատմեմ լսէ, պատերազմի ատեն եկան ինծի ըսին. կեանքդ ապահովագրէ, որ եթէ սպաննուիս, ընտանիքդ տասը հազար տոլար առանայ... Չեմ ուզեր, ըսի... Գացին, եկան... Չեմ ուզեր, ըսի... Այդ գործ հասաւ ժեներալին: Կանչեց. ինչո՞ւ քո կեանք չես ապահովագրեր, որ քո սպաննուելէն վերջ ընտանիքդ տասը հազար տոլար ստանայ... Ես, ըսի, քսան հազար տոլար տուած եմ որդէն ընտանիքիս ու չեմ ուզեր... Կը հասկնա՞ս, ինչ կ՚ըսեն.. Կ՚ուզէին իմ կեանք տասը հազար տոլարով առնել: Այդ խայտառակութիւն է, կեղծիք: Պատերազմէն վերջ մելամաղձութիւն իջաւ վրաս... Սարսափեր, նեղուեր էի աշխարհքէն դէմ: Այդ ինչ խայտառակութիւն ըրին, ժողովուրդ ջընջըլեցին: Տարի մը տող մը իսկ չկրցայ գրել... Յետոյ այդ մելամաղձութիւն, այդ խենթութիւն օգտակար եղաւ ինծի, շատ բան հասկցայ...

Գեղարդայ ձորի փոքրիկ ճաշարանում Վաչէ Յովսէփեանի դուդուկը թախիծ էր փռում:

– Քու երգ երգ չէ, մելամաղձութիւն է, աղօթք է, դուն հանճար ես,— ասաց Վաչէ Յովսէփեանին:

Ու երբ ծփում էր այդ թախիծը, երբ Սարոյեանն այդ խօսքերն էր ասում, մըտքիս մէջ «Վէյլի Ճէքսոնի Արկածների»ից պատկերներ, էջեր էին արթնանում, արթնանում էր Վէյլի թախիծը, եւ նրա աղօթքանման խօսքերն էին հնչում.

«Տենդի մէջ ես հասկացայ շատ ու շատ բաներ, որ գրքեր կարդալով չես սովորի, եւ ես երդուեցի յիշել դրանք, երբ անկողնից կը կարողանամ վեր կենալ: Խօսքերը, որ ես լսում էի քնի մէջ, միահիւսւում, դառնում էին ինչ-որ զօրեղ մի գիրք, որի լեզուն ես նախօրօք չէի սովորել, բայց այնուամենայնիւ հասկացայ. «Ապրիր, եւ թող չընդհատուի շնչառութիւնը քո: Մտիր ծաղկեալ վարդերի պարտէզները, շնչիր արքայական վարդի բուրմունքը: Գնա քաղաքային գինեգործարանները, ըմպիր խենթացնող հեղուկի պուրպուր գաւաթը: Եւ թող աչք դառաթ դառնայ քո սիրեցեալ կնոջ սմինքի համար: Ձախ ձեռքից մատները հիւսիր նրա ձախ ձեռքի մատներին, եւ վերջալոյսից մինչեւ արշալոյս շըրթունքները քո ձուլիր նրա շըրթունքներին...»

Հնչում էր Վաչէ Յովսէփեանի դուդուկը, նայում էի Սարոյեանի ներանձնացած կերպարանքին դարձեալ լիշում նրա խօսքերը.

«Մարդը միայնակ արարած է: Զնայած ամենալայն հասարակութեանը, որ կեանքը տրամադրում է նրան, նա միայնակ է: Երբեմն նա այնքան միայնակ է, որ շուտ է գալիս իր ժամանակակիցներից եւ դիմում է մեռեալներին, կարդում է գրքեր, գրուած մարդկանց ձեռքով, որ ապրել են իրենից շատ առաջ: Կամ գնում է դէպի մարգագետինները, կապոյտ երկինքը, դէպի դաշտերի ու անտառների ազատ բնակիչները... Կամ մտերմանում է տնային ոեւէ փոքրիկ գազանիկի, շնիկի, գեղձանիկի, թութակի, անգամ կրիայի եւ ոսկի ձկնիկի հետ...

(37 – Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Եսթեր – Վահագն Իչգալացեանի կողակցի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Օգսէն Հարբութեան 250 Ֆր. Անտիլիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին: Տէր եւ Տիկին Մաքս Տըժեան 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վէնսան Փարմաքսըզեանի, Տիրատուրեան եւ Գրիգորեան ընտանիքներուն՝ Թագւոր Տիրատուրեանի մահուան առթիւ:

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր խոր ցաւակցութիւնը յայտնել բոլոր անդամ եւ անդամուհիներու կողմէ, այրի Տիկին Ովսաննա Ասլանեանի, իր ամուսնոյն՝ Վահան Ասլանեանի յանկարծական մահուան առթիւ: Նաեւ իր եղբայրներուն ու բոլոր պարագաներուն:

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ի յիշատակ Աշխէն եւ Ղազար Պօղոսեանի, Պօղոսեան ընտանիք 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան եւ Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Ճառայեան 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Ճառայեան 50 Ֆր.: Ի յիշատակ Սիմոն Շարիկեանի, Գուլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Գույումճեան 20 Ֆր.:

le restaurant

LA CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

Tél. 375 05 50

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER

le groupe HARTAR

du 15 au 31 octobre

Adiss HARMANDIAN

du 1 au 11 novembre

tous les soirs

YORGANTZ

et l'orchestre CAPPA avec **Garbo** au piano

Consomation après 23 h. *FERME LE LUNDI*

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարսէյլի Քամբ. Ֆրէշի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Նոյեմբեր 1ին:

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու, մեզմէ անդարձ բաժնուած եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու հոգւոյն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10·30ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Զապէլ Յովհաննէսեանի (Սէն Լու – Մարսէյլ) մահուան առթիւ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը, Շահեան ընտանիքը եւ Փիէռ ու Բենիամին Փիլոյեան կը նուիրեն 100ական ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյ. 4, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ազգիս Հայոց բոլոր ննջեցեալներուն եւ ի մասնաւորի եկեղեցւոյ բարերարներու հոգիներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը իր լրիւ կազմով, Առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Նըլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 11·45ին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel
MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

BRUXELLES BRUXELLES

DINER et GRAND BAL ANNUELS

Organisés par le Comité des Arméniens de Belgique,
au profit des œuvres de la Communauté
Le Samedi, 17 Novembre à 20 h. 30 dans les Salons de l'Hôtel Sheraton,
Place Rogier à Bruxelles
La soirée sera animée par l'orchestre
Les Gaïdzag's de Paris
TENUE DE SOIREE SOUHAITEE
RESERVATION chez Mr. Gayda, à Bruxelles, soit par téléphone
(322) 649-44-60, soit par écrit 103, Rue de Livourne, 1050 Bruxelles

gala et banquet

des Anciens Combattants d'Origine Arménienne, Section d'Issy-les-Moulineaux,
Clamart et environs, sous le patronage de
M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de M. BAKERDJIAN
Le Samedi, 3 Novembre à 20 h. très précises.
Réservations : 770.07.25 — 642.73.10 — 642.45.25
et Mme Palouyan, Rue de Trévise
AU PROFIT DES ECOLES ARMENIENNES
Orchestre Les Gaïdzag's et Musique traditionnelle Arménienne
Interprétée par le trio arménien de Radio France
Chanteuse : Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon : Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare : M. ARTO PEHLIVANIAN
MELANIA APOVIAN (d'Arménie)
Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25 Ave. Victor-Cresson.

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՐԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք բոլոր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ – Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղի Տարեկան Պարահանդէսը, 10 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ, Շառպոնիէռի սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ա. Յ Յ
ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը յարգանքի այց մը կը կատարէ Նոյ. 1ին, Հինգշաբթի մտաւորականներու շիրիմին:

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ օթոպիւսը, իջնել
CIMETIERE PARISIEN DE BAGNEUX
Ժամադրավայրը՝ գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ ժամը 15ին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ՍԻՐՈՊԱՅԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

« ՅԱՌԱՋ 50 » (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱՌԶՈՒ**
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
30
MARDI
30 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.502
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14 502

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8ին մօտ է որ Զօր. Փաք Շունկ–Հի սպաննուեցաւ երբ, իր հրամանատարներու կարգին, կը ճաշէր Քէ. Ի. Ա.ի շէնքին մէջ։ Սկիզբը Ջանք թափուեցաւ Սէուլէն արկածի բնոյթ մը տալու պատահածին, բայց շատ շուտ կը պարզուէր թէ կանխամտածուած սպանութիւն մըն էր։ Զօր. Քուան, որ կը նախագահէ զինուորականներէ կազմուած ...ինչ յանձնախումբին, կը յայտարարէր ...երկի օր՝ նախագահին սպանութիւնը արկած մը չէր այլ կանխամտածուած ...ք մը։ Քորէական Սէ. Ի. Ա.ի պետը՝ ...իմ, մտերիմն էր նախագահին բայց միաժամանակ գիտէր թէ շնորհազրկումը մօտալուտ է եւ ուրեմն այս « լուծումը » ...ած է ազատելու համար նախագահէն։ ...48 ժամ առաջ յայտնի էր արդէն թէ « արկածը » իսկական դաւ մըն էր, որ կը պատրաստուէր ամենէ մը ի վեր։

Առ այժմ բան չէ փոխուած եւ Ամերիկա զգուշացուցած է միայն Հիւսիսային Քորէան որ առիթէն չօգտուի յարձակելու համար Հարաւի վրայ։ Հոն կան անշուշտ ամերիկացի զինուորականներ, քանի Հարաւ. Քորէա վերջին « բերդն » է Ամերիկացիներուն այդ շրջանին մէջ։

Սպաննուած նախագահը արդէն մահափորձի մղձաւանջով կ'ապրէր եւ այդ պատճառով է որ ամերիկատիպ Սէ. Ի. Ա. մը ստեղծած էր, որուն պետին ձեռքով ...ակայն, պիտի գտնէր իր վախճանը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ֆրանսական ...ը ժամանեց նախագահ Ժիսքար Տ'Էսթէն, որ 1806էն ի վեր առաջին Ֆրանսացի պետական ղեկավարն է, Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը այցելող։ Նախորդ այցելուն էր՝ Նափոլէոն Օսթերլիցի յաղթանակին վաղորդայնին։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւմտեան շրջանին մէջ է այս անգամ որ հանրակառք մը, որուն մէջ զօրաւոր ռումբ մը դրուած էր պայթած է, 16 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով։ Հանրակառքը կը գտնուէր լիբանանեան բանակին կեդրոնատեղիին մօտ

ԺԻՐՄԷՆՆ ԼԻՒՔԷՆ ֆրանսուհի մեծ երգչուհին, որ Վակնէրի ալ լաւագոյն մեկնաբաններէն եղած է, մեռաւ 88 տարեկանին։ 1913էն 1927 կինը եղած էր բանաստեղծ Փօլ Ժերալտիի։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ հիւանդանոցէն ...ւ եւ յայտնեց թէ կը վերստանձնէ իր պաշտօնը եւ թէ առողջական արկած չէ ունեցած։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ վեց հոգի սպաննուած է եւ վեց ուրիշներ ալ վիրաւորուած են սրճարանի մը մէջ։ Ոճրափորձին տէր ...ած է « Թրքական Իսլամական Միութիւնը »։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւը տեղատարափ անձրեւները եւ ողողումները մեծ աղէտներու պատճառ եղան, գլխաւորաբար Վառի ...անգը։ Հարկ եղաւ նոյնիսկ շէնքեր պարպել (Գոտ–էլ–Միտողա)։

ԽՈՄԷՅՆԻ տրամադիր է բանակցելու ...իւրտերուն հետ։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Գիւղիս անունը սրտիս մէջ արձանագրեցի որպէս յիշատակ»

ԿԸ ԳՐԷ ՔԻՒՐՏ ՄԸ ՍԱՐԳԻՍԻՆ « ՓՈԼԻԹԻՔԱ »Ի ՄԷՋ

Անցեալ շաբթու (Հոկտ. 23) այս նոյն սիւնակներուն մէջ հրատարակած էինք երկու Հայերու նամակները, լոյս տեսած թրքական մամուլին մէջ։ Նամակներէն հետաքրքրականը կը վերաբերէր հեռատեսիլի յայտագրի մը՝ « Շամրան կը խօսի Վանի մէջ » եւ որու դէմ կը բողոքէր Սարգիս (Զէքի) Էքմէքճիօղլու, քանի ոչ մէկ անգամ կը յիշուէր Վանի հայկ. նահանգ ըլլալը։ Այս նամակին առթիւ, *Փոլիթիքա* Տէսթան անուն Քիւրտ մը Սարգիսին ուղղուած պատասխան մը առաջեր է, որ հրատարակուած է Այտըն Էնկինի *Թերմէջ* սիւնակին մէջ, նախաբանով եւ վերջաբանով.—

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԷՍ ՆԱՄԱԿ ՄԸ ՍԱՐԳԻՍԻՆ

Պահեր կան ուր խօսքը կը վերջանայ։ Նոյնիսկ եթէ լեզուի մը ամէնէն գեղեցիկ բառերը գործածել ուզէք, նախադասութիւնները չոր կը մնան։

Մեր ծուլութենէն չէ որ այսօր այս սիւնակը պիտի յատկացնենք Նէվզատ Տէսթանի (որ Քիւրտ մըն է) որ աչեթանի պէս նամակ մը կը գրէ Սարգիսի (որ Հայ է)։ Մենք որ մեր չափը գիտենք, կ'ըսենք որ խօսքը Նէվզատինն է, քանի որ ան մեզմէ աւելի լաւ կ'ընէ այս գործը։

Ահա՛ Նէվզատ Տէսթանին նամակը, հա՛ Սարգիս, ահա՛ դուք...

×

Սարգիս եղբայր,

Փոլիթիքայի մէջ լոյս տեսնող նամակէդ յայտնի կ'ըլլայ որ հեռատեսիլի « Վանով, Շամրանով » յայտագիրը շատ ցաւ պատճառեր է քեզի։

Այս հակազդեցութիւնդ անհասկնալի եւ անբնական բան մըն է։

Սարոյեան իր մէկ պատմուածքներէն մէկուն մէջ կը պատմէ իր մէկ դրացին, որ իր հայրենիքը կորսնցուցած ըլլալով Գալիֆորնիոյ մէջ տեղաւորուած եւ հոն ալ իր ձին կորսնցուցած է։ Հայ գաղթական մը Թոռով կ'ըսէ.

— Ձի մը կորսնցնելը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի։ Մենք որ մեր հայրենիքը կորսնցուցած մարդիկ ենք։ Ձիու մը համար լալն ալ ի՞նչ կը նշանակէ եղեր։

Անհասանելի այս խօսքերուն զուգահեռաբար քննադատելի կը գտնեմ քեզ։

Դուն որ սպառած ժողովուրդի մը զաւակն ես, Ախ Թամար կղզիի ծուէն պատմութեան համար ինչո՞ւ այսքան կը ցաւիս։ Սիրելիս, պէտք կա՞յ երկար բարակ աշխատելու, բացատրելու համար թէ ինչպէս երկաթագործ Մարտին, իր վախէն, կամ ընդհանուրի մէջ հալելու ցանկութենէ, Հիւսէյին կոչած է իր զաւակը։

Իրականութիւնը այն է որ կէսէն աւելի իր գիւղերով եւ բերդերով հայկական անուններ կը կրեն այս հողերը եւ հիմա ի՞նչ պէտք կայ երկար բարակ աշխատելու, բացատրելու համար թէ հոն անջնջելի հայկական հետքեր կան... Ես իմ ծնած գիւղիս մէջ բնաւ Հայ չտեսայ։ Հայրս եւ մեծ հայրս ալ չեն տեսեր։ Բայց իմ ծննդավայր գիւղս, որուն մէկ համանունն ալ այսօր Սովետական Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ հիմնուեր է, անունով եւ հողին տակովը հայկական գիւղ մըն է։ Բնաւ մի աշխատիր հիմա այս բանը բացատրելու։ Որովհետեւ ցարդ ո՞վ կրցեր է արեւը ծեփել ցեխով։

Հող չէ որ ցեղապաշտները այդ անունը փոխելով ուրիշ անուն մը փակցնեն իմ գիւղիս։ Փոփոխութիւնը թուղթի վրայ կը մնայ պարզապէս։ Կարելի չէ զայն պարտադրել բնութեան։

Գիւղիս անունը սրտիս մէջ արձանագրեցի որպէս յիշատակ։ Պիտի պահեմ։ Նոյնիսկ եթէ կարգ մը արտերու թափուները հօրս գրպանին մէջ գտնուին, ես պարապ պիտի նկատեմ զանոնք եւ ամէն անգամ որ գիւղիս անունը պիտի հնչէ, ես քովս քու եւ պապերուդ ներկայութիւնը պիտի փնտռեմ...։

Չկարծես որ այս պատմածներս թուրք բանուորները չեն հասկնար։ Տարիներէ ի վեր մղուած պայքարը վարագոյր մը բանալ սկսած է այլեւս։

Քանի բացուի այդ վարագոյրը, թուրք աշխատաւորներն ալ քիչ մը աւելի պիտի քակեն անոր չուանները։

Մեր դարուն մէջ երկրագունդի զօրաւորները մենք ենք։ Պատմութիւնը մեզի հետ կը քալէ։ Ներէ քննադատութեանս եւ ընդունէ մաղթանքս, Սարգիս եղբայր։

Ապրի՛ աշխարհի աշխատաւորներու միութիւնը եւ ազգերու եղբայրութիւնը։

ՆԷՎԶԱՏ ՏԷՍԹԱՆ

×

Այո, վայրկեաններ կան ուր խօսքը կը սպառի։ Նոյնիսկ՝ եթէ լեզուի մը ամենագեղեցիկ բառերը գործածել ուզէք, նախադասութիւնները չոր կը մնան։

Այդպէ՞ս է Սարգիս եղբայր, այդպէ՞ս է, հոգիս։

«ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՍՏՂ» ՇՔԱՆՇԱՆԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀՈՒԻ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԲԲԱՀԱՅՐ՝

Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ», հեռաձայն).— *Եւրոպական ասպետներու կարգը « Եւրոպայի աստղ » շքանշանով պարգեւատրեց Վենետիկի Մխիթարեան Միութեան Աբբահայրը՝ Հ. Պօղոս Վ. Անանեան, անուանելով միաժամանակ նոյն կարգին պատուոյ անդամ։ Յանձնումը կատարուեցաւ Շաբաթ, Հոկտ. 27ին, Վենետիկ բացառիկ հանդիսութեամբ մը, ուր խօսք առաւ Կարգին քարտուղարը եւ ըսաւ.— « Գերապայծառ Անանեան եւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը ներկայացնեն Եւրոպայի սրտին վրայ հինաւուրց ժողովուրդ մը, պատկառելի իր մշակոյթով որ բերած է հսկայ նպաստ մը եւրոպական մշակոյթին եւ հանդիսացած է անոր ամէնէն հաւատարիմ վկաներէն մէկը իր հերոսական պատմութեան ամէնէն ճգնաժամային պահերուն անգամ։ Գերապայծ. Անանեանին այս շքանշանը կ'ուզէ նախ եւ առաջ յարգանքի եւ գնահատանքի տուրք մը ըլլալ քրիստոնէական մշակոյթով հարուստ եւ նահատակ հայ ժողովուրդին հանդէպ »։ Ապա, քարտուղարը շարունակած է.— « Այս ընտրութիւնը ունի նաեւ ուրիշ չափանիշ մը, այն է ճանաչումը եւ գնահատանքը այն պատմական դերին զոր կատարած է եւ կը կատարէ այսօր Մխիթարեան Միաբանութիւնը իբրեւ արեւելեան եւ հայկական վկայութիւն մը Եւրոպայի կեդրոնին մէջ եւ յատկապէս Վենետիկ, որ իր դարաւոր կոչումով եղած է կամուրջ եւ հանդիպակէտ ընդմէջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի »։*

Արարողութիւնը ունեցած է յատուկ հանդիսաւորութիւն մը, պատարագով եւ քաղաքային բաժնով։ Յիշենք որ այս Կարգը, հիմնուած է 1971ին Եւրոպական Միութեան համար իբրեւ նպատակ ունենալով եւրոպական քրիստոնէական քաղաքակրթութեան լոյսով ողողել Եւրոպական Միութիւնը։

Միաբանութիւնը առանձին հաղորդագրութիւն մը պիտի տայ այս մասին։

×

Նոյն առթիւ ցաւով տեղեկացանք, թէ մեր այնքան յարգելի ու սիրելի Հ. Կիւրեղ Վ. Քիպարեանը (88 տարեկան) օրէ օր քիչ մը աւելի կը հիւծի ու Երկուշաբթի օր կրկին հիւանդանոց պիտի փոխադրուէր։

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

« ԱՐԱՐԱՏ » ՅԱՂԹԵՑ «ՉԵՐՆՈՄՈՐԵՑ»Ի 2 – 0

Ոտնագնդակի Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան մրցումներու շարքին, Երեւանի « Հրազդան » մարզադաշտին վրայ, Հոկտ. 22ին, « Արարատ » յաղթեց Չերնոմորեց »ի (2 – 0)։ Կոլերը նշանակած է Խորէն Յովհաննիսեան 22րդ եւ 59րդ վայրկեաններուն։ Այս մրցումէն ետք, ընդհանուր դասաւորման 8րդ տեղը կը գրաւէ « Արարատ »։

ՎԱՂԸ՝

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿՑԻՆ՝

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ Ս. ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՀԵՏ

Օրուան նիւթն է՝ Փրակայի դատավարութիւնը եւ տրուած վճիռները։ Անգամ մը եւս արեւելեան կողմն աշխարհի նորութիւն չկայ։ Կ'ըսուի թէ Սթալինը մեռած է, ասկէ 26 տարիներ առաջ։ Ու 26 տարիներէ ի վեր դեռ չէ թաղուած ան՝ որ գլխատեց մեր արեւելահայ մտաւորականութիւնը շատ մը այլ գլխատումներու կարգին։

Այսօր՝ 1979ին Փրակա, երէկ՝ 1974ին՝ Կիեւ։ Հինգ տարի առաջ հոն կը դատապարտուէր շարժարուեստի հանճարեղ բեմադիրը՝ Սարգիս Փարաճանեան, այն չինծու յանցանքով թէ միասեռական է։ Բացի հիւանդագին հետաքրքրութիւններէ մղուած մամուլէ մը, ոչ ոք կը հետաքրքրէ Փարաճանովի միասեռական ըլլալը եւ մանաւա՛նդ ոչ՝ մեզ, որ այդ առթիւ արտայայտուեցանք արդէն, Հոկտեմբեր 17ի մեր թիւով։

Ս. Փարաճանով այն մեծ արուեստագէտն է, որուն յանցանքը այլ է ինքզինքը « ընկերվարական » մկրտած խորհրդային վարչակարգին համար։ Իբրեւ հարազատ արուեստագէտ, Փարաճանովի դաւանանքն է՝ արուեստը արուեստին համար *եւ հոս է իր յանցանքը, վասնզի այդ ըմբռնումն իսկ քաղաքական բնոյթ ունի մարդոց համար, որոնք 60 եւ աւելի տարիներէ ի վեր դեռ չեն յաջողած « ընկերվարութիւն կառուցանել »։*

Մեր աշխատակիցը՝ Առլէն Փափազեան, որ այս ամառ Վրաստան էր Ֆրանսական Հեռատեսիլի համար ֆիլմ մը պատրաստելու պաշտօնով, գացած գտած էր Փարաճանովը, Թիֆլիզի իր տան մէջ, ուր « ազատ » արձակուած բեմադիրը ազատ չէ ստեղծագործելու։

Վաղուան մեր թիւէն սկսեալ՝ Առլէն Փափազեանի հանդիպումը Ս. Փարաճանովի հետ։

ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոկտ. 9ին, Երեքշաբթի օրը, առաւօտեան ժամերուն, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի մէջ, ուր անցուց իր երկարատեւ կեանքին վերջին երեք տարիները վայելելով վարչութեան ու ժառանգաւորներուն որդիական հոգածութիւնը, իր հոգին Աստուծոյ ձեռքը աւանդեց Իգնատիոս — Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, հրաժարեալ Կաթողիկոս — Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ։

Իր մահուամբ, Նուիրապետութիւնը եւ Համայնքը կը կորսնցնեն բացառիկ ձիրքերով օժտուած վաստակաւոր հայրապետ մը, որուն անունը պատուոյ տեղ մը պիտի գրաւէ մեր եկեղեցական ատենագրութեանց մէջ զի եղաւ կարկառուն դէմք մը իր հովուական եւ շինարար գործունէութեամբ։

Աւազանի անունով Ալոզիոս, Պաթանեան Կաթողիկոս — Պատրիարք ծնաւ 1899 Փետր. 15ին Մարտինի պատմական թեմը որ մեզի պարգեւեց, մեծ թիւով, սրբակենցաղ հայրապետներ ու վարդապետներ։ Ընտանեկան բարեպաշտ մթնոլորտը, որուն մէջ կ'աճէր հասակով ու շնորհքով, արթնցուց, իր անմեղունակ սրտին մէջ, տենչանքը Տիրոջ նուիրուելու, Ս. Սեղանին ծառայելու։ Այս պատճառաւ իսկ ղրկուեցաւ Զմմառու Սէն Լուի Միջծխային դպրեվանքը ստանալու համար իր նախնական ուսումը։ Իր ուշիմութիւնը, իր աշխատասիրութիւնը ուշադրութիւնը գրաւեց դաստիարակներուն՝ որոնք տեսան այս խոստմնալից ու տեսլապաշտ փոքրիկ կղերիկոսին մէջ, ապագայի պատասխանատու պաշտօններ ստանձնելու ատակ եկեղեցական մը։

Պատրաստողական շրջանը յաջողութեամբ բոլորելէ վերջ, կ'անցնի Յաւիտենական քաղաքը՝ ուր կը հետեւի բարձրագոյն ուսումներու եւ 1921 Յունիս 29ին, Լեւոնեան վարժարանին հոյակապ եկեղեցւոյ մէջ, կուսակրօն վարդապետ կը ձեռնադրուի ձեռամբ լուսահոգի Պետրոս Գոյունեան Գերապայծառ Տիտղոսաւոր Արք. Քաղկեդոնի։

Նորօծ վարդապետին առաքելութեան առաջին պաշտօնավայրը կ'ըլլայ Եգիպտոս։ Իր քահանայական օրինակելի վարքով, կը շահի բարի անուն մը, մինչ իր նուիրեալ աշխատութեամբ կը յայտնաբերէ մտքի ու սրտի գանձեր որոնցմով զինքը օժտած էր Բարձրեալը։ Քանի մը տարիներ յետոյ՝ կը փոխադրուի Պաղտատ իբրեւ օգնական տեղւոյն Արքեպիսկոպոսին։ Ոչ միայն կատարեալ հասունութեամբ ու հեղինակութեամբ կը վարէ իրեն վստահուած նոր պաշտօնը, այլ եւ կը կառուցանէ հայկական պողարիկ եկեղեցի մը ի գոհունակութիւն բոլոր հաւատացեալներուն։

Ալոզիոս Վ. Պաթանեանի քահանայական անբասիր կեանքը, անոր առաքելական անսպառ եռանդն ու նուիրումը, անոր բնածին ձիրքերը չէին կրնար վրիպիլ եկեղեցական իշխանութիւններու ուշադրութենէն։ Արդարեւ, 1933ին, Լիբանանի մայրաքաղաքը գումարուած Եպիսկոպոսաց ժողովը, շատ տեղին կարգադրութեամբ, զինքը կ'ընտրէ Պաղտատի առաջնորդ։ Հազիւ երեսունեւերեք տարեկան է, եւ այդ թուականին՝ կաթոլիկէ աշխարհին ամէնէն երիտասարդ եպիսկոպոսը։ Իր անդրանիկ ձեռնարկը կ'ըլլայ օժանդակել Անարատ Յղութեան միաբանութեան հայ քոյրերուն որոնք կը բանան, իր Վիճակէն ներս, աղջկանց վարժարան մը։ Անոր համբաւը շատ շուտ կը տարածուի մայրաքաղաքի մէկ ծայրէն միւսը։ Եռանդուն առաջնորդը ունէր իրագործելիք շատ ուրիշ ծրագիրներ սակայն պաշտօնի փոփոխութիւնները արգելք կը հանդիսանան անոնց իրականացման։ Պիտի իրագործուին պատրիարքական թեմէն ներս։ Արդարեւ, եպիսկոպոս օծուելէ հինգ տարի վերջ, ընդառաջելով նորընտիր Կաթողիկոս — Պատրիարք Գրիգոր — Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեանի հրաւէրին՝ կը ստանձնէ օգնականի պաշտօնը եւ քսանըհինգ տարի անընդհատ կ'ըլլայ աջ բազուկը տիեզերահամբաւ Հայրապետին որ եղաւ հայ ժողովուրդին յաւագոյն դեսպանը աշխարհի չորս ծագերը։ Անոր հետ կը վարէ Պատրիարքութիւնը։ Կը կառուցանեն եկեղեցիներ, դպրոցներ կը հիմնեն բարեգործական հաստատութիւններ, երիտասարդական ակումբներ, ամսաթերթ մը «Մասիս» որ կը շարունակէ ցարդ իր հրատարակութիւնները, կը բանան նոր Վիճակներ եւ Առաքելութիւններ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ։ —

Քսանըհինգ տարուան փառունակ պատրիարքութենէ մը վերջ, Աղաճանեան Կաթողիկոս, տխրիչ պատճառներու հետեւանքով, կը պարտաւորուի հրաժարիլ իր պաշտօնէն աւելի գործօն դեր մը ունենալու համար Տիեզերական Եկեղեցւոյ վարչութեան մէջ։ Հարկ է անոր ապահովել արժանաւոր յաջորդ մը որ կարենայ նոյն բարձր մակարդակի վրայ պահել Պատրիարքութիւնը։ Այս դժուարին ու պատասխանատուութեամբ առլցուն պաշտօնին յարմարագոյն թեկնածուն ո՞վ կրնայ ըլլալ եթէ ոչ Ալոզիոս Արք. Պաթանեան։ Ունի երկար տարիներու փորձառութիւնը ,շատ բաներ սորված է հրաժարեալ կաթողիկոսէն։ 1962 Սեպտ. 3ին, կը գումարուի Եպիսկոպոսաց Ընտրական Սինոդոսը որոշելու համար Կարդինալ Աղաճանեանի յաջորդը։ Ամէնուն նախատեսածը կ'իրականանայ. այդ ժողովէն Ալոզիոս Արք. Պաթանեան կ'ելլէ Կաթողիկոս—Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, Իգնատիոս — Պետրոս ԺԶ. անունով։

Ով որ մօտէն հետեւած է Պաթանեան Կաթողիկոսի առաքելական ձեռնարկներուն եւ անոր տքնաջան գործունէութեան, քաջ գիտէ թէ որքան օգտակար հանդիսացաւ իր ժողովուրդին։ Ամէն ոք կրնայ վկայել թէ ան եղաւ շինարար հայրապետ մը եւ վատնեց իր առողջութիւնն անգամ լաւագոյնս ծառայելու համար իրեն վստահուած բանաւոր հօտին։ Նախ եւ առաջ եղաւ, ինչպէս որ վայել է օրինակելի եկեղեցականին, աղօթքի մարդ, ներքին կեանքը ապրող պաշտօնեայ մը։ Այս պատճառաւ եղաւ միշտ ուղղամիտ, անաչառ, արդարադատ։

Իր գիտութեամբ, իր իմաստութեամբ եղաւ Մերձաւոր Արեւելքի ամէնէն աչքառու եկեղեցականներէն մին։ Յատկապէս Լիբանանի մէջ, անոր հեղինակութիւնը անվիճելի էր։ Օգտուեցաւ իր վայելած վարկէն ու յարգանքէն ոչ միայն օգտակար հանդիսանալու իր համայնքին այլ նաեւ քոյր հաւաքականութիւններուն։

Այլազան առիթներուն իր արտասանած հմտալից ճառերը, իր խօսած բովանդակալից օծուն քարոզները, Վատիկանի Տիեզերական Ժողովին եւ Հռոմի Եպիսկոպոսաց Համագումարներուն վարած պաշտօնը, իր ունեցած իմաստուն ելոյթները երեւան հանեցին յաչս ամէնուն անոր բացառիկ կարողութիւնը եւ թանկագին տաղանդները ի պատիւ մեր ժողովուրդին։

Հակառակ իր մեծութեան, Պաթանեան Կաթողիկոս եղաւ միշտ համեստ, ինչ որ բնորոշիչ յատկութիւններէ մին է մեծամեծ հոգիներու։ Ահա գրական պարագայ մը որ զինքը կը բարձրացնէ Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ։ Հանգստեան քաշուելէ առաջ, այս քաջ հովիւը, մղուած հայրական սէրէ, ուզեց իրագործել տարիներէ ի վեր յղացուած գաղափար մը, մշակուած ծրագիր մը. օգնութեան փութալ ընտանեկան գուրգուրանքներէ զրկուած փոքրիկներուն, հիմնելով ազգային որբանոց մը, կոչուած ընդունելու հայորդիներ առանց դաւանանքի խտրութեան։ Այս նուիրական ձեռնարկը իրականացնելէ վերջ, ուզեց մնալ համեստութեան ու մոռացութեան քօղին ետեւ։ Իր պատրիարքութեան վերջին տարիներուն երեւան հանած այս յոյժ կարեւոր հաստատութիւնը անուանեց «Աղաճանեան Տուն» ի յարգանս եւ ի յիշատակ իր մեծանուն նախորդին։

1971ի Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, Պէյրութի թեմը տօնեց մեծահանդէս վաստակաւոր Պաթանեան Կաթողիկոսի քահանայութեան 50ամեայ յոբելեանը, հրապարակաւ յայտնելու համար իր շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը անոր որ գիտցաւ, բարի հովիւի նման, իր կեանքը դնել ի սպաս Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին։ Այս առթիւ, Լիբանանի կառավարութիւնը պատուեց զինքը իր բարձրագոյն շքանշանով, տեսնելով անոր անձին մէջ հայրենիքի արժանաւոր մէկ զաւակը։ Յոբելեարը ընդունեցաւ համեստութեամբ այս բոլոր պատիւները իբրեւ մեծարանք մը ընծայուած իր ժողովուրդին։

Իբրեւ Կաթողիկոս — Պատրիարք երկու անգամ այցելեց Պոլսոյ իր հօտին։Անոնցմէ մին ունեցաւ պաշտօնական հանգամանք։ Տակաւին թարմ են մեր մտքին մէջ 1965ի աշնան կատարուած այս այցելութիւնը եւ անոր յարուցած խանդավառութիւնը բոլոր խաւերէն ներս։

Կարելի՞ է մոռնալ իր կատարած պատմական ուղեւորութիւնը Ս. Էջմիածին ընդառաջելով հրաւէրին Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որուն հիւրը եղաւ։

Հազիւ բոլորեց իր 75րդ տարին, այսօր ի զօրու եկեղեցական օրէնքներու համաձայն, Ներկայացուց, որոնց որ անկ էր, իր հրաժարականը որպէսզի հերթը փոխանցէ աւելի աշխոյժ ու կորովի ուժերու։ Ս. Աթոռը դժուարաւ ընթացք տուաւ պատրիարքի խնդրանքին՝ երբ ան, երրորդ անգամ ըլլալով, թախանձագին խնդրեց որ ազատ կացուցուի իր պաշտօնէն։ Պարագայ մըն է որ կուգայ առաւելապէս փաստելու այս մեծ հոգեւորականին վայելած վարկը ու հեղինակութիւնը։

Իր պաշտօնէն հեռանալէ յետոյ, քաշուեցաւ Հռոմի Լեւոնեան ժառանգաւորաց վարժարանը պատրաստուելու համար Տիրոջ այցելութեանը որ չյամեցաւ։ Սակայն ամենաբարի Աստուած ուզեց փորձել իր հաւատարիմ ծառան անսպասելի կաթուած մը զինքը հարուածեց ուժգին։ Պաթանեան Կաթողիկոս երբեք չվհատեցաւ իր վիճակէն այլ քաջութեամբ, հաւատքով, սիրով եւ կատարեալ համակերպութեամբ տարաւ իր ցաւերը եւ տառապանքները, նեղութիւն պատճառելով շուրջիններուն եւ իրեն այցելողներուն։ Երբ մահը իրեն մերձեցաւ, զինքը գտաւ պատրաստ յաւիտենական կեանքի համար։ Լսեց իր ներսիդին Փրկչին մխիթարական հրաւէրը — Ապրի՛ս, բարի եւ հաւատարիմ ծառայ, մտիր տիրոջդ ուրախութեանը մէջ։

Շնորհակալ եւ երախտապարտ ենք քեզի, իմաստուն Հայրապետ Քաջ գիտենք ձեր տարած անփոխարինելի եւ տեւական աշխատանքը մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին համար։ Ծանօթ է բոլորիս ձեր անուրանալի վաստակը։ Հպարտ ենք ձեզմով զի արժանաւոր գահակալը եղաք Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական — պատրիարքական աթոռին։

Հպարտ ենք ձեզմով զի գիտցաք մեծ հեղինակութեամբ ներկայացնել մեր եկեղեցին, մեր Նուիրապետութիւնը յաչս Տիեզերական Եկեղեցւոյ եւ օտար ազգերու։ Գիտենք որ ձեզմով կը կորսնցնենք անուանի հայրապետ մը, որուն անունը պիտի յիշուի միշտ օրհնութեամբ։ Աստուած բանայ ձեր առջեւ երկնքի արքայութեան լուսաւոր դռները։

Թող այս մի քանի տողերը ըլլան երախտագիտութեան ու եղբայրական սիրոյ շնչին տուրք մը ձեզի, մէկու մը կողմէ որ ինքզինքը կը նկատէ եպիսկոպոսական դասուն յետին անդամը եւ գնահատեց միշտ ձեր բացառիկ քահանայական առաքինութիւնները, ձեր հովուական անսպառ եռանդը որոնք առաւելապէս պատուեցին մեր Եկեղեցին, մեր Նուիրապետութիւնը եւ մեր Համայնքը։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔ. ՋՈԼԱՔԵԱՆ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Մանուկին Ջութակը հանեց, մատներով քիչ մը թրթռացուց թելերը եւ սկսաւ նուագել իր տեղէն։ Կարճատեւ ուշադրութիւն մը միայն կրցաւ կեդրոնացնել իր վրայ։ Շիշերու, բաժակներու բախումին, տեղափոխուող աթոռներու աղմուկին մէջ Ջութակը հազիւ կը լսուէր։ Կարսոնները տենդէ բռնուած, արագ երթեւեկութիւններով, գործի վրայ էին։ Օրուան թագուհին բազմեցնելէ ետք իր երկտասան շիշերուն դէմ, հիմա զբաղած էին շարքային իրենց պարուհիները տեղաւորելու աշխատանքով։ Ամէնքը պարտաւորիչ չէր, բայց պարթնէրի մը հետ նստիլը՝ այդ շիշերով կը պայմանաւորուէր։ Եւ հաստատութեան շահը, ինչպէս եւ ծառայողներուն ստանալիք նուէրները կը ստիպէին որ «[illegible]» պարուհիներ չմնան։ Հոդ եւս կ'իշխէր պահանջի եւ մատուցումի անխախտ օրէնքը․․

Ջութակը գրեթէ անլսելի կը դառնար խժալուր ձայներուն մէջ, բայց Մանուկին կը շարունակէր նուագել, անտարբեր շրջապատի իրարանցումներուն։ Դեղին մշուշի մը պէս սրահին մէջ ծփացող սիկառէթներու ոլորուն ծուխերուն հետ, Ջութակը կու լայ, կը հեծէ, կ'աղաչէ… Մէկիկ - մէկիկ պարուհիները կ'իջնեն, կ'անցնին մեր քովէն ու կ'երթան իրենց շիշերուն․․ Մանուկին կը նուագէ… Մէկ սեղանէն միւսը խօսակցութիւնները չեն լսուիր, բայց իրարու կը խառնուին, կազմելով խուլ մրմունջ մը, որ հետզհետէ կ'աճի, կը ծաւալի, խորունկ տեղէ մը եկող անանուն գազանի մը շնչառութեան պէս։ Բայց ինծի համար այդ բոլորը ձայնական մթին ֆոն մըն են միայն, քանի որ ականջներս —եւ հոգիս — Մանուկին փակած, անյագօրէն կ'ըմպեն տխուր մեղեդին, որ կը ծորի ճիպոտէն, կը բախի աղմուկի պատին ու կը վերադառնայ ետ։ Մանուկին ինքն ալ վերացած, շրջապատէն մեկնած հեռաւոր հեռուները, բացակայ է իր տեղէն…

Կրնար այսպէս շարունակուիլ, ով գիտէ որքան ժամանակ։ Բայց յանկարծ խանձած յոյն փոքրիկ մը բռնէն։ Նշան մը տրուած ըլլալու էր։ Թմբուկը, տափը, ծնծղայը, սրինգը եւ լարային նուագարաններու որոտում մը պայթեցաւ եւ քարացուց Մանուկին թեւը ջութակին վրայ։ Նոյն պահուն կարսոն մը մեծ հանդիսաւորութեամբ երկու [illegible] բերաւ դրաւ մեր սեղանին։ «Մատամ Էֆրազին կուղէ» - եւ անհետացաւ դէպի միւս սեղանները։ Մանուկին ոչ իսկ նկատեց շիշեր։ Մանուկ մրափէ մը ընդոստ արթնցողի մը պէս, պահ մը անշարժ մնաց իր դիրքով, յետոյ ինկաւ աթոռին։ Ջութակը զետեղեց տուփին մէջ, աղեղը վրան, փակեց ու ոտքի ելաւ։ Ուզեցի ես առնել, բայց ինք սեղմած էր Ջութակը երկու թեւերով, ուղղահայեաց դիրքի մէջ։ Այդպէս քալեց դէպի ելք, հանդարտ, վճռական, ես ալ ետեւէն։ Զոգանն նայուածք մը նետեց Մատամ Էֆրազինի սեղանը։ Տեսաւ մեր մեկնումը, բայց իր կողմէ ոչ մէկ շարժում։ Սեղանակիցներուն հետ, բաժակը ձեռքին, քրքջիւն, զբօսանքի մէջ էր…

Փողոցը Ջութակը դարձեալ ես շալկեցի եւ քալեցինք այդպէս…

— Ես սաա՞նկ պիտի ըլլայի, — ըսաւ Մանուկին, ինք իրեն հետ խօսելով։

Կը քալէինք դէպի տուն։ Անգամ մը եւս խօսեցաւ, բայց այս անգամ մտապատկերներ ունէր, եւ կրած նուաստացումին դէմ [illegible] կ'ուզէր։

— Ես սաա՞նկ պիտի ըլլայի… Ես… Աթաթուրքին ձեռքէն օղի խմած մարդը… Թուրքերեան նստած օղի կը խմէի, մեծամեծներ… կանչէին որ նուագեմ իրենց համար… Երբ նուագեցի, ոտքի ելաւ, ինծի օղի հրամցուց, մէկ ձեռքին մէջ օղիի բաժակն էր, միւս ձեռքով [illegible]… Աթաթուրքը… «Չօք [illegible] օղլում» ըսաւ (ապրիս, տղաս)… Ես սաա՞նկ պիտի ըլլայի… Հէյ վա՜խ, Մանուկ…

Հասանք էնքը։ Դուռը զարկի։ [illegible] էր բացողը։ Ջութակը իրեն տուի, Մանուկին անցաւ, բայց ես ներս չմտայ։ Դուռը փակուեցաւ…

. . . . .

(Շար. —)

ՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Մայիսի սկիզբն որ կը նշուի Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հանդիսաւոր բացման տարեդարձը: Այս տարի սակայն Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի ժամանումով Մարսէյլ, Մայիս 11, յանձնախումբը ձեռնարկը յետաձգեց վերամուտին:

Այսպէս, Կիրակի, Հոկտ. 21ին է որ տեղի ունեցաւ Գ. տարեդարձի մեծ հացկերոյթը նախագահութեամբ պատուոյ Թեհրանի ազգայիններէն՝ Տէր եւ Տիկին Փիլէ Ղազարեանի:

Ընդունելութիւնը սկսաւ ժամը 12ին Արօն սրահին մէջ ախորժաբերով մը եւ ժամը 13ին ներկաները ամբողջովին լեցուցին Վասպուրական սրահի մէջ պատրաստուած զարդարուն սեղանները, պարապ աթոռ չձգելով:

Հայկերոյթը սկսաւ Նշան Քհնյ. Գումճեանի սեղանօրհնութեամբ եւ ընթացաւ Սիմոն Աւստոյեանի տամադայութեամբ: Փարոս նուագախումբը հայկական երգերով եւ կշռոյթներով ստեղծեց ջերմ մթնոլորտ մը:

Կարօ Ցոլաքեան, Մշակոյթի Տան յանձնախումբի անունով, շնորհակալութեան խօսք յայտնելէ յետոյ ներկաներուն, Տէր եւ Տիկին Փիլէ Ղազարեանին ձեռնպէս գնահատելով անոնց այցելին գիտակցութեան եւ նուիրումի ոգին, շեշտը դրաւ համրային գործի մը դժուարութիւններուն վրայ, որոնք կ'ընթանան անպայմանօրէն մակընթացութիւններով եւ տեղատուութիւններով: Կարեւորը զանոնք դիմակայելով դիմագրաւելն է, ինչ որ կ'ընէ ու պիտի շարունակէ ընել Տան յանձնախումբը հաւատքով, վճռակամութեամբ, տքնաջան ջանքերով եւ ամէն տեսակի զոհողութիւններով: Կարօ Ցոլաքեան բացատրելէ յետոյ թէ Մշակոյթի Տունը [illegible] ձեռնարկ մը չէ, այլ եղած է ծառայելու համար իր ժողովուրդի զաւակներուն որպէս ազգապահպանման օրրան եւ Հայ Դատի յենարան, ամփոփեց իր խօսքը հետեւեալ բառերով. « ժողովուրդին գուրգուրանքով, թանկագին լումաներով, քիչով եւ շատով բարձրացած այս շէնքը, պիտի շարունակէ ապրիլ, շնչել, աճիլ ու բարգաւաճիլ ձեր ներկայութեամբ, ձեր մասնակցութեամբ, ձեր օժանդակութեամբ, որովհետեւ այս տունը բոլորին տունն է, ազգութիւնն հայրենութիւնն է, հայ շինարար ոգիին յաղթանակն է »: Մէջ ընդմէջ եղան մեներգներ՝ երէցկին Եղիսաբեթ Տէտէեան, Սիմոն Աւստոյեան, Տիկ. Միրանոյշ Մանուկեան, Վարդան Առաքելեան: Արտասանութիւններ՝ Տիկ. Ալիս Գիւլկիւրեան, Վահրամ Ճառայեան: Ներկաներէն խօսք տրուեցաւ Աստուր Քէօսէեանի, որ օրինակներ բերելով մօտաւոր եւ հեռաւոր անցեալէն, վեր առաւ հայ ժողովուրդի շինարար նկարագիրը, հակառակ իր պատմութեան յաճախ դաժան ճակատագրին: Հայ ժողովուրդը գիտէ շինել ու շէնցնել, որովհետեւ իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ կը դնէ ամբողջ սիրտն ու հոգին: Աստուր Քէօսէեան գնահատեց Մշակոյթի Տան յանձնախումբի համբերատար աշխատանքը եւ զոհողութիւնները եւ աւելցուց. « Այս շէնքը ժողովուրդին շէնքն է, իր սեփականութիւնն է, հետեւաբար մեզմէ իւրաքանչիւրը պարտականութիւն ունի բերելու իր բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը որպէսզի ազգապահպանման մեր ճիգերը այս ափերուն վրայ ապարդիւն չանցնին: Մենք պէտք ունինք գիտակից, հայօրէն ապրող եւ մտածող, հայ մշակոյթով, հայ արժէքներով ներշնչուող ու գործող երիտասարդութեան մը »: Ելոյթ ունեցաւ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը որ քանի մը պարերով ցոյց տուաւ իր արձանագրած յառաջդիմութիւնները: Տարազներու ինքնատպութիւնն ու գեղեցկութիւնը, պարագրութիւնը եւ շարժուձեւերու մէջ որոշ փնտռտուքները եւ նորութիւնները ցոյց կուտան Փրոֆ. Եւա Արզուեանի արուեստն եւ աշխատանքին արդիւնքները ու կը հաւաստիացնեն ապագայ գեղարուեստական յաջողութիւններ:

Մթնոլորտի խանդավառութեան եւ ջերմութեան մէջ եղան ներկաներու կողմէ ինքնաբուխ նուէրներ Մշակոյթի Տան, տասնեօթը հազար չորս հարիւր ֆրանք (նուիրատուներու ցանկը կուտանք առանձին):

Խօսք տրուեցաւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի որ նախ շեշտը դրաւ մշակոյթի կարեւորութեան վրայ որպէս մեր ինքնութեան կարեւորագոյն ազդակ: Ապա ընդգծեց մեր մշակոյթի մեծ ջահակիրներուն վաստակը, որոնք ծաղկեցուցին հայ միտքը, հայ հոգին, հայ բազուկը: Շահան խաչակիր Քհնյ. վեր առաւ ընդհանրապէս մեր մտաւորականութեան նուիրումը եւ զոհաբերութեան գիտակցութիւնը մշակոյթ պահելու, ծաղկեցնելու, ստեղծելու աշխատանքին մէջ: Իր խօսքի աւարտին ըսաւ. « Թող մշակոյթի այս տունը ըլլայ անսասան արժեւորելով միշտ մեր ժողովուրդի հաւաքական կեանքը: Օգնեցէք եւ սատարեցէք այս ձեռնարկի յաջողութեան համար »:

Յաջող ձեռնարկ մը իր ընդհանուր կազմակերպութեան մէջ: Ներկաներու ուրախութեան եւ գոհունակութեան արտայայտութիւնները լաւագոյն վարձատրութիւնն է Մշակոյթի Տան յանձնախումբի անդամներուն համար, որոնք աւելի գօտեպնդուած կրնան ամուր քայլերով շարունակել իրենց ազգանպաստ գործը:

Գնահատանքի յատուկ խօսքերու արժանի են Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութեան բոլոր անդամուհիները, որոնք պատրաստեցին այս հացկերոյթը եւ կատարեցին բոլոր աշխատանքները:

Կ'արժէ յիշել նաեւ այն միութիւններու անունները որոնք սատար եղան այս ձեռնարկի յաջողութեան՝ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի, Սէն Ժերոմի, Պօմոնի եւ Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղերը, Հայ Արենոյշներու Միութիւնը, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը, Տարօնի Հայր. Միութիւնը, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը եւ Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Տիկին Եսթեր Իչգալացեանի Յիշատակին

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը իր լրիւ կազմով, Տնօրէնութիւնը եւ խումբ մը ուսանողուհիներ, սրտի խոր կսկիծով ներկայ եղան ազնուասիրտ եւ վեհանձն Տիկ. Եսթեր Վ. Իչգալացեանի թաղումի արարողութեան:

Իչգալացեան ընտանիքին անունը դժուար է բաժնել Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի անունէն: Ննջեցեալին ամուսինը՝ ողբացեալ Պր. Վ. Իչգալացեան տարիներ շարունակ անձնուիրաբար վարած է վարժարանիս տնօրէնութիւնը եւ եղած է որբացած հայ երիտասարդուհիներու իրական պաշտպանն ու դաստիարակը: Իր մէջ մարմնացուցած էր մարդասիրութեան եւ արդարասիրութեան վեհագոյն զգացումները:

Տիկ. Իչգալացեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն մահէն վերջ, վառ պահած է մարդասիրութեան եւ բարեսիրութեան ջահը, հոգիով եւ սրտով մօտ եղած է հայ դպրոցին եւ հայկական միութիւններու, իր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը բնաւ չէ զլացած: Ու այսօր ինքը եւս կը մեկնի անդարձ:

Իչգալացեան ընտանիքին անունը անմոռանալի պիտի մնայ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պատմութեան մէջ:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Սեպտ. 7–9, տեղի ունեցած են ձեռնարկներ՝ ցուցահանդէս, դասախօսութիւն, հանդիպում: Առաջին օրը հանդիպում մը տեղի ունեցած է Նիւ Եորքէն ժամանած Արիս Սեւակի հետ: Ներկաները գնահատանքով արտայայտուած են Թորոնթոյի Հայութեան ճիգերուն մասին Հայ Կեդրոնի շինութեան առթիւ: Երկրորդ օրը բացուած է ցուցահանդէսը՝ Համազգայինի գրադարանին մէջ, ուր ներկայացուած են հայերէն հին ու նոր գիրքեր, պարբերաթերթեր, նկարներ, սալեր եւ ձայներիզներ: Երրորդ օրը դասախօսած է Արիս Սեւակ Թարգմանական գրականութեան մասին՝ Ոսկեդարէն մինչեւ մեր օրերը:

ՄՈՆԹԵՊԵԼՕՅԻ (Լոս Անճելըս) Մեսրոպեան վարժարանի մեծ սրահին մէջ, Սեպտ. 16ին, նշուած է Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 57րդ տարեդարձը: Պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապաքեան: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ առաջնորդին, հովիւին, Հոգաբարձութեան եւ ազգային երեսփոխաններուն:

×

Սեպտ. 22ին, տեղի ունեցած է տարեդարձին աշխարհիկ հանդիսութիւնը Մոնթեպելոյի Հայ Կեդրոնին մէջ: Հանդիսավարը՝ Թորգոմ Փօստաճեան, խօսած է Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կատարած դերին մասին՝ տասնամեակներու ընթացքին: Բանախօսած է Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը: Ներկայ եղած են շուրջ 300 հոգի, որոնց կատարած սրտաբուխ նուէրներէն գոյացած է շօշափելի գումար մը ի նպաստ նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ:

ՀՕԼԻՎՈՒՏԻ Մխիթարեան (Վիեննական) վարժարանը հաւաքուած է ծնողներու, համակիրներու եւ նախկին սաներու բազմութիւն մը (Սեպտ. 30ին), ծանօթանալու համար նոր բացուող վարժարանին: Հ. Միքայէլ Վրդ. Ադեան բարի գալուստի խօսքերէն ետք յայտնած է, որ վարժարանը այս տարի կը սկսի միայն Մանկապարտէզի երկու դասարաններով հասնելու համար տարուէ տարի Ուսումնարանի յաջորդական դասարաններուն: Խօսք առած է հիւրաբար քաղաքը գտնուող Ղեւոնդ Եպիսկ. Ջանթայեան: Միացեալ Նահանգներու այս առաջին Մխիթարեան վարժարանի պաշտօնական բացումը կը կատարուի Դեկտեմբերին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Յաճախ, երբ բնութեան մէջ էինք լինում, պատահած մարդկանց հարցնում էր.

– Հոս կրիայ կա՞յ, ոզնի կա՞յ...

Սենեակիս պատին տեսաւ Եսենինի դիմանկարը:

– Աս ո՞վ է...

Բացատրեցի:

– Պատմէ անոր մասին մանրամասն պատմէ:

Պատմեցի:

– Հասկցայ: Սկովտիացի Ռոբերտ Բըռնսի պէս բանաստեղծ է: Ան ալ գիւղացի տղայ էր, կ'երգէր բնութիւն, ինչպէս թռչուն: Շատ կը սիրեմ անոր այն բանաստեղծութիւնը, ուր տրօր դաշտային մկնի բուն կը քանդէ, ու ինք ասոր համար շատ կը ցաւի: Մեծ գութ ունի կենդանիներու հանդէպ... Եսենինն ալ անանկ բանաստեղծութիւններ ունի՞...

– Ունի: Շան մասին հիանալի բանաստեղծութիւն ունի...

– Ի՞նչ կ'ըսէ...

– Շունը ձագ է բերում, վեց ձագ: Տէրը ձագերն առնում, տանում գետն է նետում... Շան աչքերից արցունքները աստղերի պէս գլորւում են...

– Վա՛խ, վա՛խ... Ի՛նչ մեղք... Ուրեմն Եսենին ալ մեծ բանաստեղծ է, որովհետեւ մեծ գութ ունի...

Գեղարդայ ձորում հնչում էր Վաչէ Յովսէփեանի դուդուկը, ու Սարոյեանը լսում էր: Երբ որեւէ մէկը ուզում էր խօսակցութիւն բացել, ձեռքով նշան էր անում, որ լռի ու աւելացնում էր.

– Մտիկ ընենք...

Գեղարդից գնացինք Գառնի:

Դիտեց վերականգնուած հեթանոսական տաճարը: Հիացաւ կատարուած վիթխարի աշխատանքով:

– Կը տեսնամ, որ հին յիշատակներ լաւ կը պահէք: Կարեւոր է: Այդ մեր յիշողութիւնն է, մեր ժառանգութիւն..

Ասացինք, որ այստեղ, Գառնիի մօտերքում ապրում է մի շատ հետաքրքիր մարդ, աստղաֆիզիկոս Գրիգոր Գուրզադեանը, որ ոչ միայն գիտնական է, այլեւ նկարիչ, արուեստի, գրականութեան սիրահար:

– Շատ կ'ուզեմ տեսնել այդ մարդ, երթանք, շուտ երթանք անոր քով...

Գուրզադեանի սենեակների պատերին պաստառներ են՝ իր գործերը: Սկսեց մէկ առ մէկ ուշադրութեամբ դիտել: Շատ հաւանեց մի կտաւ.

– Հիանալի է, անոր մէջ ամբողջ տիեզերքի պատկերը կայ...

Յետոյ սուզուեց բազկաթոռի մէջ ու դիմեց Գուրզադեանին:

– Դէ, հիմա խօսէ, որ մենք մեր տգիտութիւն իմանանք:

Գուրզադեանը մի շատ հետաքրքիր զրոյց սկսեց տիեզերքի, նիւթի յատկութիւնների ու ձեւերի մասին: Դժուարանում եմ հիմա մանրամասնօրէն վերականգնել այդ զրոյցը, յիշում եմ սակայն, որ Սարոյեանին շատ հետաքրքրեց յատկապէս այն, որ մարդկային մարմնի բջիջն ու անօրգանական նիւթը, ասենք մետաղը, նոյն տարրերից են բաղկացած, բայց մարդկային մարմնի բջիջը միլիոնաւոր տարիներու ընթացքում ձեռք է բերել որոշում կայացնելու յատկութիւն, իսկ անօրգանական նիւթը՝ ոչ...

Գուրզադեանը իր խօսքը հասկանալի դարձնելու համար պատկերներով էր խօսում, ասում, որ եթէ մարդը նոյն խնձորի ծառը դիտի գարնանը, ամռանը եւ ձմրանը, կարող է այն տպաւորութիւնը ստանալ, թէ սրանք տարբեր ծառեր են: Տիեզերքում նիւթն էլ է այդպէս. նիւթի տարբեր վիճակներ կան, եւ կու գայ ժամանակ, որ նիւթի այսօրուան ձեւը կը փոխուի մի այլ ձեւի, հետեւաբար կեանքի մեր ճանչցած ձեւը յարատեւ չէ...

– Մենք մեր տգիտութեամբ երջանիկ ենք,– միջամտեց Սարոյեանը,– մեր տգիտութիւն մեզ կը պահէ...

– Այդ ամէնի մասին մտածելով,– ասաց Գուրզադեանը,– ես յաճախ գիշերներով չեմ քնում...

– Է՛, ես այդ ամէնը չեմ գիտեր, բայց ես ալ չեմ քնիր... Եթէ դուն թիւերով, ֆորմուլներով կը քննես այդ ամէնը, ապա մենք՝ գրողներս, նոյն խորհուրդը զգացմունքով կը քննենք... Բայց մենք բախտաւոր ենք: Երբ ես աղուոր բան մը կը գրեմ, բախտաւոր կ'ըլլամ: Այն մարդ, որ Գեղարդը փորեց, աւարտելէն վերջ բախտաւոր եղաւ: Քու գործ ուրիշ է, քու գործ վերջ չունի, քու գործ ծանր է...

(Շար.— 38)

Տիկին Սոնիա Անոյշեան եւ զաւակները՝ Յովհաննէս, Հրայր, Րաֆֆի, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԵԲԵԿԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Հոկտ. 31, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լիվրի-Կառկանի հին գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պահատուրեան ընտանիքը (Լիոնէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ՝

ՆՇԱՆ ԵՒ ՖԻԼՈՐ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

անոնց զաւակներուն՝ Յարութիւն, Սահակ, Յակոբ, Անոյշ, Անժէլ եւ փոքրիկն Արման

ինչպէս նաեւ Տիկին Պահատուրեան իր ծնողաց՝

ՄԱՀՏԵՍԻ ԼՈՂԱՖԷԹ եւ
ՆԱԶԵՆԻ ՊԱԹՄԱԶԵԱՆԻ

եւ իրենց մարսէյլաբնակ սանիկին՝ Տէր եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ եւ ԷՕԺԷՆԻ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ յիշատակին,

այս, Կիրակի, Նոյ. 4, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ):

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տիրատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիչէն Փարմաքսըզեան եւ զաւակները, Թամամեան, Տիրատուրեան, Խաչիկեան, Մըսըրլի, Փարմաքսըզեան, Մարենի, Յարութիւնեան, Քէօլէեան, Անթիքաճեան, Թաթարեան, Նազարեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր, մեծ հօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԹԱԳՒՈՐ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԻՆԷ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Գալէնտէրեան)

արկածալի մահուան յիշատակին, Կիրակի, Նոյ. 4, Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ (Փրատօ) մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյ. 4, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ազգիս Հայոց բոլոր ննջեցեալներուն եւ ի մասնաւորի եկեղեցւոյ բարերարներու հոգիներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը իր լրիւ կազմով, Առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Ելմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 11.45ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ, ՆՈՅ. 17:

ՄԻԱՅՆ
ԶԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԻԼԻ Կապոյտ Խաչի ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ գիշերային դասընթացքները, սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար, կը վերսկսին Հոկտեմբերի սկիզբը:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել ՏԻԿ. ՆԱԶԵԼԻ ՖՈՒՐԹԻՒՆԻ 946.03.39

LE NOUVEAU SALON DE PARIS
1979
34, Rue du Louvre
parmi plusieurs collections celle de

Aram Alécian

du 6 au 30 Novembre
de 12 h. à 18 h. sauf le Lundi

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Հայկուհի Վահրիճ Ճեայեան իր ամուսնոյն մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրէ 50 Ֆր., նաեւ 50 Ֆր. ողբացեալին սիրելի «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,
ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ
6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
երգչուհի ՄԵԼԱՆԻԱ ԱԲՈՎԵԱՆ (Հայաստանէն)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարսէյլի Քամր. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Նոյեմբեր 1ին:

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու, մեզմէ անդարձ բաժնուած եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու հոգւոյն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30, պատարագ ժամը 10.30ին:

ԱՅՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը յարգանքի այց մը կը կատարէ Նոյ. 1ին, Հինգշաբթի մտաւորականներու շիրիմին:

Փորթ տ'Օռլէանէն առնել 128 թիւ օթոպիւսը, իջնել
CIMETIERE PARISIEN DE BAGNEUX

Ժամադրավայր՝ գերեզմանատան մեծ դրան առջեւ ժամը 15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը իր դպրոցին համար շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տարօնի Հայր. Միութենէն, ի յիշատակ Զապէլ Յովհաննէսեանի:

Imprime sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris.
Commission Paritaire : No 55935

Pour Adultes
Seulement

Les cours de LANGUE ARMENIENNE organisés par la Croix Bleue de CHAVILLE, reprennent début Octobre.

Initiation et perfectionnement.

Pour les inscriptions téléphoner à : Mme NAZELIE FOURTUNE 946-03-39

NOEL ARMENIEN

DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES
Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux

GRAND DINER DANSANT

Animé par l'orchestre

DES GAIDZAG'S

le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ

Սէն Ռաֆայէլի Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի Նոյ. 1, կը մատուցուի պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

հոգեւոր հովիւ Նիս-Գոթ տ'Ազիւրի հայ համայնքին եւ Օմոնիէ ՀՕՄի:

Յաւարտ պատարագի, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ հոգւոյն, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Ապա, տեղւոյն գերեզմանատան մէջ, ծաղկեպսակներու զետեղում՝ վաստակաւոր ուսուցչուհիի հողակոյտին վրայ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

HISTOIRE DE L'ARMENIE

EN BANDES DESSINEES
Հրատարակութիւն Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի
Conception et documentation
F. R. A. Nor Séround
Textes André Pelletier
Dessins Jean-Yves Mitton
S'adresser. — P. Manoughian
13, Rue Pointe Cadet, 42000 St. Etienne
Prix (expédition comprise)

45 F.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Զապէլ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ՝ Փիէռ-Բենիամին Փիլոյեան, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցի, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Շալճեան ընտանիք 100ական, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամ Մօրուքեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Սարգիսեան 50ական, Յարութիւն Գոյաճեան 20 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Զապէլ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ:— Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սեպուհ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Ճանիկեան 300 Ֆր., Շալճեան ընտ. եւ Զարեհ Գզրիկեան 50, Լեւոն Գալիկեան 25 Ֆր.:

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : RETOUR JEUDI :
— 28 Décembre — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
PRIX ETABLI LE 1ER FEVRIER 1979
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980
nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
31
MERCREDI
31 OCTOBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.503
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.503

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷ «ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ»

◆ ◆ ◆

«ԱՀՄԷՏ ՊԷՆԼԷՐԻ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԱՏՐՃԱՆԱԿԻ ԲԼԹԱԿԻՆ ՎՐԱՅ ՄԻԱՅՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԵՐԸ ՉԿԱՆ... »

Կան եղեր Գարթըրի, Ֆրանսացի Նախարարներու, Ֆրանսացի Ղեկավարներուն Մասերը...

«Թէրճիւման»ի յօդուածագիրներէն Զաֆէր Աթայ, Հօս՝ Աշխարհն է ընդհանուր խորագրին ներքեւ կը ստորագրէ յօդուած մը, որուն վերնագիրն է «Պէտք է խեղդել այս ախը»: Աթայ վերոյիշեալ յօդուածին մէջ կը գրէ —

«Ահմէտ Պէնլէրը օր ցերեկով եւ ամէնէն բազմամարդ ճամբուն մէջտեղը հինգ փամփուշտով սպաննեցին՝ Հոլանտայի մայրաքաղաք Լա Հէյի մէջ: Ոճրագործը ազատ – համարձակ անցաւ – գնաց՝ թեւը չարժելով, կարելի չեղաւ բռնել:

Ահմէտ Պէնլէր, 27ամեայ երիտասարդ մըն էր, որ Թեքնիք համալսարանի մէջ դոքթորային կը պատրաստուէր: Քաղաքականութեամբ չէր զբաղեր: Միակ յանցանքն էր՝ հօրը Թուրքիոյ դեսպանը ըլլալը Հոլանտայի մէջ: Կարճ խօսքով՝ երիտասարդ ուսանողը սպաննուեցաւ պարզապէս անոր համար, որ Թուրք էր:

Չեմ գիտեր, թէ դուք կը ճանչնաք Հոլանտան:

...ան քաղաքակիրթ տեսք մը ունին, խաղաղասէր կ'երեւին: Աշխարհի ամէնէն ...ւոր անկիւններն անգամ անդադրում ...ր գէմ կ'ելլէ Հոլանտացի կրօնաւոր մը, ... կը ժպտի քաղցրօրէն: Հոլանտացիները ամէն առթիւ կը պնդեն, թէ միշտ առաջնակարգ նախանձախնդրութիւնը ցոյց տուած մարդկային իրաւունքներու նկատմամբ: Այդ ուղղութեամբ՝ վերջին ... գործունեայ են թէ՛ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ եւ թէ Եւրոպական Խորհուրդի աշխատանքներու ընթացքին:

Սակայն, մետալին մէկ կողմն է ատ... Միւս կողմը երբ դարձնելու ըլլաք, ... յանդիման կուգաք չափազանց դաժան ու գաղութարար, շահագործիչ Հոլանտացիի տիպարին: Ան, տարիներ առաջ կեղեքած է Ինտոնէզիոյ բնիկ ... իրաւունքները, եղբայրասպանութիւնը հրահրած, անխնայ ճնշած ու կողոպտած է այն մահմետականները, որոնց միակ մեղքն ու յանցանքը եղած է գիտակցութիւնը ցոյց տալ՝ ազատութիւնը եւ անկախութիւնը ձեռք բերելու համար: Այդ մէկն ալ Հոլանտայի ամէնէն հաւաստի դիմագիծին միւս կողմն է ահա:

Ֆրանսացին երբ բաժնուած է իր գաղթավայրերէն, լեզուն թողած է հոն: Անգլիա ձգած է իւրայատուկ դաստիարակութիւն մը եւ վարչական կազմակերպչական դրութիւն: Իսկ գալով Հոլանտայի, ան միմիայն վիշտ ու ցաւ թողած է իր ետին:

Ահաւասիկ, Ահմէտ Պէնլէր այսպիսի երկրի մը մայրաքաղաքին մէջ է որ սպաննուած է հայ հրոսակի մը կողմէ: Ոճիրէն քանի մը վայրկեան վերջ, անծանօթ անձեր հեռաձայնած են տեղեկատու գործակալութիւններու գրասենեակները եւ յայտարարած, թէ «Հայկական Արդարութեան Վրիժառու Համազէններու» կողմէ սպաննուած է Ահմէտ Պէնլէր: Հրոսակախումբ մը, որ իր գործունէութեան մէջ կոչուայ թէ՛ արդարութեան եւ թէ վրիժառութեան, գործած ոճրին ալ իբրեւ պատճառաբանութիւն ցոյց տալով կարգ մը սուտ ու սխալ բաներ, որոնք կը վերաբերին վաթսուն տարի առաջուան օրերուն ու կը հասնին մինչեւ այսօրուան:

Կարեւոր չեն այն պատրուակները, որոնք իբրեւ պատճառաբանութիւն ցոյց կը տրուին ոճիրի ցանցերու եւ կազմակերպութեանց կողմէ: Կարեւորը այն է, որ մարդ մը հոլանտական հեռատեսիլէն հանրութեան կը ներկայանայ, ի վերայ այսր ամենայնի՝ անունին ծայրն ալ փրոֆեսէօրի տիտղոս մը կպցուցած եւ կ'ըսէ թէ «Եթէ Թուրքերը չընդունին որ հայկական ջարդ մը կատարուած է, տակաւին շա՜տ ոճիրներ կը գործուին»: Կարեւորը այն է, որ հոլանտական թերթերը կրնան գրել, թէ «Թուրքերն ալ 1915ին Հայերը սպաննած էին»:

Հոլանտա, երեւան բերած է այն իրողութիւնը, թէ իր պետական հեղինակութեան յանձնուած դեսպանի մը զաւակը անկարող եղած է պաշտպանելու: Ոճիրէն առաջ, բազմաթիւ առիթներով դիմում կատարուած է իշխանութեանց՝ որպէսզի պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուին Թուրք դիւանագէտներուն համար, բայց հոլանտական իշխանութիւնները միշտ խուլ ձեւացած են այս կարգի դիմումներու դիմաց: Չեն արտօնած նաեւ որ մեր դիւանագէտները զէնք կրեն՝ ինքնապաշտպանութեան համար: Թողունք ոճիրէն առաջ կատարուած դիմումները, նոյնիսկ ոճրէն վերջ անգամ մերժած են ընդառաջել այդ կարգի դիմումի մը եւ ըսած, որ «ոչ մէկուն պաշտպանութիւնը կրնան ստանձնել՝ 24 ժամ անընդհատ»:

Ապահովութեան տեսակէտով, Հոլանտա կատարեալ խառնիճաղանճի մը մէջ է: Տարիներէ ի վեր, աշխարհի ամէնէն կատաղի թմրեցուցիչի մաքսանենգները որջացած են Ամսթերտամի սրտին վրայ եւ կը գործեն հոն՝ անվախօրէն: Փողոցներուն մէջ, հաշիշի առուծախով զբաղողները հաշուեյարդար ունին իրարու հետ շարունակ: Ափ մը Մոլուքացի գաղթականներ, իրենց տեւական յարձակումներով շուարումի մատնած են հոլանտացի ոստիկանները եւ զանոնք անճար թողած: ՕԹԱՆի մէջ, Հոլանտա միշտ գլխուցաւը եղած է բարձրաստիճան հրամանատարներուն: Որովհետեւ, վերջին անգամ հոլանտական բանակին մէջ ծառայող երկար մազով զինուորներուն թոյլատրուած է զանոնք ամփոփել ցանցերու մէջ, սպաները բարեւելու պարտաւորութիւնն ալ վերցուցած են՝ զայն նկատելով պարզապէս բռնաբարում մը՝ մարդկային իրաւունքներուն:

Ահմէտ Պէնլէրի ուղղուած ատրճանակին բլթակին վրայ՝ միայն Հայերուն եւ Հոլանտացիներուն մասերը չկան սակայն: Այդ բլթակին վրայ քանի մը քուէի ի խնդիր Ամերիկայի հայկական համայնքին ղեկավարները Սպիտակ Տան մէջ հաւաքելով՝ «Դուք՝ բոլորէն աւելի ճնշուած ու տառապած ցեղն էք» ըսող նախագահ Գարթըրի ալ մասերը կան: Ինչպէս նաեւ այն ատեն քաղաքականութեան վարպետներ՝ Քոնկրէսի անդամներուն, որոնք Ապրիլ ամիսը կ'ուզեն հռչակել իբրեւ «Սպաննուած ցեղերու ամիս»:

Այդ բլթակին վրայ կան նաեւ մասները Ֆրանսացի այն նախարարներուն, որոնք յերիւրածոյ ջարդերու չինծու յուշարձաններու բացման հանդիսութիւններուն կը մասնակցին: Այդ բլթակին վրայ կան նաեւ մասերը Ֆրանսացի ղեկավարներուն, որոնք անկարող են ցրուելու հայկական ահաբեկչական այն կազմակերպութիւնը որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզի մէջ:

Ահմէտ Պէնլէր սպաննուեցաւ ճիշդ այն օրերուն, երբ մենք տարուած էինք հրապարակներու վրայ կատարուած ընտրական ցոյցերով ու քարոզութիւններով: Այդ պատճառաւ ալ, ոչ ոք կրցաւ արժանի կարեւորութեամբ հակիլ գործուած ոճրին վրայ: Եւ սակայն հիմա այլեւս ամէն ինչ անցաւ, աղմուկն ու իրարանցումը վերջացան: Պայման է, որ բոլորն ալ միանան, իբրեւ մէկ սիրտ ու մէկ հոգի՝ հաւաքական ճակատ մը կազմեն Թուրքին թշնամիին դիմաց: Այս մասին բոլոր խորհրդարանականներուն ալ պարտականութիւն եւ պատասխանատուութիւն կը վիճակի ի՛նչ կուսակցութեան ալ որ պատկանելու ըլլան:

Ամէնէն մեծ պարտականութիւնը կը վիճակի արտասահմանի մեր մամլոյ կցորդներուն, որոնք գլխաւոր կեդրոններու սենեակներէն դուրս կը յորդին իրենց բազմութեամբ, ինչպէս նաեւ ծանօթացման գրասենեակներուն, մշակութային խորհրդականներուն: Հաճեցէք այլեւս ուշքի գալ եւ ամբողջ աշխարհի ցոյց տալ՝ թէ ի՛նչպիսի դարբնուած մեծ սուտ մըն է «Հայկական ջարդ» կոչուածը: Թերեւս պիտի յոգնիք քիչ մը, բայց ծանօրայթը յանձն առէք եւ «Ազգերու Ընկերութեան» կողմէ դրկուած «Հայկական Հարցի Քննիչ Ցանձնախումբ»ին կողմէ Թուրքիոյ մէջ կատարուած ուսումնասիրութիւններէն վերջ պատրաստուած անկողմնակալ թղթածրարներն ու տեղեկագրերը մէջտեղ հանեցէք: Ձեր գտնուած երկիրներուն թերթերուն, հանդէսներուն, հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի կայաններուն, գիտութեան մարդոց դրկեցէք հոն գտնուած այն բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք կը պատմեն թէ ինչպէս Հայերը աշխատած էին Օսմանեան կայսրութիւնը քանդելու համար, ինչպէս հայ քոմիթէճիները յարձակած էին թրքական գիւղերու վրայ եւ հոն անգթօրէն սպաննած անմեղ Թուրք կիներն ու մանուկները: Փոշոտ արխիւներուն մէջէն լոյս աշխարհ հանեցէք այդ ահաւոր օրերու հետքերը կրող լուսանկարները, ցուցահանդէսներ կազմակերպեցէք անոնցմով, գրութիւններ հրատարակեցէք բարեկամ թերթերու մէջ:

Եւ դո՛ւք, հայ հայրենակիցներ, որ թէ՛ Օսմանեան կայսրութեան օրով եւ թէ այսօր համահաւասար իրաւունքներ վայելեցիք ու կը շարունակէք վայելել այս երկրին մէջ՝ Թուրքերու հետ, ձեզի ալ մեծ պարտականութիւն մը կը վիճակի: Բարձրացուցէք ձեր ձայնը եւ պարսաւեցէք գործուող այդ ոճիրները:

Եւ դուք, յարգելի Պատրիարքը Հայոց, յիշեցէք՝ Աստուածաշունչի այն պատգամը, որ կ'ըսէ՝ «Մի սպաններ» ու նզովեցէք այն ոճրագործները, որոնք կ'ոտնակոխեն այդ յորդորն ու պատուէրը: Մեր բոլորին պարտականութիւնն է խեղդել թշնամիին ախը... »:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՊԵՐԼԻՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱԵՒ ՄԵՐՆ Է»

Կ'ԸՍԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Պերլին, որուն քաղաքը չի նմանիր: Խորհրդանիշ – քաղաք, ան նստած Եւրոպայի սրտին վրայ, ամէն օր, ամէն ժամ կը պարզէ պատկերը տմարդի քաղաքականութեան մը: Ջախջախիչ յաղթանակ մը տանելէ ետք նացիզմի վրայ, Դաշնակիցները կրցան մէկ Գերմանիան ոչ թէ միայն երկուքի, այլ նոյնիսկ երեքի բաժնել քանի այսօր Պերլինն ալ Երրորդ Գերմանիա մըն է: Հոդ է, որ 12 ժամ անցուց Ֆրանսայի Նախագահը, Երկուշաբթի օր: Առաջին անգամ մը, Ճան Քենըտին էր որ կը բացագանչէր նախկին մայրաքաղաքին բնակչութեան. «Բոլորս ալ Պերլինցիներ ենք» այդպէս բացատրելով Պերլինի բուն իմաստը: Խորքին մէջ, Պերլինի այսօրուան պարզած պատկերը մեծ յաղթանակի մը մեծ ձախողութիւնն է, քանի որ մարդը հոն ազատ չէ: Պերլինի պատը տխուր խորհրդանիշն է տմարդի քաղաքականութեան մը:

Ժիսքար տ'Էսթէն առաւօտեան 9.45ին ժամանեց Թեկէլի օդակայանը, ուրկէ առաջնորդուեցաւ քաղաքապետարան, Ֆրանսական գօտի եւ կարճ ուղերձ մը արտասանեց նախքան Պետական գրադարան երթալը, Պատին երկայնքէն երթալով: Քաղաքապետը իր ողջոյնի խօսքին մէջ, կ'ըսէր. «Ձեր երկիրը մեր քաղաքին պաշտպան այն երեք Պետութիւններէն մէկն է: Այս արարողութիւնը չի կրնար կատարուիլ նախկին մայրաքաղաքին կեդրոնը, վասնզի չենք կրնար մուտք գործել: ... Քաղաքականութիւն մը կ'ուզենք որ բոլորիս տայ միասին մնալու կարելիութիւնը»: Երեսփոխանական ժողովի նախագահին ուղերձէն ետք է, որ Նախագահ Ժիսքար կարճ ճառ մը արտասանեց, գերմաներէն, շեշտելով թէ Ֆրանսա խորապէս կապուած է Պերլինի ազատութեան եւ ապահովութեան: «Պերլին է, Պերլին կը մնայ ազատութեան բերդը» աւելցուցած է Նախագահը:

Նախքան Գրադարան հասնիլը, Նախագահը խոնարհած է այն խաչին առջեւ, որ կը նշէ վայրը, ուր սպաննուած է այն առաջին Պերլինցին, որ 1961 Օգոստ. 19-ին փորձած էր Արեւելեան Պերլինէն Արեւմտեան Պերլին անցնիլ(Ի դէպ, «շահեկան» է գուցէ այս առթիւ յիշել թէ Երեքշաբթի առտու Իւմանիթէ, որ ինչպէս ամէն մարդ գիտէ երգիծաթերթ չէ այլ՝ Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, իր խմբագրականին խորագրէն իսկ ծաղրելով Նախագահին կարգ մը խօսքերը կը շեշտէր. «Պերլինի Պատին մասին ինուցուած առասպելը պէտք չէ մոռցնել տայ այն հարուածները որոնց ենթակայ են դեմոկրատ ազատութիւնները՝ Արեւմուտքի մէջ»:

Գրադարանը՝ Նախագահը կ'ընդունուէր նախարարապետ Շմիթի կողմէ եւ հոն է որ աւելի երկար ճառ մը կը խօսէր, պատմականն ընելով Ֆրանսայի եւ Պերլինի յարաբերութեանց, ոգեկոչելով Ռիշըլիէօ եւ Մազարէն, Ֆրետերիք Բ. եւ Վոլթէր մինչեւ Նափոլէոն: Ներկան ցոյց կուտայ, կ'ըսէ Նախագահը, որ քաջութիւնը հրաշքներ գործել կուտայ: Ամէն ապահովութիւն կուտայ, որ Ֆրանսա տէր է իր յանձնառութեանց ու կ'եզրակացնէ. «Կ'ուզենք որ Պերլին՝ Պերլին մնայ, այսինքն օրինակ մը եւ խորհրդանիշ մը, օրինակ մը քաջութեան, որ այնքան լաւ կը պատկերացնէ Պերլինեան ասացուածքը՝ Թուկենտ իսթ Ճուռ Մութ ցում Քուռաժ, այլ նաեւ ազատութեան խորհրդանիշ մը: Պերլինի ազատութիւնը նաեւ մեր ազատութիւնն է »:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
Ս. ՓԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՀԵՏ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

— Հին Թիֆլիզի Նեղ Փողոցի մը Մէջ,
Գացի Գտայ Փարաճանովը... —

Ա.

Այս վերջերս Ֆրանսացի լրագրողներ այցելած են Փարաճանովին եւ փարիզեան երկու օրաթերթերու մէջ (Լիպերասիոն եւ Լը Մաթէն տը Փարի) հրատարակած, իրենց քաղած տպաւորութիւնները:

Այս առթիւ իրենց ընթերցողներուն հրամցուցած են նաեւ Ս. Փարաճանովի դատավարութեան (դոսիակ) բոլոր մանրամասնութիւնները: Կարդացինք լեղի համ տուող այդ գրուածքները: Ինչ որ զարմացուց եւ ընդվզեցուց մեզ այն է որ « տեսակէտ » ունեցող թերթեր Փարաճանովի պարագան աւելի օգտագործած են ո՛չ թէ արդար դատ մը պաշտպանելու մտահոգութեամբ այլ յագուրդ տալու համար գօտիէն վար փթթող բնազդներու սիրահար ընթերցողներուն: Անոնք արդէն իսկ ունէին իրենց պաշտօնաթերթերը: « Լիպերասիոն » եւ « Լը Մաթէն »էն ուրիշ բան կ՚ակնկալուէր: « Ձախ » ըլլալու հանգամանքը նման սայթաքումներ ընելու ապահովագիր մը չէ:

Այս ամառ ես ալ հանդիպեցայ Փարաճանովին: Մէկ ժամ տեւող մեր խօսակցութենէն (թարգմանի մը միջոցաւ) ետք նկատեցի որ վերջ չեն գտած իր տառապանքները: Ըլլալ ազատ, առողջ եւ դժբախտ, ահա տպաւորութիւնս « Հրեղէն Ձիեր »ու եւ « Նռան գոյնը » ժապաւէններու հեղինակ, տաղանդաւոր եւ եզակի անհատականութեան տէր այս հայ բեմադիրէն:

Ինչո՞ւ:

Երկար ժամանակ վարանեցայ իր մասին գրելէ: Ի՞նչ գրել, ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ: Ֆրանսական վերոյիշեալ թերթերու թղթակցութիւնները վերջ տուին տատամսումներուս: Այդ թերթերէն առաջ կրնայինք « Յառաջ »ի սիւնակներուն մէջ Փարաճանովի դատավարութեան թղթածրարը հանել: Օգտակար պիտի ըլլայի՞նք: Անկասկած դատավարութեան մանրամասնութիւններուն լոյսին տակ պիտի տեղեկանայինք թէ՝ իսկապէս Փարաճանով միասեռակա՞ն է թէ ոչ. կամ ալ, օտար դրամներու վաճառքով զբաղած ըլլալու ամբաստանութիւնը ճի՞շդ է թէ ոչ: Մեր մտահոգութիւնը այս պարագային նման անհեթեթ հարցերու քննութեան մէջ չէր կայանար: Որովհետեւ եթէ նոյնիսկ երեւութապէս քրէական շապիկով կը ներկայացուի Փարաճանովի ամբաստանութիւնը, խորքին մէջ ան դատապարտուած էր իր արուեստի եւ ստեղծագործական մարզերուն մէջ յայտնած այլախոհ ըմբռնումներուն համար. ըմբռնումներ որոնք խոտոր էին մինչ այդ ընդունուած պաշտօնականացած կանոններուն:

Ծիծաղելի կամ միամիտ պէտք է ըլլալ ուրիշ տեղ փնտռելու համար անոր յանցանքը: Ընդունինք վայրկեան մը որ իրեն վերագրուած անհատական բարքերը ճիշդ ըլլան: Բայց յիսուն տարեկանի՞ն յայտնի դարձան անոնք: Փարաճանովի անձնական տարօրինակութիւնները շատոնց ծանօթ եղած ըլլալու են բոլորին: Բայց անբաղձալի մը զարնելու հեշտ ձեւը անոր մէջ խոցելի կէտ մը գտնելն է: Գտնուեցաւ՝ փէտէրաստ:

Իր բանտարկութեան ընթացքին ի նպաստ իր ազատագրման եղած բողոքի կոչերը ստորագրող ծանօթ անձնաւորութիւնները անտեսեցին նարավէպերու յատուկ այդ զրպարտութիւնները, որոնք կը ձգտէին արուեստականօրէն քօղարկել ամբաստանութեան բուն պատճառը. Փարաճանով բանտարկուած էր իր ստեղծագործութիւններուն եւ մասնաւորաբար « Նռան գոյնը » ժապաւէնին մէջ բացառիկ տաղանդով դրսեւորած գաղափարներուն համար: « Լիպերասիոն » եւ « Լը Մաթէն » մոռցած կը թուին ըլլալ Ֆելլինիի գլխաւորութեամբ Ֆրանսացի եւ օտար ականաւոր բեմադիրներու եւ գրողներու բողոքները ու իրենց յօդուածներով, գիտակցաբար կամ ոչ, կը խաթարեն Փարաճանովի դատապարտութեան իրական իմաստը: Նման գրութիւններ շփոթ կը ստեղծեն ու կը վարկաբեկեն արդար դատ մը: Միասեռականութիւնը դատապարտելի ըլլալը կամ ոչ, ձգենք ուրեմն այդ թերթերու մասնագէտներուն:

Մեզ յուզողը երէկ եւ այսօր մեծ արուեստագէտի մը վիճակուած ճակատագիրն է: Երէկ երբ բանտի մը նկուղին մէջ էր, մեր բողոքի ձայնը միացուցինք բոլոր անոնց, որոնք կը պաշտպանէին ստեղծագործելու ազատութիւնը: Այսօր Փարաճանով ազատ է: Ի՞նչ փոխուած է իր կացութեան մէջ: Քսանեւմէկ ամիսէ ի վեր կը գտնուի իր հօրենական տան մէջ. հոն ուր ծնած է աւելի քան յիսունեւհինգ տարիներ առաջ: Կ՚ապրի իր մօրը եւ քրոջը հետ: Հին Թիֆլիզի նեղ փողոցի մը քարաշէն եւ փայտէ պատշգամներով օժտուած տուն մը: Փոքրիկ բակ մը անխնամ վիճակի մէջ ուր նիհար կին մը տունի գործերով զբաղած է: Իր մայրը, հազիւ կը նայի մեր կողմը երբ ներս կը մտնենք ցանկապատին մէջ բացուած դռնէն: Սերգէյ Փարաճանով, կը հարցնէ ինծի ուղեկցող վրացի թարգմանը: Գլխու շարժումով ցոյց կուտայ մեզի առաջին յարկին վրայ գտնուող դուռ մը:

Դէմ առ դէմ ենք. առջի կ՚ելլէ հարցական նայուածք մը պտըտցնելով մեր վրայ: Միջակէն աւելի հասակ մը, յաղթանդամ, խիտ մօրուքով զարդարուած դէմք եւ... աչքեր, Հայու աչքեր, պըպըտող եւ խորունկ:

Սեղանին շուրջ: Հայերէնը խիստ տկար է: Ո՞վ ենք: Վրացի թարգմանս կը բացատրէ: «Եկած է Վրաստանի առօրեայ կեանքը նկարահանելու Ֆրանսական հեռատեսիլին համար »: « Պէտք է մեր գերեզմանները նկարահանէք լման գաղափար մը ունենալու համար մեր կեանքին մասին »: Փարաճանովեան « կատակ » մը մտածեցի եւ խուսափեցայ բացատրութիւններ ուզելէ: Մէկ ժամ մնացի իր մօտ. որեւէ նոթ առնելու չեմ եկած, այլ տեսնելու զինքը յայտնելու համար իմ յարգանքս իր գործին հանդէպ: Կը զգամ որ Հայ ըլլալս անտարբեր չի թողուր զինքը: Ուրախ է: Կը հարցնեմ.

— Հայաստան բարեկամներ ունի՞ք:

— Շատ. եւ կը թուէ անուններ: Սիլվա Կապուտիկեան եւ նամանաւանդ անոր տղան՝ Արան: Ակնածանքով կը խօսի Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի մասին: Ծանօթ կը թուի ըլլալ Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ ապրող հայ արուեստագէտներուն ոչ միայն անձին, այլ նաեւ գործին: Կարճ, կտրուկ բառերով լուրջ բնութագրութիւններ կ՚ընէ: Երբ սիրէ մէկու մը գործը, գիժ ածականը կը գործածէ: Այդպէս Կապուտիկեանի տղան՝ Արան գիժ է. գիժ մըն ալ Թիֆլիսաբնակ նկարչուհի Խաչատրեանը, որուն մէկ գործը պատէն կախուած է. Ժերոմ Պօշը յիշեցնող նկար մը: Գիժ մըն ալ երիտասարդ բեմադիր Արտաւազդ Փէլէշեանը. իր մասին «Օ՜հ, մեծ գիժ է»: Կը խօսի արագ, ձեռքի լայն շարժումներով, հապճեպօրէն մէկ նիւթէն միւսը անցնելով: « Նահապետ » ժապաւէնը տեսա՞ծ է: « Վատ չի, Հ. Մալեան (բեմադիրին անունը) լաւ տղայ է. « Նահապետ » վատ չի: Էտմոն Քէօսէեանի « Մխիթար Սպարապետ » ժապաւէնը այդ օրերուն կը ցուցադրուէր Թիֆլիզի մէջ. ի՞նչ է իր կարծիքը: Այս անգամ պատասխանը դէմքի մկաններու ժխտական շարժումով կ՚արտայայտէ: Այն տպաւորութիւնը կը կրեմ որ ոչ միայն գործը չէ սիրած այլ եւ յատուկ սէր մը չի տածեր հանդէպ Է. Քէօսէեանի անձին: Մեր նիւթին առարկան այդ հարցը չէր. չուզեցի աւելի խորանալ: Աւելի ուշ երբ Թիֆլիզէն Հայաստան անցայ, ծանօթ անձնաւորութիւն մը իմանալով որ Փարաճանովին հանդիպած եմ ու խօսած « Մխիթար Սպարապետ » ժապաւէնին մասին հետեւեալը ըսաւ. « Կան արուեստագէտներ, որոնք արժանաւորում են հայրենիքը, նրանցից է Փարաճանով. եւ կան որ արատաւորում են մեր արուեստը»: Անուններ չտուաւ: Ծանր էր հարուածը այդ անանուն մարդոց հասցէին ուղղուած:

(Շար. — 1)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ. — Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Պէյրութի ֆրանսատառ Լը Ռեվէյ օրաթերթը (փաղանգաւոր) Հոկտեմբեր 18ի իր թիւին մէջ, խմբագրականով մը կը մեկնաբանէ Սուրիոյ նախագահին՝ Ասատի Հայաստան այցելութիւնը: «Ազդակ» թարգմանաբար կուտայ խմբագրականը, շեշտելով թէ համաձայն չէ յօդուածագրին բոլոր տեսակէտներուն: Նոյնն է, անշուշտ, մեր պարագան:

* * *

« Գիտութեան համար գնա՛ մինչեւ իսկ Չինաստան », կ՚ըսեն Արաբները: Եւ զօրավար Ասատ, իր կարգին, գնաց մինչեւ Հայաստան, բայց ի՞նչ ընելու:

Մոսկուա կատարած այցելութենէն ետք, որ պսակուեցաւ բարեկամական անմոռցելի շեշտումներով, բայց զինական գետնի վրայ չտուաւ Դամասկոսի փափաքած ճշգրիտ արդիւնքները. Սուրիոյ պետին առջի օրուան դէպի Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան մայրաքաղաք՝ Երեւան կատարած այցելութիւնը եղաւ ուղղութեան անսախ շեղում մը:

Նախ, Խորհ. Միութեան մէջ, այդքան ալ սովորական չէ դաշնակցային 15 Հանրապետութիւններէն մէկուն կամ միւսին միացնել այն արարողութիւնները, որոնք կազմակերպուած են ի պատիւ օտար Պետութեանց նախագահներուն:

Այցելուներուն արտօնել որ իրենց ներկայութեամբ երթան արթնցնեն Լաթվիոյ, Լիթուանիայի եւ կամ Ուկրանիոյ անկախ օրերուն հայրենաբաղձութիւնը, ո՛չ խոհեմ է եւ ո՛չ ալ կը համապատասխանէ բոլշեւիկեան դիւանակալութեան կեդրոնացման կամ Կրեմլինի զգոյշ եւ մշուշապատ խառնուածքին:

Ու երբ այցելուն իսլամ Պետութեան մը պետն է, եւ կուգայ այն պահուն երբ խմէյնիական հով մը կը փչէ Խորհ. Միութեան ասիական սահմաններուն վըրայ եւ ուր կը խօսուի Ազրպէյճանի, Թիւրքմէնիստանի եւ Ուզպեկիստանի Հանրապետութեանց մէջ կրօնամոլութեան վերածաղկումին մասին (առանց նկատի առնելու քրդական ազգայնական եռքը), մտահոգիչ չէ՞ որ այս Հանրապետութեանց մայրաքաղաքները չփափաքին ընդունիլ նոյն աստիճանի անձնաւորութիւններ, հաստատելու համար անջատողական կոչումներու անհաւանականութիւնը:

Այս նկատումները, որոնք անշուշտ չվրիպեցան Կրեմլինի ուշադրութենէն, բայց եւ այնպէս, անտեսուած են առնուազն երկու պատճառներով:

Խորհրդային հանդուրժողութեան առաջին պատճառը անկասկած այն դաղա-

---

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

ՑԱԾ ԴՈՒՌԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Կեցած եմ փակ դրան առջեւ ու չեմ շարժիր: Կիսամութ փողոցին մէջ անցուդարձ չկայ այդ ժամուն: Տեսնողը կըրնայ կարծել, թէ կը սպասեմ որ դուռը բացուի ինծի համար: Ցած դուռ մըն է, հասակէս ոչ բարձր, եւ Մանուլին խոնարհելով ստիպուեցաւ մտնել: Տախտակէ դուռը պատուած է մութ գոյն թիթեղով, վրան՝ խոշոր գլուխով գամեր, մէջտեղէն կախ՝ թափծու երկաթէ ծեծելիք մը, մատները կուղպ ձեռքի նմանութեամբ: Կը ճանչնամ այս դուռը... հինէն..., շատ հինէն... Քիչ առաջ, ճամբան, լալու չափ տխուր էի Մանուլին համար եւ կ՚ատէի Մասամ Էֆրապը..

Իսկ հիմա, այս դրան առջեւ, հոս եմ ու հոս չեմ: Մանուլին ջնջուած է, որուն անցուդարձները տեղ չունին մըտքիս մէջ: Կայ ու չկայ այս դուռն է, ճակատս գամերուն, որ տասնամեակով մը ետ նետած է զիս, ուրիշ աշխարհ մը, ուրիշ օր մը, եւ միշտ հոս եմ այդ աշխարհով: Եթէ այս դուռը չէր, յար եւ նման քովինն էր, հրեաներու այս փողոցին մէջ: Այստեղ էր որ Խաչիկը եղունգներով ճանկեց Ենովքին երեսը, լալով փախցուց եւ անոր տեղ զիս ամբաստանեց գրաւած գիրքին վրայ: Այս դուռն էր կամ քովի դուռը...

Ցուրտ ձմեռ էր, մենք բոպիկ, օրը Շաբաթ: Մթնելու վրայ էր: Սպասեցի, մինչեւ որ դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը ներս կանչեց, ունելի մը ձեռքը: Գացի ետեւէն, ճերմակ մոխիրով կրակարանը խառնեցի, որ իսկոյն կայծկլտաց, յետոյ լուցկիով մը կազի լամբը վառեցի: Մարդը ափ մը չամիչ տուաւ ինծի եւ դուրսը Խաչիկին սպասեցի որ ելլէ իր դռնէն: Չամիչէն հատ մը չըկերայ, մինչեւ որ Խաչիկը դուրս գայ: Կ՚երազէի որ ընկոյզ բերէր Խաչիկը, բայց այդ օրը դդումի կուտ տուած էին...

Այս դուռն էր կամ քովի դուռը...

Նոյն Պահրիթա նեղլիկ փողոցն է: Հիմա լաւ հագուած եմ, ապահով կօշիկներ ունիմ նոյնիսկ փողկապ, ձմեռ չէ, բայց կը մսիմ... Այս դռնէն քիչ առաջ ներս մտնողը Մանուլին չէր, Խաչիկն էր: Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ ըրաւ Խաչիկը, վերջին օրը՝ երբ զիս Ճիպէյլէն Հալէպ կը ղրկէին: Մեքենային քով կեցած, կուլար, մայրիկիս լուսանկարը կուրծքին սեղմած...

Հիմա ես ալ կու լամ եւ լաւ որ գիշեր է ու մարդ չի տեսներ: Կուլամ Խաչիկի՞ն համար, Մանուլի՞ն...

. . . .

Ալ չգացի Լութֆի աղայենց տունը: Մանուլին անկողին ինկած էր եւ այլեւս փողոց չելաւ:

Ամիս մը անցած էր այն օրէն: Տիկին Մալվին պանդոկ եկաւ, Էլլային ձեռքէն բռնած: Կ՚ուզէր որ քանի մը ժամ մեր մօտ պահենք, մինչեւ որ թաղումը վերջանայ: Ինծի համար գրեթէ կրկնութիւն մըն էր: Երրորդ դասարանն էինք, երբ Օննիկին հայրը մեռաւ: Գացինք մանկապարտէզէն առինք պզտիկ եղբայրը եւ պարտէզները պտոյտի տարինք, ըսպասելով որ դագաղը վերնայ տունէն եւ յետոյ բերենք...

Ու հիմա, Ստեփանին տեղ Էլլան էր որ, ձեռքէն բռնած, կը տանէի պաղպաղակին խանութը...

(Շար. — 9 և վերջ)

Յունուար, 1979

ին փափաքն է, որ կ'ուզէ անհաճոյ դառնալ Թուրքիոյ եւ կենդանացնել անոր րագ դրացիներուն հետ ունեցած հարաբերութիւնները: Հայերը, ուր որ ալ գտնուին, փաստօրէն թէ չէին մոռնար 1915ի ջարդերը: 64 տարի առաջ կատարուած այս արարքին դէմ Հայերուն կատարած տարեկան ոգեկոչումները եւ «գաղտնի» կազմակերպութիւնը, որ ատենը անգամ մը վար կ'առնէ Թուրք անձնաւորութիւն մը, փաստեր են:

Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան ցուն կերպարանք մը տալ, այն ալ' րար եւ խելամ անձնաւորութեան մը միջոցով, — այսինքն Թուրքերուն կրօնակիցի մը այցելութեամբ, — ա՛յն պահուն, երբ Թուրքերը կ'անհանգստանան յոյ անունը լսելով իսկ, մաս կը կազմէ յախնական Ռուսիոյ եւ մշտնջենական Թուրքիոյ միջեւ լաւ յարաբերութիւններու ստանդական փոխանակումներու շըրջագիծին:

Ուրիշ պարագայ մը հաւանաբար սախից Մոսկուան որոշեց իր այցելուին ալիթը տալ ընդունուելու Երեւանի մէջ. այդ պարագան Սուրիոյ կողմէ պահանջուած արդիական զէնքերուն մերժումն է: Իբրեւ մխիթարանք, սուրիացի — առաջին ինքզինք հայկական մայրաքաղաքին ճամբուն վրայ գտաւ, ուր պատուըեցաւ հացկերոյթի մը ընթացքին, որ տրուեցաւ տեղւոյն Կոմկուսի նախագահին կողմէ: Մամլոյ գործակալութիւնները չյայտնեցին այն' ինչ որ Կոմկուսի նախագահը ըսաւ իր ճառին ընթացքին, թերեւս ամէն բանի շուրջ խօսեցաւ: Ընդհանրապէս, զօրավար Ասատ Երեւան գնաց անկասկած նախապէս պատրաստուած դասադրութեամբ մը, յանկարծ յայտարարելու համար հետեւեալը.

«Ուրախ եմ որ այս Հանրապետութեան զաւակները, որոնք ժամանակ, ապրած են Սուրիա եւ հոնկէ մեկնելով' ձըգած են լաւ վարկ մը, որովհետեւ անոնք ազգամեր էին իրենց աշխատանքին մէջ, հաւատարիմ' իրենց յարաբերութեանց մէջ... Ուրախ եմ ընդգծելու թէ մեր հայ քաղաքացիները լաւ եւ եռանդուն կը պաշտեն Սուրիոյ կառուցման եւ կը մասնակցին անոր սահմաններուն ու ապատութեան պաշտպանութեան:

Անշուշտ ան չաւելցուց թէ ոչ-արաբ Սուրիացի մը ամբողջական իմաստով քաղաքացի չէ գաղափարաբանութեամբ արաբ երկրի մը մէջ եւ ոչ ալ յայտնեց թէ բազմաթիւ Հայեր մեռան սուրիական չարչարանքներու տակ, Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ: Ան չյայտնեց թէ հանրային պաշտօնէութեանց մէջ ընդունուած Սուրիոյ Հայերուն թիւը հեգնական է: Զըսաւ նաեւ որ Սուրիա, իր սահմանադրութեամբ, աւանդութիւններով եւ իր քաղաքականութեամբ կապուած է իսլամութեան, որուն հովանիին տակ է որ տեղի ունեցան Հայերուն ջարդերը' օսմանեան կայսրութեան կամ Թուրքիոյ մէջ 1898ին, 1915ին եւ 1922ին:

Ան չյայտնեց նաեւ թէ ի՞նչ պատճառով 1979ին յանկարծ, Հայերուն դէպի Սուրիա գաղթէն 52 տարի ետք, անկախութենէն 36 եւ խորհրդայինեւսուրիական բարեկամութեան Թուականէն 25 տարի ետք, Մոսկուա իրեն յիշեցուց հայկական Հանրապետութեան գոյութիւնը եւ զինք մղեց որ այցելէ հոն ու սիրոյ եւ հիացումի արտայայտութիւններ ունենայ:

Մոնթէ Քարլոյի ձայնասփիւռը, որուն Սուրիացիներուն, Պաղեստինցիներուն եւ Լիբիացիներուն (այսինքն' Լիբանանի թշնամիներուն) նկատմամբ հաճոյակատարութիւնը բացայայտ է, տուաւ այս հարցումին առաջնահերթ պատասխանը, զգոյշ կերպով: Հոկտեմբեր 15ի յայտագրով, Փարիզի մոնաքոյական կայանի արաբ խօսնակը, անդրադառնալով Զօր. Ասատի Մոսկուա կատարած այցելութեան յայտագրին, իրաւունք տուաւ ինքզինքին ըսելու' Երեւանի յատկացուած այցելութեան դծով. «Կ'ըսեն թէ Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան տրուած այս այցելութեան մղում տուողը Սուրիոյ եւ անոր դրացի երկրի մը յարաբերութեանց ներկայ վիճակն է»:

Դրացի երկիրը ո՛չ Իրաքն է, ո՛չ Յորդանանը եւ ոչ ալ Սաուտի Արաբիան: Անիկա Թուրքիան ալ չէ, զոր Դամասկոս, հակառակ իր կամքին' չուզեր գրգռել:

Դրացի երկիրը ուրիշ մը չէ, եթէ ոչ Լիբանանը, նկատի ունենալով որ փորձուեցաւ Հայութեան տալ դեր մը' ի հեճուկս Հայութեան մեծամասնութեան. 1975ի Քարանթինան, 1978ի Նահրի կամուրջները եւ 1979ի Պուրճ Համուտի դէպքերը: Արդ, ինչպէս գրած էինք արդէն, Լիբանանի Հայերը, ամբողջական իմաստով Լիբանանցիներ են, քրիստոնեաներ են, եւ կ'ապրին հո՛ն' ուր որ են այսօր, արեւելեան Պէյրութի մէջ, որովհետեւ քրիստոնեանե՛ր են: Հայերը չողոքորթելու փորձերը, որպէսզի զանոնք չահագործեն իրենց հայրենակիցներուն եւ կրօնակիցներուն դէմ, որոնք կը պայքարին իրենց համայնքներուն ուղղուած ցեղասպանութեան եւ լիբանանեան անկախութեան վերջ տալու փորձերուն դէմ, բաժանումի քայլ մըն է, որ կ'առնեն, ինչ որ տարբեր չէ այն փորձէն, որուն բեմը հանդիսացաւ վերջերս Հիւսիսային Լիբանանը:

Եթէ թելադրուած է Արաբին որ ի շահ գլխաւութեան երթայ մինչեւ իսկ Չինաստան, Սուրիացի – Ալաուին գնաց մինչեւ Հայաստան... անմիաբանութիւն որոնելու Լիբանանցիներուն միջեւ:

Այս քայլը ի պատիւ նախագահին չէ, բայց խոստովանինք թէ ան իր այս քայլով մեծ պատիւ կ'ընէ լիբանանեան դիմադրականութեան: Այս վերջինը, հեռու ըլլալով փոքրամասնութիւն ըլլալէ, ինչ որ իրեն կը վերագրուի սուրիացի պաշտօնատարներու կողմէ, այնքան մը զօրաւոր է որ կրնայ Սուրիոյ պետին այցելութիւնը վերածել զինք ակարացնելու փորձի մը:

Աօրիկա յաւելեալ պատճառ մըն է, որպէսզի լիբանանեան դիմադրականութիւնը մնայ կուռ թէ' քրիստոնեայ բոլոր համայնքներուն եւ թէ Լիբանանի անկախութեան նախանձախնդիր իր միւս բոլոր Լիբանանցիներուն համար, որպէսզի շարքերը համախմբուին երկրի անկախութեան գաղափարին շուրջ:

ԼԻՓԱՆԻՈՒՍ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Սաժէս գոլէժի Սէն Ժօզէֆ եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտ. 21ին, Լիբանանի Կաթողիկէ Եկեղեցիներու Նուիրապետութեան կարգադրութեամբ մասնաւոր պատարագ մատուցուած է Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապի գահակալութեան Ա. տարեդարձին առթիւ: Ներկայ եղած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, որ յաւարտ պատարագի, յանուն Կիլիկեան Աթոռի ժողովուրդին, իր շնորհաւորութիւններն ու խնդակցութիւնները ներկայացուցած է պապական Նուիրակ Քարլօ Ֆուրնօ եպիսկոպոսին: Յաջորդ օր, Վարդան եպս. Տէմիրճեան, յանուն Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներուն, ներկայ եղած է պապական Նուիրակի կողմէ կազմակերպուած ընդունելութեան' Պատարոյի կեդրոնը:

×

Պապի գահակալութեան Ա. տարեդարձին առիթով Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները խնդակցութեան հեռագիր մը յղած են Պապին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Խերրեզանի նախագահութեան հիւրը եղած է հայկական պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի: Նախկին Ծերակոյտի պալատին մէջ, Հոկտ. 16ի կէսօրին տեղի ունեցած ճաշին ներկայ եղած է նաեւ Պարսկահայութեան ներկայացուցիչը' Հրայր Խալաթեան: Ճաշի ընթացքին Տոքթ. Բեհեշթի Այաթօլա Մոնթազերիի անունով յայտնած է որ 13րդ ծանօթ յօդուածը բարեփոխութեան պիտի ենթարկուի եւ թէ յուսով է որ բոլոր փոքրամասնութիւնները գոհ պիտի ըլլան:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Նայիրի» դպրոցի սրահին մէջ, Հոկտ. 7ին, բացուած է մանկապատանեկան նկարչական ցուցահանդէս մը, մանուկներու տարուան առթիւ: Ցուցադրուած են 500է աւելի գործեր' իւղաներկ, ջրաներկ, գծագրութիւն եւն.: Ցուցահանդէսը տեւած է մէկ շաբաթ:

ԹԵՀՐԱՆԻ հայ մշակութային Արարատ կազմակերպութեան սկաուտական երդման արարողութիւնը տեղի ունեցած է Հոկտ. 5ին, Մարզաւանին մէջ, առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի եւ ընտանեւր բազմութեան ներկայութեամբ: Արարողութեան մասնակցած են 380 սկաուտներ, որոնցմէ 230ը իրենց երդումը կատարած են պաշտօնապէս անցնելու համար Հ. Մ. Ա. Կ.ի սկաուտական շարքերը: Ողջոյնի խօսք կատարած է առաջնորդը:

ԱԿԱՓԷԻ (Իտալիա) մէջ, Սեպտեմբեր 16 – 23, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Միջին Արեւելեան Եկեղեցիներու Խորհուրդի երիտասարդական բաժնի եւ Եւրոպայի երիտասարդութեան էքիւմէնիք Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Միջին Արեւելքէն մասնակցած են Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Երուսաղէմի ներկայացուցիչները, իսկ Եւրոպայէն' Շուէտ, Իտալիա, Ֆրանսա, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաներ եւ Զուիցերիա: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայացուցած է Ռիթա Գասապեան, որ իր զեկուցումին մէջ մանրամասնութեամբ անդրադարձած է Հայց. Եկեղեցւոյ դերին, հայ ժողովուրդի մշակութային, կրթական եւ ընկերային մարզերու զարգացման աշխատանքին մէջ: Համաշխարհային Եկեղեցիներու Խորհուրդի երիտասարդական բաժնի վարիչը' Փիթըր Մոս, եզրափակիչ իր խօսքին մէջ անդրադարձած է Հայերու ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդի հանդէպ կատար-ուած անարդարութեան: Համագումարի առաջին հանգրուանի (Սեպ. 16-23) աւարտին, ժողովականները բաժնուած են չորս խումբերու շրջելու համար Եւրոպական զանազան քաղաքները (Սեպտ. 23-30): Ռիթա Գասապեան շրջած է Գերմանիոյ Միւնիխ, Տարմշթատ, Հոքսթ եւ Ֆրանքֆորթ քաղաքները եւ առիթը օգտագործելով բազմիցս անդրադարձած է հայկական ջարդերուն, բռնագրաւուած հողերուն եւ Հայոց պահանջներուն:

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Ուսումնասիրաց Միութեան ակումբին մէջ, Հոկտ. 13ին, նշուած է Թարգմանչաց տօնը: Բացման խօսքը կատարած է Միութեան նախագահը' Անդրանիկ Բարումեան: Բանախօսած է Տաճատ Պօղոսեան: Փակման խօսքը ըրած է Արտակ Արք. Մանուկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը բաղկացած երգերէ, արտասանութիւններէ, պարերէ:

×

Հոկտ. 14ին, Թարգմանչաց տօնին առթիւ, Թեհրանի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած է: Քարոզած է առաջնորդը' Արտակ Արք. Մանուկեան: Ներկայ եղած են հայկական վարժարաններու բարձր դասարաններու աշակերտները: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին բանախօսած է Նորայր Էլտայեան հայ մշակոյթի մասին:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Գուրգադեանի սեղանին Նարեկացու մատեանը տեսաւ.

– Քիչ մը կարդա...

Կարդաց:

– Թէեւ աշխարհաբար է, բայց դարձեալ հիանալի է: Նարեկացին երկուքս ալ կը հասկնանք: Ան ալ կը խորհի տխեղերքի, աշխարքի, Աստծու վրայ, կ'ուզէր աստծուն հասնիլ, չէր կրնար ու կը տառապէր, դուն ալ նոյնը կ'ընես, տոր համար կը տառապիս, գիշերները չես քնիր: Նարեկացին մօտ է քեզի:

Ներկայ եմ եղել նաեւ Սարոյեանի եւ Վիկտոր Համբարձումեանի մի զրոյցին:

Տիեզերքի անսահմանութեան, ժամանակի մասին էր զրոյցը, մարդու հոգուն թախիծ բերող զրոյց: Յանկարծ ընդհատելով Համբարձումեանին, Սարոյեանն ասաց.

– Գիտե՞ս, երեք բան կայ, որ ինծի միշտ կը վերանորոգէ ու կը փրկէ. ճամբորդութիւն, խումարճիութիւն ու սաստիկ սարխոշութիւն...

Ակադեմիկոսը մի պահ զարմանքով նայեց Սարոյեանի մանկականօրէն անմեղ դէմքին ու շարունակեց նոյն լրջութեամբ:

Յետոյ, Սարոյեանին հարցրի, թէ այդ լուրջ, պատկառելի մարդու հետ ինչու խօսեց «խումարճիութեան» ու «սաստիկ սարխոշութեան» մասին...

– Դիտմամբ խօսեցայ, որ իմանայ, թէ տիեզերքի, անսահմանութեան հետ ատոնք ալ գոյութիւն ունին, որ հետաքրքիր են, կը մոռցնեն անհաւոր բաներ..

Եւ ահա, դուրս գալով Գուրգադեանի տնից, բակում վարդի թփեր տեսաւ.

Այս վարդ ոչինչ չի գիտեր ու երջանիկ է, գեղեցիկ է... Ինքն ալ չի գիտեր, թէ որքան գեղեցիկ է... Ու ոչ ոք չի կրնար քննել, թէ ինչու գեղեցիկ է...

Այնուհետեւ յաճախ էր յիշում Գրիգոր Գուրգադեանին:

– Այդ մարդ ահագին մարդ մըն է, հետաքրքիր միտք ունի: Ան ինծի ըսաւ, որ ամէն օր լեռ կը բարձրանայ, ամայի տեղեր մինակ կը պտըտի... Ուրեմն, աշխարքի, տիեզերքի վրայ շատ կը խորհի.. Տխուր մարդ է: Յաջորդ անգամ, երբ գամ, կ'ուզեմ առանձին տեղ մը ապրիլ, ամէն օր լեռ բարձրանալ, ամայի տեղեր երկու – երեք ժամ պտըտիլ, մինակ ըլլալ, խորհիլ...

Յաջորդ անգամ, երբ գամ...

Այսօր Հոկտեմբերի 9ն է: Լսա հեռագրի երեկ եկած պիտի լինի Ռիգա:

Եկե՞լ է արդեօք...

Դեռ լուր չկայ:

Յուսամ, որ եկել է, ու աշխատեմ մինչեւ Երեւան հասնելը, գրելիքս աւարտել: Առանց այն էլ, շտապելով, իմ յուշերից, տպաւորութիւններից շատ բան բաց թողի, ու եթէ գայ, գիտեմ, առհասարակ չեմ շարունակի գրել, մինչդեռ շատ կ'ուզէի պատմել այն մեծ ու գեղեցիկ օրուան մասին, որ անցկացրինք Ուջան գիւղում:

Երեւան ժամանելու հէնց առաջին օրերին ասում էր.

– Ե՞րբ պիտի այն գիւղ երթանք, ուր Անդրանիկի արձան կայ: Շատ կ'ուզեմ տեսնել: Անդրանիկ զարմանալի մարդ էր, իմաստութիւն ունէր, իր իմաստութիւն ժողովուրդէն եկող իմաստութիւն էր...

Հարցրին.

– Տեսե՞լ էք Անդրանիկին...

– Հարկաւ... Հետը շատ զրուցած եմ: Զմշկածակցի Նշան Փափազեանի վարասվիրանոց կու գար, ժամերով կը նստէր, սուրճ կը խմէր, կը զրուցէր: Ես այն ատեն 14 – 15 տարեկան էի: Մեծերուն հետ ուրիշ լեզու կը զրուցէր, ինծի հետ ուրիշ... Երբ կը պատահէր, որ ես ու ինք մինակ կը մնայինք, հարցեր կու տայի իրեն: Գիտե՞ս, 14 – 15 տարեկաններ դժուար հարցեր կու տան: Անոնց ամէն բան կը հետաքրքրէ: Դժուար հարցեր կու տայի իրեն, ու շատ լուրջ կը պատասխանէր: Տխուր մարդ էր, որովհետեւ ամէն ինչ կորսնցուցած էր:

– Ինչո՞ւ Անդրանիկի մասին չէք գրում:

– Ինչպէ՞ս չեմ գրում... Անոր վրայ գրութիւն ունիմ, կ'երեւի չէք կարդացած:

Հարցրին նաեւ.

– Ինչո՞ւ Եղեռնի մասին վէպ չէք գըրում...

– Կը գրեմ այն, ինչ որ փորձառութենէս կուգայ, ինչ որ ինքս տեսայ ու ապրեցայ: Եղեռն չտեսայ: Ֆրանց Վէրֆել առանց տեսնելու կրցաւ գրել, ես չեմ կրնար: Ան տարբեր գրող էր: Գըրողներ տարբեր կ'ըլլան:

(Շար.– 39)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ և ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ – ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Կիրակի, Նոյ. 4, առաւօտեան ժամը 10ին, Ամենայն Սրբոց տօնին առիթով, Մարսէյլի Թիւ տ'Օպանիը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈԵԱՆ

Էքզարք Ֆրանսայի հայ կաթողիկէներու.

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն 1979 տարւոյ ննջեցեալ հոգւոցն եւ բարերարաց ի մասնաւորի

ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ

Կաթողիկոս – Պատրիարքին որ իր մահկանացուն կնքեց Հռոմի մէջ, Հոկտ. 9ին:

×

Այրի Տիկին Սիրվարդ Փեհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փեհլիվանեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ տագրոջ եւ հօրեղբօր՝

ՏՕՆԻԿ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ

եւ իրենց զաւկին ու քրոջ՝

ՍԻՄՈՆՆ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Կիրակի, Նոյ. 4, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Պահատուրեան ընտանիքը (Լիոնէն) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ՝

ՆՇԱՆ ԵՒ ՖԻԼՈՐ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

անոնց զաւակներուն՝ Յարութիւն, Սահակ, Յակոբ, Անոյշ, Անժէլ եւ փոքրիկն Արման

ինչպէս նաեւ Տիկին Պահատուրեան իր ծնողաց՝

ՄԱՀՏԵՍԻ ԼՈՂԱՖԵԹ եւ
ՆԱԶԵՆԻ ՊԱԹՄԱԶԵԱՆԻ

եւ իրենց մարսէյլաբնակ սանիկին՝ Տէր եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ եւ ԷՕԺԷՆԻ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ յիշատակին,

այս, Կիրակի, Նոյ. 4, Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ):

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Մարսէյլի Քամբ. Ֆրէյի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Նոյեմբեր 1ին:

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու, մեզմէ անդարձ բաժնուած եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու հոգւոյն ի հանգիստ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, պատարագ ժամը 10·30ին:

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - Pl (Trinité)
Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures
RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE
Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale
5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de
LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra
MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR
(Chef de chœur Catherine Brilli)
L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE
Chorale Arménienne de Paris
à l'orgue Solange Robin-Chiappari
150 exécutants sous la direction de l'auteur
ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Գապանեան, Մեռելոցին առթիւ, Բալեան եւ Գապանեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակին, կը նուիրեն 150 Ֆր. Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. մարմնին եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

(Ստացանք «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյ. 4, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ազգիս Հայոց բոլոր ննջեցեալներուն եւ ի մասնաւորի եկեղեցւոյ բարերարներու հոգիներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը իր լրիւ կազմով, Առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Եըլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 11·45ին:

le restaurant
LA CAPPADOCE
67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER
le groupe HARTAR
du 15 au 31 octobre
Adiss HARMANDIAN
du 1 au 11 novembre
tous les soirs
YORGANTZ
et l'orchestre CAPPA avec **Garbo** au piano
Consomation après 23 h. *FERME LE LUNDI*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկ. Բարուհի Փափազեանէ 50 Ֆր. ի նպաստ միօրեայ դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Լօրա Իչգալացեան
Օր. Լիտիա Իչգալացեան

իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Գազազեան – Լիմեան)

դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ, Նոյ. 3, տօն է Ամենայն Սրբոց՝ հին եւ նորից, յայտնից եւ անյայտից: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

---

gala et banquet

des Anciens Combattants d'Origine Arménienne, Section d'Issy-les-Moulineaux, Clamart et environs, sous le patronage de
M. NOURHAN FRINGHIAN
Président d'Honneur de l'Association
et de M. BAKERDJIAN
Le Samedi, 3 Novembre à 20 h. très précises.
Réservations : 770.07.25 — 642.73.10 — 642.45.25
et Mme Palouyan, Rue de Trévise
AU PROFIT DES ECOLES ARMENIENNES
Orchestre Les Gaïdzag's et Musique traditionnelle Arménienne
Interprétée par le trio arménien de Radio France
Chanteuse : Mme AIDA HAROUTUNIAN
Canon : Mme ELYA PEHLIVANIAN
Guitare : M. ARTO PEHLIVANIAN
MELANIA APOVIAN (d'Arménie)
Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux, 25 Ave. Victor-Cresson.

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ

Սէն Ռաֆայէլի Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Հինգշաբթի Նոյ. 1, կը մատուցուի պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Նիս – Քոթ տ'Ազիւրի հայ համայնքին եւ Օմոնիէ ՀՕՄի:

Յաւարտ պատարագի, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆի հոգւոյն, անոր մահուան քառասունքին առթիւ: Այս, տեղւոյն գերեզմանատան մէջ, ծաղկեպսակներու զետեղում՝ վաստակաւոր ուսուցչուհիի հողակոյտին վրայ:

Imprime sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel
MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՐԻ
ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ
ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47